

Kari Kulovaara

Euroopan ammatillinen
yhteisjärjestö EAY
ja strategiset valinnat
Identiteetit, ideologiat ja diskurssit

Kari Kulovaara

Euroopan ammatillinen
yhteisjärjestö EAY
ja strategiset valinnat

Identiteetit, ideologiat ja diskurssit

Esitetään Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa S212
elokuun 30. päivänä 2012 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2012

Euroopan ammatillinen
yhteisjärjestö EAY
ja strategiset valinnat

Identiteetit, ideologiat ja diskurssit

Kari Kuloaara

Euroopan ammatillinen
yhteisjärjestö EAY
ja strategiset valinnat

Identiteetit, ideologiat ja diskurssit

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2012

Editors

Jussi Kotkavirta

Department of Social Sciences and Philosophy, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Harri Hirvi

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

URN:ISBN:978-951-39-4782-8
ISBN 978-951-39-4782-8 (PDF)

ISBN 978-951-39-4781-1 (nid.)
ISSN 0075-4625

Copyright © 2012, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2012

ABSTRACT

Kulovaara, Kari

European Trade Union Confederation ETUC and strategic choices. Identities, ideologies and discourses.

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2012, 249 p.

(Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research,

ISSN 0075-4625; 440)

ISBN 978-951-39-4781-1 (nid.)

ISBN 978-951-39-4782-8 (PDF)

Taking as a point of departure the multiple problems European Trade Union Confederation ETUC has faced in the political sphere of European Union, dissertation suggests that ETUC has been forced to make “strategic choices” concerning its operational model. More specifically, based on previous research data this research suggests that the political character of the EU, and the common reluctance of employer’s representative BusinessEurope to negotiate with ETUC in the social dialogue, have driven ETUC to re-evaluate the meaningfulness of its traditional operational model of social partnership, and to seek other political strategies that it could use in order to revitalise its political power. In order to investigate the strategic choices ETUC possibly has made, research analyses discursive practises ETUC has exercised in a dialogue with BusinessEurope concerning the modernisation of European social model. By reflecting the theoretical framework of this dissertation, special interest is given to the discursive ways by which ETUC attempts to construct organisation’s collective identity and the ideology that it is based on. In order to analyze the discursive practises of ETUC, this research applies critical discourse analysis completed by theoretical observations made of identities, ideologies, and discursive frames. Research reveals that in its strategic choices, ETUC has not detached itself from its traditional operational model of social partnership, but instead has exercised the political strategy of social movement unionism and also of social partnership. Research also reveals that ETUC suffers from a kind of “linguistic path dependency”. That is, having adopted essentially neoliberal linguistic conventions, ETUC has no longer been able to efficiently challenge the political demands BusinessEurope has laid claim to. Therefore research also submits that ETUC could improve its ability to challenge the demands represented by BusinessEurope, by attempting to reframe political issues with frames better suitable for organisation’s own interests and goals.

Keywords: trade unions, European Union, identity, ideology, critical discourse analysis

Author's address	Kari Kulovaara Korkeakoskentie 23 B 9, Jyväskylä FI- 40500
Supervisors	Professor Marja Keränen Department of Social Sciences and Philosophy / Political Science University of Jyväskylä Professor Risto Heiskala Institute of Advanced Social Research University of Tampere
Reviewers	Professor Pertti Ahonen Department of Political and Economic Studies / Political Science University of Helsinki Professor Juho Saari Department of Social Sciences / Welfare Sociology University of Eastern Finland
Opponent	Professor Juho Saari

ESIPUHE

Kirjoitettuani vuonna 2007 Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella valtio-opin pro gradu -työni suomalaisesta työmarkkinapoliittisesta retoriikasta (*Kilpailuvaltion kielioppi: työmarkkinapoliittisen retoriikan analyysi*) aihe jäi hiertämään mieltäni. Olin käsitellyt tutkielmassani sanoja ja niiden erilaisia käyttötapoja, mutta en mielestäni ollut pureutunut riittävän syvälle sanojen ”taakse” jotta olisi paljastunut, miten sanat ilmentävät ja muovaavat käsityksiämme itsestämme sekä ympäröivästä maailmastamme. Huomasinkin pian haluavani jatkaa työmarkkinapoliittisen kielen tutkimista, mutta varsin erilaisesta perspektiivistä käsin. Tarkemmin sanoen halusin analysoida työmarkkinapoliittista kielenkäyttöä nimenomaisesti siten, että tutkimuksen keskiössä olisivat sanojen takana piilevät identiteetit ja ideologiat. Samalla halusin myös laajentaa tutkimuksen kohdetta. Miksi tutkia pelkästään suomalaisen työmarkkinapoliittikan kenttää, kun olisi mahdollista analysoida Euroopan työmarkkinapoliittista sfääriä paljon laajemminkin? Toisaalta tutkimuskohteen valintaa ohjasi paitsi yleinen kunnianhimo, myös henkilökohtainen kiinnostus eurooppalaisten hyvinvointivaltioiden tulevaisuudesta käytäviä keskusteluja kohtaan. Väitöskirjan syntyyn ja sen luonteeseen vaikuttikin pitkälti kysymys siitä, mikä ylipäättään on eurooppalaisten hyvinvointijärjestelmien tulevaisuus tilanteessa, jossa valtiot pyrkivät alati vahvistamaan omaa taloudellista kompetenssiaan kansainvälisen kilpailun ristitulesa. Euroopan sosiaalisen mallin modernisatiosta käytävissä keskusteluissa on kyse juuri tästä.

Väitöskirjan kirjoittaminen oli pitkä ja raskas prosessi, jossa toivon ja epätoivon hetket seurasivat toisiaan. Ilman tiettyjä naisia tämä työ ei olisi tullut kenties koskaan valmiiksi. Professori Marja Keränen ohjasi työtäni antaumuksella ja ammattitaidolla, josta jokainen väitöskirjan parissa puurtava ihminen olisi syvästi kiitollinen. Jyväskylän yliopiston rehtori Aino Sallinen puolestaan myönsi minulle tohtorikoulutusapurahan, jonka turvin sain kirjoitettua väitöskirjani valmiiksi. Äitini Pirjo Kulovaara teki maailman tärkeintä työtä olemalla äiti. Susanna Kananaja paitsi tarkisti väitöskirjan englanninkielisten osioiden kieliopin, myös muistutti oikean elämän olemassaolosta yliopiston ulkopuolella. Suuri kiitos kuuluu myös väitöskirjatyöni toiselle ohjaajalle Risto Heiskalalle arvokkaista kommentteista sekä rohkaisusta työni eri vaiheissa. Lisäksi haluan kiittää Johannes Pakaslahtea, Kimmo Kevätsaltoa, Pertti Ahosta sekä Juho Saarta väitöskirjatyöhöni saamistani asiantuntevista kommentteista.

Jyväskylässä kesäkuussa 2012
Kari Kulovaara

KUVIOT

KUVIO 1: Ay-liikkeiden strategiset valinnat.....	13
KUVIO 2: Diskurssien ja diskurssianalyysin ulottuvuudet	53

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
KUVIOT
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	9
1.1	Tutkimuksen tausta.....	9
1.2	Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat.....	12
1.3	Tutkimuskohde.....	15
1.4	Tutkimuskysymykset ja tutkimusmetodi.....	16
1.5	Tutkimuksen kulku.....	20
2	EUROOPPALAISET AY-LIIKKEET JA UUSLIBERALISMI.....	23
2.1	Vastalause uusliberalismille: utopia ”sosiaalisesta Euroopasta”.....	27
2.2	Eurooppalaiset ay-liikkeet ja strategiset valinnat.....	31
2.2.1	Yhteiskuntaliikeunionismi ay-liikkeiden strategiana.....	35
2.3	Eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet.....	40
3	IDEOLOGIAT, IDENTITEETIT JA DISKURSSIT.....	46
3.1	Ideologiat.....	54
3.1.1	Ideologiat, ryhmät ja jäsenyys.....	57
3.1.2	Ideologiat, vallan muodot ja kamppailut.....	61
3.2	Identiteetit.....	68
3.3	Kehykset ja kehystämispöcessit.....	74
3.4	Kriittinen diskurssianalyysi.....	82
4	EUROOPAN SOSIAALISESTA MALLISTA KÄYTÄVÄN VUOROPUHELUN TAUSTA JA TOIMINTAKENTTÄ.....	86
4.1	Euroopan unionin historiallinen kehitys.....	87
4.1.1	1950-luku: Rooman sopimus ja Euroopan talousyhteisön perustaminen.....	88
4.1.2	1960-luku: Väätöä yhteisön sosiaalipolitiikasta.....	91
4.1.3	1970-luku: Sosiaalisen ulottuvuuden esiinnousu.....	93
4.1.4	1980-luku: Uusliberalismin nousu.....	95
4.1.5	1990-luku: Euroopan yhteisöstä Euroopan unioniksi.....	100
4.1.6	2000-luku: Lissabonin strategia ja Euroopan sosiaalinen malli.....	105
4.2	Euroopan unioni ja eurooppalaiset työmarkkinajärjestöt.....	109
4.2.1	Eurooppalainen palkansaajien etujärjestö EAY.....	111
4.2.2	Eurooppalainen työnantajapuolen etujärjestö BusinessEurope.....	114
4.2.3	EAY:n ja BusinessEuropen välinen sosiaalidialogi.....	116

5	EAY, BUSINESSEUROPE JA VUOROPUHELU EUROOPAN SOSIAALISESTA MALLISTA	124
5.1	Eurooppa ja Euroopan unioni.....	129
5.2	”Euroopan sosiaalinen ulottuvuus” ja ”sosiaalinen Eurooppa”	136
5.3	Euroopan sosiaalinen malli	143
5.4	Euroopan sosiaalisen mallin muospaineet.....	150
5.4.1	Globalisaatio.....	154
5.4.2	Siirtymä tietoperusteisiksi yhteiskunniksi	159
5.4.3	Ilmastonmuutos- ja energiakysymykset	163
5.5	Euroopan sosiaalinen malli ja eurooppalainen työmarkkinakenttä	169
5.5.1	Sosiaalinen kumppanuus ja sosiaalidialogi.....	170
5.5.2	Eurooppalaiset työmarkkinareformit.....	175
5.5.3	Regulaatio ja deregulaatio	178
5.5.4	Joustoturva	183
5.6	Kapitalismi ja kapitalismin kritiikki osapuolten vuoropuhelussa ..	189
5.6.1	”Uusi kapitalismi”	190
5.6.2	Finanssikriisi	196
6	YHTEENVETO	205
6.1	EAY:n diskursiivinen toiminta Euroopan sosiaalisesta mallista käydyssä vuoropuhelussa: johtopäätökset	216
	TIIVISTELMÄ	227
	SUMMARY	230
	LÄHTEET	232
	EAY:N PUHEET	240
	BUSINESSEUROPEN PUHEET	245

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Eurooppalaiset ay-liikkeet ovat kohdanneet viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana lukuisia merkittäviä muutoksia. Keynesiläiset talouspolitiikat ovat väistyneet eri puolella Eurooppaa markkinoiden vapautta painottavien talousoppien tieltä (katso esim. Berend 2006; Hermann 2007).¹ Sosiaalidemokraattisten puolueiden valta on vähentynyt useissa eurooppalaisissa valtioissa samalla kun niiden traditionaaliset sidokset ay-liikkeisiin ovat heikentyneet (katso esim. Upchurch, Taylor & Mathers 2009). Työvoiman rakenteellinen sijoittuminen on siirtynyt suuressa määrin perinteisistä teollisuus- ja tuotantosektoreista palvelusektoreille ja osa-aikatyö on lisääntynyt, samoin kuin naisten osuus työvoimasta (katso esim. Kauppinen 2005). Lisäksi ay-liikkeiden jäsenmäärät ovat yleisesti ottaen pienentyneet, samoin kuin niiden kapasiteetti mobilisoida ihmisiä taakseen esittämiensä vaatimusten tueksi (katso esim. Frege & Kelly 2004a). Usein esitettyjen kriittisten arvioiden mukaan eurooppalaisten ay-liikkeiden poliittista toimintakenttää määrittävät nykyään yhä vahvemmin globalisaatio, kansainvälisen kilpailun kiristyminen, uusliberalistisen ideologian² vahva ase-

---

¹ Lienee syytä todeta, että ”keynesiläisen talouspolitiikan” termi on sangen epämääräinen. Yleisesti ottaen keynesiläisellä talouspolitiikalla viitataan näkemykseen, jonka mukaan valtioiden tulee aktiivisina taloudellisina toimijoina pyrkiä taantumien aikana lisäämään kysyntää vahvistaakseen talouden hiipunutta toimintaa (Berend 2006, 73). Eurooppalaiseen työmarkkinapolitiikkaan kytkeytyvässä kirjallisuudessa keynesiläisellä talouspolitiikalla on nähdäkseni kuitenkin viitattu erityisesti toisen maailmansodan jälkeen useissa eurooppalaisissa valtioissa keskeisenä poliittisena pyrkimyksenä olleeseen täystyöllisyyden tavoitteeseen, jonka saavuttamisessa valtioiden harjoittamalla makrotaloudellisilla politiikoilla (kuten myös kansallisilla työmarkkinajärjestöillä) katsottiin olevan keskeinen rooli (katso esim. Berend 2006; Hermann 2007).

² Kuten esimerkiksi Cerny (2008, 3) on huomauttanut, uusliberalismi on teoreettisesti varsin epäselvä käsite, jonka lisäksi sitä on käytetty poliittisissa diskursseissa toisistaan poikkeavilla tavoilla. On kuitenkin syytä todeta, että työmarkkinapoliittisessa kirjallisuudessa uusliberalismin termillä näyttää olevan suhteellisen selkeä viittauskohde. Tarkemmin sanoen, työmarkkinapoliittisessa kirjallisuudessa uusliberalismin käsitteellä viitataan nähdäkseni toistuvasti tiettyihin poliittisiin tavoitteisiin. Tällaisi-

ma Euroopan poliittisella kentällä sekä hallitusten ja työnantajaorganisaatioiden yleinen haluttomuus neuvotella ay-liikkeiden kanssa muista kuin kilpailukyvyyn vahvistamiseen liittyvistä teemoista (Frege & Kelly 2003; 2004b; Greenwood 2007; Hyman 2001; 2007; Kauppinen 2005; Taylor & Mathers 2002; Turner 2004; Waddington 2005). Yllä mainittuja ilmiöitä peilaten kysymykseksi nouseekin se, miten eurooppalaiset ay-liikkeet ovat reagoineet niiden ympärillä tapahtuneisiin poliittisiin, taloudellisiin ja sosiaalisiin muutoksiin, ja millaisten strategioiden avulla ay-liikkeet ovat pyrkineet vahvistamaan omia organisaatioitaan ja poliittista vaikutusvaltaansa.

Eurooppalaisia ay-liikkeitä käsittelevissä tutkimuksissa on edellä esitettyä kysymystä lähestytty lähinnä tarkastelemalla kansallisten ay-liikkeiden toimintoja ja strategioita (katso esim. Frege & Kelly 2003, 2004a; Daniels & McIlroy 2009a; Upchurch, Taylor & Mathers 2009). Tämän tutkimuksen perspektiivi on erilainen: fokuksena on ylikansallinen eurooppalainen palkansaajakattojärjestö EAY (Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö) ja sen strateginen toiminta Euroopan unionin poliittisella kentällä. EAY on Euroopan unionin virallinen työmarkkinaosapuoli, jolla on EU:n lainsäädännön takaamat oikeudet osallistua muun muassa EU:n työ- ja sosiaalipolitiikkoja koskevien direktiivien valmisteluprosesseihin. EAY:hyn kuuluu kaikkiaan 85 eurooppalaista kansallista palkansaajajärjestöä ja noin 60 miljoonaa jäsentä. Suomesta EAY:hyn kuuluvat palkansaajakeskusjärjestöt SAK, STTK ja AKAVA.

Eurooppalaisia ay-liikkeitä ylikansallisella EU-tasolla edustavan EAY:n voidaan katsoa painivan pitkälti samanlaisten ongelmien parissa kuin kansallisilla tasoilla toimivien jäsenjärjestöjensäkin. Useissa Eurooppa-tason työmarkkinapolitiikkaa käsittelevissä tutkimuksissa on kuitenkin nostettu esiin erityisesti kaksi seikkaa, jotka on esitetty EAY:n suurimpina ongelmina. Ensinnäkin, uusliberalistisen ideologian on katsottu saavuttaneen Euroopan unionin poliittisella kentällä hegemonisen aseman, ja toiseksi, Euroopan unionissa eurooppalaisia työnantajajärjestöjä edustavan BusinessEuropen on havaittu olevan hyvin haluton neuvottelemaan EAY:n kanssa työmarkkinaosapuolten välisessä poliittisessä vuoropuhelussa eli niin sanotussa sosiaalidialogissa mistään muista kuin eurooppalaisen kilpailukyvyyn parantamiseen liittyvistä kysymyksistä (katso esim. Greenwood 2007; Hyman 2001; 2005; Martin & Ross 2001; Upchurch, Taylor & Mathers 2009). Lisäksi BusinessEuropen yleistä neuvotteluhaluttomuutta on katsottu pitkälti ruokkineen juuri EU:n harjoittamien politiikkojen uusliberalistisena nähty luonne. Tarkemmin sanoen, BusinessEuropen on katsottu voineen toteuttaa usein ns. ”tyhjän tuolin strategiaa” (Streeck 1998) organisaation tietäessä, että sen poliittiset intressit tulevat unionin sisällä ajetuiksi ilman BusinessEuropen aktiivista panostusta EAY:n kanssa harjoitettavaan sosiaalidialogiin (katso esim. Greenwood 2007; Keller 2003).

---

na ”uusliberalistisina” poliittisina tavoitteina on mm. Hermann (2007, 61-62) esittänyt mahdollisimman ”vapaiden” markkinoiden luomisen, pääoman vapaan liikkuvuuden edistämisen, työmarkkinoiden ”joustavoittamisen”, tiukan budjettikurin noudattamisen, palkkavaatimusten tukahduttamisen sekä julkisten yritysten ja palvelujen yksityistämisen.

EAY:n kannalta katsottuna kyseinen asia on mahdollista nähdä hyvin ongelmallisena, sillä toisin kuin BusinessEuropelle, EAY:lle työmarkkinaosapuolten välisen sosiaalidialogin voidaan nähdä merkitsevän ylivoimaisesti tärkeintä keinoa ajaa edustamiensa ryhmien eli eurooppalaisten ay-liikkeiden intressejä Euroopan unionissa (Greenwood 2007; Keller 2003). Juuri tämän takia EAY:n traditionaalisen toimintamuotona on ollut ns. "sosiaalinen kumppanuus" eli ajatus konsensushakuisesta toiminnasta työmarkkinaosapuolten harjoittamassa sosiaalidialogissa (Upchurch, Taylor & Mathers 2009). Kriittisten arvioiden mukaan tällaisen toimintamuodon harjoittaminen on kuitenkin johtanut siihen, että EAY on ajanut itsensä eräänlaiseen "institutionaalisen roolin häkkiin" (Hyman 2001). Esimerkiksi Upchurch, Taylor ja Mathers (2009) ovat esittäneet, että EU:n poliittisella kentällä hegemonisessa asemassa oleva uusliberalismi sekä siihen kytkeytyvä BusinessEuropen neuvotteluhallittomuus on johtanut siihen, että työmarkkinaosapuolten välinen sosiaalidialogi on käytännössä rajoittunut työnantajaosapuolen esittämistä uusliberalistisista vaatimuksista käytäviin neuvotteluihin (Upchurch, Taylor & Mathers 2009). Toisaalla mm. Kelly ja Frege (2004) ovat esittäneet, että työmarkkinaosapuolten käymässä sosiaalidialogissa EAY ei ole juurikaan voinut ajaa omia poliittisia tavoitteitaan, vaan sen menestys on riippunut lähinnä siitä, missä määrin organisaatio on kyennyt lieventämään työnantajien eurooppalaisille työntekijöille ja ay-liikkeille esittämiä "uusliberalistisia" vaatimuksia. Sosiaalisen kumppanuuden toimintamallin onkin kuvattu muuttuneen "managerialistiseksi fasadiksi" ja "uusliberalistisen rationaalisuuden rautahäkiksi", josta EAY:n olisi syytä irtautua (Hyman 2001, 61; Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 145).

Käsillä oleva tutkimus kumpuaa oletuksesta, jonka mukaan sosiaaliseen kumppanuuteen ja sosiaalidialogiin liittyvät ongelmat ovat pakottaneet EAY:n harkitsemaan vakavasti, mitä poliittisen toiminnan muotoa organisaation kannattaa harjoittaa EU:n poliittisessa toimintaympäristössä. Toisin sanoen tutkimuksen lähtökohtana on oletus, jonka mukaan EAY on joutunut tekemään "strategisia valintoja" sen suhteen, tulisiko organisaation enää harjoittaa sosiaalisen kumppanuuden toimintamallia, vai pitäisikö sen päinvastoin irtautua kyseisestä toimintamallista ja pyrkiä vahvistamaan omaa asemaansa unionin sisällä täysin toisenlaisen poliittisen toiminnan avulla.³ Sosiaaliselle kumppanuudelle vaihtoehtoisia strategisia toimintamalleja olisi EAY:lle tarjolla luonnollisesti useitakin. Eurooppalaisten ay-liikkeiden poliittisten asemien vahvistamiseen tärkeinä strategioina on esitetty muun muassa ay-liikkeiden rakenteellinen uudelleenorganisointi, ay-liikkeiden välisen kansainvälisen solidaarisuuden luominen, uusien koalitioiden rakentaminen sekä niin sanottu yhteis-

³ Huomautettakoon, että "strategisen valinnan" termi ymmärretään tässä tutkimuksessa työmarkkinapoliittisen tutkimustradition mukaisesti spesifinä terminä, joka viittaa sellaisiin ay-liikkeiden harjoittamiin toimintoihin, jotka ovat nimenomaisesti tähänneet kyseisten organisaatioiden poliittisen aseman vahvistamiseen (revitalisation). Ay-liikkeiden strategiset valinnat ymmärretään tässä yhteydessä siten huomattavasti rajatumpana terminä kuin esimerkiksi "toimintojen" (actions) tai "politiikkojen" (policies) termit (Frege & Kelly 2004b, 32).

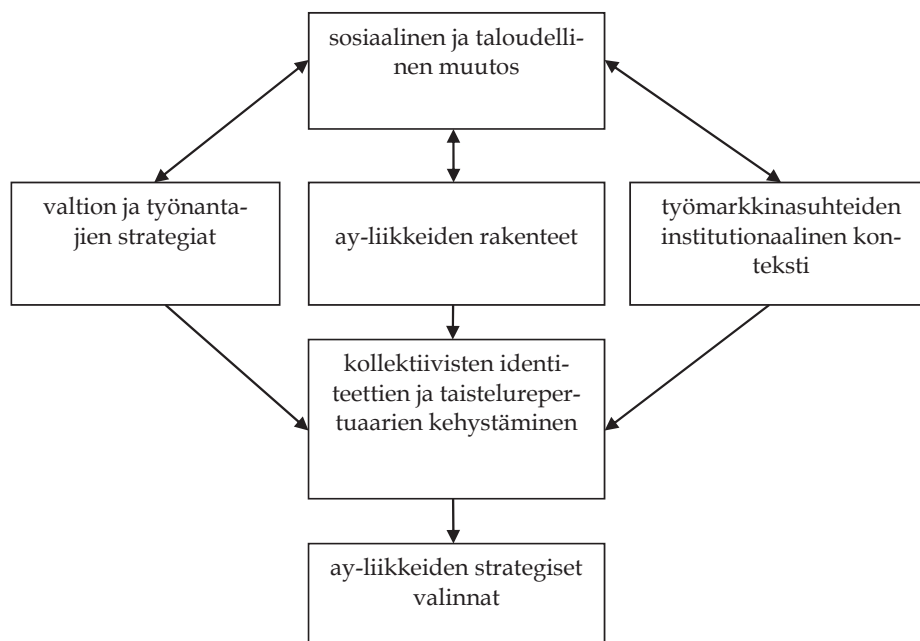
kuntaliikeunionismi (social movement unionism) (Frege & Kelly 2003; Frege, Heery & Turner 2004; Turner 2004).

On mielenkiintoista todeta, että vaikka ”strategisen valinnan” käsite luotiin työmarkkinasuhdekirjallisuuteen jo 1980-luvulla, eurooppalaisten ay-liikkeiden strategia valintoja on tutkittu merkillisen vähän (Frege & Kelly 2003, 10). Tällöinkin ay-liikkeiden strategia valintoja käsitelleet tutkimukset ovat käytännössä keskittyneet lähinnä kansallisten työmarkkinapoliittisten tasojen havainnointiin jättäen ylikansallisen EU-tason varsin vähäiselle huomiolle (katso esim. Daniels & McIlroy 2009a; Frege & Kelly 2003; 2004a; Upchurch, Taylor & Mathers 2009). Mielenkiintoisen poikkeuksen tästä ovat tehneet Taylor ja Mathers (2004), jotka tutkivat EAY:n strategista toimintaa 2000-luvun alussa. Taylor ja Mathers (emt) analysoivat kahta EAY:n vuosituhannen alussa käymää kampanjaa (koskien Euroopan unionin perusoikeuskirjaa ja EU:n perustuslakia) havaiten tiettyjä viitteitä siitä, että EAY olisi alkanut soveltaa yhteiskuntaliikeunionismia poliittisena strategianaan. Taylor ja Mathers (2004, 277) totesivat kuitenkin tutkimuksessaan, että kyseisistä viitteistä huolimatta EAY:n vallitsevana poliittisena strategiana näyttäytyi yhteiskuntaliikeunionismin sijaan organisaation traditionaalisesti harjoittama sosiaalinen kumppanuus. Taylorin ja Mathersin (2004) näkemys sosiaalisesta kumppanuudesta EAY:n vallitsevana poliittisena toimintamuotona vuosituhannen alussa sai myöhemmin taustatukea Le Queux’lta (2008) joka tarkasteli omassa tutkimuksessaan vuonna 2003 pidettyä EAY:n kongressia. Le Queux’n (emt, 148-149) mukaan kongressissa esitetyissä puheenvuoroissa ei juurikaan edes mainittu eurooppalaisia yhteiskuntaliikkeitä, vaan sen sijaan puheenvuoroissa korostui ennen kaikkea pyrkimys syventää organisaation ”institutionaalista integraatiota” erilaisissa poliittisissä järjestelmissä. Näin ollen on perusteltua olettaa, että mikäli EAY on strategisissa valinnoissaan päätenyt irtautumaan traditionaalisesti harjoittamastaan sosiaalisesta kumppanuudesta ja alkanut harjoittaa toisenlaista poliittista toimintamuotoa, kuten esimerkiksi juuri edellä mainittua yhteiskuntaliikeunionismia, on se tapahtunut vasta vuoden 2003 jälkeen. Käsillä olevan tutkimuksen tarkoituksena on täydentää työmarkkinapoliittisen tutkimuksen aukkokohtaa selvittämällä, onko näin tapahtunut.

1.2 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Tutkimuksen teoreettinen lähestymistapa pohjautuu näkemykselle, jonka mukaan EAY:n strategiset valinnat riippuvat paitsi organisaation työmarkkinapoliittisesta kontekstista sekä poliittisesta toimintaympäristöstä, myös organisaation jäsenten yhteisesti jakamasta kollektiivisesta identiteetistä sekä sitä määrittävästä ideologiasta (katso Frege & Kelly 2003; 2004a; Hyman 2001; 2007). Yksityiskohtaisempana johdatuksena tutkimuksen teoreettiseen lähestymistapaan toimii Fregen ja Kellyn (2003) esittämä teoria, jonka mukaan ay-liikkeiden strategiset valinnat määräytyvät neljästä itsenäisestä muuttujasta: (1) sosiaalisella ja talouden kentällä tapahtuneista muutoksista, (2) työmarkkinasuhteiden institu-

tionaalisista konteksteista, (3) valtioiden ja työnantajien strategioista sekä (4) ay-liikkeiden omista rakenteista (joihin kiinnittyvät organisaatioiden jäsenten omaamat kollektiiviset identiteetit sekä niitä määrittävät ideologiat). Fregen ja Kellyn (emt, 13) mukaan kaikki neljä muuttujaa vaikuttavat yhdessä siihen, miten ay-liikkeet hahmottavat oman organisaationsa identiteetin, toteuttamiskelpoiset poliittisen toiminnan muodot sekä mahdolliset vahvistumisstrategiansa (katso kuvio 1).

KUVIO 1 Ay-liikkeiden strategiset valinnat

Fregen ja Kellyn (emt) esittämää teoriaa peilaten käsillä olevassa tutkimuksessa EAY:n strategiaan valintoihin vaikuttaneina tekijöinä nähdään paitsi EAY:n sisäiset rakenteet, myös organisaation poliittista toimintakenttää olennaisesti määrittävät ulkoiset tekijät. Tällaisina EAY:n strategiaan valintoihin olennaisesti vaikuttaneina ulkoisina tekijöinä tässä tutkimuksessa nähdään:

(1) Yleiseurooppalaisella kentällä tapahtuneet taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset muutokset, kuten esimerkiksi sosiaalidemokraattisen puolueiden vallan heikentyminen eri puolilla Eurooppaa, työvoiman rakenteellinen uudelleensijoittuminen sekä keynesiläisten talouspolitiikkojen väistyminen uusliberalistisina nähtyjen talousoppien tieltä (katso esim. Berend 2006; Upchurch, Taylor & Mathers 2009).

(2) *Euroopan unionin ja eurooppalaisia työnantajia unionissa edustavan BusinessEuropen poliittiset strategiat*, ja ennen kaikkea Euroopan unionin ja BusinessEuropen EU:n työmarkkinapoliittisella kentällä ajamat, uusliberalistisinakin nähdyt politiikat (katso esim. Greenwood 2007; Hyman 2005).

(3) *EU-tason työmarkkinasuhteiden institutionaalinen konteksti*, jota on katsottu pitkälti määrittävän BusinessEuropen yleinen neuvotteluhaluttomuus sekä siitä johtuva työmarkkinaosapuolten välisen sosiaalidialogin toimimattomuus (katso esim. Keller 2003; Martin & Ross 2001).

Yllä mainitut EAY:n poliittista toimintakenttää määrittävät ulkoiset muuttajat ymmärretään käsillä olevassa tutkimuksessa tekijöiksi, jotka ovat vaikuttaneet suuresti siihen, miten organisaatio on hahmottanut oman poliittisen positionsa, toteuttamiskelpoiset poliittisen toiminnan muodot sekä mahdolliset vahvistumisstrategiat. On kuitenkin syytä huomioda, että kyseiset muuttajat eivät Fregen ja Kellyn (2003) mukaan vielä sinänsä ohjaa ay-liikkeiden strategisia valintoja, vaan niiden merkitys on ennen kaikkea siinä että ne muovaavat sellaisia diskursiivisia toimintoja, joiden kautta ay-liikkeen jäsenet kehystävät kollektiivisen identiteettinsä sekä siihen nojautuvat poliittiset strategiansa. Frege ja Kellyn (2003, 14) näkemys perustuu heidän käsitykselleen siitä, että ay-liikkeiden kollektiiviset identiteetit ovat eräänlaisia ”historiallisia perintöjä”, jotka ohjaavat organisaatioihin kuuluvien ihmisten käsitystä siitä, mitä heidän organisaationsa edustaa, minkälaista poliittista toimintaa heidän tulee harjoittaa ja minkälaiset poliittisen toiminnan muodot ovat kyseisille organisaatioille ylipäätään mahdollisia.

Tässä suhteessa Fregen ja Kellyn teoria onkin varsin samankaltainen kuin Hymanin (1994b, 132) esittämä näkemys, jonka mukaan ay-liikkeiden kriisiaikoina organisaatioiden omaamien identiteettien ja ideologioiden merkitys on poikkeuksellisen suuri. Hymanin (emt) mukaan ay-liikkeet joutuvat juuri kriisiaikoina harkitsemaan uudelleen identiteettejään ja ideologioitaan, jotka saattavat näyttäytyä ristiriitaisina edessä olevien uusien strategisten valintojen kanssa. Esimerkiksi ay-liikkeiden identiteettejä ja ideologioita perinteisesti tukeneet vanhat uskomukset ja sitoumukset ovat saattaneet heikentyä tai vanhentua nykyiseen hetkeen sopimattomiksi, jolloin organisaatioiden tehtävänä on pyrittävä diskursiivisissa toiminnoissaan joko vahvistamaan niitä uudelleen tai korvaamaan ne uusilla (emt). Huomionarvoista on se, että juuri tällaiseksi eurooppalaisten ay-liikkeiden nykyistä asemaa on useissa kriittisissä arvioissa kuvattu. Tarkemmin sanoen toimintaympäristössä tapahtuneiden moninaisten, laaja-alaisten ja merkittävien muutosten on nähty merkinneen sitä, että eurooppalaisten ay-liikkeiden olisi poliittisia asemiaan vahvistaakseen harjoitettava aktiivista diskursiivista toimintaa, jonka kautta organisaatiot määrittäisivät uudelleen identiteettinsä, ideologiansa sekä mahdolliset poliittisen toiminnan repertuaarinsa (Hyman 2001; Frege & Kelly 2003; 2004b; katso myös esim. Gajewska 2008).

Edellä esitettyjä huomioita peilaten tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana on näkemys, jonka mukaan EAY:n tekemät strategiset valinnat on mahdollista havaita analysoimalla, millaista kollektiivista identiteettiä ja ideologiaa organisaatio on ilmentänyt diskursiivisten toimintojensa kautta. Tarkemmin sanoen, mikäli EAY:n havaitaan ilmentäneen diskursiivisissa toiminnoissaan konsensusideologialle pohjautuvaa traditionaalista sosiaalisen kumppanin identiteettiään (Taylor & Mathers 2004), tutkimuksen teoreettista viitekehystä peilaten voidaan todeta, että EAY ei ole strategisissa valinnoissaan vaihtanut poliittista toimintamalliaan. Mikäli EAY:n sen sijaan havaitaan ilmentäneen diskursiivisten toimintojensa kautta sellaista kollektiivista identiteettiä ja ideologiaa, jotka näyttävät ristiriitaisina sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliin nähden, antavat kyseiset havainnot varteenotettavia viitteitä organisaation mahdollisesti harjoittamasta uudeltaisesta poliittisesta strategiasta. Tutkimuksen tehtävänä on tällöin analysoida tarkemmin kyseisiä viitteitä ja havaita, mitä poliittisen toiminnan muotoa EAY on diskursiivisissa toiminnoissaan harjoittanut perinteisen sosiaalisen kumppanuuden sijaan.

1.3 Tutkimuskohde

Tutkimus ottaa EAY:n diskursiivisten käytäntöjen tutkimuskohteeksi vuoropuhelun, jota organisaatio on käynyt poliittisen vastapuolensa BusinessEuropen kanssa ”Euroopan sosiaalisesta mallista”. Euroopan sosiaalisesta mallista käytävä keskustelu on Euroopan unionin poliittisella areenalla käytävä moniulotteinen ja laaja-alainen diskurssi, joka kytkeytyy EU:n Lissabonissa vuonna 2000 lanseeraaman kasvustrategian päämäärään kehittää Euroopasta vuoteen 2010 mennessä ”maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestävästä talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta” (Saari 2003, 9). Kasvustrategian ytimessä on Euroopan sosiaalisen mallin modernisointi siten, että yleiseurooppalaiset työ-, talous- ja sosiaalipolitiikat vastaisivat paremmin globaaleihin kilpailukykyvaatimuksiin sekä eurooppalaisissa yhteiskunnissa tapahtuneisiin rakenteellisiin muutoksiin (katso esim. Giddens 2007). Koska Euroopan sosiaalisen mallin modernisaatiopyrkimykset vaikuttavat suuresti sekä eurooppalaisiin palkansaajiin että yrittäjiin ja yrityksiin, diskurssiin osallistuminen on ollut poliittisesti erittäin tärkeää sekä EAY:lle että BusinessEuropelle.

Tutkimuskohteen valintaa tukee se, että toisin kuin useat muut EAY:n EU:n poliittisella areenalla käymät diskurssit, organisaation BusinessEuropen kanssa käymä diskurssi Euroopan sosiaalisesta mallista ei ole pelkästään tekniluontoisin työmarkkinapoliittisiin kysymyksiin rajoittuva diskurssi. Päinvastoin, kyseisessä diskurssissa molemmat työmarkkinaosapuolet ilmentävät huomattavan selvästi paitsi organisaatioidensa identiteettejä, poliittisia intressejä ja päämääriä, myös ideologisia premissejä, joita ne tahtovat Euroopan sosiaalisen mallin edustavan. Näin ollen kyseisen diskurssin on perusteltua olettaa olevan erinomainen tutkimuskohde tutkittaessa sellaisia EAY:n harjoittamia

diskursiivisia toimintoja, joiden voi katsoa heijastavan organisaation tekemiä strategisia valintoja.

1.4 Tutkimuskysymykset ja tutkimusmetodi

Tutkimuksen tarkoituksena on vastata kysymykseen, onko EAY strategisissaan valinnoissaan päätenyt jatkamaan perinteistä sosiaalisen kumppanuuden toimintamallin harjoittamista, vai onko organisaatio päinvastoin päätenyt irtautua kyseisestä toimintamallista harjoittaakseen täysin toisenlaista strategiaa vahvistaakseen omaa asemaansa Euroopan unionin poliittisessa – ja toisinaan myös uusliberalistisena nähdyssä – toimintaympäristössä. Kysymykseen haetaan tutkimuksessa vastausta analysoimalla EAY:n harjoittamaa diskursiivista toimintaa vuoropuhelussa, jota organisaatio on käynyt poliittisen vastapuolensa BusinessEuropan kanssa Euroopan sosiaalisesta mallista. Tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia peilaten EAY:n diskursiivisten toimintojen analysointi kiinnittyy erityisesti organisaation tapoihin ilmentää diskursiivisessa toiminnassaan kollektiivista identiteettiään ja ideologiaansa. Analyysin keskeisenä tehtävänä on havaita, onko EAY ilmentänyt Euroopan sosiaalisesta mallista käymässään diskurssissaan organisaation traditionaalista konsensusideologialle pohjautuvaa sosiaalisen kumppanuuden identiteettiä, vai onko EAY sen sijaan ilmentänyt diskursiivisten toimintojensa kautta vuoropuhelussa sellaista kollektiivista identiteettiä ja ideologiaa, jotka näyttäytyvät ristiriitaisina sen perinteisesti harjoittamaan sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliin nähden. Mikäli EAY:n diskursiivisesta toiminnasta havaitaan viitteitä organisaation poliittisen toiminnan suunnanmuutoksesta, tutkimus pyrkii analysoimaan tarkemmin kyseisiä viitteitä ja havaitsemaan, minkälaisen poliittisen toimintamallin harjoittamiseen EAY on strategisissa valinnoissaan päätenyt sosiaalisen kumppanuuden sijaan.

Tutkimusmetodina tutkimuksessa sovelletaan kriittistä diskurssianalyysiä, jota täydennetään analyysissä erinäisillä identiteeteillä, ideologioilla ja diskursiivisista esitetyillä teoreettisilla huomioilla. Valittu tutkimustapa perustuu näkemykseen, jonka mukaan EAY:n strategisia valintoja ei ole mahdollista tutkia riittävän perusteellisesti rajautumalla pelkästään yhteen tiukasti rajattuun tutkimusmetodiin, koska tutkimuksen on otettava huomioon paitsi identiteettien, ideologioiden ja diskurssien moniulotteiset luonteet, myös identiteettien ja ideologioiden diskursiivisen konstruoinnin ja ilmentämisen erilaiset tavat (katso esim. Frege & Kelly 2003; 2004a).

EAY:n diskursiivisesta toiminnasta mahdollisesti havaittavien ideologisten ulottuvuuksien analysoimiseksi tutkimuksessa sovelletaan van Dijkin (1998) esittämää laaja-alaista kuvausta ideologioista sekä niiden sosiaalisista, yhteiskunnallisista ja diskursiivisista ulottuvuuksista. Analyysin keskiössä ovat tällöin erityisesti kysymykset siitä, miten EAY pyrkii ideologioihin kiinnittyvien puheittensa kautta ilmentämään organisaationsa poliittista toimintaa ja päämääriä, ja millaiseksi EAY kuvaa nykyisen poliittisen asemansa sekä suhteensa toisiin poliittisiin

toimijoihin Euroopan unionin työmarkkinapoliittisella kentällä. Näihin kysymyksiin vastaamalla analyysi pyrkii selvittämään, ilmentääkö EAY:n diskursiivinen toiminta työmarkkinaosapuolten Euroopan sosiaalisesta mallista käydyssä vuoropuhelussa organisaation traditionaalisesti harjoittamaan sosiaaliseen kumppanuuteen sisältyvää konsensusideologiaa, vai pyrkiikö EAY puheittensa kautta päinvastoin ilmentämään organisaationsa edustamaa ideologiaa vastakkaisena kyseiselle konsensusideologialle. Mikäli jälkimmäisestä havaitaan analyysissä viitteitä, tutkimuksessa pyritään muodostamaan tarkempi kuvaus siitä, minkälaisena ideologisena toimijana EAY on pyrkinyt kuvaamaan itseään Euroopan sosiaalisesta mallista käymässään vuoropuhelussa.

Ideologioiden ja identiteettien välinen yhteys ymmärretään tutkimuksessa van Dijkin (1998) tavoin vuorovaikutteisena suhteena, jossa ryhmän omaama ideologia toisaalta konstruoi ryhmän jäsenten yhteisesti jakamaa kollektiivista identiteettiä, ja toisaalta ryhmän jäsenten yhteisesti jakama kollektiivinen identiteetti tukee ja uusintaa ryhmän omaamaa ideologiaa. Näin ollen EAY:n harjoittamasta diskursiivisesta toiminnasta mahdollisesti havaittavat ideologiset ulottuvuudet antavat teoreettisesti katsoen jo sinällään merkittäviä viitteitä siitä, millaista identiteettiä organisaatio on pyrkinyt itselleen konstruoimaan Euroopan sosiaalisesta mallista käymässään vuoropuhelussa. EAY:n harjoittaman identiteettipolitiikan yksityiskohtaisempaan analyysiin tutkimuksessa sovelletaan varsinkin yhteiskuntaliiketutkimuksen saralla esiin nousseita teoreettisia huomioita kollektiivisista identiteeteistä ja niiden diskursiivisesta konstruoinnista (katso esim. Polletta & Jasper 2001; Simon & Klandermans 2001; van Stekelenburg & Klandermans 2010). Erityisen mielenkiintoista kyseisissä teoreettisissa huomioissa on se, että ne eivät painota kollektiivisten identiteettien analysoinnissa ainoastaan diskursiivisten toimintojen kautta esitettyjä uskomuksia, pyrkimyksiä ja päämääriä, vaan myös erilaisia emootioita ja affekteja, jotka nähdään keskeisinä elementteinä kollektiivisten identiteettien muodostuksessa. Kyseisiä teoreettisia huomioita apuna käyttäen tutkimus analysoi, millaista kollektiivista identiteettiä EAY on pyrkinyt diskursiivisen toimintansa kautta konstruoimaan itselleen, ja millä lailla tämän identiteetin konstruointiseksi ilmennetyt uskomukset, pyrkimykset, päämäärät, emootiot ja affektit ovat linjassa organisaation traditionaaliseen sosiaaliseen kumppanin identiteettiin verrattuna. Mikäli EAY:n konstruoima identiteetti ei näyttäytyä analyysissä organisaation perinteisenä sosiaalisen kumppanin identiteettinä, tutkimuksessa pyritään hahmottamaan, millaista uutta identiteettiä EAY on pyrkinyt itselleen luomaan, ja millaisen poliittisen strategian harjoittamista kyseisen identiteetin konstruointi heijastaa.

Ideologioiden ja identiteettien diskursiivisen konstruoinnin yksityiskohdaisempaan analyysiin tutkimuksessa käytetään apuna kognitiivisista kehystämisen prosesseista esitettyjä teoreettisia huomioita, joita on sovellettu enenevässä määrin paitsi yhteiskuntaliiketutkimuksessa, myös muun muassa EU:n poliittista kenttää käsittelevissä tutkimuksissa (katso esim. Benford & Snow 2000; Gajewska 2008; Noakes & Johnston 2005; Nylander 2000; Oliver & Johnston 2005). Käsillä olevan tutkimuksen kannalta EAY:n dis-

kursiivisessa toiminnassaan soveltamien kehysten ja kehystämisprosessin analysointi on erityisen mielenkiintoista siksi, että sen avulla voidaan luoda tarkempi kuvaus siitä, miten organisaatio pyrkii ilmentämään omaa organisaatioitaan, toimintakenttäänsä sekä ajamiensa politiikkojen luonnetta. Toisaalta, kuten esimerkiksi Marston (2004, 75) on huomauttanut, kehysten ja kehystämisprosessin analysointi on hyödyllistä myös siksi, että niihin sisältyy usein esimerkiksi erityyppisiä politiikkojen luonteenmuutoksiin kytkeytyviä metadiskursseja, jotka eivät tule eksplisiittisesti esiin itse diskurssissa, vaan jotka on kaivettava esiin analyysin avulla.

Edellä mainitut teoreettiset kuvaukset yhteen liittävä ”metodologisenä linssinä” tutkimus käyttää kriittistä diskurssianalyysiä, joka ideologioita ja identiteettejä painottaen korostaa analyttisessä tutkimusotteessaan erityisesti diskurssien sosio-poliittisia ulottuvuuksia, yhteiskunnallisia valtarakenteita sekä erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien välisiä suhteita (Fairclough & Wodak 1997; Marston 2004). Näin ollen kriittisen diskurssianalyysin analyttinen fokus ei ole niinkään itse kielessä, vaan enemmänkin ryhmiä ja valtasuhteita hahmottavissa sosiaalisissa rakenteissa sekä identiteettejä ja ideologioita määrittävissä sosiaalisissa representaatioissa ja niiden kielellisessä ilmaisussa (van Dijk 1998; Wodak 1996). Koska EAY:n strategisten valintojen havaitseminen ja analysointi edellyttää lähestymistapaa, joka ottaa huomioon sekä EAY:n työmarkkinapoliittisen taustakontekstin että identiteettien ja ideologioiden diskursiivisen konstruoinnin ja ilmentämisen moninaiset tavat (katso esim. Frege & Kelly 2003; 2004a), kriittinen diskurssianalyysi näyttäytyy tutkimukselle erinomaisena tutkimusmetodina.

On olennaista huomioida, että kriittinen diskurssianalyysi ei ole yhtenäinen, homogeeninen tutkimusteoria, vaan se on luonteeltaan olemuksellisesti sekä moni- että poikkitieteellinen (Wodak 2009, 32-33).⁴ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kriittisen diskurssianalyysin saralla on ollut yleisenä käytäntönä muiden tieteenalojen sisällä esitettyjen teoreettisten huomioiden ja näkemysten soveltaminen diskurssianalyttisen tutkimuksen taustaksi ja tueksi (Wodak & Meyer 2009b, 5).⁵ Kriittisen diskurssianalyysin teoreettis-filosofinen perusta muodostaa myös tämän tutkimuksen metodologisen lähtökohdan. Tarkemmin sanoen, käsillä olevan tutkimuksen tarkoituksena ei ole tutkia yksityiskohtai-

⁴ Kriittisen diskurssianalyysin heterogeeninen luonne ilmenee käytännössä mm. siten, että eri tutkijat lähtevät tutkimuksissaan liikkeelle varsin erilaisista diskurssin määrittelmistä. Esimerkiksi Theo van Leeuwen käyttää nähdäkseni diskurssin termiä useissa tutkimuksissaan lähinnä käsitteen ”foucault’laisessa” mielessä vallan sosiaalisen konstruoinnin välineenä, kun taas esimerkiksi Teun van Dijk on korostanut esityksissään toistuvasti, että diskurssit ovat luonteeltaan olennaisesti moniulotteisia; tarkemmin sanoen, diskurssilla on van Dijkin mukaan mm. lingvistinen, kognitiivinen, sosiaalinen, historiallinen, kulttuurinen, yhteiskunnallinen ja poliittinen ulottuvuus, ja lisäksi diskurssit kytkeytyvät van Dijkin mukaan paitsi yhteiskunnallisten valtarakennelmien muodostumiseen ja ylläpitämiseen, myös esimerkiksi erilaisten sosiaalisten ryhmien muodostumiseen sekä erilaisten identiteettien rakentumiseen (katso esim. van Dijk 1998). Käsillä olevassa tutkimuksessa diskurssit ymmärretään tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin nojautuen lähinnä ”van Dijk’laisessa” mielessä.

⁵ Faircloughin (2009, 162-163) mukaan kriittisen diskurssianalyysin ”dialektinen” luonne onkin lisännyt paitsi yhteiskuntatieteiden eri tieteenalojen välistä vuoropuhelua, myös kehittänyt niiden metodologisia ja teoreettisia osa-alueita.

sesti esimerkiksi uusliberalismia, keynesiläisyyttä, yleiseurooppalaisia sosiaalisia muutoksia tai Euroopan unionin poliitikkoja ja poliittista järjestelmää sinänsä. Sen sijaan käsillä oleva tutkimus peilaa mm. edellä mainituista ilmiöistä jo aiemmin tehtyjä Eurooppa-tason työmarkkinapolitiikkaan kiinnittyviä tutkimuksia pyrkien sitä kautta hahmottamaan historiallis-poliittisen kontekstin, josta käsin EAY:n harjoittamaa diskursiivista toimintaa on mahdollista ymmärtää ja tulkita.⁶ Diskursiivista toimintaa määrittävän kontekstin hahmottaminen ymmärretään kriittisessä diskurssianalyysissä edellytykseksi analyysin suorittamiselle ennen kaikkea siksi, että kyseinen tutkimusote näkee puheiden luonteen paitsi temporaalisena ja kontekstisidonnaisena, myös performatiivisena; diskurssit tapahtuvat aina tietyissä aikaan sidotuissa sosiaalisissa ja poliittisissa konteksteissa, joissa puhujat paitsi ilmentävät ja ajavat puheittensa kautta omia intressejään, agendojaan ja projektejaan, myös reagoivat vastapuolten ilmentämiin intresseihin ja agendoihin sekä toimijoiden ympärillä tapahtuviin ilmiöihin (Fairclough & Wodak 1997; van Dijk 2008; Wodak 2009). Näin ollen kontekstin hahmottaminen on edellytys, joka mahdollistaa toimijoiden esittämien puheiden analyttisen lukutavan tietystä tutkimusperspektiivistä käsin (katso esim. Fairclough & Wodak 1997, 258-259).⁷

Tutkimuksen tutkimusaineistona on kaksisataa puhetta, jotka on valikoitu EAY:n ja BusinessEuropen internet-sivuilla sijaitsevien arkistojen sisältämistä useista sadoista organisaatioiden edustajien esittämistä erilaisista puheenvuoroista. Puheiden valintaa on ohjannut puheenvuorojen käsittelemät aiheet. Työmarkkinaosapuolet esittävät jatkuvasti yksityiskohtaisia lausuntoja hyvinkin tarkasti määritellyistä työmarkkinapoliittisista kysymyksistä, kuten esimerkiksi EU:n kemikaalilainsäädäntöön liittyvistä direktiiveistä. Tämän tutkimuksen tutkimusaineistoksi on sen sijaan valittu sellaiset organisaatioiden esittämät puheenvuorot, jotka tavalla tai toisella käsittelevät nimenomaisesti Euroopan sosiaalista mallia ja sen kehittämistä. Puheiden esittäjinä ovat kautta linjan organisaatioiden johtoportaaseen kuuluvat henkilöt, ja puheiden keskimääräinen pituus on noin 3-6 liuskaa.

⁶ Kuten esimerkiksi van Dijk (1993) on todennut, kriittistä diskurssianalyysiä pohjustavan kontekstin hahmottaminen on kaikkea muuta kuin yksiselitteistä toimintaa, ja usein voidaan hahmottaa moniakkin erilaisia tekstien lukemistapaa määritteleviä konteksteja. Tätä voisi pitää ainakin eksaktin tieteenihanteen näkökulmasta katsottuna vakavanakin ongelmana, mutta toisaalta juuri kyseisen seikan on esitetty tekevän kriittisestä diskurssianalyttisestä ”kriittistä”. Tarkemmin sanoen, kriittisen diskurssianalyysin ”kriittisyyden” on katsottu tarkoittavan osaltaan juuri sitä, että tutkijat havaitsevat yhteiskunnan kompleksisuuden ja kieltäytyvät tämän kompleksisuuden helpoista selityksistä. Kriittisen diskurssianalyysin erääksi tehtäväksi onkin katsottu ”uuden keskustelun synnyttäminen, ei sen lopettaminen tarjoamalla kaiken kattavia todellisuuden selityksiä” (Palola 2006, 374).

⁷ Täsmennettäköön tässä yhteydessä, että käsillä oleva tutkimus ei pyri ottamaan kantaa esimerkiksi siihen, vallitseeko Euroopan unionin poliittisella kentällä todella ns. ”uusliberalistinen hegemonia”, niin kuin eräät tutkijat ovat esittäneet - ”uusliberalistinen hegemonia” on ylipäättään sangen poleeminen väite, jota on hyvin vaikeaa todentaa millään metodilla. Uusliberalismin käsitettä ei kuitenkaan voida kieltäytyä käyttämästä tässä tutkimuksessa pelkästään jo siitä syystä, että - kuten luvussa 5 todetaan - se on EAY:n harjoittaman diskursiivisen toiminnan keskeisimpiä käsitteitä.

Tutkimusaineistoksi valitut puheet ajoittuvat vuosille 2004-2009. Tutkimusaineisto rajoittuu kyseisille vuosille kahdesta syystä. Ensinnäkin, kuten aiemmin todettiin Taylorin ja Mathersin (2004) sekä Le Queux'n (2008) tutkimuksiin viitaten, EAY:n vallitsevana poliittisena strategiana näyttäytyi vuosituhanen alussa ja vielä vuonna 2003 sosiaalinen kumppanuus. Näin ollen on oletettavaa, että mikäli EAY on strategisissa valinnoissaan päättänyt irtautua sosiaalisen kumppanuuden toimintamuodosta ja harjoittaa sen sijaan toisenlaista strategiaa, on se tapahtunut vasta vuonna 2004 tai sen jälkeen. Toiseksi, koska työmarkkinaosapuolten Euroopan sosiaalista mallia käsittelevät puheet liittyvät EU:n asettamaan strategiaan kehittää Euroopasta maailman kilpailukykyisin talousalue vuoteen 2010 mennessä, on puheenvuorojen aikarajaus varsin luontevaa päättää vuoteen 2009.⁸

1.5 Tutkimuksen kulku

Tutkimus jakautuu käsillä olevan johdanto-osion lisäksi viiteen päälukuun. Luvussa 2 hahmotetaan EAY:n poliittisen toimintaympäristön ideologista taustakontekstia tarkastelemalla yksityiskohtaisemmin uusliberalismia sekä sen mahdollisesti aiheuttamia seurauksia Euroopan poliittiselle kentälle ja ay-liikkeille. Tarkastelun keskiössä on erityisesti se, millaisia politiikkoja uusliberalistiseen ideologiaan on esitetty käytännössä sisältyvän ja mitä vaikutuksia kyseisten politiikkojen suorittamisesta on katsottu olleen eurooppalaiselle työmarkkina-politiikalle, ay-liikkeille ja EAY:lle. Luvussa 2.1 uusliberalismin tarkastelua laajennetaan havainnoimalla sen mahdollisesti aiheuttamia vaikutuksia poliittiselle kielenkäytölle ja työmarkkinapoliittisille diskursseille. Samalla tutkimuksessa nostetaan esiin käsite ”sosiaalisesta Euroopasta”, jota tarkastellaan Bourdieun (1999) ja Hymanin (2001; 2005) esittämiä huomioita peilaten uusliberalistiselle ideologialle vastakkaisena poliittisena utopiana, jota EAY:n olisi kenties mahdollista käyttää, mikäli organisaatio pyrki sosiaalisen kumppanuuden harjoittamisen sijaan haastamaan EU:n uusliberalistisina kuvatut politiikat ja konstruimaan diskursiivisissa toiminnoissaan organisaatiolleen uudenlaista, sosiaaliselle kumppanuudelle vaihtoehtoista identiteettiä.

Uusliberalismin ja eurooppalaisten ay-liikkeiden keskinäisiä suhteita koskevien havaintojen jälkeen tutkimuksen fokus siirretään ay-liikkeiden strategiaan valintoihin kiinnittyviin teoreettisiin huomioihin (2.2). Ay-liikkeiden strategisia valintoja käsitellään osiossa tarkastelemalla aluksi Behrensin, Hamannin ja Hurdin (2004) esittämää typologiaa ay-liikkeiden erilaisista ulottuvuuksista,

⁸ Mainittakoon, että Lissabonin strategian epäonnistuttua Euroopan unioni kirehti pian kehittämään uutta kasvustrategiaa. Maaliskuussa 2010 EU:n komissio lanseerasi ”Eurooppa 2020”-nimellä tunnetun työllisyys- ja kasvustrategian, jonka yleistavoitteita täydennettiin myöhemmin Eurooppa-neuvoston kokouksessa kesäkuussa 2010. Eurooppa 2020-strategia on käytännössä suoraa jatkoa Lissabonin strategialle, sillä se sisältää samat tavoitteet eurooppalaisen kilpailukykyyn vahvistamisesta talouskasvua ja työllisyyttä parantamalla. Kyseisten strategioiden välillä oli kuitenkin selvä katkos, mikä oikeuttaa tutkimusaineiston aikajakson rajaamisen vuoteen 2009.

jonka jälkeen tarkastelua syvennetään havainnoimalla tarkemmin ay-liikkeiden identiteettejä sekä niiden merkitystä organisaatioiden strategisille valinnoille. Luvussa 2.2.1 käsitellään ay-liikkeiden poliittisista strategioista yksityiskohtaisemmin yhteiskuntaliikeunionismia, jonka harjoittamisesta Taylor ja Mathers (2004) havaitsivat tiettyjä viitteitä analysoidessaan EAY:n strategista toimintaa 2000-luvun alussa. Samalla tutkimuksessa pyritään hahmottelemaan tarkemmin sitä, mitä hyötyä EAY:lle voisi käytännössä olla yhteiskuntaliikeunionismin harjoittamisesta sosiaalisen kumppanuuden sijaan organisaation poliittisena strategiana. Yhteiskuntaliikeunionismin tarkastelua laajennetaan luvussa 2.3 esittämällä huomioita eurooppalaisista yhteiskuntaliikkeistä sekä niiden mahdollisesta sopivuudesta EAY:lle yhteiskuntaliikeunionismin harjoittamiseksi.

Luvussa 3 käsitellään tutkimuksen teoreettista viitekehystä peilaten ideologioista, identiteeteistä ja diskursseista esitettyjä teoreettisia huomioita EAY:n harjoittaman diskursiivisen toiminnan analysoimiseksi. Ideologioiden teoreettisessa tarkastelussa nojaututaan van Dijkin (1998) esittämään laaja-alaiseen katsaukseen ideologioiden, identiteettien ja diskurssien kiinteästä kolmiyhteydestä (3.1). Yksityiskohtaisemman tarkastelun kohteina ovat ideologioiden merkitys poliittisten ryhmien kuten ay-liikkeiden jäsenyyksille (3.1.1) sekä poliittisille vallan muodoille ja valtakamppailuille (3.1.2). Luvussa 3.2 tutkimus siirtyy identiteettien teoreettiseen havainnointiin. Erityisen huomion kohteena ovat ay-liikkeiden strategisten valintojen analysoinnin kannalta keskeisinä nähdyt kollektiiviset identiteetit sekä niiden diskursiivinen konstruointi. Tämän jälkeen tutkimus siirtyy tarkastelemaan kognitiivisista kehyksistä sekä diskursiivisista kehystämisprosesseista esitettyjä teoreettisia huomioita, joita apuna käyttäen tutkimus pyrkii analysoimaan yksityiskohtaisemmin EAY:n diskursiivista toimintaa ja erityisesti niitä tapoja, joiden kautta organisaatio on ilmentänyt omaa identiteettiään, ideologiaansa, poliittista toimintakenttäänsä sekä ajamiensa politiikkojen luonnetta. (3.3). Osion lopuksi huomio kiinnitetään kriittiseen diskursianalyysiin, joka ideologioita, identiteettejä ja poliittisyhteiskunnallisia konteksteja painottaen tarjoaa käsillä olevalle ”metodologiset linssit” EAY:n diskursiivisesta toiminnasta suoritettavan analyysin toteuttamiseksi (3.4).

Ennen varsinaista analyysiä EAY:n diskursiivisesta toiminnasta Euroopan sosiaalisesta mallista käymässä vuoropuhelussa tutkimuksessa tarkastellaan empiirisesti EAY:n poliittista toimintaympäristöä eli Euroopan unionia ja EU:n työmarkkinapoliittista järjestelmää (luku 4). Empiirisen tarkastelun tarkoituksena on hahmottaa tarkemmin EAY:n strategisiin valintoihin vaikuttaneita ulkoisia tekijöitä, kuten yleiseurooppalaisia taloudellisia ja poliittisia muutoksia, EU:n ja BusinessEuropen poliittisia strategioita sekä EU-tason työmarkkinasuhteiden institutionaalista kontekstia (katso Frege & Kelly 2003). Samalla tutkimuksessa pyritään hahmottelemaan EAY:n ja BusinessEuropen käymälle vuoropuhelulle diskursiaa määrittävä taustakonteksti tai ”diskurssin makrotaso” (Fairclough 1995). Luvuissa 4.1-4.1.6 tutkimuksessa tarkastellaan Euroopan unionin poliittista kehitystä 1950-luvulta 2000-luvulle. Havainnoinnin keskipisteessä ovat erityisesti EU:n työ-, talous- ja sosiaalipolitiikkojen ideologiset ulot-

tuvuudet sekä niissä tapahtuneet muutokset. Tämän jälkeen tutkimuksen fokus siirtyy EU:n työmarkkinapoliittisen kentän havainnointiin (4.2). Tarkastelun keskipisteessä on tällöin erityisesti Euroopan unionissa traditionaalisesti vallinnut ”epäsymmetria” (Scharpf 1998) ns. positiivisen ja negatiivisen integraation välillä sekä sen aiheuttamat vaikutukset EU:n työmarkkinapoliittiselle kentälle. Työmarkkinapoliittisen kentän havainnointia syvennetään esittämällä tarkemmin käsillä olevan tutkimuksen keskeisimmät poliittiset toimijat, eurooppalaisia ay-liikkeitä edustava EAY (4.2.1) sekä eurooppalaista yrityselämää ja työnantajia edustava BusinessEurope (4.2.2). Osion lopuksi tutkimuksessa käsitellään EAY:n ja BusinessEuropen keskinäisiä suhteita organisaatioiden käymän sosiaalidialogin ja siihen liittyvien ongelmien kautta (4.2.3). Samalla tarkastelussa havainnoidaan sosiaalisesta kumppanuudesta EAY:lle aiheuttaneita ongelmia sekä mahdollisia syitä sille, miksi organisaatio olisi päättänyt irtautua traditionaalisesti harjoittamastaan toimintamuodosta – tai Hymanin (2001) sanoin, ”institutionaalisen roolin häkistä”.

Luvussa 5 tutkimuksessa suoritetaan analyysi EAY:n diskursiivisesta toiminnasta vuoropuhelussa, jota organisaatio kävi poliittisen vastapuolensa BusinessEuropen kanssa Euroopan sosiaalisesta mallista tutkimusaineiston kattamalla aikajanelalla vuosina 2004-2009. Tutkimusaineiston sisältämät kaksisataa EAY:n ja BusinessEuropen esittämää puheenvuoroa on jaoteltu analyysissä omiksi temaattisiksi kokonaisuuksiksi (5.1-5.6.2), jotka kukin hahmottavat työmarkkinaosapuolten Euroopan sosiaalisesta mallista käymää diskurssia omasta tutkimuksellisesta perspektiivistään käsin. Ay-liikkeiden strategisia valintoja koskevia teoreettisia lähtökohtia peilaten analyysin keskipisteessä on erityisesti kysymys siitä, millaista kollektiivista identiteettiä ja ideologiaa organisaatio on pyrkinyt konstruoidaan itselleen vuoropuhelussa harjoittamiensa diskursiivisten toimintojensa kautta. Mikäli analyysissä havaitaan EAY:n ilmentäneen diskursiivisissa toiminnoissaan konsensusideologialle pohjautuvaa traditionaalista sosiaalisen kumppanin identiteettiään, tutkimuksessa sovellettua teoreettista viitekehystä peilaten voidaan todeta, että EAY ei ole strategisissa valinnoissaan vaihtanut poliittista toimintamalliaan. Mikäli analyysissä sen sijaan havaitaan EAY:n ilmentäneen diskursiivisten toimintojensa kautta sellaista kollektiivista identiteettiä ja ideologiaa, jotka näyttävät ristiriitaisina perinteiseen sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliin nähden, tutkimuksessa pyritään havaitsemaan, minkä poliittisen toimintamuodon harjoittamiseen EAY on strategisissa valinnoissaan päättänyt sosiaalisen kumppanuuden sijaan.

Luku 6 tarjoaa yhteenvedon tehdystä tutkimuksesta. Analyysistä paljastuneet tutkimustulokset sekä niistä vedettävät johtopäätökset esitetään tutkimuksen lopuksi luvussa 6.1.

2 EUROOPPALAISET AY-LIIKKEET JA UUSLIBERALISMI

Eräiden arvioiden mukaan ay-liikkeiden ja uusliberalismin välinen ideologinen vastakkainasettelu on jatkunut jo yli neljännesvuosisadan (katso esim. Hermann 2007; Hermann & Mahnkopf 2010; Le Queux 2008), minkä on katsottu olleen keskeinen syy sille, miksi ay-liikkeiden on täytynyt harkita uudelleen valitsemiaan poliittisia toimintamalleja ja strategioita (katso esim. Frege & Kelly 2004a). Ay-liikkeiden ja uusliberalismin välillä nähtyä voimakasta vastakkainasettelua peilaten on hämmästyttävää, miten vähän ay-liikkeiden ja uusliberalismin välisiä suhteita on tutkittu. Kuten Daniels ja McIlroy (2009b, 5) ovat todenneet, on harvinaista että tutkijat olisivat paneutuneet kysymykseen lyhyitä viittauksia enempää.⁹ Edellä mainitut Daniels ja McIlroy (emt) näkevät itse uusliberalismin merkityksen erittäin suurena: heidän mukaansa nykyaikaisen kapitalismin toimintatapoja sekä talouden ja politiikan käytäntöjä voidaan parhaiten ymmärtää juuri uusliberalismin kautta. Toisin sanoen, uusliberalismin käsitteen avulla voidaan heidän mukaansa osaltaan kuvata niitä poliittisia, taloudellisia ja yhteiskunnallisia muutoksia, jotka ovat tapahtuneet Euroopassa viimeisen neljännesvuosisadan aikana (emt). Toisaalla Cerny (2008) on mennyt vielä pidemmälle esittäessään, että uusliberalismin maailmanlaajuinen hegemonia määrittää nykyään sen, miten politiikan luonne ja mahdollisuudet ylipäätään hahmotetaan.¹⁰

---

⁹ Kenties eräänä syynä tähän akateemiseen "vaikenemiseen" voi olla tutkijoiden haluttomuus nimetä poliittisia prosesseja ja ilmiöitä ideologioiden kautta. Toisaalta tutkijoiden vähäisyttä voinee selittää myös uusliberalismin käsitteestä itsestään käsin. Tutkijoiden on saattanut olla vaikeaa nimetä tiettyjä poliittisia oppeja ja suuntauksia "uusliberalistisiksi", sillä uusliberalismin käsite saattaa näyttäytyä liian laajana ja epäselvänä. Akateemiselle varovaisuudelle onkin tietysti hyvät perusteet: liiallinen yleistäminen ja asioiden tunkeminen väkisin yhden käsitteen alle ei palvele tutkimusta vaan pikemmin se vääristää tutkittavaa ilmiökenttää ja lakaisee poikkeamat ja ristiriitaisuudet maton alle. Tämän asian myöntäminen ei tietenkään ole hyvän tutkimuksen esteenä vaan hedelmällinen lähtökohta sellaisen suorittamiselle.

¹⁰ Cerny (2008, 34) on esittänyt mielenkiintoisesti, että toisin kuin vielä 1970-luvulla, jolloin uusliberalistiset valtionjohtajat olivat lähinnä Ronald Reaganin ja Margaret Thatcherin kaltaisia oikeistolaisia, nykyään poliittiset johtajat ovat maailmanlaajui-

Kuten mitä tahansa ideologiaa, myös uusliberalismia voidaan käytännössä kuvata monesta eri perspektiivistä käsin.¹¹ Toisistaan huomattavastikin poikkeavat kuvaukset kuitenkin toistavat yleensä samat ideologiset peruseriaatteet, jotka muodostavat uusliberalismin ”kovan ytimen”. Uusliberalismin kuvauksissa on toistuvasti nostettu esiin ideologiset pyrkimykset markkinoiden ”vapauttamiseen” ”liiallisesta” regulaatiosta, pääoman vapaaseen liikkuvuuteen, hyvinvointivaltiomallien ”uudelleenjärjestelmiseen”, työmarkkinoiden ”joustavoittamiseen” ja julkisten yritysten ja palvelujen yksityistämiseen sekä kuvattu näihin päämääriin tähtäviä erilaisia poliittisia toimenpiteitä (katso esim. Cerny 2008; Hermann 2007, Hermann & Mahnkopf 2010). Tutkijasta riippuen tällaiset kuvaukset ovat olleet joko viileän asiallisia (esim. Giddens 2007), poleemisia (esim. Bourdieu 1999) tai moraalisesti syvästi latautuneita. Jälkimmäistä kuvaustapaa edustavat muun muassa Daniels ja McIlroy, jotka ovat kirjoittaneet seuraavasti:

Uusliberalismi edustaa pyrkimystä globaalin kapitalismin uudelleenjärjestämiseen ajamalla yhä suurempiasteista markkinoiden vapauttamista, deregulaatiota, yksityistämistä, kilpailukykyisyyttä, tuottavuutta ja kannattavuutta. Siihen sisältyy kaupan ja kilpailun esteiden murtaminen, valtion uudelleenmuokkaaminen sekä sen toimintojen uudelleenorganisointi näitä päämääriä palveleviksi. Se suosii individualismia, ”taloudellista ihmistä” ja eriarvoisuutta kollektivismin, solidaarisuuden ja tasa-arvoisuuden kustannuksella. Se pyrkii markkinoiden ja yrittäjyysetiikan laajentamiseen maapallon joka kolkalle sekä nykyaikaisen elämän jokaisen aspektin tuotteellistamiseen. Sen päämääränä on riiston voimistaminen sekä tuottojen yhä armottomampi ja säälimättömämpi etsiminen. On tärkeää korostaa nyansseja. Uusliberalismi *yrittää, rohkaisee ja pyrkii* panemaan alulle *asteittaisen muutoksen, se ponnistelee tasapainosuhteiden muuttamiseksi*. Se pyrkii erilaisen ideologisten, taloudellisten ja poliittisten kamppailujen kautta ajamaan muodonmuutosta erilaisiin ja erilaiset tarinat omaaviin poliittisiin konjunktuihin (Daniels & McIlroy 2009b, 4).

Danielsin ja McIlroyn kuvauksessa korostuu heidän näkemyksensä uusliberalismista pyrkimyksenä taloudellisiin ja poliittisiin uudelleenjärjestelyihin sekä näihin uudelleenjärjestelyihin kytkeytyviin traditionaalisten poliittisten valtasuhteiden muuttamispyrkimyksiin. Daniels ja McIlroy (2009b, 5) kiteyttävät esityksessään nämä pyrkimykset kolmeen pääkohtaan. Ensinnäkin, (1) uusliberalismi ei pyri vapautumaan valtioiden talous- ja yritys-elämää säätelevästä regulaatiosta, vaan se pyrkii vähentämään regulaatiota sekä muuttamaan sen luonnetta.¹² Toiseksi (2), uusliberalismi ei pyri hävittämään hyvinvointivaltioita

---

sesti vasemmisto-oikeisto-akselista riippumatta uusliberalisteja muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.

¹¹ Tämä on mahdollista siksi, että uusliberalismia – sen enempää kuin mitään muutaakaan poliittista ideologiaa – ei sinänsä voida pitää täysin yhdenmukaisena ideologiana; ensinnäkään uusliberalismia ei ole toteutettu missään päin maailmaa täysin sen periaatteiden mukaisesti, johtuen osittain jo siitä että todellisuudessa ideologiat ja käytännöt sekä pyrkimykset ja lopputulokset eroavat aina toisistaan. Toiseksi uusliberalismi, kuten mikä tahansa poliittinen ideologia, on jatkuvassa kehityksessä varioituen erilaisiin muotoihin ja yhdistäen omasta ideologisesta repertuaaristaan erilaisia elementtejä erilaisiin poliittisiin käytäntöihin (katso Cerny 2008, 3-4; Daniels & McIlroy 2009b, 4; Kelly & Frege 2004, 192).

¹² Cerny (2008, 24-25) on Danielsin ja McIlroyn kanssa samoilla linjoilla todetessaan, että uusliberalismin yhteydessä on puhuttava paitsi deregulaatiosta, myös ”re-

vaan organisoimaan ne siten, että ne palvelevat talouselämää aiempaa paremmin kansainvälisessä kilpailussa. Kolmanneksi (3), uusliberalismi ei pyri julkisen sektorin ja ay-liikkeiden hävittämiseen vaan niiden pienentämiseen ja mukauttamiseen siten, että ne sulautuvat mahdollisimman hyvin ”markkinoiden malliin”. Tällaisen katsantokannan mukaan uusliberalistisessa rekonstruktiossa ei siten ole kyse valtion ja sen merkityksen näivettämisestä vaan valtion ”uudelleenmuotoilemisesta siten, että se palvelee paremmin kapitalismia tämän uudessa vaiheessa” (emt).¹³

Poleemisempaa näkemystä uusliberalismista on esittänyt muun muassa Pierre Bourdieu, joka kirjoituksissaan kuvasi usein, miten uusliberalismia ajaneet politiikat olivat aiheuttaneet suurta sosiaalista ja yhteiskunnallista kurjuutta kaikkialla Euroopassa: Bourdieu piti uusliberalismia todellisena uhkana eurooppalaisille yhteiskunnille ja hyvinvointivaltioille (katso esim. Bourdieu 1998; 1999). Bourdieu näki uusliberalismin keinotekoista epävarmuutta luovana poliittisen hallinnan muotona, joka vakiinnuttaa yleisiä ja pysyviä turvattomuuden tiloja yhteiskunnan eri sektoreilla (Bourdieu 1999, 114-115). Käytännössä tämä on Bourdieun mukaan tapahtunut erityisesti purkamalla ”sosiaalisia saavutuksia” kuten sosiaaliturvaa ja muita sosiaalisia etuisuuksia (emt, 85-86). Tämän lisäksi uusliberalismi pyrkii Bourdieun näkemyksen mukaan kyseenalaistamaan kaikki sellaiset kollektiiviset rakenteet, jotka voisivat uhata ”puhtaita” markkinoita. Tällaisina kyseenalaistettuina rakenteina Bourdieu luettelee muun muassa kansallisvaltiot, ay-liikkeet, yhdistykset, osuuskunnat ja jopa perheet (emt, 126-127). Koska uusliberalismi tunnustaa Bourdieun mukaan ainoastaan yksilöt, merkitsee se hänelle yhteisöjen järjestelmällisen tuhoamisen ohjelmaa, jonka mukana katoavat myös sellaiset kollektiiviset kiintopisteet, jotka voisivat nousta vastustamaan sitä.

Bourdieuun uusliberalismin kritiikissä osansa sai myös Euroopan unioni. Bourdieu näki EU:n harjoittamat uusliberalistiset politiikat konkreettisina uhkana unionin jäsenvaltioiden harjoittamille sosiaalipolitiikoille. Bourdieuun kritiikin mukaan EU kannustaa kilpailukyvyyn nimissä jäsenmaitaan sosiaalisen suojelun mekanismien heikentämiseen, ”tiukan palkkapolitiikan” nimissä suorit-

---

regulaatiosta” eli uusliberalistisista pyrkimyksistä voimassa olevien säännösten uudelleenmuotoiluun. Toisin sanoen, uusliberalismin pyrkimyksenä ei niinkään ole päästä eroon regulaatiosta sinänsä, vaan pikemminkin muuttaa regulaation luonnetta siten, että se ilmentäisi uusliberalismin sisältyviä käsityksiä markkinoiden ihanneellisesta luonteesta (katso emt).

¹³ Muun muassa Hyman (2001) on esittänyt varsin samansuuntaisen näkemyksen uusliberalismista, mutta toisin kuin Daniels ja McIlroy, Hyman korostaa valtioiden merkitystä uusliberalismin mahdollistajana. Hyman (2001, 12) painottaa, että uusliberalismin ajamaa vapaata *laissez-faire* - markkinataloutta ei ole käytännössä mahdollista toteuttaa ilman valtioiden vahvaa poliittista myötävaikutusta sekä roolia muun muassa regulaation säätäjänä, omaisuuden suojan turvaajana ja finanssitoimijana. Hymanin (emt) mukaan valtiot ovat ”väistämättömästi toimijoita markkinatalouksissa”, jotka poliittisilla toiminnoillaan ohjaavat ja turvaavat markkinoiden toimintaa. Vapaat markkinat eivät siten ole millään muotoa ”luonnollisia”, eikä toiminta näiden markkinoiden sisällä tapahdu ”luonnostaan” poliittisen alueen ulkopuolella. Saman huomion on tuonut esiin myös mm. Cerny (2008, 1), jonka mukaan uusliberalismin toteuttaminen vaatii käytännössä valtioiden aktiivista toimijuutta ”vapaiden” markkinoiden suunnittelussa, edistämisessä ja ylläpitämisessä.

tavaan palkkojen alentamiseen ja ”sosiaaliseen polkumyyntiin” sekä uusliberalististen politiikkojen soveltamiseen (katso Bourdieu 1999, 87-89). Bourdieu meni kritiikissään jopa niin pitkälle, että hän väitti EU:n pyrkimyksenä olevan hävittää kaikki sosiaalivaltion jäänteet, joita se pitää pelkkinä esteinä markkinoiden sujuvalle toiminnalle (emt, 88).

Useimmat Euroopan unionia ja eurooppalaisia työmarkkinoita tutkivat akateemiset toimijat eivät esitä läheskään yhtä poleemisia kuvauksia kuin Bourdieu, ja suurin osa heistä todennäköisesti pitäisi Bourdieun näkemyksiä aivan liian kärjistettyinä. Yhtä kaikki, monet tutkijat allekirjoittavat väitteen, jonka mukaan uusliberalismilla on hegemoninen asema niin EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa kuin eurooppalaisella työmarkkinakentälläkin (katso esim. Hermann 2007; Hermann & Mahkopf 2010; Hyman 2001; 2005; 2007; Frege & Kelly 2004a; Daniels & McIlroy 2009a, Upchurch, Taylor & Mathers 2009).¹⁴ Tämä tarkoittaa luonnollisesti sitä, että uusliberalismilla voidaan olettaa olleen erittäin laaja-alainen vaikutus eurooppalaiseen työmarkkinapolitiikkaan ja ay-liikkeiden toimintaan, ja että on tutkimusperspektiivistä kiinni, mitä aspektia tahdotaan erityisesti korostaa. Koska käsillä oleva tutkimus tarkastelee eurooppalaista työmarkkinapolitiikkaa diskurssianalyttisestä näkökulmasta, kysymys kuuluu, miten oletetun ”uusliberalismin hegemonian” voidaan katsoa vaikuttaneen eurooppalaisella työmarkkinakentällä käytyihin diskursseihin ja niihin osallistuviin toimijoihin.

Kelly ja Frege (2004, 192) ovat tähän kysymykseen liittyen nostaneet esiin kaksi keskeistä huomiota. Ensinnäkin, uusliberalistisen ideologian voi heidän mukaansa katsoa määrittävän suurelta osin eurooppalaisten työmarkkinaosapuolten eli työnantajien, palkansaajapuolen ja hallitusten välisten neuvottelujen asialistaa eli toisin sanoen kontrolloivan sitä, mitkä kysymykset pääsevät neuvottelupöydälle asti. Toiseksi, koska uusliberalistisella ideologialla on Kellyn ja Fregen (emt) mukaan eurooppalaisessa työmarkkinapoliittisessa diskurssissa hegemoninen asema, uusliberalismi ohjaa heidän mukaan sitä, miten eri asiat ja kysymykset tulevat keskusteluissa määritellyiksi ja käsitetyiksi. Näiden seikkojen takia eurooppalaiset ay-liikkeet näyttävät Kellyn ja Fregen (2004, 192) mukaan kiinnittyvän työnantajien ja valtioiden kanssa pelkkiin ”pintakonflikteihin” eurooppalaisiin työmarkkina- ja hyvinvointivaltioreformeihin kytkeytyvistä kysymyksistä. Eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ay-liikkeiden menestys näyttää Kellyn ja Fregen (emt) mukaan nykyään koostuvan uusliberalististen reformien hidastamisesta tai lieventämisestä. Kelly ja Frege menevätkin varsin pitkälle esittäessään, että ay-liikkeiden on hyväksyttävä niiden omille poliitikoille vastakkaiset reformiagendat, jotta ay-liikkeet ylipäätään pääsisivät korporatististen neuvottelujärjestelmien sisälle: ”Toisin sanoen se, että hallitukset jatkavat keskustelua ay-liikkeiden kanssa, nähdään toisinaan suurena menes-

¹⁴ Hyman (2007) nimittää EU:ssa näkemäänsä uusliberalismin hegemoniaa ”Brysselin konsensukseksi”. Hymanin (2007, 207-208) mukaan tämä konsensus ”tunnustaa uusliberalistisen globalisaation hyveet, pitää ’kilpailukykyä’ hallitsemattomana voimana ja pitää selvänä sitä, että työn ja työntekijöiden täytyy mukautua uusiin taloudellisiin realiteetteihin”.

tyksenä riippumatta näiden neuvotteluiden tuloksista” (emt).¹⁵ Ay-liikkeiden kannalta katsottuna uusliberalismin mukanaan tuomiksi uhiksi näyttäytyvät siten Kellyn ja Fregen (emt) mukaan muun muassa ay-liikkeiden marginalisointi, niiden poliittisen vaikutusvallan heikentyminen sekä niiden sulkeminen pois poliittisista päätöstentekoprosesseista. Taylorin ja Mathersin (2002; 2004) mukaan kyseiset uhat ovat yhteisiä niin kansallisilla tasoilla toimiville ay-liikkeille kuin myös ylikansallisella EU-tasolla toimivalle EAY:lle.

2.1 Vastalause uusliberalismille: utopia ”sosiaalisesta Euroopasta”

Edellä esitettyjä kriittisiä esityksiä peilaten on mahdollista todeta, että sekä kansallisilla eurooppalaisilla ay-liikkeillä että ylikansallisella EAY:llä on useita hyviä syitä olla huolissaan. Mikäli tarkastellaan Euroopan poliittisella kentällä tapahtuneita ideologisia muutoksia viimeisen neljännesvuosisadan aikana, havaitaan kaksi keskeistä ilmiötä. Ensinnäkin uusliberalistinen ideologia on nousut tänä aikana merkittävään asemaan, ja toiseksi sosiaalidemokraattisten puolueiden – ay-liikkeiden perinteisten liittolaisten – valta on vähentynyt useissa eurooppalaisissa valtioissa samalla kun ne ovat siirtyneet lähemmäksi kohti poliittista oikeistoa (Upchurch, Taylor & Mathers 2009). Näiden ilmiöiden voidaan myös katsoa merkinneen eräänlaisen poliittisen ”vaihtoehdottomuuden” tilan syntymistä Euroopan poliittiselle kentälle: kun uusliberalismilla ei ole ollut vastassaan todellista vakavaa haastajaa, ei harjoitetuille politiikoille olla myöskään nähty todellisia vaihtoehtoja (katso esim. Le Queux 2008, 139; Hyman 2007, 207-208).

Tästä perspektiivistä katsottuna näyttää siltä, että mikäli eurooppalaiset ay-liikkeet ja EAY haluavat vastata uusliberalismin mukaan tuomiin ongelmiin ja uhkiin, niiden olisi pyrittävä murtamaan nykyinen poliittisen vaihtoehdottomuuden tila, haastamaan oletettu uusliberalismin hegemonia ja esittämään sellaisia uusliberalistisille politiikoille vaihtoehtoisia malleja, joiden on mahdollista saada laajaa yhteiskunnallista tukea niin kansallisilla kuin ylikansallisillakin politiikkatasoilla. Tällaisina hegemonian ja poliittisen vaihtoehdottomuuden haastamisen välineinä on esitetty erilaiset utopiat ja erityisesti utopia ”sosiaalisesta Euroopasta” (katso esim. Bourdieu 1999; Hyman 2001; 2005). Seuraavaksi tarkastellaan lähemmin tätä ajatusta ensin Bourdieun, sitten Hymanin esittämänä.

Pierre Bourdieu (1930-2002) oli mielenkiintoinen ja poikkeuksellinen hahmo eurooppalaisella tieteen kentällä. Hän oli paitsi sosiologi, myös laajasti tunnettu ja julkinen hahmo, joka otti aktiivisesti kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Elämänsä ehtoopuolella Bourdieu oli enenevässä määrin yhteyksissä eurooppalaisiin ay-liikkeisiin, joille hän myös suuntasi monia kannanotto-

¹⁵ Kelly ja Frege (2004, 192) huomauttavat, että tällaisen kehityksen voi katsoa kyseenalaistavan koko korporatistisen neuvottelujärjestelmän järkevyyden, mikäli pyrki- myksenä on yhteisen päätöksenteon sijasta pelkkä keskustelun ylläpitäminen.

jaan ja puheenvuorojaan. Bourdieun mielenkiinnon kohteena olivat lukuisten muiden asioiden ohella eurooppalaiset hyvinvointivaltiot ja sosiaalipoliittikat, joiden tulevaisuuden hän koki olevan vaarassa uusliberalismin johdosta. Bourdieu peräänkuulutti muun muassa eräänlaista "rationaalista utopismia", joka asettuisi uusliberalismia ja "pankkiirien fatalismia" vastaan (Bourdieu 1998). Utopia kytkeytyi Bourdieun ajattelussa pyrkimykseen nostaa esiin vaihtoehtoja poliittisten toimijoiden "vaihtoehdottomina" esittämille uusliberalistisille poliitikoille. Näin ollen Bourdieun hahmottelemassa utopian ajatuksessa oli pitkälti kyse pyrkimyksestä luoda lisää poliittista pelitilaa. Käytännössä tällainen pelitilan luominen tapahtuisi Bourdieun mukaan diskursiivisissa kamppailuissa, jossa haastettaisiin uusliberalismin hegemonia. Bourdieu kirjoitti uusliberalistisesta diskurssista seuraavasti:

Itse asiassa uusliberalistinen diskurssi ei enää ole pelkästään yksi puhetapa muiden joukossa. [...] se on 'vahva' diskurssi, joka on niin vahva ja niin vaikea voittaa juuri siksi, että sillä on puolellaan koko sellaisten voimasuhteiden kenttä, jota se itse on mukana tuottamassa. Kyseisen kentän tuottamiseen uusliberalistinen diskurssi osallistuu erityisesti ohjaamalla taloudellisia suhteita hallitsevien toimijoiden taloudellisia valintoja ja lisäämällä näin oman, aidosti symbolisen voimansa jo olemassa oleviin voimasuhteisiin (Bourdieu 1999, 125-126).

Jotta tällainen uusliberalistinen diskurssi voitaisiin haastaa, olisi eurooppalaisten "intellektuellien", ay-liikkeiden sekä erilaisten yhteiskuntaliikkeiden Bourdieun mukaan yhdistettävä voimansa kehittääkseen uusliberalismille vastakaista sosiaalivaltion mallia. Bourdieu peräänkuuluttaa toisin sanoen eräänlaista "kriittistä internationalismia", jossa eurooppalainen älymystö, työvoima ja kansalaisyhteiskunta yhdistäisivät voimansa vastustaakseen uusliberalismia ja kehittääkseen sen vaihtoehdoksi ylikansallista eurooppalaista sosiaalivaltiota, "sosiaalista Eurooppaa". On mielenkiintoista havaita, että Bourdieu näkee tämän "kriittisen internationaalien" kehittymisen ehtona eurooppalaisten ay-liikkeiden ylikansallisen yhteistyön ja toiminnan, koska myös vastustettavat voimat ovat luonteeltaan ylikansallisia (Bourdieu 1999, 63-64).¹⁶ Edellä mainittuja näkemyksiä peilaten voineekin olettaa, että Bourdieu piti EAY:n merkitystä uusliberalismin vastustamisessa, hyvinvointivaltiojärjestelmien suojelemisessa sekä eurooppalaisen sosiaalivaltion kehittämisessä varsin suurena.

Voidaan kuitenkin sangen turvallisesti olettaa myös, että Bourdieu oli varsin tietoinen EAY:n monista ongelmista sekä sen konkreettisen poliittisen vallan tosiasiallisesta vähyydestä. EAY ei nykyisessä asemassaan pysty yksinään vaikuttamaan paljoakaan EU:n suuriin poliittisiin linjoihin, mutta toisaalta EAY kyllä pystyy osallistumaan ja vaikuttamaan diskursiivisesti EU:n luonteesta ja tulevaisuudesta käytävään keskusteluun. Kenties Bourdieun halun liittää "eu-

¹⁶ Bourdieu (1999, 63) kirjoittaa: "Mielestäni on hallittujen etujen mukaista asettua puolustamaan valtiota ja varsinkin sen sosiaalista aspektia. Vaikka kansallisvaltiota vastaan voidaan taistella, on puolustettava sen toteuttamia 'yleisiä' tehtäviä, jotka voidaan toteuttaa yhtä hyvin, ellei paremminkin, ylikansallisessa valtiossa. [...] eikö pitäisi taistella sellaisen ylikansallisen valtion muodostamiseksi, joka olisi suhteellisen itsenäinen sekä kansainvälisen talouden että kansallisen politiikan voimiin nähden ja joka pystyisi kehittämään eurooppalaisten instituutioiden sosiaalista ulottuvuutta?"

rooppalaiset intellektuellit” mukaan hänen ”kriittiseen internationalismiinsa” voi nähdä pyrkimyksenä vahvistaa – ainakin teoreettisesti – eurooppalaisten ay-liikkeiden ja EAY:n diskursiivista ja symbolista valtaa kyseisessä yleiseurooppalaisessa vuoropuhelussa.¹⁷ Bourdieu nimittäin näki taistelun eurooppalaisen sosiaalivaltion (tai ”sosiaalisen Euroopan”) puolesta uusliberalismia vastaan nimenomaisesti diskursiivisena taisteluna, jonka suorittamiseksi hän peräänkuulutti kahta toimintatapaa. Ensinnäkin ”kriittisen internationaalinen” olisi Bourdieun mukaan pyrittävä vaikuttamaan EU:n jäsenvaltioihin, jotta nämä ajaisivat unionin sisällä vahvempaa sosiaalista ulottuvuutta EU:lle. Toiseksi, kriittisen internationaalinen eli eurooppalaisen ay-liikkeen ja intellektuellien olisi Bourdieun mukaan pyrittävä mobilisoimaan suuret joukot poliittiseen toimintaan. Tämä tapahtuisi Bourdieun mukaan käytännössä siten, että ihmisiin pyritäisiin vaikuttamaan ilmentämällä eurooppalaisesta sosiaalivaltiosta käytävää diskurssia ideoiden kautta käytävänä taisteluna (Bourdieu 1999, 91-93). Toisin sanoen eurooppalaisen ay-liikkeen olisi haastettava vallalla olevat poliittiset välttämättömyyspuheet ja ”uusliberalismin fatalismi” pyrkimällä politisoimaan uudelleen yhteiskunnalliset kysymykset, esittämällä uusliberalismille poliittisia vaihtoehtoja ja ilmentämällä nämä vaihtoehdot nimenomaan ideologisina vaihtoehtoina.

Kuten Bourdieu, myös Richard Hyman on nähnyt ”sosiaalisen Euroopan” eräänlaisena utopiana, joka ilmenee vaihtoehtoisena poliittisena mallina EU:n nykyisille, uusliberalistisina näkemilleen poliitikoille (katso esim. Hyman 2001; 2005). Toisin kuin Bourdieu, Hyman on kuitenkin käsitellyt ”sosiaalisen Euroopan” utopiaa ennen kaikkea eurooppalaisten ay-liikkeiden perspektiivistä. Hyman on esittänyt ”sosiaalisen Euroopan” mahdollisena strategiana, jonka avulla eurooppalaiset ay-liikkeet voisivat eheyttää hajanaisia voimiaan sekä koota yhteen poliittisia liittolaisia Euroopan poliittisella kentällä (katso esim. Hyman 2001, 173). Hymanin mukaan ”sosiaalisen Euroopan” ay-liikkeille tarjomat mahdollisuudet eivät rajoitu pelkästään eurooppalaisen työmarkkinapolitiikan uudelleenorganisointiin EU:n kontekstissa, vaan se tarjoaa ay-liikkeille myös välineen jäsentensä mobilisoimiseen sekä poliittisen tuen haalintaan laajemmasta yhteiskunnallisesta sfääristä. Hymanin (2001; 2005) mukaan ay-liikkeiden ongelmana on ollut uskottavan, jäsentensä mobilisoivan retoriikan puute; retoriikan, jonka kautta ay-liikkeet esittäisivät jäsenilleen visioita tai utopioita paremmasta tulevaisuudesta. On syytä muistaa, että työmarkkinapoliittisessa kamppailussa – kuten missä tahansa poliittisessä kamppailussa – ei ole kysymys ainoastaan eri osapuolten välisistä intresseistä, organisatorisista kapasiteeteista ja vahvuuksista, vaan myös ideoista ja niitä esittävistä, tuottavista ja uusintavista diskursseista (katso esim. Kelly & Frege 2004, 193-194). Hymanin (2001, 173) mukaan eurooppalaisten ay-liikkeiden ongelmana on ollut se, että ne eivät ole onnistuneet tässä ideoiden kamppailussa vastaamaan ”uusiin ideologiisiin haasteisiin”. Tämä seikka ei Hymanin (emt) mukaan heijastu pelkäs-

¹⁷ Toisaalla Bourdieu suomi kärjekkäästi intellektuelleja eräänlaisina vallassa olevien tahojen sätkynukkeina, nihilisteinä ja oman edun tavoittelijoina (katso esim. Bourdieu 1999, 64-65, 91).

tään erilaisten lukujen kautta vaan myös työmarkkinapoliittisella kentällä käytävistä diskursseista, jotka ovat viime vuosikymmenten ajan määräytyneet ay-liikkeille vihamielisten toimijoiden asettamien agendojen kautta. Säilyäkseen merkittävinä ”sosiaalisen ja taloudellisen mobilisaation” toimijoina ay-liikkeiden on Hymanin (emt) mukaan otettava itselleen uudelleen ideologinen aloite, käytettävä hyväkseen uusia utopioita ja asetettava fokuksensa entistä vahvemmin ylikansalliselle EU-tasolle.¹⁸ ”Sosiaalisen Euroopan” termi voidaankin nähdä varsin hyvänä terminä tällaiseen utopiaprojektiin, sillä se on käsitteellisesti niin epäselvä, että sitä on mahdollista määritellä halutulla tavalla kulloisenkin kontekstin mukaan (katso Hyman 2008, 9).

Kuten havaitaan, Hyman painottaa Bourdieun tavoin voimakkaasti diskurssien merkitystä taistelussa poliittisesta vallasta. Hyman (2001, 175) haluaa korostaa, että erilaiset ideat, ihanteet ja identiteetit nousevat usein parhaiten esiin juuri poliittisten kamppailujen kautta, joissa osapuolet joutuvat artikuloimaan paitsi intressinsä, myös poliittiset lähtökohtansa ja päämääränsä – kuten esimerkiksi sen, ajavatko toimijat mahdollisimman suurta vapautta markkinoille ja kaupalle vai pyrkivätkö ne puolustamaan eurooppalaisia hyvinvointivaltiojärjestelmiä. Juuri ”sosiaalisesta Euroopasta” tai ”Euroopan sosiaalisesta mallista” käytävissä diskursseissa eurooppalaiset ay-liikkeet voisivat Hymanin (2005) mukaan ilmentää itseään toimijoina, joiden esittämät uusliberalismille vastakkaiset aatteet sekä sosiaalisten oikeuksien puolustamiseen tähtäävät ihanteet vetoaisivat paitsi ay-liikkeiden omiin jäseniin, myös laajempaan eurooppalaiseen kansalaisyhteiskuntaan. Tällainen toiminta merkitsisi varsin radikaalia muutosta ay-liikkeiden politiikassa, mutta Hyman itse näkee tällaisen strategisen siirtymän välttämättömänä: mikäli ay-liikkeet haluavat vahvistaa asemiaan Eurooppa-tasolla palkansaajien edunvalvojana, niiden olisi laajennettava poliittisia diskurssejaan ja lähennyttävä kohti laajempaa kansalaisyhteiskuntaa (Hyman 2001, 176; katso myös Greenwood 2007, 205).¹⁹

Hymanin (2005) esittämä huomio Euroopan sosiaalisesta mallista käytävästä diskurssista ay-liikkeiden mahdollisena strategisena välineenä on käsillä olevan tutkimuksen kannalta hyvin mielenkiintoinen, ja sitä on syytä tarkastella lähemmin. Teoreettisesti katsottuna EU:n poliittisella kentällä Euroopan sosiaalisesta mallista 2000-luvun alusta alkaen käydyin diskurssin voidaan katsoa kytkeytyvän eurooppalaiseen kansalaisyhteiskuntaan ja yhteiskuntaliikkeisiin ainakin kahdella toisiinsa limittyvällä tavalla. Ensinnäkin, koska Euroopan sosiaalisen mallin kehittämisestä käytävän diskurssin voidaan katsoa kytkeytyvän

¹⁸ Hymanin näkemystä voikin pitää vaatimuksena, jonka mukaan ay-liikkeiden on siirryttävä aktiivisempaan toimijuuteen. Aktiivisempaa toimijuutta on peräänkuuluttanut myös Turner, (2004, 5) joka on huomauttanut, että ay-liikkeiden kannalta ei riitä pelkästään hallitusten ja työnantajien syyttäminen ay-liikkeiden ongelmista, vaan ay-liikkeiden on myös itse vahvistettava itseään poliittisten valtasuhteiden korjaamiseksi niille edullisempaan suuntaan.

¹⁹ Tällainen näkemys saa taustatukea Behrensiltä, Hamannilta ja Hurdilta, jotka ovat esittäneet, että ay-liikkeiden perustavanlaatuisena toimenkuvana on vallitsevien poliittisten ja taloudellisten ideoiden ja ideologioiden tukeminen tai niiden vastapainottaminen. Tämä merkitsee heidän mukaan sitä, että yksi ay-liikkeiden merkittävimmistä tehtävistä on poliittisten diskurssien laajentaminen (Behrens, Hamann & Hurd 2004, 16).

Euroopassa laajemmin käytävään keskusteluun hyvinvointivaltiojärjestelmien luonteesta ja tulevaisuudesta (katso esim. Saari 2002; 2003), kyseinen diskurssi on herättänyt kiinnostusta paitsi Euroopan unionin poliittisissa toimijoissa, myös eurooppalaisessa kansalaisyhteiskunnassa. Toiseksi, kyseiseen laajalaiseen diskurssiin sisältyvät paitsi kysymykset EU:n talous-, työ- ja sosiaalipoliittikkojen kehittämisen luonteesta, myös ajatus ”sosiaalisesta Euroopasta”, jota useat eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet ovat peräänkuuluttaneet omissa julistuksissaan ja kannanotoissaan (katso esim. della Porta ym. 2006; Ruzza 2007). Näin ollen Euroopan sosiaalisesta mallista käytävä diskurssi onkin mahdollista ymmärtää eräänlaisena ”diskursiivisena solmukohtana” (Diez 2001a), joka antaa Euroopan unionissa ja toisaalta eurooppalaisessa kansalaisyhteiskunnassa käytäville hyvinvointivaltiodiskursseille yhteisen rajapinnan. Samalla Euroopan sosiaalisesta mallista käytävän diskurssin voidaan myös katsoa tarjonnan EAY:lle 2000-luvun alussa uudenlaisen keinon lähestyä diskursiivisten toimintojensa kautta eurooppalaista kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskuntaliikkeitä kuin myös uudenlaisen mahdollisuuden harjoittaa yhteiskuntaliikeunionismia sosiaalisen kumppanuuden sijaan poliittisena strategianaan. Ennen kuin kyseistä ajatusta viedään tutkimuksessa pidemmälle, on syytä tarkastella ensin lähemmin ay-liikkeiden strategiaan valintoihin, yhteiskuntaliikeunionismiin sekä eurooppalaisiin yhteiskuntaliikkeisiin kiinnittyviä teoreettisia huomioita.

2.2 Eurooppalaiset ay-liikkeet ja strategiset valinnat

Kuten tutkimuksen alussa todettiin, ”strategisen valinnan” termiä on käytetty työmarkkinapoliittisessa tutkimuskirjallisuudessa kuvattaessa sellaisia ay-liikkeiden toimintoja, jotka ovat nimenomaisesti tähdänneet kyseisten organisaatioiden vahvistumiseen (Frege & Kelly 2004b, 32). Ay-liikkeiden vahvistumiseen tähtäävinä strategioina on nähty muun muassa ay-liikkeiden rakenteellinen uudelleenorganisointi, palkansaaja- ja työnantajapuolen välinen kumppanuus, uudenlainen poliittinen toiminta, ay-liikkeiden kansainvälisen solidaarisuuden luominen, uusien koalitioiden rakentaminen ja yhteiskuntaliikeunionismi (Frege & Kelly 2003, 9; Taylor & Mathers 2002, 94; Turner 2004, 4). On olennaista huomioda, että ay-liikkeiden strategisten valintojen on nähty riippuvan suuresti kunkin ay-liikkeen omasta työmarkkinapoliittisesta kontekstista ja poliittisesta toimintaympäristöstä (katso esim. Frege & Kelly 2004a), ja että strategiset valinnat eivät määräydy pelkästään yksittäisistä tekijöistä käsin (Hyman 2001, Frege & Kelly 2003). Näin ollen esimerkiksi poliittisella kentällä tapahtuneiden ideologisten muutosten ei voi yksistään katsoa selittävän ay-liikkeiden strategisia valintoja, vaikka näillä ideologisilla muutoksilla eittävä onkin sinänsä suuri vaikutus. Sekä Hyman (2001) että Frege ja Kelly (2003; 2004b) ovat painottaneet, että ay-liikkeiden strategisia valintoja ohjaavat aina paitsi ulkoiset tekijät, myös ay-liikkeiden omat identiteetit sekä niitä määrittävät organisaatioiden sisäiset diskurssit. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tietty ay-liike valitsee varsin epätodennäköisesti uudeksi vahvistumisstrategi-

akseen esimerkiksi palkansaaja- ja työnantajapuolen välisen kumppanuuden, mikäli kyseisen ay-liikkeen sisäiset diskurssit ilmentäisivät voimakasta vihamielisyyttä työnantajapuolen harjoittamaa poliittista toimintaa kohtaan (katso Hyman 2001).

Hyvänä johdatuksena ay-liikkeiden strategisten valintojen tarkasteluun toimivat Behrensin, Hamannin ja Hurdin (2004) esittämät huomiot ay-liikkeiden erilaisista ulottuvuuksista, joiden he katsovat vaikuttavan kyseisten organisaatioiden strategioiden valintaan. Behrens, Hamann ja Hurd nostavat tutkimuksessaan esiin ay-liikkeiden jäsenulottuvuuden sekä taloudellisen, poliittisen ja institutionaalisen ulottuvuuden. Yhteistä näille ulottuvuuksille on se, että ne kaikki kytkeytyvät tavalla tai toisella ay-liikkeiden poliittisiin valta- ja vaikuttamisresursseihin. Esimerkiksi taloudellinen ulottuvuus kytkeytyy Behrensin, Hamannin ja Hurdin (2004, 22) mukaan kiinteästi ay-liikkeiden neuvotteluvoimaan sekä vaikutukseen, joka työvoimalla on varallisuuden jaossa. Poliittiseen ulottuvuuteen puolestaan sisältyvät muun muassa toiminnat, joita ay-liikkeet käyvät kansallisten sekä ylikansallisten poliittisten instituutioiden kanssa kehittääkseen esimerkiksi lainsäädäntöä ja regulaatiota.

Niin taloudelliseen kuin poliittiseen ulottuvuuteen kiinnittyvät toimintamahdollisuudet riippuvat paljolti jäsenulottuvuudesta, joka suurelta osin määrittää ay-liikkeiden toimintaresursseja. Behrens, Hamann ja Hurd (2004, 21) katsovat jäsenulottuvuuden koostuvan kolmesta päätekijästä: jäsenten lukumäärästä, jäsenkompositiosta ja liittoutumisasteesta.²⁰ Jäsenten lukumäärä kiinnittyy suoraan ay-liikkeiden fyysisiin ja materiaalsiin resursseihin kuten jäsenmaksuista saataviin tuloihin sekä mobilisoitavissa olevien ihmisten lukumäärään. Jäsenkompositio puolestaan viittaa ay-liikkeiden jäsenten rakenteelliseen koostumukseen. Kuten Behrens, Hamann ja Hurd (2004, 21) huomauttavat, työelämässä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet ay-liikkeiden jäsenkompositioon muun muassa siten, että liikkeiden jäsenrakenteet eivät enää koostu yhtä suuressa määrin vakituksessa työsuhteessa olevista palkansaajista, vaan pätkätyöläisten ja osa-aikatyöntekijöiden osuus on kasvanut jäsenten kokonaisuudesta. Ay-liikkeiden on vahvistumispyrkimyksissään huomioitava niiden muuttuneet jäsenkompositiot mutta niiden tavoitteena ei voi olla pelkästään uusien jäsenten tavoittelu, vaan myös ”vanhojen” jäsenten vahvempi sitouttaminen liikkeiden jäsenyyteen ja toimintaan (emt).

Neljäs ulottuvuus – institutionaalinen ulottuvuus – eroaa varsin huomattavasti edellä mainituista taloudellisesta, poliittisesta ja jäsenyysulottuvuudesta. Institutionaalisella ulottuvuudella Behrens, Hamann ja Hurd viittaavat ay-liikkeiden organisatorisiin rakenteisiin, hallintaan sekä niiden sisäiseen dynamiikkaan (Behrens, Hamann & Hurd 2004, 22). Lisäksi institutionaalinen ulottuvuus kytkeytyy ay-liikkeiden kapasiteetteihin muokkautua uudenlaisiin tilanteisiin ja luoda uusia strategioita. Institutionaaliseen ulottuvuuteen sisältyy siten eräänlainen implisiittinen ajatus ”uuden” luomisesta, jota kolmessa muus-

²⁰ Liittoutumisastetta käytetään usein yhtenä ay-liikkeiden vahvuuden indikaattorina, sillä se peilaa järjestäytyneiden työntekijöiden osuutta työvoimasta. Liittoutumisaste kytkeytyy siten osaltaan ay-liikkeiden legitimeettiin, edustuksellisuuteen sekä neuvotteluvoimaan (Behrens, Hamann & Hurd 2004, 21).

sa ulottuvuudessa ei ole. Behrens, Hamann ja Hurd (emt, 22-23) painottavat, että institutionaalisen ulottuvuuden eräs keskeisimmistä aspekteista on ay-liikkeiden johtajien rooli uusien ideoiden promoottoreina, ay-liikkeiden sisäisen, muutosta tukevan tahdon luojina sekä organisaatioiden vahvistumispyrkimyksiä tukevan uudenlaisen identiteetin rakentajina. Tietyissä mielessä institutionaalista ulottuvuutta voi siten pitää ensisijaisena ay-liikkeiden strategioiden valintaa tarkasteltaessa.

Ay-liikkeiden institutionaalisen ulottuvuuden korostaminen näkyy myös Fregen ja Kellyn (2003) esittämässä teoriassa ay-liikkeiden strategioiden valinnasta. Frege ja Kelly (2003, 13) esittävät, että ay-liikkeiden strategiset valinnat määräytyvät neljästä itsenäisestä muuttujasta. Nämä muuttujat ovat (1) sosiaalisella ja talouden kentällä tapahtuneet muutokset, (2) työmarkkinasuhteiden institutionaaliset kontekstit, (3) valtioiden ja työnantajien strategiat sekä (4) ay-liikkeiden omat rakenteet. Vaikka kolme ensimmäistä muuttujaa ovatkin ulkoisia tekijöitä, ne vaikuttavat olennaisesti ay-liikkeiden sisäisiin rakenteisiin ja siten myös niiden institutionaaliseen ulottuvuuteen. Frege ja Kelly korostavat teoriassaan erityisesti sitä, että kaikki neljä edellä mainittua muuttujaa vaikuttavat yhdessä ensinnäkin siihen, miten ay-liikkeet hahmottavat oman positionsa (eli miten ne kehystävät diskursiivisesti identiteettinsä ja taistelurepertuaarinsa) ja toisaalta siihen, mitkä strategiat ne valitsevat toteutettavakseen.

Mielenkiintoista Fregen ja Kellyn teoriassa on erityisesti se, että he korostavat ay-liikkeiden kollektiivisen identiteetin merkitystä tilanteessa, jossa ay-liikkeet joutuvat määrittelemään uudelleen strategiset valintansa. Frege ja Kelly määrittelevät kollektiivisen identiteetin ay-liikkeiden "historiallisen perinnön" muovaamana ja jäsenten yhteisesti jakamana määritelmänä siitä, mitä heidän organisaationsa edustaa (Frege & Kelly 2003, 14; Frege & Kelly 2004b, 40). Ay-liikkeiden identiteetit voidaan ymmärtää eräänlaisina "perittyinä traditioina" tai "perimätietona", jotka muovaavat organisaatioiden toimintoja ja valintoja (katso Frege & Kelly 2004b, 39). Identiteetit eivät siten kytkeydy pelkästään jäseniin, vaan myös ay-liikkeiden sisäisiin rakenteisiin (Frege & Kelly 2004b, 40). Identiteetit konstituovat ay-johtajien kollektiivista maailmankuvaa ja hahmottavat tapoja joilla he kehystävät asioita ja ongelmia (Frege & Kelly 2004b, 39). Lisäksi nämä maailmankuvat muodostavat myös "kollektiivisen toiminnan repertuaarit" eli sellaisen toiminnan muodot, joita ay-johtajat pitävät legitimeinä ja toteuttamiskelpoisina (Frege & Kelly 2004b, 39).²¹ Ay-liikkeiden kollektiiviset

²¹ Euroopan kansallisia ay-liikkeitä tarkasteltaessa havaitaan merkittäviä eroja ay-liikkeiden toimintatavoissa, identiteeteissä ja taistelurepertuaareissa. Esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa ay-liikkeiden rakennetta määrittää suurella määrällä tietty "yhteiskuntaluokkaorientaatio", ja näissä maissa kansalliset ay-liikkeet hahmottavat työnantajien harjoittamat strategiat enemmänkin poliittisina kuin työmarkkinakäytännönsä (Frege & Kelly 2003, 20). Sen sijaan esimerkiksi Saksassa asetelma on ollut varsin erilainen: Saksassa on traditionaalisesti ollut vahvana läsnä ajatus työmarkkinaosapuolten välisestä "sosiaalisesta kumppanuudesta", joka luokkataistelun sijaan ilmentää pikemmin osapuolten pyrkimystä saavuttaa "yhteistä hyvää" yhteistyön kautta (emt, 21; katso myös Hyman 2001).

identiteetit vaikuttavat Fregen ja Kellyn (2003, 14) mukaan olennaisesti siihen, miten ay-liikkeet määrittävät kehystämiprocessinsa ja taistelurepertuaarinsa.²²

Ay-liikkeiden toimintaa on kuvattu moniulotteiseksi toiminnaksi, joka ulottuu niin politiikan, yhteiskunnan kuin markkinoidenkin kentille (Behrens, Hamann & Hurd 2004, 20). Samanlaista typologiaa on käytetty kuvattaessa myös ay-liikkeiden identiteettejä ja ideologioita. Hymanin (2001) esittämän tunnetun teorian mukaan kansallisten ay-liikkeiden identiteetit ja ideologiat ovat pohjautuneet selkeästi kansallisille konteksteille, markkinoiden, yhteiskuntaluokkien ja yhteiskunnan muodostaman ”muuttuvan geometrian ikuisen kolmion” sisälle. Hymanin mukaan tämän ”kolmion” jokainen kärki tuottaa yhdenlaista ideaalittyyppistä ay-liikeidentiteettiä, jotka hän nimeää ”radikaalivastarintaiseksi”, ”bisnesunionismiksi” ja ”integratiiviseksi”. Hymanin mukaan ay-liikkeiden identiteetit eivät kuitenkaan käytännössä koskaan perustu ainoastaan yhdelle ideaalittyyppille, vaan sen sijaan identiteetit muodostuvat kolmion kahden kärjen muodostamalle sivulle eli kahden ideaalittyyppin muodostamalle ”identiteettiulottuvuudelle”. Hymanin teoriaa voidaan pitää sinänsä liian yksinkertaisena kuvauksena ay-liikkeiden identiteettien muodostumisesta, mutta toisaalta teorian ansioksi voi nähdä sen, että se kuvaa ay-liikkeiden identiteettejä dynaamisina ”tuotteina”, jotka muodostuvat sosiaalisten, poliittisten ja taloudellisten valtasuhteiden solmukohdissa. Kuten Taylor ja Mathers (2004, 270) ovat todenneet, ay-liikkeiden identiteetit eivät ole staattisia ja muuttumattomia, vaan pikemminkin ”epävakaisia ja dynaamisia kiistojen ja kamppailujen prosesseja”.²³

Identiteettien (ja näihin kytkeytyvien ideologioiden) merkitystä onkin korostettu toistuvasti ay-liikkeiden strategioiden valintaa käsittelevissä tutkimuksissa (katso esim. Hyman 1994; 2001; 2007; Frege & Kelly 2003; 2004b). Esimerkiksi Hyman (1994, 132) on esittänyt, että erityisesti kriisiaikoina ay-liikkeiden identiteettien merkitys on erittäin suuri. Kriisiaikoina ay-liikkeet joutuvat harkitsemaan uudelleen identiteettejään, jotka saattavat olla ristiriidassa edessä olevien uusien strategisten valintojen (kuten intressien ja agendojen uudelleenmäärittelyn tai uudenlaisten vallankäytön tapojen) kanssa.²⁴ Ay-liikkeen identiteettiä ja ideologiaa tukeneet vanhat uskomukset, iskulauseet ja sitoumukset ovat saattaneet heikentyä tai vanhentua nykyiseen hetkeen sopimat-

²² Frege ja Kelly (2003, 14) ymmärtävät kehystämiprocessit kognitiivisina prosesseina, joiden kautta ay-liikkeiden jäsenet hahmottavat ja käsittävät muutokset uhkina tai mahdollisuuksina. Kehystämiprocessit puolestaan kytkeytyvät ay-liikkeiden identiteettiin sekä käsityksiin ay-liikkeiden mahdollisista toimintatavoista ja taistelurepertuaareista (emt).

²³ Taylor ja Mathers (2004, 270) ovat todenneet myös, että varsinkaan EU-tasolla Hymanin esittämää teoriaa ei voi suoraan soveltaa, koska eurooppalaisen integraation ja EU:n hallintatapojen kehittyminen ovat luoneet uudenlaisia suhteita markkinoiden ja politiikan välille, jotka eivät välity Hymanin esittämästä ”kolmiosta”.

²⁴ Frege ja Kelly (2004b, 39; 2003, 14-15) korostavat ay-liikkeiden organisaatorakenteiden ja ay-johdajien merkitystä vanhentuneiden käytäntöjen uusimisessa. Frege ja Kelly painottavat, että jäykät organisaatorakenteet, heikot ay-johdajat sekä vanhentuneet kollektiiviset identiteetit voivat konservatiivisuudessaan muodostaa huomattavia ongelmia pyrittäessä muodostamaan uusia ja innovatiivisia vastauksia ay-liikkeiden kriiseihin.

tomiksi, jolloin ay-liikkeiden on joko pyrittävä vahvistamaan niitä uudelleen tai korvaamaan ne uusilla (emt; katso myös Hyman 2007, 207). Juuri tällaiseksi eurooppalaisten ay-liikkeiden tämän hetkistä asemaa on useissa kriittisissä tutkimuksissa kuvattu: toimintaympäristössä tapahtuneiden moninaisten, laajalaisten ja merkittävien muutosten on nähty merkitsevän sitä, että eurooppalaisten ay-liikkeiden on määriteltävä identiteettinsä ja ideologiansa uudelleen (Hyman 2001; Frege & Kelly 2003; 2004b; katso myös Gajewska 2008). Hymanin (2001, 173) mukaan tämän ideologioiden ja identiteettien uudelleenmäärittelyn on perustuttava nimenomaisesti ay-liikkeiden ylikansalliselle tasolle. Ay-liikkeiden kansallinen ”sulkeutuneisuus” on Hymanin (emt) mukaan korostanut ay-liikkeiden ideologista ”umpikujaa” ylikansallisten markkinoiden maailmassa, ja mikäli ay-liikkeet määrittäisivät jatkossakin vain kansallisina toimijoina, olisivat ne hänen mukaansa ”tuomittuja” neuvottelemaan ainoastaan aikaisempien sosiaali- ja työkentillä aikaansaatuisten saavutusten purkamisesta ylikansallisten taloudellisten voimien kanssa.

2.2.1 Yhteiskuntaliikeunionismi ay-liikkeiden strategiana

Yhtenä eurooppalaisten ay-liikkeiden vahvistumiseen tähtäävänä mahdollisena strategiana on nähty yhteiskuntaliikeunionismi, josta myös EAY:n harjoittamassa poliittisessa toiminnassa havaittiin tiettyjä viitteitä 2000-luvun alussa (Taylor & Mathers 2004). Yhteiskuntaliikeunionismin strategiaan kytkeytyvät monet edellä esitetyistä teemoista, kuten ay-liikkeiden identiteettien ja ideologioiden merkitys sekä näkemys, jonka mukaan ay-liikkeiden on välttämätöntä pyrkiä vahvistamaan asemiaan Euroopan ylikansallisella työmarkkinakentällä. Kuten nimestä voi päätellä, yhteiskuntaliikeunionismi viittaa strategiaan, jossa ay-liikkeet pyrkivät lähestymään kansalaisyhteiskuntaa ja luomaan uusia yhteistyömuotoja ja koalitioita erilaisten yhteiskuntaliikkeiden kanssa. Ay-liikkeiden yhteiskuntaliikeunionismin strategiaan on esitetty sisältyvän kolme erityistä ominaispiirrettä (katso Gajewska 2008, 107). Ensinnäkin, (1) toteuttaessaan yhteiskuntaliikeunionismin strategiaa ay-liikkeet pyrkivät kehystämään omat vaatimuksensa siten, että ne ilmestyvät työmarkkinoiden toimintaan kytkeytyvien kysymysten sijaan nimenomaisesti poliittisina vaatimuksina. Näin tehden (2) ay-liikkeet pyrkivät muodostamaan erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien ja työvoiman välille uusia alliansseja ja koalitioita, jotka (3) mahdollistaisivat laajojen ihmisjoukkojen mobilisoinnin ay-liikkeiden esittämien vaatimusten taakse (emt). Mikäli tällainen strateginen toiminta on ay-liikkeiden näkökulmasta katsoen tuloksellista, syntyneet allianssit ja koalitiot tarjoaisivat ay-liikkeille paitsi uusia poliittisia ja toiminnallisia resursseja, myös legitimoisivat ay-liikkeiden olemassaoloa²⁵ ja poliittisia vaatimuksia sekä loisivat vastapuolel-

²⁵ Hyman (2007, 207) nostaa ay-liikkeiden olemassaolon legitimoinnin yhdeksi niiden tärkeimmistä tehtävistä. Koska eurooppalaisilla ay-liikkeillä on varsin yleinen maine instituutioina, jotka ajavat pelkästään jo suhteellisen hyvin turvattujen palkansaajaryhmien etuja, ay-liikkeiden on Hymanin (emt) mukaan ”vakuutettava itsensä ja muut siitä, että ne ovat enemmistön ääni, että ne edustavat niin häviäjiä kuin voittajia ja että ne haluavat yrittää muuttaa häviäjät voittajiksi”.

le (työnantajaosapuolille ja poliittisille päättäjille) painetta neuvotella ay-liikkeiden kanssa näiden esittämistä vaatimuksista (Frege, Heery & Turner 2004).²⁶

Jotta ay-liikkeet voisivat käytännössä harjoittaa yhteiskuntaliikeunionismin strategiaa, niiden on harjoitettava uudenlaista, aktiivisempaa identiteettipolitiikkaa (katso esim. Frege, Heery & Turner 2004; Gajewska 2008). Tällaisessa identiteettipolitiikassa ay-liikkeiden olisi määriteltävä suhteensa moninaisiin kysymyksiin tavalla, joka paitsi edistää organisaatioiden omia tavoitteita, myös määrittää niitä itseään uudella ja positiivisella tavalla yhteiskuntaliikkeiden ja kansalaisyhteiskunnan silmissä (Frege, Heery & Turner 2004, 154).²⁷ Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ay-liikkeiden olisi laajennettava agendojaan työmarkkinapoliittisista kysymyksistä laajempiin sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin sekä ilmennettävä itseään toimijoina, jotka jakavat yhteiskuntaliikkeiden kanssa samanlaiset näkemykset sosiaalisten ja poliittisten muutoksien tarpeellisuudesta ja luonteesta (Frege, Heery & Turner 2004, 138).

Kriittinen tarkastelija voisi nimittää tällaista toimintaa ay-liikkeiden paaluksi omille juurilleen. Historiallisesti katsoen eurooppalaisten ay-liikkeiden perusta luotiin juuri ruohonjuuritasolla, kun järjestymätön työvoima organisoitui yhteiskunnallisiksi liikkeiksi. Sitten nämä liikkeet institutionalisoituivat taloudellisiksi ja poliittisiksi etujärjestöiksi, mikä pitkällä aikavälillä johti paitsi hyötyihin, myös ongelmiin. Institutionalisoitumisen etuna oli se, että ay-liikkeiden valta kasvoi huomattavasti. Samalla institutionalisoitumisen voi kuitenkin katsoa muuttaneen myös ay-liikkeiden identiteettejä, kun byrokratisoituminen ja ”poliittiseen ekonomisiin” perustuva ajattelutapa etäännytti järjestöt niiden alkuperäisestä luonteestaan yhteiskunnallisina liikkeinä (Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 158). Tämä seikka ei kuitenkaan merkinnyt ay-liikkeiden kannalta kovinkaan suurta ongelmaa niin kauan kuin asiat olivat muuten hyvin. Ay-liikkeiden ongelmat alkoivat kasvaa vasta kun uusliberalismin nousu ja sitä seurannut uusliberalistinen rekonstruktio alkoivat aiheuttaa huomattavia muutoksia Euroopan korporatistisiin järjestelmiin, tai toisin sanoen valtion, työvoiman ja pääoman välisiin suhteisiin (Hyman 2001). Uuslibera-

²⁶ Yhteiskuntaliikeunionismi ei ole mikään uusi ilmiö, sillä sitä on erilaisissa tutkimuksissa tutkittu jo vuosikymmeniä. Yhtenäisestä tutkimushaarasta on kuitenkin hieman kyseenalaista puhua, sillä ensinnäkin tältä tutkimisalueelta näyttää puuttuneen yhtenäinen ja selkeä tutkimusteoria, ja toiseksi tutkimuksissa käytetty terminologia on ollut varsin heterogeenistä. Näitä tutkimuksia on myös arvosteltu niiden ”depolitiisaatiosta” eli siitä, etteivät ne ole ottaneet riittävässä määrin huomioon esimerkiksi erilaisia poliittisia ideologioita sekä poliittisia vastakkainasetteluja ja kamppailuita. Kyseisissä tutkimuksissa on käytetty varsin yleisesti ns. ”yhteiskuntaliiketeoriaa” (social movement theory), ja ne ovat käytännössä jakautuneet mm. erilaisiin ”jälkietollisiin” yhteiskunta-analyysiin sekä ”uusien yhteiskuntaliikkeiden” tutkimiseen analyysiin. Edelliset eivät juurikaan ole korostaneet perinteistä työn ja pääoman vastakohtaisuuteen perustuvaa luokkataistelunäkökulmaa, kun taas jälkimmäiset ovat käsitelleet aihetta paljonkin ”jälkimateriaaliseen yhteiskuntaan” kytkeytyvien ajankohtaisten kysymysten kautta (Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 168-169).

²⁷ Tällaisina ”moninaisina kysymyksinä” voidaan mainita muun muassa ympäristöasiat, globalisaatio, kansainväliset työnormit, feminisismi sekä vähemmistöryhmien (kuten maahanmuuttajien ja homoseksuaalien) asema työelämässä (katso Frege, Heery & Turner 2004, 154).

lismien nousun myötä osa eurooppalaisista ay-liikkeistä onkin alkanut kyseenalaistaa yhä vahvemmin ”sosiaalisen kumppanuuden” toimintamallin, ja muuttuneessa toimintaympäristössä yhteiskuntaliikeunionismi on näyttäytynyt aiempaa varteenotettavampana toimintamallina (Taylor & Mathers 2002, 94).²⁸ Eurooppalaisten ay-liikkeiden toimintatavoissa onkin havaittu muutoksia: pelkän työvoiman aktivoimisen sijaan ay-liikkeiden on nähty myös pyrkivän lähestymään eurooppalaisia yhteiskuntaliikkeitä ja mobilisoitumaan eurooppalaisessa kansalaisyhteiskunnassa autonomisina sosiaalisina toimijoina (katso esim. Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 158; Hyman 2001, 61).

Yllä esitetyt huomiot eivät koske pelkästään kansallisia ay-liikkeitä, vaan myös ylikansallista EAY:tä. Vaikka EAY:n ei ole esitettykään luopuneen perinteisestä ja institutionalisoituneesta ”sosiaalisen kumppanin” roolistaan, kyseisen toimintamallin harjoittamisen sijaan organisaatiolle on tarjottu yhteiskuntaliikeunionismia mahdollisena uudenaikaisena poliittisena strategiana (katso esim. Hyman 2005; Taylor & Mathers 2004). Taylor ja Mathers (2004) ovat esittäneet, että EAY:n olisi mahdollista harjoittaa yhteiskuntaliikeunionismia etenkin Euroopan ja Euroopan unionin tulevaisuutta (eli esimerkiksi juuri Euroopan sosiaalista mallia) hahmottelevissa diskursseissa. Tällaisissa diskursseissa EAY voisi Taylorin ja Mathersin (2004, 268) mukaan valjastaa ”sosiaalisen Euroopan” käsitteestä itselleen eräänlaisen uusliberalismille vastakkaisen ”ylikansallisen utopian”, jonka avulla organisaatio voisi pyrkiä paitsi mobilisoimaan eurooppalaisten ay-liikkeiden jäseniä, myös lähestymään eurooppalaista kansalaisyhteiskuntaa sekä muodostamaan koalitioita siihen kuuluvien toimijoiden kanssa (katso luku 2.1).²⁹ ”Sosiaalisen Euroopan utopia” näyttäytyisi tällöin Taylorin ja Mathersin (2004, 272) mukaan välineenä, jonka avulla EAY voisi pyrkiä kehittämään itselleen uusia institutionaalisia tiloja sekä rakentamaan itselleen uu-

²⁸ Lillie ja Martínez Lucio (2004, 161) antavat tästä viitteitä todetessaan, että eurooppalaisten ay-liikkeiden kansainvälisiä diskursseja tarkasteltaessa havaitaan uusia, osittain marxilaiseen globaalin kapitalismin kritiikkiin perustuvia piirteitä: traditionaalisten luokkaperustaisten kamppailujen lisäksi ay-liikkeet käsittelevät näissä diskursseissa muun muassa feminismiin, ihmisoikeuksiin ja ympäristönsuojeluun liittyviä kysymyksiä.

²⁹ Abbottin (1998) esittämää teoriaa peilaten tällaista toimintaa voisi kuvata ”ideologisen imperatiivin” toteuttamiseksi. Abbottin mukaan ylikansallisia ay-liikkeitä ja niiden toimintaa ohjaavat yleisesti ottaen kolmenlaiset ”imperatiivit”. Ensinnäkin ylikansallisia ay-liikkeitä ohjaavat ”työmarkkinaimperatiivit” (industrial imperatives). Tällöin organisaation olemassaolo ja kannatus kytkeytyy sen kykyyn ajaa jäsentensä etuja ylikansallisella neuvottelutasolla. Mikäli tällaista todellista mahdollisuutta neuvotteluihin ei syystä tai toisesta ole, ylikansallisen ay-liikkeen tehtävänä on pyrkiä vaikuttamaan toiminta-alueensa poliittiseen kenttään siten, että organisaation toiminta poliittisella kentällä tuo sen jäsenistölleen etuja; tätä Abbott nimittää ”poliittiseksi imperatiiviksi”. Mikäli työmarkkinallisten ja poliittisten imperatiivien toteuttamiselle ei ole tosiasiallista mahdollisuutta, jää ylikansallisen ay-liikkeen tehtäväksi Abbottin mukaan pyrkiä ajamaan ”ideologisia imperatiiveja”. Tämä tarkoittaa sitä, että ylikansallisen ay-liikkeen olemassaolon ja kannatuksen perustaksi jää sen kyky vetää ryhmiä puoleensa visioimalla yhteistä kuvaa ay-liikkeen roolista yhteiskunnassa. Tämän ”ideologisen imperatiivin” toteuttaminen voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi kansallisten valtioiden tai yritysten toimien esittämistä epäoikeudenmukaisina sekä moraalisten näkökulmien korostamista (Abbott 1998, 624).

denlaista identiteettiä, joka perustuisi ”positiiviselle visiolle sosiaalisesta Euroopasta”.³⁰

Yhteiskuntaliikeunionismin harjoittaminen edellyttäisi EAY:lta näin ollen aktiivista diskursiivista toimintaa, jonka tähtäimenä olisi organisaation ”markkinoiminen” eurooppalaisille yhteiskuntaliikkeille. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että EAY:n olisi laajennettava diskursiivista toimintaansa työmarkkinapoliittisista kysymyksistä laajempien yhteiskunnallisten ja sosiaalisten kysymysten käsittelyyn sekä ilmennettävä itseään toimijana, joka jakaa eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden kanssa samanlaiset näkemykset sosiaalisten ja poliittisten muutosten tarpeellisuudesta ja luonteesta (katso Frege, Heery & Turner 2004). Toisin sanoen, EAY:n olisi yhteiskuntaliikeunionismia harjoittaakseen ilmennettävä itseään diskursiivisessa toiminnassaan organisaationa, jonka omaama ideologia näyttäytyy yhteneväisenä yhteiskuntaliikkeiden ajamiin ideologioihin verrattuna. Näin tehden EAY:n olisi mahdollista konstruoida organisaationsa ja yhteiskuntaliikkeiden välille toimijoiden ideologisille ja poliittisille näkemyksille perustuvaa kollektiivista identiteettiä, joka mahdollistaisi osapuolten yhteisen poliittisen toiminnan (katso Gajewska 2008; Taylor & Mathers 2004).

Luonnolliseksi kysymykseksi nousee nyt, mitä hyötyä EAY:lle tai ay-liikkeille ylipäätään olisi koalitiosta yhteiskuntaliikkeiden kanssa. Frege, Heery ja Turner (2004) ovat vastanneet tähän kysymykseen toteamalla, että koalitiot voisivat tarjota ay-liikkeille erityyppisiä resursseja, joita ne tarvitsevat pyrkissään vahvistamaan heikentyneitä poliittisia asemiaan.³¹ Frege, Heery ja Turner (2004, 139-141) esittävät viisi erilaista resurssityyppiä. Ensinnäkin (1) koalitiot voisivat tarjota ay-liikkeille taloudellisia ja fyysisiä resursseja, joita ay-liikkeillä ei itsellään ole. Toiseksi (2) koalitiot voisivat merkitä ay-liikkeille pääsyä sisälle sellaisiin ryhmiin, joihin ne eivät muuten pääsisi. Kolmanneksi (3) koalitiokumppanit voisivat tarjota ay-liikkeille erityistä erikoisasiantuntemusta ja tietoa, joihin ay-liikkeet eivät muuten pääsisi käsiksi. Neljänneksi (4) koalitiot voisivat osaltaan legitimoida ay-liikkeiden olemassaoloa ja toimintaa. Lisäksi (5) koalitiot voisivat auttaa ay-liikkeitä aktivoimaan ihmisiä puolelleen ja mobilisoimaan suuria ihmismääriä esimerkiksi suurten mielenosoitusten järjestämisessä.³² Mi-

³⁰ Tällainen uudenlainen identiteetti ei Taylorin ja Mathersin (2004) mukaan voisi toimia perustua millekään jo olemassa olevalle ay-liikeidentiteetille saati Hymnin (2001) esittämälle ay-liikkeiden identiteettien ideaalityypille: sen sijaan tämän identiteetin olisi oltava täysin uudenlainen ”hybridinen ylikansallinen identiteetti”, johon sekä eurooppalaiseen kansalaisyhteiskuntaan kuuluvat erilaiset toimijat että kansalliset ay-liikkeet ja niiden jäsenet voisivat identifioida itsensä.

³¹ Fregen, Heeryn ja Turnerin (2004, 153) mukaan ay-liikkeiden pyrkimykset koalitioiden muodostamiseen tulevat tulevaisuudessa todennäköisesti lisääntymään. Merkittävänä syynä tähän ovat ay-liikkeiden vaikeudet, jotka (mikäli eivät yhtäkkiä kuin taikaiskusta häviä) ajavat ay-liikkeitä etsimään tulevaisuudessa apua ongelmiinsa yhä voimakkaammin. Toisaalta tällaisen toiminnan voi Fregen, Heeryn ja Turnerin (emt, 154) mielestä nähdä jo itsessään ilmentävän ay-liikkeiden kriisiä: ”Tietyissä mielessä koalitiot ovat merkki heikkoudesta, ja ay-liikkeet tulevat kokemaan painetta etsiä koalitiokumppaneita, mikäli tämä perimmäinen heikkous säilyy”.

³² EAY:n kannalta katsottuna tämä näyttäytyy erityisen tärkeänä mahdollisuutena, sillä organisaatiolla itsellään ei juurikaan ole kapasiteettia ihmisten mobilisointiin (Le Queux 2008, 150).

käli EAY onnistuisi saamaan käyttöönsä kyseiset resurssit, organisaatiolla olisi todennäköisesti paremmat mahdollisuudet haastaa EU:n uusliberalistisina nähdyt politiikat sekä luoda eurooppalaisia työnantajia edustavalle BusinessEuropelle enemmän poliittista painetta neuvotella EAY:n kanssa juuri palkan-saajapuolen esiin nostamista työmarkkinapoliittisista kysymyksistä.

Kuten resurssi- myös koalitiotyyppejä on luonnollisesti erilaisia. Ne eroavat toisistaan niin elinkaarensa pituudelta, koalitio-osapuolten identiteettien tyypeiltä, päämääriltään, metodeiltaan kuin koalitioiden menestymisen asteeltaan (Frege, Heery & Turner 2004, 141). Eroavaisuuksista huolimatta koalitioilla on kuitenkin myös selkeästi havaittavia yhteisiä piirteitä. Näihin yhteisiin piirteisiin vedoten Frege, Heery ja Turner (emt, 141-143) jakavat koalitiotyypit kolmeen pääkategoriaan: "etujoukkokoalitioihin", "yhteisten asioiden koalitioihin" ja "integratiivisiin koalitioihin". Etujoukkokoalitioissa ay-liikkeiden koalitiokumppaneilla on ay-liikkeisiin nähden alisteinen rooli, jossa ne tarjoavat solidaarisuutta ja tukea ay-liikkeiden päämäärien saavuttamiseksi. Tässä tapauksessa ay-liikkeellä voi olla esimerkiksi pyrkimys edistää yleishyödyllisinä nähtyjä asioita tai erityisiä luokkaetuja. Ay-liike näyttäytyy siten tässä koalitiotyypissä eräänlaisena edistykseisenä "etujoukkona", joka pyrkimystensä kautta saavuttaa koalitiokumppaneittensa tuen ja solidaarisuuden. Yhteisten asioiden koalitioissa osapuolet tunnustavat jakavansa erillisiä mutta toisiinsa kytkeytyviä intressejä, joiden perustalle koalitio voi rakentua. Toisin sanoen, osapuolet muodostavat koalition ajaakseen omia erillisiä intressejään, jotka kuitenkin ovat toisiaan täydentäviä ja tarjoavat mahdollisuuden keskinäiselle yhteistyölle. Integratiivisissa koalitioissa puolestaan ay-liikkeet "omivat" koalitiokumppaneittensa päämäärät ja tarjoavat kumppaneilleen varauksettoman tukensa näiden päämäärien edistämiseksi.

Ay-liikkeiden ja yhteiskuntaliikkeiden muodostamia koalitioita voidaan analysoida myös niiden käyttämien metodien kautta. Tällöin on tarpeen tarkastella sitä, millaisessa vuorovaikutuksessa koalitiot ovat sen ulkopuolisiin toimijoihin (kuten esimerkiksi valtioihin, ministeriöihin ja muihin instituutioihin) nähden. Frege, Heery ja Turner (2004, 144) korostavat tässä yhteydessä erityisesti koalitioiden ja valtioiden välistä vuorovaikutusta, sillä he nostavat juuri valtiot koalitioiden toiminnan ensisijaiseksi kohteeksi. Kysymykseksi nousee tällöin erityisesti se, pyrkivätkö ay-liikkeet osallistumaan politiikkaan "sisäpuolisina" vai "ulkopuolisina"; toisin sanoen, ovatko ay-liikkeet hyväksytyt valtion (ja esimerkiksi työnantajien) väliseen dialogiin ja päätöksentekoon vai ovatko ne suljettu näiden prosessien ulkopuolelle. Edellisessä tapauksessa ay-liikkeet voivat pyrkiä muodostamaan "vaikutuskoalitioita", joiden tarkoituksena on vaikuttaa osapuolten väliseen dialogiin ja päätöksentekoon näiden prosessien sisältä käsin. Jälkimmäisessä tapauksessa ay-liikkeet voivat pyrkiä muodostamaan "protestikoalitioita", joiden tarkoituksena on luoda päätöksentekoprosesseihin halutunlaista painetta niiden ulkopuolelta käsin (Frege, Heery & Turner 2004, 144-145). Jälleen on huomioitava se, että käytännössä koalitioiden muodostumiseen ja toiminnan tapoihin vaikuttavat kansalliset kontekstit. Todennäköisyys protestikoalitioiden muodostumiseen on suurin maissa, joita määrittä-

vät ay-liikkeille penseät hallitukset, neuvotteluhaluttomat työnantajat sekä voimakas ja organisoitunut kansalaisyhteiskunta (Frege, Heery & Turner 2004, 153).³³

Jotta voitaisiin arvioida EAY:n mahdollisuuksia harjoittaa käytännössä yhteiskuntaliikeunionismia sosiaaliselle kumppanuudelle vaihtoehtoisena poliittisena strategiana, on tutkimuksen tarkasteltava yksityiskohtaisemmin eurooppalaisia yhteiskuntaliikkeitä ja niiden poliittista toimintaa. Tutkimus siirtyykin seuraavaksi käsittelemään tarkemmin eurooppalaisia yhteiskuntaliikkeitä. Tarkastelu aloitetaan esittämällä muutamia huomioita yhteiskuntaliikkeen määritelmästä, jonka jälkeen tarkastelun kiintopiste siirtyy eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden, Euroopan unionin ja uusliberalismin välisiin suhteisiin.

2.3 Eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet

Yhteiskuntaliikkeet, kuten mitkä tahansa muutkin poliittiset ryhmät, on määritelty ja kuvattu erilaisissa tutkimuksissa toisistaan poikkeavin tavoin. Tässä tutkimuksessa yhteiskuntaliikkeet ymmärretään McAdamin ja Snow'n (1997, xviii) esittelemän määritelmän mukaisesti siten, että yhteiskuntaliikkeisiin kuuluu käsitteellisesti (1) kollektiivinen tai yhteinen toiminta, (2) muutoskeskeiset päämäärät, (3) jonkinasteinen organisoituminen, (4) jonkinasteinen ajallinen jatkuvuus sekä (5) jonkin tyyppinen "instituutioiden ulkopuolella" tapahtuva kollektiivinen toiminta (esim. mielenosoitukset), tai ainakin instituutioiden ulkopuolella tapahtuvan toiminnan ja institutionaalisen toiminnan (esim. poliittisen lobbauksen) yhdistelmä. McAdam ja Snow (emt) määrittelevät siten yhteiskuntaliikkeen "kollektiiviksi, joka toimii jonkinasteisesti organisoituneena ja ajallisesti jatkuvana institutionaalisten kanavien ulkopuolella, ajakseen tai vastustukseen muutosta ryhmässä, yhteiskunnassa tai maailmanjärjestyksessä, johon se kuuluu". McAdam ja Snow (emt) korostavatkin erityisesti muutoksen merkitystä yhteiskuntaliikkeille: muutoksen ajaminen tai vastustaminen on heidän mukaansa kaikkien yhteiskuntaliikkeiden "raison d'être", olemassaolon tarkoitus. Keskeisenä tekijänä tällaisten pyrkimysten hahmottumisessa puolestaan ovat yhteiskuntaliikkeiden omaamat ideologiat, jotka asettavat kyseiset ryhmät tiettyihin positioihin yhteiskunnan poliittisella kentällä (katso van Stekelenburg & Klandermans 2010, 189).

Käsillä olevan tutkimuksen kannalta on olennaista kysyä, miten yhteiskuntaliikkeet eroavat työmarkkinajärjestöistä; voidaanhan työmarkkinajärjestötkin nähdä organisoituneina kollektiiveina, jotka pyrkivät ajamaan yhteiskunnallisia ja poliittisia muutoksia. Kysymykseen voidaan vastata tarkastelemalla erottelua, jonka McAdam ja Snow (1997, xxi) tekevät erityisten intressi-

³³ Käytännössä vaikutus- ja protestikoalitiot voivat yhdistyä kaikkiin kolmeen edellä esitettyyn koalitiokumppaneiden välisten suhteiden muotoon (etujoukkokoalitiioihin, yhteisten asioiden koalitiioihin ja integratiivisiin koalitiioihin). Tällöin esimerkiksi etujoukkokoalitiio voi olla protestikoalitiio ja integratiivinen koalitiio vaikutuskoalitiio (katso Frege, Heery & Turner 2004, 145).

ryhmien ja yhteiskuntaliikkeiden välillä. McAdam ja Snow painottavat, että keskeisin ero intressiryhmien ja yhteiskuntaliikkeiden välillä on niiden suhde ympäröivään poliittiseen järjestelmään. Tarkemmin sanoen, intressiryhmät sijoittuvat poliittisen järjestelmän sisälle, jossa ne ovat yleensä tunnustettu legitiimeinä poliittisina toimijoina. Yhteiskuntaliikkeet sen sijaan ovat yleensä kokonaan virallisen poliittisen hallintojärjestelmän ulkopuolella; toisaalta, mikäli jokin yhteiskuntaliike kiinnittyykin tähän järjestelmään, on kytkös parhaimmallaankin varsin heikko ja epävarma. Toisena merkittävänä erona McAdam ja Snow (emt) korostavat intressiryhmien ja yhteiskuntaliikkeiden erilaisia vaikuttamistapoja. Intressiryhmät ajavat kollektiivisia päämääriään lähes yksinomaan institutionalisoitujen keinojen kautta, kuten esimerkiksi lobbaamalla tai keräämällä varoja erilaisiin kampanjoihin. Yhteiskuntaliikkeiden on sen sijaan enemmän tai vähemmän pakko turvautua kollektiivisten päämääriensä tavoittelemiseksi ei-institutionaalisiin vaikuttamistapoihin, kuten esimerkiksi boikottien ja mielenosoitusten järjestämiseen.³⁴ Näin ollen voidaan todeta, että yhteiskuntaliikkeet ja intressiryhmät eivät ole niinkään eri "lajeja" kuin saman lajin jäseniä, jotka eroavat toisistaan suhteissaan poliittiseen hallintojärjestelmään. Kuten McAdam ja Snow (emt) ovat todenneet, tämä eroavaisuus on kuitenkin olennainen, sillä se vaikuttaa keskeisesti toimijoiden identiteetteihin ja tapoihin luoda ja toteuttaa erilaisia strategioita.

Edellä mainitut havainnot tulevat hyvin esille tarkasteltaessa eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden ja Euroopan unionin välisiä suhteita. Euroopan unionin retoriikassa on traditionaalisesti esitetty kauniita sanoja eurooppalaisen kansalaisyhteiskunnan ja yhteiskuntaliikkeiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä, sillä vahvistaisihan tällainen kanssakäyminen paitsi EU:n roolia demokraattisena instituutiona, myös sen olemassaolon legitimitettä (Greenwood 2007; Ruzza 2007).³⁵ Ruzza (2007, 5) mukaan EU on kuitenkin käytännössä ollut erittäin valikoiva sen suhteen, millaisia yhteiskuntaliikkeitä se on suostunut edes kuulemaan vakavasti, sillä EU:n poliittisessa järjestelmässä vallitseva "uusliberalistinen eetos" talouspoliittisine kilpailukykyparadigmoineen on hänen mukaansa ollut usein vastakkainen yhteiskuntaliikkeiden ajamiin päämääriin nähden (katso myös esim. della Porta 2009, 207). Koska kyseinen "uusliberalistinen eetos" on Ruzza (emt, 155-156) mukaan kehystänyt poliittisia diskursseja kaikkialla unionin sisällä, uusliberalismille vastakkaisia ideologioita ja puhetapoja on yleisesti ottaen saatettu pitää yksinkertaisesti epäuskottavina.³⁶ Näin ollen olisi oletettavaa, että eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet olisivat olleet taipuvaisia harjoittamaan poliittisia vaikuttamispyrkimyksiään EU:n instituutioiden ulko-

³⁴ McAdam ja Snow (1997, xxi) myöntävät, että yhteiskuntaliikkeet saattavat kyllä toisinaan kytkeytyä myös institutionaaliseen toimintaan, mutta tällöinkin niiden toimintarepertuaarit suuntautuvat käytännössä lähes aina institutionaalisten toimintatapojen ulkopuolelle.

³⁵ Greenwoodin (2007, 100) mukaan "sosiaalisen Euroopan" termi on ollut keskeisessä asemassa kyseisessä EU:n harjoittamassa retoriikassa.

³⁶ Käytännössä tämä on tarkoittanut Ruzza (2007, 156-157) mukaan sitä, että EU:n sisällä ovat parhaiten tulleet kuulluiksi sellaiset yhteiskuntaliikkeet, jotka ovat pystyneet esittämään asiansa uusliberalistisia kehyksiä myötäilevästi – ei siis välttämättä täysin uusliberalistisesti, mutta ei myöskään sille täysin vastakkaisesti.

puolella, missä niiden ei olisi tarvinnut mukautua Ruzzan mainitsemaan ”EU:n uusliberalistiseen eetokseen”. Käytännössä näin ei kuitenkaan ole juuri tapahtunut. Kuten esimerkiksi Marks ja McAdam (2002, 102) ovat todenneet, eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet eivät ole harjoittaneet Euroopan unionin poliittisella areenalla kovinkaan paljon niitä ei-institutionaalisia vaikuttamispyrkimyksiä (kuten esimerkiksi marsseja, mielenosoituksia ja julkisia protesteja), joita ne ovat perinteisesti tottuneet toteuttamaan kansallisten valtioiden sisällä. Sen sijaan että eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet olisivat pyrkineet saamaan mielipiteilleen mahdollisimman suurta julkisuutta, ne ovat pyrkineet vaikuttamaan EU:n instituutioihin niiden sisältä käsin, ennen kaikkea lobbauksen avulla (emt).

Marks ja McAdam (2002) selittävät tätä kansallisten tasojen ja EU-tason välillä havaittavaa toimintamallien eroa yhteiskuntaliikkeiden resurssien vähäisyydellä sekä niillä käytännön vaikuttamismahdollisuuksilla, joita yhteiskuntaliikkeillä ylipäätään on EU:n päätöksentekoaareenalla. Näihin seikkoihin liittyen Marks ja McAdam (emt, 103-104) ovat esittäneet kolme mielenkiintoista havaintoa. Ensinnäkin, (1) EU:n instituutioiden ulkopuolelle suuntautuvat vaikuttamispyrkimykset (kuten mielenosoitukset) vaativat yhteiskuntaliikkeiltä huomattavasti resursseja. Mikäli yksittäinen yhteiskuntaliike pyrki esimerkiksi järjestämään suuren mielenosoituksen EU:n päätöksentekopaikalla Brysselissä, tarvittaisiin tämän toteuttamiseksi paljon aikaa sekä ennen kaikkea rahaa, jotta tarvittavan suuri joukko aktivisteja saataisiin ylipäätään mobilisoiduksi ja kuljetetuksi ulkomaille itse tapahtumapaikalle. Lobbaus sen sijaan vaatii huomattavasti vähemmän resursseja: yhteiskuntaliikkeen edustajien lukumäärän ei tarvitse olla kovin suuri, eikä konkreettisten välimatkojen merkitys ole yhtä suuri kuin mielenosoitusten järjestämisessä (emt).³⁷ Toiseksi, (2) yhteiskuntaliikkeiden kansallisten ja Eurooppa-tason toimintamallien eroa selittävät Marks ja McAdamin (2002, 104) mukaan myös julkiset diskurssit sekä joukkotiedotusvälineiden rooli diskurssien tuottajina ja uusintajina. Kansalliset tapahtumat ja kansallisiin tasoihin kytkeytyvät kysymykset saavat tiedotusvälineissä yleisesti ottaen enemmän julkisuutta kuin Euroopan unioniin liittyvät ilmiöt, minkä voi katsoa osaltaan selittävän yhteiskuntaliikkeiden halun keskittää vaikuttamispyrkimystensä toteuttamisen kansallisille areenoille (emt).³⁸ Kolmas (3) ja kenties tärkein selittävä tekijä yhteiskuntaliikkeiden kansallisten ja EU-tason toimintamallien erolle löytynee kuitenkin itse EU:n rakenteesta. Marks ja McAdamin (2002, 104) mukaan eurooppalaisilla yhteiskuntaliikkeillä on käytännössä ollut enemmän poliittisia vaikuttamismahdollisuuksia EU:n sisällä, mikäli ne ovat harjoittaneet ”konventionaalista” vaikuttamista (kuten lobbausta) pikem-

³⁷ Toisaalta, kuten Ruzza (2007, 1) on huomauttanut, pysyvän toimiston perustaminen Brysseliin sekä asiantuntevan henkilöstön palkkaaminen on sekin monille ryhmille liian kallista.

³⁸ Käytännön ongelmaksi muodostuu usein myös se, että yhteiskuntaliikkeiden pyrkinessä luomaan ylikansallisia Eurooppa-tason poliittisia diskursseja kehittymisen esteeksi voi nousta yhteisen kielen puuttuminen sanan konkreettisessa merkityksessä. Yhteiskuntaliikkeiden on siten yksinkertaisesti helpompaa pyrkiä osallistumaan ja vaikuttamaan diskursseihin niiden kansallisissa konteksteissa (katso Marks & McAdam 2002, 104).

min kuin ”epäsovinnasta” toimintaa (kuten mielenosoitusten järjestämistä). Tällaisetkin vaikuttamismahdollisuudet näyttäytyvät Marks ja McAdamin (emt) mukaan kuitenkin sangen rajoitettuina. Marks ja McAdamin (emt) mukaan EU:n neljästä keskeisestä instituutiosta (komissio, neuvosto, tuomioistuin ja parlamentti) ainoastaan parlamentti on toisinaan hedelmällinen kohde tällaiselle ”epäsovinnaiselle” poliittiselle toiminnalle – johtuen osin siitä, että parlamentti on EU:n ainoa poliittinen elin, joka on valittu virkaan suoraan kansanäänestysten kautta. Toisaalta EU:n parlamenttiin voi Ruzzan (2007) mukaan katsoa pätevän sama ”lainalaisuus” kuin komissionkin: vaikka yhteiskuntaliikkeet olisivatkin luoneet puheyhteyden näihin instituutioihin, yhteiskuntaliikkeiden on esitettävä poliittiset vaatimuksensa siten, että ne näyttäisivät sopivan EU:n talouspoliittisen viitekehyksen sisälle.³⁹

Yllä mainittuja havaintoja peilaten ei ole yllättävää, että useat eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet ovat esittäneet paikoin voimakastakin kritiikkiä paitsi Euroopan unionia, myös laajemmin uusliberalismia kohtaan. Euroopan unionia yhteiskuntaliikkeet ovat kritisoineet ennen kaikkea siitä, että ne ovat kokeneet EU:n ajavan kansallisia hyvinvointivaltiojärjestelmiä uhkaavia uusliberalistisia politiikkoja (della Porta ym. 2006, 205).⁴⁰ Toisaalta kritiikkiä ovat nostattaneet eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden keskuudessa myös esimerkiksi EU:n päätöksenteon läpinäkyvyydessä koetut puutteet sekä unionin sisällä nähty perustavanlaatuisen demokratiavaje, josta osoituksena on esitetty EU:n komission ja neuvoston liian suuri valta suhteessa EU:n parlamenttiin, ainoaan suoraan kansanäänestyksellä valittuun poliittiseen elimeen unionin hallintojärjestelmässä (emt, 211-214). Monet eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet ovat siten katsooneet Euroopan unionin ja sen ”uusliberalistisen eetoksen” johtaneen muun muassa edustuksellisen demokratian heikentymiseen, poliittisen vaihtoehdottomuuden kulttuurin ja ns. ”asiantuntijavallan” vankistumiseen (della Porta ym. 2006; Ruzza 2007; Le Queux 2008). Toisin sanoen, politiikan on koettu näivettyneen edustuksellisesta demokratiasta eräänlaiseksi uusliberalistiseksi managerialismiksi, jossa poliittiset eliittiryhmät ja asiantuntijaorganisaatiot sivuttavat järjestelmällisesti kansalaisten omat toiveet ja mielipiteet (della Porta ym. 2006, 211-214).⁴¹

³⁹ Useista syistä johtuen EU:n parlamentin poliittinen valta on käytännössä jäänyt varsin vähäiseksi. Marks ja McAdam (2002, 109) nostavat yhtenä selittävänä tekijänä esille ”eurooppalaiset uusliberalistit”, jotka ovat halunneet pitää poliittisen vallan EU:n jäsenvaltioiden kansallisten hallitusten käsissä. Marks ja McAdamin (emt) mukaan uusliberalistien pelkona on ollut, että vahva EU:n parlamentti saattaisi pyrkiä luomaan enemmän markkinaregulaatiota – etenkin jos eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet kohdistaisivat parlamenttia kohtaan voimakasta poliittista painetta. Marks ja McAdam (emt) toteavatkin, että poliittisesti vahvempaa parlamenttia ovat ajaneet etenkin ne tahot, jotka ovat tahtoneet EU:n luovan enemmän hyvinvointiin, ympäristöön ja sosiaalisiin kysymyksiin kytkeytyvää lainsäädäntöä.

⁴⁰ Tämän lisäksi yhteiskuntaliikkeet ovat kritisoineet myös muun muassa EU:n harjoittamaa ympäristöpolitiikkaa sekä työpolitiikkaa, jonka on nähty korostavan liiaksi joustavuutta työntekijöiden aseman kustannuksella (della Porta ym. 2006, 205).

⁴¹ Yllä esitettyä näkemystä EU:n poliittisella kentällä ilmenevästä ”asiantuntijavallasta” voidaan peilata Jepsenin ja Serrano Pascualin (2005) esittämiin huomioihin eliittidiskurssien legitimoinnista. Jepsenin ja Serrano Pascualin (2005, 233) mukaan akateemisen tutkimuksen kietoutuminen yhteen EU:n poliittisten päättäjien lanseeraamiin

Tämän tutkimuksen kannalta onkin olennaista huomioda, että eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet ovat peräänkuuluttaneet ohjelmissaan ja kannanotoissaan tarvetta "toisenlaisen Euroopan" rakentamiselle, jota ilmennetään usein uusliberalismin vastakohtaksi ymmärretyin "sosiaalisen Euroopan" termin kautta (katso esim. della Porta ym. 2006; della Porta 2009; Le Queux 2008). Hyvänä esimerkkinä tällaisista kannanotoista voidaan tarkastella julistusta, jonka eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet esittivät ensimmäisen Euroopan sosiaalifoorumin yhteydessä marraskuussa 2002.⁴² Julistuksessa todettiin muun muassa seuraavasti:

Olemme kokoontuneet yhteen vahvistaaksemme ja laajentaaksemme allianssijamme, koska toisenlaisen Euroopan ja toisenlaisen maailman rakentamisella on nyt kiire. Pyrimme luomaan tasa-arvolle, sosiaalisille oikeuksille ja monimuotoisuuden kunnioittamiselle perustuvan maailman, jossa kaikilla on oikeus koulutukseen, reiluun työpaikkaan, terveydenhuoltoon ja asuntoon, samoin kuin oikeus nauttia turvallisista, maanviljelijöiden ja talonpoikien tuottamista ruokatuotteista, maailmaa, jossa ei ole köyhyyttä, seksismiä, naisten alistamista, rasismia eikä homofobiaa. Maailmaa, joka asettaa ihmiset tuottojen edelle. Maailman ilman sotia. Olemme kokoontuneet yhteen keskustelemaan vaihtoehtoista, mutta meidän täytyy jatkaa verkostojemme laajentamista sekä suunnitella kampanjoita ja kamppailuja, jotka yhdessä voivat tehdä tästä erilaisesta tulevaisuudesta mahdollisen. Suuret liikehdinnät ja kamppailut ovat alkaneet kaikkialla Euroopassa: eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet esittävät uutta ja konkreettista mahdollisuutta rakentaa toisenlainen Eurooppa toisenlaiseen maailmaan ("Declaration of the European Social Movements", lainaus teoksesta della Porta 2009, 184).

Yllä oleva lainaus on mielenkiintoinen, sillä se sisältää tämän tutkimuksen kannalta useita huomionarvoisia seikkoja. Ensinnäkin, (1) julistus ilmentää eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden halukkuutta rakentaa uusia alliansseja eli poliittisia yhteistyömuotoja. Toiseksi, (2) kyseistä halukkuutta perustellaan sosiaalisten ja yhteiskunnallisten oikeuksien ja arvojen edistämällä. Kolmanneksi, (3) julistus esittää kritiikkiä nykyistä talouspolitiikkaa kohtaan (ilmentäen väitettä, jonka mukaan tuotot asetetaan nykyisin ihmisten edelle) sekä (4) pyrkimyksiä poliittisten vaihtoehtojen luomiseksi.

---

tulkintoihin Euroopan sosiaalisen mallin käsitteestä voidaan nähdä konkreettisenä esimerkkinä eliittidiskurssin legitimoinnista, sillä hyväksymällä esimerkiksi komission tulkinnot siitä, mitä Euroopan sosiaalisen mallin käsite pitää sisällään, akateemiset tutkimukset tavallaan legitimoivat komission ylläpitämän diskurssin "tieteellisenä". Toisin sanoen, akateemisen tutkimuksen ja EU:n instituutioiden yhteen kietoutuminen saattaa aiheuttaa sen, että kiistanalaiset poliittiset väitteet näyttäytyvätkin objektiivisina, tieteellisinä päätelminä. Tällainen "teknokratian harjoittaminen" merkitsee Jepsenin ja Serrano Pascualin (emt) mukaan siten sitä, että EU:n instituutiot komissio etunenässä pyrkivät turvautumaan episteemisiin yhteisöihin näyttäytyäkseen poliittisesti ja eettisesti neutraaleilta (vertaa Jachtenfuchs, Diez & Jung 1998; Diez 2001a).

⁴² Ensimmäisen Euroopan sosiaalifoorumin (ESF) tilastot ovat varsin vaikuttavaa luetavaa: nelipäiväiseen foorumiin osallistui 60 000 ihmistä, ja foorumin päättäneeseen marssiin osallistui Firenzessä jopa noin miljoona ihmistä. Luvut ovat olleet suuria sen jälkeenkin. Toinen ESF pidettiin Pariisissa vuonna 2003, jossa varsinaiseen foorumiin osallistui 60 000 ihmistä ja marssille 150 000 ihmistä. Kolmas ESF pidettiin Lontoossa vuonna 2004 (25 000 osallistujaa/100 000 marssijaa) ja neljäs Ateenassa vuonna 2006 (35 000 osallistujaa/80 000 marssijaa) (della Porta 2009, 182).

Edellä esitetyt huomiot ovat hyvin mielenkiintoisia peilattaessa eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden poliittista positiota luvussa 2.1 esitettyyn ajatukseen ”sosiaalisesta Euroopasta” uusliberalismille vastakkaisena poliittisena utopiana sekä luvussa 2.2.1 esitettyyn ajatukseen yhteiskuntaliikeunionismista EAY:lle mahdollisena vaihtoehtoisena strategiana organisaation traditionaalisesti harjoittamalle sosiaaliselle kumppanuudelle. Kuten muistetaan, mainituissa osioissa ”sosiaalisen Euroopan” termi näyttäytyi välineenä, jonka avulla EAY:n olisi teoreettisesti katsoen mahdollista harjoittaa yhteiskuntaliikeunionismia ja saada sitä kautta uusia resursseja oman organisaationsa sekä sen harjoittaman poliittisen toiminnan vahvistamiseksi. Tällaisen strategian toteuttamisen todettiin edellyttävän EAY:ltä käytännössä aktiivista diskursiivista toimintaa, jossa organisaatio konstruoi itselleen ja eurooppalaisille yhteiskuntaliikkeille samantyyppistä toimijuutta eli yhteiselle poliittiselle päämäärälle, ”sosiaalisen Euroopan” utopialle pohjautuvaa kollektiivista identiteettiä (katso esim. Hyman 2001; 2005; Taylor & Mathers 2002; 2004). Eurooppalaisista yhteiskuntaliikkeistä edellä esitettyjä huomioita peilaten voidaan todeta, että yhteiskuntaliikeunionismin harjoittaminen näyttäytyy EAY:n kannalta katsottuna ainakin teoreettisesti täysin mahdollisena poliittisena strategiana, sillä ainakin osa eurooppalaisista yhteiskuntaliikkeistä näyttää olevan sangen auliita haastamaan EU:n harjoittamat politiikat ja toteuttamaan uudenlaisia yhteistyömuotoja. Huomionarvoista on myös se, että tällaisen strategian mahdollisen toteuttamisen havaitsemiseksi tutkimuksen keskiöön nousevat jälleen identiteetit, ideologiat ja diskurssit.

Tutkimuksen teoreettista viitekehystä peilaten tutkimuksessa siirrytään seuraavaksi tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin ideologioihin, identiteetteihin ja diskursseihin kiinnittyviä teoreettisia huomioita EAY:n harjoittaman diskursiivisen toiminnan analysoimiseksi. Luku aloitetaan luomalla yleiskatsaus ideologioiden, identiteettien ja diskurssien tutkimuksesta, jonka jälkeen tarkastelun fokus siirtyy ideologioiden yksityiskohtaisempaan käsittelyyn (3.1). Tarkastelun kohteena on tällöin erityisesti ideologioiden merkitys poliittisten ryhmien kuten ay-liikkeiden ja yhteiskuntaliikkeiden jäsenyyksille (3.1.1) sekä poliittisille vallan muodoille ja valtakamppailuille (3.1.2). Luvussa 3.2 tutkimuksen painopiste siirtyy identiteettien teoreettiseen havainnointiin. Erityisen huomion kohteena ovat ay-liikkeiden strategisten valintojen analysoinnin kannalta keskeisinä nähdyt kollektiiviset identiteetit sekä niiden diskursiivinen konstruointi. Tämän jälkeen tutkimus siirtyy tarkastelemaan kognitiivisista kehyksistä sekä diskursiivisista kehystämisprosesseista esitettyjä teoreettisia huomioita, joita apuna käyttäen tutkimus pyrkii analysoimaan yksityiskohtaisemmin EAY:n diskursiivista toimintaa ja erityisesti niitä tapoja, joiden kautta organisaatio on ilmentänyt omaa identiteettiään, ideologiaansa, poliittista toimintakenttäänsä sekä ajamiensa politiikkojen luonnetta. (3.3). Osion lopuksi huomio kiinnitetään kriittiseen diskurssianalyysiin, joka ideologioita, identiteettejä ja poliittis-yhteiskunnallisia konteksteja painottaen tarjoaa käsillä olevalle ”metodologiset linssit” EAY:n diskursiivisesta toiminnasta suoritettavan analyysin toteuttamiseksi (3.4).

3 IDEOLOGIAT, IDENTITEETIT JA DISKURSSIT

Eurooppalaisia ay-liikkeitä ja hyvinvointivaltioita käsittelevissä tutkimuksissa on traditionaalisesti keskitytty tutkimaan erityisesti yhteiskunnallisia rakenteita, eri instituutioita sekä erilaisia luokkapohjaisia intressejä. Nämä tutkimuskohteet ovat edelleen yhtä tärkeitä kuin ennenkin, mutta edellä mainittujen tutkimustapojen rinnalle on viimeistään 2000-luvun alusta noussut varsin erilainen tutkimustapa, joka painottaa erilaisten maailmankuvien, ideologioiden ja aatteiden merkitystä hyvinvointivaltioiden sisällä tapahtuvassa poliittisessa toiminnassa. Saaren ja Kanasen (2009, 14) mukaan maailmankuvien, ideologioiden ja aatteiden merkitystä korostetaan nykyään etenkin silloin, kun pyritään tarkastelemaan erilaisten poliittisten paradigmojen (policy paradigm) muodostumista, poliittisten agendojen asettamista sekä erilaisten politiikkojen kehystämismprosesseja. Tämä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kentällä tapahtunut kehitys on luonnollisesti vaikuttanut myös nykyaikaiseen EU-tutkimukseen. Esimerkiksi Walters ja Haahr (2005, 42) ovat todenneet, että Euroopan unionia ja eurooppalaista integraatiota tutkitaan nykyään entistä enemmän juuri keskenään kilpailevien aatteiden, ideologioiden sekä niitä peilaavien diskurssien kautta.⁴³ Kuten Hyman (2001, 36) on todennut, lähes puoli vuosisataa sitten esitetyt näkemykset ”ideologian lopusta” ovat osoittautuneet kovin ennenaikaisiksi (vertaa Oliver & Johnston 2005, 195-196).

Osasyiksi tälle ”ideologian paluulle” voidaan nähdä 1980-luvulla tapahtunut uusinstitutionaalisen taloustieteen kehittyminen (katso Saari & Kananen 2009, 17). Varhaiset uusinstitutionaaliset teoriat olettivat ihmisten ja organisaatioiden toiminnan olevan luonteeltaan rationaalista: teorian mukaan jokainen toimija pyrkii aina maksimoimaan etunsa tietyn institutionaalisen kehyksen sisällä joko ”pelaten” annetuilla pelisäännöillä tai pyrkien muuttamaan näitä sääntöjä. Tämän teorian erinomaisuus piili sen pätemättömyydessä, josta uusinstitutionalistit tulivatkin myöhemmin varsin tietoisiksi. Uusinstitutionaalisen

---

⁴³ Walters ja Haahr (2005,42) toteavat, että Euroopan unionia ja eurooppalaista integraatiota tarkastellaan nykyään yhä enemmän keskenään kilpailevien poliittis-ideologisten projektien kautta, kuten esimerkiksi uusliberalismin ja säännöstellyn kapitalismin puolestapuhujien välisenä kamppailuna.

tutkimuksen parissa työskentelevät tutkijat havaitsivat, että pelkästään intressiperustaiset teoriat eivät kyenneet kunnolla selittämään hyvinvointivaltioissa ja mm. niiden sosiaalipolitiikoissa tapahtuvia institutionaalisia muutoksia (Saari & Kananen 2009, 18).⁴⁴ Ratkaisuja uusinstitutionalismissa havaittuihin ongelmiin haettiin muun muassa talouspsykologiasta, jonka piirissä oltiin jo pitkään oltu kiinnostuneita tutkimaan ihmisten informaationtulkitsemis- ja päätöksentekokykyä. Saaren ja Kanasen (emt) mukaan tästä oli seurauksena ns. ”kognitiivinen käänne”, joka merkitsi aatteiden ja ideologioiden tutkimuksen paluuta osaksi institutionaalista tutkimusta. Tämän käänteen voi katsoa vaikuttaneen mm. tapoihin, joilla tutkijat pyrkivät hahmottamaan poliittisen toiminnan rationaalisuutta. Poliittiset päätöksenteot ja toiminnot eivät aatteiden ja ideologioiden näkökulmasta tarkasteltuna näyttäyty pelkästään toimijoiden omiin etuihin ja tietoihin perustuvina ratkaisuina, vaan näitä toimintojen ratkaisuprosesseja ohjaavat myös toimijoiden käsitykset esimerkiksi maailman ”todellisesta” luonteesta, hyviksi koettavista arvoista ja pyrkimyksestä yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen. Tällaisesta näkökulmasta katsottuna politiikoissa tapahtuvia muutoksia ei tulisi kuvata pelkästään eri yhteiskuntaryhmien ja instituutioiden välisten intressiristiriitojen ja kamppailujen kautta, vaan niiden lisäksi olisi tutkimuksissa otettava huomioon myös poliittisten ajattelutapojen, tapahtumien ja ilmiöiden alla piilevät abstraktimmat ainesosat eli juuri aatteet ja ideologiat (Freeden 2006; Kananen & Saari 2009).

”Ideologioiden paluu” merkitsi sitä, että politiikantutkimuksen piirissä alettiin tarkastella entistä enemmän käsitteitä sekä niiden rakenteita ja merkityksiä (Freeden 2006). Kiinnostuksen kohteena olivat etenkin erilaisten poliittisten ryhmien käymät kamppailut, joita tarkasteltiin ryhmien pyrkimyksinä oman käsittejärjestelmänsä legitimoimiseksi sekä ideologisina taisteluina poliittisesta kontrollista. Samalla hylättiin yhä laajemmin ajatus siitä että poliittisessä terminologiassa käsitteillä olisi poliittisen kielenkäytön takana yksi ”oikea” merkitys. Sen sijaan korostettiin yhä voimakkaammin, että käsitteet vaativat aina tulkintaa ja että tulkintamahdollisuuksia on yleensä aina useampia kuin yksi. Tämä johti siihen, että poliittista kieltä alettiin painottaa aiempaa enemmän inhimilliseen toimijuuteen, eli sekä osallistuvaan toimijaan että kuvitteelliseen tulkitsijaan vaikuttavana välineenä (Freeden 2006, 12). Lisäksi tutkimuksen saralla painotettiin näkemystä, jonka mukaan kaikki poliittisen ajattelun ilmaisutavat sisältävät aina tulkintatavoista riippumatta myös ideologisen muodon, eli toisin sanoen poliittisilla teksteillä ja puheilla on aina oma ideolo-

⁴⁴ Mainittakoon, että muun muassa Gorges (2001) on esittänyt voimakasta kritiikkiä uusinstitutionalistisia teorioita kohtaan. Gorgesin mukaan uusinstitutionalististen teorioiden suurin heikkous piilee siinä, etteivät ne kykene selittämään kunnolla institutionaalisia muutoksia. Lisäksi Gorges näkee teorian heikkoutena sen, että se käsittelee sellaisia muuttujia (etenkin ideoita, johtajuutta sekä yleisissä sosio-ekonomisissa tai poliittisissa konteksteissa tapahtuvia muutoksia), joita pystyy tutkimaan lähes minkä tahansa muunkin kilpailevan teorian kautta (Gorges 2001, 165). Gorges tukee väitettään liittämällä uusinstitutionalismiin kritiikkensä EU:n ja eurooppalaisten työmarkkinajärjestöjen välisen kolmikantayhteistyön historian ja sosiaalidialogin tarkasteluun.

ginen ulottuvuutensa (emt, 13-14).⁴⁵ Freedenin (emt, 16) esittämän näkemyksen mukaan tämä merkitsee sitä, että tutkimalla poliittisten tekstien ja puheiden ideologisia ulottuvuuksia voidaan lopulta päästä yhteiskunnissa sisältyvien ajatteluprosessien ja ajattelukäytäntöjen paljastamiseen.⁴⁶ Samanlaista näkemystä on edustanut myös mm. van Dijk (1998), jonka mukaan ideologioiden tutkimisen kautta voidaan hahmottaa paitsi ihmisten ja erilaisten ryhmien ajattelu- ja toimintatapoja, myös yhteiskunnan sosiaalisia ja poliittisia rakenteita, käytäntöjä ja toimintoja.

”Ideologian paluun” ohella - ja osittain päällekkäin sen kanssa - yhteiskuntatieteiden tutkimuksen keskiöön ovat nousseet identiteetit (katso esim. Hall 1999; Alasuutari 2007).⁴⁷ Syitä tähän ilmiöön voidaan nähdä useita. Ensinnäkin, yhteiskuntatieteissä on painotettu yhä enemmän identiteettien performatiivista luonnetta (katso esim. Laclau & Zac 1994; Mouffe 1995). Tarkemmin sanoen nykyään korostetaan yhä voimakkaammin, että sekä ihmisten henkilökohtaiset identiteetit että erilaiset ryhmäidentiteetit ovat staattisuuden sijaan dynaamisia eli jatkuvasti muuttuvia ja kehittyviä. Tämä puolestaan on herättänyt kasvavaa kiinnostusta tutkia niitä prosesseja, joiden kautta identiteetit muuttuvat ja kehittyvät niin yksilö- kuin ryhmätasolla (katso esim. van Dijk 1998). Toisaalta identiteetteihin kiinnitetään yhä enemmän huomiota tutkittaessa erilaisien poliittisten ryhmien sekä mm. yhteiskuntaliikkeiden rakennetta ja kollektiivista toimintaa (katso esim. Ruzza 2007). Keskeisinä teemoina tällaisissa tutkimuksissa ovat usein erityisesti erilaisten ryhmien väliset ristiriidat ja kamppailut, jotka osaltaan kytkeytyvät ryhmien harjoittamiin identiteettipoliittikkoihin. Carl Schmittin kuuluisaa teoriaa peilaten voidaan esittää, että poliittisten subjektien muodostuminen merkitsee käytännössä usein poliittisten jakolinjojen muodostumista ”meidän” ja ”niiden” välille, koska poliittisen subjektin käsitteeseen sisältyy ”schmittiläisittäin” ajateltuna jo alun perin ajatus toimijoiden välisistä eroavaisuuksista, ristiriidoista ja konflikteista. Mouffe (1995, 39) on identiteettejä käsitellessään peilannut juuri tällaista ajattelutapaa ja todennut:

⁴⁵ Väite, jonka mukaan kaikki poliittiset tekstit ja puheet omaisivat *tulkintatavoista riippumatta* aina ideologisen muodon, on nähdäkseni väärä. Ensinnäkin, tietyn tekstin tai puheen nimeäminen ideologiseksi on havainnoitsijan tulkinnasta riippuvaa merkityksenantoa. Kuten van Dijk (1998, 204-205) on todennut, merkitykset eivät niinkään ole sanojen tai ilmausten abstrakteja ominaisuuksia, vaan pikemminkin kielenkäyttäjät antavat sanoille tai ilmauksille merkityksiä omissa tulkinta- ja ymmärtämisprosesseissaan. Näin ollen tutkija A voi nimetä tietyn tekstin tai puheen ideologiseksi, mitä tutkija B ei oman tulkintansa kautta välttämättä tee. Toiseksi, tulkintaprosessit ovat aina tilanne- ja kontekstisidonnaisia (emt). Van Dijk (emt, 210) mukaan juuri kontekstuaalisuus on syy siihen, miksi tutkija ei voi vain yksinkertaisesti ”tarkistaa”, onko jollain tietyllä tekstillä tai puheella ideologinen ulottuvuus: yhdessä kontekstissa ideologisesti merkityksellinen ilmaus ei välttämättä ole sitä toisessa kontekstissa, tai sitten ilmauksella voi olla hyvin erilainen ideologinen merkitys.

⁴⁶ Freeden (2006, 3) äityikin julistamaan sangen mahtipontisesti, että ”ideologioita tulisi tutkia poliittisen ajattelun tyypillisimpänä muotona, joiden tutkimus johtaa poliittikan teoreetikon poliittisen ytimeen”.

⁴⁷ Samalla identiteettien tutkimus on noussut yhä tärkeämmäksi tutkimusaiheeksi myös EU-tutkimuksen piirissä (katso esim. Herrmann, Risse & Brewer 2004; Stavrakakis 2005; Taylor & Mathers 2004).

Politiikka on kollektiivista, julkista toimintaa, joka käsittelee kollektiivisia identiteettejä; se tähtää 'meidän' konstruointiin erilaisuudessa ja konfliktissa. Mutta [...] jotta 'meidät' voi konstruoida, se täytyy erottaa 'niistä', ja politiikan kontekstissa tämä merkitsee rajan asettamista, 'vihollisen' määrittämistä. Carl Schmitt oli siten oikeassa julistaessaan, että ystävä/vihollinen -jako on politiikassa keskeinen.

Tällainen ajattelutapa korostaa kollektiivisten identiteettien konstruointia ja identiteettipolitiikan harjoittamista poliittisten ryhmien keskeisimpinä tehtävinä. Käytännössä ryhmät suorittavat näitä tehtäviä ennen kaikkea erilaisissa diskursseissa, joissa ne pyrkivät muun muassa luokittelujen, legitimaation ja delegitimaation kautta hahmottamaan omaa identiteettiään sekä muodostamaan jakolinjoja toisiin ryhmiin nähden (katso Alasuutari 2007, 196). Keskeisessä osassa ovat erityisesti ideologioihin kytkeytyvät diskurssit, jotka mm. Alasuutarin (2007, 176) mukaan ovat aina myös ryhmiä itseään rakentavia identiteetti-projekteja. Kollektiivisten identiteettien muodostumista sekä erilaisten ryhmien harjoittamia identiteettipolitiikkoja onkin tutkittu erityisesti erilaisten diskursien kautta (katso esim. della Porta ym. 2006; Ruzza 2007). Tällaista tutkimustapa on perustellut muun muassa Hall (1999) toteamalla, että: "Juuri siksi, että identiteetit rakennetaan diskurssin sisällä eikä sen ulkopuolella, meidän on tarkasteltava niitä tietyissä erityisissä historiallisissa ja institutionaalisissa paikoissa, tiettyjen erityisten diskursiivisten muodostumien ja käytäntöjen sisällä, tiettyjä lausuman strategioita käyttäen tuotettuina" (Hall 1999, 251).

1990-luvun loppupuolelta lähtien kollektiivisten identiteettien diskursiivisten muodostusten tapoja on tutkittu kiinnittämällä huomiota yhä enemmän erilaisiin diskursiivisiin kehystämismenestyksiin (katso esim. Johnston & Noakes 2005; della Porta ym. 2006). Kollektiivisten identiteettien diskursiivista tuottamista on kuvattu erityisenä "merkitystyönä" (meaning work), jota ryhmät suorittavat pyrkiessään sitouttamaan ihmisiä ryhmien harjoittamaan kollektiiviseen toimintaan (Benford & Snow 2000, 613). Merkitystyön kautta erilaiset ryhmät konstruoivat diskursiivisesti kollektiivisia subjekteja, kuten esimerkiksi kansallisuutta, työväenluokkaa tai luonnonsuojelijoita. Lisäksi ryhmät pyrkivät diskursiivisen merkitystyön avulla saamaan julkisen mielipiteen puolelleen sekä legitimoimaan ryhmien harjoittamat toiminnat. Käytännössä tämä tapahtuu usein siten, että ryhmät esittävät tietyt vallalla olevat yhteiskunnalliset asiantilat väärinä tai epäoikeudenmukaisina ja ilmentävät itseään toimijoina, joiden pyrkimyksenä on näiden epäkohtien korjaaminen (della Porta ym. 2006, 61-62).⁴⁸ Ryhmien harjoittama merkitystyö, kuten myös pyrkimykset kollektiivisten identiteettien ja kollektiivisen toiminnan luomiseen, kytkeytyvät näin ollen olennaisesti vastakkainasetteluun, jota ryhmät pyrkivät tuottamaan erilaisten diskurssien kautta suhteessa omaan ryhmäänsä ja ympäröivään yhteiskuntaan. Olennaisessa osassa on tällöin erityisesti keskeisissä yhteiskunnallisissa diskursseissa vallalla olevien kehysten (frames) haastaminen sekä sellaisten "vastakehysten" (counter frames) tuottaminen, jotka paitsi haastavat status quon, myös legitimoivat ryhmien omat päämäärät ja toiminnat. Toisin sanoen, kysy-

⁴⁸ Kankaan (2005, 66) mukaan oikeudenmukaisuuden käsite on yksi yleisimmin käytetyistä yhteiskunnallisten toiminnan perusteluista.

mys on tällöin yhteiskunnallisten merkitysjärjestelmien sisällä käytävästä taistelusta, jossa erilaisten merkitysten määrittely nähdään eri ryhmien välillä tapahtuvana jatkuvana diskursiivisena kamppailuna ja erilaisten kollektiivisten identiteettien tuottamisena (emt).

Kuten havaitaan, ideologioita ja identiteettejä tutkittaessa keskeisessä asemassa on erilaisten diskurssien analysoiminen. Diskurssit ovat keskeisiä ideologioiden ja identiteettien tuottamisen, ilmaisemisen, legitimoimisen, uusintamisen ja haastamisen välineitä, jotka vaikuttavat ihmisten uskomuksiin, toimintoihin ja käsityksiin niin heistä itsestään kuin myös heitä ympäröivästä yhteiskunnasta (van Dijk 1998, 191-193). Yhteiskuntatieteiden kentällä tapahtuneen ns. "diskursiivisen käänteän" jälkeen onkin painotettu yhä voimakkaammin diskurssianalyysien merkitystä (Torfing 2005, 21). Diskurssianalyysien vahvuuksina havaittiin pian, että se mahdollisti uudenlaisia tutkimustapoja ja että sitä voitiin soveltaa yhteiskuntatieteiden kentällä mitä moninaisimpiin tutkimuksiin. Esimerkiksi Torfing (2005, 21-24) on esittänyt kuusi keskeistä aspektia, jotka antavat diskurssianalyysille "lisäarvoa" yhteiskuntatieteiden kentällä. Torfingin esitys ei luonnollisestikaan ole – eikä pyri olemaan – kaikenkattava, mutta se tarjoaa varsin hyvän johdannon ideologioiden, identiteettien ja diskurssien välisten kytkösten tarkasteluun.

Ensinnäkin, (1) diskurssianalyysien kautta voidaan Torfingin (emt) mukaan esittää erilaisia tutkimuskysymyksiä kuin mihin perinteisesti on tieteen saralla totuttu. Diskurssianalyysit eivät ainakaan yleensä pyri muodostamaan yleispäteviä teorioita, vaan niiden lähtökohdat ovat ensisijaisesti ongelmakeskeisiä. Toisin sanoen, ne pyrkivät tarkastelemaan analyttisin keinoin tutkimuskohteitaan siten, että niissä havaittavia ilmiöitä voidaan esittää ja kuvata kenties uudenlaisesta, laajemmasta perspektiivistä käsin. Toiseksi, (2) diskurssianalyysit korostavat Torfingin (emt) mukaan sosiaalisten ilmiöiden muodostumisen kontingenttisuutta. Diskurssianalyysit eivät pidä esimerkiksi sosiaalisia rakenteita tai subjektiivisia intressejä "annettuina" lähtökohtina analyysilleen, vaan päinvastoin tutkimusten lähtökohtina ovat ne tavat, joilla nämä rakenteet tai intressit ovat alun perin muodostuneet. Kolmanneksi, (3) diskurssianalyysit korostavat Torfingin (emt) mukaan sosiaalisten rakenteiden sekä identiteettien konstruktion semanttisia, pragmaattisia ja retorisia аспекteja. Diskurssianalyysit pyrkivät tutkimaan, miten kielenkäytön erilaiset tavat kiinnittyvät sosiaalisten rakenteiden ja identiteettien muodostukseen ja näiden keskinäisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen. Neljänneksi, (4) diskurssianalyysit korostavat Torfingin (emt) mukaan sekä jatkuvuutta että muutosta. Maailman ei oleteta kehittyvän lineaarisen tasaisesti eteenpäin, vaan pikemminkin maailman kehitystä nähdään ilmentävän tietynlainen katkonaisuus, diskontinuiteetti. Toisin sanoen, maailman kehityskuluissa oletetaan tapahtuvan aina tietyn väliajoin eräänlaisia "murtumia", jotka tapahtuessaan muuttavat radikaalisti yhteiskunnassa vallitsevaa diskurssijärjestystä ja särkevät totunnaisten kielenkäyttötapojen hegemonian. Diskurssianalyysien tehtävinä on sekä kuvata näitä kielenkäyttötapojen jatkuvuuksia että etsiä muutoksia tai suoranaisia murroksia vallitsevista diskurssijärjestyksistä. Viidenneksi, (5) diskurssianalyysit korosta-

vat tutkimuksissaan valtaa ja valtataistelua. Torfing (emt) korostaa tässä yhteydessä erityisesti sitä, kuinka diskurssien muodostumiseen sisältyy aina myös sosiaalisten ja poliittisten vastakkaisuuksien muodostuminen. Toisin sanoen, diskurssien sisällä tapahtuu identiteettien inkluusiota ja eksklusiota eri ryhmiin, mikä merkitsee diskurssien ja vallan "sisäsyntyistä" linkittymistä toisiinsa. Kuudenneksi, (6) diskurssianalyysit tutkivat Torfingin (emt) mukaan poliittisten ryhmien muodostumiseen ja koheesioon vaikuttavia voimia. Diskurssianalyysien lähtökohtana on näkemys siitä, että ihmisten yksilölliset identiteetit muodostuvat laajempien yhteisöjen sisällä, mutta että nämä yhteisöt eivät ole mitenkään itsestään selviä. Diskurssianalyysien oleellisena tehtävänä on siten tutkia erilaisten poliittisten ryhmien muodostumisen tapoja. Erilaiset diskurssianalyysin teoriat painottavat tässä yhteydessä voimakkaasti identiteettien keskeistä roolia ja merkitystä. Yhteisöjä ja ryhmiä pitävät usein koossa yhteiset identiteetit, sanastot ja narratiivit. Toisin sanoen, ihmiset identifioivat itsensä ryhmiin, joihin heidän on helppo samaistua, jonka kielenkäyttötavan he kokevat omakseen ja jonka "yhteinen tarina" tavalla tai toisella vetoaa heihin (emt).

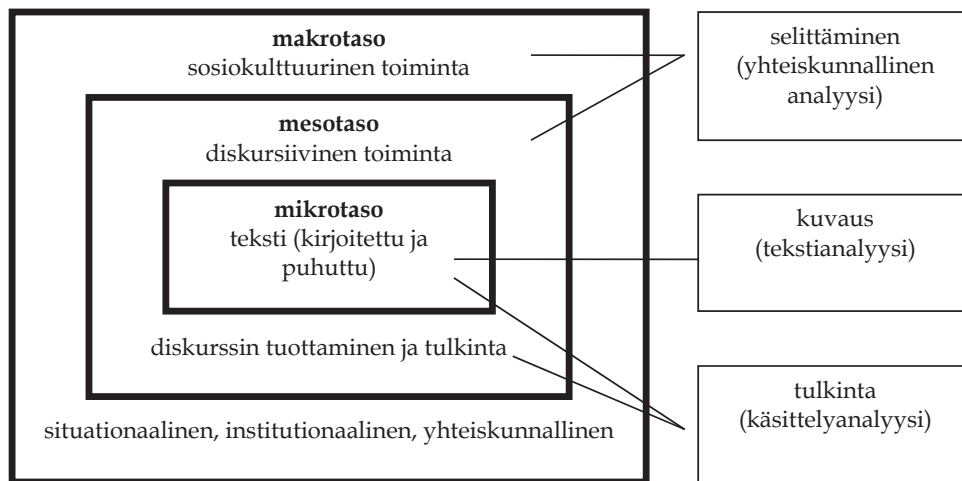
Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että diskurssianalyysi ei ole varsinaisesti mikään yhtenäinen metodologinen tieteenala kuin pikemminkin eräänlainen yläkäsite, joka on haarautunut useisiin erilaisiin tutkimusotteisiin. Syy tähän löytyy osittain jo siitä, että diskurssin termille löytyy useita erilaisia tulkintoja, jotka siten johdattelevat diskurssianalyyttisiä tutkimuksia eri lähtökohdista erilaisiin sovelluksiin (Heikkinen 1999, 54).⁴⁹ Yleisesti ottaen voitaneen kuitenkin mm. Marstonin (2004) tavoin todeta, että diskurssianalyysit korostavat diskurssien kolmena pääpiirteenä niiden vaikutusta (1) ihmisten ja instituutioiden sosiaalisten identiteettien muodostukseen, (2) ihmisten ja instituutioiden sosiaalisten suhteiden muodostukseen sekä (3) erilaisten tieto- ja uskomusjärjestelmien muodostukseen (Marston 2004, 35). Näin ollen diskurssianalyysiä on käsitelty välineenä pyrittäessä hahmottamaan, (1) miten ihmisten sosiaaliset identiteetit muodostuvat ja muuttuvat ajan saatossa, (2) miten erilaiset sosiaaliset ryhmät muodostuvat tai hajoavat ja (3) miten vallassa olevien yhteiskunnallisten ryhmien hegemoniaa puolustetaan tai haastetaan (emt, 35-36).

Tämän tutkimuksen tutkimusmetodina käytetään kriittistä diskurssianalyysiä. Yleisesti ottaen kriittinen diskurssianalyysi tutkii – kuten muutkin diskurssianalyysin muodot – sosiaalisen kanssakäymisen kielellisiä muotoja. Eroa muihin diskurssianalyysin muotoihin on kuitenkin se, että kriittinen diskurssianalyysi korostaa lingvistiikan sijaan enemmän diskurssien sosio-poliittisia ulottuvuuksia (Marston 2004, 37). Kuten Fairclough ja Wodak (1997, 258) ovat esittäneet, kriittisen diskurssianalyysitavan "kriittisyys" tarkoittaa sitä, että analyysissä korostetaan toisaalta kielen ja yhteiskunnan, toisaalta analyysin

⁴⁹ Esimerkiksi kielitieteissä vallitsevana määritelmänä on, että diskurssit ovat sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta eli ihmisten konkreettista kanssakäymistä todellisissa sosiaalisissa tilanteissa. Jälkistrukturalistiset yhteiskuntateoreetikot kuten Michel Foucault puolestaan näkevät diskurssit todellisuuden sosiaalisina konstruktioina eli eräänlaisena tiedon muotona (katso esim. Heikkinen 1999, 54). Useimmat nykydiskurssianalyytit, kuten esimerkiksi Norman Fairclough, Ruth Wodak ja Teun van Dijk käyttävät nähdäkseni diskurssin termiä molemmissa muodoissa, sekä ihmisten välisenä vuorovaikutuksena että todellisuuden konstruktion muotona.

ja analysoitavien käytäntöjen välisiä suhteita. Kriittinen diskurssianalyysi näkee diskurssit sosiaalisten käytäntöjen muotoina, joiden kuvaaminen edellyttää, että tutkija ottaa analyysissään huomioon tietyn diskursiivisen tapahtuman lisäksi diskurssin suhteet sitä kehystäviin tilanteisiin, instituutioihin ja sosiaalisiin rakenteisiin. Kriittisessä diskurssianalyysissä diskurssien ja sitä muokkaavien tilanteiden, instituutioiden ja sosiaalisten rakenteiden välinen suhde nähdään kaksisuuntaisena suhteena: toisaalta tilanteet, instituutiot, sosiaaliset rakenteet ja identiteetit muokkaavat diskursseja, toisaalta diskurssit muokkaavat tilanteita, instituutioita, sosiaalisia rakenteita ja identiteettejä. Näin ollen diskurssit ymmärretään kriittisessä diskurssianalyysissä sekä sosiaalisesti konstitutiivisina että sosiaalisesti muokattuina (Fairclough & Wodak 1997, 258).

Ideologioiden, identiteettien ja diskurssien keskinäisiä suhteita käsiteltäessä mielenkiintoisena viitekehystenä toimii alun perin Norman Faircloughilta peräisin oleva teoria diskurssien ja diskurssianalyysin eri ulottuvuuksista tai "kehistä". Kriittisen diskurssianalyysin piirissä laajaa kannatusta saaneessa teoriassa toisistaan erotetaan diskurssien ulottuvuuksien ja niiden analysoinnin mikro- meso- ja makrotasot. Faircloughin teorian hahmottamista voidaan helpottaa kuvaamalla sitä kolmivaiheisena prosessina, jonka ensimmäisessä vaiheessa eli mikrotasolla analysoinnin kohteena on pelkästään kirjoitettu tai puhuttu teksti, josta tuotetaan tekstianalyysi eli tekstin muodon ja merkitysten kuvaus (katso Marston 2004, 38). Mesotasolla tarkastelun painopiste siirtyy diskurssiin kytkeytyvien käytäntöjen tulkintaan, jolloin pyritään suorittamaan analyysi tarkastelun kohteena olevan tekstin diskursiivisen tuottamisen ja tulkinnan tavoista. Lopuksi makrotasolla pyritään selittämään tutkimuksen kohteena ollutta tekstiä peilaamalla sitä laajempaan sosiokulttuuristen käytäntöjen alueeseen (katso emt). Käytännössä tutkimukset eivät kuitenkaan useinkaan etene näin suoraviivaisesti mikrotasolta meso- ja makrotasoille, vaan pikemminkin kriittinen diskurssianalyysi merkitsee jatkuvaa liikettä kuvauksen (description), tulkinnan (interpretation) ja selittämisen (explanation) välillä. Näin toimien kriittinen diskurssianalyysi pyrkii vastaamaan kysymykseen, miten diskursseihin osallistuvat toimijat tuottavat ja tulkitsevat tekstejä, ja mikä on näiden tuottamis- ja tulkintaprosessien suhde laajempaan sosiaaliseen kontekstiin nähden (Fairclough 1995, 98; katso kuvio 2).

KUVIO 2 Diskurssien ja diskurssianalyysin ulottuvuudet

Kriittiseen diskurssianalyysiin sekä sen tutkimusperiaatteita peilaavaan Faircloughin teoriaan diskurssien "kehistä" kytkeytyy tämän tutkimuksen kannalta kolme olennaista seikkaa, jotka kytkeytyvät edellä esitettyihin identiteettien, ideologioiden ja diskurssien teemoihin. Ensinnäkin, kriittinen diskurssianalyysi kytkeytyy osaltaan kiinteästi identiteetteihin sekä tutkimukseen identiteettien diskursiivisen muodostuksen ja muokkauksen tavoista. Kriittisen diskurssianalyysin yhtenä teoreettisena lähtökohtana on oletamus, jonka mukaan diskurssit konstituivat ja konstruivat aina diskurssiin osallistuvien ihmisten ja ryhmien identiteettejä ja representaatioita kuin myös ko. toimijoiden välisiä suhteita (Fairclough & Wodak 1997, 273-275). Tarkemmin sanoen, kriittisen diskurssianalyysin keskeisenä tehtävänä on tutkia, millä tavoin tarkastelun kohteena oleva teksti (mikrotaso) kytkeytyy meso- ja makrotasoilla diskurssiin osallistuvien toimijoiden identiteetteihin. Näin ollen kriittistä diskurssianalyysiä voidaan pitää erinomaisena välineenä tutkittaessa, miten erilaiset yhteiskunnalliset ryhmät harjoittavat omia identiteettipoliittikkojaan. Toiseksi, kriittisen diskurssianalyysin teoreettiset premissit painottavat voimakkaasti ideologioiden merkitystä. Ideologioita peilaavat diskurssit nähdään kriittisessä diskurssianalyysissä tekijöinä, joilla on keskeinen osa esimerkiksi yhteiskunnallisten valtasuhteiden, identiteettien ja representaatioiden tuottamisessa, muokkaamisessa ja uusintamisessa (van Dijk 1998).⁵⁰ Kriittinen diskurssianalyysi soveltuu siten erinomaisesti tutkimuksiin, jotka analysoivat erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien tapoja harjoittaa ideologioihin kytkeytyviä poliittisia valtakamppailuja. Kolmanneksi, kuten Marston (2004) on osoittanut, kehysten ja kehystämisprosessien tutkimuksen liittäminen kriittiseen diskurssianalyysiin mahdollistaa varsin yksityiskohtaisen analyysin, joka paljastaa erilaisten ryhmien tavat luoda yhteisiä kollektiivisia identiteettejä

⁵⁰ Kuten Heikkinen (1999, 95) on todennut, ideologiat ymmärretään kriittisessä diskurssianalyysissä diskurssien ja yhteiskunnan välisen yhteyden vakiinnuttavana peruskäsitteenä. Ideologiat voidaan siten nähdä kriittisessä diskurssianalyysissä eräänlaisina linkkeinä, jotka kiinnittävät yhteen diskurssien meso- ja makrotasot.

ja kollektiivista toimintaa. Kriittiseen diskurssianalyysiin liitetty kehysten ja kehystämisen prosessien tutkimus näyttäytyy siten erinomaisena välineenä analysoitaessa sellaisia diskursseja, joiden kautta pyritään havaitsemaan eurooppalaisten ay-liikkeiden ja EAY:n strategisia valintoja.

Luodakseen EAY:n harjoittaman diskursiivisen toiminnan analyysille ”analyttiset linssit” tutkimus siirtyy seuraavaksi käsittelemään yksityiskohteisemmin edellä alustavasti esiteltyjä teemoja. Luvussa 3.1 tutkitaan ideologioita tarkastelun kiinnittyessä erityisesti van Dijkin (1998) esittämään laaja-alaiseen kuvaukseen ideologioiden kognitiivisista, sosiaalisista ja diskursiivisista ulottuvuuksista. Luvussa 3.2 tutkimus siirtyy identiteettien käsittelyyn painopisteen ollessa erityisesti kollektiivisissa identiteeteissä sekä niiden merkityksessä ryhmien, koalitoiden ja kollektiivisen toiminnan syntymiselle. Luvussa 3.3 käsitellään erilaisten diskursiivisten kehysten ja kehystämisen prosessien tutkimusta, jonka jälkeen tarkastellaan lopuksi luvussa 3.4 kriittistä diskurssianalyysiä edellä käydyt teemat yhteen kokoavana tutkimusteoreettisena yläkäsitteenä.

3.1 Ideologiat

EAY:n diskursiivisesta toiminnasta mahdollisesti havaittavien ideologisten ulottuvuuksien analysoimiseksi on tärkeää tarkastella teoreettisemmin ideologioita sekä niiden sosiaalisia, yhteiskunnallisia ja diskursiivisia ulottuvuuksia. Ideologioista esitetyt teoreettiset huomiot peilaamalla tutkimuksessa pyritään vastaamaan kysymykseen siitä, miten EAY on pyrkinyt ideologioihin kiinnittyvien puheittensa kautta ilmentämään organisaationsa poliittista toimintaa ja päämääriä, ja millaiseksi EAY on kuvannut nykyisen poliittisen asemansa sekä suhteensa toisiin poliittisiin toimijoihin Euroopan unionin työmarkkinapoliittisella kentällä. Kyseisiin kysymyksiin vastaamalla analyysissä pyritään selvittämään, ilmentääkö EAY:n diskursiivinen toiminta työmarkkinaosapuolten Euroopan sosiaalisesta mallista käydyssä vuoropuhelussa organisaation traditionaalisesti harjoittamaan sosiaaliseen kumppanuuteen sisältyvää konsensusideologiaa, vai onko EAY pyrkinyt puheittensa kautta päinvastoin ilmentämään organisaationsa edustamaa ideologiaa vastakkaisena kyseiselle konsensusideologialle. Mikäli jälkimmäisestä havaitaan analyysissä viitteitä, tutkimuksessa pyritään ideologioihin kiinnittyviä teoreettisia huomioita apuna käyttäen muodostamaan tarkempi kuvaus siitä, minkälaisena ideologisena toimijana EAY on pyrkinyt kuvaamaan itseään Euroopan sosiaalisesta mallista käymässään vuoropuhelussa.

Ideologian termi ymmärretään normaalissa puh kielessä yleensä varsin negatiivisesti. Van Dijk (1998, 2) mukaan tähän on ollut osasyynä historiallinen painolasti, joka on syntynyt klassisten marxilaisten ja uusmarxilaisten yhteiskuntateoreetikkojen kuten Marxin, Engelsin, Lukácsin, Gramscin ja Althusserin tavoista käsitellä ideologioita omissa tutkimuksissaan. Marxilaiset ja uusmarxilaiset teoriat ilmensivät ideologioita erityisinä välineinä, joiden sisältämi-

en tieto- ja totuuskäsitysten kautta yhteiskunnalliset ryhmät pyrkivät toisaalta saavuttamaan, ylläpitämään ja legitimoimaan tietyt yhteiskunnalliset valta-asetat ja toisaalta peittämään yhteiskunnallisia epäkohtia, kuten eriarvoisuutta ja epäoikeudenmukaisuutta. Tällaiset teoriat ovat van Dijkin (emt) mukaan aiheuttaneet sen, että ideologiat ymmärretään nykyään usein ainakin implisiittisesti tiettyjen "toisten" (mutta ei "omien") ryhmien omaamina paikkansapitämättöminä, vääristyneinä tai harhaanjohtavina uskomuksina, jotka piilottavat taakseen tiettyjä yhteiskunnallisia rakenteita, suhteita ja intressejä.

Tietyt marxilaiset ja uusmarxilaiset käsitykset ideologioista ovat säilyneet tähän päivään asti (katso esim. Taylor 2007). Esimerkiksi kriittisen diskurssianaalyysin "koulukunta" hyväksyy näkemyksen ideologioista välineinä, joiden avulla pyritään saavuttamaan, ylläpitämään ja legitimoimaan yhteiskunnallisia rakenteita ja peittämään yhteiskunnallisia epäkohtia – tai kääntäen vastustamaan tällaisia rakenteita ja korjaamaan koettuja epäkohtia (Fairclough & Wodak 1997). Sen sijaan käsitys siitä, että ideologinen ajattelu koskisi vain tiettyjä yhteiskunnallisia ryhmiä tai "toisia", on varsin yksiselitteisesti hylätty.⁵¹ Ideologiat ymmärretään nykyään erityisinä sosiaalisina ja poliittisina aate- arvo- ja normijärjestelminä, jotka vaikuttavat universaalisti niin yksittäisten ihmisten kuin myös erilaisten ryhmien (ja muiden kollektiivien) ajattelutapoihin ja käytäntöihin (van Dijk 1998). Ideologioiden nähdään vaikuttavan yhteiskunnan sosiaalisella kentällä niin mikro- kuin makrotasollakin: mikrotasolla ideologiat säätelevät ja ohjaavat yksittäisten ihmisten sekä ryhmien ja muiden kollektiivien ajattelutapoja ja toimintoja, kun taas makrotasolla ideologiat nähdään mm. laajempien sosiaalisten ja poliittisten kamppailujen takana piilevinä voimina (emt). Tarkemmin sanoen, ideologioilla katsotaan olevan kaksi keskeistä toiminnallista ulottuvuutta. Ensinnäkin, ne nähdään eräänlaisina sosiaalisten uskomusten jaettuina viitekehyksinä, jotka muokkaavat ihmisten ja ryhmien sosiaalisia representaatioita ja käytäntöjä (van Dijk 1998, 8-9).⁵² Toiseksi, ideologioilla nähdään olevan suuri merkitys erityisesti erilaisten ryhmien, kollektiivien ja yhteiskunnallisten valtasuhteiden muodostumisessa, kuten myös näiden olemassaolon ja toimintatapojen legitimoinnissa ja haastamisessa (emt).

Ideologioiden yksityiskohtaisempi käsittely edellyttää kyseisen termin tarkempaa määrittelyä. Harmillista sinänsä, ideologian termi – kuten lähes mi-

⁵¹ Van Dijk (1998,2) on polemisoanut käsitystä ideologioiden kytkeytymisestä ainoastaan "toisten" ihmisten tai ryhmien ajatteluun toteamalla, että "[...] harvat 'meistä' (lännessä tai muualla) kuvailevat omia uskomusjärjestelmiämme tai vakaumuksiamme 'ideologioina'. Päinvastoin, Meidän on Totuus, Heidän on Ideologia. Kapitalismia, Markkinataloutta tai Kristinuskoa ei yleensä kuvata jokapäiväisessä diskurssissa ideologioina, sillä vaikka 'me' emme olisikaan niiden ihailijoita, ovat ne 'meidän'".

⁵² Tässä tutkimuksessa englannin kielen sana "representation" käännetään jatkossa yksinkertaisesti "representaatioksi". Termillä "representaatio" on monia merkityksiä, mikä tekee siitä varsin mutkikkaan. Kuten Heikkinen (1999, 43) huomauttaa: "Sen [representaation] voi etymologisesti ajatella olevan jonkin saattamista uudelleen läsnäolevaksi. Ajatus kielestä representoimisena korostaa sitä, että kielen symbolit eivät esitä näitä itsensä ulkopuolella olevia kohteita sellaisinaan, vaan etuliitteen *re-* mukaisesti kohteet tulevat aina edustetuiksi kielessä, jolloin ne esitetään uudelleen tai toisin."

kä tahansa muukin yhteiskuntatieteiden kannalta keskeinen käsite – on määritelty useilla toisistaan poikkeavilla tavoilla. Tässä tutkimuksessa hyväksytään van Dijk (1998, 8) esittämä määritelmä ideologioista ”ryhmän jäsenten jakamien sosiaalisten representaatioiden perustana”.⁵³ Määritelmä on hyvä mutta varsin vaikeaselkoinen, joten sitä on syytä lähestyä tarkemmin. Ensinnäkin, van Dijkin määritelmän mukaan ideologiat kuuluvat perustavanlaatuisesti sosiaalisen alueelle, joten puhtaasti ”yksityisiä” tai ”henkilökohtaisia” ideologioita ei voi olla olemassa (van Dijk 1998, 29). Ideologiat ovat sosiaalisia konstruktioita, jotka kytkeytyvät aina erilaisiin ryhmiin (tai muihin suurempiin kollektiiveihin), joissa ne ilmentyvät jäsenten yhteisesti jakamina ja ryhmälle itselleen tunnusomaisina ajattelutapoina (emt; katso myös Heikkinen 1999, 83).⁵⁴ Toiseksi, ”sosiaalisten representaatioiden” termi merkitsee van Dijkin teoriassa hyvin laaja-alaista joukkoa kognitiivisia rakenteita, joihin kuuluvat muun muassa ryhmän jäsenille yhteiset uskomukset, arvot, periaatteet, mielipiteet ja asenteet. Mikäli tällaisia yhteisesti jaettuja sosiaalisia representaatioita ei ihmisillä ole, on van Dijk (1998, 141) mukaan mahdotonta nähdä heidän muodostavan minkäänlaista ideologista ryhmää, vaan pikemminkin kyse on tällöin vain enemmän vai vähemmän sattumanvaraisesta ihmisjoukosta. Ideologiseen ryhmään kuulumisen edellyttää siten van Dijk (emt, 141-142) mukaan sitä, että ihmisillä on esimerkiksi tiettyjä sosiaalisia tai poliittisia seikkoja koskevia käsityksiä, jotka myös tosiasiallisesti vaikuttavat heidän kognitioonsa ja tunteisiinsa. Tarkemmin sanoen, ryhmän jäsenillä on oltava yhteisiä kokemuksia ja käsityksiä ryhmänsä luonteesta, yhteisistä ongelmistaan sekä niiden mahdollisista ratkaisutavoista. Sattumavaraisilla ihmisjoukoilla tai ad hoc -kollektiiveilla ei tällaisia yhteisiä sosiaalisia representaatioita ole, mikä erottaa ne ideologisista ryhmistä (emt). Näin ollen ideologioiden ja ryhmien voi nähdä tavallaan määrittelevän toisensa van Dijkin teoriassa: toisaalta ideologioita ei voi kehittyä ilman ryhmiä, ja toisaalta taas ideologisia ryhmiä ei voi olla ilman jäseniä, jotka jakavat jotain tiettyä ideologiaa ilmentäviä yhteisiä sosiaalisia representaatioita.

Kuten aiemmin mainitut marxilaiset ja uusmarxilaiset teoreetikot, myös van Dijk korostaa ideologioiden syntyemisessä sosiaalisia ja poliittisia kamppailuja sekä erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien välisiä päämäärä- ja intressiristi-

⁵³ “[...] the basis of the social representations shared by members of a group” (van Dijk 1998, 8).

⁵⁴ Huomautettakoon, että van Dijkin määritelmä ideologioista ”ryhmän jäsenten yhteisesti jakamina ajattelutapoina” ei suinkaan tarkoita sitä, että kaikilla saman ideologian omaavilla ihmisillä olisi päänsä sisällä jonkinlainen identtinen kopio samasta ideologiasta. Pikemminkin jokaisella ryhmän jäsenellä on oma henkilökohtainen tulkintansa ryhmän ideologiasta, mikä puolestaan tarkoittaa, että jäsenten käsitykset ryhmänsä omaamasta ideologiasta voivat käytännössä olla hyvinkin erilaisia (van Dijk 1998, 32). Toisaalta, vaikka yksittäiset ihmiset ilmentävät ja soveltavat ryhmien jäseninä ideologioita usein eri tavoin, ryhmätasolla ideologioita ilmenetään huomattavasti johdonmukaisemmin. Van Dijk (1998, 92) tämä johtuu siitä, että ryhmien ja muiden yhteisöjen tasolla ideologiat ovat luonteeltaan abstraktimpia ja yleisluontoisempia. Lisäksi etenkin suurilla ja institutionalisoituneilla ryhmillä, kuten esimerkiksi puolueilla, ay-liikkeillä ja suuremmilla yhteiskuntaliikkeillä on usein käytössään erilaisia ryhmän ideologiaa viestittäviä välineitä (kuten esimerkiksi erilaisia julkaisuja, luentotilaisuuksia ja seminaareja), jotka osaltaan pyrkivät yhdenmukaistamaan jäsentensä ideologisia näkemyksiä (emt).

riitoja. Ideologiat kehittyvät van Dijkin (1998, 72) mukaan juuri keskenään yhteen sopimattomina nähtävien intressien välisissä konflikteissa, joissa eri ryhmät pyrkivät ajamaan, puolustamaan, oikeuttamaan tai selittämään omia intressejään muille ryhmille. Ideologioiden avulla ryhmät pyrkivät organisoimaan käytäntöjään siten, että ne palvelisivat ryhmän omia sosiaalisia, yhteiskunnallisia tai poliittisia päämääriä ja intressejä estäen samalla toisia ryhmiä vaarantamasta niitä (van Dijk 1998, 69). Ideologiat eivät kuitenkaan ainoastaan peilaa ryhmien perustavanlaatuisia intressejä ja päämääriä, vaan ne myös "kertovat" ryhmien jäsenille keitä he ovat, mitä he ajavat tai puolustavat ja mikä on heidän suhteensa toisiin ryhmiin nähden (emt). Toisin sanoen, ideologioiden perustavanlaatuisena ominaisuutena on vastakkainasettelujen luominen "meidän" (eli oman ryhmän) ja "niiden" (eli muiden ryhmien) välille (emt). Näitä havaintoja peilaten van Dijk (1998, 69-70) erottaa ideologioiden rakenteista kuusi erilaista kategoriaa, jotka määrittävät ryhmien ja niiden jäsenten identiteettejä, intressejä ja päämääriä:

- *Jäsenyys* (Vastaa kysymyksiin: Keitä me olemme? Mistä me olemme koitoisin? Miltä me näytämme? Ketkä kuuluvat meihin? Kuka voi tulla ryhmämme jäseneksi?)
- *Toiminta* (Vastaa kysymyksiin: Mitä me teemme? Mitä meiltä odotetaan? Miksi olemme täällä?)
- *Päämäärät* (Vastaa kysymyksiin: Miksi me teemme tätä? Mitä haluamme toteuttaa?)
- *Arvot / normit* (Vastaa kysymyksiin: Mitkä ovat tärkeimmät arvomme? Miten arvotamme (evaluate) itsemme ja muut? Mitä pitäisi tai ei pitäisi tehdä?)
- *Asema ja ryhmäsuhteet* (Vastaa kysymyksiin: Mikä on yhteiskunnallinen asemamme? Ketkä ovat vastustajiamme ja vihollisiamme? Ketkä ovat kuten me ja ketkä ovat erilaisia?)
- *Resurssit* (Vastaa kysymykseen: Mitä olennaisia yhteiskunnallisia resursseja ryhmällämme on tai mitä sillä tarvitsee olla?)

Kuten havaitaan, ideologiat kytkeytyvät monin eri ulottuvuuksiin tapoihin, joiden kautta ihmiset ja ryhmät jäsentävät ympäröivää maailmaa, toimintojaan ja käsityksiä itsestään sekä omista ja muista ryhmistä. Näin ollen ideologiat vaikuttavat merkittäväällä tavalla ihmisten ja ryhmien sosiaalisten identiteettien muodostukseen (van Dijk 1998, 70-71). Ideologioiden, ryhmien ja identiteettien analysoinnissa tutkijan on siten tarpeellista lähestyä jokaista edellä mainittua kategoriaa.

3.1.1 Ideologiat, ryhmät ja jäsenyys

On selvää, että kaikki ihmisten muodostamat ryhmät eivät ole luonteeltaan ideologisia. Esimerkiksi vihreää valoa risteyksessä odottavat jalankulkijat eivät muodosta ideologista ryhmää, vaikka heillä näyttäisikin olevan ainakin yksi yhteinen päämäärä (kadun ylittäminen) ja normi (liikennesääntöjen noudatta-

minen). Vähemmän selvää sen sijaan on, miten erilaiset ihmisten muodostamat joukot voitaisiin eksplisiittisesti jaotella joko selkeästi ideologisiin ryhmiin tai toisaalta muihin sosiaalisiin kollektiiveihin. Täysin kristallinkirkasta jaottelua on kenties mahdotonta tehdä mutta kuten van Dijk (1998, 146) on todennut, muutamia perustavanlaatuisia kriteereitä voidaan ideologisille ryhmille siitä huolimatta esittää. Ensinnäkin, ideologisten ryhmien on van Dijkin (emt) mukaan oltava enemmän tai vähemmän pysyviä, organisoituja tai institutionalisoituja.⁵⁵ Lisäksi ideologisten ryhmien on kyettävä uusintamaan itseään hankkimalla uusia jäseniä siten, että ihmiset paitsi kannattavat kyseistä ryhmää, myös samaistuvat siihen joko suhteellisten pysyvien ominaisuuksiensa (kuten esimerkiksi sukupuolensa tai palkkatasonsa) kautta tai yhteisiksi nähtyjen toimintojen, päämäärien, normien, arvojen tai resurssien perusteella (emt).⁵⁶

Van Dijkin (1998, 154) mukaan yhteiskunnalliset ryhmät sekä niihin kuuluvat jäsenet voidaan yleisesti ottaen jaotella sen mukaan,

- *keitä he ovat* (määräytyy suhteellisten pysyvien ominaisuuksien, kuten sukupuolen, etnisyyden, säädyn, luokan, iän, uskonnon, kielen tai syntyperän kautta);
- *mitä he tekevät* (koskee erityisesti tiettyjä yhteiskunnallisia ammatti- ja asiantuntijaryhmiä, kuten esimerkiksi lääkäreitä tai professoreja);
- *mitä he haluavat* (koskee erityisesti kannatusryhmiä);
- *mihin he uskovat* (koskee sekä kannatusryhmiä että uskonnollisia ja ideologisia ryhmiä);
- *mihin he kuuluvat* (määräytyy jokaisella ryhmällä suhteessa ryhmän yhteiskunnalliseen asemaan sekä suhteessa toisiin ryhmiin);
- *mitä heillä on tai ei ole* (koskee kaikkia ryhmiä, joiden identiteetti kytkeytyy ensisijaisesti yhteiskunnallisiin materiaalsiin tai symbolisiin resursseihin tai niiden puutteeseen).

⁵⁵ Van Dijk (1998, 145) huomauttaa, että monia ideologisia ryhmiä määrittää se, millä tavoin ne ovat organisoituneet erilaisiksi instituutioiksi, kuten esimerkiksi puolueiksi, kansalaisjärjestöiksi, kirkoiksi tai lahkoiksi. Tällaisilla ryhmillä voi olla omat johtajansa, toimistonsa, jäsenmaksunsa, julkaisunsa ja tapaamisensa, jotka puolestaan vaikuttavat muun muassa uusien jäsenten haalimiseen, ryhmän sisäisten päämäärien, normien, sääntöjen ja periaatteiden muodostukseen, ryhmän omaamien resurssien turvaamiseen sekä ryhmän toiminnan koordinoimiseen, ohjaamiseen ja toteuttamiseen.

⁵⁶ Voidaan kysyä, kuinka tiivis ideologisen ryhmän täytyy olla, jotta sitä voisi pitää yhtenäisenä ja "aitona" ryhmänä. Van Dijkin (1998, 150-151) mukaan ryhmän olemassaolon ja sen jatkuvuuden kannalta ei ole niinkään olennaista, ilmeneekö ryhmän sisällä jäsenkatoa tai erilaisia näkökulmia ryhmän ideologiasta, kunhan suurin osa ryhmästä jakaa yhä samankaltaiset sosiaaliset representaatiot. Van Dijk (emt) lisää mielenkiintoisesti, että teoreettisesti katsoen ryhmät voivat olla olemassa, vaikka niillä ei olisi enää yhtään jäsentä. Sama pätee hänen mukaansa myös ideologioihin: esimerkiksi sosialismi ei lakkaisi olemasta ideologia, vaikka maailmassa ei olisi enää yhtään sosialistia. Tähän voitaneen tosin lisätä, että tällainen ideologian säilyminen edellyttäisi siltä jonkinlaisen muistijäljen painamista historiaan – muussa tapauksessa sen kohtalona olisi unohdus.

Kuten havaitaan, yllä oleva jaottelu on hyvin samantapainen kuin edellä esitelty van Dijkn kategorisointi ideologioihin sisältyvistä rakenteista. Kyseinen samankaltaisuus on tarkoituksellista, sillä van Dijk pyrkii esityksessään painottamaan ideologisten ryhmien kognitiivisten ja yhteiskunnallisten ulottuvuuksiensa yhtäläistä luonnetta (katso emt).

Tämän tutkimuksen kannalta on olennaista kysyä, millä tavoin ay-liikkeet ja niiden jäsenistöt eroavat ideologioiden näkökulmasta katsottuna yhteiskuntaliikkeistä ja niihin kuuluvista ihmisistä. Yhteiskuntaliikkeitä tarkasteltaessa voidaan nähdä, että liikkeiden jäsenyyttä määrittävät ennen kaikkea ihmisten yhteisesti jakamat päämäärät, arvot ja normit, eli toisin sanoen kysymykset siitä mihin he uskovat ja mitä he haluavat (van Dijk 1998, 153).⁵⁷ Yhteiskuntaliikkeiden huomionarvoisena ominaispiirteenä onkin se, että ne rakentuvat pienempien tai suurempien ihmisjoukkojen synnyttäminä alhaalta ”ruohonjuuritasolta” ylöspäin (”bottom-up”), ja että niihin kuuluvat jäsenet ovat yleensä hyvinkin tietoisia jäsenyydestään kyseiseen liikkeeseen (katso emt, 173). Ay-liikkeiden kannalta katsoen tilanne on huomattavan erilainen. Historiallisessa katsannossa ay-liikkeet kylläkin ovat syntyneet samalla tavalla ”alhaalta ylöspäin”, mutta sen jälkeen kyseiset liikkeet ovat kokeneet huomattavan institutionalisoitumisen, minkä puolestaan on nähty aiheuttaneen ruohonjuuritason jäsenten eli palkansaajien vieraantumisen liikkeiden alkuperäisestä olemuksesta (Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 158). Toisin sanoen, ay-liikkeiden voi katsoa muuttuneen ”ylhäältä alaspäin” (top-down) johdetuiksi organisaatioiksi, joiden jäsenet eivät välttämättä ole enää yhtä tietoisia liikkeiden alkuperäisestä ideologiasta kuin ennen (katso van Dijk 1998, 173).

Tämän seikan voi olettaa vaikuttaneen myös eurooppalaisten ay-liikkeiden ja niiden jäsenten identiteetteihin. Historiallisesta perspektiivistä katsoen eurooppalaisten ay-liikkeiden rakenteellisiin muotoihin ovat vaikuttaneet merkittävästi sosialistiset käsitykset luokkaintresseistä ja luokkayhtenäisyydestä (Hyman 2001, 20).⁵⁸ Tämä on luonnollisesti vaikuttanut myös ay-liikkeiden tutkimukseen, jossa on traditionaalisesti painotettu vahvasti yhteiskunnallisia luokkajäsenyyksiä.⁵⁹ Voidaankin kysyä, missä määrin perinteisiä (esimerkiksi marxilaisia ja uusmarxilaisia) luokkajäsenyyttä painottavia teorioita voidaan enää soveltaa ay-liikkeiden ideologioiden ja identiteettien tutkimukseen. Nämä

⁵⁷ Voidaan sanoa esimerkiksi, että feministisen liikkeen yhteiskunnallisena päämääränä ollut sukupuolten välisen eriarvoisuuden poistaminen on kytkeytynyt feministien kannattamaan normiin yksilön oman autonomian puolustamisesta sekä sukupuolisen tasa-arvoisuuden arvoon.

⁵⁸ Hymanin (2001, 20) mukaan sosialistiset käsitykset ovat vaikuttaneet muun muassa työntekijäkattojärjestöjen syntyyn: sosialistit nimittäin katsoivat aikoinaan, että työntekijöiden etuja ajettaessa ja puolustettaessa pääomaa vastaan eri sektoreilla toimivien ay-liikkeiden kannattaisi yhdistäytyä vahvan työntekijäkattojärjestön alle, jotta nämä voisivat kamppailla työnantajia vastaan poliittisesti entistä vahvempina.

⁵⁹ Hyman (2001, 36) esittää tämän johtuvan yksinkertaisesti siitä, että yhteiskunnalliset luokkasuhteet ovat ”todellisuutta” ja että ay-liikkeet ovat luokkatoimijoita. Hyman (emt, 63) jatkaa todeten, että kaikista EU:n konsensushakuisista ”sosiaalisen kumppanuuden” puheista huolimatta luokkajäsenyyden ja luokkien vastakkainasettelun teemat eivät ole suinkaan hävinneet, vaan pikemminkin niiden voi nähdä vain vahvistuneen eri ryhmien välisen taloudellisten intressien törmätessä toisiinsa entistä vahvemmin EU:n poliittisella kentällä.

teoriat hahmottavat ay-liikkeiden jäsenet suhteellisen homogeenisenä joukkona, jotka jakavat samaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvina ihmisinä samanlaisen sosio-ekonomisen aseman sekä tähän asemaan liittyvät materiaaliset resurssit niihin kytkeytyvine kamppailuineen. Vaikka yhteiskunnalliset luokkaintressit ja luokkajäsenyydet olisivatkin edelleen ay-liikkeiden ja niihin kuuluvien ihmisten ideologioita ja identiteettejä perustavalla tavalla tuottavia ja uusintavia tekijöitä, näyttää perustellulta ottaa näiden tutkimisessa huomioon myös muun muassa erilaisten immateriaalisten tai symbolisten resurssien merkitys. Tällä tavoin ay-liikkeiden jäsenet hahmotettaisiin huomattavasti heterogeenisempänä joukkona, jota ei enää määrittäisi yhtä vahvasti pelkkä luokkajäsenyys, vaan myös tarkastelun kohteena olevien ihmisten henkilökohtaiset ominaisuudet. Tällainen vaatimus saa taustatukea myös mm. van Dijkiltä, joka korostaa, että ihmisten ideologiat ja identiteetit eivät heijastu suoraan heidän sosiaalisten ja yhteiskunnallisten kategorioittensa (kuten iän, sukupuolen, ihonvärin, syntyperän, yhteiskuntaluokan, kielen, uskonnon, seksuaalisen suuntautumisen tai ammatin) kautta (van Dijk 1998, 144-145). Ihmisten identifioituminen ideologisten ryhmien jäseniksi edellyttää, että he jakavat samanlaiset sosiaaliset representaatiot, jotka puolestaan eivät määräydy pelkästään yleisluontoisten kategorioiden kautta (emt).

Yhtenä merkittävimmistä ideologisten ryhmien jäsenyyksiä määrittävistä sosiaalisista representaatioista voidaan nähdä arvot (van Dijk 1998; Taylor 2007). Arvot ovat olennainen osa ideologioiden rakennetta, jotka muodostavat ryhmien ja niihin kuuluvien jäsenten identiteetin ja itsearviointin kiintopisteen (van Dijk 1998, 76). Tästä kiintopisteestä ryhmät sekä niihin kuuluvat ihmiset arvioivat paitsi omia toimintojaan ja päämääriään, myös toisia ryhmiä sekä niiden harjoittamia toimia ja päämääriä (emt). Arvojen voi myös Taylorin (2007, 155) tavoin katsoa muodostavan ideologioille ja ryhmille eräänlaisen rajapinnan: mikäli ryhmän jäsen hylkää yhden tai useamman ryhmänsä keskeisistä arvoista, on kyseenalaista voiko jäsenenä nähdä enää kuuluvan kyseiseen ryhmään. Sama pätee luonnollisesti myös ryhmään kokonaisuutena: mikäli ryhmä hylkää yhden tai useamman keskeisistä arvoistaan, on vaikeaa nähdä ryhmän identifioituvan enää kannattamukseen julistamaansa ideologiaan (emt).

Erilaisten ideologisten ryhmien havaitaan usein julistautuvan samojen arvojen, kuten esimerkiksi demokratian, vapauden tai tasa-arvon kannattajiksi. Tällaisen ilmiön takana piilee van Dijkin (1998, 77) mukaan kaksi keskeistä seikkaa. Ensinnäkin, mikään ideologinen ryhmä ei toimi yhteiskunnallisessa arvotyhjössä. Tämä tarkoittaa sitä, että jokaisen ryhmän olemassaolon legitimitetti riippuu viime kädessä siitä, ovatko sen ajamat arvot ja päämäärät yhdenmukaisia laajemman yhteiskunnallisen moraalijärjestyksen kanssa. Toisin sanoen, mikäli yhteiskunnassa on yleisesti hyväksytyjä perusarvoja (kuten esimerkiksi juuri demokratia, vapaus tai tasa-arvo), yksikään ryhmä ei voi kiistää tällaisia arvoja menettämättä samalla myös uskottavuuttaan, kunnioitustaan ja olemassaolon oikeutustaan (emt). Toiseksi, samoihin arvoiksi nimettyihin termeihin voidaan käytännössä sijoittaa hyvinkin erilaisia ideologisia merkityssäilyttäjiä, jolloin samat arvot toimivat eri ryhmille niiden omien päämäärien legi-

timoinnin välineenä (emt). Näin ollen esimerkiksi termiä ”vapaus” ei voida pitää lainkaan yksiselitteisenä tiettyä arvoa ilmaisena käsitteenä, sillä kyseisen termin merkitys saattaa vaihdella huomattavastikin riippuen siitä, puhuu-ko ”vapaudesta” esimerkiksi uusliberalisti, marxisti tai sosiaalidemokraatti (katso Taylor 2007, 154-155). Erilaisten merkityssisältöjen luominen ryhmien käymien diskurssien keskeisiin käsitteisiin – kuten esimerkiksi juuri ”vapau-teen” – voidaankin nähdä perustavaa laatua olevana toimintana, jota ryhmät harjoittavat pyrkiessään hahmottamaan omaa ideologiaansa sekä ryhmänsä identiteettiä yhteiskuntaan laajemmin vetoavalla tavalla (katso esim. della Porta ym. 2006).⁶⁰ Toisaalta tällainen ”merkitystyö” kiinnittyy olennaisesti myös ryhmien keskinäisiin vastakkainasetteluihin sekä erityisesti diskursiivisiin kamppailuihin, joissa ryhmät pyrkivät paitsi vahvistamaan omia ideologioitaan ja identiteettejään, myös haastamaan toisten ryhmien ajamat ideologiat sekä niitä hahmottavat puhutavat (van Dijk 1998, 257-258; katso myös della Porta ym. 2006, 61-62).

3.1.2 Ideologiat, vallan muodot ja kamppailut

Kuten aiemmin todettiin, ideologiat ovat sosiaalisia konstruktioita, jotka kytkeytyvät aina erilaisiin ryhmiin tai muihin suurempiin kollektiiveihin, joissa ne ilmentyvät jäsenten yhteisesti jakamina ja ryhmälle itselleen tunnusomaisina sosiaalisina representaatioina (kuten muun muassa uskomuksina, arvoina, periaatteina, mielipiteinä ja asenteina). Lisäksi aiemmin on jo lyhyesti todettu ideologioiden keskeinen rooli eri ryhmien käymissä kamppailuissa yhteiskunnallisista resursseista. Seuraavaksi tarkastellaan yksityiskohtaisemmin ideologioiden kytkeytymistä ryhmien harjoittamiin vallankäytön tapoihin sekä kamppailuihin, joita ne käyvät niin materiaalisista kuin myös symbolisista resursseista.

Johdantona yllä mainittujen teemojen käsittelyyn voidaan kysyä, mitä on ”valta”. Kuten jo aiemmin todettiin, lähes mikä tahansa yhteiskuntatieteiden kannalta merkittävä käsite voidaan yleensä ymmärtää useasta eri perspektiivistä käsin. Yksi tapa ymmärtää valtaa on hahmottaa se kontrollin muotona. Esimerkiksi, ryhmä A:lla on valtaa suhteessa ryhmä B:hen, mikäli ryhmä A:n jäsenet yleisesti ottaen pystyvät kontrolloimaan ryhmä B:n jäseniä ja heidän toimintaansa. Tämä voi tarkoittaa paitsi sitä että ryhmä B ei voi toimia kuten se haluaisi, myös sitä että ryhmä B toimii ryhmä A:n tahdon ja intressien mukaisesti sekä mahdollisesti myös omien etujensa vastaisesti. Tällainen tilanne on mahdollinen tiettyjen edellytysten täytyessä. Ryhmä A:lla voi olla käytössään esimerkiksi vallankäytön alkeellisimpaan muotoon eli fyysiseen pakottamiseen tarvittavia resursseja. Ryhmä A:lla saattaa myös olla resursseja käyttää hieman hienovaraisempaa vallankäytön muotoa, nimittäin painostamista. Mikäli ryhmä A:lla on mahdollisuus kontrolloida ryhmä B:lle tärkeitä resursseja, (koskien esimerkiksi ruokaa, asumista, työpaikkoja ja rahaa), ryhmä A voi painostaa

⁶⁰ Merkityssisältöjen diskursiivista luomista käsitellään yksityiskohtaisemmin luvussa 3.3.

ryhmä B:tä toimimaan haluamallaan tavalla. Tällaiset varsin banaaleiksikin nähtävät vallankäytön muodot eivät kuitenkaan ole ideologioiden tutkimisen kannalta kovinkaan olennaisia. Kuten van Dijk (1998, 162) on todennut, ideologioihin kytkeytyvässä vallankäytössä ja niitä ilmentävissä kamppailuissa ei ole kysymys niinkään fyysisestä tai sosio-ekonomisesta pakottamisesta, vaan pikemminkin paljon sofistikoituneemmasta ja epäsuoremmasta vaikuttamisen tavasta: pyrkimyksistä vaikuttaa ihmisten mieliin erilaisten diskurssien avulla.

Yhteiskunnallista valtaa ja ideologista kamppailua käsitellessään van Dijk (1998, 162-163) erottaa mielenkiintoisesti toisistaan kaksi erilaista vallan muotoa: vallan (power) ja dominanssin (dominance). Van Dijk käyttää termiä "dominanssi" viitattaessaan vastentahtoiseen eriarvoisuuteen ja vallan väärinkäyttöön. Dominanssilla on siten van Dijkin termistössä pelkästään negatiivinen merkityssisältö, mitä termillä "valta" ei ole.⁶¹ Van Dijk (emt) perustelee erotteluaan esittämällä, että valta voidaan ymmärtää myös positiivisena, konsensukseen perustuvana ja yhteishyödyllisenä ilmiönä – esimerkiksi silloin kun tietty ryhmä valitsee itselleen johtajan ja luovuttaa tälle väliaikaisesti vallan. Yhteistä yhteiskunnalliselle vallalle ja dominanssille on se, että ryhmien välisiä suhteita määrittävinä tekijöinä niiden perustana ovat ideologiat (emt).

Kuten muistetaan, ideologioiden funktioina voidaan nähdä olevan mm. ryhmien sisäisen yhtenäisyyden säilyttäminen sekä yhteiskunnallisten resurssien haaliminen tai suojeleminen. Mikäli tietyllä yhteiskunnallisella ryhmällä on dominoiva asema toisiin ryhmiin nähden – koskien esimerkiksi tiettyjä yhteiskunnallisia resursseja –, tämän ryhmän ideologian keskeisenä funktiona on van Dijkin (1998, 168) mukaan pyrkiä säilyttämään nykyinen yhteiskunnallinen status quo sekä tarjota puitteet kyseistä tilannetta puolustaville argumenteille. Dominoitujen ryhmien tapauksessa ideologioiden keskeisenä funktiona on puolestaan ryhmän sisäisen yhtenäisyyden rakentaminen siten, että vastarintaa tukeva järjestelmällinen toiminta olisi mahdollista. Yhteiseksi piirteeksi sekä dominoiville että dominoituille ryhmille näyttäytyy siten se, että ne hakevat omalle toiminnalleen ideologista oikeutusta (emt).

Mielenkiintoiseksi kysymykseksi nousee, missä määrin voidaan puhua yhteiskunnissa vallassa olevista dominoivista ideologioista. Vastaus tällaiseen kysymykseen ei ole aivan yksiselitteinen. Mikäli yhteiskunnat ymmärretään (esimerkiksi marxilaisen tai uusmarxilaisen käsityksen mukaisesti) luokkayhteiskunniksi, on verrattain helppoa hyväksyä ajatus yhteiskunnissa vallassa olevista dominoivista ideologioista. Tarkemmin sanoen, mikäli yhteiskuntien ajatellaan muodostuvan eri yhteiskuntaluokista, joista jokaisella on oma luokkaideologiansa, olisi varsin ilmeistä päätyä johtopäätökseen siitä että vallassa olevan yhteiskuntaluokan ideologia on dominoiva ideologia.⁶² Ongelmallista

⁶¹ Heikkisen (1999, 95) mukaan van Dijk "käyttää termiä *dominanssi* erottaakseen hyväksyttävistä ja laillisista vallan muodoista vallan väärinkäytön, siis lakien, sääntöjen ja demokratian periaatteiden rikkomisen".

⁶² Minkälaisia nämä yhteiskuntaluokat käytännössä olisivat ja kuka dominoisi ketä, jäisi empiirisen tutkimuksen tehtäväksi. Mikäli oletettaisiin esimerkiksi "rikkaiden" muodostavan dominoivan yhteiskuntaluokan, olisi oletettavaa että dominoiva yhteiskunnallinen ideologia ajaisi heidän etujaan, eli mm. kyseisen luokan yhteiskun-

tällaisessa ajattelussa on kuitenkin ensinnäkin se, mitkä tahot määrittellään kuuluviksi dominoivaan yhteiskuntaluokkaan. Toiseksi, mikäli dominoiva luokka ymmärretään vähänkään heterogeenisempänä erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien muodostamana joukkona, kysymykseksi nousee se, jakavatko nämä ryhmät saman yhteiskunnallisesti dominoivan ideologian, vai muodostaako jokainen dominoivaan luokkaan kuuluva ryhmä oman, itsellensä sopivimman muodon dominoivasta ideologiasta – ja jos näin tapahtuu, voidaanko silloin enää puhua yhdestä yhteiskunnallisesti dominoivasta ideologiasta.

Van Dijkin mukaan on täysin mahdollista puhua yhteiskunnassa vallalla olevista dominoivista ideologioista. Van Dijk (1998, 180) mukaan kaikissa yhteiskunnissa on tiettyjä ”eliittiryhmiä”, jotka pyrkivät enemmän vai vähemmän harjoittamaan ideologista kontrollia muihin yhteiskunnallisiin ryhmiin nähden. Se, mitkä yhteiskunnalliset tahot kuuluvat tällaisiin eliittiryhmiin, on tietysti viimekädessä empiirinen ja tulkinnallinen kysymys; tulkitsijasta riippuen tällaisina tahoina voidaan nähdä esimerkiksi johtavat poliitikot, yritysjohtajat, median edustajat ja ”rikkaat”.⁶³ Van Dijk (emt) mukaan on selvää, että tällaisilla tahoilla on erilaisia intressejä, jotka muodostavat heidän oman ryhmäpohjaisen ideologiansa perustan. On kuitenkin huomioitava, että paikoittaisten intressieroavaisuuksien lisäksi näillä ryhmillä voi hyvinkin olla myös joukko yhteisiä intressejä – kuten muun muassa kyseisten ryhmien valta-asemien mahdollistavan yhteiskunnallisen status quon ylläpitäminen. Van Dijk (emt) korostaakin, että mahdollisista ideologisista eroavaisuuksista ja intressiristiriidoista huolimatta yhteiskunnallisille eliittiryhmille on yhteistä ainakin heidän ”dominanssinsa”, ja siten kyseiset ryhmät todennäköisesti jakavat ainakin yhteisiä ”fragmentteja” heidän dominanssiaan tukevasta ideologiasta.

Kuten dominoivien ryhmien tapauksessa, on varsin ilmeistä että myöskään dominoidut ryhmät eivät ole mikään yhtenäinen ja homogeeninen yhteiskunnallisten ryhmien joukko. Dominoidut ryhmät eroavat toisistaan niin identiteeteiltään, ideologioiltaan, intresseiltään kuin päämääriltäänkin. Näille ryhmille on kuitenkin yhteistä ainakin yksi verrattain oleellinen seikka, nimittäin

---

nallisten resurssien säilyttämistä ”rikkaita” hyödyttävien poliitikkojen avulla (katso van Dijk 1998, 179).

⁶³ Huomautettakoon, että Van Dijk (1998, 180-181) korostaa tutkimuksessaan huomattavasti median merkitystä dominoivien ideologioiden legitimaatiossa ja uusintamisessa. Van Dijkin mukaan ideologiat omaksutaan erityisesti erilaisten diskurssien kautta, ja vallassa olevat eliittiryhmät yleensä pitkälti kontrolloivat tavalla tai toisella merkittäviä yhteiskunnallisia diskursseja ja tiedotusvälineitä. Van Dijk (emt) mukaan lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että mediassa eniten esillä olevat ideologiat peilaavat yhteiskunnallisten eliittiryhmien ideologioita, mikä puolestaan vaikuttaa hänen mukaansa dominoitujen ryhmien ja niiden jäsenten mielin, ajattelutapoihin ja ideologioihin. Kaikki mediat ja niihin kuuluvat eliitit (kuten esimerkiksi pääkirjoitustoimittajat ja kolumnistit) eivät tietenkään aina ole täysin samaa mieltä esimerkiksi poliittisista tai taloudellisista kysymyksistä, mutta perimmäisistä kysymyksistä heillä silti on van Dijk (emt) mukaan huomattavan laaja-alainen konsensus. Lisäksi van Dijk (emt) korostaa, että dominoivat eliittiryhmät pääsevät yleensä varsin helposti eri tiedotusvälineisiin, ja vaikka ne ajoittaisesti joutuisivatkin kritiikin kohteeksi, esitetään ne yleisesti ottaen niille suosiollisessa tai vähintäänkin kunnioittavassa valossa. Näin ollen tiedotusvälineet tarjoavat eliittiryhmille merkittävät ilmaissukanavat, joiden kautta ne voivat ainakin tuoda ideologiaansa julki suuremman yleisön tietoisuuteen.

vallan puute. Vallan puute onkin dominoituja ryhmiä yhdistävä tekijä, joka saa van Dijk (1998, 182) oletamaan – samoista syistä kuin dominoivien ryhmien kohdalla –, että dominoitujen ryhmien voidaan nähdä jakavan kollektiivisesti fragmentteja samasta ideologiasta. Näin ollen vallan puute voikin näyttäytyä huomattavankin erilaisia dominoituja ryhmiä yhdistävänä tekijänä, joka saa ne harjoittamaan keskinäistä yhteistyötä ja muodostamaan esimerkiksi koalitioita (emt).

Dominoivien ryhmien etujen mukaista olisi, että niiden kannattamat ideologiat tulisivat myös ainakin osittain myös dominoitujen ryhmien omaksumiksi. Teoreettisessa katsannossa tällaisen ilmiön toteutumisen voisi nähdä verrattain outona, sillä dominoivat ideologiat olisivat todennäköisesti varsin huomattavassa ristiriidassa suhteessa dominoitujen ryhmien omille ideologioille. Olisi sangen luonnollista ajatella, että dominoidut ryhmät olisivat valmiita omaksumaan korkeintaan vain sellaisia fragmentteja dominoivasta ideologiasta, jotka sopisivat niiden omiin intresseihin. Tässä tapauksessa teoria ja käytäntö eivät kuitenkaan näytä aina kohtaavan, vaan empiirisissä tarkasteluissa on hyvinkin mahdollista löytää esimerkkejä tapauksista, joissa dominoidut ryhmät ovat omaksuneet enemmän tai vähemmän määrin dominoivien ryhmien ideologian, vaikka se onkin dominoitujen ryhmien omien intressien vastaista (katso van Dijk 1998, 182).⁶⁴ Van Dijk (1998, 182-183) mukaan yksi keskeisimmistä tällaisen ilmiön selitysmalleista on se, että dominoivat ryhmät ja näitä tukevat diskurssit ovat onnistuneet häiritsemään dominoituihin ryhmiin kuuluvien jäsenten ryhmäidentifikaatiota.⁶⁵ Tällaista toimintaa voitaneenkin kuvata eräänlaisena ideologisten diskurssien kautta tapahtuvana ”hajota ja hallitse” -tyyppisenä vallanharjoittamisen muotona.

Varsin usein yhteiskunnallisille valtaideologioille on kuitenkin tyypillistä se, että ne ovat muuttuneet eräänlaisiksi ”luonnollistetuiksi ideologioiksi”, jolloin niitä ei välttämättä edes ymmärretä ideologioina. Van Dijk (1998, 98) mukaan ideologiaa, joka on muuttanut sosiaalisesti jaetut representaatiot lähes täysin kyseenalaistamattomiksi ”itsestäänselvyyksiksi”, voidaan nimittää hegemoniseksi ideologiaksi. Tällaisen ideologian voitaneen sanoa edustavan ideologista valtaa täydellisimmillään – ainakin siinä tapauksessa että erilaiset yhteiskunnalliset ryhmät eivät enää kykene erottamaan omia ryhmäkohtaisia intressejään yhteiskunnallisesta valtaideologiasta tai ylipäätään havaitsemaan valtaideologialle vaihtoehtoisten ideologioiden olemassaolon mahdollisuutta.

⁶⁴ Van Dijk (1998, 182) esittää esimerkkinä tällaisesta ilmiöstä liberaalin markkinatalousideologian, joka on laajalti hyväksytty nykyaikaisissa yhteiskunnissa siitäkin huolimatta, että se ei ainakaan aina ole kaikkien yhteiskunnallisten ryhmien etujen mukainen ideologia.

⁶⁵ Van Dijk (1998, 182-183) käyttää jälleen esimerkkinään liberaalia markkinatalousideologiaa, joka hänen mukaansa korostaa ihmisten yksilöllisyyttä ja heidän henkilökohtaisia ominaisuuksiaan. Liberaali markkinatalousideologia ilmentää van Dijk (emt) mukaan eräänlaista ”jokainen voi menestyä” -mentaliteettia, joka osaltaan estää mm. solidaarisuuden syntymistä dominoitujen ryhmien keskuudessa. Samalla tällaista ideologiaa ilmentävät diskurssit estävät van Dijk (emt) mukaan mm. ihmisten identifioitumista ay-liikkeiden jäseniksi siten, että tällaista jäsenyyttä leimataan kyseisissä diskursseissa ”kommunistiseksi”, ”radikaaliksi” tai muuten vain vanhoilliseksi ilmiöksi.

Yhteiskunnallisten valtaryhmien kannalta katsottuna tällainen tilanne olisikin luultavasti paras mahdollinen: jos dominoivien ryhmien ajama ideologia on muuttunut yhteiskunnassa hegemoniseksi ideologiaksi eli eräänlaiseksi impliisiittiseksi tiedoksi todellisuuden rakenteesta, sitä – samoin kuin kyseisen ideologian ylläpitämää status quota – ei enää juurikaan edes kyseenalaisteta.⁶⁶ Yhteiskunnallisen valtaideologian kyseenalaistamisen voidaan nimittäin katsoa edellyttävän ensinnäkin sitä, että tästä valtaideologiasta ollaan yhteiskunnassa ylipäättään tietoisia. Tarkemmin sanoen, yhteiskunnassa tulisi käytännössä olla käynnissä erilaisia diskursseja, jotka pakottaisivat dominoivat ryhmät paljastamaan omat ideologiset premissinsä. Tämä puolestaan antaisi dominoiduille ryhmille mahdollisuuksia valtaideologian haastamiseen esittämällä kyseisissä diskursseissa eksplisiittisesti omia ideologioitaan vaihtoehtoina valtaideologiale (katso emt).⁶⁷

Hegemonista valtaa ja siihen sisältyviä ilmentämis- ja haastamistapoja on tutkittu alati lisääntyvällä mielenkiinnolla paitsi ideologioita käsittelevissä tutkimuksissa, myös muun muassa kriittisen diskurssianalyysin piirissä (Torfing 2005, 7). Hegemoniaa on kuvattu paitsi ”vallan diskursiivisena kasvona” (Marston 2004, 40), myös mm. eräänlaisena symbolisen vallan muotona joka ilmentää, millä tahoilla on valta asioiden ja ilmiöiden nimeämiseen ja siten diskurssien ohjaamiseen tiettyihin suuntiin. Näkemys hegemoniasta symbolisen vallan muotona palautuu erityisesti Michel Foucaultin ja Pierre Bourdieun teorioihin diskurssien ja yhteiskunnallisen vallan välisistä suhteista. Kuten muistetaan, Foucault esitti tunnetussa teoriassaan yhteiskunnallisen vallan olevan luonteeltaan sekä tuottavaa että alistavaa. Nimeämisen vallan voidaan siten nähdä tuottavan diskursseihin tietyn tyyppisiä sanastoja, jotka ohjaavat diskursseja näitä ohjaavien toimijoiden haluamiin suuntiin. Kieli näyttäytyy näin ollen bourdieulaisittain ”kielellisenä pääomana”, jossa tietyillä tahoilla on toisia suurempi kompetenssi soveltaa kielellistä valtaansa. Mikäli tällaista kielellistä valtaa on riittävästi, voidaan puhua kielellisestä dominanssista, jonka on mahdollista muuttua yhteiskunnassa institutionalisoiduksi ja ”luonnollistetuksi” kieleksi (Marston 2004, 41-42).

Kuten muun muassa Fairclough (1995, 94) on todennut, edellä mainitut ”luonnollistetut” kielet tai diskurssikonventiot ovat tehokkaimpia hege-

⁶⁶ Van Dijk (1998, 260-261) esittää, että dominoivan ideologian sisäistäminen vaikuttaa olennaisella tavalla paitsi dominoituihin ryhmiin kuuluvien ihmisten sosiaalisiin representaatioihin (eli mm. heidän käsityksiinsä todellisuuden luonteesta), myös heidän identiteetteihinsä. Koska van Dijk näkee ideologioiden ja identiteettien väliset suhteet erittäin vahvoina, hän olettaa tällaisen dominoivien ryhmien ylläpitämän ideologisen kontrollin vaikuttavien jo dominoitujen ryhmien itsetuntoonkin. Hegemonisen ideologian haastaminen edellyttää siten van Dijkin (emt) mukaan dominoitujen ryhmien itsetunnon kohottamista ja eräänlaista sosiaalista ”uudelleenohjelmointia”.

⁶⁷ Marston (2004, 41) on esittänyt mielenkiintoisesti, että itse asiassa vasta tällaisessa ideologisessa haastamisvaiheessa yhteiskunnallista valtaideologiaa voidaan nimittää hegemoniseksi ideologiaksi. Marstonin (emt) mukaan hegemonisen ideologian käsitteeseen sisältyy ajatus, jonka mukaan yksi ideologia pyrkii alistamaan muut ideologiat valtansa alle. Jotta tiettyä ideologiaa voitaisiin kuvata hegemonisena, olisi siten löydettävä vähintään yksi vastakkainen ideologia: muussa tapauksessa olisi mahdotonta havaita olevan minkäänlaista ideologista alistussuhdetta.

monian uusintamisen ja säilyttämisen mekanismeista. Tämän johdosta hegemonisia ideologioita ja niitä ylläpitäviä ryhmiä vastaan käytävissä kamppailuissa keskeisimpiä tavoitteita onkin vallalla olevien luonnollistettujen kielellisten konventioiden purkaminen ja korvaaminen toisilla, vastapuolella olevan ryhmän omia intressejä paremmin palvelevilla kielenkäytön tavoilla (katso emt). Toisin sanoen, mikäli yhteiskunnassa vallalla oleva hegemonia rajoittaa ideologisten diskurssien joukkoa ja määrittää jäljelle jääneitä diskursseja vallassa oleville ryhmille suosiollisiksi, vastapuolten on pyrittävä avaamaan sosiaalista puhevaruutta, kyseenalaistamaan vallassa olevat kielelliset käytännöt sekä kehystämään ideologisen kamppailun keskiössä olevat diskurssit uusin määrein (katso esim. della Porta ym. 2006, 61-62).

Tällaisissa ryhmien välisissä diskursiivisissa kamppailuissa keskeisessä asemassa ovat erilaiset kielelliset legitimaation ja delegitimaation prosessit. Yleisesti ottaen legitimaatiota ja delegitimaatiota voidaan kuvata ryhmien harjoittamina diskursiivisina toimintoina, jotka tähtäävät esimerkiksi olemassaolon, yhteiskunnallisen aseman, toimintojen ja päämäärien oikeuttamiseen "oman" ryhmän osalta ja kyseenalaistamiseen vastakkaisten ryhmien suhteen. Tällaisissa diskursiivisissa toiminnoissa erityinen merkitys on ennen kaikkea sillä, millä tavoin toimijat käyttävät "informaatiota" hyväkseen omista preferensseistään käsin.⁶⁸ Van Dijk (1998, 267) jakaa tällaiset kielelliset toiminnot neljään päämuotoon:

- (1) Oman ryhmän kannalta positiivisen informaation ilmaiseminen tai korostaminen.
- (2) Muiden ryhmien kannalta negatiivisen informaation ilmaiseminen tai korostaminen.
- (3) Muiden ryhmien kannalta positiivisen informaation jättäminen vaille ilmaisu- tai huomiota.
- (4) Oman ryhmän kannalta negatiivisen informaation jättäminen vaille ilmaisu- tai huomiota.

Ideologioilla on keskeinen rooli sekä legitimaatiossa että delegitimaatiossa. Koska ideologiat toimivat perustana ryhmien omaamille totuus-, todellisuus-, normi-, ja arvokäsityksille, ne voidaan nähdä eräänlaisina perusperiaatteina, joiden kautta ihmiset arvioivat ryhmien olemassaolon ja toimintojen oikeutusta (katso van Dijk 1998, 257-258). On kuitenkin syytä huomioda, että legitimaatio- ja delegitimaatioprosessit eivät kytkeydy ainoastaan ideologioihin ja niihin sisältyviin rakenteisiin, vaan myös ryhmien ja niihin kuuluvien jäsenten identiteetteihin (emt, 258). Van Dijk (emt, 258-259) esittää kuusi erilaista tapaa, joiden kautta ideologioita ja identiteettejä voidaan pyrkiä legitimoimaan tai delegitimoimaan erilaisten diskurssien kautta:

---

⁶⁸ "Informaatio" ymmärretään tässä kontekstissa hyvin laaja-alaisena määreenä, johon sisältyvät muun muassa ryhmien omaamat totuus-, todellisuus-, normi- ja arvokäsitykset.

- (1) jäsenyyden (de)legitimointi (mm. pääsyn salliminen tai epääminen "meidän" ryhmäämme, organisaatioomme, maahamme jne.)
- (2) toiminnan (de)legitimointi, mukaan lukien osallistuminen diskursseihin
- (3) päämäärien (de)legitimointi
- (4) normien ja arvojen (de)legitimointi
- (5) yhteiskunnallisen aseman (de)legitimointi
- (6) yhteiskunnallisiin resursseihin pääsyn (de)legitimointi

Niin tehokkaita kuin erilaiset (de)legitimaatiostrategiat voivatkin olla, tehokkainta ideologinen vallankäyttö lienee silloin, kun tietyt toimijat kykenevät delegitimoimaan itse diskurssit. Voitaneen sanoa, että ilman diskursseja yhteiskunnassa ei olisi minkäänlaista mielipiteiden vaihtoa ja kyseenalaistamista, saati mahdollisuutta tuoda ilmi ideologisia vaihtoehtoja. Käytännössä tällaista tiettyjen ryhmien saavuttaman yhteiskunnallisen dominanssin kautta ylläpitämää ideologista hegemoniaa tuskin on edes diktatuureissa. Diskurssien delegitimoinniseksi on kuitenkin olemassa varsin hienovaraisia keinoja. Eräs tehokkaimmista delegitimaatiostrategioista on yksinkertaisesti kyseenalaistaa vastapuolen legitimizeetti osallistua diskursseihin.⁶⁹ Tämä voi tapahtua kyseenalaistamalla esimerkiksi vastapuolten puhujanroolit, heidän yhteiskunnallisen asemansa, päämääränsä tai asiantuntijuutensa (van Dijk 1998, 260).⁷⁰ Näin ollen kysymys on tällöin ennen kaikkea legitiimien toimijoiden "tunnistamisesta" eli siitä, keille myönnetään oikeus osallistua diskursseihin ja minkä tahojen puolesta. Mikäli tällaisia diskursseja ei kuitenkaan kyetä estämään, toimijat voivat pyrkiä muokkaamaan niitä erilaisten kehystämispörosessien kautta siten, että puhujat ilmentävät itseään ja edustamiaan ryhmiä legitiimeinä yhteiskunnallisina toimijoina pyrkien samalla leimaamaan vastapuolet ei-legitiimeiksi ryhmiksi (kuten esimerkiksi yleisiä yhteiskunnallisia arvoja uhkaaviksi "fundamentalisteiksi").⁷¹ Viimekädessä toimijoiden legitiimiys jää siten diskursseja havainnoivien todistajien pääteltäväksi (katso emt, 261).

⁶⁹ Van Dijk (1998, 260) mainitsee esimerkkinä sellaiset sanomalehdet, jotka kieltävät "legitiimittömien" ryhmien pääsyn lehden sivuille, boikotoivat näiden lehdistötilaisuuksia, ovat välittämättä näiden lehdistötiedotteista tai esittävät näiden ryhmien johtajat epäluotettavina uutislähteinä.

⁷⁰ Van Dijkin teorian mukaan dominoivat yhteiskunnalliset ryhmät pyrkivät kohdistamaan delegitimaationsa siihen, mikä identifioi toisia ryhmiä eniten. Siten esimerkiksi päämääriensä kautta identifioituvien ryhmien (kuten feministien) kohdalla delegitimaation kärki suuntautuu juuri kyseisten ryhmien ajamiin päämääriin (esimerkiksi kieltämällä, että sukupuolten välinen epätasa-arvoisuus olisi suuri yhteiskunnallinen ongelma) (katso van Dijk 1998, 259-260).

⁷¹ Van Dijk (1998, 259-260) esittää esimerkkinä tällaisesta delegitimointistrategias- ta "vapaata markkinataloutta" kannattavien ryhmien esittämät puheenvuorot mm. ay-liikkeitä vastaan. Tällaiset ryhmät ilmentävät van Dijkin (emt) mukaan ajamiaan politiikkoja koko yhteiskuntaa - ja erityisesti taloutta - hyödyttävänä käytäntönä, kun taas ay-liikkeiden toiminnat esitetään näissä puheenvuoroissa taloutta ja markkinoiden "vapautta" uhkaavina tekijöinä.

3.2 Identiteetit

Ideologioiden ja identiteettien välinen yhteys ymmärretään tutkimuksessa van Dijkin (1998) tavoin vuorovaikutteisena suhteena, jossa ryhmän omaama ideologia toisaalta konstruoi ryhmän jäsenten yhteisesti jakamaa kollektiivista identiteettiä, ja toisaalta ryhmän jäsenten yhteisesti jakama kollektiivinen identiteetti tukee ja uusintaa ryhmän omaamaa ideologiaa. Näin ollen EAY:n harjoittamasta diskursiivisesta toiminnasta mahdollisesti havaittavat ideologiset ulottuvuudet antavat teoreettisesti katsoen jo sinällään merkittäviä viitteitä siitä, millaista identiteettiä organisaatio on pyrkinyt itselleen konstruoimaan Euroopan sosiaalisesta mallista käymässään vuoropuhelussa. Jotta tutkimuksessa voitaisiin analysoida yksityiskohtaisemmin EAY:n diskursiivisessa toiminnassa harjoittamaa identiteettipolitiikkaa, on seuraavaksi tarkasteltava lähemmin identiteetteihin kiinnittyviä teoreettisia huomioita. Kyseisiä teoreettisia huomioita apuna käyttäen tutkimuksessa pyritään analysoimaan yksityiskohtaisemmin sitä, millaista kollektiivista identiteettiä EAY on pyrkinyt diskursiivisen toimintansa kautta konstruoimaan itselleen, ja millä lailla kyseinen identiteetti on linjassa organisaation traditionaaliseen sosiaalisen kumppanin identiteettiin verrattuna. Mikäli EAY:n konstruoima identiteetti ei näydy analyysissä organisaation perinteisenä sosiaalisen kumppanin identiteettinä, tutkimuksessa pyritään identiteeteistä esitettyjä teoreettisia huomioita apuna käyttäen hahmottamaan tarkemmin sitä, millaista uutta identiteettiä EAY on pyrkinyt itselleen luomaan, ja millaisen poliittisen strategian harjoittamista kyseisen identiteetin konstruoinen voi katsoa heijastavan.

Identiteetin käsite on keskeisimpiä ja samalla ongelmallisimpia yhteiskuntatieteellisiä käsitteitä, joka on noussut yhä tärkeämmäksi tutkimusaiheeksi myös EU-tutkimuksen piirissä (katso esim. Herrmann, Risse & Brewer 2004; Kaina & Karolewski 2009; Stavrakakis 2005; Taylor & Mathers 2004). 1990-luvulla identiteetin käsitteen ympärillä tapahtuneen ”diskursiivisen räjähdysen” seurauksena käsite on kohdannut lukuisia uusia määrittely-yrityksiä (Hall 1999, 2005), jotka ovat luonnollisesti heijastuneet yhteiskuntatieteiden kentällä vaikuttaviin tutkimusotteisiin. Nykyisin painotetaan varsin laajasti, että identiteetit ovat olennaisesti sosiaalisesti tuotettuja konstruktioita, joilla on erityinen kontekstuaalinen, diskursiivinen ja performatiivinen luonne (katso esim. Alasuutari 2007; Laclau & Zac 1994; Mouffe 1995; van Dijk 1998). Tällaiset näkemykset ovat aiheuttaneet sen, että traditionaaliset käsitykset identiteetistä kokonaisen, yhtenäisen ja kestäväminuuden pohjana on hylätty lähes täysin. Tarkemmin sanoen, koska identiteetit ymmärretään jatkuvasti muokkautuvina sosiaalisina konstruktioina, niiden ei nähdä tulevan koskaan ”valmiiksi”, vaan sen sijaan ihmisten ja erilaisten ryhmien katsotaan joutuvan aina määrittelemään omat identiteettinsä yhä uudelleen. Näkemys identiteettien olennaisesti dynaamisesta luonteesta onkin johtanut siihen, että yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen piirissä suositaan nykyään varsin laajalti identifikaation termiä identiteetin termin sijaan (katso esim. Laclau & Zac 1994; Mouffe 1995; van Dijk 1998;

Stavarakakis 2005).⁷² Eräänä keskeisenä syynä tälle seikalle voidaan pitää sitä, että identiteetin termi sisältää – ainakin implisiittisesti – ajatuksen ihmisten omaamista verrattain staattisista ominaisuuksista, kun taas identifikaation termi implikoi voimakkaammin ihmisten ja ryhmien omaamien itsekäsitysten prosessimaista konstruoinnin luonnetta (Hall 2005, 16-17; katso myös van Dijk 1998, 121-122).⁷³ Kuten esimerkiksi Laclau ja Zac (1994, 37) ovat esittäneet, poliittiset toimijat eivät voi koskaan saavuttaa yhteiskunnallisella kentällä lopullista” tai ”valmista” identiteettiä, sillä muuttuva, ristiriitaisuuksia ja erilaisia konflikteja täynnä oleva kenttä vaatii toimijoilta aina sopeutumisia, hyväksymisiä, hylkääksiä ja vastarintaa (katso myös esim. Simon & Klandermans 2001; Polletta & Jasper 2001). Toisin sanoen, koska yhteiskunnallinen ja poliittinen järjestys on aina enemmän tai vähemmän epävakaa, toimijoiden on jatkuvasti seurattava ja ”päivitettävä” omaa identiteettiään muutoksia vastaavasti.⁷⁴

Edellä mainitun identiteetin käsitteen ympärillä tapahtuneen ”diskursiivisen räjähdysen” ja sitä seuranneiden lukuisten uusien määrittely-yritysten (Hall 1999, 2005) seurauksena identiteetin käsitteestä näyttää muodostuneen entistäkin epäselvempi käsite, ja kuten muun muassa Kaina ja Karolewski (2009, 12) ovat todenneet, kyseinen ilmiö on johtanut siihen että eräät tutkijat ovat nykyään valmiita jopa hylkäämään koko käsitteen liian epämääräisenä. Useimmat kuitenkin (Kaina ja Karolewski mukaan lukien) katsovat edelleen identiteetin käsitteen olevan aivan liian keskeinen yhteiskuntatieteellinen käsite hylättäväk-

⁷² Stavarakakis (2005) on kirjoittanut mielenkiintoisesti ”identiteetin mahdottomuudesta” todeten muun muassa, että: ”Identiteetin perimmäinen mahdottomuus tekee *identifikaatiosta* keskeisen nykyaikaiselle poliittiselle analyysille ja epävakauttaa kaikenlaisen identiteettimetafysiikan: poliittinen subjektiviteetti riippuu (sekä yksilöllisellä että kollektiivisella tasolla) identifikaatiosta, mutta identifikaatio ei koskaan johda kokonaisen identiteetin valmistumiseen. Identifikaatio jää poliittisen subjektiviteetin horisonttiin itse asiassa siksi, koska se osoittautuu kykenemättömäksi peittämään puutettaan ja salaamaan yhteiskunnalliset vastakkaisuudet” (Stavarakakis 2005, 71). Näin ollen erilaisten identifikaatioprosessien tutkimisesta tulee Stavarakakis (emt) näkemyksen mukaan nykyaikaisten yhteiskuntatieteellisten tutkimusten keskeinen tehtävä.

⁷³ Toisaalta, kuten Hall (2005, 16) on todennut, identifikaation termi on osoittautunut ”lähes yhtä hankalaksi” kuin identiteetin käsittekin. Hallin (emt) mukaan identifikaation käsite on peräisin sekä diskursiivisesta että psykoanalyttisestä piiristä rajoittumatta silti kumpaakaan. Identifikaation ”naturalistisen” määritelmän mukaan identifikaatio rakentuu ihmisen tunnistaessa jakavansa yhteisiä käsityksiä tai luonteenpiirteitä suhteessa johonkin toiseen ihmiseen, ryhmään tai ihanteeseen (emt). Toisaalta identifikaation diskursiivisen määritelmän mukaan identifikaatio on konstruktivinen, päättymätön prosessi, jossa identiteettejä pyritään jatkuvasti hahmotamaan ja artikuloimaan; identiteeteistä ei kuitenkaan koskaan tule valmiita ja lopullisia, koska identifikaation prosesseissa mukana on aina joko ”liikaa” tai ”liian vähän” (emt, 16-17).

⁷⁴ Huomautettakoon, että arkielämässä identiteettien dynaaminen luonne ei välttämättä ole kovin ilmeistä. Kuten Alasuutari (2007, 175) on todennut, useimmilla ihmisillä on verrattain selvä käsitys omasta identiteetistään eräänlaisena sisäistettynä, rutiinomaisena minäkäsityksenä. Tarkemmin sanoen, ihmiset omaavat erilaisia käsityksiä siitä millaisia he ovat ja mitkä ovat esimerkiksi heidän heikkoutensa ja vahvuutensa, kiinnostuksen kohteensa, päämääränsä, arvonsa, mielipiteensä, vakaumuksensa, tyyliä ja käyttäytymistapansa. Alasuutarin (emt) mukaan tällaiset ”identiteettikehykset” jäsentävät ihmisten toimia varsinkin johdonmukaisiksi ja ennakoitaviksi. Näin ollen identiteetit voivat tietenkin muuttua ja kehittyä, mutta muutosprosessit vaativat aikaa ja tapahtuvat harvoin kovin nopeasti.

si – oli se sitten kuinka epämääräinen tahansa (emt; katso myös esim. Hall 2005, 15-16). Käsitteellinen epäselvyys johtaa joka tapauksessa siihen, että tutkijoiden on määriteltävä töissään se, miten he identiteetin käsitteen ymmärtävät ja millä tavoin he tutkimuksissaan sitä käsittelevät. Tämän tutkimuksen kannalta on oleellista erottaa toisistaan kolme erilaista identiteettityyppiä: (1) henkilökohtainen identiteetti, (2) ryhmäidentiteetti ja (3) kollektiivinen identiteetti.

Henkilökohtainen identiteetti viittaa nimensä mukaisesti ihmisten yksittäisten ihmisten ”yksityisiin” tai ”omiin” identiteetteihin. Yleisesti ottaen henkilökohtaisella identiteetillä viitataan ihmisten minäkuvaan sekä muun muassa heidän henkilökohtaisiin luonteenpiirteisiinsä ja persoonallisuuteensa. Tällaisiin identiteetteihin nähdään yleensä kuuluvan myös tiettytyyppinen narratiivisuus, jonka kautta yksilö ”selittää” itseään itselleen (katso esim. van Dijk 1998, 119-120). Näin ollen henkilökohtainen identiteetti voidaan ymmärtää eräänlaisena entiteettinä, joka luo ihmisistä kuvan – sekä itselleen että muille – ainutlaatuisina ja persoonallisina ihmisyksilöinä (katso Polletta & Jasper 2001, 298). Ryhmäidentiteetti puolestaan viittaa – jälleen nimensä mukaisesti – tietystä ryhmästä muodostettuun kuvaan ja käsitykseen, jonka toimijat ovat ryhmästä saaneet joko ryhmän sisä- tai ulkopuolelta käsin. Ryhmien ryhmäidentiteettien muodostuksessa keskeisinä tekijöinä voidaan nähdä ennen kaikkea ryhmien omaamat ideologiat sekä jäsenyyskriteerit (van Dijk 1998, 119-120, 153-154), mutta myös muun muassa erilaiset symbolit, rituaalit ja käytännöt sekä ryhmän jäsenten jakamat uskomukset ja arvot (van Stekelenburg & Klandermans 2010, 165). Ryhmäidentiteettien kautta ryhmien jäsenet hahmottavat, keitä he ryhmän jäsenenä ovat, mitä he kollektiivisesti tekevät, mihin he uskovat ja mihin he ryhmänä kokevat yhteiskunnassa kuuluvansa (van Dijk 1998, 153-154).⁷⁵

Tämän tutkimuksen kannalta keskeisin identiteettityyppi on kuitenkin kollektiivinen identiteetti.⁷⁶ Kollektiivinen identiteetti viittaa nimensä mukaisesti identiteetteihin, jotka ihmiset jakavat kollektiivisesti keskenään. Kollektiivisen identiteetin termiä käytetään kuvattaessa yksittäisten ihmisten tuntemaa identifioitumista tiettyihin ryhmiin siten, että kyseinen identifioituminen muodostaa osan ihmisen omasta itsekäsityksestä sekä tämän henkilökohtaisesta identiteetistä (Kaina & Karolewski 2009, 13; Polletta & Jasper 2001, 285). Tällainen identifioituminen saattaa sisältää paitsi kognitiivisia, myös esimerkiksi ar-

⁷⁵ Van Dijk (1998, 119-120) huomauttaa, että ihmisten henkilökohtaiset identiteetit ja heidän ryhmäidentiteettinsä eivät ole toisistaan täysin erillisiä ja vailla keskinäistä yhteyttä, vaan sen sijaan henkilökohtaiset identiteetit ja ryhmäidentiteetit ovat jatkuvassa vertailussa toisiinsa nähden. Van Dijk (emt) valaisee asiaa esittämällä, että mikäli tietyn ryhmän jäsenkriteerit (mm. toiminta, päämäärät, normit ja arvot) ovat linjassa yksittäisen ihmisen henkilökohtaisen identiteetin kanssa, on tämän ihmisen identifikaatio kyseiseen ryhmään todennäköisesti verrattain voimakas; muussa tapauksessa erottautuminen on niin vahva, että henkilö tuskin identifioituu kyseiseen ryhmään.

⁷⁶ Identiteettejä käsittelevissä yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa ilmenee toisinaan, että kollektiivisen identiteetin termiä käytetään virheellisesti synonyyminä ”sosiaalisen identiteetin” termin kanssa. Selvyyden vuoksi todettakoon, että kollektiivisen identiteetin termillä viitataan yhden tietyn ryhmän jäsenten keskenään jakamiin kognitioihin, kun taas sosiaalisen identiteetin termi viittaa yhden ihmisen kognitioihin, jotka kytkeytyvät joko yhteen tai useampiin ryhmäjäsenyyksiin (van Stekelenburg & Klandermans 2010, 164).

vottavia, behavioraalisia ja emotionaalisia kytköksiä kyseisiin ryhmiin tai kollektiiveihin (Kaina & Karolewski 2009, 15; Polletta & Jasper 2001, 285). Kollektiivisia kollektiiviset identiteetit ovat siinä mielessä, että yksittäiset ihmiset jakavat oman identiteettinsä osan (kuten esimerkiksi hänen identiteettiään määrittävän ryhmäjäsenyyden) muiden samaan ryhmään tai kollektiiviin kuuluvien ihmisten kanssa (Simon & Klandermans 2001, 320). Kollektiivisia identiteettejä käsiteltäessä onkin syytä muistaa, että kyseinen termi merkitsee nimenomaisesti yksittäisten ihmisten identiteettejä tietyn ryhmän jäsenenä, eikä suinkaan itse ryhmän identiteettiä (emt). Kollektiiviset identiteetit eivät myöskään merkitse samaa kuin ryhmään tai muuhun kollektiiviin kuuluvien ihmisten henkilökohtaisten identiteettien summa, sillä kollektiiviset identiteetit ja henkilökohtaiset identiteetit ovat käsitteellisesti toisistaan erillisiä, vaikka niiden katsotaankin olevan jatkuvassa keskinäisessä vuorovaikutuksessa (Polletta & Jasper 2001, 298).

Kollektiiviset identiteetit ovat herättäneet alati kasvavaa kiinnostusta yhteiskuntatieteiden saralla, jossa niihin on havaittu sisältyvän vahva poliittinen ulottuvuus (katso esim. Kaina & Karolewski 2009). Kollektiivisten identiteettien on havaittu vaikuttavan olennaisella tavalla muun muassa siihen, miten ihmiset sitoutuvat erilaisiin yhteiskunnallisiin protestiliikkeisiin sekä yhteiskunnallisiin muutoksiin tähtääviin kollektiivisiin toimiin (Simon & Klandermans 2001, 320). Kenties voimakkainta kiinnostus kollektiivisiin identiteetteihin on ollut yhteiskuntaliikketutkimuksen piirissä, jossa niitä on tutkittu käsiteltäessä muun muassa yhteiskunnallisten ryhmien muodostumista, ryhmien välisten jakolinjojen syntymistä sekä ryhmien jäsenten mobilisoimista kollektiiviseen toimintaan (Kaina & Karolewski 2009; Klandermans & Roggeband 2010; Polletta & Jasper 2001; Simon & Klandermans 2001).⁷⁷ Tällaisissa tutkimuksissa kollektiiviset identiteetit on esitetty eräänlaisina linkkeinä, jotka kytkevät yksittäiset ihmiset erilaisiin ryhmiin sekä niiden harjoittamien kollektiivisen toiminnan muotoihin (katso esim. Simon & Klandermans 2001; van Stekelenburg & Klandermans 2010).

Kollektiivisia identiteettejä käsiteltäessä on olennaista huomioida, että ne kytkeytyvät yksilötasolla sekä ihmisten kognitioihin että heidän tunteisiinsa. Kognitiivisessa katsannossa kollektiiviset identiteetit vaikuttavat siihen, miten ihmiset konstruovat todellisuutta, eli toisin sanoen miten he tulkitsevat ja analysoivat ympärillään olevaa maailmaa ja miten he käyttävät omaamiaan ja vastaanottamiaan tietoja tästä maailmasta (van Stekelenburg & Klandermans 2010, 167). Näin ollen kollektiiviset identiteetit vaikuttavat myös siihen, miten ihmiset muodostavat käsityksensä mm. erilaisista yhteiskunnallisista ja poliittisista ryhmistä, intresseistä sekä periaatteista (emt, 167-168). On kuitenkin syytä ha-

⁷⁷ Huomautettakoon, että yhteiskuntaliikketutkimuksen piirissä kollektiivisten identiteettien merkitystä alettiin korostaa tutkimuksen painopisteen siirtyessä perinteisistä luokkaperustaisista yhteiskuntaliikkeistä ns. ”uusiin yhteiskuntaliikkeisiin”. Koska esimerkiksi luonnonsuojelua, rauhaa tai seksuaalista tasa-arvoa ajavien yhteiskunnallisten liikkeiden kollektiivista toimintaa ei voitu enää selittää pelkästään niiden jäsenten jakamien luokkaperusteisten intressien kautta, keskeiseksi mobilisaation selitysmalliksi nousivat uusien yhteiskuntaliikkeiden keskuuteen syntyneet, kollektiivista toimintaa muodostavat kollektiiviset identiteetit (katso Polletta & Jasper 2001, 286).

vaita, että tällaiset kognitiot ovat harvoin pelkästään kylmän toteavia, vaan sen sijaan ihmisillä on yleensä enemmän tai vähemmän voimakkaita tuntemuksia ympäröivää maailmaa ja etenkin poliittista kenttää koskevista käsityksistään ja tulkinnoistaan. Toisin sanoen, ihmiset eivät ole ainoastaan tietoisia esimerkiksi terrorismin uhasta, budjettileikkauksista ja ryhmäjäsenyyksistään, vaan he voivat myös omata voimakkaita tunteita näitä asioita kohtaan: he saattavat esimerkiksi pelätä terrorismia, kokea budjettileikkaukset epäoikeudenmukaisina ja olla ylpeitä omista ryhmistään. Kollektiivisten identiteettien emotionaalinen ulottuvuus onkin keskeinen tekijä, joka kannustaa ihmisiä liittymään ryhmiin sekä osallistumaan niiden kautta kollektiiviseen toimintaan (katso emt, 171).

Kuten van Stekelenburg ja Klandermans (2010, 176) ovat todenneet, erilaisten ryhmien harjoittamien kollektiivisten toimintojen tapoja voidaan selittää ryhmien jäsenten jakamien kognitioiden ja tunteiden avulla, mutta kognitiot ja tunteet eivät yksinään vielä aja ihmisiä kollektiiviseen toimintaan. Van Stekelenburg ja Klandermans (emt, 176-177) esittävätkin, että koska kollektiivinen toiminta tapahtuu käytännössä aina tietyissä tilannesidonnaisissa konteksteissa, kollektiivisten identiteettien täytyy ensin "politisoitua" motivoimaan kollektiivista toimintaa (katso myös Simon & Klandermans 2001). Van Stekelenburg ja Klandermans (2010, 177) ymmärtävät tällaisen kollektiivisten identiteettien politisoitumisen erityislaatuisen tietoisuuden kasvamisena ryhmän jäsenten keskuudessa sekä prosessina, jossa yksilölliset identifikaatiot, kognitiot ja tunteet yhdistyvät ihmisiä toimintaan valmistavaksi motivoivaksi konstellaatioksi. Van Stekelenburg ja Klandermans (emt) esittävät politisoituneiden kollektiivisten identiteettien muodostumiselle neljä keskeistä edellytystä: (1) ihmisten täytyy jakaa käsitys siitä että heidän kohtalonsa kytkeytyvät yhteen toisten samaan ryhmään tai kategoriaan kuuluvien ihmisten kanssa; (2) heidän täytyy olla tyytymättömiä yhteiskunnallisiin valta-asetelmiin ja ryhmänsä vaikutusvaltaan; (3) heidän täytyy jakaa yhteinen usko siihen, että nämä valta-asetelmat ovat seurausta enemmänkin rakenteellisista kuin yksilöllisistä tekijöistä ja (4) heidän täytyy olla kollektiivisesti suuntautuneita havaitsemiensa epäkohtien korjaamiseen.⁷⁸

Politisoituneet kollektiiviset identiteetit eroavat muista kollektiivisista identiteeteistä kolmella perustavanlaatuisella tavalla. Ensinnäkin, politisoituneet kollektiiviset identiteetit voidaan ymmärtää muista kollektiivisten identiteettien muodoista tietoisempina identiteettityypeinä (van Stekelenburg & Klandermans 2010, 178). Politisoituneet kollektiiviset identiteetit sisältävät voimakkaampia käsityksiä ryhmien jäsenten jakamista epäkohdista ja selvempiä näkemyksiä siitä, mitkä tahot ovat vastuussa näistä epäkohdista (Simon & Klandermans 2001, 327). Näin ollen politisoituneet kollektiiviset identiteetit pei-

⁷⁸ Edellä esitetty listaus ei luonnollisestikaan sulje pois niitä täydentäviä kohtia tai huomioita. Yhdeksi kyseistä listausta täydentäväksi kohdaksi voidaan esittää esimerkiksi ryhmien johtajien merkitys jäsenten identiteettien politisoinnissa ja mobilisoinnissa. Kuten Simon ja Klandermans (2001, 326) ovat huomauttaneet, ryhmien johtajat voidaan nähdä eräänlaisina "identiteetinmuovaajina", joilla voi olla hyvinkin suuri vaikutus siihen, millaisiksi heidän ryhmänsä jäsenten kollektiiviset identiteetit muodostuvat politisoitumisprosessissa.

laavat myös muita kollektiivisia identiteettejä voimakkaammin ryhmien jäsenten jakamia ideologioita, maailmankuvia ja käsityksiä heidän ja heidän ryhmänsä paikasta yhteiskunnallisella kentällä (emt). Toiseksi, politisoituneet kollektiiviset identiteetit ilmentävät muita kollektiivisia identiteettejä voimakkaammin eri yhteiskunnallisten ryhmien välisiä erotteluja ja jakolinjoja (van Stekelenburg & Klandermans 2010, 178). Kuten van Stekelenburg ja Klandermans (emt) esittävät, politisoituneet kollektiiviset identiteetit tarjoavat ryhmien jäsenille ”antagonistiset linssit”. joiden kautta he tulkitsevat yhteiskunnallista ja poliittista kenttää ja hahmottavat ryhmät ”hyviin” ja ”huonoihin” tai vastapuoliin ja mahdollisiin liittolaisiin. Kolmas keskeinen ero politisoituneiden kollektiivisten identiteettien ja muiden kollektiivisten identiteettien välillä selittyy varsin hyvin edellä mainittujen huomioiden kautta: koska politisoituneet kollektiiviset identiteetit ovat luonteeltaan muita kollektiivisia identiteettejä ”tiedostetumpia”, tällaiset identiteetit omaavat ihmiset osallistuvat ryhmänsä jäseninä muita ihmisiä todennäköisemmin kollektiiviseen toimintaan (emt; Simon & Klandermans 2001, 328).

Van Stekelenburg ja Klandermans (2010) ovat esittäneet, että yhteiskunnallisiin ryhmiin kuuluvien jäsenten motivaatio kollektiiviseen toimintaan kumpuaa neljästä motivaation pääsyytyypistä: halusta myötävaikutukseen, identiteeteistä, ryhmäperusteisista suuttumuksen tunteista ja ideologioista. Myötävaikutusmotiivi tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että ihmiset ovat omalta osaltaan valmiita osallistumaan kollektiiviseen toimintaan halutessaan saavuttaa omalla toiminnallaan ryhmälleen kollektiivisia etuja (katso van Stekelenburg & Klandermans 2010, 179-180). Identiteettimotiivi on sekin edellä esitettyjä huomioita peilaten varsin yksinkertainen: identiteettimotiivi viittaa tilanteeseen, jossa ihmiset identifioituvat toisten ihmisten kanssa siten, että nämä havaitsevat jakavansa samanlaiset käsitykset yhteiskunnallisista epäkohdista, tavoitteista, arvoista tai päämääristä (emt, 181). Tällöin kyseisten ihmisten toiminnan fokus ei ole enää siinä mitä he yksittäisinä henkilöinä haluavat, vaan siinä mitä he haluavat kollektiivisena joukkona, ”meinä” (emt). Kaksi edellistä kollektiivisen toiminnan motivaation syytyyppiä voidaan nähdä kytkeytyvän sangen kiinteästi kolmanteen syytyyppiin, eli ryhmäperusteiseen suuttumuksen tunteeseen. Ryhmäperusteinen suuttumuksen tunne viittaa nimensä mukaisesti tilanteeseen, jossa ihmiset kokevat kollektiivisesti yhteiskunnassa olevan vallalla yhden tai useamman epäkohdan, joka herättää heissä suuttumusta ja jonka he haluavat omalla toiminnallaan korjata (emt, 182).⁷⁹ On mielenkiintoista havaita, että ryhmäperusteisen suuttumuksen tunteen syytyyppi kiinnittyy van Stekelenburgin ja Klandermansin teoriassa neljänteen heidän esittämäänsä kollektiivisen toiminnan motivaation pääsyytyyppiin eli ideologioihin. Van Stekelenburg ja Klandermans (emt, 183-184) korostavat ideologioiden merkitystä kollektiivisen toiminnan motivaatiolle erityisesti ihmisten omaamien arvo- ja oikeuskäsitysten kautta. Van Stekelenburgin ja Klandermansin (emt) mukaan ideologiat

⁷⁹ Ryhmäperusteisen suuttumuksen tunteen syytyyppiin voikin nähdä tuovan hyvin esille tunteiden merkityksen niin kollektiivisten identiteettien kuin myös kollektiivisen toiminnan syntymiselle (Simon & Klandermans 2001, 325; van Stekelenburg & Klandermans 2010, 183).

nousevat esille selvimmin juuri silloin, kun ihmiset jakavat kollektiivisesti sellaisia vääryydeksi tai epäkohdaksi käsittämään kokemuksia, jotka ovat räikeässä ristiriidassa heidän omien ideologisten arvo- ja oikeuskäsitystensä kanssa. Kollektiivisen toiminnan motivaatio kumpuaa tällöin ryhmän jäsenten halusta puolustaa kollektiivisesti omaa ideologiaansa sekä siihen sisältyviä arvo- ja oikeususkomuksia.

3.3 Kehykset ja kehystämisprosessit

Edellä on käsitelty ideologioita ja identiteettejä sekä niiden kognitiivisia ja diskursiivisia ulottuvuuksia. Ennen kuin tarkastelun painopiste siirretään tämän tutkimuksen varsinaiseen tutkimusmetodiin eli kriittiseen diskurssianalyysiin on syytä pyrkiä muodostamaan yllä mainittujen teemojen ja diskurssianalyysin välille teoreettinen yhteys, joka kytkee yksilötason kognitiiviset prosessit niiden diskursiivisiin muodostus- ja ilmentämisprosessien tapoihin. Tällaiseksi linkiksi esitetään tässä tutkimuksessa kehykset (frames) ja kehystämisprosessit (framing processes). Kehysten ja kehystämisprosessien merkitystä on korostettu yhteiskuntatieteissä 1980-luvulta alkaen etenkin yhteiskuntaliiketutkimuksen piirissä (katso esim. Benford & Snow 2000; Johnston & Noakes 2005), ja myöhemmin ne ovat herättäneet kasvavaa kiinnostusta myös EU-tutkimuksen parissa (katso esim. Frege & Kelly 2003; 2004a; Gajewska 2008; Nylander 2000).⁸⁰ Käsillä olevan tutkimuksen kannalta EAY:n diskursiivisessa toiminnassaan soveltamien kehysten ja kehystämisprosessien analysointi on erityisen mielenkiintoista siksi, että sen avulla tutkimuksessa voidaan luoda tarkempi kuvaus siitä, miten organisaatio on pyrkinyt ilmentämään omaa organisaatiotaan, toimintakenttäänsä sekä ajamiensa politiikkojen luonnetta. Toisaalta, kuten esimerkiksi Marston (2004, 75) on huomauttanut, kehysten ja kehystämisprosessien analysointi on hyödyllistä myös siksi, että niihin sisältyy usein esimerkiksi erityyppisiä politiikkojen luonteenmuutoksiin kytkeytyviä metadiskursseja, jotka eivät tule eksplisiittisesti esiin itse diskurssissa, vaan jotka on kaivettava esiin analyysin avulla.

Kehyksen termillä viitataan yhteiskuntaliiketutkimuksessa yleisesti ottaen tulkintaskeemoihin, joiden kautta ihmiset hahmottavat paitsi omaa elinympäristöään, myös maailmaa laajemmin.⁸¹ Kognitiivisesta perspektiivistä tarkasteltuna kehykset voidaan määritellä Oliverin ja Johnstonin (2005, 189) tavoin ihmisten mielissä sijaitseviksi kognitiivisiksi rakenteiksi, jotka ohjaavat ihmisten

⁸⁰ Yhteiskuntaliiketutkimuksen lisäksi kehyksiä ja kehystämisprosesseja on tutkittu myös esimerkiksi sosiologian, psykologian ja psykiatrian piirissä (Klandermans ym. 2002, 135).

⁸¹ Huomautettakoon, että samankaltaisuudesta huolimatta kehyksen käsite ei tarkoita samaa kuin esimerkiksi psykologiassa käytetty skeeman käsite. Vaikka sekä kehykset että skeemat voidaan ymmärtää ilmiöitä tulkinnallisiksi kokonaisuuksiksi järjestäviksi ja niille merkityksiä antaviksi tekijöiksi, yleisesti ottaen skeemat viittaavat yksittäisten ihmisten henkilökohtaisiin kognitioihin kun taas kehykset viittaavat ihmisryhmien jakamiin sosiaalisiin kognitioihin.

tulkintoja heidän havainnoistaan ja kokemuksistaan. Yhteiskuntatieteiden kannalta katsottuna kehysten kiinnostavin piirre on ennen kaikkea niiden merkitys poliittisen ajattelun ja toiminnan rakentumisessa ja ohjauksessa. Esimerkiksi Noonan (1997, 254) on kuvannut kehyksiä ”mekanismeina, joiden kautta yksilöt voivat ymmärtää mitä heidän ympärillään tapahtuu, tunnistaa heidän ongelmansa lähtökohdat ja suunnitella ongelmiinsa ratkaisutapoja” (katso myös Noakes & Johnston 2005, 5). Kehysten on katsottu antavan inhimillisille havainnoille tulkinnalliset merkitykset – selittävän, ”mistä on kysymys” – organisoitujen ja ohjaten siten ihmisten kokemuksia ja toimintaa sekä yksilö- että ryhmätasolla (Benford & Snow 2000; Oliver & Johnston 2005). Yhteiskuntatieteiden saralla kehystutkimusta onkin sovellettu varsin laajalla alueella tarkasteltaessa muun muassa, miten ihmiset ymmärtävät ja tulkitsevat poliittisia ja yhteiskunnallisia ongelmia, miten tiedotusvälineet tulkitsevat ja esittävät poliittisia aiheita ja tapahtumia sekä miten erilaiset organisaatiot ja yhteiskuntaliikkeet käyttävät kehyksiä poliittisessa toiminnassaan (katso Noakes & Johnston 2005, 4-5).

Kehyksiä tarkasteltaessa on oleellista huomioida, että ne ovat paitsi ihmisten mielissä olevia kognitiivisia rakenteita, myös sosiaalisia ilmiöitä, joilla on merkittävä diskursiivinen ulottuvuus. Tällaisia kehysten diskursiivisia ulottuvuuksia käsitellään kehysteoriassa erilaisten kehystämisen prosessien kautta (Oliver & Johnston 2005, 190). Kehystämisen termillä viitataan yleisesti ottaen diskursiivisiin toimintoihin, joissa poliittiset toimijat ilmentävät puheittensa tai tekstiensä kautta tietynlaisia ”todellisuuskuvia” eli kuvauksia esimerkiksi yhteiskunnan, poliittisen kentän tai yksittäisten kysymysten luonteesta (Nylander 2000, 72). Kehysteorian lähtökohtana on oletus, jonka mukaan tällaisia todellisuuskuvia ei tule nähdä minään neutraaleina, objektiivisina tai puolueettomina asiantilojen kuvauksina vaan sosiaalisina konstruktioina, jotka perustuvat aina tiettyihin puhujanasemiin, alkuehtoihin ja konteksteihin. Tämän tutkimuksen kannalta katsottuna merkittävää tällaisissa kehystämisen prosessien kautta tuotetuissa todellisuuskuvissa on se, että niihin nähdään sisältyvän huomattava poliittinen ulottuvuus: niiden katsotaan muun muassa määrittelevän poliittisia diskursseja, muovaavan toimijoiden identiteettejä sekä hahmottavan poliittisten kysymysten ja ongelmien luonnetta (Benford & Snow 2000; Nylander 2000; Marston 2004; Polletta & Jasper 2001). Kuten muun muassa Marston (2004) on tutkimuksessaan osoittanut, juuri tästä syystä kehykset ja kehystämisen prosessit ovat hedelmällinen tutkimuskohde sekä politiikan tutkimukselle että diskurssi-analyysille. Poliittisissa diskursseissa toimijat suorittavat erilaisia kehystämisen prosesseja pyrkiessään samanaikaisesti korostamaan tiettyjä todellisuuden aspekteja sekä häivyttämään toisia aspekteja (Marston 2004, 77). Kehystämisen prosessissa toimijat pyrkivät valitsemaan oikeanlaiset kehykset, jotka määrittäisivät ja ilmentäisivät toimijoiden identiteettejä sekä käsiteltävien kysymysten luonnetta toivotunlaisesti. Näin ollen kehystämisen prosessit voidaan nähdä paitsi yksittäisten ihmisten tulkintojen jäsentämisenä, myös laajemmin yhteiskunnassa tapahtuvana erilaisten ilmiöiden ja kysymysten ympärille sisältyvän diskursiivisen kamppailun muotona, jossa eri ryhmät pyrkivät saamaan omien intressi-

ensä mukaiset tulkintamallit yleisesti hyväksytyiksi (emt).⁸² Näin ollen kehukset ja kehystämismenot kytkeytyvät merkittävällä tavalla myös poliittisten toimijoiden harjoittamiin diskursiivisiin legitimaatiopyrkimyksiin (Nylander 2000, 74).

Erilaisissa kehystutkimuksissa on 1980-luvulta lähtien esitelty lukuisia erilaisia kehystystyyppejä. Tämän tutkimuksen kannalta keskeisimmät kehystystyypit ovat niin sanotut ”pääkehukset” (master frames) sekä ”kollektiivisen toiminnan kehukset” (collective action frames). Pääkehukset ja kollektiivisen toiminnan kehukset on nähty kehystutkimuksessa eräänlaisina teoreettisina linkeinä, jotka yhdistävät yhteiskuntaliikkeiden identiteetit ja ideologiat ryhmien jäsenten identiteetteihin ja toimintaan (katso esim. Oliver & Johnston 2005). Näin ollen pääkehukset ja kollektiivisen toiminnan kehukset on katsottu kytkeytyvän suoraan muun muassa yhteiskuntaliikkeiden ideologiseen toimintaan sekä jäsenten mobilisaatioon (della Porta ym. 2006; Ruzza 2007; Snow & Benford 2000).

Pääkehiksiä voidaan yleisesti ottaen kuvata kehyksinä, jotka ovat kiteytäneet yhteiskuntaliikkeen jäsenten tulkitsemat epäkohdat yhteen käsitteeseen (Ruzza 2007, 32), kuten esimerkiksi uusliberalismiin (Nylander 2000; della Porta ym. 2006). Tarkemmin sanoen, pääkehukset liittävät yksityiskohtaisempien kehysten joukot laajemmiksi tulkintakokonaisuuksiksi, jotka esittävät ryhmille ja niiden jäsenille heidän ongelmansa, positionsa ja toimintansa kentän (katso Nylander 2000, 75). Kuten aiemmin luvussa 3.1 havaittiin, ideologiat toimivat käytännössä varsin samalla tavalla. Tiettyssä mielessä pääkehukset ja ideologiat voivat näyttäneen varsin samanlaisina, mutta kuten muun muassa Oliver ja Johnston (2005) ovat painokkaasti esittäneet, pääkehiksiä ja ideologioita ei tule ymmärtää toistensa synonyymeinä. Oliver ja Johnston (2005, 192) käsittävät ideologiat edellä esitetyn van Dijkin (1998) teorian tavoin laajoina yhteiskunnallisina uskomusjärjestelminä, jotka sisältävät paitsi aatteita ja uskomuksia, myös arvoja ja normeja. Tällaisina uskomusjärjestelminä ideologiat määrittävät Oliverin ja Johnstonin (2005) mukaan perustavanlaatuisella tavalla yhteiskuntaliikkeiden abstraktimpaa muotoa, kun taas erilaiset kehukset ja kehystämismenot viittaavat teoreettisina termeinä yhteiskuntaliikkeiden jäsenten kognitiivisiin rakenteisiin sekä liikkeiden omaamien ideologioiden käytännön ilmaisuun. Oliver ja Johnston (2005, 195) esittävätkin, että kehystämismenot ovat todellisissa yhteiskunnallisissa ja sosiaalisissa konteksteissa tapahtuvaa toimintaa, jonka kautta yhteiskuntaliikkeet pyrkivät ”markkinoimaan” omia ideologioitaan ryhmiensä ulkopuolelle. – Tai mikäli asia halutaan ilmaista toisin, ideologiat ovat laajoja ja abstrakteja teorioita, joita yhteiskuntaliikkeet pyrkivät erilaisen yksityiskohtaisempien ja kontekstisidonnaisempien kehysten ja kehystämismenotien kautta panemaan käytäntöön (katso emt, 194). Pääkehukset aut-

⁸² Kuten Noonan (1997, 254) on huomauttanut, että kehyksiä ei tule ymmärtää pelkinä staattisina maailmankuvina vaan pikemminkin dynaamisina tulkintamalleina, joiden tuottaminen ja uusintaminen on yhteiskuntaliikkeiden jäsenille jatkuvaa toimintaa ja sellaisena ”osa taistelua symboleista ja merkityksistä”. Kehysteoriassa korostuu ajatus yksilöistä aktiivisina toimijoina, jotka eivät ainoastaan passiivisesti omaa tiettyä ideologiaa, vaan jotka myös uusintavat ja päivittävät tulkintakehiksiään tästä ideologiasta ja sen kautta käytävästä toiminnasta ja kamppailusta (katso myös esim. Benford & Snow 2000, 614).

tavat tällaisissa diskursiivisissa pyrkimyksissä siten, että ne tarjoavat toimijoiden käyttöön niin sanottuja metanarratiiveja eli käsitteellisiä viitekehyksiä sekä näihin viitekehyksiin kytkeytyviä sanastoja, joiden avulla toimijat voivat kehystää yksityiskohtaisemmin puheitaan ja tekstejään (Nylander 2000, 75).

Pääkehysten keskeisimpiin ominaisuuksiin kuuluu mahdollisuus toimia eräänlaisina linkkeinä, jotka yhdistävät eri ryhmiä yhteiseen kollektiiviseen toimintaan ilmentämällä jonkin tietyn yhteiskunnallisen asian tai ilmiön ryhmille yhteisenä huolen- ja protestinaiheena (katso esim. Noakes & Johnston 2005, Oliver & Johnston 2005). Näin ollen pääkehukset luovat pohjaa ryhmien kollektiivisen toiminnan kehyksille ja sitä kautta kollektiiviselle toiminnalle (Polletta & Jasper 2001; della Porta ym. 2006; Ruzza 2007). Kollektiivisen toiminnan kehukset rakentuvat yhteiskuntaliikkeiden sisällä jäsenten hahmottaessa yhteiseksi ongelmakseen näkemänsä epäkohdan tai tilanteen, tähän ongelmaan syylliseksi kokemat tahot sekä toiminnan, jonka kautta kyseinen ongelma olisi ratkaistavissa (Benford & Snow 2000, 615).

On huomionarvoista, että kollektiivisen toiminnan kehysten on kuvattu koostuvan kahdella eri tavalla. Benford ja Snow (2000) ovat esittäneet kollektiivisen toiminnan kehysten koostuvan kolmesta perustavanlaatuisesta kehystämisprosessista: (1) diagnostisesta kehystämisestä, joka esittää potentiaalisille uusille jäsenille uudenlaisen tulkinnan tietyistä kysymyksistä ongelmana, (2) prognostisesta kehystämisestä, joka esittää ratkaisun kyseiseen ongelmaan sekä (3) motivationaalista kehystämisestä, joka pyrkii antamaan ihmisille syyntä liittyy kollektiiviseen toimintaan kyseisen ongelman ratkaisemiseksi. Toisaalta yhteiskuntatutkimuksen piirissä on saavuttanut sangen laajaa suosiota alun perin William Gamsonin esittämä teoria, jonka mukaan kollektiivisen toiminnan kehukset koostuvat (1) identiteettikomponentista, (2) toimijuuskomponentista sekä (3) epäoikeudenmukaisuuskomponentista (katso Noakes & Johnston 2005, 6). Kuten Noakes ja Johnston (2005, 6) ovat todenneet, Benfordin ja Snow'n ja toisaalta Gamsonin esittämät teoriat ovat käytännössä hyvin toistensa kaltaisia, "saman mobilisaation kolikon kaksi puolta". Suurin ero kyseisten teorioiden välillä on Noakesin ja Johnstonin (emt) mukaan se, että Gamsonin teoria painottaa epäoikeudenmukaisuuden kokemuksen merkitystä ryhmien mobilisaatiossa huomattavasti vahvemmin kuin Snow ja Benford.⁸³ Toisaalta teorioiden erona voidaan Noakesin ja Johnstonin (emt) mukaan nähdä myös se, että siinä missä Snow ja Benford kuvaavat mobilisaatiota yhteiskuntaliikkeiden näkökulmasta käsin, Gamsonin teoria tarkastelee mobilisaatiota enemmänkin niiden potentiaalisten liittolaisten perspektiivistä. Tämän tutkimuksen tutkimusperspektiivistä katsottuna Gamsonin teoria näyttää teorioiden mielenkiintoisempänä juuri siksi, että se painottaa paitsi epäoikeudenmukaisuuden koke-

⁸³ Snow ja Benford (2000, 615) ovat esittäneet, että esimerkiksi uskonnollisten liikkeiden tapauksessa on kyseenalaista, missä määrin epäoikeudenmukaisuuden kokemukset olisivat rakentamassa kollektiivisen toiminnan identiteettejä. On tosin syytä huomauttaa, että Snow ja Benford eivät kiistä epäoikeudenmukaisuuden kokemuksen merkitystä sinänsä: he myöntävät muun muassa, että poliittista tai taloudellista muutosta ajavien liikkeiden rakentumisessa epäoikeudenmukaisuuden kokemukset näyttäisivät olevan sangen merkittävä tekijä (emt, 615-616).

muksia, myös laajemmin emootioiden merkitystä mobilisaatiopyrkimyksissä. Kuten luvussa 5 havaitaan, emootiot ovat merkittävä komponentti työmarkkinaosapuolten käymässä diskurssissa Euroopan sosiaalisesta mallista, eikä niitä siten tule sivuuttaa teoreettista viitekehystä rakennettaessa.

Kuten edellä todettiin, kollektiivisen toiminnan kehysten voidaan katsoa rakentuvan epäoikeudenmukaisuuskomponentista, identiteetikomponentista ja toimijuuskomponentista. Epäoikeudenmukaisuuskomponentti viittaa nimensä mukaisesti tilanteeseen, joka koetaan epäreiluna tai epäoikeudenmukaisena. Huomionarvoista epäoikeudenmukaisuus-komponentteja tarkasteltaessa on se, että niihin katsotaan kytkeytyvän paitsi kognitiivinen ulottuvuus, myös emotionaalinen ulottuvuus eli tunteet ja affektit (Klandermans ym. 2002, 135). Näin ollen epäoikeudenmukaisuus-komponentteja käsiteltäessä on painotettu, että ihmiset eivät epäoikeudenmukaisuuksia tai epäkohtia havaitessaan ainoastaan tiedosta niitä, vaan ne herättävät ihmisissä myös voimakkaita tunteita kuten ärtymystä ja vihaa (emt).⁸⁴ Identiteetikomponentti puolestaan sisältää elementin kollektiivisesta identiteetistä ja sitä kautta myös jaottelun ”meihin” (joko tiettyyn ryhmään tai laajempaan kollektiiviin) ja oman ryhmän vastapuoleen, ”heihin” (Klandermans ym. 2002, 135-136). Identiteetikomponentin ja epäoikeudenmukaisuus-komponentin on katsottu kytkeytyvän kiinteästi toisiinsa, sillä usein juuri koettu vääryys luo vastakkainasettelua, joka puolestaan muovaa osapuolten identiteettejä ja kehystää ”meitä” (samasta epäkohdasta kärsivinä) ja ”heitä” (tästä epäkohdasta vastuullisina tahoina) (emt; katso myös Polletta & Jasper 2001, 291).⁸⁵ Kuten epäoikeudenmukaisuuskomponenteilla, myös identiteetikomponenteilla on katsottu olevan sekä kognitiivinen että affektiivinen ulottuvuus: kognitiivinen ulottuvuus suuntautuu koetun vääryyden aiheuttajien nimeämiseen, ja affektiivinen ulottuvuus suuntautuu kyseisestä vääryydestä aiheutuneiden tunteiden kohteeseen (Klandermans ym. 2002, 136).⁸⁶ Kolmas kollektiivisen toiminnan kehyskomponentti eli toimijuus puolestaan kytkeytyy uskomukseen, jonka mukaan vallitsevia olosuhteita tai politiikkoja on mahdollista muuttaa kollektiivisen toiminnan kautta (emt). Kuten Klandermans ja kumppanit (emt) ovat todenneet, vaikka jaettuja epäoikeudenmukaisuuksien ja epäkohtien kokemuksia ja identiteettejä voidaankin pitää välttämättöminä ehtoina ihmisten osallistumiselle yhteiskuntaliikkeen toiminnalle, ne eivät yksistään vielä aiheuta ihmisten osallistumista yhteiskuntaliikkeiden toimintaan: epäoikeudenmukaisuus- ja identiteetikomponenttien lisäksi ihmisten tulee jakaa vielä uskomus yhteiskuntaliikkeen toiminnan mielekkyydestä ja vaikutusmahdollisuuksista. Muussa tapauksessa heillä olisi kyllä sekä yhteinen käsitys tietyistä epäkohdista, sen aiheuttajista ja kärsijöistä, mutta ei

⁸⁴ Tästä syystä epäoikeudenmukaisuuskomponentteja onkin toisinaan nimitetty ”kuumaksi kognitioksi” (katso Klandermans ym. 2002, 135).

⁸⁵ Kuten Klandermans ja muut (2002, 136) ovat huomauttaneet, tästä syystä identiteetikomponentteja on nimitetty myös ”vastakkaisuuskehyksiksi” (adversarial frames).

⁸⁶ Kognitiiviset ja affektiiviset ulottuvuudet voivat käytännössä suuntautua eri kohteisiin. Esimerkiksi tietyn katastrofin tapahduttua ihmiset eivät yleensä syytä poliittista hallintoaan itse katastrofista, mutta ihmiset saattavat kohdistaa tunteensa hallintoaan kohtaan kokiessaan, että hallinnon toimet edesauttoivat katastrofin syntymistä (katso Klandermans ym. 2002, 136).

yhteistä tekijää joka saisi heidät liittoutumaan kollektiiviseen yhteistyöhön asian muuttamiseksi (emt).

Yhteiskuntaliiketutkimuksessa on painotettu, että saadakseen laajempaa julkista kannatusta ryhmien omaamien pääkehysten ja kollektiivisen toiminnan kehysten on resonoitava suuremman yhteiskunnallisen väkijoukon sosiaalisia representaatioita (Benford & Snow 2000; katso myös esim. Ruzza 2007). Kehysten resonanssin on katsottu vaikuttavan merkittävästi muun muassa siihen, kuinka tehokkaasti ryhmät pystyvät mobilisoimaan jäseniä kollektiiviseen toimintaan. Benford ja Snow (2000, 619-620) ovat esittäneet kehysten resonanssille kolme keskeistä ehtoa, jotka kaikki kiinnittyvät kehysten uskottavuuteen. Ensinnäkin, kehysten on oltava johdonmukaisia siinä mielessä, että ne eivät ole ristiriidassa ryhmien esittämien uskomusten, vaatimusten ja toiminnan kanssa. Yksinkertaisesti sanoen, ryhmät eivät voi sanoa yhtä ja tehdä toista ilman että kehysresonanssi kärsisi tästä. Toiseksi, kehysten täytyy ”sopia” yhteiskunnalliseen kenttään. Tämä ei tarkoita sitä, että kehysten täytyisi peilata yhteiskunnallista kenttää ”totuudenmukaisesti” (mitä tämä käytännössä ikinä tarkoittaisikaan), vaan että kyseiset kehukset on mahdollista tulkita empiirisesti perustelluiksi ja uskottaviksi. Kolmanneksi ehdoksi Benford ja Snow (emt, 620-621) esittävät varsin triviaalisti, että ryhmien omaamien kehysten artikuloijien on itse oltava uskottavia. Toisin sanoen, mitä enemmän puhujilla on yhteiskunnallista painoarvoa tai muita symbolisia resursseja, sitä vakuuttavampia heidän lausuntonsa yleisesti ottaen ovat. Kehysten uskottavuuteen liittyvien kysymysten lisäksi Benford ja Snow (2000) esittävät kolme muuta resonanssiin kytkeytyvää ulottuvuutta, jotka vaikuttavat kollektiivisen toiminnan kehysten toimivuuteen mobilisoinnissa. Ensinnäkin, kehysten täytyy sisältää sellaisia uskomuksia, arvoja ja aatteita, jotka ovat keskeisiä mobilisoinnin kohteiksi tavoiteltujen ihmisten keskuudessa (Benford & Snow 2000, 621). Toiseksi, kollektiivisen toiminnan kehysten on kytkeydyttävä mobilisoinnin kohteina olevien ihmisten jokapäiväiseen elämään ja kokemuksiin sen sijaan, että ne olisivat liian kaukaisia ja abstrakteja (emt). Kolmanneksi, kehysten on oltava yhteensopivia mobilisaation kohteina olevien ihmisten narratiiveihin eli enemmän tai vähemmän artikuloituihin käsityksiin yhteiskunnallisesta tilanteesta, epäkohdista, nykyhetken johdaneista syistä ja tahoista sekä toimista, jotka voisivat korjata havaitut epäkohdat (emt, 622).

Ryhmät voivat pyrkiä vahvistamaan kehysresonanssia niin sanottujen kehyslinjausstrategioiden (frame alignment strategies) avulla (Benford & Snow 2000; Snow, Rochford, Worden & Benford 1986). Kehyslinjausstrategiat ovat prosesseja, jotka pyrkivät yhdistämään yksittäisten ihmisten intressejä, arvoja ja uskomuksia koskevat tulkinnalliset representaatiot samaan linjaan ryhmien toimintoihin, päämääriin ja ideologioihin nähden (Nylander 2000, 78). Kehyslinjausstrategiat ovat diskursiivista toimintaa, jonka tähtäimenä on yhteiskunnallisiin diskursseihin vaikuttaminen sekä niiden muovaaminen ryhmien omien tavoitteiden kannalta suotuisammiksi. Kehyslinjausstrategiat muodostavat siten tärkeän osan ryhmien laajemmista kommunikaatiostrategioista, joiden kautta ryhmät määrittelevät mitä kehysiä ne käyttävät puheissaan ja teksteissään ja

miten ne pyrkivät kehystämään uudelleen ryhmien itsensä kannalta relevantit diskurssit (katso Ruzza 2007, 32).

Erilaisia kehyslinjausprosesseja on havaittu kehystutkimuksen piirissä sangen monia, mutta niistä tärkeimpinä on yleisesti ottaen nähty Snow'n ja hänen kollegoidensa (Snow, Rochford, Worden & Benford 1986) alkujaan esittämät kehysten siltaus-, vahvistus-, laajennus- ja muuntamisprosessit (katso esim. Nylander 2000, 78). Kehysten "siltaus" (frame bridging) merkitsee nimensä mukaisesti diskursiivisia prosesseja, joiden pyrkimyksenä on kytkeä erityisten "kehyspiltojen" avulla eri toimijoiden käymiä poliittisia diskursseja kiinni toisiinsa. Snow'n ja kumppaneiden (1986, 467) määritelmän mukaan kehyspillan termi viittaa kahden tai useamman ideologisesti yhteneväisen mutta rakenteellisesti toisistaan eroavan kehysten yhdistämistä tiettyyn kysymykseen tai ongelmaan.⁸⁷ Kehyspillat ovat siten eräänlaisia linkkejä, jotka muodostavat eri diskurssien välille "sillan", tai kenties tarkemmin sanottuna solmukohdan (Nylander 2000, 78; Ruzza 2007, 33).⁸⁸ Tällaista "kehyspiltauusta" voidaan Snow'n ja kumppaneiden (1986, 467) mukaan harjoittaa joko yhteiskuntaliikkeen ja yksilöiden tai eri yhteiskuntaliikkeiden välillä tapahtuvissa kommunikaatioprosesseissa. Benfordin ja Snow'n (2000, 624) mukaan tällainen kehyslinjausstrategia on eräs yleisimmistä kehysstrategioista.

Kehysvahvistuksella (frame amplification) Snow ja kumppanit (1986, 469) viittaavat tiettyyn asiaan, kysymykseen tai tapahtumasarjaan kytkeytyvän tulokintakehysten selkeyttämistä ja elähdyttämistä. Benfordin ja Snow'n (2000, 624) mukaan kehysvahvistukseen sisältyy olemassa olevien uskomusten ja arvojen ihannointia ja kaunistelua, ja Noakes ja Johnston (2005, 12) ovatkin kuvanneet kehysvahvistusta mielenkiintoisesti tapahtumana, jossa yhteiskuntaliikettä pyritään markkinoimaan tarttuvan mainoslauseen tai fraasin avulla kuin mitä tahansa tuotetta.⁸⁹ Kehysvahvistus onkin Benfordin ja Snow'n (2000, 624) välttämätön strategia useimpien yhteiskuntaliikkeiden mobilisoinnissa.

Kehyslaajennus (frame extension) viittaa Snow'n ja kumppaneiden (1986, 472) mukaan yhteiskuntaliikkeiden käyttämien kehysten laajentamiseen siten, että ne kattavat alleen myös sellaisia kysymyksiä ja huolenaiheita, jotka eivät kyseisen yhteiskuntaliikkeen itsensä kannalta välttämättä ole kovin ensisijaisia, mutta joilla uskotaan olevan suuri merkitys niiden potentiaalisille liittolaisille. Kuten Snow ja kumppanit (emt, 477-478) ovat todenneet, tällaisen strategian

⁸⁷ Noakes ja Johnston (2005, 12) esittävät tällaisista ideologisista kehyksistä esimerkkinä marxismin ja ekologian kehysten yhdistämisen "eko-marxismiksi".

⁸⁸ Kehyspiltoja käsiteltäessä on mielenkiintoista todeta, että EU:n ja yhteiskuntaliikkeiden toimintaa käsittelevissä tutkimuksissa on nostettu esiin kaksi erityyppistä mutta samaan lopputulokseen – konsensuksen vahvistamiseen – tähtäävää pyrkimystä. Toisaalta kehyspiltoja on kuvattu välineinä, joiden avulla EU on pyrkinyt luomaan sen intressejä tukevia kielenkäytön tapoja (Jepsen & Serrano Pascual 2005; Ruzza 2007), toisaalta kehyspillat on nähty keinona, joiden avulla yhteiskuntaliikkeet ovat diskursiivisesti pyrkineet rakentamaan liittolaistensa kanssa konsensusta ja yhteistä identiteettiä omien, poliittisille valtaideologioille vastakkaisen päämäärien ajamiseksi (della Porta ym. 2006).

⁸⁹ Noakes ja Johnston (2005, 8) ovat esittäneet esimerkkeinä kehysvahvistuksesta Yhdysvalloissa aborttikysymyksen ympärillä käytävässä väittelyssä esiintyvät iskulauseet, kuten "abortti on murha".

käyttöön sisältyy kuitenkin riskejä. Ensinnäkin, käyttäessään kehyslaajennusta yhteiskuntaliikkeet eivät välttämättä onnistu herättämään toivomaansa luottamusta potentiaalisten liittolaistensa keskuudessa, eli kuvaannollisemmin sanoen, ne eivät tartu heille tarjottuihin kehyksiin. Toiseksi, kehyslaajennusstrategian käyttö voi merkitä sitä, että yhteiskuntaliikkeiden esittämät ideologiat, väitteet ja päämäärät – kenties itse liikkeet – kyseenalaistuvat paitsi muiden, myös heidän omien jäsentensä silmissä (emt, katso myös Benford & Snow 2000, 625).

Viimeinen kehyslinjausstrategia, kehysmuuntaminen (frame transformation), viittaa Benfordin ja Snow'n (2000, 625) mukaan vanhojen käsitysten ja merkitysten (eli kehysten sisällön) vaihtamiseen ja/tai uusien käsitysten ja merkitysten synnyttämiseen (katso myös Noakes & Johnston 2005, 12). Kuten Benford ja Snow (2005, 625) ovat todenneet, tätä kehyslinjaustyyppiä on tutkittu yhteiskuntaliiketutkimuksessa sangen vähän. Kehysmuuntamista voitaneenkin pitää Snow'n ja kumppaneiden (1986) esittämistä kehyslinjausstrategioista teoreettisesti kaikkein kyseenalaisimpana. Esimerkiksi Oliver ja Johnston (2005, 196) ovat esittäneet, että kehysmuuntaminen ei itse asiassa edes tarkoita kehysten muuntamista vaan pikemminkin "ideologista muuntamista". eli joko henkilön käännättämistä tietyn ideologian kannattajaksi tai olemassa olevan ideologian rekonstruointia.⁹⁰

Kuten edellä on havaittu, diskursiivisten kehysten ja kehystämisen prosessin kautta politiikkoja ja toimintatapoja konstruoidaan, ilmennetään ja ajetaan eteenpäin (Marston 2004, 75).⁹¹ Diskursseissa käytettävät kehykset ilmentävät yhteiskunnassa vallalla olevia kulttuurisidonnaisia näkökulmia, taipumuksia ja ennakkoluuloja, jotka määrittävät ihmisten ja erilaisten ryhmien tapoja tulkita ympäröivää maailmaa. Vaikka kehykset vaikuttavat suuresti siihen, miten ihmiset näkevät (tai kieltäytyvät näkemästä) ympäröivän maailman, niiden havaitseminen on usein vaikeaa, koska niitä pidetään eräänlaisina itsestäänselvyksinä. Näiden kehysten ja niiden erilaisten merkityskerrostumien havainnointi ja nostaminen esiin on siten tehtävä, joka on suoritettava erityisessä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa. Tällaisen diskurssianalyysin tehtävänä on nostaa esiin diskursseissa käytettävät kehykset, kyseenalaistaa niiden "itsestään selvät" määreet ja analysoida kriittisesti niiden diskursiivisia käyttötapoja sekä näihin käyttötapoihin kytkeytyvä poliittisia ulottuvuuksia (Marston 2004, 75).⁹² Kehyksiin sisältyy usein esimerkiksi erityyppisiä politiikkojen luonteenmuu-

⁹⁰ Oliverin ja Johnstonin (2005, 196) mukaan kehysteoria ei edes sisällä riittäviä käsitteellisiä työkaluja tällaisen ideologisen muutosilmion kuvaamiseksi.

⁹¹ Merkittävässä asemassa ovat ennen kaikkea joukkotiedotusvälineet, jotka toimivat paitsi eräänlaisina "portinvartijoina", myös merkittävänä diskurssien kehystäjinä. Medialla on valtaa paitsi valita, mitkä diskurssit saavat sen kautta laajempaa julkisuutta, myös mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisten puhetapojen kautta näitä diskursseja mediassa käydään (katso van Dijk 1998). Toisaalta, vaikka median merkitys kehysten syntymisessä on merkittävä, sitä ei tule yliarvioida. Kuten Klandermans ja muut (2002, 137) ovat korostaneet, uskomusten todellinen muodostus ja muokkautuminen tapahtuvat vuoropuheluissa, joita ihmiset käyvät niissä ryhmissä ja kategorioissa, joihin he identifioivat itsensä.

⁹² Marston (2004, 75) nostaa esille esimerkkeinä "vapauden" ja "demokratian" käsitteet, jotka hän näkee "institutionalisoituina ideoina, joilla on voimakas symbolinen jalansija yleisessä mielikuvituksessa".

toksiin kytkeytyviä metadiskursseja, jotka eivät tule eksplisiittisesti esiin itse diskurssissa, vaan jotka on kaivettava esiin diskurssianalyysin avulla (emt). Kuten muun muassa Marston (2004) on esittänyt, paras väline tällaisen tutkimuksen suorittamiseen on kriittinen diskurssianalyysi. Teoriaosion lopuksi tarkastelun painopiste siirtyykin kriittisen diskurssianalyysiin.

3.4 Kriittinen diskurssianalyysi

Edellä on esitetty teoreettisia huomioita identiteeteistä, ideologioista sekä niiden diskursiivisen konstruoinnin ja ilmentämisen tavoista. Kyseiset teoreettiset kuvaukset yhteen liittäväenä ”metodologisena linssinä” tutkimuksessa käytetään kriittistä diskurssianalyysiä. Kuten muutkin diskurssianalyysin muodot, myös kriittinen diskurssianalyysi tutkii sosiaalisen kanssakäymisen kielellisiä muotoja. Erona muihin diskurssianalyysin muotoihin on se, että pelkän lingvistiikan sijaan kriittinen diskurssianalyysi korostaa enemmän diskurssien sosio-poliittisia ulottuvuuksia (Marston 2004, 37).⁹³ Toisin sanoen, kriittinen diskurssianalyysi korostaa ideologioita ja identiteettejä painottaen analyttisessä tutkimusotteessaan erityisesti diskurssien sosio-poliittisia ulottuvuuksia, yhteiskunnallisia valtarakenteita sekä erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien välisiä suhteita (Fairclough & Wodak 1997; Marston 2004). Näin ollen kriittisen diskurssianalyysin analyttinen fokus ei ole niinkään itse kielessä, vaan enemmänkin ryhmiä ja valtasuhteita hahmottavissa sosiaalisissa rakenteissa sekä identiteettejä ja ideologioita määrittävissä sosiaalisissa representaatioissa ja niiden kielellisessä ilmaisussa (van Dijk 1998; Wodak 1996). Koska EAY:n strategisten valintojen havaitseminen ja analysointi edellyttää lähestymistapaa, joka ottaa huomioon sekä EAY:n työmarkkinapoliittisen taustakontekstin että identiteettien ja ideologioiden diskursiivisen konstruoinnin ja ilmentämisen moninaiset tavat (katso esim. Frege & Kelly 2003; 2004a), kriittinen diskurssianalyysi näyttää tutkimukselle siten erinomaisena metodologisena työkaluna.

Kriittisen diskurssianalyysin lähtöoletuksena on, että mikä tahansa kielellinen teksti – puhuttu tai kirjoitettu – konstituoii aina ihmisten sosiaalisia representaatioita, yhteiskunnallisia suhteita ja valtarakenteita sekä ihmisten ja ryhmien identiteettejä (katso Fairclough & Wodak 1997, 273-275). Kriittisen diskurssianalyysitavan ”kriittisyyden” voidaankin katsoa tarkoittavan juuri sitä, että analyyseissä korostetaan toisaalta kielen ja yhteiskunnan, toisaalta analyysin ja analysoitavien käytäntöjen välisiä suhteita (Fairclough & Wodak 1997, 258).⁹⁴ Kriittisen diskurssianalyysin mukaan diskurssit ovat sosiaalisten käytän-

⁹³ Kriittinen diskurssianalyysi onkin määritelty yhteiskunnallisten prosessien ja ongelmien kielellisten ja semioottisten aspektien analyysiksi (Chiapello & Fairclough 2002, 185-186; Fairclough & Wodak 1997, 271; Wodak 1996, 17).

⁹⁴ Faircloughin ja Wodakin (1997, 260-261) mukaan kriittisen diskurssianalyysin teoreettiset juuret ovat ”länsimaisessa marxilaisuudessa” eli 1900-luvun yhteiskunnallisuudessa ja poliittisessa ajattelusuunnassa, jonka avainhahmoja olivat Antonio Gramsci, Jürgen Habermas, Louis Althusser sekä ns. Frankfurtin koulukunta. Tämä ajattelusuunta korosti muita marxilaisuuden muotoja enemmän sitä, että kapitalististen

töjen muotoja, joiden kuvaaminen edellyttää sitä, että tutkija ottaa analyysissaan huomioon tietyn diskursiivisen tapahtuman lisäksi diskurssin suhteet sitä kehystäviin tilanteisiin, instituutioihin ja sosiaalisiin rakenteisiin. Kriittisessä diskurssianalyysissä diskurssien ja sitä muokkaavien tilanteiden, instituutioiden ja sosiaalisten rakenteiden välinen suhde nähdään kaksisuuntaisena suhteena: toisaalta tilanteet, instituutiot ja sosiaaliset rakenteet konstituivat ja muokkaavat diskursseja, toisaalta taas diskurssit konstituivat ja muokkaavat instituutioita sekä sosiaalisia rakenteita, kuten esimerkiksi ihmisten ja ryhmien keskinäisiä suhteita ja identiteettejä (emt). Näin ollen kriittisen diskurssianalyysin painopiste ei ole niinkään itse kielessä tai sen käytössä, vaan pikemminkin yhteiskunnallisten ja kulttuuristen prosessien ja rakenteiden kielellisessä luonteessa (Wodak 1996, 17).⁹⁵

Kuten muun muassa van Dijk (1993) sekä Wodak (1996; 2009) ovat esittäneet, kriittinen diskurssianalyysi on luonteeltaan olemuksellisesti poikkitieteellinen, sillä se liittyy omiin tutkimuksiinsa eri tieteenalojen näkökulmia pyrkien täydentämään tavanomaisempia yhteiskunnan- ja kulttuurintutkimuksen analyysejä.⁹⁶ Keskeisenä kriittisen diskurssianalyysin tuomana ”lisäarvona” tällai-

---

yhteiskunnallisten suhteiden perusta ei ole pelkästään talouselämässä, vaan että niiden luomisen ja uusintamisen perustana ovat suurelta osin kulttuurit ja ideologiat. Gramscin mukaan kapitalistisen luokan vallan jatkuvuus riippuu ”poliittisen yhteiskunnan” ja kansalaisyhteiskunnan kombinaatiosta. Poliittiseen yhteiskuntaan kuuluu Gramscin mukaan pakottaminen, kun taas kansalaisyhteiskunnan alueelle kuuluu hegemonia eli kansalaisten enemmistön myöntymys tai suostumus yhteiskunnan nykyiselle status quolle. Hegemonian käsitteen painottaminen sai Gramscin seuraajat paitsi korostamaan ideologioiden merkitystä, myös kysymään sitä, miten arkielämän rakenteet ja käytännöt normalisoivat rutiininomaisesti kapitalistisia yhteiskunnallisia suhteita. Näitä kysymyksiä esitti myöhemmin mm. Louis Althusser, joka tutki ideologioiden konkreettisia yhteiskunnallisia merkityksiä ja erityisesti sitä, kuinka ideologiat kiinnittyvät yhteiskunnallisten instituutioiden materiaaliin käytäntöihin (kuten esimerkiksi koululaitosten opetukseen).

⁹⁵ Huomautettakoon, että diskurssianalyysin piirissä on esiintynyt haaroja, jotka vaikuttavat pitävän sosiaalisen aluetta pelkästään diskursiivisena. Tällaista käsitystä on nimitetty ”diskursiiviseksi idealismiksi”, eikä se edusta kriittisen diskurssianalyysin näkemystä. Kriittinen diskurssianalyysi ei redusoi kaikkia sosiaalisia toimintoja ”tekstuaaliseksi todellisuudeksi”, eikä se myöskään katso aatteiden ja käsitysten syntyperän olevan toisistaan täysin irrallisissa yksilöissä. Sen sijaan kriittinen diskurssianalyysi painottaa kontekstien merkitystä niin diskursseille kuin niitä käyville toimijoille: käytännössä kontekstit piirtävät diskursseille paitsi mahdollisuudet, myös rajat (Marston 2004, 40).

⁹⁶ Faircloughin ja Wodakin (1997) mukaan tekstien tulkinta ei tällaisen lähestymistavan johdosta tule koskaan täysin ”valmiiksi”, koska tekstien tulkinnat ja selitykset ovat luonteeltaan aina avoimia ja dynaamisia. Toisaalta Fairclough ja Wodak (1997, 279) toteavat myös, että tutkijan on tunnettava oma vastuunsa itsereflektiosta, systemaattisesta metodologian noudattamisesta sekä kontekstien läpikotaisesta tutkimuksesta, mikä luonnollisesti rajaa tekstien mahdollisten tulkinta- ja selitysmallien joukkoa. Faircloughin ja Wodakin mainitsema ”itsereflektio” tarkoittanee käytännössä sitä, että tutkija ei voi katsoa olevansa eräänlaisessa Arkhimedeiden pisteessä, josta käsin hänen olisi mahdollista tarkastella tutkimuskohteitaan täydellisen objektiivisesti. Mainittakoon, että van Dijk (1993) on esittänyt mielenkiintoisesti, ettei tällainen tutkijan täydellinen neutraalius analysoitavia tekstejään kohtaan ole edes toivottavaa. Van Dijkin (1993, 252-253) mukaan kriittistä diskurssianalyysiä suorittavan tutkijan oman sosiopolitiittisen kannan tulisi näkyä hänen tutkimuksessaan siten, että hän ilmaisisi selvästi sekä omaan tieteenalaansa että laajemmin yhteiskuntaan kiinnittyvät näkökantansa ja periaatteensa. Kriittisen diskurssianalyysin tekijän työ on van Dijkin (emt)

siin tutkimuksiin voidaan pitää sen korostamaa käsitystä siitä, että merkittävillä yhteiskunnallisilla ja poliittisilla prosesseilla, muutoksilla sekä liikkeillä on aina kielellis-diskursiivinen ulottuvuus, joka kytkeytyy usein enemmän tai vähemmän näkyvästi paitsi yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin, myös niitä määrittäviin ideologisiin konteksteihin.⁹⁷ Keskeisenä kriittisen diskurssianalyysin asettamana kysymyksenä on siten, millä tavoin yhteiskunnalliset valtasuhteet ja ideologiat kiinnittyvät yhteiskunnallisia ja poliittisia ilmiöitä peilaaviin diskursseihin sekä niiden kielellisiin muotoihin (Fairclough & Wodak 1997; van Dijk 1998; 2008).

Kriittisen diskurssianalyysin keskeisenä perusoletuksena on, että diskursien tuottaminen ja uusintaminen merkitsevät myös yhteiskunnallisten valtasuhteiden tuottamista ja uusintamista (Torfing 2005, 7). Valtasuhteita tarkasteltaessa olennaisena kysymyksenä on siten se, millä tahoilla on valtaa vaikuttaa merkittäviin yhteiskunnallisiin diskursseihin. Fairclough ja Wodak (1997, 272-273) ovat esittäneet, että vallan ja diskurssien välisiä suhteita tarkasteltaessa on hyvä erottaa toisistaan toisaalta diskurssien sisällä vaikuttavat valtasuhteet ja toisaalta itse diskursseja hahmottavat valtasuhteet. Diskurssien sisällä vaikuttavat valtasuhteet viittaavat Faircloughin ja Wodakin (emt) mukaan ”tässä ja nyt” tapahtuvaan vallankäyttöön, joka kytkeytyy spesifeihin diskursiivisiin tapahtumiin (kuten esimerkiksi kysymysten määrittelyyn), kun taas diskursseja hahmottavat valtasuhteet viittaavat laajempaan ja pidempikestoisempaan diskurssien muodon ja luonteen määrittelyyn (osoittaen muun muassa, mitkä tahot pääsevät osallistumaan diskursseihin sekä millä toimijoilla on riittävästi kapasiteettia diskursiivisten käytäntöjen ja sääntöjen kontrolloimiseen ja muuttamiseen).

Kriittisen diskurssianalyysin mukaan ideologioihin kiinnittyvät diskurssit ovat yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisten valtasuhteiden – kuten myös sosiaalisten representaatioiden ja erilaisten identiteettien – tuottamisen ja uusintamisen keinoista (Wodak 1996; Fairclough & Wodak 1997; van Dijk 1993; 1998; 2008). Ideologiat ymmärretään kriittisessä diskurssianalyysissä erityislaatuisina sosiaalisina rakenteina, jotka tuottavat ja uusintavat epätasa-arvoisia yhteiskunnallisia valtasuhteita sekä valtaa pitävien ryhmien dominanssia (Wodak 1996, 18; Fairclough & Wodak 1997, 275). Lisäksi, kuten muun muassa Fair-

---

mukaan pohjimmiltaan aina poliittista, mikä ei tietenkään tarkoita sitä että kriittisen diskurssianalyysin piirissä tehtävät tutkimukset olisivat puhtaasti henkilökohtaisia ja tutkijan omia poliittisia kantoja julistavia manifesteja tai pamfletteja. Päinvastoin, kriittisen diskurssianalyysin tulee täyttää tieteellisen tutkimuksen normit siinä missä minkä tahansa muunkin akateemisen tutkimuksen. Van Dijk (emt, 253) toteaaakin, että kriittinen diskurssianalyysi on tieteenalansa kirkkaasti vaikein haaste, sillä se vaatii tutkijalta paitsi monitieteellistä osaamista, myös tekstejä, puheita, sosiaalista kognitiota, valtaa, yhteiskuntia ja kulttuureja koskevaa tietämystä.

⁹⁷ Esimerkkinä tällaisesta ilmiöstä voidaan Faircloughin ja Wodakin (1997) esittämiä huomioita peilaten mainita yhteiskunnallisen kielen ”ekonomisoitumisen”, joka ilmenee muun muassa siten, että tavalliseen kielenkäyttöön on iskostunut huomattava määrä talouselämän ja kaupan alalta peräisin olevia käsitteitä ja ilmauksia. Tällainen ilmiö voidaan Faircloughin ja Wodakin tavoin nähdä osoituksena siitä, että kielen lisääntynyt merkitys yhteiskunnallisessa elämässä on johtanut yhä tietoisempiin pyrkimyksiin kontrolloida ja muokata kielen käytäntöjä taloudellisten, poliittisten ja institutionaalisten päämäärien mukaisiksi (katso Fairclough & Wodak 1997, 259-260).

clough ja Wodak (1997, 276) ovat tuoneet esille, ideologiat nähdään kriittisessä diskurssianalyysissä myös välineinä, jotka tiettyjen yhteiskunnallista "todellisuutta" esittävien representaatioiden kautta konstruoivat erityisesti erilaisten ryhmien kollektiivisia identiteettejä. Kriittisen diskurssianalyysin keskeisenä tavoitteena onkin paljastaa paitsi diskursseihin kiinnittyvät valtasuhteet, myös diskursseissa mahdollisesti piilevät ideologiset ulottuvuudet, kuten erilaiset hegemonian ja dominanssin muodot (Fairclough & Wodak 1997; van Dijk 1993).⁹⁸ Fairclough ja Wodak (1997, 275) ovat aiheellisesti painottaneet, että ideologioiden ja diskurssien välisten yhteyksien tutkimiseksi ei riitä pelkästään tekstien analysointi, vaan tutkijoiden on myös kysyttävä, miten tekstit vastaanotetaan ja tulkitaan sekä millaisia sosiaalisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia niillä mahdollisesti on. Näihin kysymyksiin vastaamiseksi voidaan kriittistä diskurssianalyysyä täydentää erilaisilla sosio-kognitiivisilla teorioilla (Fairclough & Wodak 1997, 278), kuten luvussa 3.3 esitetyllä kehystutkimuksella (katso van Dijk 2008, 95; vertaa Wodak 1996, 22).

On oleellista huomioida, että diskurssit sijoittuvat aina laajemman yhteiskunnallisen kontekstin ja ajallisen jatkumon osaksi. Kuten Fairclough ja Wodak (1997, 275-276) ovat todenneet, diskursseja ei ole mahdollista käsittää, tulkita saati selittää ottamatta huomioon niiden historiallista taustaa, eli toisin sanoen ymmärtämättä sitä sosiokulttuurista ja ideologista toimintakenttää, jossa diskurssit käydään (katso myös Wodak 1996, 19). Tästä syystä käsillä olevassa tutkimuksessa on tarkasteltava ensin Euroopan unionin ja EU:n työmarkkinapoliittisen kentän historiallista muovautumista nykyiseen muotoonsa ennen kuin tutkimus siirtyy analysoimaan EAY:n harjoittamaa diskursiivista toimintaa BusinessEuropen kanssa käymässään vuoropuhelussa Euroopan sosiaalisesta mallista. Empiirisen tarkastelun tarkoituksena on hahmottaa tarkemmin EAY:n strategiaan valintoihin vaikuttaneita ulkoisia tekijöitä, kuten yleiseurooppalaisia taloudellisia ja poliittisia muutoksia, EU:n ja BusinessEuropen poliittisia strategioita sekä EU-tason työmarkkinasuhteiden institutionaalista kontekstia (katso Frege & Kelly 2003). Samalla tutkimuksessa pyritään hahmottelemaan EAY:n ja BusinessEuropen käymälle vuoropuhelulle diskurssia määrittävä taustakonteksti tai "diskurssin makrotaso" (Fairclough 1995).

---

⁹⁸ Hegemoniaa ja dominanssia käsiteltiin yksityiskohtaisemmin luvussa 3.1.2.

4 EUROOPAN SOSIAALISESTA MALLISTA KÄYTÄVÄN VUOROPUHELUN TAUSTA JA TOIMINTAKENTTÄ

Euroopan unionin ja Eurooppa-tason työmarkkinajärjestelmien kehitys ei ole nähtävissä tasaisen lineaarisesti tapahtuneena kehityskulkuna vaan pikemmin aaltoliikkeenä, jossa yksittäiset edistysaskeleet ja takapakit ovat seuranneet toisiaan. Vaikka Pakaslahden (2001, 22) tavoin voidaan sanoa ”integraation sisäisen voiman vieneen yhdentymistä eteenpäin askel askeleelta”, mikään itsensä selvyys edistyminen ei ole ollut. Yhteisön alkutaipaleelta 1950-luvulta lähtien EU:n kehittyminen ja integraatio ovat tapahtuneet jäsenmaiden kansallisten intressien ja politiikkojen niin salliessa. Jäsenmaiden kansallisten politiikkojen ristiriitaisuuksien ohella yhteisön kehittymistä ovat muovanneet myös ylikansalliset, poliittisten aatesuuntauksien väliset erot. Nämä seikat ovat luonnollisesti vaikuttaneet merkittävästi siihen, millaiseksi EU:n ”sosiaalista ulottuvuutta” eli unionin työ- ja sosiaalipoliittista vaikutusta jäsenmaihinsa on tahdottu ja ollut mahdollista kehittää (katso esim. Hakala 2009, 320; Kleinman 2002, vii-ix; Palola 2007, 30).

Suomen liittyessä Euroopan unionin jäseneksi vuonna 1995 unionin sosiaalipoliittika oli hyvin erilaista kuin nykyään. Liittymisen aikoihin sekä suomalaiset poliitikot että tutkijat pitivät sosiaalipoliittikkaa unionin jäsenmaiden yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvaksi asiaksi. Liittymisen jälkeen on käynyt selväksi, että näin asia ei suinkaan ole. Vaikka sosiaalipoliittika lähtökohtaisesti kuuluukin edelleen kansalliseen päätösvaltaan, monet unionissa tehdyt päätökset ja lainsäädäntö vaikuttavat suoraan kaikkiin unionin jäsenmaihin, myös Suomeen (Kari, Kattelus & Saari 2008; Kari & Saari 2005). EU:n vaikutus kansallisiin sosiaalipoliittikkoihin voidaankin Saaren (2003, 11) tavoin nähdä merkinä EU:n integraation laadullisesta syvenemisestä. Tämä ”laadullinen syventyminen” merkitsee käytännössä kahden erillisen institutionaalisen kokonaisuuden, EU:n ja suomalaisen (kuten myös muiden unionin jäsenmaiden) sosiaalipoliittikkojen, nivoutumista uudeksi kokonaisuudeksi. Tällaista nivoutumista on kutsuttu ”sosiaalipoliittikan eurooppalaistumiseksi” (katso esim. Raunio & Saari

2006). Euroopan unionin sosiaalipolitiikan tutkimuksessa tämä ”sosiaalipolitiikan eurooppalaistuminen” voitaneen nähdä eräänlaisena siirtymänä tutkimusten kysymyksenasetteluissa. Kun eurooppalaiset sosiaalipoliittiset tutkimukset aiemmin keskittyivät pitkälti perinteiseen hyvinvointivaltioregiimi-ajatteluun, tämän tutkimusotteen rinnalle on nousemassa ajattelutapa, joka kyseenalaistaa pelkät kansallisten hyvinvointivaltiojärjestelmien jäykät kategorisoinnit ja nostaa niiden rinnalle nimenomaisesti eurooppalaisten politiikkojen tutkimisen merkityksen (katso Palola 2007, 62).⁹⁹

Vaikka EU:n historia on suhteellisen lyhyt, ”sosiaalipolitiikan eurooppalaistumisen” tie tähän päivään on ollut mutkainen ja kivinen. Luonnollinen kysymys onkin, miksi EU:lla ylipäätään on tai edes pitäisi olla ”sosiaalista ulottuvuutta”? Kysymys pureutuu EU:n olemassaolon filosofisiin peruskysymyksiin: mikä on EU:n perimmäinen tarkoitus ja mitä päämääriä Euroopan integraation tulisi edistää – ja miten unionin sosiaalinen ulottuvuus tukisi näitä perustavoitteita? Pohjimmiltaan tällaisten kysymysten voi katsoa pureutuvan EU:n legitimitettiin eli sen olemassaolon oikeutukseen. Esimerkiksi Hakala (2009, 306) on huomauttanut, että nykyisessä EU-tutkimuksessa unionin jäsenmaiden sosiaalipolitiikan lähentyminen ja jopa yhdenmukaistaminen nähdään usein yhtenä laajentuvan EU:n koossapysymisen edellytyksistä. Patomäki (2007, 189) puolestaan on lähestynyt unionin olemassaolon oikeutuskysymystä esittämällä skenaarion, jossa EU saattaisi hajota jo 2010-luvulla ylitsekäymättömien legitimitetti-ongelmien seurauksena, joista yhtenä esimerkkinä hän esittää EU:n ajamiin uusliberalististen oppien vastakkaisuuden jäsenmaiden kansalaisten painottamiin hyvinvointivaatimuksiin nähden (vertaa Hermann 2007, 80). Vaikka näin pessimistisiä arvioita ei allekirjoitettaisikaan, EU:n integraation jatkumisen on monissa kriittisissä esityksissä katsottu edellyttävän sosiaalipolitiikan merkityksen korostumista ja ”nousua talouden varjosta” (katso Kleinman 2002, 223).

4.1 Euroopan unionin historiallinen kehitys

Tutkimus siirtyy seuraavaksi Euroopan unionin kehittymisen yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. Tarkastelu alkaa 1950-luvulta, jolloin Eurooppaan muodostettiin Rooman sopimuksen myötä nykyisen EU:n edeltäjä Euroopan talousyhteisö EEC (luku 4.1.1). Sen jälkeen tutkimus kiinnittyy Euroopan yhteisön kehittymiseen 1960- ja 1970-luvuilla tarkastelun painopisteen ollessa erityisesti yhteisön työ- ja sosiaalipolitiikoissa (luvut 4.1.2 ja 4.1.3). Luvussa 4.1.4 tarkastellaan 1980-luvulla tapahtunutta EY:n sisämarkkinoiden kehittämistä sekä kyseiseen poliittiseen projektiin kiinnittyviä ideologisia ulottuvuuksia. Luvussa 4.1.5 siirrytään 1990-luvulle, jolloin eurooppalainen integraatio syventyi huomattavasti Euroopan unionin ja EMU:n syntymisen myötä. Euroopan unionin histo-

⁹⁹ Streeck (1998, 65) on kuvannut tätä kysymyksenasettelun muutosta osuvasti todettuaan, että kun aiemmin EU:n sosiaalipolitiikkaa tarkasteltaessa kysyttiin pitkälti sitä, onko lasi puolityhjä vai puolitäysi, kysytään nykyään pikemminkin, millainen tämä lasi on ja mitä tarkoituksia se palvelee.

riallisen kehityksen tarkastelu päättyy 2000-luvun alkuvuosiin, jolloin EU:n poliittiseen keskiöön oli noussut Lissabonin strategia ja Euroopan sosiaalinen malli (4.1.6).¹⁰⁰

4.1.1 1950-luku: Rooman sopimus ja Euroopan talousyhteisön perustaminen

Kuten Pakaslahti (2001, 27) on todennut, monet unionin jäsenmaiden kansalaiset ovat kokeneet EU:n hyödyttävän ensisijaisesti suuryrityksiä ja hyvätulaisia. Näkemystä selittää osin se, että Euroopan unioni perustettiin aikoinaan juuri talousyhteisöksi, jonka päämääränä oli ennen kaikkea Euroopan taloudellisen integraation edistäminen (Hall 1994, 287; Hyman 2005, 14; 2008; 11). Kun EU:n edeltäjän EEC:n (European Economic Community; Euroopan talousyhteisö) perustamissopimus kirjoitettiin Roomassa 1957, sosiaalipolitiikan rooli oli varsin suppea (Kleinman 2002, 82). Sopimus antoi yhteisölle vain vähän toimivalttaa, joka kohdentui lähinnä työvoiman liikkuvuuteen, työläinsäädäntöön, sukupuolten tasa-arvoon, työterveys- ja työturvallisuuskysymyksiin sekä työllisyyden seurantaan (Pakaslahti 2001, 34).¹⁰¹ Euroopan yhteisön perustajamaiden poliittinen pyrkimys oli ennen kaikkea talouskasvu, jota pyrittiin vahvistamaan yhdistämällä perustajamaiden yhteisiä voimavaroja. Sosiaalipolitiikan katsottiin kehittyvän automaattisesti talouskasvun ohessa ja mikäli sosiaalipoliittista harmonisointumista tapahtuisi yhteisön sisällä, se olisi pikemmin yhdentymisen lopputuote kuin sen ennakkoehto. Yhteisön sosiaalipoliittisena tehtävänä pidettiin lähinnä yhteistyön edistämistä jäsenvaltioiden välillä, ei niinkään tarkkojen sosiaalipoliittisten tavoitteiden muotoilemista.

¹⁰⁰ Selvennettäköön, että käsillä olevassa osiossa tarkastellaan EY/EU:n historiallista kehitystä keskittämällä tutkimuksen fokus nimenomaisesti EY/EU:n ”sosiaalisen ulottuvuuden” kehittämiseen sekä toisaalta niihin seikkoihin, jotka voidaan ymmärtää relevantteiksi Eurooppa-tason työmarkkinapolitiikan kannalta. Käsillä olevan osion tarkoituksena ei siten ole esittää EY/EU:n historiaa kaikenkattavasti, vaan ainoastaan siinä määrin kuin se on luvussa 5 tehtävän diskurssianalyysin kannalta tarpeen. EY/EU:n historiallisen kehityksen yksityiskohtaisempaan tutkimiseen voidaan suositella mm. Desmond Dinanin kattavaa yleisteosta *Europe Recast: A History of European Union* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004) sekä Richard McAllisterin mielenkiintoista teosta *European Union: An Historical and Political Survey* (London: Routledge, 2010). EU:n poliittisen järjestelmän yksityiskohtaiseen tarkasteluun voidaan puolestaan suositella esimerkiksi Herman Lelieveldtin ja Sebastiaan Princenin selkeää ja tarkkaa yleisesitystä *The Politics of the European Union* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011).

¹⁰¹ Euroopan yhteisön alkutaipaleella ilmennyttä vähäistä kiinnostusta yhteisen sosiaalipolitiikan kehittämiseen voi selittää myös muualta kuin itse perustajamaista käsin. Pakaslahti (2001, 35) on nostanut tässä yhteydessä esiin Kansainvälisen työjärjestö ILO:n teettämän tutkimuksen joka selvitti, vaatiiko talousorganisaatio oman sosiaalisen ulottuvuutensa. ILO:n tutkimuksessa tultiin johtopäätökseen, jonka mukaan aktiivinen ja interventionistinen sosiaalipolitiikka ei ollut välttämätöntä uusien talousjärjestelyjä tehtäessä. Tutkimus tähdensi myös, että etenkin talousorganisaation alkuvaiheissa yhteisen sosiaalipolitiikan kehittämisen tulisi olla rajoitettua. ILO:n raporttia onkin pidetty keskeisenä syynä siihen, miksi Rooman sopimuksessa sosiaalipolitiikan osuus jäi niin suppeaksi. ILO:n lausuntojen kantavana ajatuksena oli, että taloudellisen yhteistyön hyödyt olisivat elintason nousun keskeinen tekijä. Toisin sanoen ajatuksena oli, että jäsenmaiden tiivistynyt yhteistyö heijastuisi myönteisesti sekä talouteen että työllisyyteen luoden sitä kautta mahdollisuuksia jäsenmaiden kansallisten sosiaalipolitiikkojen kehittämiseksi (emt).

Rooman sopimuksen tavoitteena oli toimivien yhteismarkkinoiden luominen sekä yhteisön jäsenvaltioiden talouspolitiikan asteittainen lähentäminen. Tämän katsottiin takaavan yhteisön alueen elintason nousun, joka myös asetettiin yhdeksi yhteisön päätavoitteista. Koska yhteisön poliittinen fokus oli talouden kasvattamisessa, oli varsin luonnollista, että myös sosiaalipoliittiset linjaukset kiinnittyivät ennen kaikkea talousalueen työsektorille.¹⁰² Onkin syytä korostaa, että yhteisön alkutaipaleen sosiaalipoliittikka kytkeytyi ennen kaikkea eurooppalaisen työmarkkinakentän teknisiin kysymyksiin, ei niinkään ”sosiaalisen omantunnon” asioihin (katso Scharpf 1998, 72).¹⁰³ Kuten muun muassa Hall (1994, 287) ja Pakaslahti (2001, 38) ovat todenneet, talous on ollut yhteisön liikkeellepaneva voima sen perustamisesta lähtien, eikä tässä asiassa ole heidän mukaansa tapahtunut perustavanlaatuaista muutosta sen koommin. Kleinmanin (2002, 84) näkemyksen mukaan unionin perussopimuksen pohjimmainen filosofia oli jo silloin uusliberalistinen (katso myös Hall 1994, 287). Myös Pakaslahti (2001, 37) on ollut samoilla linjoilla esittäessään, että Euroopan yhteisön perustana oli liberalistinen visio, jonka mukaan markkinoiden vapauttaminen ohjaa yhteiskuntaa automaattisesti oikeaan suuntaan, eikä ylikansallisia sosiaalipoliittisia tavoitteita tai ohjelmia tarvita.¹⁰⁴ Yhteisön perustaa onkin kuvattu ”sekoitukseksi ylikansallista idealismia ja käytännön taloudellista yhteistyötä” (Marks & McAdam 1998, 100).

Rooman sopimuksen muodostumiseen vaikuttivat kahden EEC:n perustajamaan, Länsi-Saksan ja Ranskan, poliittiset erimielisyydet. Ranska ajoi Rooman sopimukseen (pitkälti kansallisista poliittisista syistä) vahvempaa sosiaalipoliittista ulottuvuutta, jota Länsi-Saksa vastusti. Länsi-Saksa puolestaan ajoi yhteisön komissiolle vahvoja valtuutuksia, joiden avulla se voi valvoa kilpailuvapauden toteutumista yhteisön sisällä. Ilmeinen syy Länsi-Saksan poliittisiin painotuksiin oli se, että maa halusi turvata muihin EEC-maihin suuntautuvan teollisuustuotteiden vientiään. Toinen – ja tämän tutkimuksen kannalta kenties mielenkiintoisempi – syy oli se, että Länsi-Saksan taloudelliseen lainsäädäntöön oli juurtunut toisen maailmansodan jälkeen amerikkalaisen kilpailupolitiikan periaatteet, joiden filosofiana oli kaikenlaisen kilpailun rajoittamisen kieltämi-

¹⁰² Toisaalta syytä Euroopan yhteisön sosiaalipoliittikan työpolitiikkaorientoituneisuuteen voidaan etsiä myös yhteisön perustajamaiden kansallisista sosiaalipoliittisista tavoitteista. 1950-luvulla kansallisten sosiaalipoliittikkojen yhtenä tavoitteena oli integroida työväenluokat poliittiseen ja taloudelliseen järjestelmään samalla kun niiltä haettiin tukea taloudellisille kasvutavoitteille. On oletettavaa, että samaa pyrkimystä pyrittiin ajamaan myös yhteisötasolla.

¹⁰³ Streeckin (1998, 72) mukaan Rooman sopimuksen yhteydessä yhteisön agendana oli erityisesti yhteiseurooppalaisten työmarkkinoiden integraation kehittäminen, ei niinkään tämän kehityksen lieveilmiöiden paikkaaminen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen tähtäävien poliittisten standardien avulla.

¹⁰⁴ Mainittakoon, että Upchurchin, Taylorin ja Mathersin (2009, 147) mukaan Rooman sopimuksen pani alulle ensisijaisesti eurooppalainen keskusta-oikeisto, jonka tähtäimessä olivat erityisesti vapaat markkinat. Eurooppalaiset sosiaalidemokraatit olivat integraation suhteen verrattain välinpitämättömiä heidän huomion keskittyessä ensisijaisesti kansallisille tasoille, joita ne pitivät strategisesti tärkeimpinä poliittisina asemapaikkoinaan. Vasta kansallisten ”keynesiläisyyden” kriisien aikoihin eurooppalaiset sosiaalidemokraatit kiinnostuivat jälleen Euroopan integraatiosta ja alkoivat nähdä sen kehittämisen keinona uusintaa sosiaalidemokraattista projektia (emt).

nen (Pihkala 2008, 330-331). Yhteisön perustajamaiden poliittiset erimielisyydet johtivat Pakaslahden (2001, 40) mukaan "vesitettyyn kompromissiin", joka ei luonut selkeitä rajoja yhteisen sosiaalipolitiikan alueelle sen enempää kuin välineitä sen toteuttamiseen. Mielenpitoet niin sosiaalikesymysten roolista kuin sosiaali- ja talouspolitiikan välineistä ovatkin olleet varsin hajaantuneita yhteisön perustamisesta alkaen (katso Streeck 1998, 73).

Rooman sopimuksen perusta loi edellytykset ylikansallisten eurooppalaisten lakien kehittämiseksi, ja samalla luotiin tietä yhteisön kehityksessä sittemmin korostuneelle negatiiviselle integraatiolle - negatiivisella integraatiolla viitataan yleisesti ottaen markkinaintegraation kansallisten esteiden purkuun sekä kilpailua häiritsevien tekijöiden poistamiseen, kun taas positiivisella integraatiolla viitataan mm. markkinoiden toiminnan ehtoja säätelevien yhteisten eurooppalaisten politiikkojen luomiseen. Rooman sopimuksen perusteella markkinoiden liberalisointia voitiin laajentaa ilman, että se olisi vaatinut yhteisön jäsenmailta huomattavia poliittisia ponnisteluja; tästä pitivät huolen yhteisön komissio sekä Euroopan tuomioistuin (Scharpf 1998, 15). Sen sijaan positiivisen integraation kehittäminen oli yhteisön sisällä jo alkujaan huomattavasti ongelmallisempaa, sillä se vaati yhteisön jäsenmaiden välillä huomattavaa poliittista yksimielisyyttä. Euroopan talousyhteisön ja sittemmin EU:n politiikassa usein havaittava epäsymmetria negatiivisen ja positiivisen integraation toteuttamisen välillä on siten nähtävissä rakenteellisena ongelmana. Yhteisön jäsenmaiden politiikantekoa rajoittavat niiden riittämättömät ongelmienratkaisukapasiteetit, kun taas yhteisötason politiikkaa rajoittaa se, etteivät jäsenmaiden hallitukset useinkaan pääse keskinäiseen yhteisymmärrykseen. Toisin sanoen, jäsenmaiden kansalliset intressiristiriidat ovat usein niin räikeät, ettei niitä pystytä sovittamaan yhteisön/unionin institutionaalisen viitekehyksen sisällä (Scharpf 1998, 19, katso myös Streeck 1998, 65-67).

Eurooppalaisille ammattiyhdistysliikkeille Rooman sopimus ja sen jälkeinen yhteisön politiikka kapeine sosiaalipoliittisine ulottuvuuksineen oli pettymys. Erityisen paljon eurooppalaisia ay-liikkeitä ärsytti jäsenmaiden sosiaaliturvajärjestelmien harmonisointipyrkimysten kaatuminen, sillä ne olivat olleet merkittävimpiä harmonisoinnin puolestapuhujia. Huomionarvoinen piirre silloisessa eurooppalaisessa työmarkkinapolitiikassa oli, että samaan aikaan kun jäsenmaiden kansalliset työmarkkinaneuvottelujärjestelmät sosiaalisine vuoropuheluineen kehittyivät ja vahvistuivat, yhteisötasolla ei samanlaista kehitystä tapahtunut - siitäkin huolimatta, että yhteisöllä oli Rooman sopimuksen perusteella valtuutus edistää "työnantajapuolen ja työvoiman välistä dialogia" (Streeck 1998, 73). Kuten Pakaslahti (2001, 41) on huomauttanut, eräs syy tälle neuvottelujärjestelmien kehittymättömyydelle lienee ollut yhteisön komission ja eurooppalaisen ay-liikkeen samansuuntaiset sosiaalipoliittiset tavoitteet. Voitaneeinkin olettaa, että liberaalia talouspolitiikkaa ajaneet tahot pitivät parempana olla kehittelemättä sellaista yhteisötason sosiaalipoliittikkaa koskevaa neu-

vottelujärjestelmää, jossa vastapuolena olisivat olleet samanmielisinä eurooppalaiset ay-liikkeet ja yhteisön komissio.¹⁰⁵

4.1.2 1960-luku: Väantöä yhteisön sosiaalipolitiikasta

1960-luvun alussa sosiaalipoliittisesti aktiivinen komissio ei vaikuttanut piittaavan paljoakaan jäsenmaiden näkemyksistä, mikä luonnollisesti herätti niiden keskuudessa voimakkaan vastareaktion: vuoteen 1964 mennessä kaikki jäsenvaltiot Italiaa lukuun ottamatta olivat kokonaan lopettaneet keskustelut sosiaalipolitiikasta komission kanssa (Pakaslahti 2001, 42). Huhtikuussa 1964 jäsenmaat ilmoittivat neuvoston (SOC) kokouksessa yksimielisesti, että sosiaaliturva kuuluu pelkästään jäsenvaltioiden oikeuskäytännön alaisuuteen, ja että yhteisön toimielimillä ei olisi tässä asiassa toimivaltaa. Lisäksi jäsenvaltiot esittivät neuvostolle kolme ehtoa. Ensinnäkin, (1), komissiolla ei olisi lupaa tehdä alan tutkimusta ilman neuvoston suostumusta, ja lisäksi komission tulisi rajoittaa yhteytensä yhteyshenkilöihin jäsenmaiden sosiaalipolitiikassa koskemaan pelkästään niiden tutkimusten asiasisältöä, joille neuvosto on antanut suostumuksensa. Toiseksi, (2), keskustelu tulisi käydä perussopimuksen määrittelemien toimielinten kuten talous- ja sosiaalikomitean puitteissa tai neuvoston määrittelemillä foorumeilla. Kolmanneksi, (3), komissio ei saisi tehdä yhtäkään suositusta ilman neuvoston suostumusta (emt).

Jäsenmaiden haluttomuuden seurauksena oli se, että lokakuusta 1964 ei yli kahteen vuoteen pidetty yhtäkään neuvoston kokousta, jossa olisi käsitelty sosiaalipoliittisia kysymyksiä. Liennytykseen päästiin vasta loppuvuonna 1966, jolloin puheenjohtajamaaksi siirtyneen Hollannin sosiaaliministeri Veldkamp ryhtyi sovitteluun tulehtuneita välejä. Veldkamp esitti ”herrasmiesopimuksen”, jonka mukaan komissio keskittyisi pelkästään sellaisiin asioihin, joista se tietää jäsenmaiden olevan kiinnostuneita. Tällöin jäsenmaat tekisivät yhteistyötä komission kanssa (Pakaslahti 2001, 43). Kompromissi kirjattiin niin sanottuun Veldkamp-muistioon joulukuussa 1966. Muistiossa todettiin, että komission tutkimus- ja toimenpideohjelma siirtyy neuvoston käsiteltäväksi, eikä sosiaalipoliittisia suosituksia tehtäisi ilman neuvoston päätöstä. Lisäksi komission yhteyksiä työmarkkinaosapuoliin rajoitettaisiin ja sen käyttämät riippumattomat asiantuntijat valitsisi neuvosto (emt). Poliittisesti kompromissi oli merkittävä, sillä se merkitsi yhteisön jäsenmaiden selvää voittoa komissiosta. Komissio passivoitui sosiaalipolitiikassa, kun aloitteellisuus siirtyi komissiolta jäsenvaltioille. Jäsenvaltiot puolestaan eivät halunneet sosiaalipoliittisia ehdotuksia, jotka eivät sopineet niiden poliittisiin tai taloudellisiin intresseihin. Näin ollen sosiaalipoli-

¹⁰⁵ On huomionarviosta todeta, että yhteisön alkutaipaleella juuri komissio oli verrattain innokas kehittämään aktiivisempaa sosiaalipolitiikkaa yhteisön sisällä: komissio muun muassa esitti Rooman sopimuksen aikoihin ja vielä 1960-luvun alussa jäsenvaltioiden sosiaaliturvajärjestelmien pitkälle menevää harmonisointia. Pakaslahti (2001, 41) on tosin huomauttanut, että komissiolle sosiaalipolitiikan laajentamisen voidaan katsoa merkinneen poliittista välinettä paitsi integraation syventämiseksi, myös sen omien asemien lujentamiseksi. Yhtä kaikki, kuten Hall (1994, 284) on todennut, historiallisessa katsannossa merkittävin sosiaalipolitiikan ajaja EU:n (ja sen edeltäjien) sisällä on ollut juuri komissio.

tiikan harmonisoinnin kannattajat, etunenässä komissio ja ay-liike, kokivat karvaan tappion. Komission poliittisen tappion seurauksena myös Euroopan yhteisön sosiaalista kehitystä korostava näkemys jäi tappiolle taloudellisen kehityksen painottajien saatua selvän voiton.¹⁰⁶

Komission merkittävä poliittinen tappio ei merkinnyt sitä, että se olisi väistämättä muuttanut sosiaalipoliittisia kantojaan. Komission pyrkimyksenä oli 1960-luvulla integraation syventäminen kohti kattavampaa unionia, ja sosiaalipoliittikalla oli tässä pyrkimyksessä edelleen ainakin välinearvonsa. Komission retoriikkaan kuuluikin käyttää ilmaisua, jonka mukaan taloudellinen ja sosiaalinen integraatio etenevät ”käsi kädessä” (Pakaslahti 2001, 44.). Komissio ryhtyi myös perustelemaan kiinnostustaan yhteisön sosiaalipoliittikkaa kohtaan painottamalla talousintegraation sosiaalipoliittisia näkökulmia. Esimerkiksi vuonna 1967 parlamentille osoitetussa sosiaaliraportissaan komissio painotti, että terve talouskasvu on sosiaalisten olojen kehityksen kannalta välttämätön mutta ei riittävä ehto, ja että sosiaalisten olojen parantamiseen tarvitaan myös poliittista tahtoa. Lausunnosta voikin katsoa huokuvan etäisyyden ottaminen Rooman sopimuksen aikaiseen filosofiaan, jonka mukaan sosiaalipoliittikka kehittyisi omalla painollaan talouskasvun tuloksena. Yhteisössä koetun sosiaalipoliittisen kriisin jälkeen komissio joka tapauksessa muutti jäsenmaiden sosiaalipoliittikkoja koskevia harmonisointipyrkimyksiään hienovaraisemmiksi. Komissio painotti, että harmonisointi ei tarkoittaisi sosiaalipoliittikkojen yhteen sulattamista eikä samankaltaistamista, sillä tällaisen harmonisointipoliittikan harjoittaminen olisi komission mukaan saattanut ollut vahingollista (Pakaslahti 2001, 45). Streeckin (1998, 73) mukaan tämä merkitsi käytännössä sitä, että yhteisö itse asiassa hylkäsi poliittisissa toiminnoissaan harmonisointipyrkimykset (ja myöhemmin 1980-luvulla myös retoriikassaan). Harmonisoinnin sijaan yhteisössä alkoikin hiljalleen vahvistua ajatus kansallisten alueiden ja poliittikkojen koordinaatiosta, mikä oli menetelmänä huomattavasti hienovaraisempi. Jäsenmaiden keskinäinen koordinaatio ei nimittäin vaatinut voimakkaita poliittisia uudistuksia saati kansallisten järjestelmien konvergenssia (Streeck 1998, 74).

Pakaslahden (2001, 47) mukaan jäsenmaiden nihkeä suhtautuminen yhteisön sosiaalipoliittiseen ulottuvuuteen 1960-luvun alkupuolella muuttui suopeammaksi yllättävänkin nopeasti. Eräänä tekijänä tälle voidaan nähdä sosiaalidemokraattien vaalivoitto Länsi-Saksassa 1969. Willy Brandtin johtama hallitus oli varsin suopea yhteisön sosiaalipoliittikan kehittämiseksi, joka heijastui myös Haagissa vuonna 1969 pidettyyn EY:n huippukokoukseen (Hall 1994, 286). Huippukokouksessa yhteisön tulevaisuuden tavoitteeksi asetettiin raha- ja talousunioni EMU sekä poliittinen unioni EPU. Yhdentymisen syventymistä pidettiin nyt mahdollisena vain, mikäli samalla vahvistettaisiin myös yhteisön sosiaalipoliittikkaa ja edistettäisiin sosiaalista yhdentymistä. Syitä voi toki katsoa löytyvän myös yhteisön ulkopuolelta. Ajan yleistä poliittista ilmapiiriä leimasi epävarmuus, joka aiheutui osittain yhteisön ulkopuolelta; idän ja lännen voimakkaasta vastakkainasettelusta, Vietnamin sodasta sekä Tshekkoslovakian

¹⁰⁶ Mainittakoon, että mm. Pakaslahden (2001, 44) mukaan kyseinen voitto on pitänyt tähän päivään saakka.

miehityksestä vuonna 1968. Poliittiseen ilmapiiriin vaikuttivat yhteisön sisällä myös sisäpoliittiset syyt kuten ylioppilaskapinat ja supervaltojen, byrokratian ja valtarakenteiden vastustaminen sekä talouspoliittiset syyt, kuten huononeva taloustilanne, valuuttamyllerrykset sekä kasvava työttömyys, mikä teki myös eurooppalaisen ay-liikkeen levottomaksi.

Eurooppalaisten työmarkkinoiden kannalta katsottuna merkittävä tapahtuma koettiin vuonna 1968, jolloin yhteisön pyrkimys työvoiman vapaasta liikkuvuudesta toteutui ainakin muodollisesti. Yhteisön säädökset työvoiman liikkuvuudesta ja sosiaaliturvan koordinoinnista eivät kuitenkaan vaikuttaneet liikkuvuuteen niinkään paljon kuin yleiset makroekonomiset tekijät, kuten työvoiman kysyntä ja palkkakysymykset. On huomionarvoista, että työnantajien näkökulmasta toisesta yhteisön jäsenmaasta tulevat työntekijät eivät kuitenkaan olleet erityisen houkutteleva vaihtoehto, koska yhteisösäädösten nojalla heille tuli maksaa samantasoista palkkaa ja sosiaalimaksuja kuin oman maan kansalaisille. Puheet työvoiman suuremmasta joustavuudesta ja alhaisemmista kustannuksista eivät siten käytännössä toimineet aivan toivotusti. Sen sijaan Euroopan yhteisön työmarkkinoille virtasi kustannuksiltaan halvempaa työvoimaa yhteisön ulkopuolisista maista, kuten Turkista, Jugoslaviasta ja Pohjois-Afrikan maista.¹⁰⁷ Alemman palkkatason lisäksi rekisteröimättömänä maassa olevilta työntekijöiltä puuttuivat käytännössä sosiaalietuudet ja ay-liikkeen jäsenilleen ajamat oikeudet. Yleisesti ottaen laittoman maahanmuuton voikin katsoa jakaneen eurooppalaiset työmarkkinat virallisiin ja epävirallisiin (Pakaslahti 2001, 46).

4.1.3 1970-luku: Sosiaalisen ulottuvuuden esiinnousu

1970-luvun alussa Euroopan yhteisö etsi ratkaisua edellisen vuosikymmenen lopulla esiin nousseisiin ongelmiin pyrkimällä jälleen syventämään taloudellista integraatiota. On kuitenkin huomionarvoista, että yhteisön alkutaipaleella esiintynyt voimakas usko taloudellisen kasvun kyvystä luoda automaattisesti kaikkialle vaurautta, työllisyyttä ja hyvinvointia näyttää horjuneen vakavasti. Sen sijaan yhteisön sisällä vaikuttaa nousseen esiin näkemys, jonka mukaan yhteisön poliittisen vakauden turvaaminen tulisi edellyttämään konkreettisia sosiaalipoliittisia toimia (katso Pakaslahti 2001, 48).¹⁰⁸ Tämän lisäksi yhteisön sisällä vahvistui 1970-luvun alussa ajatus Euroopan ”sosiaalisesta ulottuvuudesta”. Sosiaalinen ulottuvuus kiinnittyi kahteen merkittävään kysymykseen: talous- ja sosiaalipolitiikan suhteisiin sekä pyrkimykseen löytää poliittinen konsensus. Työmarkkinajärjestöjen kannalta katsottuna Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden idea oli merkittävä, sillä se merkitsi käytännössä muun muassa sitä

¹⁰⁷ Esimerkiksi vuonna 1976 EY:ssä arvioitiin olevan jo 600 000 laitonta työntekijää (Pihkala 2008, 429).

¹⁰⁸ Pakaslahden (2001, 48) mukaan konkreettisena osoituksena yhteisössä tapahtuneesta sosiaalipoliittisesta suunnanmuutoksesta voidaan pitää Haagin huippukokouksen jälkeistä Luxemburgin pääministerin johdolla toimitettua niin sanottua Werner-raporttia, joka korosti muun muassa talous- ja sosiaalipolitiikan yhteyttä sekä työmarkkinaosapuolten yhteistyön merkitystä.

että yhteisö katsoi tärkeäksi kytkeä työmarkkinaosapuolet EMU:n toteuttamiseen. Toinen sosiaali- ja työmarkkinapoliittisesti merkittävä asia oli sosiaalisen vuoropuhelun kehittäminen yhteisön ja työmarkkinaosapuolten välille. Sosiaalisesta vuoropuhelusta toivottiin konkreettista välinettä, jonka avulla Euroopan yhteisö kykenisi yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa (ainakin muodollisesti) edistämään työllisyyttä ja kehittämään sosiaaliturvaa (emt).

Yhteisön kasvanutta kiinnostusta yhteistä sosiaalipolitiikkaa ja laajemmin Euroopan sosiaalista ulottuvuutta kohtaan ilmensi yhteisön ensimmäinen sosiaalipoliittinen toimintaohjelma. Yhteisön ensimmäinen sosiaalipoliittinen toimintaohjelma oli hyvin työkeskeinen, ja sen sisältämien tavoitteiden voi olettaa miellyttäneen sängen paljon ainakin eurooppalaisia ay-liikkeitä.¹⁰⁹ Toimintaohjelman kolme päätavoitetta olivat nimittäin: (1) työntekijöiden osallistuminen yritysten johtoon ja ammattiyhdistysliikkeen laajempi osallistuminen päätöksentekoon taloudellisista ja sosiaalisista kysymyksistä yhteisössä; (2) täystyöllisyyden saavuttaminen ja työllisyyden parantaminen; (3) elin- ja työolosuhteiden parantaminen ja niiden harmonisoinnin mahdollistaminen (Pakaslahti 2001, 50). Yllämainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi toimintaohjelmassa oli peräti 36 ehdotusta vuosien 1974-76 ensimmäistä vaihetta varten.¹¹⁰ Sosiaalisen toimintaohjelman sisältämät pyrkimykset jäivät kuitenkin pitkälti vain aikomuksiksi yleisen taloustilanteen huononnettua ja työttömyyden kasvettua. Yhteisön ongelmana oli yhtäältä se, että sillä ei ollut tarpeeksi varoja ja toisaalta se, että jäsenmaiden hallitukset vastustivat resurssien siirtämistä yhteisölle. Vaikka pieniä toimenpiteitä saatiinkin tehtyä, sosiaalipolitiikka palautui auttamatta taas toissijaiseen asemaansa. Tilanne ajautui lopulta jäsenmaiden välillä ”negatiiviseksi konsensukseksi”, yhteisymmärrykseksi siitä, että mitään eurooppalaista sosiaalipolitiikkaa ei tehdä (Pakaslahti 2001, 52). Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että ”positiivista” lainsäädäntöä ei yhteisössä sosiaalipolitiikan alueella säädetty, vaan sosiaalipolitiikan toteuttaminen jäi lähinnä ohjelmallisten tavoitteiden kirjaamiseksi (Hakala 2009, 308). Talouskriisin kouriin ajautuneet yhteisön jäsenmaat pyrkivät 1970-luvun puolivälistä lähtien vesittämään komission ehdotuksia varsinkin, mikäli niiden pelättiin aiheuttavan merkittäviä kustannuksia. Yhteisön poliittinen ”taantuma” merkitsi myös sitä, että pyrkimykset EMU:n ja EPU:n luomiseksi ajautuivat tyveneen.

Yleisenä trendinä 1970-luvun loppupuolella oli eurooppalaisten ay-liikkeiden vaikutuksen heikkeneminen. Osasyynä tähän oli eittämättä eurooppalaisissa hyvinvointivaltioissa vallalla olleen ”keynesiläisyysfilosofian” 1970-

¹⁰⁹ Kuten Streeck (1998, 74-75) on todennut, on huomionarvoista että kyseisenä ajankohdana yhteisön avainmaissa olivat vallassa sosiaalidemokraattiset hallitukset, jotka olivat varsin kiinteässä yhteydessä kansallisiin ay-liikkeisiin. Voitaneenkin olettaa, että tällä seikalla oli oma vaikutuksensa myös yhteisön sosiaalipoliittiseen toimintaohjelmaan.

¹¹⁰ Ensimmäistä sosiaalipoliittista toimintaohjelmaa luonnehdittiin syystäkin kunnianhimoiseksi, mutta toisaalta sillä oli selkeitä puutteita. Vaikka sosiaalipolitiikkaa ei enää tarkasteltukaan vain talouspolitiikan seurauksena, painottui se sisällöllisesti yhä vain työsuhte-, alue- ja ympäristöpolitiikkaan (Pakaslahti 2001, 51).

luvulla alkanut asteittainen heikentyminen (Hyman 2001; Kleinman 2002).¹¹¹ Kyseinen muutos voidaan nähdä ideologisesti hyvin merkittävänä. Esimerkiksi Hyman (2001, 36) on kuvannut keynesiläisyyden heikentymisen kytkeytyneen Euroopassa sosiaalidemokraattisen ideologian asteittaiseen "näivettymiseen" ja väistymiseen markkinoiden vapautta painottavien liberaalien ideologioiden tieltä. Lisäksi, kuten Hyman (emt, 172) on todennut, toisen maailmansodan jälkeinen eurooppalainen sosiaalidemokratia oli riippuvainen keynesiläisen hyvinvointivaltion olemassaolosta – tai ainakin sen visiosta. Kun hyvinvointivaltiomalleja alettiin enenevässä määrin kyseenalaistaa, merkitsi se myös sosiaalidemokraattisen ideologian toteuttamismahdollisuuksien kyseenalaistamista (emt).

Merkittävänä piirteenä tässä ideologisessa muutoksessa oli se, että keynesiläisyyden painottama täystyöllisyyden pyrkimyksen ensisijaisuus syrjäytyi eurooppalaisten hallitusten politiikoissa markkinavoimien priorisoinnin ja talousderegulaation tieltä (katso esim. Cerny 2008). Tätä siirtymää voineekin kuvata paradigmaattisena muutoksena, joka muutti oleellisesti muiden seikkojen ohella myös poliittisia diskursseja (katso Kangas 2005, 78). Työttömyysongelmien sijaan eurooppalaisten poliitikkojen keskiöön sijoittui inflaatio-ongelmien hoitaminen, ja lisäksi työttömyyttä alettiin pitää väistämättömänä osana nykyaikaisia eurooppalaisia yhteiskuntia (Kleinman 2002, 151). Uudenlainen ajattelutapa ei hyväksynyt keynesiläistä ajatusta valtioiden suuresta vaikutuksesta työllisyysasioihin, vaan sen sijaan nyt alettiin korostaa, että työllisyyden tuli määräytyä puhtaasti "markkinoiden mukaan".¹¹² Eurooppalaisten työmarkkinoiden uusiksi tunnuslauseiksi tulivatkin deregulaatio ja joustavuus (Hyman 2001, 56). Kyseinen ideologinen muutos vaikutti luonnollisesti paitsi hyvinvointivaltioihin ja sosiaalipoliittikkoihin liittyviin poliittisiin asenteisiin, myös eurooppalaisiin työmarkkinoihin pitkällä tähtäimellä. Keynesiläisyyden murtumisen voidaan nimittäin katsoa merkinneen sellaisten institutionaalisten tilojen tyhjentymistä, jotka olivat olleet ay-liikkeiden vallan perustana (Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 141, 157; Hyman 2001, 56; katso myös esim. Hyman 1994, 117).

4.1.4 1980-luku: Uusliberalismin nousu

Euroopan yhteisön poliittinen taantuma jatkui 1970-luvun lopulta aina 1980-luvun puoliväliin, jolloin eurooppalainen integraatio sai jälleen uutta voimaa. Eräiden arvioiden mukaan yhdentymisen uuden aallon katalyytteinä toimivat

¹¹¹ Kleinman (2002, 16) on kuvannut tätä keynesiläisyyden murtumista Iso-Britanniasta alkaneena ideologisena muutoksena, joka ulottui sittemmin myös Manner-Euroopan valtioihin sekä Euroopan yhteisöön. Toisaalta esimerkiksi Giddens (2007, 3) on huomauttanut, että tällaisen näkemyksen ei juurikaan voida katsoa koskevan koko Eurooppaa, sillä esimerkiksi Espanjassa, Portugalissa ja Kreikassa ei ensinkään koettu minkäänlaista eurooppalaisten "hyvinvointivaltioiden kulta-aikaa". Edellä mainitun "keynesiläisyys-filosofian" heikentymisen merkitystä Giddens ei kuitenkaan väheksy.

¹¹² Muun muassa Berend (2006, 275-278) onkin kuvannut keynesiläisyyden heikentymistä suhteessa globalisaation ja uusliberalistisen "laissez-faire -ideologian" nopeaan nousuun.

etenkin eurooppalaiset suuryritykset, jotka halusivat aktiivisesti purkaa jäljelle jääneitä kaupan teknisiä, fyysisiä ja verotuksellisia esteitä ja olla kehittämässä eurooppalaisia yhteismarkkinoita (katso esim. Hermann 2007, 70; Pakaslahti 2001, 53). Vaikka yhteisön jäsenmaat olivat sopineet tulliliiton, eurooppalaiset markkinat olivat silti jääneet sirpaleisiksi. Jäsenmaiden pyrkimykset suojautua kilpailulta aiheuttivat yrityksille huomattavia kustannuksia, mikä näkyi myös yhteisön jäsenmaiden kansantuotteessa. Vastauksena ongelmaan yhteisö loi 1980-luvulla sisämarkkinaohjelman, jonka avulla pyrittiin edistämään Euroopan taloudellista integraatiota. Sisämarkkinaohjelman päähuomio oli ennen kaikkea markkinoita avaavien esteiden purkutoimissa, mihin myös sen sosiaalipoliittinen ulottuvuus lähinnä rajoittui: sisämarkkinaohjelmassa viitattiin vain työntekijöiden vapaan liikkumisen jäljellä oleviin esteisiin (Pakaslahti 2001, 54).¹¹³ Esimerkiksi Hermann (2007, 70) onkin kuvannut EY:n sisämarkkinaprojektin luomista ”ratkaisevaksi hetkeksi, jolloin eurooppalainen integraatioprosessi kääntyi kohti uusliberalismia”.

Vuonna 1986 jäsenmaiden hallitusten välisissä neuvotteluissa laadittiin yhtenäisasiakirja, jossa muutettiin ensimmäisen kerran yhteisön perustamisasiakirjaa eli Rooman sopimusta vuodelta 1957. Yhtenäisasiakirjassa määriteltiin yhteisön sisämarkkinat ja annettiin valtuudet niiden toteuttamiseen enemmistöpäätöksillä. Sisämarkkinoiden luomisen ehdoiksi Euroopan yhtenäisasiakirja näki tavaroiden, palvelujen, henkilöiden ja pääomien vapaan liikkuvuuden talousalueen sisällä (Hakala 2009, 310). Asiakirja sulki kuitenkin pois kolme merkittävää asiaa, joihin jäsenmaat eivät halunneet yhteisöä valtuuttaa enemmistöpäätösten turvin sisämarkkinoita rakennettaessa. Yksimielisyyttä vaativat asiakokonaisuudet koskivat kansalaisten vapaata liikkuvuutta, verotusta sekä työntekijöiden oikeuksia ja etuja (Pakaslahti 2001, 55). Sosiaalipoliittisesti Euroopan yhtenäisasiakirjan merkittävimpänä tavoitteena oli rajoittaa mahdollisten taloudellisten muutosten ja kriisien sosiaalisia seurauksia (Hakala 2009, 310). Tätä pyrkimystä ajoi erityisesti Ranska, jota ajoi huoli eurooppalaisten yhteismarkkinoiden toteutumisesta. Ranskaa tuki Iso-Britannia, joka halusi saattaa sisämarkkinat voimaan määrätysässä ajassa.

Yhtenäisasiakirja ja etenkin sen luoma keskustelu yhteisön sisämarkkinoiden sosiaalisesta ulottuvuudesta olivat tärkeitä kehitysaskelaita yhteisön sosiaalipoliitikassa. Sosiaalipoliittisesti konkreettinen yhtenäisasiakirjan luoma muutos oli muun muassa se, että työsuojelun piirissä olevia tekijöitä kyettiin nyt säätelemään yhteisössä määräenemmistöpäätöksin. Komission mukaan yhteisön jäsenmaiden tuli pyrkiä työolosuhteiden parantamiseen asettamalla tavoitteikseen kyseisten olosuhteiden yhdenmukaistamisen. Komission huolena nimittäin oli, että sisämarkkinoiden toteutuessa ja yhteisön laajentuessa ”sosiaalinen polkumyynti” muodostuisi vakavaksi ongelmaksi. Työolosuhteita – ja erityisesti työterveyttä ja työturvallisuutta – parantamalla sosiaalisen polkumyyntin riskejä pyrittiin estämään ainakin osittain (Hakala 2009, 311). Toinen sosiaa-

¹¹³ Streeck (1998, 75) näkee syyksi kyseiselle markkinakeskeisyydelle sen, että EY:n komissio tahtoi sisämarkkinaohjelman taakse sekä jäsenmaiden että eurooppalaisen elinkeinoelämän tuen.

lipoliittisesti merkittävä seikka oli se, että yhteisön sosiaalipoliittiset tavoitteet oli yhtenäisasiakirjassa määritelty harmonisoinnin ja sosiaalisen koheesion käsitteiden kautta.¹¹⁴ Taloudellisen ja sosiaalisen koheesion edistämisen välineinä nähtiin talouspolitiikan ja sisämarkkinoiden täytäntöönpanokeinot (emt). Hakalan (emt) mukaan yhtenäisasiakirjan voikin katsoa ilmentäneen jälleen sosiaalipoliitiikan alisteisuutta markkinaintegraatiolle, vaikka yhteisön kielenkäytössä korostettiin taas, että talous- ja sosiaalipoliittisten tavoitteiden tulisi olla keskenään ristiriidattomat.¹¹⁵ Työmarkkinapoliittisesta perspektiivistä katsottuna kenties merkittävintä yhtenäisasiakirjassa oli kuitenkin se, että se valtuutti komission edistämään Euroopan tasolla ”työmarkkinaosapuolten välistä vuoropuhelua, joka voi johtaa sopimussuhteisiin, jos osapuolet niin haluavat” (Pakaslahti 2001, 55).¹¹⁶ Tämänkin tosin voi tulkita yhteisön pyrkimyksenä edesauttaa ennen kaikkea sisämarkkinaohjelman käytäntöön panoa (katso Abbott 1998, 617).

Yhtenäisasiakirjan syntyminen loi myös tietä sosiaaliselle peruskirjalle sekä yhteisön toiselle sosiaalipoliittiselle toimintaohjelmalle. Vuoden 1987 alussa puheenjohtajuuskausi siirtyi Belgialle, joka esitti idean sosiaalisten oikeuksien peruskirjasta perustellen ajatusta sillä, että sosiaalisten oikeuksien takaaminen koko yhteisön alueella saattaisi vähentää jäsenmaiden kansallisia kustannuspaineita. Peruskirjan nimeksi hahmottui myöhemmin ”Työntekijöiden sosiaalisten oikeuksien peruskirja”. Esitys peruskirjasta sai nopeasti taakseen kannatusta: eritoten Länsi-Saksa ja Ranska (kuten myös EAY) tukivat vahvasti peruskirjan luomista. Ainoastaan Iso-Britannia jättäytyi peruskirjan ulkopuolelle, kun se hyväksyttiin julistuksen muodossa Strasbourgissa joulukuussa 1989 (Pakaslahti 2001, 56). Iso-Britannia jäi peruskirjan ulkopuolelle myös myöhemmin, kun se liitettiin osaksi Maastrichtin sopimusta.¹¹⁷

Kuten peruskirjan nimestäkin voi jo päätellä, työntekijöiden sosiaalisten oikeuksien peruskirja kattoi henkilöpiiriltään vain työntekijät: työelämän ulko-

¹¹⁴ Toisaalta Hall (1994, 293) on huomauttanut, että sosiaalipoliitiikan ns. ”ylöspäin harmonisointia” kyseenalaistettiin EY:n sisällä 1980-luvun aikana yhä enenevässä määrin, ja sen sijaan subsidiariteettia korostettiin yhä voimakkaammin.

¹¹⁵ Hakalan (2009, 311) mukaan tämä ristiriidattomuusvaatimus oli jo sinänsä osoitus sosiaalipoliittisen ajattelun laajentumisesta yhteisön sisällä.

¹¹⁶ Huomautettakoon, että Iso-Britannia suhtautui yhtenäisasiakirjassa korostettuun työmarkkinaosapuolten väliseen tiiviiseen yhteistyöhön varsin kielteisesti. Vaikka kyseinen malli oli sille liian ”mannermainen”, se ei kuitenkaan torjunut sitä yhteisasiakirjaa päätettäessä (Pihkala 2008, 409).

¹¹⁷ Todettakoon, että Iso-Britannian ja esimerkiksi Ranskan erilainen suhtautuminen työntekijöiden sosiaalisten oikeuksien peruskirjaan on seikka, jonka voinee katsoa ilmentäneen myös laajemmalti yhteisön jäsenmaiden erilaisia poliittisia suuntauksia. Ranskassa oli vuonna 1988 saatettu voimaan sosiaaliturvan uudistus *Revenu minimum d'insertion*, jonka tavoitteena oli vähentää sosiaalista syrjäytymistä ja köyhyyttä. Uusi järjestelmä kattoi (EY:n neuvoston suosituksen mukaan) työntekijöiden lisäksi myös muita henkilöryhmiä, ja uudistus olikin huomattavasti erityyppinen kuin Iso-Britanniassa tehdyt sosiaaliturva-uudistukset. Konservatiivihallitukset, jotka olivat Iso-Britanniassa vallassa yhtäjaksoisesti vuosina 1979-1997, ajoivat selkeästi uusliberalistista politiikkaa, jotka tähtäsivät julkisten menojen supistamiseen, julkisen vallan roolin pienentämiseen, työmarkkinoiden vapauttamiseen sekä talouden liberalisointiin (Hakala 2009, 314). Mielenkiintoisena yksityiskohtana voidaan mainita, että Iso-Britannian ja Ranskan köyhyysasteet olivat 1980-luvun loppupuolella yhtä suuret, mutta nykyään köyhyysaste on Iso-Britanniassa suurempi (emt).

puolelle jäävä väestö suljettiin siis käytännössä peruskirjan kohderyhmän ulkopuolelle (katso Kleinman 2002, 88). Tosin työntekijöiden lisäksi koordinaatio-säännösten piiriin lisättiin myöhemmin myös muita ryhmiä, kuten opiskelijat (Hakala 2009, 313). Peruskirjan ensimmäinen osa käsitteli työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia varsin laajasti. Se sisälsi kappaleita vapaasta liikkuvuudesta, työllistämisestä, palkkauksesta, asuin- ja työskentelyolosuhteiden parantamisesta, sosiaaliturvasta, yhdistymisvapaudesta, työmarkkinaneuvotteluista, ammatillisesta koulutuksesta, miesten ja naisten yhdenvertaisesta kohtelusta, työntekijöiden osallistumisesta ja tiedottamisesta, terveydestä, työturvallisuudesta, lasten ja nuorten suojelusta, vanhuksista ja työkyvyttömistä (emt, 312-313).¹¹⁸ Sosiaalisen peruskirjan rakenteesta ja poliittisesta intohimosta kertonee paljon se, että siihen liittyi 47 esityksen toimintaohjelma, joista ainoastaan 17 oli varsinaisesti uusia. Ainoastaan puolet esityksistä vaati yhteisötason lainsäädäntöä, loput esityksistä voitiin hoitaa suosituksin ja toimilla, jotka eivät sitoneet jäsenmaita. Suomen liittyessä Euroopan unioniin vuonna 1995 suurin osa toimintaohjelman esityksistä olikin jo hyväksytty, kenties juuri siksi ettei useimpien ehdotusten hyväksyminen vaatinut jäsenmailta lainsäädännöllisiä muutoksia. Toisaalta osa esityksistä sisälsi kuitenkin myös sosiaali- ja työpoliittisesti merkittävää lainsäädäntöä. Nämä esitykset koskivat epätyypillisiä työsuhteita, työaikojen ja lomien sääntelyä, sukupuolten välistä tasa-arvoa ja työpaikkademokratiaa (Pakaslahti 2001, 56). Kenties huomattavinta työntekijöiden sosiaalisten oikeuksien peruskirjassa oli se, että se antoi komissiolle mahdollisuuden käynnistää ja valvoa sosiaaliturvapolitiikkaa, mikä puolestaan mahdollisti sosiaalipoliittisten toimintaohjelmien käynnistämisen (emt). Käytännössä työntekijöiden sosiaalisten oikeuksien peruskirja toimintaohjelmineen jäi kuitenkin toteuttamatta, mikä merkitsi sosiaalipoliittikan joutumista jälleen kerran paitsioon yhteisössä. Kuten muun muassa Streeck (1998, 75) on todennut, yhteisön toinen sosiaalipoliittinen toimintaohjelma koki käytännössä vieläkin ankaramman tappion kuin ensimmäinen sosiaalipoliittinen toimintaohjelma.

Tarkasteltaessa Euroopan yhteisön kehitystä 1980-luvulla keskeistä on huomioida, miten yhteisön politiikan keskiöön sijoittuivat sisämarkkinaohjelman myötä deregulaation ja työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen (katso Hall 1994, 291).¹¹⁹ Tämän ilmiön voidaan katsoa osaltaan kiinnittyvän Euroopan poliittisessa kentässä 1970- ja 1980-luvuilla tapahtuneisiin poliittisiin ja ideologisiin muutoksiin. Ensinnäkin, kuten luvussa 4.1.3 todettiin, 1970-luvulta lähtien Länsi-Euroopan maissa keynesiläisyysfilosofian pohjalle rakennettuja hyvinvointivaltiomalleja alettiin pitää vakavana esteenä talouskasvulle. Toiseksi, merkittävä ideologinen ilmiö 1980-luvun Euroopassa oli keskusta-oikeistolaisien puolueiden vallan nousu sekä sosiaalidemokraattien vallan yleinen vähe-

¹¹⁸ Peruskirjan poliittista luonnetta kuvaa muun muassa sen seitsemäs artikla, jossa todetaan: "Sisämarkkinoiden toteutumisen on johdettava Euroopan yhteisön työntekijöiden elintason ja työolosuhteiden paranemiseen". Sama artikla jatkaa myöhemmin: "tämän parannuksen on tarvittaessa ulotuttava tiettyihin työelämän sääntelyyn liittyviin tekijöihin, kuten joukkoyhtymisiin ja konkurssimenettelyihin" (Hakala 2009, 313).

¹¹⁹ Huomautettakoon, että deregulaatiota ajavia politiikkoja alettiin toisinaan nimitellä "reaganismiksi" ja "thatcherismiksi" (Kauppinen 2005, 194).

neminen: Iso-Britanniassa konservatiivihallitus oli päässyt valtaan vuonna 1979, ja 1980-luvun alussa keskusta-oikeistolaiset puolueet olivat hallitusvastuussa Länsi-Saksassa, Belgiassa, Hollannissa ja Tanskassa, jonka lisäksi Ranskassa sosialistihallitus oli omaksunut konservatiivisen talousstrategian (Hall 1994, 286). Kolmantena merkittävänä ilmiönä on huomioitava se, että 1980-luvulla useat eurooppalaiset sosiaalidemokraattiset puolueet siirtyivät poliittisella kartalla asteittain oikeammalle – etäännyttäen samalla itsensä traditionaalisista liittolaisistaan ay-liikkeistä (Daniels & McIlroy 2009b, 7).¹²⁰ Danielsin ja McIlroyn (emt) mukaan tällaisten ideologisten siirtymäprosessien päälle liimattiin erilaisia nimilappuja, kuten ”modernisaatio”, ”modernisoiva keskusta-oikeisto” ja ”kolmas tie”, jotka eivät heidän mielestään kuitenkaan onnistuneet piilottamaan Euroopan sosiaalidemokraattisten puolueiden asteittaista lähestymistä kohti uusliberalismia. Kelly ja Frege (2004, 193) ovat puolestaan esittäneet, että sosiaalidemokraattisten puolueiden siirtyminen ideologisesti oikealle merkitsi eurooppalaisille ay-liikkeille paitsi poliittisten asemien heikentymistä, myös sellaisten resurssien vähentymistä, joiden avulla ne olisivat voineet haastaa ”uusliberalistisen hegemonian”.¹²¹ Toisaalta on huomionarvoista, että edellä mainittu siirtymä todennäköisesti pakotti eurooppalaiset ay-liikkeet harkitsemaan uudelleen ideologisia kumppaneitaan ja identiteettejään (katso esim. Hyman 1994), mutta ei niinkään omaamansa ideologiaa: kuten esimerkiksi Hyman (2001, 55) sekä Upchurch, Taylor ja Mathers (2009, 157) ovat todenneet, sosiaalidemokraattisella ideologialla oli ja on edelleen hegemoninen asema organisoituneen eurooppalaisen työvoiman keskuudessa. Joka tapauksessa edellä mainittujen seikkojen on mahdollista katsoa vaikuttaneen paitsi Euroopan yhteisön sisämarkkinaohjelman kehittämisen rakenteellisiin painotuksiin, myös laajemmin hyvinvointivaltiomallien poliittiseen tukeen sekä eurooppalaiseen

¹²⁰ Daniels ja McIlroy (2009b, 7) katsovat tämän siirtymisprosessin tapahtuneen varsin nopeasti, sillä heidän mukaan jo 1990-luvulla oli tullut selväksi, että eurooppalainen sosiaalidemokratia oli käytännössä toteuttamassa vauhdilla paremminkin ”desosiaali-demokratisaatiota”. Todettakoon, että niin sanottu ”kolmas tie” on ollut useammankin tutkijan kritiikin kohteena. Muun muassa Hyman (2001, 176) on todennut, että ”kolmannen tien” termiä on usein käytetty lähinnä siksi, että uusliberalismi saisi ”inhimilliset kasvot”. Toisaalla Upchurch, Taylor ja Mathers (2009, 162) ovat esittäneet, että hallitukset ja työnantajat ovat käyttäneet ”kolmannen tien” nimellä kulkevaa sosiaalista kumppanuutta käytännössä strategisena lähestymistapanaan pykiessään enemmänkin pääoman kasvattamiseen kuin osoittaakseen ystävällisyyttään organisoidulle työvoimalle. ”Kolmas tie” näyttäytyykin heidän mukaansa eräänlaisena ”kumppanuusideologiana”, joka vieraannuttaa ay-liikkeiden edustajat jäsentensä intresseistä erilaisten kumppanuusprosessien kautta (katso emt).

¹²¹ Toisaalta Kelly ja Frege (2004, 193-194) ovat nähneet eurooppalaisten ay-liikkeiden ja sosiaalidemokraattisten puolueiden välisten kytkösten heikentymisessä myös valoisaa puolen. Kelly ja Frege (emt) ovat tuoneet esille näkökulman, jonka mukaan kyseisen muutoksen voi myös nähdä tehneen ay-liikkeistä aiempaa itsenäisempiä: kun ay-liikkeiden ja sosiaalidemokraattisten puolueiden väliset sidokset eivät enää ole yhtä vahvoja kuin aiemmin, ay-liikkeillä on suurempi vapaus osallistua muun muassa nykyisestä kapitalismista, työelämän tilasta ja työvoiman asemasta käytäviin ideologisiin diskursseihin. Kyseiseen itsenäisyyteen ja vapauteen kuuluu Kellyn ja Fregen (emt) mukaan se, että ay-liikkeet voivat niin halutessaan käyttää näissä diskursseissa ”omaa kieltään” eli kehystää tapahtuneet muutokset ja poliittiset kysymykset itse valitsemillaan termeillä, haastaen siten Kellyn ja Fregen oletaman uusliberalististen diskurssien hegemonian.

työmarkkinakenttään, jossa ay-liikkeiden vaikutus oli yleisesti ottaen vähentynyt työnantajapuolen eduksi (Streeck 1998, 75; Pakaslahti 2001, 53; Kleinman 2002, 128-129; Hyman 2001, 51).

Poliittiset ja ideologiset muutosprosessit eivät häivyttäneet vaatimuksia yhteisön sosiaalisesta ulottuvuudesta, jonka merkitystä painotti edelleen paitsi EY:n komissio, myös muun muassa EAY (Kangas & Kosonen 1992, 229). Yhteisön sosiaalisen ulottuvuuden puolestapuhujat korostivat, että eurooppalaisen integraation edistämisen legitimitettiin vaati taakseen kansalaisten tuen, jonka takia integraatioon liittyviä pelkoja tuli lieventää ja antaa sille ”inhimillisemmät kasvot” (Kleinman 2002, 86). Käytännössä EY:n sosiaalisen ulottuvuuden ajaminen tarkoitti vaatimusta, jonka mukaan yhteisön työmarkkina- ja sosiaalipoliittikkoja tulisi kehittää yhteismarkkinoita vastaavasti; toisin sanoen, yhteisön tehtävänä olisi talouspolitiikan kehittämisen lisäksi määritellä ja harmonisoida työolojen perussäännökset ja perustavat sosiaaliset oikeudet. Tällaisten näkemysten näkyvimpänä yksittäisenä puolestapuhujana yhteisön sisällä oli eittämättä komission puheenjohtaja Jacques Delors, jolle tärkeää poliittista taustatukea antoivat Ranskan presidentti François Mitterrand sekä Länsi-Saksan liittokansleri Helmut Kohl (emt).¹²²

4.1.5 1990-luku: Euroopan yhteisöstä Euroopan unioniksi

1990-luku toi tullessaan merkittäviä muutoksia Euroopan yhteisöön, alkaen jo yhteisön nimestä. Maastrichtin huippukokouksessa solmittiin sopimus Euroopan unionista 7.2.1992, ja sopimus tuli voimaan 1.11.1993. Sopimuksen ratifioimisprosessi ei suinkaan ollut täysin mutkaton. Tanska äänesti sopimusta vastaan, ja Ranskan kansanäänestyksessä sopimus meni läpi vain vaivoin. Sopimus saatiin kuitenkin ajettua läpi, ja sen myötä Euroopan yhteisö muuttui Euroopan unioniksi.

Maastrichtin sopimus merkitsi yhteisölle taloudellisen integraation huomattavaa syventämistä, sillä se ajoi eteenpäin Euroopan talous- ja rahaliitto EMU:a. EMU on herättänyt tutkijoiden keskuudessa varsin vaihtelevia arvioita, ja mm. Hermann (2007, 78) on kuvannut sitä sangen poleemisesti ”uusliberalistisen uudelleenjärjestelyn selkeimpänä ilmenemismuotona Eurooppa-tasolla”. Monien muiden poliittisten toimijoiden tavoin myöskään eurooppalaisten ay-liikkeiden suhtautuminen EMU:un ei ollut lainkaan yksiselitteistä, ja muun muassa EAY esitti paikoitellen sangen vahvaakin kritiikkiä talous- ja rahaliittoa kohtaan. Esittämästään kritiikistä huolimatta EAY kuitenkin tuki EMU:a sillä perusteella, että sitä tarvittiin poliittisesti eurooppalaisen integraatiokehityksen jatkamiseksi (Martin & Ross 2001, 72). EAY oli tässä suhteessa EU:n ja etenkin sen komission liittolainen. Toisaalta EMU:n voi kuitenkin katsoa myös merkinneen EAY:lle eräänlaista dilemmaa (katso emt). Ensinnäkin, vaikka EAY antoi EMU:lle tukensa, se ei juuri avannut järjestölle niitä ovia, joiden sisäpuolella talous- ja rahapoliittisista linjauksista neuvoteltiin. EAY:llä ei myöskään ollut

¹²² Huomautettakoon, että Jacques Delors oli sosialisti, joka oli toiminut aiemmin Ranskan hallituksen ministerinä sekä ay-aktiivina (Greenwood 2007, 99).

liiemmästi liittolaisia, joiden kanssa se olisi voinut muodostaa poliittista koalitiota EU:n sisällä – tämä seikka koski niin EMU:a kuin EU:n sosiaalipoliittikkaa yleensä. EMU:a hahmoteltiin poliittisilla areenoilla, joissa suurinta ääntä pitivät eurooppalaiset keskuspankit ja valtionvarainministerit, eivät ay-liikkeen edustajat (emt). Lisäksi, vaikka EAY oli poliittisesti sitoutunut EMU:un, samaa ei voi sanoa suinkaan sen jäsenistöstä, jotka olivat huomattavasti skeptisempiä asian suhteen (emt, 72-73). Taylorin ja Mathersin (2004, 272) mukaan EMU:n voikin katsoa tuoneen mukanaan EAY:n – ja yleisesti eurooppalaisten ay-liikkeiden – toimintaa ja mahdollisuuksia rajoittavia kriteereitä työmarkkinapoliittiselle kentälle. Hyman (2001, 173) puolestaan on esittänyt huomattavasti kärjekkäämmän arvion todetessaan, että Maastrichtin prosessin hyväksyminen asetti eurooppalaiset ay-liikkeet (kuten myös eurooppalaiset sosiaalidemokraattiset puolueet) varsin hankalaan asemaan, josta niiden oli vaikea enää esittää ohjelmallisia vaihtoehtoja uusliberalismille.

Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden kannalta katsottuna huomionarvoisena ilmiönä voidaan pitää Iso-Britannian toimintaa Maastrichtin sopimukseen johtaneissa neuvotteluissa. Siinä missä yhteisön jäsenmaiden enemmistö osoitti ainakin retorisesti halukkuuttaan Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi, etenkin Iso-Britannia vastusti kyseistä pyrkimystä neuvottelujen alusta alkaen.¹²³ Iso-Britannian vastahankaisuus johtikin lopulta Maastrichtin sopimuksen kaksitasoiseen sosiaalipoliittiseen malliin, joka ei tosin juuri muuttanut yhteisön sosiaalipoliittista toimivaltaa. Lisäksi neuvottelujen tuloksena päästiin sopimukseen erillismenettelystä, jonka mukaan yhteisön jäsenmaat Iso-Britanniaa lukuun ottamatta laajensivat sosiaalipoliittisia artikloja. Käsillä olevan tutkimuksen kannalta katsottuna on mielenkiintoista todeta, että Iso-Britannian toimintaa on sittemmin selitetty sen harjoittaman poliittisen ideologian kautta. Esimerkiksi Schmitter (1998, 128) on esittänyt, että Iso-Britannian konservatiivihallitus vastusti työntekijöiden oikeuksiin ja hyvinvointipoliittikkoihin liittyviä uudistuksia etenkin siksi, että ne eivät olleet linjassa ”thatcherilaisen vallankumouksen” kanssa.¹²⁴ Streeck (1998, 69) puolestaan on selittänyt Iso-Britannian toimintaa siten, että jäsenmaa pyrki paitsi kieltämään EU:n sosiaalisen ulottuvuuden, myös puolustamaan kansallista suvereniteettiaan ja ajamaansa uusliberalistista politiikkaa.¹²⁵

¹²³ Hall (1994, 302) on esittänyt, että Iso-Britannian tunnettu vastahankaisuus EU:n sosiaalipoliittisissa asioissa on mahdollistanut sen, että muut unionin jäsenmaat ovat voineet ”säätellä sanojaan”. Toisin sanoen, muiden jäsenmaiden ei ole tarvinnut esittää vastustustaan (ainakaan kovin äänekkäästi) kysymyksissä, joita Iso-Britannian on tiedetty jo vastustavan.

¹²⁴ Todettakoon, että Thatcher ja hänen ajamansa politiikka on ollut useiden eurooppalaisia ay-liikkeitä käsitelleiden tutkijoiden hampaissa. Esimerkiksi Daniels ja McIlroy (2009b, 4-5) ovat nimittäneet thatcherilaista politiikkaa ”raakalaismaiseksi uusliberalismiksi”. Hyman (2001, 63) puolestaan on todennut, että Thatcherin kuuluisa lausunto, jonka mukaan ”yhteiskuntaa ei ole olemassa” (”there is no such thing as society”) olisi useimmissa Euroopan maissa nähty todisteena mielenvikaisuudesta.

¹²⁵ Hyman (2001, 108) mainitsee mielenkiintoisesti, että osaltaan juuri Thatcherin vastahankaisuus EU:ta kohtaan lisäsi EU-myönteisyyttä brittiläisissä ay-liikkeissä. Hymanin (emt) ilkkurisen toteamuksen mukaan kyseisten ay-liikkeiden logiikka saattoi toimia siten, että mikäli Thatcher vastustaa jotain niinkin voimakkaasti, siinä on pak-

Eräiden kriittisten arvioiden mukaan Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen ja unionin sosiaalipolitiikan syventäminen, jotka olivat kokeneet pienen edistysvaiheen 1980-luvun loppupuolella, jäivät Maastrichtin sopimuksen jälkeen unionissa taka-alalle (katso esim. Kleinman 2002, 92; Pakaslahti 2001, 57). Tähän liittyen Scharpf (1998, 33-35) on esittänyt, että Maastrichtin sopimuksen myötä myös EU:n negatiivisen integraation ensisijaisuus korostui entisestään positiiviseen integraatioon nähden.¹²⁶ Streeckin (1998, 79) mukaan kyseinen negatiivisen integraation ensisijaisuus voidaan tosin nähdä osoituksena jäsenmaiden halusta soveltaa yhteisötasolla subsidiariteetin periaatetta; tämän tulkinnan mukaan jäsenmaiden kansalliset toimintatavat ja näiden ”sosiaalinen autonomia” eivät tule juurikaan uhatuiksi, kun yhteisön politiikassa sovelletaan alhaisimman yhteisimmän nimittäjän periaatetta.¹²⁷

Maastrichtin sopimuksen jälkeen Euroopan unionissa painotettiin työttömyysongelman ratkaisemisen tärkeyttä. Kuten aiemminkin, eurooppalaisen kilpailukyyn merkitystä korostettiin jälleen työ- ja sosiaalipoliittisten kehityksen mahdollistajana. Vuonna 1993 komissio esitti sosiaalipoliittisen ”vihreän kirjan”, joka hahmotti unionin sosiaalista kehitystä tulevaisuudessa.¹²⁸ Keskeisinä kysymyksiä vihreässä kirjassa olivat, onko EU:ssa enää mahdollista saavuttaa täystyöllisyyttä ja mikä on eurooppalaisten hyvinvointivaltiomallien osa tulevaisuudessa (Pakaslahti 2001, 59). Vihreää kirjaa mielenkiintoisempi lienee kuitenkin ”valkoinen kirja”, jonka komissio julkaisi Eurooppa-neuvoston toimeksiannosta joulukuussa 1993. Kirja nimettiin enteellisesti nimellä ”Kasvu, kilpailukyky ja työllisyys”. Valkoisen kirjan oli tarkoitus esittää visioita, miten Euroopan taloutta, kilpailukykyä ja työllisyyttä voitaisiin vahvistaa. Vastaukset näihin kysymyksiin olivat sangen mahtipontisia. Valkoisen kirjan mukaan jäsenmaiden talouksien tehtävänä oli vastata uusiin vaatimuksiin ja sopeutua merkittäviin muutoksiin tuotantojärjestelmissä (emt, 60). Valkoinen kirja tarjosikin eurooppalaisen työllisyysstrategian hahmottamiseen sekä ideologisia, poliittisia että analyttisiä aineksia. Valkoinen kirja painotti muun muassa, että työmarkkinoita tulee tehostaa mukauttamisen, rationalisoinnin ja yksinkertais-

---

ko olla paljon hyvää. Myöhemmin useimpien brittiläisten ay-liikkeiden päämääräksi tulikin ”Euroopan sosiaalisen mallin” keskeisten elementtien omaksuminen (emt).

¹²⁶ Negatiivisen integraation korostuneisuuden syiksi Scharpf (1998, 33-35) esittää erityisesti unionin komission politiikan, Euroopan tuomioistuimen linjaukset sekä eurooppalaisen kilpailulainsäädännön. Scharpf (emt, 35) menee niin pitkälle, että hän puhuu jopa ”negatiivisen integraation imperialismista”.

¹²⁷ Abbott (1998, 626) on huomauttanut, että kyseinen ”alimman yhteisen nimittäjän politiikka” ei suosi eurooppalaista työnantajakattojärjestöä EAY:tä, vaan se käytännössä heikentää järjestön vaikuttamismahdollisuuksia unionin sisällä. Koska EAY:n poliittiset pyrkimykset ovat luonteeltaan pitkälti ylikansallisia, sen intresseissä on pyrkiä vaikuttamaan EU:n instituutioihin niiden kehittäessä unionin tasolle uusia ylikansallisia politiikkoja. Koska ”alimman yhteisen nimittäjän politiikka” ei ole kovinkaan voimallinen tapa kehittää EU:n ylikansallisia politiikkoja, Abbottin (emt) mukaan se käytännössä heikentää EAY:n poliittisia vaikutusmahdollisuuksia.

¹²⁸ Selvytydeksi mainittakoon, että komissio tekee keskustelualoitteita ”vihreiden kirjojen” ja ”valkoisten kirjojen” kautta. Vihreiden kirjojen avulla komissio esittelee tulevien hankkeiden suuntaviivoja ja valkoisten kirjojen avulla toimenpide-ehdotuksia.

tamisen avulla; sosiaalipoliittiset toimenpiteet taasen arvioitiin sen kautta, miten ne vaikuttivat unionin kilpailukykyyn (Kleinman 2002, 100).¹²⁹

Tämän tutkimuksen kannalta katsottuna valkoinen kirja on mielenkiintoinen myös siksi, että siinä komissio hahmottelee nimenomaisesti ”Euroopan sosiaalista mallia”. Valkoisen kirjan sanoman mukaan Euroopan sosiaalinen malli on tärkeä ja sitä tulee pitää yllä, mutta sitä on myös tarpeen mukauttaa (Kleinman 2002, 97). On huomionarvoista, että Euroopan sosiaalista mallia hahmotellessaan komissio tulee samalla hahmotelleeksi myös eurooppalaista identiteettiä yhteiseksi julistamiensa arvojen kautta. EU:n jäsenmaille yhteisiä arvoja ovat sen mukaan demokratia ja yksilön oikeudet, vapaa työehtosopimusmenettely, markkinatalous, kaikille yhtäläiset mahdollisuudet, sosiaaliturva ja solidaarisuus – käsite, jota valkoinen kirja oli jo itse arvioimassa uudelleen (Pakaslahti 2001, 60-61).¹³⁰ Valkoisen kirjan mukaan uusi aika vaati uudenlaista ja ”aktiivisempaa” solidaarisuutta, mikä käytännössä merkitsi muun muassa sitä, että passivoivista tulonsiirroista tuli siirtyä ihmisiä aktivoiviin toimiin: esimerkiksi työttömyyskorvausten sijaan ihmisille tuli tarjota työllistymistä ja koulutusta (emt). Vihreää ja valkoista kirjaa on kuvattu komission pyrkimyksenä tukea unionin sosiaalipoliittista ulottuvuutta, mutta kuitenkin vain siinä määrin kuin kansainvälisen kilpailun vaatimukset sen sallivat (Deacon 1999, 76). Papereissa esitetyt ajatukset muun muassa työelämän joustoista, välillisten työvoimakustannusten alentamisesta sekä siirtymisestä ”passiivisesta työttömyysturvas- ta” ”aktiiviseen työvoimapolitiikkaan” voidaan siten nähdä unionin pyrkimyksenä mukautua globalisaation vaatimuksiin (katso Deacon 1999, 75-76; vertaa Giddens 2007, 100-102).

¹²⁹ Valkoisen kirjan pohjalta Eurooppa-neuvosto hyväksyi lyhyen ja keskipitkän aikavälin toimintaohjelman, joka koostui kolmesta eri osa-alueesta: (1) yleisistä poliittisista linjoista, joita toteutetaan jäsenmaissa työllisyyden edistämiseksi, (2) Euroopan unionin erityistoimista ja (3) seurantaprosesseista (Pakaslahti 2001, 60). Toimintaohjelman perusfilosofia on hyvin samanlainen kuin myöhemmin EU:n lanseeraamassa avoimen koordinaation menetelmässä: koska jokaisella jäsenmaalla on omat erityispiirteensä, ne voivat omin keinoin toteuttaa EU:n asettamat yhteiset tavoitteet, joiden saavuttamista seurataan erilaisten seurantamekanismien avulla. Avoimen koordinaation menetelmä on varsin laajasti tutkittu tema nykyisessä EU-tutkimuksessa, eikä sitä laajuutensa vuoksi käsitellä tässä tutkimuksessa yksityiskohtaisemmin (aiheesta lisää katso esim. Kari & Saari 2005; Saari 2003). Todettakoon kuitenkin, että muun muassa Walters ja Haahr (2005, 118-125) ovat nähneet avoimen koordinaation menetelmän sekä siihen kytkeytyvän ”uuden hallintatavan” ilmentävän EU:n uusliberalistista ja managerialistista hallintatapaa. Tarkemmin sanoen, Walters ja Haahr (emt) näkevät avoimen koordinaation menetelmän sekä siihen kytkeytyvän uuden hallintatavan osoituksena traditionaalisen valtiotason politiikan merkityksen vähentymisestä sekä poliittisen kentän fragmentoitumisesta markkinavoimien ja erilaisten eturyhmien areenaksi. Heidän mukaansa poliittinen hallinta muuttuu AKM:n ja uuden hallintatavan kautta eräänlaiseksi ”epäsuoraksi etähallintajärjestelmäksi”, jossa esimerkiksi julkisen sektorin toimintoja pyritään hallitsemaan ja ohjaamaan niiden mitattavuuden ja laskettavuuden kautta (emt).

¹³⁰ Mainittakoon, että Euroopan sosiaalisen mallin käsitettä hahmotettiin EU:n komission tiedonannossa myös seuraavana vuonna sosiaalipolitiikan valkoisessa kirjassa (1994). Tällöin Euroopan sosiaalinen malli määriteltiin ”yhteisten arvojen joukkona eli sitoutumisena demokratiaan, henkilökohtaisena vapautena, sosiaalialialogina, kaikille yhtäläisinä mahdollisuuksina, riittävänä sosiaaliturvana ja solidaarisuutena yhteiskunnan heikko-osaisia kohtaan” (Jepsen & Serrano Pascual 2005, 234).

Vuonna 1997 unionin jäsenmaat solmivat Amsterdamin sopimuksen, joka liitti Maastrichtin sosiaalipoliittisen pöytäkirjan osaksi EU:n perussopimusta (Pakaslahti 2001, 63). Vaikka Amsterdamin sopimus ei sinänsä mullistanutkaan mitään – jäsenmaat vastasivat edelleen itse muun muassa työllisyyspolitiikoita –, sopimus antoi kuitenkin EU:n toimielimille aiempaa enemmän sosiaalipoliittista valtaa. Ennen Amsterdamin sopimusta unionin perussopimuksen lainsäädännöllinen toimivalta oli hyvinkin rajoitettua, sillä se ulottui käytännössä lähinnä sosiaaliturvan koordinaatioon ja työnsuojeluun. Amsterdamin sopimuksen tultua voimaan unioni pystyi tekemään yhteisötasoisia lainsäädäntöä eli säädellä direktiivien avulla muun muassa sosiaaliturvan ja sosiaalisen suojelun vähimmäistasoja – tosin tällaisten direktiivien hyväksyminen edellytti jäsenmaiden yksimielisiä päätöksiä (emt, 67). Eurooppalaisten työmarkkinajärjestöjen kannalta katsottuna Amsterdamin sopimusta voinee pitää edistysaskeleena, sillä se lisäsi ainakin muodollisesti työmarkkinaosapuolten vastuualueita ja osallistumismahdollisuuksia (katso emt, 63).

1990-luvun loppupuolella EU:n sisällä luotiin vielä kaksi työ- ja sosiaalipoliittisesti merkittävää prosessia, eli niin sanotut ”Cardiffin prosessi” ja ”Kölnin prosessi”. Cardiffin prosessin tarkoituksena oli seurata unionin jäsenmaiden tekemiä rakenteellisia uudistuksia kasvun ja työllisyyden edistämiseksi. Cardiffin prosessin taustalla oli pyrkimys tehostaa etenkin hyödyke- ja pääomamarkkinoiden toimintaa alueilla, joiden toimintakyky koettiin heikoksi. Cardiffin prosessi perustui pitkälti erilaisille raporteille ja asiakirjoille, joiden pohjalta talouspoliittinen komitea EPC valmisti vuosittain yhteenvedon Eurooppa-neuvoston kevätkokouksiin (Saari 2003, 180).¹³¹ Työmarkkinapoliittisesti merkittävämpi seikka tapahtui kuitenkin Kölnissä kesäkuussa 1999, jossa Eurooppa-neuvosto loi Euroopan työllisyys sopimuksen ja edellä mainitun ”Kölnin prosessin”. Kölnin prosessin seurauksena luotiin niin sanottu makrotaloudellinen dialogi, jonka pyrkimyksenä oli koordinoita EU:n sisällä talous-, raha-, budjetti- ja finanssipolitiikkoja. Makrotaloudelliseen dialogiin osallistuvat Euroopan neuvoston, komission, Euroopan keskuspankin ja työmarkkinaosapuolten edustajat käsitellen ydinkysymyksenään sitä, miten eurooppalaista kasvua ja työllisyyskehitystä voidaan kehittää unionin sisällä. Huttusen ja Janéruksen (2002, 207) mukaan makrotaloudellisen dialogin luomisen taustalla oli unionin halut kytkeä yleiseurooppalaiset talous- ja työllisyyspolitiikat entistä lähemmin toisiinsa sekä luoda työmarkkinajärjestöille muodollinen asema EU-tason talouspoliittisessa keskustelussa. Huttusen ja Janéruksen (emt) mukaan työmarkkinajärjestöjen kytkeminen aiempaa läheisemmin talouspolitiikan suunnitteluun ja toteutukseen olikin luontevaa, sillä niillä oli jo vakiintunut asema osana EU:n työllisyyspolitiikkaa. Toisaalta voidaan myös olettaa, että makrotaloudellisen

¹³¹ Saaren (2003, 181) mukaan EPC:n raporttien sosiaalipoliittinen merkitys oli lähinnä tavassa, jossa sosiaalipoliittisia kysymyksiä tarkasteltiin julkisen talouden kestävyyyteen kytkeytyvinä rakenteellisina ongelmina. Saaren (emt) mukaan raportit tapasivat hahmottaa julkisen talouden kestävyyttä synkkään sävyyn ja tarkastelevan sosiaalipoliittikkaa lähinnä työmarkkinoiden kannustinongelmana. Saari (emt) toteaaakin mielenkiintoisesti, että ”kun raportit pyrkivät edistämään kilpailua sekä jäsenmaissa että unionissa, sosiaalipoliittikka näyttäytyy usein enemmänkin markkinoiden vääritymänä kuin markkinoiden epäonnistumisen kompensoimisena”.

dialogin kehittäminen merkitsi unionille myös pyrkimystä poliittisen konsensuksen vahvistamiseen EU:n talous- ja työpolitiikkakenttien sisällä.

Euroopan unionin sosiaalisen ulottuvuuden kannalta katsottuna on huomionarvoista, että läpi 1990-luvun EU:ssa tarkasteltiin sosiaalipolitiikkaa erilaisissa poliittisissa prosesseissa useista eri näkökulmista muun muassa julkisen talouden, kannustinpolitiikan, rakenteellisten esteiden tai rahapolitiikan haasteiden kautta mutta ei juurikaan sosiaalipolitiikan itsensä näkökulmasta (Kari, Kattelus & Saari 2008, 86-87). Talouspolitiikan laajoja suuntaviivoja hahmoteltaessa (1993) sosiaalipolitiikka nähtiin julkisena menona ja julkisen talouden vakauden haasteena, Euroopan työllisyysstrategiassa (1997) kannustinkysymyksenä, Cardiffin prosessissa (1998) rakenteellisena sisämarkkinoiden toiminnan haasteena ja Kölnin prosessissa (1999) rahapolitiikan haasteena sekä kasvuongelmana (emt, 88). Yleisesti ottaen 1990-luvun EU:n työ- ja sosiaalipolitiikkojen keskeisenä piirteenä oli pyrkimys mukautua globalisaation aiheuttamiin kasvaneisiin taloudellisen kilpailukyvyn vaatimuksiin (katso esim. Streeck 1998; Deacon 1999).¹³²

1990-luvun loppupuolella Euroopan unionia varjostivat skandaalit ja unionin kriisiytyminen. Maaliskuussa 1999 julkistettiin EU:n hallintoa käsittelevä, itsenäisten asiantuntijoiden suorittama tutkimus, joka raportoi unionin kärsivän laajasti huonosta hallinnosta, nepotismista ja suoranaisesta vilpillisyydestä. Raportin mukaan komissio oli menettänyt kontrollin Brysselissä majailevaan, 19 000 henkilön vahvuiseen virkamiehistöön. Lisäksi raportti syytti komissiota muun muassa vastuunkierrosta, korruptiosta ja hyväveli-järjestelmästä (Kleinman 2002, 122-124). Tapahtumaketjut aiheuttivat lopulta sen, että Jacques Santerin johtama komissio erosi virastaan. Samana vuonna pidetyt EU-parlamenttivaalit asettivat osaltaan myös unionin legitimitietin kyseenalaiseksi äänestysviikkauuden jäädessä alle viidenkymmenen prosentin. Romano Prodin johtamalla uudella komissiolla oli siten edessään paljon työmaata EU:n poliittisen uskottavuuden palauttamiseksi uuden vuosituhannen kynnyksellä.

4.1.6 2000-luku: Lissabonin strategia ja Euroopan sosiaalinen malli

Vaikka Euroopan sosiaalisesta mallista on puhuttu Euroopan unionin sisällä jo 1980-luvulta lähtien, suuremmalle yleisölle se oli luultavasti jäänyt varsin tuntemattomaksi käsitteeksi. Laajempaa julkisuutta Euroopan sosiaalisen mallin käsite saikin vasta uudella vuosituhannella, vuonna 2000 Lissabonissa pidetyn EU:n huippukokouksen myötä. Huippukokouksessa Euroopan unionille määriteltiin uusi kasvustrategia, joka tunnetaan myös ”Lissabonin strategiana”. Huippukokouksessa hyväksytyssä päätelmässä Euroopan unioni julisti mahtipontisesti:

¹³² Toisaalta Pihkala (2008, 100-101) on huomauttanut mielenkiintoisesti, että samalla kun globaalin kilpailukyvyn vaatimukset vahvistuivat yhä voimakkaammin EU:n sisällä, sosiaalipolitiikka alettiin tunnustaa yhtenä tuotannontekijänä. Toisin sanoen, sen sijaan että sosiaalipolitiikka olisi nähty pelkästään julkisena kulutuksena, sillä katsottiin olevan samoja vaikutuksia kansantalouteen kuin investoinneilla. Sosiaalipolitiikkaa legitimoitiin myös korostamalla, että sosiaalipolitiikan puuttuminen aiheuttaa myös kustannuksia, jotka voivat olla laadullisesti ja yhteiskunnallisesti huomattavasti suurempia kuin sosiaalipolitiikasta aiheutuvat kustannukset (emt).

Unioni on tänään asettanut itselleen uuden strategisen päämäärän seuraavaa vuosikymmentä varten: siitä on tultava maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestäväää talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta. (Saari 2003, 9)

Tähän uuteen strategiaan sisältyvien päämäärien saavuttamiseksi Euroopan unioni nimesi kolme tavoitetta. Euroopan unionin tuli (1) "valmistella siirtymistä tietoon perustuvaan talouteen ja yhteiskuntaan toteuttamalla parempaa tietoyhteiskunta-, tutkimus- ja kehittämisspolitiikkaa sekä nopeuttamalla kilpailukykyä ja innovaatioita edistävää rakenneuudistusprosessia ja toteuttamalla sisämarkkinat"; (2) "nykyaikaistaa Euroopan sosiaalista mallia, investoida ihmisiin ja torjua sosiaalista syrjäytymistä" sekä (3) "säilyttää talouden hyvät näkymät ja suotuisat kasvuennusteet toteuttamalla asianmukaista talouspolitiikan yhdistelmää" (Kari & Saari 2005, 73).¹³³ Huomionarvoista on, että vaikka kyseinen strategia ilmensikin retorisesti Euroopan sosiaalista ulottuvuutta varsin mahtipontisin sanankääntein, monet tutkijat ovat katsoneet sosiaalisen ulottuvuuden jääneen siitä huolimatta käytännössä toissijaiseen asemaan talouspolitiikkaan nähden (katso esim. Greenwood 2007, 101; Giddens 2007, 170).

Lissabonin strategian päämääränä oli kehittää Euroopasta maailman kilpailukykyisin talousalue vuoteen 2010 mennessä. Varsin pian kävi selväksi, että tämä tavoite ei tulisi toteutumaan toivotussa ajassa. Tämä ei kuitenkaan heikentänyt vaatimuksia Lissabonin strategian keskeisestä tavoitteesta, Euroopan sosiaalisen mallin nykyaikaistamisesta. Kysymykseksi nouseekin, minkä takia Euroopan sosiaalista mallia tahdottiin (ja tahdotaan yhä) niin voimakkaasti nykyaikaistaa. Syitä tälle modernisaatiohalulle on löydettävissä useita mutta voitaneen sanoa, että laajasti ottaen nämä syyt on mahdollista nähdä kytkeytyvän kahteen pääkategoriaan: pyrkimykseen ratkaista EU:n jäsenvaltioissa havaitut rakenteelliset ongelmat sekä EU:n talouspoliittisiin pyrkimyksiin.

Euroopan unionin jäsenvaltioiden rakenteellisia ongelmia käsiteltäessä mielenkiintoisena tekstinä ilmenee Lissabonin huippukokouksen valmisteluasiakirja, jonka EU:n komissio toimitti jäsenvaltioille vuoden 2000 helmikuussa. Valmisteluasiakirjassaan komissio totesi ensinnäkin, että EU oli jäänyt jälkehen "tietoyhteiskuntien" kärkijoukosta, mikä vaati komission mukaan keskittettyjä toimenpiteitä (Kari & Saari 2005, 70-71). Lisäksi komissio määritteli valmisteluasiakirjassa kuusi keskeistä rakenteellista ongelmaa, jotka häiritsivät jäsenmaiden työsektoria (emt). Nämä ongelmat olivat komission mukaan sukupuolivaje (naisten työllisyys oli liian alhainen), palveluvaje (palvelusektorilla oli työpaikkoja vähemmän kuin Yhdysvalloissa), ikäluokkavaje (ikäntyneiden ihmisten liian alhainen työllisyysaste), osaamisvaje (liian vähäinen tietotekniikan koulutus), suuret alueelliset erot sekä pitkäaikainen rakennetyöttömyys. Komission huolenaiheena oli erityisesti se, että edellä mainitut vajeet loivat

¹³³ Lissabonissa julistettua kasvustrategiaa voi pitää retorisesti varsin mielenkiintoisena. Toisaalta kasvustrategiassa julistettiin, että talous-, työ- ja sosiaalipolitiikkojen tulee olla keskinäisessä tasapainossa (katso Kari & Saari 2005, 73). Toisaalta, kuten edellä esitetyistä tavoitteista havaitaan, strategiassa painotettiin kuitenkin käytännössä lähinnä talouspolitiikkaa sekä EU:n sisämarkkinoiden syventämistä.

työttömyyttä, sosiaalista syrjäytymistä ja köyhyyttä, jotka puolestaan aiheuttivat unionin jäsenmaille huomattavia kustannuksia ja rasittivat niiden sosiaaliturvajärjestelmiä (emt).

Toisaalta EU:n komission huolenaiheena oli myös globaalin talouden kehitys. Kansainvälisen kilpailun kiristyessä Euroopan perinteisten kilpakumppaneiden Yhdysvaltojen ja Japanin oheen olivat kivunneet aasialaiset valtiot ja etenkin Kiina ja Intia, jotka loivat koko ajan yhä enemmän haasteita eurooppalaiselle teollisuudelle ja kilpailukyvyille. Maailmantaloudessa tapahtunutta muutosta kuvaa muun muassa se, että vielä 1980-luvulla ns. EU25-maat olivat tuottaneet yhteensä 26 prosenttia maailman teollisuustuotannosta. Sen jälkeen Euroopan tuotantoluvut ovat kuitenkin tasaisesti laskeneet ja on arvioitu, että vuonna 2015 Euroopan osuus maailman teollisuustuotannosta olisi enää 17 prosenttia (Giddens 2007, 4). Tämä kehitys on luonnollisesti vaikuttanut suuresti myös EU:n jäsenvaltioiden työvoimarakenteeseen. Vain sukupolvi sitten lähes neljäkymmentä prosenttia eurooppalaisesta työvoimasta oli sijoittunut teollisuuteen tai siihen kytkeytyviin toimihaaroihin, mutta 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä vastaava luku oli EU-maissa keskimäärin enää vain 16 prosenttia; nykyisin lähes 80 prosenttia työvoimasta sijoittuu tietotai palvelusektoreille (Giddens 2007, 59). Kuten havaitaan, muutokset olivat olleet huomattavia. Kriittisten arvioiden mukaan näihin muutoksiin ei ollut reagoitu Euroopassa riittävässä määrin. Euroopan unionissa huolta herättivät erityisesti sen mahtivaltiot Saksa, Ranska ja Italia, joiden yhteenlaskettu väkiluku vastaa neljäkymmentä prosenttia EU-alueen koko väestöstä. Euroopan talouden kannalta näiden maiden painoarvo on merkittävä, mutta juuri näissä maissa rakenteelliset reformit olivat jääneet joko puolitiehen tai kokonaan toteuttamatta (katso Giddens 2007, 32-39).¹³⁴ Näitä ilmiöitä peilaten EU:lle täytyi komission mukaan luoda uusi strategia, joka vauhdittaisi sen jäsenvaltioiden kansallisia reformeja, kehittäisi unionin työ- ja sosiaalisektoreita sekä edistäisi talouskasvua. Vuoden 2000 maaliskuussa pidetyssä EU-huippukokouksessa lanseeratun uuden kasvustrategian toivottiin vastaavan globalisaation ja siitä aiheutuneeseen kansainvälisen kilpailun voimistumiseen, yleiseurooppalaisiin sosiaalisiin, yhteiskunnallisiin ja demografisiin muutoksiin sekä parantavan eurooppalaisten työmarkkinoiden toimintaa (katso esim. Jepsen & Serrano Pascual 2005; Palola 2007; Giddens 2007). Huomionarvoista on, että EU kytki tämän kasvustrategian nimenomaisesti Euroopan sosiaalisen mallin käsitteeseen, jonka käyttö vakiintui unionissa vasta Lissabonin huippukokouksen myötä (Palola 2007, 35). Käsitteestä muodostuikin Lissabonin huippukokouksen jälkeen yksi EU-tutkimuksen keskeisimmistä termeistä (Jepsen & Serrano Pascual 2005, 232).

Pian Lissabonin huippukokouksen jälkeen kävi selväksi, kuinka hankalaa uuden kasvustrategian toteuttaminen käytännössä tulisi olemaan. Ensinnäkin lähes välittömästi strategian julistamisen jälkeen iski maailmanlaajuinen taan-

¹³⁴ Giddens (2007) kutsuu Saksaa, Ranskaa ja Italiaa tästä syystä "suljetuiksi yhteiskunniksi". "Suljetut yhteiskunnat" ovat Giddensin mukaan sellaisia yhteiskuntia, joissa muutostarpeet ovat täysin ilmeisiä, mutta joissa "luonnollinen konservatismi", oman edun tavoittelu tai molemmat estävät muutosten toteuttamista (Giddens 2007, 32).

tuma, joka vaikutti huomattavasti EU:n talousalueeseen (Giddens 2007, 16). Toiseksi strategian panemista käytäntöön vaikeutti sen sisältämät poliittiset vaatimukset, joiden noudattaminen ei unionin jäsenmaissa ollut niin yksiselitteistä kuin oli toivottu. Kolmas keskeinen syy strategian toimeenpanon hankaloitumiselle oli strategiassa itsessään, joka oli erittäin laaja ja monisyinen (emt, 17).¹³⁵ Vuonna 2004 julkaistu Lissabonin strategian toimeenpanoa arvioiva väliraportti (ns. Kokin raportti)¹³⁶ teki viimeistään selväksi sen, että Lissabonin strategian toteuttaminen oli jäänyt jäsenmaissa puutteelliseksi, ja että strategian asettamia aikatauluja ja määrällisiä tavoitteita ei ollut saavutettu. Itse asiassa kehitys oli kulkenut täysin päinvastaiseen suuntaan kuin oli toivottu: EU näytti jääneen jälkeen tärkeimmästä kilpailijastaan Yhdysvalloista. Lisäksi Kiinan ja Intian voimakas talouskasvu sekä erityisesti kehitys palvelu- ja tavaratuotannossa aiheuttivat lisäpaineita EU:n kilpailukyvyyn parantamiselle. Väliraportissa ilmenettiin myös huolestuneisuutta siitä, että kehitys EU:n sisällä näytti pysähtyneen, ja että unionin jäsenmaiden väliset erot eivät olleet supistuneet. Köyhemmät jäsenmaat eivät olleet vaurastuneet toivotulla tavalla, rakenteellisia uudistuksia ei ollut tehty aiempaa voimakkaammin eivätkä vähemmän innovatiiviset maat olleet onnistuneet lisäämään innovatiivisuuttaan. Huomionarvoista on, että Lissabonin väliraportti korosti kasvustrategian toteuttamisessa erityisesti työllisyyttä ja jäsenmaiden sosiaaliturvaan tehtävien muutosten merkitystä: raportti näki ongelmina etenkin ”passivoivan” työttömyysturvan ja liian alhaisen eläkkeellesiirtymisiän (Kari & Saari 2005, 131-132).¹³⁷ 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä Euroopan sosiaalisen mallin uudistaminen näyttäytyi siten entistäkin tärkeämpänä tehtävänä (katso esim. Giddens 2007).

¹³⁵ Tästä saa kuvan, kun tarkastellaan Lissabonin strategian toimeenpanoa arvioivien ns. rakenteellisten indikaattoreiden määrää. Indikaattorit kattavat talous-, työllisyys-, sosiaali-, rakenne-, talousuudistus-, innovaatio- ja ympäristöpolitiikat. Vuonna 2002 näitä eri kasvustrategian eri ulottuvuuksia kuvaavia indikaattoreita oli yhteensä 42 kappaletta, jotka puolestaan jakaantuivat edelleen 107 indikaattoriin. Yhteensä Lissabonin strategiaan kuului yli sata tavoitetta, joiden toteutumista oli tarkoitus mitata indikaattoreiden avulla (Kari & Saari 2005, 130). On selvää, että näin monen indikaattorin seuranta, saati niiden kuuluvien vaatimusten toteuttaminen, oli käytännössä erittäin monimutkaista ja hankalaa. Komissio tiivistikin vuoden 2004 Eurooppaneuvostoa varten indikaattorijoukon neljäntoista ydinindikaattorin luetteloksi. Nämä indikaattorit olivat (1) BKT henkeä kohden, (2) työn tuottavuus, (3) työllisyysaste, (4) ikääntyvien työntekijöiden työllisyysaste, (5), henkilöresursseihin suunnatut menot (julkiset koulutusmenot), (6) tutkimus- ja kehitysmenot, (7) tietotekniikkamenot, (8) rahoitusmarkkinoiden yhdentyminen, (9) köyhyysriski, (10) pitkäaikaistyöttömyys, (11) alueellisten työllisyysasteiden hajonta, (12) kasvihuonekaasujen päästöt, (13) talouden energiavaltaisuus ja (14) kuljetusten määrä (emt).

¹³⁶ Raportin työryhmää johti Alankomaiden entinen pääministeri Wim Kok.

¹³⁷ Mainittakoon, että myös esimerkiksi Giddens (2007, 140-141) on korostanut eläkkeellesiirtymisiän noston merkitystä Euroopan sosiaalisen mallin ylläpitämisen kannalta. Giddensin mukaan EU:ssa olisi luovuttava kokonaan virallisesta eläkkeellesiirtymisiästä sekä toteutettava rakenteellisia reformeja, jotka kannustavat ikäihmisiä jatkamaan työelämässä.

4.2 Euroopan unioni ja eurooppalaiset työmarkkinajärjestöt

EU:n sosiaalista ulottuvuutta ja Euroopan sosiaalista mallia käsiteltäessä on olennaista huomioida eurooppalaisten työmarkkinajärjestöjen merkitys kyseisten poliittisten konstruktioiden rakentamisessa. EU:n sosiaalisen ulottuvuuden yhtenä perusajatuksena on ollut, että eurooppalaiset työmarkkinajärjestöt kehittäisivät omalta osaltaan keskinäisen yhteistyön (eli ns. sosiaalisen kumppanuuden ja sosiaalidialogin) avulla EU:n sisällä yleiseurooppalaisia työmarkkina- ja sosiaalipoliittikkoja siten, että ne täydentäisivät ja tukisivat EU:n talusintegraatiota rakentaen samalla ylikansallista Euroopan sosiaalista mallia (Waddington 2005).

Eurooppalaiset ay-liikkeet ovat yleisesti ottaen tukeneet EU:n sosiaalista ulottuvuutta voimakkaasti (Greenwood 2007; Hyman 2005; Waddington 2005), minkä voi katsoa johtuneen ennen kaikkea ay-liikkeiden pyrkimyksistä puolustaa omia asemiaan syvenevässä eurooppalaisessa talusintegraatiossa. Kuten esimerkiksi Hyman (2005, 9) on todennut, eurooppalaisten sisämarkkinoiden luomiseen liittyvien perimmäisten periaatteiden (tavaroiden, palvelujen, pääoman ja työvoiman vapaan liikkuvuuden) voi katsoa uhkaavan puhtaasti kansallisille tasoille perustuvien työregulaatiojärjestelmien toteuttamismahdollisuuksia. Näin ollen esimerkiksi Streeck (1998) onkin esittänyt, että eurooppalaisten ay-liikkeiden kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää, että EU:n sisällä kehitettäisiin talusintegraatiota tasapainottavaa ns. ”positiivista integraatiota”, eli Eurooppa-tason työ- ja sosiaalipoliittista regulaatiota. Useat kriittiset tutkijat ovat kuitenkin esittäneet, että Euroopan unionin integraatiokehitys on ollut ay-liikkeiden toiveiden vastaisesti ennen kaikkea ns. ”negatiivista integraatiota” eli kaupan esteiden purkua, tavaroiden, palvelujen, työn ja pääoman vapaan liikkuvuuden edistämistä sekä markkinoita säätelevien säännösten purkamista (Hermann 2007; Hyman 2005; Marks & McAdam 1998; Scharpf 1998; Streeck 1998).¹³⁸ Eurooppalaiset ay-liikkeet ovatkin usein esitetty häviäjänä EU:n integraatiossa. Tarkemmin sanoen, ay-liikkeiden intresseillä on nähty olleen hyvin vähän vastakaikua unionin sisällä, ja lisäksi eurooppalaisen integraation kehityksen on katsottu heijastaneen vahvimmin elinkeinoelämän ja unionin jäsenmaiden kansallisten johtajien toiveita poistaa pääoman, työvoiman ja tavaroiden vapaata liikkuvuutta häiritsevät esteet (Greenwood 2007, 114; Marks & McAdam 1998, 117).

Keskeismmäksi syyksi negatiivisen integraation oletettuun ”ensisijaisuuteen” on esitetty EU:n jäsenvaltioiden haluttomuus kehittää ylikansallisia työ- ja sosiaalipoliittisia järjestelmiä (Streeck 1998, 89; katso myös esim. Hyman 2005).

¹³⁸ Upchurch, Taylor ja Mathers (2009, 142) ovat todenneet, että EU:n ja eurooppalaisen integraation kehittyminen ei ole merkinnyt eurooppalaisten kansallisvaltioiden loppua, vaan pikemminkin liberaalien valtiomallien vahvistumista ja niiden voimien yhdistymistä sekä laajentumista ylikansalliselle tasolle. Upchurchin, Taylorin ja Mathersin (emt) mukaan eurooppalaisen integraation dynamiikan voikin nähdä tuotoksena globaalini pääoman lisääntyneestä liikkuvuudesta sekä kansallisilla tasoilla tapahtuneista keynesiläisten regulaatiomuotojen ja sosiaalidemokraattisten hallintojen hajoamisista ja uudelleenjärjestämisistä.

Toisaalta EU:n painottuneisuutta negatiivisen integraation "ensisijaisuutta" on myös katsottu edesauttaneen se, että negatiivista integraatiota on unionin poliittisella areenalla ollut usein helpompaa toteuttaa kuin positiivista integraatiota. Negatiivisen integraation toteuttamiseen ei ole vaadittu unionin politiikassa laajaa päätöksentekoa koskevaa yksimielisyyttä, vaan sitä on voitu ajaa eteenpäin ns. "non-decisions" -tavan kautta, mikä on ollut selkeä etu pääomaetu-ryhmille eli mm. työnantajajärjestöille (Streeck 1998, 90; Hyman 2005, 17). Sen sijaan positiivisen integraation kehittäminen – mikä nimenomaisesti on ay-liikkeiden intresseissä – on jo rakenteellisesti huomattavasti vaikeampaa Euroopan unionissa. Positiivinen integraatio eli EU:n jäsenmaita sitovan uuden regulaation kehittäminen vaatii EU:n poliittisen päätöksenteon areenalla niin huomattavaa yksimielisyyttä, että sellaisen saavuttaminen on usein ollut ylivoimaisen vaikeaa (Streeck 1998, 91).

Eurooppalaisen työmarkkinapolitiikan näkökulmasta tarkasteltuna EU:n positiivisen ja negatiivisen integraation välisen epäsuhdan voi Streeckin (1998) tavoin nähdä heijastavan niitä intressiristiriitoja, joita pääoman ja eurooppalaisen työvoiman välillä ilmenee niin jäsenmaiden kansallisilla tasoilla kuin myös ylikansallisella EU-tasolla. Kuten Streeck (1998, 89-90) on todennut, eurooppalaisten ay-liikkeiden kansallisina intresseinä on ollut erityisesti kansallisten työmarkkinajärjestelmien suojeleminen. Ylikansallisten suojelujärjestelmien kehittäminen, joka Streeckin (emt) mukaan on eurooppalaisten ay-liikkeiden ylikansallisena intressinä, näyttäytyy siten ennen kaikkea ay-liikkeiden pyrkimyksenä suojella kansallisia työmarkkinajärjestelmiään kansallisen ja ylikansallisen deregulaation aiheuttamilta ongelmilta. Pääoman kansalliset ja ylikansalliset intressit ilmenevät sen sijaan täysin päinvastaisina. Pääoman ylikansallisena intressinä on Streeckin (emt) mukaan ollut juuri deregulaatio ja etenkin sellaisten säännösten purkaminen, jotka ovat hankaloittaneet tavaroiden, palvelujen, työvoiman ja pääoman vapaata liikkuvuutta.¹³⁹

Edellä esitetyt epäsymmetriat positiivisen ja negatiivisen integraation sekä regulaation ja deregulaation välillä ovat luonnollisesti vaikuttaneet suuresti eurooppalaiseen työmarkkinapolitiikkaan niin kansallisilla tasoilla kuin myös EU:n poliittisella areenalla. Yksi merkittävimmistä näiden epäsymmetrioiden aiheuttamista seurauksista on se, että pääomaa edustavien intressiryhmien kuten työnantajajärjestöjen on käytännössä ollut huomattavasti helpompaa ajaa omia etujaan. Pääomaa edustavien intressiryhmien – kuten esimerkiksi työnantajajärjestöjen – ei ole tarvinnut olla kovin aktiivisia toimijoita ylikansallisissa neuvottelujärjestelmissä, vaan niille on riittänyt varsin hyvin toimintojensa säilyttäminen kansallisilla tasoilla (Streeck 1998, 90; katso myös esim. Martin & Ross 2001). Eurooppalaista työvoimaa edustavien eturyhmien eli ay-liikkeiden kannalta katsottuna tilanne on ollut täysin erilainen. Ensinnäkin, ensimmäisenä ehtona eurooppalaisten ay-liikkeiden mahdollisuuksille ajaa EU-tasolla etujaan on se, että ne kykenisivät järjestäytymään ylikansallisesti riittävän yhtenäiseksi

¹³⁹ Pääoman kansallisiksi intresseiksi Streeck (1998, 89-90) on esittänyt yritysten ja sijoittajien aseman vahvistamisen, mitä on pyritty toteuttamaan deregulaation lisäksi muokkaamalla kansallisia institutionaalisia järjestelmiä elinkeinoelämän tarpeiden mukaisiksi.

joukoksi (Streeck 1998; Lillie & Martínez Lucio 2004) – ehto, jonka täyttyminen on usein jäänyt vain toiveeksi (katso esim. Hyman 2001; 2005).¹⁴⁰ Toiseksi, EU:n työmarkkinapolitiikassa eurooppalaisia työnantajajärjestöjä edustava BusinessEurope tietää varsin hyvin, että edellä esitettyjen ”integraatioepäsymmetrioiden” johdosta se voi ajaa omia intressejään EU:n sisällä osallistumatta kovinkaan aktiivisesti sen enempää sosiaaliseen kumppanuuteen kuin sosiaalidialogiinkin palkansaajaosapuolen kanssa. BusinessEurope onkin siksi usein toteuttanut EU:n työmarkkinapolitiikassa ns. ”tyhjän tuolin strategiaa” eli se ei ole edes suostunut neuvotteluihin työntekijäosapuolen kanssa (Streeck 1998, 91; katso myös esim. Martin & Ross 2001).¹⁴¹

Tutkimus tarkastelee seuraavaksi yksityiskohtaisemmin Eurooppa-tason työmarkkinakattojärjestöjä EAY:tä ja BusinessEuropea, jonka jälkeen luodaan lyhyt katsaus kyseisten organisaatioiden välisiin suhteisiin sekä niiden käymään sosiaalidialogiin.

4.2.1 Eurooppalainen palkansaajien etujärjestö EAY

Vuonna 1973 perustettu Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö EAY (englanniksi European Trade Union Confederation, ETUC) on EU-tasolla toimivista palkansaajakattojärjestöistä ylivoimaisesti suurin ja merkittävin (Kauppinen 2005, 295).¹⁴² EAY:hyn kuuluu 85 kansallista palkansaajakeskusjärjestöä 36:stä Länsi-, Keski- ja Itä-Euroopan maasta, jonka lisäksi EAY:hyn kuuluu 10 palkansaajia yksittäisillä aloilla edustavaa eurooppalaista ammattisihteeristöä (englanniksi

¹⁴⁰ Marks ja McAdam (1998, 118) ovat esittäneet eurooppalaisten ay-liikkeiden ylikansallisen järjestäytymisen erityisenä ongelmana sen, että ay-liikkeiden perinteisesti kansalliset orientaatiot ovat muodostuneet niille historialliseksi painolastiksi. Marksin ja McAdamin (emt) mukaan työntekijöiden ”kohtalo” on aina ollut kansallisten instituutioiden kuten ammattiliittojen, työlakien ja neuvottelujärjestelmien käsissä, jonka lisäksi kansalliset ay-liikkeet ovat muovautuneet EU:n jäsenmaissa hyvinkin erilaisiksi niiden kansallisten ja institutionaalisten viitekehysten kautta. Nämä seikat ovat luonnollisesti vaikuttaneet myös ay-liikkeiden identiteetteihin, jotka ovat käytännössä perustuneet aina enemmänkin kansallisiin konteksteihin kuin mihinkään ylikansalliseen internationalistiseen työväenaatteeseen (Hyman 2001, 39). Edellä mainitut ilmiöt ovat aiheuttaneet kansallisissa ay-liikkeissä eristäytyneisyyttä ja puolustuskantaisuutta, mikä puolestaan on luonnollisesti hankaloittanut eurooppalaisten ay-liikkeiden ylikansallista järjestäytymistä (Marks & McAdam 1998, 118; Streeck 1998, 92-93; Martín & Ross 2001, 54). Kuten Streeck (1998, 90) on todennut, järjestäytyäkseen ylikansallisesti kansallisten ay-liikkeiden on ensin löydettävä yhteisiä ylikansallisia päämääriä sekä kehitettävä kykyään ylikansalliseen kollektiiviseen toimintaan.

¹⁴¹ Streeck (1998, 92) esittää eurooppalaisten työnantajajärjestöjen tärkeimpänä toimintana niiden pyrkimykset vaikuttaa maittensa politiikkoihin kansallisilla tasoilla. Streeck (emt) jatkaa huomauttaen, että elleivät unionin jäsenmaat ole kansallisella tasolla halukkaita kehittämään esimerkiksi markkinoita säätelevää ylikansallista korporatismia, eivät ne ole sitä ylikansallisella Eurooppa-tasollakaan.

¹⁴² EAY:n lisäksi Eurooppa-tason palkansaajajärjestöihin lukeutuvat huomattavasti pienemmät EUROCADRES ja CEC. EUROCADRES (Council of European Professional and Managerial Staff) on vuonna 1993 perustettu EAY:n liitännäisjäsen, joka edustaa noin viittä miljoonaa teollisuus- ja palvelualoilla sekä julkisella sektorilla toimivaa työntekijää ja toimihenkilöä (Greenwood 2007, 80). CEC (Confédération Européenne des Cadres) puolestaan on vuonna 1989 perustettu Euroopan toimihenkilöjärjestöjen yhteistyöorganisaatio, joka edustaa palkkatyössä olevia yksityisen sektorin johtajia ja toimihenkilöitä (emt, 81).

EIFs; European Industry Federations).¹⁴³ Suomesta EAY:hyn kuuluvat kaikki palkansaajakeskusjärjestöt: Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK liittyi EAY:hyn jo vuonna 1974, kun taas Toimihenkilökeskusjärjestö STTK sekä korkeakoulutettujen palkansaajakeskusjärjestö AKAVA liittyivät EAY:hyn vasta 1990-luvulla.¹⁴⁴ Kaikkiaan EAY:llä on noin 60 miljoonaa henkilöjäsentä. EAY on saavuttanut EU:n sisällä huomattavan edustuksellisen statuksen, ja sillä on kiinteä keskusteluyhteys muun muassa komission kanssa (Hyman 2005, 19).¹⁴⁵ Virallisten neuvottelu- ja vaikutuskanavien lisäksi EAY on aktiivinen toimija unionin epävirallisella lobbaus kentällä (emt, 24). Palkkalistoillaan EAY:llä on tällä hetkellä noin 60 henkilöä (Greenwood 2007, 109).

EAY:n perustamista on kuvattu eurooppalaisten ay-liikkeiden reaktioksi Euroopan integraatioon (Marks & McAdam 1998, 106). EAY:n syntyprosessi ei ollut lainkaan ongelmaton, sillä mm. taktiset ja ideologiset erimielisyydet eurooppalaisten ay-liikkeiden keskuudessa hidastivat EAY:n perustamista: mainittavaa kitkaa oli muun muassa kommunististen ja ei-kommunististen ammattiliittojen välillä (Martin & Ross 2001, 57-58; Taylor & Mathers 2004, 267).¹⁴⁶ Kuten Martin ja Ross (2001, 58) ovat mielenkiintoisesti todenneet, EAY ilmoittikin alkuaikoinaan tahallisen epäselvästi tarkoituksenaan olevan ”työläisten sosiaalisten, taloudellisten ja kulttuuristen intressien edustaminen ja edistäminen yleisesti Eurooppa-tasolla ja erityisesti eurooppalaisissa instituutioissa” juuri siksi, että EAY:n oli yksinkertaisesti pidettävä kieli keskellä suuta organisaation sisällä vellovien ristiriitaisten voimien takia. EAY:n alkuaikojen vaikeasta tilanteesta kertoo paljon se, että EAY:n kaksi suurinta jäsenliittoa, brittiläinen TUC ja länsisaksalainen DGB, olivat eri mieltä jo eurooppalaisesta integraatiosta ylipäätään, jonka vuoksi EAY keskittyi alkuvuosinaan enemminkin laajoihin suuntaviivoihin kuin yksittäisiin, yksityiskohtaisiin kysymyksiin (emt). Hieman ikävämmin sanoen, EAY keskittyi sellaisiin asioihin, joihin se pystyi ottamaan

¹⁴³ Mainitut luvut ovat toukokuulta 2012. Mainittakoon, että EAY:n jäsenkuntaan kuuluu myös EU:n alueen ulkopuolisia työntekijäjärjestöjä muun muassa Sveitsistä, Serbiasta ja Turkista.

¹⁴⁴ Eurooppa-tason kattojärjestönsä EAY:n lisäksi suomalaisilla palkansaajakeskusjärjestöillä on myös toinen ”tukikohta” Brysselissä. Vuodesta 1995 SAK:lla, STTK:lla ja Akavalla on ollut Brysselissä yhteinen edustusto nimeltä FinUnions (aiemmin Keskusjärjestöjen Eurooppa-yhteistyö eli KEY-Finland). FinUnionsilla ei muodollisesti ole roolia työmarkkinaosapuolten EU-tason neuvotteluissa. Sen sijaan sillä on tärkeä tehtävä toimia tiedonvälittäjänä EU-tason työmarkkinaosapuolten ja kansallisten ammattiliittojen sekä keskusjärjestöjen välillä.

¹⁴⁵ Toisaalla Greenwood (2007, 104) on korostanut EAY:n vaikuttamistapoja käsitellessään Euroopan parlamentin ja EAY:n läheisiä suhteita. Greenwoodin (emt) mukaan EAY:llä on läheiset yhteydet erityisesti parlamentin sosialistiryhmiin, mikä tarjoaa sille tärkeän vaikutuskanavan EU:n politiikkoihin. EAY:n läheinen yhteys parlamenttiin näyttää herättäneen työnantajapuoli BusinessEuropessa paikoitellen jopa kateutta, sillä se on vaikuttanut kokeneen EAY:n läheisen yhteyden parlamenttiin ”etuoi-keutettuna”; toisaalta voidaan olettaa, että BusinessEuropen huoleen on vaikuttanut myös se, että EU:n parlamentti on ollut ”sosiaalisen Euroopan” kehittämisen voimakas kannattaja (katso emt).

¹⁴⁶ Historiallisessa katsannossa eurooppalaiset ay-liikkeet ovat kytkeytyneet kansallisista konteksteistaan riippuen joko sosiaalidemokraattisiin, kommunistisiin tai kristillisdemokraattisiin puolueisiin, kattojärjestöihin ja ideologioihin (Greenwood 2007, 108; Hyman 1994, 115). EAY:n vallitsevaksi ideologiseksi suuntaukseksi on nähty sosiaalidemokratia (katso esim. Taylor & Mathers 2004, 270).

kantaa mutta ei käytännössä vaikuttamaan. Tällaisia asioita olivat mm. työllisyys, työajan vähentäminen ja koulutus. Alkuaikoinaan EAY yritti myös muuttaman kerran mobilisoida jäsenliittojaan siinä juurikaan onnistumatta.¹⁴⁷ Myöhemmin EAY sen sijaan on onnistunut järjestämään muutamia varsin suuriakin mielenosoituksia, jotka eräät ovat nähneet osoituksena EAY:n kasvaneesta poliittisesta merkityksestä ja vaikutusvallasta (Greenwood 2007, 112; katso myös Gajewska 2008).¹⁴⁸

Vaikutusvaltaisimpia jäseniä EAY:ssä ovat kansalliset keskusjärjestöt, jotka huolehtivat huomattavassa määrin organisaation taloudellisista, teknisistä ja henkilökuntaresursseista. Kansalliset keskusjärjestöt ovat lisäksi kaikista tehokkaimpia kanavia, kun pyritään vaikuttamaan kansallisiin hallituksiin – etenkin silloin, kun kyse on korkean järjestäytymisasteen ja keskitetyn työmarkkinatoiminnan maasta. EAY:n jäsenyysrakennetta leimaava piirre on niin sanottu kaksoisjäsenyys, joka tarkoittaa käytännössä sitä, että kansalliset ammattiliitot saattavat kuulua eurooppalaiseen kattojärjestöönsä kahta kautta (Greenwood 2007, 107). Ensinnäkin ne voivat kuulua kattojärjestöön kansallisen keskusjärjestönsä kautta, jonka lisäksi ne voivat osallistua oman alansa eurooppalaisten ammattisihteeristöjen toimintaan, jotka ovat mukana EAY:n päätöksenteossa. Kaksoisjäsenyys on toisinaan aiheuttanut ongelmatilanteita erityisesti silloin, kun kansallisilla keskusjärjestöillä ja Eurooppa-tason ammattisihteeristöillä on ollut toisistaan poikkeava näkemys käsiteltävänä olevista asioista. Kenties suurempi ongelma on kuitenkin se, että monilla EAY:n jäsenjärjestöillä on sangen vähän valtaa omiin jäsenliittoihinsa nähden. Sisäisen hajanaisuutensa takia EAY onkin usein joutunut etsimään jäsenjärjestöidensä keskuudesta ”alinta yhteistä nimitäjä”, kun se on pyrkinyt edustamaan ay-liikkeen intressejä Euroopan unionissa (Marks & McAdam 1998, 107; katso myös Greenwood 2007, 110). EAY:n sisäisen hajanaisuuden onkin nähty rajoittavan suuresti sen toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia (katso esim. Abbott 1998, 606). Lisäksi EAY:n toimintaa on kuvattu ”ylhäältä alaspäin” tapahtuvaksi toiminnaksi: EAY on yrittänyt houkuttaa kansallisia ja paikallisia ay-virkamiehiä ylikansalliseen toimintaan, jotka eivät välttämättä ole vakuuttuneita Eurooppa-tason toiminnan tarpeellisuudesta (Martin & Ross 2001, 65). Tämän seikan voi katsoa heijastavan laajemminkin EAY:n yleistä rakenteellista ongelmaa. EAY on organisaationa vahvin ”ylhäällä”, missä se joutuu helpoimmin EU:n instituutioiden vaikuttamaksi, ja kääntäen se on heikoin ”alhaalla” jäsenistönsä piirissä, missä sen nimenomaan pitäisi olla vahva, jotta voisi järjestyä todellisia Eurooppa-tason kollektiivisia neuvotte-luja (katso Martin & Ross 2001, 73; Taylor & Mathers 2004, 267).

¹⁴⁷ Harvinaisena poikkeuksena tästä voidaan mainita Stuttgartissa vuonna 1983 toteutettu mielenosoitus, jossa 80 000 ay-liikkeiden kannattajaa osoitti mieltään työttömyyttä vastaan Euroopan neuvoston kokouksen yhteydessä (Martin & Ross 2001, 58)

¹⁴⁸ Mainittakoon, että EAY:n poliittisesta vahvuudesta ja merkityksestä on esitetty varsin erilaisia arvioita. Esimerkiksi Martin ja Ross (2001, 54) ovat esittäneet, että EAY on kehittynyt vuosien myötä voimakkaammaksi poliittiseksi toimijaksi kuin mitä kukaan osasi edes odottaa, kun taas mm. Taylorin ja Mathersin (2004, 267) arvio on varsin erilainen: heidän mukaansa tutkijoiden keskuudessa on konsensus siitä, että EAY ei ole onnistunut kehittymään ”tehokkaaksi sosiaalisesti toimijaksi eurooppalaisella kentällä”.

EAY:n toimintaa on vaikeuttanut myös se, että tietyissä kysymyksissä jäsenliitoilla on ollut tapana jakautua eri leireihin kansallisten varallisuustasojen mukaan. Rikkaampien jäsenmaiden ammattiliitot ovat tyypillisesti ajaneet esimerkiksi korkeampia palkkoja, etuja sekä terveys- ja turvallisuussäännöksiä, kun taas köyhempien jäsenmaiden ammattiliitot ovat tällaisissa kysymyksissä olleet usein maltillisempia – niiden huolena kun on ollut muun muassa työvoima- ja tuotantokustannusten nousemisesta mahdollisesti seuraava kansallisen kilpailukykyedun alentuminen (katso Marks & McAdam 1998, 107). Streeckin (1998, 93) mukaan tämä on aiheuttanut ammattiliitoissa ”institutionaalista nationalismia”, sillä ne ovat pyrkineet ajamaan poliittisten intressiensä mukaisesti ylikansallisella tasolla vain sellaisia kysymyksiä, joiden ne eivät koe muodostavan uhkia kansallisille eduilleen.¹⁴⁹ Kyseinen ”institutionaalinen nationalismi” on Streeckin (emt) mukaan merkinnyt myös sitä, että pitkälle menevän harmonisoinnin sijaan kansallisten ay-liikkeiden politiikoissa on korostunut pikemminkin pyrkimys subsidiariteettiin. Kansallisia intressejä puolustessaan ammattiliittojen voidaankin katsoa toimivan pitkälti samalla logiikalla kuin EU:n jäsenmaat: ne eivät halua pitkälle menevää harmonisointia, koska ne pelkäävät menettävänsä sitä autonomiaa, jota niillä on kansallisilla tasoilla (emt; katso myös Hall 1994, 292-293).¹⁵⁰ Toisaalla Taylor ja Mathers (2004, 270-271) ovat todenneet, että kansalliset ay-liikkeet ovat jakautuneet EAY:n sisällä myös ns. ”euro-idealisteihin” ja ”euro-pragmatikkoihin” (katso myös Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 155-156). Taylorin ja Mathersin (2004, 271) mukaan aiheuttanut tämä on aiheuttanut sen, että ”sosiaalista Eurooppaa” tukevien kauniiden lausuntojen lisäksi kansalliset ay-liikkeet ovat antaneet käytännössä vain rajoitetusti tukea ”sosiaalista Eurooppaa” rakentaville poliitikoille. Tästä huolimatta EAY on johdonmukaisesti ajanut aina politiikoissaan Euroopan sosiaalista ulottuvuutta, mikä käytännössä on tarkoittanut ”positiivisen integraation” kehittämistä eli pyrkimystä lisätä EU-tason regulaatiota (katso esim. Keller 2003, 423).

4.2.2 Eurooppalainen työnantajapuolen etujärjestö BusinessEurope

Työnantajapuolen Eurooppa-tason kattojärjestöistä ylivoimaisesti suurin ja merkittävin on BusinessEurope (The Confederation of European Business), jonka tärkeimpänä poliittisena tehtävänä on eurooppalaisten työnantajien etujen ajaminen Euroopan unionissa (Kauppinen 2005, 297).¹⁵¹ BusinessEurope oli ai-

¹⁴⁹ Esimerkkeinä tällaisista ay-liikkeistä voidaan mainita useat saksalaiset ay-liikkeet (Greenwood 2007, 103).

¹⁵⁰ Lillie ja Martínez Lucio (2004, 162) ovat todenneet, että ay-liikkeiden kansainvälisiä suhteita hiertää usein kansallinen kilpailu työpaikoista ja investoinneista, vaikka ”ay-liikkeiden sisällä on vahva normatiivinen olettamus, että näin ei tulisi olla”. Tämä seikka luonnollisesti vaikeuttaa ay-liikkeiden kansainvälisen yhteistyön syventämistä sekä keskinäisen solidaarisuuden luomista (Lillie & Martínez Lucio 2004, 162-163; katso myös esim. Le Queux 2008, 139).

¹⁵¹ BusinessEuropen lisäksi virallisia Eurooppa-tason työnantajaorganisaatioita ovat huomattavasti pienemmät CEEP ja UEAPME. CEEP (European Centre of Public Enterprises) on vuonna 1961 perustettu julkisen sektorin, valtion ja paikallishallintojen työnantajaorganisaatioita edustava etujärjestö (Kauppinen 2005, 297). Suomesta

emmin nimeltään UNICE (Union of Industrial and the Employers' Confederation of Europe; Euroopan elinkeinoelämän ja työnantajain keskusjärjestö), mutta järjestö vaihtoi nimensä helmikuussa 2007.¹⁵² Toisin kuin vastapuolensa EAY, BusinessEurope (silloinen UNICE) perustettiin pian Rooman sopimuksen jälkeen, jo vuonna 1958 (Kauppinen 2005, 297). Tällä hetkellä BusinessEuropella on 41 jäsenjärjestöä 35 eri maasta.¹⁵³ Suomesta BusinessEuropeen kuuluu työnantajakeskusjärjestö Elinkeinoelämän keskusliitto EK.¹⁵⁴

Kuten EAY:n, myös BusinessEuropen ongelmana on ollut jäsenistönsä heterogeenisyys, joka on vaikeuttanut yksityiskohtaisempien poliittisten pyrkimysten muodostamista. Tämän takia BusinessEurope on EAY:n tavoin joutunut usein harjoittamaan ns. "alimman yhteisen nimittäjän" politiikkaa eli ajamaan EU:n sisällä lähinnä laajempia poliittisia suuntaviivoja, joiden takana sen moninainen jäsenkunta on voinut seistä (Greenwood 2007, 56).¹⁵⁵ Merkittävimpänä tällaisena nimittäjänä on yleisesti ottaen eurooppalaisten työnantajajärjestöjen tahto eurooppalaisen kilpailukyvyyn vahvistamiseen, jota BusinessEurope on traditionaalisesti pyrkinyt toteuttamaan ajamalla ns. negatiivista integraatiota eli säännösten purkua Euroopan unionissa (Streeck 1998). Tarkemmin ottaen, kuten luvussa 5 havaitaan, BusinessEurope pyrkii parantamaan eurooppalaista kilpailukykyä ajamalla Euroopan unionin sisällä laaja-alaisia yleiseurooppalaisia yhteiskunnallisia reformeja, joiden keskiössä on deregulaation ja "jousta-voittamisten" kautta toteutettava eurooppalaisten työmarkkinoiden ja laajemmin Euroopan sosiaalisen mallin uudelleenmuotoilu.

Kuten havaitaan, BusinessEuropen ja EAY:n poliittiset päämäärät ja niiden toteuttamistavat ovat olleet - ja ovat yhä - hyvin erilaisia: EAY:n pyrkiessä kehittämään Eurooppa-tason regulaation lisäämisen avulla EU:n sosiaalista ulottuvuutta BusinessEurope on päinvastoin pyrkinyt purkamaan regulaatiota, jonka se on nähnyt eurooppalaista kilpailukykyä häiritsevänä elementtinä (katso Keller 2003, 423). Kyseinen poliittinen vastakohtaisuus on ilmennyt kautta

---

CEEP:iin kuuluvat Liikenne- ja Erityisalojen Työnantajat ry (LTY), Kuntien työmarkkinalaitos (KT), Valtion työmarkkinalaitos (VTML) sekä Kirkon työmarkkinalaitos (KiSV). UEAPME (Union Européenne de l'Artisanat et des Petites et Moyennes Entreprises; European Association of Craft, Small and Medium-Sized Enterprises) puolestaan on pieniä ja keskisuuria yrityksiä edustava Eurooppa-tason työnantajaorganisaatio (Greenwood 2007, 65) Suomesta UEAPME:en kuuluu Suomen Yrittäjät.

¹⁵² Mainittakoon, että BusinessEuropen palkkalistoilla on nykyisin noin 50 henkilöä (Greenwood 2007, 56).

¹⁵³ Mainitut luvut ovat toukokuulta 2012. Mainittakoon, että kuten EAY:n, myös BusinessEuropen tapauksessa voidaan puhua kaksoisjäsenyydestä: kansalliset tason työnantajaliitot ovat usein BusinessEuropen jäseniä sekä kansallisen keskusjärjestönsä että Eurooppa-tason alakohtaisen järjestönsä kautta.

¹⁵⁴ Kuten suomalaisilla palkansaajakeskusjärjestöillä, myös EK:lla on Brysselissä oma toimisto nimeltä "EK Bryssel". Alkujaan nykyisen EK:n Brysselin toimisto perustettiin jo vuonna 1974 EEC-vapaakauppasopimuksen voimaantulon jälkeen, jolloin sen tehtävänä oli toimia Suomen teollisuusliiton, Suomen työnantajain keskusliiton STK:n sekä Metsäteollisuuden keskusliiton tukikohtana Brysselissä. Palvelutyöntäjien PT:n tullessa Brysseliin vuonna 1997 toimisto muuttui TT:n ja PT:n yhteiseksi toimistoksi, joka nimettiin työnantajakeskusjärjestöjen yhdistyttyä nykyiseen muotoonsa.

¹⁵⁵ Toisaalta jäsenistön heterogeenisyys on usein merkinnyt myös sitä, että BusinessEuropen sisäinen toiminta on ollut sangen hidasta ja byrokraattista (Greenwood 2007, 56-57).

unionin historian osapuolten käymässä sosiaalidialogissa, johon BusinessEurope (ja aiemmin UNICE) on ollut sangen haluton edes osallistumaan (katso esim. Greenwood 2007; Keller 2003; Martin & Ross 2001; Streeck 1998).

4.2.3 EAY:n ja BusinessEuropen välinen sosiaalidialogi

Vaikka Euroopan unionin edeltäjä Euroopan talousyhteisö perustettiin jo vuonna 1957, eurooppalaisten työmarkkinajärjestöjen asema pysyi EEC:n ja sittemmin EY:n sisällä pitkään epävirallisena. Työmarkkinaosapuolten toimintamuotona oli lähinnä osallistua erilaisiin asiantuntija- ja ad hoc -komiteoihin sekä pyrkiä vaikuttamaan yhteisön politiikkoihin epävirallisten kuulemisten ja yhteistyömuotojen kautta. Virallisena alkuna Eurooppa-tason työmarkkinapolitiikalle voitaneen pitää vasta pysyvän työllisyyskomitean perustamista vuonna 1974.¹⁵⁶ Eurooppalaisten työmarkkinajärjestöjen välisen sosiaalidialogin katsotaan kuitenkin varsinaisesti alkaneen vasta vuonna 1985.¹⁵⁷ Oikeudellisen perustan sosiaalidialogille loi vuonna 1986 hyväksytty ja seuraavana vuonna voimaan tullut Euroopan yhtenäisasiakirja, jossa komissiolle annettiin tehtäväksi työntekijöiden ja työnantajien välisen vuoropuhelun edistäminen. Sosiaalidialogi merkitsi 1980-luvulla kuitenkin lähinnä työmarkkinajärjestöjen yhteisten kannanottojen ja lausuntojen antamista.¹⁵⁸ Keskeiseksi syyksi sosiaalidialogin tuloksettomuuteen on esitetty BusinessEuropen (silloisen UNICE:n) neuvoteluhaluttomuus; esimerkiksi Martin ja Ross (2001, 59) ovat todenneet työnantajapuolen neuvotelleen ainoastaan pakon edessä.

Työmarkkinajärjestöjen ja sosiaalidialogin rooli vahvistui huomattavasti vuonna 1991 Maastrichtissa solmitun ja 1.11.1993 voimaantulleen EU:n perussopimuksen myötä. Syy tähän löytyy työmarkkinaosapuolten neuvottelemasta niin sanotusta ”lokakuun 31. päivän sopimuksesta”, jossa esitettiin uudistuksia EY:n perustamissopimuksen sosiaalipolitiikkaa koskeviin säädöksiin. Ehdotukset kirjattiin Maastrichtin sopimukseen liitettyyn sosiaalipöytäkirjaan lähes sa-

¹⁵⁶ Sen enempää EAY:llä kuin BusinessEuropella (silloisella UNICE:lla) ei kuitenkaan ollut mandaatteja neuvotella sitovia Eurooppa-tason sopimuksia, mikä toisaalta miellytti työnantajapuolta (katso Hall 1994, 300; Martin & Ross 2001, 59). Toisin kuin EAY, UNICE halusi rajoittaa työmarkkinaosapuolten välisten neuvottelujen tulokset pelkiksi ei-sitoviksi yhteislausunnoiksi, ei edes varsinaisiksi sopimuksiksi – saati että näillä sopimuksilla olisi ollut suoranaisia lainsäädännöllisiä seurauksia (Hall 1994, 294-295).

¹⁵⁷ Tämän katsotaan olleen ennen kaikkea komission silloisen puheenjohtajan Jacques Delorsin aktiivisuuden ansiota: Delors muun muassa kutsui vuonna 1985 EAY:n, BusinessEuropen (silloisen UNICE:n) ja CEEP:n edustajat yhteiseen kokoukseen Belgian Val Duchesseen kehittämään eurooppalaisia työmarkkinamekanismeja. Delorsin kerrotaan sanoneen kokouksessa työnantajien edustajille: ”jos te haluatte sisämarkkinoiden tulevan valmiiksi, teidän on saavutettava ay-liikkeiden tuki [...] voitteko kuvitella minun yrittävän luovan sisämarkkinat ay-liikkeiden toiveiden vastaisesti?” (Greenwood 2007, 99). Historiansa johdosta EU-tason sosiaalidialogiin viitataan toisinaan ”Val Duchesse” -vuoropuheluna tai dialogina. Huomautettakoon, että työmarkkinajärjestöjen välisestä kaksikantaisesta neuvottelumuodosta käytetään toisinaan myös ilmaisuja ”sosiaalinen dialogi” tai ”sosiaalinen vuoropuhelu”.

¹⁵⁸ Luultavasti merkittävin näistä lausunnoista oli vuonna 1989 tehty Euroopan yhteisön perusasiakirjan kohta työntekijöiden sosiaalisista oikeuksista, joka johti monien työsuojelua ja tasa-arvoa koskevien direktiivien säätämiseen (Kauppinen 2005, 289).

nataarkasti työmarkkinaosapuolten esitysten mukaisesti. Kuten Martin ja Ross (2001, 62) ovat todenneet, on mielenkiintoista että kukaan – varsinkaan BusinessEurope (silloinen UNICE) – ei todellisuudessa juuri uskonut sosiaalipöytäkirjan hyväksymiseen Maastrichtissa.¹⁵⁹ Näin kuitenkin tapahtui. Sosiaalipöytäkirjan hyväksyi EU:n silloisista kahdestatoista jäsenvaltiosta yksitoista: ainoastaan Iso-Britannia jättäytyi sopimuksen ulkopuolelle.¹⁶⁰ Maastrichtin sopimus merkitsi sitä, että työmarkkinaosapuolista tuli merkittäviä sosiaalipoliittisia toimijoita, ja työmarkkinaosapuolten toimijuus EU:n sosiaalipoliittisen päätöksenteon osana virallistui. Toisin sanoen, unionissa tapahtuneen kehityksen seurauksena oli, että eurooppalaisten työmarkkinakattojärjestöjen merkitys ja poliittinen valta kasvoi. Tapahtumat herättivät työmarkkinaosapuolissa hyvin erilaisia tuntemuksia. BusinessEuropen (silloisen UNICE:n) näkökulmasta katsoen oli sitä parempi, mitä vähemmän EU:lla (saati EAY:llä) oli mahdollisuuksia rajoittaa markkinoiden toimintaa lainsäädännön kautta: sille EU-lainsäädäntö merkitsi lähinnä uhkaa. EAY:lle puolestaan sosiaalipöytäkirja merkitsi suurta läpimurtoa eurooppalaisessa työmarkkinapolitiikassa, ja se halusi hyötyä siitä niin paljon kuin mahdollista. Sosiaalipöytäkirjan kautta se oli saanut todellisen roolin EU:n sosiaalipoliittikan muodostamisessa, ja sitä roolia se piti koko 1990-luvun ajan (Martin & Ross 2001, 62-63; katso myös Taylor & Mathers 2004, 272).

Sosiaalipoliittikan kaksitasoinen oikeudellinen perusta Euroopan unionissa säilyi lähes vuosituhaten vaihteeseen asti. Vuonna 1997 Amsterdamin huipukokouksessa sosiaalipöytäkirja saatiin viimein liitettyä osaksi perussopimusta johtuen pitkälti siitä, että aiemmin samana vuonna Iso-Britanniassa hallitusvastuu oli siirtynyt työväenpuolueelle. Amsterdamin sopimus astui voimaan 1. toukokuuta 1999. Amsterdamin sopimuksen myötä työmarkkinajärjestöjen välistä sosiaalialogia säätelevien artiklojen numerointi muuttui. Yhtenäisasiakirjan artikla 118a muuttui artiklaksi 138, 118b puolestaan artiklaksi 139. Artikla 138 velvoittaa komissiota edistämään konsultaatiota työmarkkinaosapuolten kanssa kuten myös osapuolten tasavertaista keskinäistä vuoropuhelua työ- ja sosiaalipoliittikan alalla.¹⁶¹ Artiklan 138 mukaan:

¹⁵⁹ Gorges (2001, 158-159) kertoo mielenkiintoisesti, miten EAY:n ja BusinessEuropen (silloisen UNICE:n) edustajat tulkitsivat solmimaansa sopimusta varsin eri tavalla. UNICE:n silloinen pääsihteeri Zygmunt Tyskiewicz tulkitsi sopimusta ”kapeasti” siten, että työmarkkinaosapuolten väliset neuvottelut eivät ulottuisi sosiaali- ja työllisyysasioita koskevien direktiivien valmisteluun. EAY:n pääsihteeri Emilio Gabaglio puolestaan väitti kivenkovaan, että sopimuksen jokaiseen luonnokseenkin oli sisällytynyt tällainen ulottuvuus. Osapuolet kävivät loppuvuodesta 1991 asiasta hetken aikaa jopa kirjeenvaihtoa Financial Timesin sivuilla.

¹⁶⁰ Tämän niin kutsutun opt-outin takia EU:lla oli Maastrichtin sopimuksen voimaantumisen jälkeen sosiaalipoliittisia toimia varten kaksi oikeudellista perustaa: perustamissopimuksen sosiaaliset säädökset velvoittivat kaikkia EU:n jäsenvaltioita, mutta sosiaalipöytäkirjaan kuuluvat sosiaalipoliittiset säädökset koskivat vain yhtätoista jäsenvaltiota.

¹⁶¹ Koska Euroopan unionin työmarkkinapolitiikassa käytettävät käsitteet saattavat olla suomalaisesta tarkasteluperspektiivistä varsin vieraita, on syytä selventää muutamia keskeisimpiä termejä. Kaksikantaisella sosiaalialogilla tarkoitetaan EU:n termistössä Euroopan työmarkkinaosapuolten keskinäistä vuoropuhelua; kolmikantayhteistyöllä tarkoitetaan Euroopan yhteisten työmarkkinajärjestöjen ja komission sekä kansallisten virkamiesten välistä yhteistyötä erilaisissa komiteoissa; kolmikantaneuvotteluilla tarkoitetaan Euroopan yhteisten työmarkkinajärjestöjen ja komission virka-

1. Komission tehtävänä on edistää työmarkkinaosapuolten kuulemista yhteisön tasolla ja toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet näiden osapuolten vuoropuhelun helpottamiseksi varmistamalla molemmille osapuolille tasapuolinen tuki.
2. Tätä varten komissio kuulee työmarkkinaosapuolia yhteisön toiminnan mahdollisista suuntaviivoista, ennen kuin se tekee ehdotuksia sosiaalipolitiikan alalla.
3. Jos komissio kuultuaan työmarkkinaosapuolia pitää yhteisön toimintaa tarkoituksenmukaisena, se kuulee työmarkkinaosapuolia suunnitellun ehdotuksen sisällöstä. Työmarkkinaosapuolet antavat komissiolle lausunnon ehdotuksesta tai tarvittaessa sitä koskevan suosituksen.
4. Tällaisen kuulemisen yhteydessä työmarkkinaosapuolet voivat ilmoittaa komissiolle halustaan aloittaa 139 artiklassa tarkoitettu menettely. Menettely ei saa kestää pitempää kuin yhdeksän kuukautta, jollei pidentämisestä sovita yhteisesti kyseisten työmarkkinaosapuolten ja komission kanssa. (Euroopan yhteisön perustamissopimus)

Artikla 138 määrää siis neuvotteluille kaksi vaihetta. Ennen kuin komissio antaa parlamentille esityksen uudeksi direktiiviksi sosiaalipolitiikan alalta, komission on kuultava työmarkkinaosapuolia esityksen sisällöstä. Tällöin järjestöillä on mahdollisuus ilmoittaa, mikäli ne haluavat ottaa käsiteltävän asian kahdenvälisiin neuvotteluihin. Jos näin tapahtuu, järjestöillä on yhdeksän kuukautta neuvotteluaikaa. Mikäli ratkaisu syntyy, komissiolla ei voi enää muuttaa ratkaisua, vaan se on velvollinen hyväksymään neuvotellun ratkaisun sellaisenaan. Tämän jälkeen Eurooppa-neuvostoa ja Euroopan parlamenttia informoidaan syntyneestä ratkaisusta. Mikäli taas työmarkkinaosapuolet eivät pääse käsiteltävää asiasta ratkaisuun, komissio voi viedä oman esityksensä parlamentin käsitteilyyn sen ratkaistavaksi. Jos käy niin, että työmarkkinaosapuolet eivät halua ottaa asiaa käsiteltäväkseen, komission on käynnistettävä toinen kuulemismenettely. Tällöin osapuolet voivat lausua mielipiteensä käsillä olevasta asiasta ennen kuin se viedään Euroopan parlamentin käsiteltäväksi (Kauppinen 2005, 289-290).

Artikla 139 koskee sopimusten implementointia. Sen mukaan:

1. Työmarkkinaosapuolten välinen vuoropuhelu yhteisön tasolla voi johtaa osapuolten niin halutessa sopimussuhteisiin, mukaan lukien sopimusten tekeminen.
2. Yhteisön tasolla tehdyt sopimukset pannaan täytäntöön joko työmarkkinaosa-puolten ja jäsenvaltioiden omien menettelyjen ja käytäntöjen mukaisesti tai, 137 artiklassa tarkoitettujen kysymysten osata allekirjoittaja-osapuolten yhteisestä pyynnöstä, neuvoston komission ehdotuksesta tekemällä päätöksellä.

---

miesten keskinäisiä neuvotteluja, ja aloittaisella sosiaalidialogilla tarkoitetaan Euroopan yhteisten aloittaisten työmarkkinajärjestöjen keskinäistä dialogia (Kauppinen 2005, 306).

Neuvosto tekee ratkaisunsa määränemmistöllä, paitsi silloin kun kyseisessä sopimuksessa on yksi tai useampi sellaista alaa koskeva määräys, jolla 137 artiklan 2 kohdan mukaan edellytetään yksimielisyyttä. Tällöin neuvosto tekee ratkaisunsa yksimielisesti.¹⁶²

Työmarkkinajärjestöjen neuvottelemilla Eurooppa-tason sopimuksilla ei ole juridista sitovuutta EU-alueen maissa ennen kuin se vahvistetaan neuvoston direktiivillä.¹⁶³ On merkittävää huomioida, että komissio on velvollinen antamaan täsmälleen neuvotellun sopimuksen mukaisen direktiiviehdotuksen: se ei voi poiketa siitä millään tavalla.¹⁶⁴ Euroopan neuvosto on yhtä lailla sidottu sopimukseen. Sen ei tietenkään ole pakko hyväksyä direktiiviehdotusta, mutta mikäli se tahtoo muutoksia ehdotuksen sisältöön, komission on vedettävä ehdotus takaisin (Huttunen & Janérus 2002, 201).

Eurooppalaiset työmarkkinajärjestöt harjoittavat sosiaalidialogia sekä sektorikohtaisella tasolla että monialaisilla tasoilla, johon osallistuvat kattojärjestöt.¹⁶⁵ Yhteensä nämä sosiaalidialogiprosessit ovat tuottaneet yli 300 tulosta, joista valtava enemmistö on EU:n poliittisiin toimijoihin vaikuttamaan pyrkiviä ei-sitovia yhteissopimuksia (Upchurch, Taylor & Martin 2009, 144; katso myös esim. Keller 2003). Työmarkkinaosapuolten välisten neuvotteluiden pohjalta on tähän mennessä syntynyt kolme direktiiviä, jotka ovat sittemmin siirretty jäsenmaiden kansallisiin lainsäädäntöihin: vanhempainvapaata koskeva direktiivi (1996), osa-aikatyötä koskeva direktiivi (1997) ja määräaikaista työsuhteita koskeva direktiivi (1999) (Kauppinen 2005, 291). Näiden lisäksi työmarkkinajärjestöt ovat sopineet kolmesta sektorikohtaisesta direktiivistä: merimiesten työaikaa koskevasta direktiivistä (1998), siviililentäjien työaikaa koskevasta direktiivistä (2000) ja rajan yli liikkuvien rautatietyöntekijöiden työolosuhteita koskevasta direktiivistä (2004) (emt). Työmarkkinaosapuolet voivat myös sopia niin sanottuja Eurooppa-työehtosopimuksia, joilla ei ole EU:n takaamaa juridista sitovuutta. Työmarkkinajärjestöt vievät Eurooppa-työehtosopimukset kunkin jäsenmaan työehtosopimukseen, ja sopimusten soveltamisen valvominen jää

¹⁶² Mainittakoon, että kyseisten direktiivien numerointi muuttui jälleen EU:n uudistus-sopimuksen eli ns. "Lissabonin sopimuksen" yhteydessä vuonna 2009 siten, että artikla 138 muuttui artiklaksi 154 ja artikla 139 artiklaksi 155.

¹⁶³ Selvennyksen vuoksi huomautettakoon, että direktiivit eivät merkitse EU:n lainsäädäntötermistössä samaa kuin asetukset. Asetukset ovat yksityiskohtaisiksi laadittuja säädöksiä, jotka määrittelevät täsmällisesti eri poliittisten tahojen velvoitteet. Direktiivit puolestaan määrittävät usein lähinnä EU:n jäsenmaiden toiminnan reunaehdoja määrittelemällä joko toiminnan puitteet tai minimitasot; jäsenmaat saavat siten itse valita keinot, joiden avulla ne pyrkivät saavuttamaan EU:n asettamat tavoitteet (Saari 2003, 65).

¹⁶⁴ On mielenkiintoista, että vielä aiemmin mainitussa niin kutsutussa "lokakuun 31. päivän sopimuksessa" oli kirjattu mahdollisuus tehdä muutoksia työmarkkinaosapuolten neuvottelemiin direktiiviehdotuksia koskeviin sopimuksiin. Maastrichtin perussopimukseen lisätystä sosiaalisesta asiakirjasta kyseinen maininta jätettiin kuitenkin pois, eikä se edelleenkään sisälly EY:n perustamissopimukseen.

¹⁶⁵ Todettakoon, että Eurooppa-tason työmarkkinakentällä "sektorin" termi on herättänyt paikoittain hämmennystä ja epätietoisuutta, koska sillä ei ole virallista määritelmää. Näin ollen esimerkiksi liikennesektori on jakautunut erilaisiin alasektoreihin (kuten mm. siviililento-, tiekuljetus-, rautatie- ja merenkulkusektoreihin), joiden sisällä on harjoitettu erillisiä sosiaalidialogiprosesseja (Keller 2003, 420).

järjestöjen itsensä tehtäväksi.¹⁶⁶ Työmarkkinaosapuolten keskenään sopimia Eurooppa-työehtosopimuksia on solmittu neljä: etätöytä koskeva sopimus (2002), työperäistä stressiä koskeva sopimus (2004), työpaikkaväkivallan torjuntaa koskeva sopimus (2007) sekä inklusiivisia työmarkkinoita koskeva sopimus (2010).¹⁶⁷

Sosiaalidialogia tarkasteltaessa keskeiseksi piirteeksi on nähtävissä se, että työmarkkinaosapuolet ovat käytännössä päässeet hyvin harvoin sopimukseen asti.¹⁶⁸ Tutkijoiden keskuudessa kyseistä seikkaa on toistuvasti selitetty työnantajapuolen haluttomuudella solmia unionitasolla sitovia sopimuksia eurooppalaisen ay-liikkeen kanssa (katso esim. Abbott 1998; Greenwood 2007; Keller 2003; Martin & Ross 2001; Streeck 1998; Upchurch, Taylor & Mathers 2009). Kriittisten arvioiden mukaan EU:n poliittinen luonne on ruokkinut BusinessEuropen yleistä neuvotteluhaluttomuutta. Esimerkiksi Streeck (1998) on esittänyt, että työnantajapuoli on usein voinut toteuttaa ns. ”tyhjän tuolin strategiaa tietäessään, että sen poliittisia intressejä ajetaan unionin sisällä ilman organisaation aktiivista panostusta EAY:n kanssa harjoitettavaan sosiaalidialogiin (katso myös esim. Greenwood 2007; Keller 2003). BusinessEuropelle (ja aiemmin UNICE:lle) sosiaalidialogin on katsottu merkinneen aina ensisijaisesti välinettä, jonka avulla organisaation on mahdollista parantaa EU:n sisämarkkinoiden toimivuutta sekä eurooppalaisten yritysten kilpailukykyä – ja kääntäen, mikäli sosiaalidialogiprosessit eivät ole näyttäneet edesauttavan tätä päämäärää, BusinessEurope ei ole liiemmin kiinnostunut edes neuvottelemaan EAY:n kanssa (Greenwood 2007, 205; Keller 2003, 423). Toisaalta sosiaalidialogiprosessien tuloksettomuutta voidaan selittää myös sillä, että BusinessEuropella on käytännössä veto-oikeus kyseisten prosessien tuloksiin (Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 143). Tarkemmin sanoen, mikäli sosiaalidialogi on näyttänyt johtavan tuloksiin, joita BusinessEurope ei ole toivonut, organisaatio on voinut yksinkertaisesti vetäytyä neuvotteluprosessista.

Sosiaalidialogin toimimattomuuteen löytyy syitä myös Euroopan unionin jäsenvaltioista sekä niiden harjoittamista politiikoista. Kuten esimerkiksi Streeck (1998, 80) on todennut, EU:n jäsenvaltiot eivät ole olleet kovinkaan innokkaita ylikansallisen sosiaalidialogin kehittäjiä, sillä ne ovat pelänneet sen heikentävän niiden omaa vaikutusvaltaa kansallisissa kolmikantayhteistyön muodoissa. EU:n historiaa tarkastellen ilmeisimpänä tästä on esimerkkinä Iso-Britannia, joka on toistuvasti vastustanut sekä pragmaattisista että ideologisista syistä EY/EU-laajuisten työmarkkinadirektiivien luomista (Pihkala 2008, 402). Yksinkertaisesti todeten, mikäli eurooppalaista työnantajapuolta ei ole houku-

¹⁶⁶ Sosiaalidialogin dynamiikkaa tarkasteltaessa onkin huomionarvoista, että työnantajapuolen on havaittu pyrkineen saavuttamaan työmarkkinaosapuolten välisissä neuvotteluissa vapaaehtoisia ja ei-sitovia sopimuksia silloin, kun se ei ole onnistunut vetäytymään pois sosiaalidialogiprosesseista (Abbott 1998, 623; Keller 2003, 414).

¹⁶⁷ Lähde: EAY:n internet-sivut www.etuc.org [viitattu 4.12.2011].

¹⁶⁸ Eräinä esimerkkeinä työmarkkinaosapuolten neuvotteluiden kariutumista voidaan mainita mm. Euroopan yritysneuvostoja koskevat neuvottelut, todistustaakkaa koskevat neuvottelut (vuosina 1997 ja 1998), työntekijöiden tietojensaantia ja kuulluksi tulemistä koskevat neuvottelut (2002) sekä työvoiman vuokrauksesta käydyt neuvottelut (Kauppinen 2005, 291; Huttunen & Janérus 2002, 201).

teltu tai painostettu yhteiseen pöytään palkansaajapuolen kanssa, ovat eurooppalaiset ay-liikkeet jääneet vaatimustensa ja pyrkimystensä kanssa varsin yksin (katso Streeck 1998, 80).¹⁶⁹

Sosiaalidialogiin ja sen sisältämään ajatukseen ”sosiaalisesta kumppanuudesta” onkin katsottu sisältyvän eurooppalaisten ay-liikkeiden kannalta katsottuna monia ongelmia. Ensinnäkin, sosiaalidialogin ja sosiaalisen kumppanuuden on nähty kannustavan eurooppalaisia ay-liikkeitä perääntymään korporatistisiin ja mikrokorporatistisiin taktiikoihin työmarkkinapolitiikassa (Greenwood 2007, 95; Le Queux 2008, 138), mikä Hymanin (2001) mukaan on merkinnyt sitä, että eurooppalaiset ay-liikkeet ovat sulkeneet itsensä eräänlaiseen ”institutionaalisen roolin häkkiin”. Toisin sanoen, eurooppalaisten ay-liikkeiden on katsottu läpikäyneen korporatismiin muutoksen, jossa ”kompromissin kulttuuriin perustuva konfliktien institutionalisaatio” on vaihtunut ”konsensusideologiaan perustuvaan kumppanuuden institutionalisaatioon” (katso Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 157-158). Toiseksi, koska ay-liikkeet ovat menettäneet niin valtaa kuin resursseja (kuten esimerkiksi kykyä mobilisoida jäseniään), niillä ei ole paljoakaan mahdollisuuksia tasapainottaa poliittisia valtasuhteita edukseen työnantajapuolen kanssa käymissään neuvotteluissa. Tarkemmin sanoen, mikäli työnantajaosapuolet voivat rajoittaa neuvottelujen agendoja omien intressiensä mukaisesti, ay-liikkeillä ei ole juuri muita mahdollisuuksia kuin myöntyä näihin neuvotteluraameihin sekä niiden sisältämiin vaatimuksiin (katso esim. Kelly & Frege 2004, 192; Le Queux 2008, 138).¹⁷⁰ Ay-liikkeiden harjoittaman sosiaalisen kumppanuuden toimintamallin onkin kriittisissä esityksissä kuvattu muuttuneen muun muassa ”managerialistiseksi fasadiksi” ja ”uusliberalistisen rationaalisuuden rautahäkiksi” (katso Hyman 2001, 61; Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 145). Samalla kumppanuusstrategian toteuttamisen on katsottu pienentävän ay-liikkeiden toimijuutta perinteisen poliittisten etujärjestöjen roolista lähinnä eräänlaisiksi yhteiskunnallisiksi hallinto-organisaatioiksi,

¹⁶⁹ Eräänä painostuskeinona työnantajapuolen saamiseksi neuvotteluihin on toiminut ns. ”direktiiviuhka”, jonka toimintaperiaate on varsin yksinkertainen: mikäli toinen työmarkkinaosapuoli ei suostu osallistumaan neuvotteluihin, EU:n komissio on voinut uhata tekevänsä asiasta direktiiviesityksen, jolloin kyseinen direktiivi pantaisiin voimaan ilman työmarkkinaosapuolten vaikutusta sen sisältöön. Neuvotteluihin osallistumalla työmarkkinaosapuoli voi pyrkiä vaikuttamaan sen sisältöön tai ainakin viivyttää sen käyntöön panoa. Lisäksi työmarkkinaosapuoli voi direktiiviuhan alla suostua sopimaan ns. puitesopimuksen, jonka kansallisessa implementoinnissa sen jäsenjärjestöillä olisi huomattavasti enemmän liikkumavaraa kuin direktiivin suhteen (Greenwood 2007, 43; Hall 1994; 300-303; Keller 2003, 414). Aiemmin EU:n komissio käytti direktiiviuhkaa enemmänkin (katso esim. Martin & Ross 2001), mutta myöhemmin komissio on tullut direktiiviuhkan käyttämisen suhteen yhä haluttomammaksi (Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 143-144).

¹⁷⁰ Taylor ja Mathers (2004, 278) ovat esittäneet mielenkiintoisesti, että EAY:n ongelmana voidaan nähdä myös se, että suuri osa EAY:n johtajistosta on menettänyt uskonsa ay-liikkeen autonomian valtaan ja tullut sosiaalidialogin lupausten viekoittelemaksi. Taylor ja Mathers (emt) haastattelivat erästä entistä nimetöntä EAY:n virkamiestä, joka totesi: ”Se mitä tapahtui Sosiaalisen pöytäkirjan kanssa, toistuu aina sosiaalidialogikeskusteluissa. He ajattelevat että on parempi saada jotain kuin ei mitään ja he toivovat asioiden muuttuvan paremmiksi, mutta he eivät tiedä miten tehdä asiat paremmiksi. Kun sanon että meidän pitäisi olla hyökkäävämpiä, ongelma on sama. He eivät usko valtaansa”.

mikä puolestaan etäännyttää ay-liikkeet ruohonjuuritason jäsenistään (katso Le Queux 2008, 138).

Sosiaaliseen kumppanuuteen ja sosiaalidialogiin sisältyvät ongelmat eivät koske ainoastaan kansallisia ay-liikkeitä, vaan myös ylikansallista EAY:tä. Edellä esitetyt huomiot voidaan tiivistää toteamalla, että sosiaaliseen kumppanuuteen ja sosiaalidialogiin sisältyy EAY:n kannalta katsottuna kaksi suurta ongelmaa. Ensinnäkin, eurooppalaisia työnantajia edustava BusinessEurope on perinteisesti ollut hyvin haluton edes neuvottelemaan EAY:n kanssa työmarkkinaosapuolten välisessä sosiaalidialogissa tietäessään, että EU:n poliittisen luonteen johdosta organisaation poliittisia intressejä ajetaan unionin sisällä ilman sen aktiivista panostusta EAY:n kanssa harjoitettavaan sosiaalidialogiin. Toiseksi, EU:n poliittisen luonteen ja EAY:n varsin vähäisen poliittisen vallan takia EAY:llä ei ole ollut paljoakaan mahdollisuuksia tasapainottaa poliittisia valtasuhteita edukseen sosiaalidialogissa. Tarkemmin sanoen, BusinessEurope on käytännössä voinut rajoittaa sosiaalidialogin agendaa omien intressiensä mukaisesti, eikä EAY:llä ei ole ollut juuri muita mahdollisuuksia kuin myöntyä näihin neuvotteluraameihin sekä niiden sisältämiin vaatimuksiin (katso esim. Greenwood 2007; Keller 2003). Kuten havaitaan, EAY:llä olisikin monia hyviä syitä irtautua sosiaalisen kumppanuuden toimintamallistaan ja harjoittaa sen sijaan toisenlaista poliittista strategiaa, joka tähtäisi organisaation poliittisen vallan vahvistamiseen EU:n poliittisella kentällä.

Sosiaalisen kumppanuuden toimintamallin harjoittamisen voinee katsoa johtaneen eurooppalaiset ay-liikkeet ja EAY:n varsin paradoksaaliseen tilanteeseen. On nimittäin mahdollista katsoa, että pyrkiessään ajamaan sosiaalisen kumppanuuden avulla omia politiikkojaan EU:n poliittisella kentällä ay-liikkeet ovat samalla sulkeneet itsensä sellaisen korporatistisen järjestelmän sisälle, joka ei ensinnäkään ole ollut niiden ajamille politiikoille kovinkaan otollinen ympäristö, ja joka toisaalta on myös etäännyttänyt ay-liikkeet entistä kauemmas edustamistaan jäsenistä sekä kyseisen järjestelmän ulkopuolella olevista mahdollisista poliittisista liittolaisista. Toisaalta, mikäli ay-liikkeet päättäisivät irtautua kyseisestä sosiaalisen kumppanuuden toimintamallista ja sen sisältämästä konsensusideologiasta, uhkana on se, että ay-liikkeet ainoastaan heikentäisivät entisestään omia asemiaan institutionaalisten järjestelmien sisällä näyttäytyessään toimijoina, jotka ovat menettäneet varteenotettavan työmarkkinapoliittisen neuvottelukumppanin statuksensa haastaessaan EU:n harjoittamat politiikat. Kuten havaitaan, strategisten valintojen tekeminen on ay-liikkeille varsin monimutkainen kysymys.

Tutkimuksessa siirrytään seuraavaksi tutkimaan EAY:n tekemiä strategisia valintoja analysoimalla EAY:n diskursiivista toimintaa vuoropuhelussa, jota organisaatio on käynyt eurooppalaista työnantajapuolta edustavan BusinessEuropeen kanssa Euroopan sosiaalisesta mallista. Luku alkaa muutamilla Euroopan unionin politiikkoihin sekä Euroopan sosiaalisen mallin käsitteeseen liittyvillä huomioilla, jonka jälkeen tutkimus jatkuu työmarkkinaosapuolten harjoittaman vuoropuhelun analyysillä. Tutkimusaineiston sisältämät kaksisataa EAY:n ja BusinessEuropeen Euroopan sosiaalisesta mallista esittämää pu-

heenvuoroa on jaoteltu analyysissä omiksi temaattisiksi kokonaisuuksiksi, jotka kukin hahmottavat käytyä diskurssia omasta tutkimuksellisesta perspektiivistään käsin. Analyysin tarkoituksena on vastata kysymykseen, onko EAY strategisissaan valinnoissaan päätenyt jatkamaan perinteistä sosiaalisen kumppanuuden toimintamallin harjoittamista, vai onko organisaatio päinvastoin päätenyt irtautua kyseisestä toimintamallista harjoittaakseen täysin toisenlaista strategiaa vahvistaakseen omaa asemaansa Euroopan unionin poliittisessa toimintaympäristössä. Tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia peilaten EAY:n diskursiivisten toimintojen analysointi kiinnittyy erityisesti organisaation tapoihin ilmentää diskursiivisessa toiminnassaan kollektiivista identiteettiään ja ideologiaansa. Analyysin keskeisenä tehtävänä on havaita, onko EAY ilmentänyt Euroopan sosiaalisesta mallista käymässänsä diskurssissaan organisaation traditio-naalista konsensusideologialle pohjautuvaa sosiaalisen kumppanin identiteettiä, vai onko EAY sen sijaan ilmentänyt diskursiivisten toimintojensa kautta vuoropuhelussa sellaista kollektiivista identiteettiä ja ideologiaa, jotka näyttäytyvät ristiriitaisina sen perinteisesti harjoittamaan sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliin nähden. Mikäli EAY:n diskursiivisesta toiminnasta havaitaan viitteitä organisaation poliittisen toiminnan suunnanmuutoksesta, tutkimus pyrkii analysoimaan tarkemmin kyseisiä viitteitä ja havaitsemaan, minkälaisen poliittisen toimintamallin harjoittamiseen EAY on strategisissa valinnoissaan päätenyt sosiaalisen kumppanuuden sijaan.

5 EAY, BUSINESSEUROPE JA VUOROPUHELU EUROOPAN SOSIAALISESTA MALLISTA

EU:n politiikkojen ja eurooppalaisen integraation tutkimuksessa on vuositu-
hannen vaihteen jälkeen korostettu aiempaa voimakkaammin politiikkojen dis-
kurssiivisen luonteen merkitystä (Palola 2007, 22). Poliittisten diskurssien merki-
tyksen korostamisen lähtökohtana on ollut ennen kaikkea ajatus siitä, että dis-
kurssit ovat erilaisia valtasuhteita luovia ja ylläpitäviä konstruktioita. Tätä nä-
kemystä ilmensi vuosituhatosen vaihteessa uraauurtavaa työtä tehneen Thomas
Diezin toteamus, jonka mukaan koko Euroopan integraation historia voidaan
ymmärtää erilaisten puheiden ja puhuntojen sarjana, jonka myötä eurooppalai-
sen hallinnan järjestelmät syntyvät (Diez 2001b, 88; katso myös Palola 2004, 570).
EU:n, eurooppalaisen integraation ja hallinnan politiikat näyttäytyvät tässä per-
spektiivissä ennen kaikkea diskurssiivisena ja tekstuaalisena kamppailuna, jossa
politiikkoja luodaan, kehitetään ja ilmennetään puheiden ja tekstien kautta eri-
laisissa keskenään kilpailevissa diskursseissa (Palola 2004, 571; Diez 2001a, 6).
Kieli ja puhe eivät siten pelkästään ilmennä eurooppalaisia politiikkoja ja niiden
sisältämiä käsitteitä, vaan politiikat ja käsitteet myös rakentuvat kielen ja pu-
heen kautta.

EU:ta ja eurooppalaista integraatiota käsittelevien, diskurssianalyttisesti
suuntautuneiden tutkimusten yhtenä keskeisenä nimittäjänä on ollut ”muutok-
sen” painottaminen. Muutoksen tematiikka kiinnittyy olennaisesti ennen kaik-
kea eurooppalaiseen hyvinvointivaltioreformeihin ja ”eurooppalaiseen moder-
nisaatioon” kytkeytyvien poliittisten prosessien diskurssianalyttiseen tutkimi-
seen.¹⁷¹ Aikaisempaan EU- ja integraatiotutkimukseen nähden tämä uusi tutki-
musperspektiivi voidaan nähdä verrattain laaja-alaisena. Kyseisen tutkimusot-
teen yleiseksi lähtökohdaksi voisi kuvata näkemystä, jonka mukaan eurooppa-

---

¹⁷¹ ”Eurooppalaista modernisaatiota” ja eurooppalaisia hyvinvointivaltioreformeja voi-
daan kuvata erityisen ”hyvinvoinnin modernisaation” käsitteen kautta. Hyvinvoin-
nin modernisaatiolla tarkoitetaan paitsi eurooppalaisten hyvinvointivaltioiden ra-
kenteellista uudistamista osana laajempia yhteiskunnallisia ja taloudellisia muutok-
sia, myös poliittisen ajattelun muuttuvia skeemoja. Hyvinvoinnin modernisaatiossa
on siten kyse sekä poliittisten järjestelmien että yhteiskunnallisten toimijoiden asen-
teiden muutokseen kytkeytyvästä muutosprosessista (Palola 2007, 21).

laista uudistusprosessia ei voi lähestyä pelkästään identifioimalla tiettyjen rajoitujen politiikkaongelmien syytä, seurauksia ja institutionaalisia rajoituksia, vaan tutkimuksissa on myös otettava huomioon erilaiset eurooppalaiset ideat ja visiot (katso Palola 2007, 63). Näiden tutkimusten painopiste ei kohdistu niinkään diskurssien "totuudellisuuden" selvittämiseen vaan niiden argumentatiivisen voiman tarkastelemiseen. Tässä tutkimusperspektiivissä diskurssit nähdään osana "todellisuuden" rakentamisen dynamiikkaa, jossa toimijat pyrkivät vakuuttamaan toiset osapuolet tiettyjen poliittisten toimien tarpeellisuudesta sekä legitimoimaan samalla omat poliittikkansa, visionsa ja organisaationsa (Jachtenfuchs, Diez & Jung 1998; Diez 2001a; Palola 2007). Kuten tässä luvussa suoritettavassa analyysissä havaitaan, Euroopan sosiaalisesta mallista käytävä vuoropuhelu ilmentää hyvin edellä esitettyjä käsityksiä diskurssien monimuotoisesta luonteesta.

Euroopan sosiaalinen malli on sangen monitahtoinen käsite, jota on lähestytty akateemisissa tutkimuksissa toisistaan varsin poikkeavilla tavoilla (katso esim. Pakaslahti 2001; Saari 2002; Jepsen & Serrano Pascual 2005; Giddens 2007; Palola 2007). Keskeisenä syynä tähän ilmiöön voidaan pitää sitä, että "Euroopan sosiaalinen malli" on perustavanlaatuisesti abstraktio, joka ei kuvaa mitään tosiasiallisesti olemassa olevaa poliittista järjestelmää. Toisin sanoen, jokaisessa EU:n jäsenvaltiossa on omat kansallisiin konteksteihin pohjautuvat "sosiaalisen mallin järjestelmät", jotka poikkeavat toisistaan enemmän tai vähemmän (Waddington 2005). Käsitteen abstraktius - tai epämääräisyys, jos niin halutaan sanoa - onkin tarjonnut niin poliitikoille kuin tutkijoille erilaisia repertuaareja Euroopan sosiaalisen mallin hahmottamiseen (Jepsen & Serrano Pascual 2005).¹⁷²

Voitaneen sanoa, että Euroopan sosiaalista mallia on lähestytty erilaisissa tutkimuksissa pääpiirteittäin kolmella toisistaan poikkeavalla tavalla. Ensinnäkin Euroopan sosiaalista mallia on pyritty hahmottamaan etsimällä EU:n jäsenvaltioiden kansallisista "sosiaalisen mallin järjestelmistä" yhteisiä peruspiirteitä, joiden voi katsoa ilmentävän eräänlaista Euroopan sosiaalisen mallin ylikansallista perusfilosofiaa (katso esim. Waddington 2005).¹⁷³ Toiseksi, Euroopan sosi-

¹⁷² Jepsen ja Serrano Pascual (2005) ovat esittäneet, että Euroopan sosiaalisen mallin käsitteen epämääräisyys voidaan nähdä ainakin osittain EU:n instituutioiden itsensä aiheuttamana sekä näiden omia poliittisia pyrkimyksiä ja intressejä palvelevana. Jepsen ja Serrano Pascual (2005, 232) nostavatkin esiin huomion, jonka mukaan tämä käsitteen epämääräisyys on mahdollistanut toimijoiden liikkumisen erilaisten "tulkinnallisten repertuaarien" välillä näiden poliittisista intresseistä riippuen.

¹⁷³ Waddington (2005) on esittänyt neljä "yleistä perusperiaatetta", joiden voi katsoa muodostavan eräänlaisen ydinfilosofian Euroopan sosiaaliselle mallille. Ensinnäkin (1) Euroopan sosiaalista mallia ovat Waddingtonin (2005, 518) mukaan heijastaneet näkemykset, joiden mukaan jonkin muotoinen talous-, työ- ja sosiaalipolitiikkojen välinen koordinointi on välttämätöntä pyrittäessä talouskasvun ja työmarkkinoiden kehittämiseen ja että (2) sosiaalipolitiikkaa ei saa erottaa talouspolitiikasta pyrittäessä työllisyystilanteen parantamiseen. Lisäksi Euroopan sosiaalista mallia ovat Waddingtonin (emt) mukaan peilanneet käsitykset siitä että (3) työlle tulee olla valtion takaamat minimipuitteet sekä vähimmäisehdot ja että (4) työntekijöillä on oikeus itsenäiseen kollektiiviseen edustukseen. On kuitenkin syytä huomauttaa, että vaikka nämä näkemykset omalla tavallaan peilaavatkin Euroopan sosiaalista mallia, Waddingtonin käyttämään ilmaisuun "yleisistä perusperiaatteista" sisältyy riski siitä, että

aalista mallia on myös kuvattu eräänlaisena vielä toteutumattomana ideaalina, jota eri toimijat hahmottelevat kuvatessaan omasta poliittisesta positiostaan käsin ihanteellista eurooppalaista "sosiaalisen mallin järjestelmää" (katso esim. Jepsen & Serrano Pascual 2005; Palola 2007).¹⁷⁴ Kolmanneksi, Euroopan sosiaalista mallia on lähestytty eurooppalaisen integraation, Lissabonin strategian sekä EU:n ohjausmekanismien ja poliittisten pyrkimysten kautta. Tällöin Euroopan sosiaalinen malli on ymmärretty eräänlaisena laaja-alaisena sateenvarjokäsitteenä, joka kattaa alleen EU:n talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikat sekä näiden kehittämisen Lissabonin strategian mukaisesti. Euroopan sosiaalinen malli on tällöin näyttäytynyt eräänlaisena teknisenä, laajoja parametreja sisältävänä tavoitteellisena politiikkakehyksenä, joihin EU:n jäsenvaltioiden on mukauduttava (katso esim. Palola 2007, 35). Tällainen lähestymistapa on nähdäkseni ollut Suomessa tähän asti vallitseva (katso esim. Pakaslahti 2001; Saari 2002; 2003, Kari & Saari 2005; Palola 2007).¹⁷⁵

Jepsen ja Serrano Pascual (2005) ovat hahmotelleet samantyyppistä jaottelea esittäessään kolme pääulottuvuutta, joiden kautta Euroopan sosiaalisen mallin käsitettä voidaan tarkastella. Ensinnäkin (1) Euroopan sosiaalista mallia voidaan Jepsenin ja Serrano Pascualin (2005, 234) mukaan tarkastella käsitteenä, joka yhdistää EU:n jäsenmaille yhteisiä "yleiseurooppalaisia piirteitä". Tällaisina piirteinä Jepsen ja Serrano Pascual (emt) nostavat esille muun muassa instituutiot ja arvot. Yleiseurooppalaisia arvoja ilmentävänä piirteenä on nähty mm. yhteisesti jaetut näkemykset sosiaalisten asioiden merkityksestä, joiden on katsottu ilmentyvän eurooppalaisten valtioiden pyrkimyksissä täystyöllisyyteen, sosiaaliturvan riittävään tasoon sekä yhteiskunnalliseen tasa-arvoon. Yleiseurooppalaisina institutionaalisina piirteinä on puolestaan nähty hyvinvointivaltiojärjestelmiä tukevat instituutiot (kuten työmarkkinainstituutiot) sekä poliittisten mekanismien kautta tapahtuva markkinatalouden säätely (emt, 234-235). Toiseksi, (2) Euroopan sosiaalisen mallin käsite voidaan Jepsenin ja Serrano Pascualin (emt, 234) mukaan hahmottaa eräänlaisena "ideaalimallina". Tällaisen ajattelutavan mukaan Euroopan sosiaalinen malli on ikään kuin "kätkeytynyt" kansallisten mallien ryppääseen, ja että se on tuotavissa esille esittämällä tietyt kansalliset mallit "hyvinä esimerkkeinä", joista muiden olisi otettava oppia (emt). Perustavanlaatuisiksi kysymyksiä nousee tällöin luonnollisesti se, mitä kansallisia malleja esitetään "hyvinä esimerkkeinä" ja mitä intressejä tällaisen esittämisen takana piilee. Jepsenin ja Serrano Pascualin (emt, 235) mukaan erityisinä "paradigmatapauksina" ovat ilmentyneet erityisesti Iso-

---

nämä näkemykset ymmärrettäisiin kaikkialla samanlaisina ja kiistattomina - miten asianlaita ei ole. Kuten Waddington (emt) itse aiheellisesti huomauttaa, hänen esittämänsä "perusperiaatteet" ilmenevät EU:n jäsenvaltioissa eri muodoissa, heijastaen kansallisia työn ja pääoma välisiä suhteita.

¹⁷⁴ Palola (2007, 36) on todennut, että Euroopan sosiaalisen mallin käsite voidaan hahmotella sekä EU:n jäsenvaltioiden tavoittelemien sosiaalipolitiikkareformien normatiivisena mallina että eräänlaisena ideaalisena yksinkertaistuksena sellaisesta sosiaalipolitiikasta, joka toteutuessaan palvelisi parhaiten EU:n taloutta ja työllisyyspolitiikkaa.

¹⁷⁵ Palolan (2007) tutkimus edustaa tässä jaottelussa eräänlaista raja-aluetta: Diskursiivisessa tutkimuksessaan Palola tutkii Euroopan sosiaalista mallia sekä hahmoteltuna ideaalina että poliittisena ohjausmekanismina.

Britannian, Ruotsin ja Saksan kansalliset mallit – eli mallit, jotka eroavat toisistaan huomattavasti, ja joiden näkeminen ”hyvänä esimerkkinä” riippuu pitkälti esittäjän omasta poliittisesta positiosta. Kolmanneksi (3), Euroopan sosiaalinen malli voidaan Jepsenin ja Serrano Pascualin (emt) mukaan nähdä erityisenä ”eurooppalaisena projektina”. Toisin sanoen, Euroopan sosiaalinen malli voidaan ymmärtää erityisenä välineenä, jonka avulla EU:n jäsenvaltioita pyritään modernisoimaan ja mukauttamaan kansainvälisten kilpailukykyvaatimusten mukaisesti vahvistamalla samanaikaisesti jäsenvaltioiden keskinäistä koheesiota. Kansallisten työ- ja sosiaalipoliittisten järjestelmien modernisointia ja yhdenmukaistamista on pidetty tärkeänä tehtävänä koska on koettu, että integroituneessa unionissa yksittäisten jäsenvaltioiden ei ole enää mahdollista toteuttaa täysin itsenäisesti omia työ- ja sosiaalipoliittikkojaan, ja että kansalliset työ- ja sosiaalipoliittikat tulee kytkeä toisiinsa keskinäisen koordinaation, yhteistyön sekä yhteisten sääntöjen kautta. Euroopan sosiaalisen mallin kehittämisen kannalta ydinkysymyksinä on tällöin painotettu erityisesti työmarkkinapolitiikan, työmarkkinapoliittisten suhteiden sekä työhön liittyvien standardien kehittämistä (emt, 235-236).

Kuten muun muassa Giddens (2007, 1) on todennut, Euroopan sosiaalisen mallin käsite voidaan nähdä niin sanottuna ”haastettuna käsitteenä”. Euroopan sosiaalisen mallin käsitteestä on muodostunut eräänlainen tunnus- tai iskusana, jonka avulla on kuvattu ”eurooppalaisia käsityksiä samaan aikaan tapahtuvasta kestävästä taloudellisen kasvun edistämisestä sekä sosiaalisesta koheesiosta” (Jepsen & Serrano Pascual 2005, 231). Nämä käsitykset ja kuvaukset eivät ole olleet vaille ideologista latausta, ja Euroopan sosiaalista mallia käsittelevä diskurssi voidaan nähdä erilaisten poliittisten ideologioiden välisenä vuoropuheluna; esimerkiksi Upchurch, Taylor ja Mathers (2009, 141) ovat kuvanneet Euroopan sosiaalisen mallin käsitettä sosiaalidemokraattisena vaihtoehtona, jolla on pyritty haastamaan eurooppalaisessa integraatiossa vallitsevana näkemäänsä uusliberalistista mallia. Euroopan sosiaalisen mallin käsitteestä on siten muodostunut EU:n poliittisella areenalla merkittävä poliittinen konstruktio ja kamppailujen ja merkitysantojen kohde: toimijat hahmottavat Euroopan sosiaalisen mallin käsitettä eri tavoin ja pyrkivät antamaan sille erilaisia, toisistaan poikkeavia merkityssisältöjä (katso emt, 142-143).

Jepsen ja Serrano Pascual (2005) ovat erottaneet kaksi erilaista mutta toisiinsa läheisesti kytkeytyvää pääpiirrettä, jolla Euroopan sosiaalisen mallin käsitettä on käytetty eurooppalaisissa akateemisissa ja poliittisissa keskusteluissa. Toisaalta Euroopan sosiaalista mallia on käytetty ”eurooppalaista todellisuutta” kuvaavana käsitteenä, jolloin ”eurooppalainen todellisuus” – mikä se sitten subjektiivisesti katsoen voikaan ikinä olla – näyttäytyy jonain luonnollisesti ilmenevänä ilmiönä. Toisaalta taas on korostettu Euroopan sosiaalisen mallin käsitteen erittäin epäselvää ja monimerkityksellistä luonnetta. Kuten esimerkiksi Palola (2004, 570) toteaa: ”Käsite ’Euroopan sosiaalinen malli’ koostuu kolmesta sanasta, joista yhdenkään merkityssisältö ei ole yksiselitteinen” (katso myös esim. Giddens 2007, 1-2). Mielenkiintoinen kysymys on, mitä tämä Euroopan sosiaalisen mallin käsitteen monitulkintaisuus käytännössä merkitsee.

Tämän tutkimuksen kannalta katsottuna Jepsen ja Serrano Pascual (2005) ovatkin esittäneet huomionarvoisen näkemykseen, jonka mukaan Euroopan sosiaalisen mallin käsitteen moniulotteisuus mahdollistaa toimijoiden liikkumisen erilaisten ”tulkinnallisten repertuaarien” välillä kulloisistakin syistä ja konteksteista riippuen. Toimijat – tässä tapauksessa työmarkkinaosapuolet EAY ja BusinessEurope – pyrkivät Euroopan sosiaalisen mallin käsitteen avulla legitimoimaan omia organisaatioitaan ja ajamiaan politiikkoja, haastamaan poliittisia vastapuoliaan, rakentamaan erilaisia kuvauksia ”Euroopasta”, eurooppalaisesta yhteisöstä ja kansalaisuudesta sekä tuottamaan organisaatioilleen poliittisia identiteettejä. Euroopan sosiaalisen mallin käsite ilmenee siten eräänlaisena retorisenä voimavarana ja apuvälineenä, jonka avulla osapuolet pyrkivät toteuttamaan tavoitteitaan ja jonka kautta kyseiset toimijat artikuloivat poliittisen asemansa (katso Diez 2001b, 90).

Euroopan sosiaalista mallia koskevaa vuoropuhelua hahmoteltaessa on olennaista havaita, että tämä vuoropuhelu ei ole niinkään yksi ja yhtenäinen diskurssi, vaan pikemminkin monista keskenään päällekkäisistä diskursseista koostuva kokonaisuus. Tässä diskurssissa jokainen poliittinen artikulaatio voidaan nähdä osana laajempaa diskursiivista rakennelmaa, jota ne alati uusintavat (katso Diez 2001a, 6-7). Euroopan sosiaalisen mallin käsite voidaankin nähdä käsitteenä, jota Diez (2001a, 2001b) nimittää ”diskursiiviseksi solmukohdaksi”. Diskursiivisilla solmukohdilla Diez tarkoittaa sellaisia poliittisia avainkäsitteitä, jotka sitovat eri politiikkakenttiin kytkeytyviä diskursseja toisiinsa. Yleisenä piirteenä diskursiivisilla solmukohdilla on se, että nämä käsitteet ovat luonteeltaan kiistanalaisia ja merkitykseltään vielä vakiintumattomia mutta joka tapauksessa keskeisiä poliittisen keskustelun käsitteitä. Diskursiiviset solmukohdat toimivat siten, että ne sitovat yhteen eri diskurssien merkityssisältöjä, ja luovat näille tätä kautta yhteisiä ja vakiintuneita merkityksiä. Kuten Palola (2004, 570) on huomionnut, Euroopan sosiaalisen mallin käsitteeseen kytkeytyvän Lissabonin strategian korostama talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikkojen hahmottaminen yhden ja saman kolmion sivuina on luonut eri politiikkalohkojen välille samanlaista kieltä ja yhteisen puheavaruuden.¹⁷⁶ Kysymys Euroopan sosiaalisen mallin käsitteen merkityssisällöstä on siten aina eri toimijoiden diskurssien välinen (emt). Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua tarkasteltaessa huomiota ei siten pidä kiinnittää ainoastaan sellaisiin puheisiin, jossa toimijat nimenomaisesti korostavat puhuvansa Euroopan sosiaalisesta mallista. Sen sijaan tarkastelun on katettava kaikki sellaiset osapuolten esittämien puheiden poliittiset sfäärit, jotka kytkeytyvät Euroopan sosiaalisen malliin sekä käsitteellisesti (talous-, työ- ja sosiaalipolitiikat) että rakenteellisesti (mm. Euroopan unioni ja Lissabonin strategia, eurooppalaiset hyvinvointivaltioreformit, globalisaatio, eurooppalainen työmarkkinakenttä, EAY:n ja BusinessEuropen organisatoriset rakenteet sekä osapuolten edustamat poliittiset ideologiat, tavoitteet ja toiminnot).

¹⁷⁶ Palola (2004, 570) jatkaa toteamalla, että käytännössä tämä on tarkoittanut talouspolitiikan kielen ja premissien (eli mm. kilpailukyvyyn) tunkeutumista sosiaalipolitiikan ytimeen.

Kahdestasadasta EAY:n ja BusinessEuropen edustajien puheista koostuva tutkimusaineisto on lajiteltu seuraavassa analyysissä temaattisiin kokonaisuuksiin, jotka kuitenkin – yllä mainittuja huomioita heijastaen – ovat päällekkäisiä ja toisiinsa linkittyviä. Näin ollen esimerkiksi ”Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden” ja ”eurooppalaisten työmarkkinareformien” teemojen havaitaan ilmentyvän vuoropuhelun tarkastelussa kautta linjan, vaikka nämä teemat ovat myös eroteltu analyysissä temaattisesti omiksi aihepiireikseen. Vuoropuhelun analyysi aloitetaan tutkimalla, miten osapuolet hahmottavat puheissaan poliittista toimintakenttäänsä eli Eurooppaa ja Euroopan unionia (5.1). ”Euroopan” käsitettä tarkastellaan analyysissä objektiivisen ja neutraalin termin sijaan edellä mainittuna ”diskursiivisena taistelukenttänä”, jota osapuolet pyrkivät hahmottelemaan omista poliittisista lähtökohdistaan ja intresseistään käsin. Analyysiä jatketaan havainnoimalla, miten työmarkkinaosapuolet ilmentävät puheissaan EU:n sosiaalisen ulottuvuuden ja ”sosiaalisen Euroopan” käsitteiden kautta ihanteelliseksi näkemäänsä Eurooppaa sekä EU:n mahdollisuuksia ja tarpeita sellaisen kehittämiseksi (5.2). Kysymys on tällöin osapuolten ajamiin utopioiden eli vielä saavuttamattomien ideaalista Eurooppaa hahmottavien poliittisten ihanteiden erittelystä ja eksplikoinnista. Tämän jälkeen analyysiä syvennetään siirtämällä tutkimuksen painopiste itse Euroopan sosiaaliseen malliin laajempaan kattokäsitteenä, johon osapuolet nojautuvat esittäessään vaatimiaan muutoksia EU:n politiikkoihin ideaalisina näkemiänsä yleiseurooppalaisten poliittisten järjestelmien luomiseksi (5.3). Euroopan sosiaaliseen malliin kiinnittyviä muospaineita tarkastellaan luvussa 5.4 ottamalla yksityiskohtaisempaan tarkasteluun globalisaatio (5.4.1), Lissabonin strategiassa lanseerattu pyrkimys muuntaa EU:n jäsenvaltiot ”tietoperusteisiksi yhteiskunniksi” (5.4.2) sekä ilmastonmuutos- ja energiakysymykset (5.4.3). Luvussa 5.5 analyysin kohteena ovat puolestaan Euroopan sosiaalisen mallin kehittämiseen kytkeytyvät työmarkkinapoliittiset teemat: työmarkkinaosapuolten välinen ”sosiaalinen kumppanuus” ja sosiaalialogi (5.5.1), eurooppalaiset työmarkkinareformit (5.5.2), regulaatio ja deregulaatio (5.5.3) sekä joustoturva (5.5.4). Lopuksi tutkimus siirtyy tarkastelemaan varsin erilaista temaattista kokonaisuutta, ”kapitalismia ja kapitalismin kritiikkiä” (5.6). Tarkastelun huomio kiinnitetään ensin EAY:n esittämiin kriittisiin puheisiin ”uudesta kapitalismista” (5.6.1), jonka jälkeen huomio siirretään tutkimusaineiston aikajanan loppupäähän vuosille 2007-2009 sijoittuneeseen maailmanlaajuiseen finanssikriisiin (5.6.2).

5.1 Eurooppa ja Euroopan unioni

Euroopan sosiaalista mallia käsittelevän diskurssin tarkastelu on hyvä aloittaa vuoropuhelun puheenaiheena olevan käsitteen ensimmäisestä termistä, Euroopasta. Lienee turvallista sanoa, että normaalissa arkikielessä sana ”Eurooppa” ei tuota suurempia hankaluuksia, vaan ihmiset yleisesti ottaen ymmärtävät varsin hyvin, mitä sana tarkoittaa ja mihin sillä viitataan. Puhuttaessa ”Euroopasta” ihmiset ajattelevat esimerkiksi tiettyä maanosaa, elinpiiriä, kulttuuria, historiaa

tai traditioita. Toisin sanoen, vaikka ihmiset saattavatkin hahmottaa ”Euroopan” yksilöllisesti painottaen käsitteeseen kytkeytyviä erilaisia ulottuvuuksia, kyseistä sanaa voitaneen itsessään pitää normaalissa puhekielessä suhteellisen neutraalina käsitteenä. Eurooppalaisen politiikan- ja integraatiotutkimuksen diskurssianalyttisesta perspektiivistä katsottuna asia ilmenee kuitenkin täysin päinvastaisena. Tällaisissa tutkimuksissa on toistuvasti painotettu, että ”Eurooppa” ei itsessään ole koskaan täysin neutraali tai objektiivinen käsite vaan sosiaalinen konstruktio, jonka esittäminen ja kuvaaminen on aina poliittista toimintaa (katso esim. Walters & Haahr 2005; Palola 2007). Toisin sanoen, diskursiivisesti orientoituneet integraatiotutkimukset painottavat kautta linjan, että Eurooppaa ja eurooppalaista integraatiota käsittelevien diskurssien osapuolet eivät koskaan kuvaa ”Eurooppaa” objektiivisen neutraalisti vaan aina edustamiensa instituutioittensa, poliittisten ja taloudellisten intressiensä, yhteiskunnallisten aatteittensa ja erilaisten ideologioiden kautta (katso esim. Jachtenfuchs, Diez & Jung 1998). Näin ollen on tärkeää huomioida, että ”Eurooppaa” ei tule ymmärtää minään itsestään selvänä tai annettuna käsitteenä, vaan diskursiivisen kamppailun kohteena (Diez 2001a; Diez 2001b). Kuten esimerkiksi Kleinman (2002, ix) on todennut, ”Eurooppa on intohimoja ja ennakkoluuloja herättävä puheenaihe, joka synnyttää enemmän lämpöä kuin ymmärtämystä”.

Tarkasteltaessa EAY:n ja BusinessEuropen vuoropuhelua Euroopan sosiaalisesta mallista mielenkiintoisena huomiona nousee esille, kuinka molemmat osapuolet ilmentävät puheissaan Eurooppaa ainutlaatuisena poliittisena ja kulttuurisena alueena maailmassa. Osaltaan tätä ainutlaatuisuutta kuvataan eurooppalaisten valtioiden ylläpitämien yhteiskunnallisten rakenteiden kautta, joiden esitetään peilaavan yhteisiltä ominaisuuksiltaan tunnusmaisesti yleiseurooppalaista yhteiskunnallista mallia. Tällaisina yleiseurooppalaisina yhteiskunnallisina rakenteina osapuolet esittävät muun muassa koulutuksen ja terveydenhuollon tarjonnan, sosiaalisen suojelun järjestelmät sekä julkisten infrastruktuurien roolin (EAY 24/05/2006; BE 19/01/2006). Tämän tutkimuksen kannalta kenties tärkeämpi havainto on kuitenkin se, että molemmat osapuolet kuvaavat toistuvasti Eurooppaa myös yhteiseen sosiaaliseen kulttuuriin kuuluviksi katsomiensa arvojen kautta. Osapuolten retoriikkaan kuuluu olennaisena osana se, että puhujat esittävät omien organisaatioidensa edustavan kyseisiä yleiseurooppalaisiksi kuvaamia arvoja. Tätä kautta ”Euroopan” diskursiivisen hahmottamisen voikin katsoa ilmentävän osaltaan toimijoiden pyrkimyksiä omien organisaatioidensa legitimoimiseksi (Jachtenfuchs, Diez & Jung 1998). Tämä käy hyvin ilmi puheesta, jonka EAY:n pääsihteeri John Monks piti Maltalla lokakuussa 2005:

Euroopan yhteiset arvot resonoivat vahvasti niiden [arvojen] kanssa, jotka ovat määritelleet ammattiyhdistysliikettä sen alusta alkaen – solidaarisuus, tasa-arvo, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, internationalismi ja usko siihen, että sosiaalinen ja taloudellinen elämä tulee rakentaa inhimillisiä tarpeita vastaaviksi. Missään päin maailmaa ei näitä arvoja ole sisällytetty paremmin hallintaan kuin Euroopassa (EAY 05/10/2005).

EAY:n retoriikkaan kuuluu olennaisena osana se, että organisaatio esittää haluavansa olla luomassa ”parempaa” Eurooppaa, jossa perustavanlaatuiset arvot edistäisivät ja vahvistaisivat eurooppalaista integraatiota. Tällaisiksi perusarvoiksi EAY esittää edellä mainittujen solidaarisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lisäksi myös rauhan, vapauden, demokratian, perusoikeudet, tasa-arvon ja kestävän kehityksen (EAY 11/05/2007). Käsillä olevan tutkimuksen kannalta erityisen huomionarvoista EAY:n esittämissä perusarvoissa on se, että jokaisen niistä voidaan katsoa lukeutuvan myös useimpien eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden keskeisiin arvoihin (katso esim. della Porta ym. 2006). Näin ollen EAY:n puheissaan esittämät arvokäsitykset on teoreettisessa katsannossa mahdollista ymmärtää organisaation pyrkimyksenä konstruoida sekä sen omaa ideologiaa ja ryhmäjäsenyyttä (katso van Dijk 1998) että yhteistä kollektiivista identiteettiä EAY:n ja eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden välille (katso esim. Simon & Klandermans 2001; van Stekelenburg & Klandermans 2010).

Työnantajapuolta edustava BusinessEurope puolestaan kuvaa puheissaan yleiseurooppalaisia arvoja ennen kaikkea taloudellisten mekanismien ja järjestelmien kautta. Kyseiset puhetaumat jakautuvat yleisesti ottaen kahteen eri pääpiirteeseen. Ensinnäkin, yleiseurooppalaisista arviosta puhuessaan BusinessEurope nostaa toistuvasti esiin eurooppalaiset sosiaalijärjestelmät, jotka kansallisisista eroavaisuuksistaan huolimatta jakavat organisaation mukaan yhteisen pyrkimyksen kilpailukyvyyn ja sosiaalisen suojelun sekä tuottavuuden ja solidaarisuuden yhdistämiseksi (BE 29/09/2005). Kyseisiin eurooppalaisiin sosiaalijärjestelmiin sisältyviksi arvoiksi BusinessEurope esittää markkinatalouden, täystyöllisyystavoitteet, tehokkaat terveydenhuolto-järjestelmät ja kestävät eläkejärjestelmät (BE 21/05/2007). Toiseksi, eurooppalaisia arvoja ilmentäessään BusinessEurope korostaa mielellään myös elinkeinoelämän merkitystä eurooppalaisille yhteiskunnille. BusinessEuropen mukaan elinkeinoelämä on ”Euroopan sydämessä” ja tärkeä osa eurooppalaista sosiaalikulttuuria, sillä sen kautta eurooppalaisille tuotetaan sosiaalista hyvinvointia (BE 17/10/2006a). BusinessEurope julistaa olevansa ylpeä eurooppalaisesta sosiaalikulttuurista, johon se katsoo kuuluvaksi sen, että ”osa kasvusta kohdennetaan solidaarisuuteen, työntekijöiden ja kansalaisten suojelemiseksi elämän suurilta riskeiltä: työttömyydeltä, sairauksilta ja ikääntymiseltä” (BE 21/05/2007). Tällainen sosiaalikulttuuri on BusinessEuropen mukaan tärkeä osa Eurooppaa, ja sitä tulee paitsi puolustaa, myös esittää muulle maailmalle (emt).

Yleiseurooppalaisten arvojen suoran esittämisen lisäksi EAY ja BusinessEurope ilmentävät keskeisinä näkemiään arvoja myös epäsuoremmin kuvatesaan Eurooppaa ja eurooppalaisia yhteiskuntajärjestelmiä vastakohtana muulle maailmalle. Tällöin organisaatioitaan edustavat puhujat vertaavat Eurooppaa suhteessa muihin maanosiin ja hahmottelevat vastakkainasettelun kautta tyyppillisesti ”eurooppalaisina” näkemiään arvoja ja ominaispiirteitä. Tällaisissa puheenvuoroissa toimijat peilaavat erityisesti globaalia kilpailua sekä sen aiheuttamia muutospainetta eurooppalaisille yhteiskunnille. Eurooppaa verrataan osapuolten puheissa toisaalta Yhdysvaltoihin ja Japaniin, toisaalta uusiin ja vahvistuviin, ns. BRIC-maihin eli Brasiliaan, Venäjään, Intiaan ja Kiinaan (EAY

25/04/2005; BE 09/11/2009b). Huomionarvoista on, että etenkin EAY ilmentää kyseisissä puheenvuoroissa huoltaan tästä muutospainesta, jonka se kokee uhkana eurooppalaisille hyvinvointivaltiomalleille. Suuren osan tästä muutospainesta muodostaa EAY:n puheissa Kiina, jonka suhteen kysymys ei enää ole "yhden Airbusin vaihtamisesta kasaan t-paitoja" (EAY 07/07/2006). Samalla EAY kuitenkin kyseenalaistaa, missä määrin "vanhan" Euroopan on pakko mukautua "uusien" teollisuusvaltioiden muodostamiin muutospainisiin:

Liian usein Eurooppa kuvataan menneisyytenä ja Aasia tulevaisuutena. Se on puolueellinen näkemys maailmasta. Se sopii työnantajille ja poliitikoille, jotka yrittävät heikentää kunnollisille hyvinvointipalveluille, julkisille palveluille ja sosiaaliallogille perustuvaa sosiaalista malliamme, joka edistää innovaatiota ja taloudellista tehokkuutta. Se on merkantilistinen, rajoittunut näkemys maailmasta: sen mukaan yhden puolen voittaessa toinen automaattisesti häviää (EAY 08/09/2006b).

EAY kuvaa puheissaan Eurooppaa vastakohtaksi paitsi Aasialle, myös Yhdysvalloille. Näissä puheenvuoroissa nousevat jälleen esiin arvot sekä eurooppalaiset poliittiset järjestelmät. EAY:n mukaan amerikkalaiset "vapaiden markkinoiden ja osakkeenomistajien doktriinit" ovat vastakkaisia eurooppalaisille arvoille (EAY 31/01/2004). EAY:n mukaan Eurooppa eroaa anglosaksisesta maailmasta myös siten, että Euroopan perustavanlaatuisina ominaisuuksina ovat hyvinvointivaltiot, julkiset palvelut, työmarkkinaosapuolten väliset neuvottelut sekä vahvat ay-liikkeet (EAY 15/05/2005). Euroopan Yhdysvalloista erottavat ominaispiirteet ovat EAY:n mukaan yleisen hyvinvoinnin taso sekä sitä tuottavat politiikat:

Emme tahdo Euroopan tulevan Amerikaksi. Emme tahdo heikompia hyvinvointivaltioita, pienempiä eläkkeitä, työntekoa nääntymykseen asti, heikkoja ammattiyhdistysliikkeitä, enempää yksityistämistä ja deregulaatiota (EAY 19/03/2005).

EAY:n mukaan "eräät EU:ssa" kuitenkin "apinoivat amerikkalaista bisnestapaa" (30/01/2004). Monet eurooppalaiset työnantajat ja poliitikot haluavat EAY:n mukaan Euroopan "amerikkalaistuvan", mikä sen mukaan tarkoittaisi heikompia hyvinvointivaltiojärjestelmiä, heikompia ay-liikkeitä, vähemmän työmarkkinaosapuolten välisiä kollektiivisia neuvotteluja ja sen sijaan enemmän liberaalisointia, yksityistämistä ja deregulaatiota (EAY 07/12/2007). EAY:n esittämä kritiikki "amerikkalaisuutta" on hyvin samanlaista kuin eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden esittämät kritiikit (della Porta ym. 2006), ja EAY julistaakin puheissaan toistuvasti voimakkaasti, että se ei halua Euroopan tulevan "amerikkalaistetuksi".¹⁷⁷ Päinvastoin, EAY sanoo haluavansa Euroopan olevan Amerikkaan verrattuna selkeästi erilainen malli, josta muu maailma voi ottaa oppia "sellaisen uusliberalistisen mallin sijaan, jota Amerikka, IMF, Maailman-

¹⁷⁷ Mainittakoon, että irlantilaisen ay-liikkeen kongressissa Belfastissa kesäkuussa 2005 EAY:n pääsihteeri John Monks lausui kärkeästi, että Eurooppa ei saa olla "Amerikan puudeli" (EAY 22/06/2005).

pankki ym. ajavat Afrikalle ja muulle maailmalle” (18/04/2005).¹⁷⁸ Euroopan ”amerikkalaistaminen” merkitsi EAY:n mukaan uusliberalististen poliitikkojen täysivaltaista käytäntöönpanoa Euroopassa, mikä olisi ”tikari jokaisen eurooppalaisen ay-liikkeen ja työläisen sydämeen” (EAY 24/05/2005). EAY luonnollisesti julistaa puheissaan toistuvasti tekevänsä kaikkensa tämän estämiseksi.

Merkillepantavana huomiona työmarkkinaosapuolten puhetapoja tarkasteltaessa näyttäytyy se, että Euroopan ja Euroopan unionin termit kytkeytyvät toimijoiden puhetavoissa niin kiinteästi toisiinsa kiinni, että välillä jää epäselväksi, kumpaa puhujat ylipäätään tarkoittavat. Sekä EAY että BusinessEurope nostavat EU:n historialliseksi ansioksi sen, että unionijärjestelmä on ylläpitänyt toisen maailmansodan jälkeen Euroopassa rauhaa sekä luonut eurooppalaisille valtioille enemmän vaurautta (EAY 23/04/2007; BE 11/04/2007). Lisäksi osapuolet esittävät EU:n myös erityisenä poliittisena välineenä, jonka kautta taloudellista ja sosiaalista kehitystä on integraation syventämisen kautta mahdollista luoda tulevaisuudessa kaikille eurooppalaisille valtioille (EAY 30/01/2004; BE 30/11/2009).¹⁷⁹ Sen sijaan Euroopan ja EU:n välisiä suhteita kuvatessaan osapuolet käyttävät puheissaan tunnusmaisesti toisistaan selkeästi eroavia lähestymistapoja. BusinessEurope korostaa puheissaan toistuvasti Euroopan, EU:n ja eurooppalaisen yrityselämän välistä kiinteää yhteyttä. BusinessEuropen mukaan ”Euroopan ja yritysten menestys riippuvat toisistaan”, jonka tähden Eurooppa tarvitsee menestyviä yrityksiä ja yritykset pidemmälle integroituvaa unionia (BE 25/06/2008). EAY:n puolestaan havaitaan kuvaavan EU:n ja Eu-

¹⁷⁸ Toisaalla EAY on kritisoinut IMF:ää siitä, että se ei ymmärrä vahvojen työmarkkinainstituutioiden merkitystä talouskasvulle tyrkyttäessään äärimmäisiä vapaamarkkinatoimenpiteitä työmarkkinoiden joustavuuden nimessä (EAY 30/01/2004).

¹⁷⁹ Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa on mielenkiintoista havaita, että molemmat osapuolet esittävät 1990-luvun taitteen olleen ratkaiseva käännekohta Euroopan ja EU:n kehittymisen kannalta. Puheenvuorojen painopiste on Berliinin muurin kaatumisessa ja kommunismin romahduksessa, joita osapuolet kuvaavat eurooppalaisen integraation suunnan määrittäneiksi tekijöiksi. Huomionarvoista on, että EAY ja BusinessEurope esittävät kyseisen historiallisen muutoskohdan varsin erilaisin ideologisin painotuksin. BusinessEurope ilmentää 1990-luvun taitetta ennen kaikkea demokrati-an ja vapaan markkinatalouden voittona: ”Eurooppalaisella tasolla yhdistetyt voimat ovat tehneet meidät vahvoiksi. On hyvin erityistä viitata tähän eurooppalaiseen yhteistyöhön tänään, yhdeksäs marraskuuta. Tasan kaksikymmentä vuotta sitten ihmiset idästä ja lännestä yhdistyivät jälleen. Berliinin muuri kaatui. Ja – kuten me nyt käsitämme – eurooppalaisen integraation perustukset vahvistuivat. [Se oli] maailmanhistoriallinen käännekohta, jolla oli valtava poliittinen ja taloudellinen vaikutus. Se todisti, että demokratia ja vapaa markkinatalous ovat elintärkeitä hyvinvoinnin turvaamiseksi” (BE 09/11/2009a). EAY puolestaan on kuvannut itäblokin romahduksen merkitystä Euroopalle varsin erilaisesta perspektiivistä. Toisaalta EAY myöntää varauksettomasti, että vapauden ja demokratian kannalta Neuvostoliiton hajoaminen sekä Saksojen yhdistyminen oli pelkästään hyvä asia. Esimerkkinä voidaan mainita EAY:n pääsihteerin John Monksin Glasgowissa helmikuussa 2008 pitämä puhe, jossa hän totesi sarkastisesti, että ”vanhan Itä-Saksan perustuslaki oli paras työntekijöiden oikeuksien peruskirja ikinä, mutta maa ei ollut työläisten paratiisi. Itse asiassa se on ainoa maa, jonka tiedän pystyttäneen muureja pitääkseen ihmiset sisällä” (EAY 29/02/2008). Toisaalta itäblokin romahdus aiheutti EAY:n mukaan kuitenkin myös ”ketään pelkäämättömän” kapitalismin esiinnousun, mikä näkyi sen mukaan mm. siten, että eurooppalaiset ay-liikkeet joutuivat asettumaan puolustuskannalle (EAY 17/03/2007).

roopan välisiä kytköksiä jälleen ennen kaikkea arvojen kautta. EAY painottaa puheissaan, että EU:n ensisijaisena funktiona on demokratian ja rauhan ylläpitäminen sekä sosiaalisten oikeuksien kehittäminen Euroopassa (EAY 22/06/2005; EAY 05/10/2005). Vaikka EAY kritisoikin Euroopan unionia puheissaan toistuvasti juuri sosiaalisten oikeuksien edistämisen ja laajemmin EU:n sosiaalisen ulottuvuuden kehittymisen puutteesta, Euroopan unioni saa varauksista huolimatta silti kaiken kaikkiaan positiivisen arvion EAY:n puheissa:

Meidän arviomme [kuluneesta] viidestäkymmenestä vuodesta tulisi olla positiivinen myös ay-liikkeiden osalta. Monet meistä olivat huolissaan siitä, että EU olisi vain sisämarkkinaa ja sisämarkkinavaluutaa, bisnes-Eurooppaa, hyvää rikkaille ja huonoa kaikille muille. Jotkut ay-liikkeen jäsenet eivät ole vieläkään vakuuttuneita asian laidasta. Ja on olemassa paljon bisneslobbaajia ja muutamia poliitikkoja, jotka haluaisivat tehdä [Euroopasta] sellaisen (EAY 17/03/2007).

Osapuolten puhuessa Euroopasta ja Euroopan unionista keskeisenä elementtinä on kysymys muutoksesta. Sekä EAY että BusinessEurope tähdentävät puheenvuoroissaan alati, että Eurooppaa ja kaikkia sen jäsenvaltioita kohtaa sarja yhteisiä ongelmia ja haasteita, joihin on EU:n kautta etsittävä yleiseurooppalaisia ratkaisuja. Merkittävimpinä ongelmina osapuolet esittävät muun muassa globalisaation kautta esiin nousevat kysymykset eurooppalaisesta kilpailukyvyistä, eurooppalaisten työmarkkinoiden muutostarpeista, nykyaikaisessa maailmassa tapahtuvista teknologisista muutoksista, ilmasto- ja energiakysymyksistä sekä eurooppalaisen väestön vanhenemisesta aiheutuvista demografisista ongelmista (EAY 29/09/2005a; EAY 10/11/2005; BE 02/02/2007; BE 03/04/2008). Osapuolten käymän vuoropuhelun keskeisimpänä kysymyksenä onkin, millaisia politiikkoja EU:n olisi kehitettävä ja harjoitettava vastatakseen edellä esitettyihin ongelmiin. BusinessEurope peräänkuuluttaa puheenvuoroissaan toistuvasti ennen kaikkea yleiseurooppalaisten reformien merkitystä poliittisena vastauksena Eurooppaa koskeviin laaja-alaisiin muutoksiin. On huomionarvoista, että BusinessEurope tukeutuu kyseisiä reformeja ajavassa argumentoinnissaan niin arvoihin kuin myös ”sosiaalisen Euroopan” termiin:

Euroopan sodanjälkeistä menestystä on rakennettu solidaarisuuden kanssa käsi kädessä kulkevan taloudellisen kehityksen kautta. Ei ole mitään syytä, miksei näin voisi olla tulevaisuudessakin. Mutta jotta näin voi tapahtua, tarvitaan muutosta. Euroopan täytyy hyödyntää uusia vertailuetukohteita – jotka perustuvat inhimilliseen pääomaan sijoittamiseen – ja modernisoida sosiaalisen suojelun muodot. Mitä aikaisemmin nämä reformit on toteutettu, sitä parempi. Ilman niitä sosiaalisen Euroopan kunto rappioituu nopeasti, ja Euroopasta uhkaa tulla sairas (BE 16/04/2008).

EAY ei puheenvuoroissaan kiellä reformien tarpeellisuutta mutta tuo sen sijaan toistuvasti esiin huolensa siitä, millaisiksi kyseiset reformit käytännössä muodostuvat. EAY esittää puheissaan yhä uudelleen olevansa huolestunut erityisesti siitä, että reformit muodostaisivat vakavan uhan Euroopan sosiaaliselle ulottuvuudelle painottaessaan liiaksi taloudellisiin kysymyksiin työ- ja sosiaalipoliitikkojen kustannuksella. EAY ilmentää tätä asiaa valtavana kysymyksenä, joka määrittelee pitkälti eurooppalaisten valtioiden tulevaisuutta:

[Ensimmäiseksi,] Eurooppa on tienhaarassa. Vastattavana on kysymys: tuleeko Euroopasta heikon poliittisen ympäristön omaava markkinatalous vai voimakas poliittinen kokoonpano, joka omaa vahvan ja suoriutuvan markkinatalouden sekä ehyen ja vakaan sosiaalisen ulottuvuuden. Tämän kysymyksen asettaminen pöydälle ei johdu taantuvan ay-jäsenen tyypillisestä asenteesta. Kysymys on yhteiskuntiemme tulevaisuuden rakenteesta. Seuraan suurella mielenkiinnolla Saksassa käytävää väittelyä valtion roolista. Joka puolella Euroopan unionia, kenties Pohjoismaita lukuun ottamatta, suunnaksi on asetettu fiktio. Fiktio, jonka mukaan valtiota tulee johtaa kuin yritystä (EAY 24/05/2006).

Työmarkkinaosapuolten diskursiiviset tavat Euroopan ja Euroopan unionin hahmottamiseksi ovat tämän tutkimuksen kannalta katsottuna merkittävä havainnointikohde, sillä kyseisiä termejä kuvaamalla toimijat määrittävät samalla myös omia poliittisia toiminta-alueitaan. Edellä havaittuja osapuolten esittämiä näkemyksiä Euroopan ja EU:n luonteesta voikin pitää ns. "normatiivisina ideoina", joiden kautta osapuolet määrittelevät paitsi omia identiteettejään ja toimintakenttäänsä, myös legitimoivat omia ideologisia näkemyksiään ja pyrkimyksiään tämän toimintakentän sisällä harjoittamissa poliittisissa toiminnoissaan (katso Jachtenfuchs, Diez & Jung 1998, 411-414). Toisin sanoen, Eurooppaa ja Euroopan unionia hahmottavien puheiden kautta EAY ja BusinessEurope eivät ainoastaan kuvaa sitä, mitä Eurooppa ja Euroopan unioni niiden mielestä on: kyseiset puheet myös määrittelevät, mitä Euroopan ja EU:n tulisi olla ja minkälaisia politiikkoja osapuolten on ajettava päämääriensä saavuttamiseksi (katso emt, 433).

Tämän toimintakentän - Euroopan ja Euroopan unionin - diskursiivisia ilmentämistapoja tarkasteltaessa esiin nousee kolme keskeistä havaintoa. Ensinnäkin, sekä EAY että BusinessEurope esittävät puheissaan Euroopan ainutlaatuisena, muusta maailmasta poikkeavana alueena, jonka ominaislaatua olennaisesti määrittävänä yleiseurooppalaisena tekijänä molemmat osapuolet näkevät solidaarisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden pyrkimyksiä ajavat sosiaalisen suojelun järjestelmät. Toiseksi, molemmat osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että Eurooppa ja sen yhteiskunnalliset järjestelmät ovat suuressa muutospaineessa paitsi yhteisten yleiseurooppalaisten poliittisten kysymysten, myös Euroopan ulkopuolelta tulevien taloudellisten haasteiden johdosta. Kolmanneksi, toisin kuin BusinessEurope, EAY esittää puheenvuoroissaan toistuvasti huolensa kyseisistä muutospaineista aiheutuvista seurauksista eurooppalaisille yhteiskunnille sekä niiden sosiaalisen suojelun järjestelmille. Kuten havaittiin, EAY:n mukaan Eurooppaa uhkaa poliittisten järjestelmien uudistamisen kautta tapahtuva "amerikkalaistuminen" eli eurooppalaisten hyvinvointivaltiojärjestelmien sekä mm. eurooppalaisten työntekijöiden oikeuksien alasajo. Tämän tutkimuksen kannalta on olennaista havaita, että EAY esittää Eurooppaa uhkaavan nimenomaisesti uusliberalismi, jonka ideologiset vaatimukset eivät kantaudu ainoastaan ulkoa päin (kuten Yhdysvalloista), vaan myös Euroopan sisältä. Julistaessaan taistelevansa tätä uusliberalismia vastaan EAY tulee siten samalla esittäneeksi, että edellä mainituilla muutospaineisiin vastaamaan pyrkivien yleiseurooppalaisten reformien muodostaminen - tai toisin sanoen, Euroopan sosiaalisen mallin uudistaminen - on olennaisesti ideologinen kysymys.

Kuten seuraavassa luvussa käy ilmi, tämän kysymyksen keskiössä on Euroopan unionin sosiaalinen ulottuvuus sekä ihanne "sosiaalisesta Euroopasta".

5.2 "Euroopan sosiaalinen ulottuvuus" ja "sosiaalinen Eurooppa"

Työmarkkinaosapuolten Eurooppa-tasolla käymissä vuoropuheluis-sa "Euroopan sosiaalinen ulottuvuus" ja "sosiaalinen Eurooppa" ovat traditionaalisesti olleet keskeisiä käsitteitä, joiden kautta osapuolet ovat määritelleet Euroopan tulevaisuutta ja kehitystä (katso esim. Hyman 2005). Kuten Euroopan unionin poliittisella kentällä harjoitettavien puhetapojen tarkasteluissa usein käy ilmi, toimijoiden käyttämät käsitteet eivät ole millään tavalla selkeästi määriteltäviä termejä. Sama koskee myös "Euroopan sosiaalista ulottuvuutta" ja "sosiaalista Eurooppaa", joita voitaneen kuvata kenties parhaiten ns. "haastettuina käsitteinä", joiden kautta eri toimijat pyrkivät ilmentämään omia politiikkojaan ja näkemyksiään eurooppalaisen integraation suuntaviivoista (katso Hall 1994, 282).¹⁸⁰

"Euroopan sosiaalista ulottuvuutta" ja "sosiaalista Eurooppaa" käsiteltäessä olennaisena kysymyksenä on, millä tavoin kyseiset termit eroavat toisistaan. Yleisesti ottaen voitaneen todeta, että "Euroopan sosiaalisella ulottuvuudella" viitataan Euroopan unionin poliittisessa sanastossa toisaalta eurooppalaisista talousintegraatiota täydentämään pyrkiviin EU:n työ- ja sosiaalipolitiikkoihin ja toisaalta eurooppalaisiin työmarkkinajärjestöihin, joiden oletetaan osaltaan osallistuvan näiden politiikkojen kehittämiseen sosiaalisen kumppanuuden ja sosiaalidialogin kautta (katso Waddington 2005, 518). "Sosiaalinen Eurooppa" sen sijaan näyttäytyy EU:n poliittisella kentällä käytettävissä puhe-tavoissa pikemminkin erityislaatuisena poliittisia ja ideologisia elementtejä sisältävänä tavoitteellisena päämääränä tai utopiana, joka toivotaan saavutettavan "Euroopan sosiaaliseen ulottuvuuteen" sisältyvien politiikkojen kautta (katso Hyman 2005; Taylor & Mathers 2004). Näin ollen "Euroopan sosiaalista ulottuvuutta" voitaneen kuvata EU:n poliittisen järjestelmän ja toiminnan luonnetta hahmottavana normatiivisena vaatimuksena - "Euroopan talous-integraatiota on tasapainotettava EU:n työ- ja sosiaalipoliittisilla toimilla!" - ja "sosiaalista Eurooppaa" puolestaan kyseisen järjestelmän tuottamana ihanteellisena lopputuloksena. Olennaiseksi kysymykseksi nousee siten, millaisina eri toimijat hahmottavat ihanteellisen poliittisen toiminnan sekä päämäärän, johon kyseisillä toiminnoilla tähdätään.

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa on merkittävää havaita, että "Euroopan sosiaalisesta ulottuvuudesta" ja "sosiaalisesta Euroopasta" puhuu erityisesti EAY: EAY:n sadasta tutkimusaineistoon kuuluvasta puheesta kyseiset termit

¹⁸⁰ Toisaalta "Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden" ja "sosiaalisen Euroopan" termeillä on historiallisessa katsannossa ollut myös toinen tärkeä aspekti: niiden voidaan katsoa toimineen eräänlaisina diskursiivisina työkaluina, joiden avulla EU:n komissio sekä useimmat unionin jäsenmaat ovat pyrkineet turvaamaan EU:n sisämarkkina-projektille eurooppalaisten ay-liikkeiden tuen (katso Hall 1994, 282).

esiintyvät 66 puheenvuorossa, kun BusinessEuropella vastaava luku on yhdeksän. Huomio ei sinänsä ole lainkaan yllättävä, sillä eurooppalaiset ay-liikkeet ovat traditionaalisesti ajaneet Euroopan unionissa voimakkaasti sekä ”Euroopan sosiaalista ulottuvuutta” että ”sosiaalista Eurooppaa” ennen kaikkea puolustaakseen kansallisia työpoliittisia järjestelmiään yleiseurooppalaisen talous-integraation aiheuttamilta ongelmilta (Hyman 2005; Waddington 2005). Tutkimusaineistosta käy ilmi, että EAY:n puheenvuoroissaan esittämät kannanotot ”Euroopan sosiaalisesta ulottuvuudesta” sekä ”sosiaalisesta Euroopasta” sisältävätkin hyvin voimakkaan ideologisen latauksen. BusinessEurope sen sijaan käsittelee – silloin harvoin kuin näin ylipäätään tapahtuu – kyseisiä termejä yleisesti ottaen näennäisen neutraalisti, ilmentäen niitä pikemminkin EU:n työmarkkinapoliittiseen järjestelmään sisältyvinä teknisinä yksityiskohtina kuin suurina kysymyksinä, jotka määrittäisivät EU:n integraation tulevaisuuden luonnetta. BusinessEuropen mukaan EU loi osana sisämarkkinaohjelmaa laajan sosiaalisen ulottuvuuden, joka koostuu nykyään muun muassa useista kymmenistä työmarkkinadirektiiveistä (BE 24/10/2005). BusinessEuropen mukaan myös ”sosiaalinen Eurooppa” on olemassa, ja se koostuu ”korkeasti kehitetyistä kansallisista sosiaalisen suojelun järjestelmistä”, useista kymmenistä EU:n lainsäädäntöön kuuluvista työmarkkinadirektiiveistä, pitkälle kehittyneistä kansallisista työmarkkinajärjestelmistä ja EU-tason sosiaalialogista sekä ”merkittävistä kansallisista ja eurooppalaisista budjettivaroista” (07/07/2005). Huomionarvoista on todeta, että BusinessEurope rinnastaa puheissaan ”sosiaalisen Euroopan” hyvin pitkälti EU-tasolla luotuun yleiseurooppalaiseen regulaatioon, jota se ei ole lainkaan halukas lisäämään (BE 07/07/2005; BE 11/04/2007).¹⁸¹

Kuten todettua, EAY:n diskursiivisissa käytännöissä ”Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden” ja ”sosiaalisen Euroopan” käsitteet ovat hyvin keskeisessä asemassa. Hyvänä johdatuksena näihin puhetapoihin toimii puheenvuoro, jonka EAY:n pääsihteeri John Monks piti Pariisissa helmikuussa 2007. Kyseisessä puheessaan Monks peilasi EU:n sosiaalisen ulottuvuuden nykytilaa mielenkiintoisesti oman henkilöhistoriansa kautta:

Tulin EAY:n pääsihteeriksi kolme ja puoli vuotta sitten, ja saavuttuani Brysseliin tein vierailuja muun muassa puheenjohtajan, komissaarien ja parlamentin luokse. Eräs vierailuista suuntautui vanhan ystäväni luokse, joka oli ja on yhä *senior fonctionnaire* komissiossa. Hänen ensimmäisenä kommenttinaan oli ”Miksi olet tullut? Olet kymmenen vuotta liian myöhässä. Silloin päättyi Delorsin aikakausi ja niin myös sosiaalinen Eurooppa. Nykyään kaikki on kilpailukykyistä Eurooppaa, taloudellista Eurooppaa, kenties ympäristöystävällistä Eurooppaa. Sinä tulet olemaan puolustuskannalla. Miksi et mene takaisin Lontooseen?”. Vain ystävä pysyy puhumaan noin. Ja tietysti määrin hän oli oikeassa (EAY 13/02/2007).

¹⁸¹ Tutkimusaineistosta nousee pikanttina yksityiskohtana esille havainto, jonka mukaan BusinessEurope on myös nojautunut ”sosiaaliseen Eurooppaan” argumentoidessaan yleiseurooppalaisten työmarkkinareformien puolesta. Lokakuussa 2005 pitämässään puheenvuorossa BusinessEuropea edustanut Ernest-Antoine Seillière julisti: ”Jos haluamme taata sosiaalisen Euroopan kestävyuden, meillä täytyy olla parempi käsitys siitä, miksi jotkut maat luovat enemmän kasvua ja työpaikkoja kuin muut” (BE 17/10/2006a). Seillière vastasi itse esittämänsä kysymykseen esittämällä, että paremmin menestyneissä maissa oli toteutettu laaja-alaisia reformeja, jotka olivat kohdistuneet paitsi työmarkkinoihin, myös kansallisiin työ- ja sosiaalipolitiikkoihin (emt).

Monksin arvio Euroopan unionin sosiaalisesta ulottuvuudesta on karu, mutta yllä esitetty lainaus ei ole millään tavoin poikkeava EAY:n esittämistä kannanotoista. EAY kritisoi puheenvuoroissaan Euroopan unionia toistuvasti siitä, että EU:n sosiaalinen ulottuvuus on jähmettynyt paikoilleen.¹⁸² Vaikka EAY toisinaan myöntääkin eräissä puheenvuoroissaan EU:n komission ja sosiaalisten kumppanien välillä tapahtuneen jonkin verran toimintaa, sitä ei EAY:n mukaan ole kuitenkaan ollut missään tapauksessa riittävästi. EAY:n kritisoi toiminnan olleen ”rajoittunutta ja jääneen muutamiin otsikoihin, vahvistaen vaikutelmaa siitä että sosiaalinen Eurooppa on jotenkin pysäytetty” (EAY 13/03/2008). Tämä ”pysähtyneisyys” kyseenalaistaa EAY:n mukaan tuen, jota eurooppalaiset ay-liikkeet ovat antaneet EU:lle sekä eurooppalaisen integraation syventämiselle:

Eurooppalaiset ay-liikkeet ovat aina olleet sitoutuneita eurooppalaiseen integraatioon. Me tuimme sisämarkkinaprojektia, me kannatimme Euroopan talous- ja rahaliittoa ja me taistelimme aktiivisesti Euroopan unionin laajentumisen puolesta. Meidän tukemme ei kuitenkaan koskaan ole ollut varauksetonta! Me olemme aina nähneet Euroopan unionin olevan läheisesti sidottuna vahvan sosiaalisen ulottuvuuden kehittämiseen. Tavoitteenamme on aina ollut parantaa ihmisten

¹⁸² Vaikka ”Euroopan sosiaalinen ulottuvuus” on keskeisenä elementtinä EAY:n puheissa läpi koko tutkimusaineiston aikajanan, erityisenä huippukohtana näyttäytyy vuoden 2005 EU:n perustuslakikansanäänestyksen jälkeinen aika. Vaikka Euroopan unionin perustuslakiluonnos ei suinkaan ollut täysin EAY:n toiveiden mukainen, organisaatio ajoi silti innokkaasti sen hyväksymistä. EAY katsoi perustuslain olevan tavoiteltavan arvoinen kompromissi, sillä vaikka se ei ollutkaan kovin ”sosialistinen”, se ei myöskään olisi ollut ”uusliberalistinen” (EAY 24/05/2005). EAY:n puheissa korostettiin ennen EU:n jäsenmaiden kansanäänestyksiä, että tulevalla sopimuksella olisi pelkän ”akateemisen” luonteen sijaan todellinen ja konkreettinen merkitys, johon tulisi suhtautua ”intohimolla ja sitoutumisella” ennen kaikkea siksi, että kansanäänestykset merkitsisivät Euroopan sosiaalisen mallin kannalta ”lähes elämän ja kuoleman kysymystä”; ei-äännten voitto olisi EAY:n mukaan merkinnyt EU:ssa ”kaiken sosiaalipolitiikan pysähtymistä” (emt). Kuten muistetaan, unionin esitys EU:n perustuslaiksi kuitenkin kaatui Ranskan ja Alankomaiden äänestettyä luonnosta vastaan. Heti Ranskan äänestystuloksen selvittyä EAY kommentoikin ”sunnuntain olleen musta päivä Euroopalle” (EAY 01/06/2005). Vaikka selityksiä kielteiseen tulokseen haettiin kautta Euroopan erityisesti jäsenmaiden sisäpolitiikoista, oli äänestystulos EAY:n mukaan selvä merkki eurooppalaisten tyytymättömyydestä EU:n harjoittamiin politiikkoihin. EAY:n mukaan EU:n kansalaiset olivat osoittaneet kansanäänestyksen kautta kielteisen suhtautumisensa siihen, että unioni oli muuttunut ”liian uusliberalistiseksi”, ja vaikka perustuslakiluonnos ei ollutkaan uusliberalistinen, se oli joutunut ”EU:n uusliberalististen toimien uhriksi” (emt). Negatiivinen äänestystulos olikin EAY:n mukaan otettava vastaan ”herätysshuutona” sille, että EU:n on muutettava politiikkojaan ja palautettava kansalaisten usko unioniin edistämällä jälleen Euroopan sosiaalista ulottuvuutta (EAY 22/06/2005). Toisaalla EAY puolestaan julisti, että EU ei voi enää jatkossa toteuttaa ”ylhäältä alaspäin -strategiaa”, vaan sen on myös kuunneltava eurooppalaisia ihmisiä ja heidän huolenaiheitaan (EAY 05/10/2005). Mainittakoon, että sekä EAY että BusinessEurope korostivat kansanäänestysten jälkeisissä puheissaan näkemyksiään EU:n kriisiytymisestä. Vastaukset tämän kriisin hoitamiseksi olivat kuitenkin hyvin erilaiset osapuolten välillä. EAY:n mukaan EU tarvitsi kriisistä selviytyäkseen nyt ”epätoivoisesti yhtenäisyyttä ja todellista eurooppalaista henkeä”, jonka luomisessa Euroopan sosiaalisella ulottuvuudella olisi keskeinen rooli (EAY 05/07/2005). Samaan hengenvetoon EAY myös kritisoi eurooppalaisia työnantajia, jotka olivat sen mukaan ”ilmeisen välinpitämättömiä kehittämään sosiaalista Eurooppaa” (emt). Tutkimusaineistoa peilaten työnantajapuolta edustava BusinessEurope ei tosiaankaan painottanut EAY:n tapaan Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden merkitystä kriisin hoidossa, vaan organisaatio ilmensi kriisiä enemmänkin poliittiseen hallintaan liittyvänä kysymyksenä (katso luku 5.4).

työllisyyttä ja elinolosuhteita Euroopassa, päästä eroon sosiaalisista eriarvoisuuksista ja edistää kaikille kansalaisille kuuluvia yhtäläisiä mahdollisuuksia heidän sukupuolestaan riippumatta (EAY 05/07/2008; katso myös esim. EAY 08/09/2006b).

Tutkimusaineistoon sisältyvistä EAY:n kannanotoista "Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden" ja "sosiaalisen Euroopan" puolesta voimakkaimpia on John Monksin Pariisissa helmikuussa 2007 pitämä puheenvuoro kokouksen teemasta "Sosiaalinen Eurooppa/dynaaminen Eurooppa - oikean tasapainon löytäminen". Monksin mukaan nykyisen EU:n ongelmat peilautuvat jo kokousohjelman otsikosta: "sosiaalinen Eurooppa" ei hänen mukaansa ole "dynaamisen Euroopan" vastakohta, niin kuin hän tulkitsee otsikon antavan ymmärtää (EAY 13/02/2007). "Sosiaalisen Euroopan" ja dynaamisen Euroopan" tulee Monksin mukaan olla toisiaan täydentäviä eikä toistensa vastakohtia, ja lisäksi "sosiaalinen Eurooppa" voi olla Euroopalle kilpailuetu eikä este (emt).¹⁸³ Monks jatkaa puheenvuoroaan lausumalla jyrkästi, että EAY:n mukaan EU:n pitäisi näyttäytyä "työntekijän ystävänä", mutta sen sijaan EU näyttää pikemminkin "globalisaation airuena", joka "tyrkyttää eurooppalaisille ihmisille amerikkalaisia ja aasialaisia standardeja" (emt). "Euroopan sosiaalinen ulottuvuus" ja "sosiaalinen Eurooppa" kytkeytyykin EAY:n puheissa kiinteästi ennen kaikkea niihin arvoihin, joiden se katsoo ilmentävän Euroopan ainutlaatuisuutta muuhun maailmaan nähden. EAY:n mukaan "sosiaalinen Eurooppa" merkitsee EAY:lle yhteistä "eurooppalaista perintöä", jota sen on puolustettava ja edistettävä jo siksi, että "Eurooppa ei voi toimia ilman sosiaalista Eurooppaa" (EAY 04/04/2005a). Viimekädessä kysymyksenä on EAY:n mukaan EU:n jäsenmaiden yhteiskuntarauha:

Amerikkalainen professori sanoi kerran: "Jos luulet että koulutus on kallista, kuvittelet miten kallista tietämättömyys on". Jos luulette että sosiaalinen Eurooppa on liian kallis, kuvitelkaa vaihtoehtojen - sekä poliittisia että taloudellisia - kustannuksia. Vähemmän sosiaalista koheesiota, vähemmän yhteisiä pyrkimyksiä, enemmän terveys- ja turvallisuusongelmia, enemmän konflikteja (EAY 08/07/2004).

Huomionarvoista on, että Eurooppa vertautuu tällaisissa puheenvuoroissa jälleen erityisesti Yhdysvaltoihin sekä amerikkalaiseen poliittiseen järjestelmään ja kulttuuriin, jotka esitetään vastakkaisina Eurooppaan nähden.

Argumentoidessaan "Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden" puolesta EAY korostaa puheenvuoroissaan voimakkaasti näkemystään siitä, että sosiaalinen ulottuvuus on EU:n olemassaolon legitimiuden kannalta välttämätön. EAY:n mukaan Eurooppa on "vahingoittunut", koska "enemmistö komissiosta, useimmat työnantajat ja eräät jäsenvaltiot" ovat "unohtaneet" eurooppalaisen integraatioprosessin vaativan taakseen kansalaisten tuen (EAY 11/05/2007). Tämä on EAY:n mukaan suuri virhe, sillä se katsoo juuri Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden olleen Euroopan "menestyksen" kannalta ratkaisevan tärkeä

¹⁸³ Toisaalla EAY on argumentoinut EU:n sosiaalipolitiikan kehittämisen puolesta julistamalla, että "Hyvä sosiaalipolitiikka auttaa kehittämään taloudellista suorituskykyä" (EAY 08/07/2004).

(emt). EAY:n pääsihteeri John Monks siteeraakin unionin legitimitteettiä käsitellessään toistuvasti komission entistä puheenjohtajaa Jacques Delorsia, jonka lausahduksen mukaan ”kukaan ei koskaan rakastu sisämarkkinoihin” (katso esim. EAY 12/03/2007). EU:n työ- ja sosiaalipolitiikkojen kehittäminen on siten EAY:n mukaan edellytyksenä sille, että unioni saa eurooppalaisten työntekijöiden ja ay-liikkeiden hyväksynnän:

Ensinnäkin, jos Euroopalla ei ole kehittyviä sosiaalipolitiikkoja, millainen Eurooppa se sitten on? Bisnes-Eurooppa? Vältävä sisämarkkina ilman turvaverkkoja ja suojaa sosiaalisten järjestelmien kilpaillessa toistensa kanssa siitä mikä on halvin ja yrittäjystävällisin? Tällainen Eurooppa ei saa – eikä ansaitse saada – työläisten ja ammattiyhdistysten tukea (EAY 18/01/2006).¹⁸⁴

Toisaalta EAY ilmentää puheissaan huoltaan myös siitä, että Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden vähäinen kiinnostus ”Euroopan sosiaalista ulottuvuutta” kohtaan heijastuu myös Euroopan työmarkkinapoliittiselle kentälle vahvistaen eurooppalaisten työnantajien haluttomuutta neuvotella ay-liikkeiden kanssa:

Monet hallitukset eivät tällä hetkellä valitettavasti aseta sosiaalisia kysymyksiä etusijalle (vaikka en käsitä, kuinka he kuvittelevat saavansa kannatusta kansanäänestyksissä, jos Euroopan unioni menettää inhimillisen todellisuutensa). Ja tämä vie painetta pois työnantajilta, jotka ovat usein suostuneet neuvottelemaan ay-liikkeiden kanssa vain välttääkseen lainsäädäntöä (EAY 21/10/2004).

EAY:n mukaan ”Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden” vahvistaminen onkin sekä EAY:n että sen jäsenorganisaatioiden ”yhteisenä vastuuna” (EAY 12/09/2007).

Tutkimusaineistoa peilaten EAY:n yleisenä diskursiivisena käytäntönä näyttäytyy kautta linjan voimakas pyrkimys luoda ideologista vastakkainasettelua ”sosiaalisen Euroopan” ja sen vastakohtaksi esittämänsä ”uusliberalistisen Euroopan” välille (katso esim. EAY 16/05/2009). Tarkemmin sanoen, EAY julistaa puheissaan, että sen päämääränä on aina ollut talouden dynamiikan tasa-painottaminen sosiaalisen ulottuvuuden kautta (EAY 12/03/2007), ja että se on sodassa ”uusliberalisteja vastaan, jotka haluavat haudata sosiaalisen Euroopan” (EAY 19/03/2005). Teoreettisesti katsoen kyseinen diskursiivinen käytäntö on mahdollista ymmärtää EAY:n pyrkimyksenä luoda eräänlainen ideologinen narratiivi, joka kertoo paitsi sille itselleen ja jäsenilleen, myös ryhmän ulkopuolisille toimijoille, mistä EAY:ssä ja sen toiminnassa on kyse. Kuten luvussa 3.1 todettiin, ideologiat rakentuvat erilaisten kategorioiden kautta. Hahmottamalla puheissaan Eurooppaa, Euroopan unionia, sen sosiaalista ulottuvuutta sekä ”sosiaalista Eurooppaa” EAY:n voi nähdä ilmentävän omaa ideologiaansa ja vastaavan niihin ”kysymyksiin”, joita ideologioiden rakenteista erotettavissa olevat kategoriat ”esittävät” (katso van Dijk 1998, 69-70):

¹⁸⁴ Toisaalla EAY äityykin julistamaan, että ”Meidän Eurooppamme on sosiaalinen Eurooppa – sosiaalinen Eurooppa on meidän Eurooppamme” (EAY 31/01/2004).

- *Jäsenyys* ("Olemme eurooppalaisia; omaamme kansallisuuksistamme riippumatta samantyyppiset poliittiset järjestelmät sekä jaamme yhteisen sosio-poliittisen kulttuurin")
- *Päämäärät* ("Tavoitteenamme on uusliberalistiselle ideologialle vastakkaisen 'sosiaalisen Euroopan' kehittäminen edustamiemme arvojen mukaiseksi EU:n poliittisella kentällä harjoittamiemme politiikkojen kautta")
- *Arvot / normit* ("Arvojamme ovat muun muassa solidaarisuus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, rauha, vapaus, demokratia, perusoikeudet, tasa-arvo ja kestävä kehitys; norminamme on, että Euroopan unionin on täydennettävä eurooppalaista talousintegraatiota vahvalla 'sosiaalisella ulottuvuudella'; eurooppalaisia arvoja sekä niitä heijastavia yhteiskunnallisia järjestelmiä on puolustettava uusliberalistisilta uudelleenjärjestelyiltä")
- *Toiminta, asema ja ryhmäsuhteet* ("Olemme EU-tason työmarkkinapoliittinen organisaatio; edustamme eurooppalaisia ay-liikkeitä sekä eurooppalaisia työntekijöitä; pyrimme tekemään yhteistyötä EU:n sekä eurooppalaisia työnantajia edustavien organisaatioiden kanssa; vastustajiamme ovat uusliberalistisia politiikkoja ajavat toimijat Euroopassa ja muualla maailmassa")

Yllä oleva jäsenyys on sangen pelkistetty, mutta se auttaa siitä huolimatta hahmottamaan varsin hyvin EAY:n harjoittamia yleisiä diskursiivisia käytäntöjä. Kyseisiin käytäntöihin kytkeytyy tämän tutkimuksen kannalta katsottuna kolme keskeistä huomiota. Ensinnäkin, EAY:n esittämiin puheenvuoroihin Euroopasta, EU:sta, sen sosiaalisesta ulottuvuudesta ja "sosiaalisesta Euroopasta" sisältyy voimakas ideologinen ulottuvuus. Eurooppaa ja Euroopan unionia kuvataan EAY:n puheissa toistuvasti paitsi erilaisten arvojen ja normien kautta (esittämällä, millainen Eurooppa on ja mihin suuntaan EU:n pitäisi sitä kehittää), myös suoranaisten ideologisen vastakkainasettelun kautta (kuvaamalla, miten Eurooppa ja sen ainutlaatuisuutta heijastavat politiikat ja yhteiskunnalliset järjestelmät ovat uhattuina uusliberalismin taholta). Toiseksi, EAY esittää puheissaan asettuvansa selkeään poliittiseen (op)positioon EU:n poliittisella kentällä julistamalla, että sen tavoitteena on uusliberalismille vastakkaisen "sosiaalisen Euroopan" ajaminen siitäkin huolimatta, että Euroopan unioni, EU:n jäsenmaiden hallitukset sekä eurooppalaiset työnantajat eivät sellaiseen päämäärään tähtääviä politiikkoja aja. Kolmanneksi, esittämällä käsityksensä Euroopan normatiivisesta luonteesta sekä pyrkimyksensä ajaa kyseistä käsitystä eteenpäin "sosiaalisen Euroopan" iskusanan kautta EAY ilmentää puheissaan samalla vaatimusta muutoksen välttämättömyydestä. EAY:n esittämän kritiikin mukaan Euroopan unioni on hylännyt sen legitimiuden kannalta elintärkeän sosiaalisen ulottuvuuden ajaessaan kansalaistensa etujen vastaisia uusliberalistisia politiikkoja kyseenalaistaen paitsi oman olemassaolonsa oikeutuksen, myös eurooppalaisten hyvinvointivaltioiden tulevaisuuden. EAY:n mukaan sen tehtävänä ja velvollisuutena on siten ajaa Euroopan unionin sisällä nykyisille poli-

tiikoille vastakkaisia toimia, jotka tarjoaisivat vallassa olevalle uusliberalismille konkreettisen ideologisen vaihtoehdon.

EAY:n tekemiä strategisia valintoja peilaten edellä mainittuihin havaintoihin sisältyy kolme tutkimusteoreettisesti merkittävää huomioita. Ensinnäkin, koska ideologioihin kytkeytyvät diskurssit ovat aina myös ryhmiä itseään rakentavia identiteetti projekteja (Alasuutari 2007, 176), EAY:n puheet ideologisesta taistelustaan uusliberalismia vastaan ovat nähtävissä EAY:n harjoittamana strategisena toimintana, jonka avulla organisaatio pyrkii konstruoimaan itselleen poliittisista vastapuolistaan eroavaa, ”sosiaalisen Euroopan” utopiaan nojautuvaa identiteettiä. Kuten luvussa 2.2.1 todettiin, tällainen kielellinen toiminta on keskeinen edellytys ay-liikkeille, jotka pyrkivät harjoittamaan yhteiskuntaliikeunionismin strategiaa käytännössä (katso esim. Gajewska 2008). Toiseksi, piirtämällä puheissaan kuvaa yleiseurooppalaisista poliittisista epäkohdista, niiden aiheuttajista sekä itsestään kyseisten epäkohtien ratkaisijana EAY:n on teoreettisesti katsoen mahdollista rakentaa käyttöönsä politisoitunutta kollektiivista identiteettiä, joka toimisi eräänlaisena linkkinä organisaation ja eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden välillä (katso luku 3.2). Tällaisen politisoituneen kollektiivisen identiteetin rakennusmateriaalina toimisi tällöin erityisesti utopia ”sosiaalisesta Euroopasta”, joka liittäisi osapuolten ideologiat, arvot, normit, emootiot ja päämäärät yhteen kollektiivisen poliittisen toiminnan motivaatioksi (katso van Stekelenburg & Klandermans 2010, 183-184). Kolmanneksi, mikäli EAY:n esittämiä puheenvuoroja ”sosiaalisesta Euroopasta” tarkastellaan sen pyrkimyksenä ”markkinoida” ilmentämänsä identiteettiä ja ideologiaa ryhmänsä ulkopuolisille toimijoille ja harjoittaa sitä kautta diskursiivisissa toiminoissaan yhteiskuntaliikeunionismin poliittisena strategianaan, tutkimuksen keskeisenä tehtävänä on etsiä ja analysoida sellaisia diskursiivisia kehyksiä ja kehystämisprosesseja, joiden kautta EAY pyrkii konstruoimaan kuulijoilleen ideologisesti sekä poliittisesti latautuneita ”todellisuuskuvia” toimijoiden yhteisesti jakaman toimintaympäristön luonteesta (katso Nylander 2000, 72; Oliver & Johnston 2005, 195).

Kuten luvussa 3.3 todettiin diskursiivisia kehystämisprosesseja kuvaavia teorioita käsiteltäessä, pääkehyksiä voidaan kuvata erityisinä kehystyypeinä, jotka kiteyttävät yhteiskuntaliikkeiden jäsenten tulkitsemat epäkohdat yhteen käsitteeseen (Ruzza 2007, 32). EAY:n kielellisiä toimintoja tarkasteltaessa havaitaan varsin selvästi, että uusliberalismin käsite merkitsee sen diskursiivisille kehystämisprosesseille tällaista pääkehystä. Uusliberalismi liittää EAY:n harjoittamien diskursiivisten käytäntöjen joukon yhdeksi laajaksi tulkintakokonaisuudeksi, jonka kautta EAY pyrkii luomaan todellisille ja kuvitelluille kuulijoilleen kuvaa heidän yhteisesti jakamastaan ongelmasta (Eurooppaa uhkaavasta uusliberalismista), poliittisesta positiostaan (uusliberalismin vastustamisesta) sekä poliittisen toiminnan tarkoituksesta ja toimintakentästä (uusliberalistiselle ideologialle vastakkaisen ”sosiaalisen Euroopan” kehittämisestä Euroopan unionin sisällä). Uusliberalismin pääkehys näyttää siten toimivan EAY:n diskursiivisessa toiminnassa eräänlaisena metanarratiivina, jonka kautta organisaatio pyrkii kertomaan kuulijoilleen ideologisesti vahvasti latautunutta ”yh-

teistä tarinaa” siitä mitä he ovat, mihin he uskovat, mitkä ovat heidän yhteiset arvonsa, norminsa ja toimintansa päämäärä. Koska pääkehysten merkittävimpään ominaisuuteen kuuluu mahdollisuus luoda pohjaa kollektiivisen toiminnan kehyksille ilmentämällä tietyn yhteiskunnallisen asian tai ilmiön ryhmille yhteisenä huolen- ja protestinaiheena (katso esim. Noakes & Johnston 2005; Oliver & Johnston 2005), uusliberalismin pääkehys on teoreettisessa katsannossa mahdollista nähdä EAY:n harjoittamien kehystämisen prosessien keskeisimpänä elementtinä, jonka kautta organisaatio pyrkii harjoittamaan yhteiskuntaliikeunionismia perinteisen sosiaalisen kumppanuuden sijaan.

Luvuissa 5.1 ja 5.2 esitetyt havainnot EAY:n harjoittamista diskursiivisista tavoista hahmottaa puheissaan Eurooppa, Euroopan unionia, sen sosiaalista ulottuvuutta sekä ”sosiaalista Eurooppaa” ovat tärkeitä mutta itsessään vielä riittämättömiä selvittämään organisaation tekemiä strategisia valintoja. Jotta EAY:n diskursiivista toimintaa olisi mahdollista hahmottaa kokonaisvaltaisemmin, edellä käydyt teemat sekä niihin sisältyvät poliittiset kysymykset ja kiistanaiheet on kiinnitettävä tiukemmin toisiinsa ja tarkasteltava yksittäisiä puheenvuoroja laajemman kokonaisuuden osana. Tämän vuoksi tutkimus siirtyy seuraavaksi käsittelemään laajemmin työmarkkinaosapuolten käymää vuoropuhelua Euroopan sosiaalisesta mallista. EAY:n ja BusinessEuropen käymä vuoropuhelu Euroopan sosiaalisesta on nähtävissä työmarkkinaosapuolten ajamien politiikkojen keskeisenä esittämiskenttänä, jossa osapuolet pyrkivät argumentoimaan yleiseurooppalaisen integraation ihanteellisina näkemänsä tavat ja luonteenpiirteet paitsi omille jäsenilleen, myös laajemmille todellisille ja kuvitelluille kuulijajoukoille.

5.3 Euroopan sosiaalinen malli

Kuten edellä todettiin, kysymykset Euroopasta, Euroopan unionista, sen sosiaalisesta ulottuvuudesta ja ”sosiaalisesta Euroopasta” kytkeytyvät kiinteästi ”Euroopan sosiaalisen mallin” käsitteeseen. Euroopan sosiaalinen malli voidaan ymmärtää EU:n talous-, työ- ja sosiaalipolitiikat yhdistävänä poliittisena sateenvarjokäsitteenä (Saari 2002) ja siten erityisenä unionin talous-, työ- ja sosiaalipoliittiset diskurssit yhteen liittävä ”diskursiivisena solmukohtana” (katso Diez 2001a), jonka kautta EU:n poliittisella kentällä olevat toimijat hahmottelevat eurooppalaiselle integraatiokehitykselle laajempia tulevaisuuden suuntalinjoja. Toisaalta Euroopan sosiaalisen mallin käsitettä on mahdollista lähestyä myös vastakkainasettelujen kautta: käsitettä voidaan käyttää kuvattaessa Euroopan erilaisuutta muuhun maailmaan nähden sekä hahmotettaessa Euroopan menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden välisiä eroja (Jepsen & Serrano Pascual 2005, 233). Euroopan sosiaalisen mallin käsitteen eri ulottuvuuksien voikin nähdä tarjoavan Euroopan unionissa toimiville instituutioille ”retorisia resursseja”, joihin ne voivat tukeutua omissa identiteettipoliitikoissaan sekä pyrkimyksissään poliittisten projektien legitimoimiseksi (Jepsen & Serrano Pascual 2005; katso myös esim. Palola 2007).

On olennaista huomioida, että Euroopan sosiaalisesta mallista käytävät diskurssit kiinnittyvät kiinteästi kysymykseen siitä, millaista kapitalismin muotoa Euroopan sosiaalisen mallin tulisi ilmentää. Hyman (2008) on kuvannut kyseisten diskurssien pohjautuvan viime kädessä kysymykseen siitä, tulisiko Euroopan sosiaalisen mallin edustaa uusliberalistista, "anglosaksista liberaalia markkinataloutta" vai koordinoitua kapitalismia". Mallien erot ovat ideologisesti varsin suuria. Ensinnäkin, anglosaksinen "liberaali markkinatalous" painottaa Hymanin (2008, 5) mukaan ennen kaikkea yksilöiden ja yritysten toiminnan ja valinnan vapautta, kun taas valtion rooli (työmarkkina)poliittisena toimijana tahdotaan pitää mahdollisimman vähäisenä. Käytännössä tämä on tarkoittanut muun muassa sitä, että yksilöiden ja yritysten toiminnan ja valinnan vapautta rajoittavaa lainsäädäntöä ei anglosaksisissa maissa olla juurikaan haluttu kehittää yhtään sen enempää kuin on katsottu välttämättömäksi. Toiseksi, koska kollektiiviset yhdistykset ymmärretään anglosaksisen "liberaalin markkinatalouden" maissa lähinnä yksityisinä ryhmittyminä, työnantajia edustaville organisaatioille ja ay-liikkeille ei ole muodostunut kovinkaan institutionalisoitunutta työmarkkinapoliittista roolia (emt). Poliittinen kenttä hahmottuu täysin erilaisena Manner-Euroopan "koordinoidun kapitalismin" maissa, joissa työnantajaorganisaatioille ja ay-liikkeille on muodostunut poliittisessa päätöksenteossa huomattavan vahva institutionaalinen asema. Kyseisissä maissa – kuten esimerkiksi Saksassa, Ranskassa ja Italiassa – valtion, työnantajaorganisaatioiden ja ay-liikkeiden institutionalisoitunut työmarkkinapoliittinen toiminta on pitkälti tähdännyt juuri sosiaalisen regulaation kehittämiseen. Samalla myös ay-liikkeiden yhteiskunnallinen identiteetti on muotoutunut anglosaksisiin kumppaneihinsa verrattuna huomattavasti laajemmaksi; "koordinoidun kapitalismin" maissa ay-liikkeet nähdään merkittävinä toimijoina paitsi työ- myös sosiaalipoliitikassa (emt, 7-8).

Kuten luvussa 4 havaittiin, eurooppalaisen integraation kehityksen luonteesta käytävät kamppailut ovat pitkälti merkinneet kahta erilaista poliittista rintamaa edustavan tahon käymää taistelua siitä, pitäisikö Euroopan unionin tähdätä enemmän "positiiviseen" vai "negatiiviseen" integraatioon – eli pitäisikö EU:n pyrkiä luomaan lisää yhteistä työ- ja sosiaalipoliittista regulaatiota vai vähentää sellaista regulaatiota, jonka katsotaan vaikeuttavan eurooppalaisten yritysten toimintaa ja heikentävän talousalueen kilpailukykyä. Kyseisen kädenväännon voidaan katsoa ilmentävän paitsi unionin sisällä vaikuttavien poliittisten toimijoiden omia intressejä ja päämääriä, myös ideologista kamppailua vapauksia painottavan "liberaalin markkinatalouden" ja regulaatioon huomattavasti positiivisemmin suhtautuvan "koordinoidun kapitalismin" kannattajien välillä. Kuten Hyman (2008, 10) muistuttaa, yhteiseurooppalaisten sisämarkkinoiden kehittämisen yhteydessä EU:n sisällä korostettiin laajalti neljän perustavanlaatuisen "vapauden" saavuttamista, eli tavaroiden, palvelujen, työn ja pääoman vapaata liikkuvuutta. Mainitut "vapaudet" saavutettiin jäsenmaiden kansallisia esteitä purkamalla, mutta positiivista integraatiota ajavien tahojen esittämiin vaatimuksiin uuden regulaation kehittämiseksi (muun muassa sisämarkkinoiden täydentämiseksi) suhtauduttiin Euroopan unionin sisällä edel-

leen sangen kalseasti (katso emt). Hymanin (emt, 26-27) esittämän arvion mukaan poliittinen voimatasapaino EU:n sisällä onkin siirtynyt yhä suosiollisemmaksi anglosaksiselle ”liberaalille markkinataloudelle”, mikä näkyy myös unionin tavassa kehittää Euroopan sosiaalista mallia.¹⁸⁵

Edellä esitetyt huomiot kahdesta eri kapitalismin muodosta sekä eurooppalaisen integraation luonteesta peilautuvat selkeästi työmarkkinaosapuolten käymässä vuoropuhelussa Euroopan sosiaalisesta mallista. Kuten tässä tutkimuksessa toistuvasti havaitaan, EAY edustaa puheissaan ajatusta ”positiivisen integraation” luomiseen tähtäävästä ”koordinoitusta kapitalismista”, jossa EU:n viralliset työmarkkinaosapuolet EAY ja BusinessEurope omaisivat vahvasti institutionalisoituina toimijoina merkittävän roolin unionin työ- ja sosiaalipoliittisen regulaation kehittämisessä. BusinessEurope puolestaan edustaa puheissaan ajatusta ”negatiiviseen integraatioon” tähtäävästä ”liberaalista markkinataloudesta”, jossa EU:n pääasiallisena tehtävänä näyttäytyy jäljelle jääneiden kaupan, palvelujen ja työvoiman vapaata liikkuvuutta häiritsevien esteiden purkamisen kautta suoritettava unionin sisämarkkinoiden toiminnan parantaminen. Toisin kuin EAY, BusinessEurope ei kuitenkaan halua keskittää pyrkimyksiensä toteuttamiseen tähtääviä politiikkoja EU:n työmarkkinapoliittiselle tasolle – ainakaan yhtään sen enempää kuin mitä sen näkee välttämättömäksi –, vaan päinvastoin organisaatio tähdentää puheissaan kautta linjan, että sen asettamat tavoitteet ovat parhaiten toteutettavissa antamalla EU:n jäsenmaiden suorittaa omia, kansallisista lähtökohdistaan parhaiksi näkemäänsä poliittisia toimia. Osapuolten politiikoissaan ilmentämät näkemyserot peilautuvat jälleen ”koordinoitun kapitalismin” ja ”liberaalin markkinatalouden” väliin työmarkkinapoliittisiin eroavaisuuksiin: EAY haluaa eheyttää ja vahvistaa EU:n työmarkkinapoliittista toimintakenttää, kun taas BusinessEurope haluaisi pitää sen mieluummin mahdollisimman hajautettuna.

Työmarkkinaosapuolten välistä vuoropuhelua käsiteltäessä ensimmäisenä kysymykseksi nousee, mitä organisaatiot tarkoittavat ”Euroopan sosiaalisella mallilla”. Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaitaan, että sekä EAY että BusinessEurope kuvaavat Euroopan sosiaalista mallia kansallisten eurooppalaisten poliittisten ja yhteiskunnallisten järjestelmien joukkona, joka muodostaa ainutlaatuisen kokonaisuuden erottaen Euroopan muusta maailmasta. Euroopan sosiaaliseen malliin sisältyvät osapuolten mukaan muun muassa kehittyneet sosiaalisen suojelun järjestelmät, laadukkaat julkiset palvelut, kaikille avoimet terveydenhuolto- ja koulutusjärjestelmät sekä kollektiivisiin neuvotteluihin ja sosiaalidialogiin perustuvat työmarkkinajärjestelmät (BE 20/05/2005; BE 19/01/2006; EAY 29/09/2005). Toisaalta osapuolet ovat eri mieltä varsin perustavanlaatuisessa asiassa – nimittäin siitä, onko yhdestä Euroopan sosiaalisesta mallista mahdollista edes puhua. EAY väittää puheissaan johdonmukaisesti, että Euroopan sosiaalinen malli on olemassa, kun taas BusinessEurope esittää Euroopalla olevan yhtä monta sosiaalimallia kuin valtiotakin (joiden se

¹⁸⁵ Hyman (2008) esittää esimerkkeinä tästä mm. EU:n haluttomuuden luoda ”positiivista regulaatiota”, EU:n pyrkimykset lisätä kilpailukyvyyn nimissä eurooppalaisten työmarkkinoiden ”joustavuutta” sekä tavan, jolla EU:n komissio on ajanut palvelujen radikaalia liberalisointia sisämarkkina-alueella.

tosin myöntää jakavan tiettyjä yhteisiä ominaisuuksia). Näin ollen EAY:n puheissa puhutaan kautta linjan "Euroopan sosiaalisesta mallista" nimenomaisesti yksikössä, kun taas BusinessEurope:n puheissa Euroopan sosiaaliseen malliin viitataan muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta pääsääntöisesti monikossa. Kyseistä ilmiötä on mahdollista selittää peilaamalla sitä edellä mainittuihin huomioihin osapuolten eurooppalaisen integraation toivottavaa luonnetta koskevista näkemyseroista. "Positiivista integraatiota" ajava EAY haluaa kuvata Euroopan sosiaalisen mallin termin kautta näkemystä yhdestä, jäsenmaiden kansallisista eroavaisuuksista huolimatta yhteisestä työmarkkina-alueesta, jonka kehittäminen vaatii paitsi EU:n työmarkkinaosapuolten tiivistä läsnäoloa ja konkreettisia Eurooppa-tason politiikkoja, myös uusien työ- ja sosiaalipoliittisten säännösten luomista EU:n jäsenmaiden keskuuteen. BusinessEurope, joka puolestaan suosii enemmän "negatiivista integraatiota" sekä työmarkkinapoliittisen päätösvallan säilyttämistä mahdollisimman suurena unionin jäsenmaiden kansallisilla tasoilla, puhuu Euroopan sosiaalisista mallista mieluummin monikossa ilmentääkseen eurooppalaisen työmarkkinakentän kehittämistarpeiden ja poliittikkareformien kansallisia lähtökohtia ja perusteita. Yllä esitetyt havainnot tulevat selvemmin esille tarkasteltaessa yksityiskohtaisemmin osapuolten Euroopan sosiaalisesta mallista esittämiä puheenvuoroja.

BusinessEurope:n puhetaipojen tarkastelussa hyvänä johdatuksena toimii organisaation edustajan Philippe de Buckin toukokuussa 2005 esittämä puheenvuoro, jossa hän lausui humoristisesti: "Monet teistä odottavat minun vastaavan suoraan kysymykseen siitä, onko Euroopan sosiaalista mallia olemassa vai ei. Kuitenkin, hyvän lakimiehen tapaan, selitän teille miksi kysymykseen voidaan vastata sekä myöntävästi että kielteisesti" (BE 20/05/2005). Buck esitti puheessaan, että eurooppalaisten järjestelmien voidaan katsoa erottuvan muusta maailmasta hyvin kehittyneiden sosiaalisten suojelun järjestelmien sekä kollektiivisiin neuvotteluihin ja sosiaalidialogiin perustuvien työmarkkinajärjestelmien kautta. Samalla Buck kuitenkin korosti, että kyseiset järjestelmät on kehitetty jäsenmaiden omista kansallisista lähtökohdista käsin ja erilaisia ominaispiirteitä sisällyttäen, joten yhdestä Euroopan sosiaalisesta mallista ei ole mahdollista puhua (emt).

Vaikka BusinessEurope pitää puheenvuoroissaan varsin johdonmukaisesti kiinni ajatuksestaan, jonka mukaan yhtä ainoaa Euroopan sosiaalista mallia ei ole olemassa, se tuo kuitenkin sangen usein esiin näkemyksensä siitä, että kansallisilla eurooppalaisilla sosiaalimalleilla on eräänlainen yhteisiin arvoihin pohjautuva "perusfilosofia" (katso esim. BE 21/09/2007). Mielenkiintoisena esimerkkinä tästä voidaan nostaa esille puheenvuoro, jonka BusinessEuropea edustanut Ernest-Antoine Seillière piti EAY:n kongressissa Sevillassa toukokuussa 2007. Seillière aloitti puheensa - kokousisäntää EAY:tä varmastikin miellyttäen - julistamalla, että "BusinessEurope on sitoutunut Euroopan sosiaaliseen malliin ja sen arvoihin" (BE 21/05/2007). Vaikka Seillière jatkoi puhettaan toteamalla, että "Euroopalla on yhtä monta kansallista sosiaalijärjestelmää kuin sillä on valtioita", hän kuitenkin myönsi niiden perustuvan "samanlaisille arvoille" eli markkinataloudelle, täystyöllisyyspäämäärille, tehokkaille tervey-

denhoitojärjestelmille ja kestäville eläkejärjestelmille (emt). Seillièren mukaan eurooppalaisille ay-liikkeille ja työnantajille onkin yhteistä uskomus, jonka mukaan "talouskasvun on tapahduttava yhdessä lisääntyvän solidaarisuuden kanssa", ja että osapuolten yhteisenä pyrkimyksenä on kilpailukyvyyn ja sosiaalisen suojelun yhdistäminen (emt).¹⁸⁶

Kuten todettua, toisin kuin BusinessEurope, EAY pitää puheissaan johdonmukaisesti kiinni väitteestään, jonka mukaan yhdestä Euroopan sosiaalisesta mallista on mahdollista puhua:

Euroopan sosiaalista mallia kuvaavat hyvät hyvinvointivaltiot, julkiset palvelut ja kollektiiviset neuvottelujärjestelmät – missä tällaisia erityispiirteitä on muualla? Kanadassa, Uudessa Seelannissa, osittain Brasiliassa, ja siinä se taitaa ollakin? Joten ei kiitos turhia väittäilyä siitä, onko meillä Euroopan sosiaalista mallia. Meillä on. Se vaihtelee mutta se on olemassa – ja se on välttämätön (EAY 29/09/2005).¹⁸⁷

EAY:n harjoittaman argumentaation mukaan Euroopan "oman tunnusomaisen mallin" kyseenalaistavien elinkeinoelämän vaikuttajien ja poliitikkojen motiiveina ovat olleet ennen kaikkea pyrkimykset pidättää sosiaalipolitiikka EU:n jäsenvaltioiden sisäisenä asiana sekä toisaalta estää sosiaali- ja työllisyysregulaation kehittäminen Euroopan unionin sisällä (EAY 23/10/2007). EAY:n pääsihteeri John Monks yltyi ironiseksi Pariisissa helmikuussa 2007 pitämässään puheessaan todetessaan: "On tehty paljon työtä jotta osoitettaisiin, ettei yhtä Euroopan sosiaalista mallia ei ole olemassa, vaan ainoastaan 27 sosiaalimallin kokoelma. Tämän tarkoituksena on ollut sanoa, että jos asiat ovat näin, miksi sosiaalista regulaatiota on ylipäätään EU-tasolla? Mihin me oikeastaan tarvit-

¹⁸⁶ Toisaalla, Euroopan talous- ja sosiaalikomitean konferenssissa Ateenassa syyskuussa 2008, Seillière esitti puheenvuorossaan "laajalle levinneen argumentin", jonka mukaan "Euroopassa ei ole yhtä Euroopan sosiaalista mallia vaan paremminkin moninainen joukko malleja, joilla on joitain yhteisiä piirteitä" (BE 09/09/2008). Tällaiseksi "yhteiseksi piirteeksi" Seillière nosti puheessaan mielenkiintoisesti yrittäjyyden. Seillièren mukaan "meidän Euroopan sosiaalista – tai yhteiskunnallista – malliamme ylistetään visiona yhteiskunnasta, joka yhdistää kestäväen kehityksen alati kehittyviin elämis- ja työskentelyolosuhteisiin" (emt). Tällainen malli on Seillièren mukaan "suunnaton voimavara Euroopan tulevaisuudelle" ja tulos "ainutlaatuisesta yhdistelmästä, jossa yksilöllistä aloitekykyä ja riskinottoa suosiva kapitalistinen malli on yhdistetty demokraattisessa ja moniarvoisessa poliittisessä kehityksessä toteutettaviin työllisyyden ja sosiaalisen suojelun politiikkoihin" (emt). Tätä mallia tulisi Seillièren mukaan kuitenkin kehittää pidemmälle siten, että se tähtäisi "ihmisten aktiivomiseen tunnistamalla ja sijoittamalla heidän mahdollisuuksiinsa ja kykyihinsä" (emt). Juuri mahdollisuuksien tunnistaminen ja niihin sijoittaminen on Seillièren mukaan tekijä, joka yhdistää yrittäjyyttä ja Euroopan sosiaalista mallia, ja koska BusinessEurope Seillièren mukaan "jakaa suuren kunnianhimon Euroopan tulevaisuutta kohtaan", kehotti hän puheessaan yleisen yritteliäisyyden edistämiseen ja "Euroopan uinuvien voimien" herättämiseen" (emt).

¹⁸⁷ Todettakoon, että toisaalla EAY on myöntänyt EU:n jäsenvaltioiden sosiaalisilla järjestelmillä olevan suuriakin eroavaisuuksia, "mutta Euroopan ulkopuolelta katsottuna – sanotaan esimerkiksi Kiinasta tai Texasista – ne näyttävät enemmän samankaltaisilta kuin erilaisilta" (EAY 29/09/2005b). EAY:n mukaan Euroopan sosiaalisen mallin olisikin oltava "maailman kehityksen mallina" (EAY 12/09/2007) esittäen toisaalla myös, että Euroopan sosiaalinen malli "voisi olla yksi parhaista vientituotteistamme" (EAY 07/07/2006).

semme työllisyys- ja sosiaaliasioiden komiteaa ja komissaaria?” (EAY 13/02/2007).

Käsiteltäessä osapuolten välistä vuoropuhelua Euroopan sosiaalisesta mallista on olennaista havaita, että kyseisen diskurssin keskiössä on muutoksen tematiikka. Kuten Lissabonin strategiaa tarkasteltaessa havaittiin (luku 4.1.6), Euroopan unionin lanseeraaman Euroopan sosiaalisen mallin käsitteen ytimessä on kysymys siitä, miten eurooppalaisen kilpailukyvyn vahvistaminen on yhdistettävissä jäsenmaiden työ- ja sosiaalipoliittisten järjestelmien kehittämiseen. Tutkimusaineistoa peilaten voidaan todeta, että sekä EAY että BusinessEurope hyväksyvät periaatteellisesti näkemyksen, jonka mukaan Euroopan sosiaalisen mallin kehittämiseen liittyy merkittävien rakenteellisten reformien suorittaminen EU:n jäsenmaissa. Osapuolten politiikkojen erot tulevatkin esille vasta tarkasteltaessa sitä, mitä nämä rakenteelliset reformit todellisuudessa olisivat ja miten Euroopan sosiaaliseen malliin sisältyvään vaatimukseen unionin talous-, työ- ja sosiaalipoliittikkojen keskinäisestä tasapainosta olisi toimijoiden mukaan käytännössä vastattava.

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa käy hyvin selvästi ilmi, että Euroopan sosiaalista mallia käsittelevää diskurssia määrittää pitkälti BusinessEuropen puheenvuoroissaan toistuvasti esittämä näkemys eurooppalaisen kilpailukyvyn vahvistamisen ensisijaisuudesta. BusinessEuropen harjoittaman argumentaation mukaan Euroopan sosiaalinen malli perustuu ennen kaikkea talouskasvun ja sosiaalisen kehityksen väliselle yhteydelle, mikä tekee kilpailukyvystä sen mukaan edellytyksen Euroopan sosiaalisen mallin ylläpitämiselle (katso esim. BE 24/10/2005). BusinessEuropen argumentaation logiikka näyttäytyykin hyvin samanlaisena kuin EU:n edeltäjän Euroopan talousyhteisön EEC:n Roomassa vuonna 1957 kirjoitettu perustamissopimus (katso luku 4.1.1): kilpailukyvyn vahvistaminen luo talouskasvua, joka puolestaan mahdollistaa unionin jäsenvaltioiden sosiaalisen suojelun järjestelmien ylläpitämisen ja kehittämisen (katso esim. BE 19/01/2006; BE 22/01/2009). Jotta eurooppalaista kilpailukykyä olisi mahdollista vahvistaa, on Euroopassa BusinessEuropen mukaan välttämättöntä toteuttaa laaja-alaisia työ- ja sosiaalipoliittisia reformeja:

Uudistakaa sosiaalijärjestelmät vastaamaan globaaleita haasteita. Meidän ei tarvitse väitellä siitä, onko Euroopassa yksi vai useampi sosiaalinen malli. Tärkeää on – myös yritysjohtajien kannalta – se, että hyväksytään että on olemassa 27 sosiaalijärjestelmää, jotka kaikki perustuvat samalle filosofialle: kun talous kasvaa ja tuottavuus kehittyy, osa tästä täytyy käyttää solidaarisuuden lisäämiseksi ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseksi. BusinessEurope vaatii eurooppalaisten sosiaalijärjestelmien modernisaatiota, ei niiden purkamiseksi vaan tehdäksään niistä kestäviä ja yhteensopivia nykyiseen globaaliin todellisuuteen (BE 21/09/2007).

Kuten aiemmin todettiin, EAY hyväksyy periaatteellisesti näkemyksen, jonka mukaan eurooppalaisen kilpailukyvyn vahvistaminen edellyttää rakenteellisten muutosten suorittamista Euroopassa: ”Kilpailukyvyn säilyttäminen on Eurooppaa kohtaava suuri haaste. Toivon, että me ay-liikkeessä voimme olla edistyksellinen voima työmarkkinoilla vallitsevassa muutosvaiheessa. ‘Ein’ sanominen rakenteellisille muutoksille ei tee meistä kykeneviä kilpailemaan Aasian tai Intian kanssa” (EAY 12/09/2007). Kilpailukyvyn asettamista etusijalle EAY

ei sen sijaan BusinessEuropan tavoin hyväksy. EAY ilmentää puheenvuoroissaan näkemystä siitä, että kilpailukyvyyn asettaminen etusijalle ei edusta Euroopan sosiaaliseen malliin sisältyviä peruseriaatteita eikä edes ajaisi tavoiteltua päämäärää, eurooppalaisen kilpailukyvyyn vahvistamista: ”Kannattaa muistuttaa itseämme, että EU:n kolme ydinarvoa ovat kilpailu, yhteistyö ja solidaarisuus. Kilpailukyvyyn asettaminen Lissabonin sosiaalisten ja ympäristöllisten pilareiden edelle uhkaa heikentää kilpailukykyä itseään” (EAY 04/04/2005a). EAY julistaakin puheissaan usein sangen voimakkaasti, että EU:n sosiaali- ja työpolitiikkoja on kehitettävä tasa-arvoisesti rinnakkain suhteessa eurooppalaisen kilpailukyvyyn parantamiseen tähtäävän talouspolitiikan kanssa (katso esim. EAY 08/09/2006b). Näin ei EAY:n mukaan käytännössä ole kuitenkaan tapahtunut: sen mukaan EU:n sosiaalipolitiikan kehittäminen ja Euroopan sosiaalinen ulottuvuus on laitettu syrjään EU:n keskittyessä parantamaan taloudellista suorituskykyään (EAY 23/01/2007).¹⁸⁸

Työmarkkinaosapuolten välistä vuoropuhelua tarkastellessa on olennaista havaita EAY:n puheissaan painottama näkemys, jonka mukaan keskustelut EU:n jäsenvaltioiden rakenteellisista reformeista sekä Euroopan sosiaaliseen malliin tehtävistä muutoksista ovat luonteeltaan vahvasti ideologisia. Euroopan sosiaalisesta mallista käytävä keskustelu on EAY:n mukaan yksi nykyajan tärkeimmistä poliittisista väittelyistä, joka kiinnittyy koko Euroopan tulevaisuuteen (EAY 05/10/2005). Tätä väittelyä ei EAY:n mukaan käydä kommunismin ja kapitalismin välillä, vaan ”Pikemminkin se pyörii kahden nykyaikaisen taloudellisen ja sosiaalisen valinnan ympärillä: uusliberalistisemmän, dereguloitun yhdysvaltalaisen bisnesmallin ja eurooppalaistyyllisen sosiaalisen mallin välillä” (EAY 04/04/2005a). Erinomaisena esimerkkinä tavasta, jolla EAY esittää Euroopan sosiaalisen mallin kehittämiseen liittyvää ideologista kamppailua, voidaan tarkastella EAY:n puheenjohtaja John Monksin Maltalla lokakuussa 2005 pitämää mielenkiintoista puhetta. Monks toi puheenvuorossaan esille näkemyksensä Euroopan sosiaalisen mallin ympärillä käytävästä ideologisesta kamppailusta hyvin suorasanaisesti: ”Parhailaan käytävää taistelua on kuvattu kamppailuna niiden välillä, jotka haluavat nykyaikaisen Euroopan sosiaalisen mallin, sosiaaliseen markkinatalouteen ja sosiaalisiin oikeuksiin perustuvan poliittisen ja sosiaalisen unionin, ja niiden jotka haluavat vain vapaamarkkina-

¹⁸⁸ Hyvinä esimerkkeinä tästä Euroopan unionia kohtaan esittämästä kritiikistä toimivat puheenvuorot, jotka EAY esitti vuonna 2005 Lissabonin strategian toteutuksesta esitetyn väliarvion jälkeen. EAY tarttui muun muassa EU:n komission puheenjohtajan Jose Manuel Barroson väliarvion yhteydessä esittämään katsaukseen, jossa hän ”katsoi sosiaalipolitiikan olevan Euroopan ’takapenkillä’” (EAY 17/02/2005; EAY 04/04/2005a). EAY:n mukaan komissio viestitti pitävänsä hyvinvointivaltioita liian kalliina ja ajavansa mieluummin liberaalisaatiota, kilpailukyvyyn kasvattamista kä ”tee työtä kunnes tipahdat” - tyyppistä ajattelua (EAY 17/02/2005) EAY:n mukaan komission puheet olivat erityisen harkitsemattomia juuri kyseisenä ajankohtana, jolloin kymmenen jäsenvaltiota odotti kansanäänestystä EU:n uudesta perustuslaista (emt). EAY katsoi tällaisen toiminnan saattavan muodostua kansanäänestysten kanalta kohtalokkaaksi, sillä äänestäjien vakuuttaminen edellytti sen mukaan unionilta rohkeuden osoittamista ”uusliberalististen paineiden nujertamiseksi” (EAY 04/04/2005a).

alueen, vähemmän säännöstellyt vapaat markkinat heikkojen instituutioiden kera” (EAY 05/10/2005). Monks jatkoi:

Tulee olemaan mahdotonta löytää uutta perustaa Euroopan kehitykselle näkemysten erotessa tässä keskeisessä asiassa niin laajasti ja monien työnantajien – joita tukevat joissakin maissa myös monet keskusta-vasemmistolaiset poliitikot – vaatiessa lisää ”bisnes-Eurooppaa” (vähemmän byrokratiaa, alempia sosiaalisia standardeja, enemmän deregulaatiota, enemmän liberalisaatiota, vähemmän ay-liikkeen vaikutusta). Kuilu ideologioiden välillä on liian leveä. Jos työntekijät tuntevat, että sosiaalista Eurooppaa ajetaan alas, he pitävät Eurooppaa kokonaisuudessaan uhkana eikä tukipylväänä. Heidän luonnollinen reaktionsa olisi tällöin vastustus ja vastarinta (EAY 05/10/2005).

Tämän tutkimuksen kannalta katsottuna onkin tärkeää huomioida, että EAY ilmentää puheittensa kautta itseään ja muita eurooppalaisia ay-liikkeitä vahvaan sosiaaliseen ulottuvuuteen perustuvan ja ”sosiaalista Eurooppaa” heijastavan Euroopan sosiaalisen mallin ajajina, jotka käyvät poliittista ja ideologista kamppailua kyseistä mallia uhkaavaa uusliberalismia vastaan. Hyvänä esimerkkinä tästä voidaan nostaa esiin puhe, jonka EAY:n pääsihteeri John Monks piti Rotterdamissa toukokuussa 2005. Monks korosti suurin sanoin EAY:n ja sen jäsenjärjestöjen toimintaa koko Euroopan tulevaisuutta ohjaavana todeten muun muassa: ”Me seisomme Euroopan ja uusliberalistisen tulevaisuuden välissä. Emme yksin, meillä on liittolaisia, mutta me kannamme keskeisen vastuun” (EAY 24/05/2005). EAY:n mukaan eurooppalaisten ay-liikkeiden keskeisenä tehtävänä on Euroopan sosiaalisen mallin puolustaminen ja kehittäminen, mikä on mahdollista vain mikäli kansalliset ay-liikkeet ”unohtavat rajansa” ja tekevät sitä mikä EAY:n mukaan on välttämätöntä: vahvistaa ay-liikkeiden välistä yhteistyötä ja integraatiota (EAY 30/08/2006). Toisaalla EAY puolestaan korostaa omaa asemaansa julistaen, että se itse on vahvana ja itsenäisenä palokansajakattojärjestönä kaikkien eurooppalaisten ay-liikkeiden kannalta katsottuna keskeisessä asemassa Euroopan sosiaalisen mallin pääpuolustajana (EAY 19/03/2007).

5.4 Euroopan sosiaalisen mallin muutospaineet

Kuten luvussa 4.1.6 todettiin, Euroopan unionin Lissabonissa vuonna 2000 lanseeraama kasvustrategia, ”Lissabonin strategia”, kytkeytyi kiinteästi unionin pyrkimykseen kehittää Euroopan sosiaalista mallia yleiseurooppalaisten taloudellisten, tuotannollisten ja yhteiskunnallisten muutosten johdosta. Muutospaineita Euroopan sosiaalisen mallin kehittämiseksi katsottiin luovan ennen kaikkea globalisaatio sekä sen eurooppalaisille talouksille asettamat kilpailukykyvaatimukset (Giddens 2007, 4), mutta myös muun muassa eurooppalaisella työsektorilla tapahtuneet merkittävät muutokset, kuten tuotantoon sijoittuvien työntekijöiden määrän radikaali vähentyminen, tuotannon nopeutuva siirtyminen Euroopan ulkopuolelle sekä eurooppalaisen palvelusektorin voimakas kasvu (emt, 59). Lisäksi Euroopan sosiaaliselle mallille loi muutospaineita mm. in-

formaatio- ja kommunikaatioteknologian nopea kehittyminen, niiden merkityksen korostuminen sekä niihin liittyvien tuotanto- ja palvelusektoreiden maailmanlaajuinen kasvu (katso emt, 48-50). Vastaamalla muutospaineisiin ja kehittämällä Euroopan sosiaalista mallia Euroopasta oli EU:n komission mukaan tultava ”maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous” vuoteen 2010 mennessä. Vaikka epäselväksi jää, mitä komissio ”dynaamisella” ylipäätään tarkoitti, tiedetään nyt, etteivät komission strategiassaan asettamat tavoitteet toteutuneet. Itse asiassa kyseisten tavoitteiden saavuttamisen mahdollisuus määräaikaan mennessä oli varsin ilmeistä jo sangen varhain, mikä heijastui selkeästi myös EAY:n ja BusinessEuropen esittämässä Euroopan sosiaalisen mallin kehittämistä käsittelevissä puheenvuoroissa.

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaitaan, että molemmat työmarkkinaosapuolet vaativat puheenvuoroissaan kautta linjan Euroopan unionilta sekä sen jäsenvaltioilta aktiivista poliittista toimintaa Euroopan sosiaalisen mallin kehittämiseksi. Merkittävänä havaintona nousee esille, että molemmat osapuolet ilmaisevat lisäksi toistuvasti tyytymättömyytensä paitsi Euroopan unioniin sekä sen poliittiseen toimintaan Euroopan sosiaalisen mallin kehittämisessä, myös sen jäsenmaiden tehottomuuteen tai haluttomuuteen Lissabonin strategian käytännönpanossa. Hyvänä esimerkkinä BusinessEuropen esittämästä kritiikistä toimii puhe, jonka BusinessEuropea edustanut Jürgen Strube esitti joulukuussa 2004. Puheenvuorossaan Strube ilmensi näkemystään, jonka mukaan keskeisiä eurooppalaisia poliittisia toimijoita vaivaa yleinen kyvyttömyys tai haluttomuus siirtyä komealta kalskahtavista lausunnoista konkreettisiin tekoihin:

Vuonna 2000 Euroopan neuvosto asetti tavoitteeksi tehdä Euroopasta kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoperusteinen talous vuoteen 2010 mennessä. Olemme nyt melkein puolivälissä, ja kehitys tuota päämäärää kohti on ollut parhaimmillaankin epätasaista. Erityisesti ongelmana on ollut epäsuhta kaikilla tasoilla esitettyjen poliittisten lausuntojen ja konkreettisten toimien välillä jäsenmaissa, joihin useimmat ongelma-alueet täytyy osoittaa. Yleisen yhteisymmärryksen mukaan enemmän täytyy tehdä, mutta siitä huolimatta taipumuksena on tehdä liian vähän liian myöhään (BE 09/12/2004b).

Struben esittämä kritiikki kuvastaa hyvin BusinessEuropen esittämää kritiikkiä myös laajemmin. BusinessEurope on kuvannut Lissabonin strategiaa kunnianhimoisimmaksi strategiaksi, minkä EU on koskaan luonut, mutta jonka tulokset ovat jääneet kauas toivotuista, koska EU:n instituutiot ja eräät sen jäsenmaista ovat olleet kyvyttömiä strategian toteuttamisessa (BE 29/06/2007). On huomionarvoista, että BusinessEurope korostaa puheenvuoroissaan toistuvasti erityisesti poliittisen hallinnan merkitystä EU:n politiikkojen käytännönpanossa: ”EU:n tehokas hallinta on avain taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteittemme saavuttamiseksi” (BE 18/10/2007). BusinessEuropen mukaan tällaista ”tehokasta hallintaa” ei Euroopan unionissa ole kuitenkaan juuri ollut, mikä sen mukaan vaikuttaa negatiivisesti ennen kaikkea eurooppalaisiin yrityksiin (BE 23/03/2006a; BE 23/03/2006b).¹⁸⁹ BusinessEurope mukaan kyseistä tilannetta

¹⁸⁹ Kyseinen EU:n poliittista hallintaa koskeva kritiikki korostui BusinessEuropen puheissa selkeästi EU:n perustuslakikansanäänestyksen tuottaman negatiivisen tuloksen jälkeen. Negatiivinen tulos merkitsi BusinessEuropen mukaan paitsi EU:n ajau-

on täysin mahdotonta hyväksyä, sillä eurooppalaiset yritykset tarvitsevat globalisoituneessa maailmassa tehokasta ja uskottavaa eurooppalaista poliittista toimijaa (BE 23/03/2006a).¹⁹⁰

BusinessEurope nostaa puheissaan myös esille visioiden sekä eurooppalaisten poliitikkojen ajattelutapojen merkityksen. BusinessEurope peräänkuuluttaa eurooppalaisilta poliitikoilta erityistä globaalia perspektiiviä ja uudenlaista ajattelutapaa, joka otetaan huomioon maailmanlaajuiset muutokset ja haasteet (BE 20/10/2005b). Tämä on BusinessEuropen mukaan tärkeää erityisesti siksi, että eurooppalaisten yritysten menestyminen kansainvälisillä areenoilla vaatii sitä:

Todellakin, eurooppalaiset yritykset ovat kilpailukykyisiä. Meidän korkean lisäarvon tuotteillamme ja palveluillamme on kova kysyntä maailmanmarkkinoilla. EU-alueen yritykset ovat merkittäviä investoijia muilla markkinoilla ympäri maailmaa. Yritystemme vienti- ja investointikyky on EU:n kasvua ajava voima. Samaan aikaan BRIC-maiden nousu asettaa suuren joukon haasteita, jotka ulottuvat teollisesta kilpailuvyvästä, energian ja ruoan turvaamisesta, intellektuaalisesta omaisuudesta ja ilmastonmuutoksesta globaaliin taloudelliseen vakauteen. Tämä kaikki tekee yhdestä asiasta kristallinkirkkaan: tulevien eurooppalaisten politiikka-orientaatioiden täytyy heijastaa täysin tätä uutta taloudellista maailmanjärjestystä. Tarvitsemme eurooppalaisen ajattelutavan ja politiikanteon kehitystä! Ja me tarvitsemme ajattelutavan Euroopan tuolle puolel! (BE 09/11/2009b).

---

tumista vakavaan poliittiseen kriisiin, myös osoitusta EU:n poliittisen hallinnan surkeasta tilasta. Kyseistä kritiikkiä esittäessään BusinessEurope painotti toistuvasti, että eurooppalaisten yritysjohtajien velvollisuutena on poliittisten ratkaisujen vaatiminen poliittisilta johtajilta: "Ranskan ja Alankomaiden viimevuotisten kansanäänestysten ei-äänät horjuttivat pahasti EU:n hallintaa. Meitä kohtaavana haasteena on nyt ratkaista institutionaaliset ongelmat unionissa, jolla on tänään 25 ja huomenna 27 jäsenmaata. [...] Yritysjohtajien tehtävänä ei ole löytää poliittisia ratkaisuja, mutta meillä on velvollisuus vaatia niitä. Niitä tarvitaan nyt kipeästi. Painostamme aktiivisesti hallituksiamme joka puolella Eurooppaa päästämään meidät pois tästä luvattoman surkeasta hallinnallisesta sekasorosta ja luomaan kunnollisen tavan hallita mannertamme" (BE 17/10/2006a). Perustuslakikansanäänestyksen jälkeen BusinessEurope äityi kuvailemaan Euroopan unionin hallinnallista tilaa paikoitellen huomattavankin värikkäästi. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii puheenvuoro, jonka BusinessEuropea edustanut Ernest-Antoine Seillière esitti syyskuussa 2006: "Mikä on meidän nykyinen käsityksemme Euroopasta? Se, että Euroopan unioni on kriisissä. Ei mihinkään tiettyyn kysymykseen liittyvässä ankarassa kriisissä. Menneisyydessä asian laita on usein ollut näin, ja ratkaisujen löytäminen osoittautui aina mahdolliseksi. Nyt me näemme paljon perustavanlaatuisemman kriisin. Ranskan ja Alankomaiden perustussopimusta koskevien kansanäänestysten negatiivisten tulosten seurauksena Euroopan unionista on tullut raskas ja monimutkainen ajoneuvo, josta on loppunut bensa ja jonka kuski on nukahtanut rattiin" (BE 12/09/2006).

¹⁹⁰ Mielenkiintoisena yksityiskohtana voidaan mainita, että BusinessEurope ilmentää puheissaan toisinaan näkemystään siitä, miten EU:n hallinnan tulisi toimia kuin yrityksissä. Puhuessaan virolaisten työnantajien konferenssissa maaliskuussa 2006 BusinessEuropea edustanut Ernest-Antoine Seillière vertasi Euroopan unionia ja sen hallintaa yritysmaailmaan seuraavasti: "Me odotamme paljon Itävallan puheenjohtajuudelta: itävaltalaisien olisi väärin odottaa sen sijaan, että tilanne yritettäisiin ratkaista. Jos yrityksessä on ongelma, sitä ei voida vältellä sielläkään. Aivan kuten yritys ei voi toimia ilman vakaata rakennetta, EU:kin tarvitsee vakaan hallintarakenteen" (BE 10/03/2006). Seillière kuitenkin jatkoi toteamalla pelkäävänsä, että EU:n poliittisen hallinnan kehittämisen sijaan unionin kehitys taantuu toisaalta jäsenmaiden "nationalistisiin reaktioihin" ja toisaalta kansallisten poliitikkojen itsevarjelun: "Poliitikot eivät enää puhu Euroopasta, sillä Eurooppa koetaan 'kuumana perunana' ja poliitikot odottavat sen jäähtyvän" (emt).

On mielenkiintoista havaita, että BusinessEuropen peräänkuuluttama poliittisten ajattelutapojen muutos ei koske ainoastaan eurooppalaisia talouspolitiikkoja, vaan myös EU:n sosiaalipoliitikkoja: ”Kysymyksenä on, tulisiko meidän jatkaa EU:n sosiaalipoliitikkojen kehittämistä samalla mielenlaadulla kuin ennenkin. Vai onko meillä tänä päivänä mahdollisuus harkita metodejamme uudelleen taataksemme eurooppalaisille yrityksille ja työntekijöille parempia tuloksia?” (BE 30/11/2009).

BusinessEuropen tavoin myös EAY:n kannanotot Lissabonin strategian toteutuksen suhteen olivat varsin pessimistisiä. EAY:n pääsihteerin Aloitussanat, jotka EAY:n pääsihteeri John Monks lausui portugalilaisen työntekijäjärjestön kongressissa Lissabonissa 2004 pitämässään puheenvuorossa, kuvaavat varsin hyvin EAY:n puheenvuoroissaan ilmentämää yleistä pessimismia:

Ensiksi haluan esittää kiitokseni, että kutsuite minut kongressiinne. Minusta on mukavaa vieraillla Lissabonissa. Tämä on kaunis kaupunki. Toisinaan toivon, että myös tämän kaupungin mukaan nimetty prosessi, Lissabonin työllisyysstrategia, voisi herättää minussa yhtä paljon optimismia (EAY 31/01/2004).

Syitä erityiseen optimismiin EAY ei puheissaan juurikaan ilmennä, sillä Lissabonin strategian käytäntöönpano on sen mukaan ollut surkea: ”Lissabonin strategia ei useimmissa maissa liiku mihinkään” (EAY 18/01/2006). Vaikka Lissabonin strategian sosiaalinen ulottuvuus ei EAY:n mukaan alun perinkään ollut niin laaja kuin EAY olisi halunnut, ilmoittaa EAY siitä huolimatta toistuvasti tukevansa edelleen strategiaa (katso esim. EAY 13/03/2008). Vuonna 2009, jolloin oli jo täysin selvää, että Lissabonin strategian päämäärien saavuttaminen ei onnistu tavoiteajassa, EAY julisti yhä, että strategiassa asetetut tavoitteet työllisyystavoitteineen eivät olleet mitään ”utopiaa”: ”Eurooppa teki strategiansa Lissabonissa. Se epäonnistui. Mutta päämäärä on yhä validi” (EAY 08/12/2009).

Kuten BusinessEurope, myös EAY on esittänyt puheenvuoroissaan paikoitellen huomattavankin ankaraa kritiikkiä eurooppalaisia poliitikkoja kohtaan, joilta sen mukaan on puuttunut paitsi henkilökohtainen rohkeus ja tahto kantaa vastuuta, myös yleinen näköalattomuus ja suurten visioiden puute. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta kritiikistä toimii puheenvuoro, jonka John Monks esitti Lontoossa maaliskuussa 2007:

Tämä Euroopassa oleva kriisi on osaltaan seuraus poliittisen rohkeuden ja visioiden puutteesta. Eurooppalaisten maiden johtajat eivät ole ottaneet vastuulleen integraation hyötyjen selittämistä kansalaisille, ja liian usein he ovat pitäneet sopivana syyttää Brysseliä asioiden mennessä mönkään.¹⁹¹ He eivät myöskään ole onnistuneet rakentamaan poliittista visiota, jossa integroitunut Eurooppa näyttäytyisi keskeisessä osassa. Tämä on osa laajempaa ja huolestuttavaa trendiä vähenevästä uskosta hallitusten kykyyn muuttaa ihmisten elämää paremmaksi (EAY 12/03/2007).

¹⁹¹ Huomautettakoon, että Giddens (2007) on esittänyt samansuuntaisen arvion eurooppalaisten poliitikkojen toimintatavoista: Giddensin mukaan kansallisten poliitikkojen yleisenä käyttäytymismallina on ollut, että he ottavat kunnian EU:n positiivisista saavutuksista, kun taas jäsenmaiden kansallisten ongelmien syntipukiksi he ovat taipuvaisia nimeämään Euroopan unionin (emt, 212).

Tämän tutkimuksen kannalta katsottuna on huomionarvoista, että Monks jatkoi puhettaan ilmentämällä ideologista vastakkainasettelua EAY:n ajaman ”sosiaalisen Euroopan” ja EU:n uusliberalistisen hegemonian välille. Monksin mukaan eurooppalaisen vasemmiston valtavirta oli eräissä maissa hylännyt Euroopan ”sosiaalisen vision”, jonka lisäksi Euroopan unionin ajama markkinaliberaalisiaatio oli luonut eurooppalaisten työntekijöiden keskuuteen yleistä skeptisyyttä eurooppalaisen integraation syitä ja arvoja kohtaan (emt).

Kuten havaitaan, molemmat työmarkkinaosapuolet tunnustavat Euroopan sosiaalisen mallin olevan suurien muutospaineiden alla. Merkittävimmäksi yksittäiseksi muutospainetta aiheuttavaksi tekijäksi osapuolten puheissa näytetään globalisaatio, mutta sen rinnalle osapuolet nostavat toistuvasti myös maailmanlaajuiseen ilmastomuutokseen kytkeytyvät ympäristö- ja energiansaantikysymykset; toisaalta osapuolet katsovat muutospainetta aiheuttavan myös yleismaailmallinen ”maailman muuttuminen”, kuten esimerkiksi teknologian kehittyminen sekä yhteiskuntien siirtyminen perinteisistä teollisuusyhteiskunnista niin sanotuiksi ”tietoperusteisiksi yhteiskunniksi” (katso esim. BE 02/02/2007; BE 21/09/2007; EAY 06/03/2007; EAY 29/09/2005a; 31/01/2004). Kaikki nämä yllämainitut ilmiöt kuvataan osapuolten puheissa ”haasteiksi”, joihin paitsi työmarkkinaosapuolten, myös EU:n ja sen jäsenmaiden hallitusten on pakko reagoida, jotta Euroopan sosiaalista mallia voidaan kehittää vastaamaan näihin haasteisiin. Seuraavaksi tutkimuksen painopiste siirtyykin kyseisten teemojen yksityiskohtaisempaan analysointiin. Tarkastelu aloitetaan globalisaatiosta (5.4.1), jonka jälkeen havainnoinnin painopiste siirretään osapuolten diskursiivisiin tapoihin hahmottaa EU:n pyrkimystä muuntaa jäsenvaltion sa ”tietoperusteisiksi yhteiskunniksi” (5.4.2). Luvun lopuksi tarkastellaan osapuolten esittämiä puheenvuoroja Euroopan sosiaaliseen malliin kiinnittyvistä ympäristö-, ilmastomuutos- ja energiakysymyksistä (5.4.3).

5.4.1 Globalisaatio

Euroopan sosiaaliseen malliin kohdistuvien muutospaineiden tarkastelu on hyvä aloittaa globalisaatiosta, käsitteestä, joka on viimeisten vuosikymmenten ajan ollut sijoittuneena eurooppalaisten poliittisten diskurssien keskiöön. Globalisaation on kuvattu erilaisissa akateemisissa tutkimuksissa ilmiönä ja käsitteenä huomattavan erilaisin näkökulmin ja painotuksin, jotka jakautuvat suhteellisen neutraaleista huomioiden esittelyistä (katso esim. Giddens 2007) varsin kärjekkäisiin kuvauksiin (katso esim. Cerny 2008). Tämän tutkimuksen kannalta katsottuna mielenkiintoisen viitekehyksen EAY:n ja BusinessEuropan käymän globalisaatiodiskurssin analysointiin tarjoavat Hay ja Rosamond (2002), jotka tutkimuksessaan analysoivat eurooppalaisissa globalisaatiodiskursseissa havaittavia ”taloudellisten imperatiivien” konstruoimistapoja sekä kyseisten diskurssien kytkeytymistä eurooppalaiseen integraatioon. Hay ja Rosamond (2002, 151) katsovat globalisaation muodostuneen poliittisille toimijoille eräänlaiseksi ”kognitiiviseksi suodattimeksi, kehykseksi, käsitteelliseksi linssiksi tai paradigmaksi”, joka ilmentää eräänlaista narratiivia maailman kehityskulusta ja

jonka kautta poliittiset toimijat hahmottavat sosiaalisia, poliittisia ja taloudellisia kysymyksiä.

Kriittisen diskurssianalyysin kannalta katsottuna globalisaatiodiskursseihin kytkeytyy kolme olennaista seikkaa, jotka on tämän tutkimuksen valossa syytä nostaa esiin. Ensinnäkin, riippumatta siitä kuinka "objektiivisia" poliittiset toimijat pyrkivät olemaan käsitellessään globalisaatiota, käsitteen käyttäminen erilaisissa diskursseissa edellyttää aina toimijoiden subjektiivista tulkintaa koskien esimerkiksi sitä, missä määrin globalisaation katsotaan pakottavan päättäjiä tiettyihin poliittisiin ratkaisuihin (Hay & Rosamond 2002, 148). Toiseksi - ja edelliseen havaintoon kiinnittyen -, globalisaatiosta voidaan katsoa muodostuneen poliittisille toimijoille eräänlainen viitepiste, joka määrittää paitsi heidän näkemyksiään "todellisuudesta", myös heitä itseään tässä "todellisuudessa" toimivina toimijoina (katso emt). Kolmanneksi, globalisaatiota käsittelevissä diskursseissa erilaisia toimijuuspositioita eivät määritä pelkästään tulkinnot globalisaatiosta sinänsä, vaan myös mm. toimijoiden omat aatteet ja intressit (emt, 150). Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että globalisaatiota käsittelevissä diskursseissa toimijoiden puheiden taustalla on aina strategisia valintoja, joita puhujat tekevät pyrkiessään oikeuttamaan ajamiaan politiikkojaan ja päämääriään (emt).

Hayn ja Rosamondin (2002, 151-152) mukaan muun muassa pääoman vapaata liikkuvuutta, kilpailukykyä, kustannustehokkuutta, työmarkkinoiden joustavuutta sekä deregulaatiota korostavat uusliberalistiset globalisaatiodiskurssit ovat Euroopassa selkeästi dominoivassa asemassa. Tällaisille uusliberalistisen luonteen omaaville diskursseille vastakkaisina globalisaatiokriittisinä diskursseina Hay ja Rosamond (2002) nostavat esiin kulttuurista yhdenmukaistumista vastustavan globalisaatiodiskurssin sekä Euroopan sosiaaliseen malliin kiinnittyvän globalisaatiokriittisen diskurssin, jossa Euroopan sosiaalista mallia ilmennetään globalisaatiosta aiheutuvien negatiivisten seurauksien torjunnan välineenä.¹⁹² Yhteistä molemmille globalisaatiokriittisille diskursseille on se, että niissä globalisaatiota ilmennetään eräänlaisena ulkoa päin tulevana voimana ja uhkana.

Tutkimusaineistoa peilaten voidaan todeta, että eurooppalaiset työmarkkinaosapuolet EAY ja BusinessEurope lähestyvät puheenvuorossaan globalisaatiokysymystä varsin erilaisista lähtökohdista käsin: BusinessEurope käsittelee puheissaan globalisaatiota lähinnä taloudellisena, eurooppalaiseen kilpailukykyyn liittyvänä haasteena, kun taas EAY peilaa globalisaatiokysymystä puheissaan ennen kaikkea suhteessa Euroopan sosiaaliseen ulottuvuuteen sekä toisaalta eurooppalaisiin ay-liikkeisiin sekä työntekijöihin. Yhteistä osapuolten puhetavoissa puolestaan on se, että molemmat organisaatiot korostavat puheissaan Euroopan unionin poliittisen toiminnan merkitystä globalisaation hallinnassa.

¹⁹² Hayn ja Rosamondin (2002, 153) mukaan kulttuurin yhdenmukaistumista vastustavaa globalisaatiokriittistä diskurssia käydään erityisesti Ranskassa, jossa globalisaatiota kuvataan toisinaan kansallisia kulttuurillisia ominaispiirteitä uhkaavana "amerikkalaisen kulttuuri-imperialismin tyranniana".

BusinessEuropen globalisaatiota käsittelevien puhetapojen tarkastelussa hyvänä johdatuksena toimii puhe, jonka Ernest-Antoine Seillière piti Euroopan parlamentissa lokakuussa 2005. Seillière peräsi Euroopan unionilta sekä eurooppalaisilta päättäjiltä ymmärrystä globalisaatiota kohtaan verraten politiikkoja mielenkiintoisesti yritysjohtajiin:

Täksi kolmanneksi kilpailukyypäiväksi olemme valinneet moton ”rajojen ylittäminen” sillä on ratkaisevan tärkeää, että me kaikki – elinkeinoelämä, poliitikot, yhteiskunta – hyväksymme globalisaation mahdollisuutena. Kun toimitusjohtajat muotoilevat tänä päivänä yritystensä tulevaisuusstrategiaa, he ottavat globaalit perspektiivit. Poliittisten johtajien täytyy tehdä tismalleen samoin ja kysyä itseltään: Miten EU voi pysyä globaalina pelaajana 2000-luvulla? Miten voimme Euroopassa vastata globalisaation aiheuttamiin muutoksiin? (BE 20/10/2005a).

Mielenkiintoisena piirteenä BusinessEuropen puheissa näyttäytyykin se, että organisaatio ei ainoastaan edellytä Eurooppaa reagoimaan sitä kohtaaviin muutospaineisiin konkreettisin käytännön toimin, vaan se korostaa myös miten nämä muutospaineet vaativat eurooppalaisia muuttamaan omia ajattelutapojaan: ”Globalisaatio ja teknologisen kehityksen vauhti edellyttävät, että me mukautamme tapaamme ajatella, lähestyä ongelmia ja tehdä työtä” (BE 21/05/2008). Toisaalta BusinessEurope peräänkuuluttaa puheissaan myös, että eurooppalaiset ihmiset täytyy saada vakuuttuneiksi globalisaatiosta saatavista hyödyistä (katso esim. BE 10/03/2006). Globalisaatio liitetään BusinessEuropen mukaan usein aiheuttomasti etenkin eurooppalaisten työpaikkojen menetyksiin, vaikka kyseinen ilmiö kiinnittyy sen mukaan ennen kaikkea eurooppalaisten valtioiden rakenteellisiin ongelmiin: ”Ongelman ydin on eräiden eurooppalaisten maiden kyvyttömyydessä luoda uusia työpaikkoja niiden tilalle, jotka ovat tulleet kilpailukyvyttömiksi globaalissa taloudellisessa ympäristössä” (BE 29/06/2006). Kääntäen, eurooppalaisten yritysten ja työpaikkojen siirtyminen Aasiaan ja muille halvempien kustannustasojen alueille (eli niin sanottu ”Kiina-ilmiö”) on BusinessEuropen mukaan ilmiö, joka on toiminut ”rakenteellisista muutoksista aiheutuvien työpaikkojen menetyksen syntipukkina” (emt).¹⁹³

Toisaalla BusinessEurope on myös esittänyt, että monissa EU:n jäsenvaltioissa havaittu tuloerojen kasvun voimistuminen ja kasvava eriarvoisuus ei johdu niinkään globalisaatiosta sinänsä kuin siirtymisestä ”tietoperusteisiin talouksiin” (BE 16/04/2008). Samalla BusinessEurope korostaa myös, että eräissä EU-maissa, kuten Irlannissa ja Espanjassa, on havaittu myös tuloerojen laskua. BusinessEurope esittääkin, että juuri kyseisissä maissa on onnistuttu luomaan merkittävässä määrin uusia työpaikkoja, mikä puolestaan on ensiarvoisen tärkeää yhteiskunnallisen eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjunnassa (emt).

Tutkimusaineistoa peilaten voitaneen todeta, että BusinessEurope esittää globalisaatiota sangen teknisluontoisena kysymyksenä, joka on hallittavissa oikeanlaisten poliittisten toimien avulla. Samaa tekee toisinaan myös EAY, mut-

¹⁹³ Mainittakoon, että EAY on esittänyt ns. ”Kiina-ilmiön” toisaalla varsin toisenlaisessa valossa: EAY:n pääsihteeri John Monks nosti Galwayssa huhtikuussa 2005 pitämässään puheessaan esille tutkimuksen, jonka mukaan Ranskassa häviää vuosittain työpaikkoja pieniä yrityksiä pyörittävien avioparien avioeron seurauksena enemmän kuin mitä työpaikkoja siirtyy Ranskasta Kiinaan (EAY 04/04/2005a).

ta huomattavasti skeptisemmin ja huolestuneimmin sanankääntein. EAY:n mukaan globalisoitunut maailma on tuonut mukanaan sen, että ”politiikasta on tullut markkinoille alisteinen. Laajalti ajatellaan, että se ei voi vaikuttaa paljoakaan talouden alueeseen” (EAY 23/10/2007). EAY tuokin puheissaan usein esille näkemyksensä, jonka mukaan ”globalisaatioprosessia täytyy käsitellä tavalla, joka palauttaa politiikan ensisijaisuuden markkinoihin nähden ja siten kykymme ohjata eurooppalaisina omaa kohtaloamme” (EAY 14/11/2006b). EAY kuvaakin globalisaatiota puheissaan usein ilmiönä, joka luo pelkoa paitsi tavallisille kansalaisille, myös erityisesti eurooppalaisille ay-liikkeille sekä niiden jäsenille. EAY:n mukaan ”harva sana aiheuttaa niin paljon levottomuutta monien ammattiyhdistysliikkeen jäsenten sydämissä ja mielissä kuin ’globalisaatio’. Se välittää sarjan merkityksiä, enimmäkseen negatiivisia” (EAY 23/10/2007).¹⁹⁴ Sama globalisaation luoma levottomuus kiinnittyy EAY:n puheissa myös eurooppalaisiin ay-liikkeisiin: ”Eräät kommentoijat sanovat suoraan, että ammattiyhdistyksillä ei ole tulevaisuutta; että globalisaatioprosessin taloudelliset jälkijäritykset hukuttavat kaikki vanhat unelmat” (EAY 04/04/2005a).¹⁹⁵ EAY luonnollisestikin julistaa, että se ei tällaista näkemystä hyväksy, vaan pyrkii löytämään ay-liikkeille ratkaisuja globalisaation asettamiin ongelmiin. Tämä on EAY:n mukaan tärkeää jo siksi, että ”on varsin selvää, että miljoonat työssäkäyvät ihmiset pärjäisivät paljon huonommin jos ammattiyhdistykset yksinkertaisesti katoaisivat” (emt).

Tarkasteltaessa EAY:n globalisaatiota käsitteleviä puheita on olennaista havaita, että kyseiset puhutavat ilmentävät usein varsin voimakasta vastakainasettelua EAY:n ja muiden poliittisten toimijoiden välille. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta puhutavasta voidaan nostaa esille EAY:n pääsihteerin John Monksin esittämä puheenvuoro, jonka hän esitti Brysselissä heinäkuussa 2006:

Menee tuskin päivääkään, etteivät työnantajat, hallitukset ja -rohkenenko sanoa, Euroopan kauppakomissaari - muistuta eurooppalaisia työntekijöitä Kiinan kilpailuvahvuuksista. Kiina esitetään globalisaation väistämättömänä kohtaamisena. Mutta toisinaan globalisaatio muuttuu tässä keskustelussa argumentiksi, jonka mukaan sosiaaliseen Eurooppaan ei ole enää varaa ja että se on esteenä välttämättömille reformeille ja kilpailukyvyille. Tuollainen johtopäätös on yksinkertainen ja vastaproduktiivinen (EAY 07/07/2006).

Huomionarvoista on, että EAY kuvaa puheessaan jälleen Euroopan ainutlaatuisuutta muuhun maailmaan verraten, jota edustaa tällä kertaa Kiina. EAY koros-

¹⁹⁴ Esimerkkinä tällaisista puheenvuoroista voidaan nostaa esille puhe, jonka EAY:n pääsihteeri John Monks esitti Helsingissä syyskuussa 2006 pidetyssä ECOFIN:in kokouksessa. Puheenvuorossaan Monks kuvasi, miten globalisaatio asettaa eurooppalaisille työntekijöille paineita kilpailuedun siirtyessä halvempien kustannustasojen maihin tai halvemmille siirtotyöläisille. Samalla Monks totesi ironisesti, että ”palkkojen vähäisinkään nousu nähdään uhkana, elleivät ne koske korkeasti palkattuja johtajia” (EAY 08/09/2006a).

¹⁹⁵ Mainittakoon, että Lillie ja Martínez Lucio (2004, 159) ovat kuvanneet globalisaation vaikutusta ay-liikkeisiin seuraavasti: ”Ay-liikkeet on usein kuvattu globalisaation uhreina, kansallisiin viitekehyksiinsä jämähtäneinä, valtaansa menettävinä ja kyvyttöminä reagoimaan dynaamisiin globaaleihin yrityksiin, kauppaan, maahanmuuttoon ja kaikkiin muihin kansainvälisiin asioihin, jotka ovat nyt työvoimaa vastassa. Tämä luonnehdinta on suorasukainen mutta myös suuressa määrin oikea”.

taa, että "sosiaaliselle Euroopalle" perustuva Euroopan sosiaalinen malli on välttämätön, ja että globalisaatiosta käytävät keskustelut on erotettava selkeästi hyvinvointivaltioreformeista ja Euroopan sosiaalisesta mallista käytävistä keskusteluista, jotka "molemmat ovat tärkeitä" (EAY 07/07/2006). Toisaalla EAY julistaakin, että vaikka globalisaatio luo suurta painetta Euroopan sosiaalisen mallin kehittämiseksi "taloudellista globalisaatiota" vastaavaksi, EAY ei suostu luopumaan "sosiaalisen ulottuvuuden" vaatimuksestaan saati hyväksymään "hallitusten tai työnantajien yksipuolisten diktaatteja" (EAY 05/04/2006). EAY:n globalisaatiota käsittelevien puheiden "punaisena lankana" näyttäytyykin organisaation ilmentämä pyrkimys sellaisen "sosiaalisen Euroopan" luomiseksi, joka suojelisi eurooppalaisia kansalaisia ja työntekijöitä globalisaation mukanaan tuomilta sosiaalisilta riskeiltä (katso esim. EAY 05/07/2008).

EAY:n puheita tarkasteltaessa mielenkiintoisena huomiona näyttäytyy se, että vaikka organisaatio korostaa toistuvasti, ettei globalisaatio saa uhata Euroopan sosiaalista mallia saati vaarantaa "sosiaalisen Euroopan" kehittämistä, EAY ei kuitenkaan vaikuta pyrkivän kuvaamaan globalisaatioon kytkeytyviä poliittisia toimia ja ratkaisuja ideologisina siinä määrin kuin se kenties olisi mahdollista. Toisin sanoen, EAY näyttää tutkimusaineistoa peilaten kuvaavan globalisaatiota BusinessEuropen tavoin taloudellisena tekijänä, joka pakottaa eurooppalaiset poliitikot välttämättömiin toimenpiteisiin. Kuitenkin, kuten esimerkiksi Hyman (2005, 13) on todennut, globalisaation aiheuttamat vaatimukset kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistamisesta eivät vielä itsessään johda mihinkään välttämättömiin poliittisiin ratkaisuihin EU:ssa, jonka talousalueella käytävästä kaupasta noin 90 prosenttia suuntautuu sisämarkkina-alueen sisälle. Hymanin (emt, 29) mukaan globalisaatio on toki pakko ottaa huomioon "taloudellisessa todellisuudessa", mutta kyseistä pakkoa on myös huomattavassa määrin "luotu poliittisesti ja vahvistettu ideologisesti".

Minkä vuoksi EAY ei sitten kuvaa Euroopassa vallalla olevaa uusliberalistista globalisaatiodiskurssia ideologisen vastakkainasettelun kautta siinä määrin kuin se olisi mahdollista? Yksi selitysmalli löytyy luvussa 3.1.2 esitetyistä hegemonisten ideologioiden kielellisiin seurauksiin kiinnittyvistä teoretisoinneista. Mikäli oletetaan, että uusliberalistisen globalisaatiodiskurssin dominanssi on johtanut poliittisten toimijoiden globalisaatiota koskevien sosiaalisten representaatioiden muuntumiseen "luonnollistetuiksi diskurssikonventioiksi" (Fairclough 1995), EAY:n haluttomuus kuvata globalisaatiota vahvemmin ideologisen vastakkainasettelun kautta voidaan nähdä sekä diskursiivisen puheavaruuden kaventuneisuutta ilmentävänä poliittisen vaihtoehdottomuuden tilana että osoituksena uusliberalistisen ideologian kyvystä määrittää ja ohjata globalisaatiodiskurssia sitä kannattavien tahojen etujen mukaisesti. Teoreettisesti katsoen dominoidun ryhmän tulisi tällaisessa tilanteessa pyrkiä avaamaan poliittista puheavaruutta sekä kehystämään globalisaatiodiskurssia uusin, sitä paremmin palvelevin kehyksin (katso esim. della Porta ym. 2006, 61-62). Tutkimusaineiston perusteella EAY ei näin kuitenkaan tee. Vaikka EAY korostaa globalisaatiodiskurssin yhteydessä toistuvasti niin "Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden" kuin "sosiaalisen Euroopan" merkitystä globalisaatiosta aiheutuvi-

en negatiivisten seurausten torjunnassa, organisaatio kuvaa globalisaatiota itseään pikemminkin "taloudellisena imperatiivina" (Hay & Rosamond 2002) kuin sosiaalisten representaatioiden joukkona, joka olisi haastettavissa ideologisen "vastavoiman" kautta (katso van Dijk 1993).

5.4.2 Siirtymä tietoperusteisiksi yhteiskunniksi

Kuten luvussa 4.1.6 todettiin, Lissabonin huippukokouksessa vuonna 2000 lanseeratun EU:n kasvustrategian keskeisenä elementtinä oli pyrkimys nykyaikaistaa Euroopan sosiaalista mallia valmistelemalla "siirtymistä tietoon perustuvaan talouteen ja yhteiskuntaan toteuttamalla parempaa tietoyhteiskunta-, tutkimus- ja kehittämiss politiikkaa sekä nopeuttamalla kilpailukykyä ja innovaatioita edistävää rakenneuudistusprosessia" (Kari & Saari 2005, 73). Vaikeaselkaisuudessaan maailmanluokkaa oleva lause saa lukijansa hämmentyneeksi. Mistä EU:n julistamassa pyrkimyksessä on kyse?

Jepsen ja Serrano Pascual (2005) erottavat EU:n pyrkimykselle muuntaa jäsenvaltioistaan "tietoperusteisia yhteiskuntia" kaksi keskeistä syytä. Ensinnäkin unionin jäsenmaiden siirtyminen "tietoperusteisiksi yhteiskunniksi" on Jepsenin ja Serrano Pascualin (2005, 236) mukaan - Lissabonin strategiaa peilaten - nähtävissä osana EU:n laajempaa strategiaa, joka pyrkii vastaamaan globalisaation aiheuttamiin kilpailukykyvaatimuksiin, yleismaailmallisiin taloudellisiin muutoksiin sekä eurooppalaisessa tuotantomallissa tapahtuneisiin muutoksiin. Toisaalta Jepsen ja Serrano Pascual (emt, 237) esittävät, että puheet "tietoperusteisiksi yhteiskunniksi siirtymisestä" tai "tietoyhteiskunnista" on nähtävissä myös pyrkimyksenä "luonnollistaa" eurooppalaisten yhteiskuntien reformeista käytäviä poliittisia diskursseja ilmentämällä poliittisia valintoja ja toimia lähinnä "muutoksen teknisenä hallintana". Kuten Chiapello ja Fairclough (2002) ovat osoittaneet, tällaiset diskurssit ovat kuitenkin puhtaan "teknisiä" vain näennäisesti. Chiapellon ja Faircloughin (2002, 195) mukaan "tietoyhteiskunnista" käytävät diskurssit eivät vaikuta ainoastaan yhteiskuntien taloudellisiin ja sosiaalisiin käytäntöihin, vaan myös ihmisten sosiaalisiin representaatioihin ja identiteetteihin. Näin ollen Euroopan unionin sisällä käytävät diskurssit "tietoperusteisiksi yhteiskunniksi siirtymisestä" on nähtävissä poliittisena toimintana, jonka pyrkimyksenä on hahmottaa eurooppalaisille ihmisille ko. toimijoiden omista intresseistä ja päämääristä käsin eräänlaista uudenlaista ihanteellista kansalaisuutta (Jepsen & Serrano Pascual 2005).

Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisena havaintona ilmenee tutkimusaineistoa peilaten huomio, jonka mukaan kyseistä siirtymistä "tietoon perustuvaan talouteen" käsittelee puheenvuoroissaan ennen kaikkea eurooppalaisia työnantajia edustava BusinessEurope. EAY sen sijaan sivuaa aihetta puheissaan vain pariin otteeseen, ja silloinkin varsin pintapuolisesti. Tutkimusaineiston perusteella EAY on tyytynyt lähinnä toteamaan, että eurooppalaiset ay-liikkeet ovat omalta osaltaan edistämässä innovaatioprosesseja (EAY 04/04/2005a) ja että EAY tukee sellaisen "tietotalouden" kehittämistä, jossa tutkimus, tuotekehitys ja innovaatiot ovat integroituneet teollisuus- ja palve-

lusektoreiden käyttöön (EAY 31/01/2004).¹⁹⁶ Tietoperusteisiksi yhteiskunniksi siirtymisestä käytävää diskurssia onkin mielenkiintoista tarkastella poikkeuksellisesti nimenomaisesti BusinessEuropen perspektiivistä, sillä kyseistä teemaa käsittelevissä puheenvuoroissaan BusinessEuropen voi havaita paitsi ajavan omia politiikkojaan, myös kuvaavan kapitalistisen järjestelmän ja ideologian mahdollistamaa erityislaatuista ”ihanteellista toimijuutta” sekä siihen nojautuvaa erityistä yrittäjyysidentiteettiä.

BusinessEuropen puheita tarkasteltaessa havaitaan, että organisaatio korostaa tietoyhteiskuntaan siirtymisen prosessissa erityisesti koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatioiden merkitystä. BusinessEurope julistaa, että tietoperusteisten yhteiskuntien ja eurooppalaisen kilpailukyvyn kehittämisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää ”sijoittaa inhimilliseen pääomaan”, mikä merkitsee erityisesti korkeakoulujärjestelmien mukauttamista globaaleita haasteita vastaaviksi (BE 29/02/2008). Käytännössä tämä tarkoittaa BusinessEuropen mukaan sitä, että Lissabonin strategian päämääriin pääsemiseksi eurooppalaisen korkeasteen koulutuksen on suuntauduttava entistä vahvemmin työmarkkinoille; tällöin muun muassa tutkintojen laadullisten kriteereiden on tulevaisuudessa tähdittävä valmistuvien opiskelijoiden työllistettävyyteen ja kykyyn työskennellä itsenäisesti erilaisilla asiantuntija-aloilla (emt).¹⁹⁷ Huomionarvoisena seikkana nousee esille se, että koulutusta, koulutusjärjestelmiä ja yliopistoja käsitellessään BusinessEurope vertaa puheissaan Eurooppaa toistuvasti erityisesti Yhdysvaltoihin.¹⁹⁸ BusinessEuropen näkemyksen mukaan eurooppalainen julkisvalta on Yhdysvaltoihin verrattuna taipuvainen sijoittamaan liian vähän yliopistoihin ja suojelemaan niitä liikaa (BE 25/03/2004). BusinessEuropen näkemyksen mukaan Euroopan ja Euroopan unionin tulisikin toisaalta lisätä yliopistojen autonomiaa – mikä tekisi niistä sen mukaan myös kustannustehokkaampia – (BE 29/02/2008) sekä toisaalta lisätä kilpailua korkeakoulumaailmaan, koska kilpailu on elinkeinoelämässäkkin ”tärkein erinomaisuuteen ajava tekijä” (BE 21/05/2008).

Erityisen mielenkiintoinen seikka BusinessEuropen puheenvuoroissa on se, että organisaatio ilmaisee niissä hyvin suorasti halunsa muovata eurooppalaisten nuorten ajattelutapoja – kenties voidaan puhua jopa tietoisesta pyrki-

¹⁹⁶ Toisaalta on syytä huomioida, että EAY on myös esittänyt EU-maiden sitoutumisen tietoperusteisiksi yhteiskunniksi siirtymisen prosessiin merkinneen käytännössä lähinnä pätkätöiden lisääntymistä (EAY 31/01/2004). Harmillista sinänsä, EAY ei kyseisessä puheenvuorossaan avaa väitettään sen tarkemmin.

¹⁹⁷ BusinessEurope kuvaa itseään aktiivisena toimijana tässä muutosprosessissa tuomalla esiin muun muassa sen, että organisaatio on aktiivisesti mukana ns. ”Bolognan prosessissa” (BE 29/02/2008).

¹⁹⁸ Tällöin BusinessEurope käyttää jälleen erilaisia tutkimuksia ja tilastoja argumentaationsa tukena. BusinessEurope tuo esille muun muassa sen, että Euroopassa on enemmän akateemisen loppututkimuksen suorittaneita ihmisiä kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa, mutta että tutkimustoiminta on Euroopassa siitä huolimatta vähäisempää (BE 25/03/2004). BusinessEuropen mukaan EU-maat myös sijoittavat korkeakoulutukseen keskimäärin vain 1.2 prosenttia bruttokansantuotteestaan, kun Yhdysvalloissa vastaava luku on 2.6 prosenttia (BE 29/02/2008). Lisäksi BusinessEurope esittää myös ns. ”aivovuodon” Eurooppaa haittaavana ongelmana: väitteensä perusteeksi BusinessEuropen esittää tilaston, jonka mukaan Yhdysvalloissa asuu nykyään noin 400 000 tieteellisen ja teknisen koulutuksen suorittanutta eurooppalaista (emt).

myksestä muokata nuorten maailmankuvia. BusinessEuropen mukaan eurooppalaisissa koulutusjärjestelmissä on pyrittävä siihen, että tutkimus, koulutus ja innovaatiot integroidaan ”kaupalliseen tietoisuuteen ja tuottamaan yksilöille yrittäjämäistä ajattelutapaa ja mielialaa” (BE 29/02/2008). BusinessEurope onkin esittänyt tahtovansa integroida erityisen yrittäjyyskasvatuksen osaksi kaikkien koulujen opetusohjelmia, mikä olisi sen mukaan tärkeä toimenpide yrittäjyysasenteen edistämiseksi nuorten ihmisten eli ”huomisen yrittäjien” keskuudessa (BE 01/10/2004).¹⁹⁹ Yrittäjyyskasvatus varustaisi nuoret BusinessEuropen mukaan ”henkilökohtaisilla ja sosiaalisilla taidoilla, joita kysytään yhä enemmän niin itsensä työllistämässä kuin myös työnantaja-asemissa” (BE 09/09/2008). BusinessEurope onkin esittänyt, miten yrittäjyyskasvatuksen tulisi todellisuudessa alkaa jo varsin aikaisin: ”Itse asiassa yrittäjämäisiä asenteita ja taitoja voidaan edistää hyvin nuoresta iästä alkaen. Me haluamme yrittäjien tulevan nähdä roolimalleina. Tämän tulisi alkaa koulusta tuomalla yrittäjiä luokkahuoneisiin” (emt). BusinessEuropen mukaan yrittäjyyskasvatus auttaisi nuoria ymmärtämään paremmin yhteiskunnan ja markkinoiden toimintaa, ja lisäksi ”se voisi olla keino opettaa heille eettisiä periaatteita jo nuoresta iästä alkaen” (emt).

Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyden edistäminen on BusinessEuropen mukaan tärkeää paitsi nuorten itsensä kannalta, myös eurooppalaisen elinkeinoelämän sekä Euroopan sosiaalisen mallin kannalta, sillä sen mukaan ”yrittäjyys on yksi Euroopan sosiaalisen mallin pääpiirteistä” (BE 09/09/2008). BusinessEurope näyttääkin yhdistävän yrittäjyyden puhetavoissaan erityiseen yksilölliseen ”innovatiivisuuteen”, mihin sisältyisi paitsi kyky kehittää uudenlaisia palveluja ja tuotteita, myös yksilön omaksumana henkilökohtaisena asenteena ja mahdollisuuden kontrolloida omia ajattelutapojaan: ”Innovaatio ei ole tärkeää ainoastaan tavaroiden ja tuotteiden takia, vaan se on tärkeä myös oppimisprosessissa ja ajattelutapojemme muuttamisessa ja muutoksiin mukautumisessa” (BE 21/05/2008).²⁰⁰ Tällainen innovatiivisuus ilmenee BusinessEuropen mukaan erityisesti yrittäjissä, jotka ”muutostoimijoina” toimivat innovatiivisten ideoiden synnyttämisen, levittämisen ja soveltamisen ”katalyytteina” (BE 09/09/2008).

Chiapellon ja Faircloughin (2002) tutkimusta peilaten BusinessEuropen yllä esitetyt puhetavat on mahdollista ymmärtää esimerkkeinä organisaation kielenkäytössään ilmentämästä erityisestä ”uudesta hallintaideologiasta”. Chiapello ja Fairclough ovat esittäneet uuden hallintaideologian nykyaikaisen ”uuden kapitalismin” sisältämäksi erityislaatuiseksi kielenkäytön muodoksi, joka weberiläisen terminologian mukaisesti heijastaa erityistä ”kapitalismin henkeä”. Ka-

¹⁹⁹ Toisaalta BusinessEuropen mukaan on tärkeää vahvistaa myös ”opettajien tietoisuutta siitä miten yritystä johdetaan ja miten ne hyödyttävät yhteiskuntaa” (BE 01/10/2004).

²⁰⁰ Toisaalla BusinessEurope onkin peräänkuuluttanut laajemmin erityisen ”innovatiivisen Euroopan” kehittämistä, mikä osaltaan edesauttaisi Lissabonin strategiaan sisällytettyjen päämäärien toteutusta (BE 10/03/2006). Huomautettakoon, että BusinessEuropen diskursiivisissa käytännöissä innovatiivisuuden termi näyttäytyy sangen keskeisenä: tutkimusaineistoon kuuluvista sadasta puheesta innovatiivisuus mainitaan tavalla tai toisella 43 eri puheenvuorossa.

pitalismin hengellä viitataan yksinkertaisesti sanoen sellaisiin kapitalistiseen ideologiaan kiinnittyviin diskursiivisiin käytäntöihin, joiden avulla ihmisten sitoutumista kyseiseen ideologiaan pyritään vahvistamaan (emt, 186). Tällaisessa kielenkäytössä kapitalismia pyritään kuvaamaan mahdollisimman houkuttelevaksi ideologiaksi, joka palvelee ihmisten yksilöllisiä tarpeita ja intressejä sekä henkisellä että materiaalisella tasolla. Chiapello ja Fairclough (emt, 188) erottavat kyseisessä kielenkäytön tavassa kolme pääulottuvuutta. Ensinnäkin (1), kapitalismin henkeä ilmentävässä hallintaideologiassa pyritään kannustamaan ihmisiä kapitalistiseen toimintaan esittämällä kapitalismi yksilöllisen ”kukoistamisen” mahdollisuutena. Toiseksi (2), kyseisissä kielenkäytön tavoissa kapitalismia ilmennetään eräänlaisena välineenä, jonka avulla ihmiset voivat tuottaa itselleen ja läheisilleen turvaa. Lisäksi (3) kyseisissä kielenkäytön tavoissa kapitalismia pyritään legitimoimaan erityisesti oikeuden ja oikeudenmukaisuuden termien kautta; tällöin puheen tarkoituksena on ennen kaikkea vakuuttaa kuuliaja siitä, että kapitalistinen ideologia on yhdenmukainen yleisesti hyväksytyihin yhteiskunnallisiin oikeus- ja oikeudenmukaisuuskäsityksiin nähden (emt).

Diskurssianalyttisestä tarkasteluperspektiivistä katsottuna havainto BusinessEuropen puheissaan ilmentämästä ”uudesta hallintaideologiasta” on sangen mielenkiintoinen, sillä sen voi nähdä hahmottavan myös laajemmin organisaation diskursiivisia käytäntöjä sekä sen puheiden kautta hahmotettavaa yleistä narratiivista. Tarkemmin sanoen, ”uutta kapitalismia” heijastavan hallintaideologisen puhutavan kautta voidaan pyrkiä hahmottamaan sitä, miten BusinessEurope ilmentää puheissaan paitsi ajamaansa ideologiaa sekä siihen kiinnittyviä yhteiskunnallisia identiteettejä, myös niitä hahmottavia arvo-, oikeus-, ja oikeudenmukaisuuskäsityksiä (katso van Dijk 1998, 69-70). Esimerkkinä tästä BusinessEuropen harjoittamasta kielenkäytön tavasta voidaan nähdä muun muassa organisaation halu luoda kuulijoilleen puheittensa kautta kuvaa erityisesti ihanteellisesta yrittäjähenkisestä kansalaisesta, jonka identiteetille keskeistä on tahto itsensä toteuttamiseen ja kehittämiseen taloudellisessa ympäristössä, kuten myös kyky sopeutua alati muuttuviin olosuhteisiin (vertaa Chiapello & Fairclough 2002, 189).

Toisaalta BusinessEuropen ”uutta hallintaideologiaa” heijastavan kielenkäytön harjoittamista voi tarkastella myös huomattavasti laajemmasta perspektiivistä käsin, nimittäin kapitalistiseen ideologiaan kytkeytyvien yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja diskursiivisten muutosten kautta. Kuten Chiapello ja Fairclough (2002, 186-187) korostavat, weberiläiseen terminologiaan kuuluva ”kapitalismin henki” ei viittaa mihinkään kapitalistisen ideologian muuttumattomaan perusolemuksen, vaan päinvastoin juuri sen perustavanlaatuisesti dynaamiseen luonteeseen. Toisin sanoen, ”kapitalismin hengellä” viitataan käsitykseen siitä, että kapitalismi ja sitä ilmentävät kielenkäytön tavat ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja poliittisten muutosten kanssa, ja että juuri kyseiset moniulotteiset muutokset heijastuvat paitsi kapitalismiin itseensä, myös sen diskursiivisiin ilmentämistapoihin. Koska kullakin historiallisella ajanjaksolla on yhteiskunnallinen, poliittinen ja ideologinen viitekehys, joka määrittää kapitalismia ja sitä ilmentäviä diskursiivisia käytän-

töjä aikakauttaan peilaavaksi ”kapitalismin hengessä” tapahtuneet muutokset voidaan ymmärtää ennen kaikkea yhteiskunnallisissa valtasuhteissa ja niitä määrittävissä ideologisissa konteksteissa tapahtuneiden muutosten kautta (katso esim. Fairclough & Wodak 1997; van Dijk 1998; 2008).

Chiapello ja Fairclough (2002, 189) esittävät ”kapitalismin hengen” jakaantuvan historiallisesta tarkasteluperspektiivistä katsottuna kolmeen eri vaiheeseen: ensimmäinen vaihe ajoittui 1800- ja 1900-luvun taitteeseen, toinen vaihe 1940-luvulta 1970-luvulle ja kolmas vaihe on alkanut 1980-luvulla ja jatkunut nykypäivään asti. Pureutumatta sen syvemmälle ”kapitalismin hengen” historiallisiin vaiheisiin on huomionarvoista todeta, että Chiapellon ja Faircloughin (emt) esittämä ”kapitalismin hengen” kolmannen vaiheen alku sijoittuu juuri uusliberalistisen kapitalismin esiinnousun yhteyteen (katso luvut 4.1.3 ja 4.1.4). Näin ollen BusinessEuropen harjoittamien puhetapojen taustana näyttäytyvät paitsi organisaation omat poliittiset intressit, myös Euroopan poliittisella kentällä tapahtunut ideologisten valtasuhteiden muutos, joka on osaltaan mahdollistanut BusinessEuropen ”uuteen hallintaideologiaan” nojautuvan kielenkäytön tavan.

5.4.3 Ilmastonmuutos- ja energiakysymykset

Lissabonin strategiaa valmisteltaessa energiakysymykset eivät olleet Euroopan unionin poliittisen asialistan kärjessä. 1990-luvun loppupuolella energian hinta oli maailmalla suhteellisen alhainen, ja useimmissa EU:n jäsenmaissa oli energiantuotannossa jopa ylikapasiteettia (Giddens 2007, 191). Sittenmin tilanne on oleellisesti muuttunut, ja nykyään EU:n energiapolitiikan voidaankin katsoa kiteytyvän kolmeen keskeiseen kysymykseen: öljyn korkeaan hintaan, energiansaannin turvaamiseen ja ilmastonmuutokseen (katso emt, 158). Vaikka mainitut kysymykset eivät suoranaisesti kiinnity Euroopan sosiaalisen mallin modernisaation keskiöön, sekä EAY että BusinessEurope käsittelevät niitä puheisaan omista poliittisista positioistaan käsin sangen aktiivisesti – syistä, jotka tulevat seuraavassa varsin selvästi ilmi. Samaa mieltä osapuolet eivät näytä olevan juuri muusta kuin siitä, että EU:n sosiaalisten kumppanien eli niiden itsensä merkitys on huomattava kyseisten kysymysten ratkaisemisessa (katso esim. BE 10/07/2008; BE 15/10/2008; EAY 21/02/2007; EAY 06/03/2007).

Osapuolten ilmasto- ja energiakysymyksistä esittämien puheenvuorojen tarkasteleminen on tämän tutkimuksen kannalta erityisen mielenkiintoista siksi, että sekä EAY että BusinessEurope ilmentävät puheittensa kautta varsin selkeästi paitsi omia poliittisia preferenssejään, myös harjoittamiaan kehystämistrategioita. Tutkimusaineistoa peilaten voidaan todeta, että osapuolten suurimpana poliittisena erona on se, että BusinessEurope kuvaa ilmastonmuutosta ja energiantuotantoa puheissaan pohjimmiltaan eurooppalaiseen kilpailukykyyn liittyvinä talouspoliittisina kysymyksinä, kun taas EAY esittää kyseiset teemat ennen kaikkea yhteiskunnallisina ja sosiaalisina kysymyksinä (katso esim. BE 02/02/2007; EAY 21/02/2007). Käsillä olevan tutkimuksen kannalta katsottuna huomionarvoista onkin se, että EAY ei käsittele ympäristöön ja energiantuotantoon kytkeytyviä kysymyksiä ”suljettuina” temaattisina kokonaisuuksina, vaan

sen sijaan kysymykset peilautuvat sen puheissa useisiin muihin poliittisiin kysymyksiin, kuten esimerkiksi ”kestävään kehitykseen”, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen sekä yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen. Teoreettisessa katsannossa EAY:n onkin mahdollista nähdä pyrkivän muodostamaan diskursiivisten käytäntöjensä kautta erityisiä kehyspiltoja, jotka yhdistäisivät organisaation harjoittamat ilmasto- ja energiapoliittiset diskurssit sen ilmentämien ideologisten päämäärien kautta eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden sisällä mm. luonnon-suojelusta ja sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta käytäviin diskursseihin (katso esim. della Porta ym. 2006; Ruzza 2007).

BusinessEuropen ilmasto- ja energiakysymyksiin kiinnittyvien puheenvuorojen tarkastelu on hyvä aloittaa puheesta, jonka organisaatiota edustanut Ernest-Antoine Seillière esitti Madridissa marraskuussa 2006. Puheenvuoroonsaan Seillière totesi:

Kestävän kehityksen yleisesti hyväksytty määritelmä on ”kehitys, joka vastaa nykyhetken tarpeita vaarantamatta tulevien sukupolvien kykyä vastata omiin tarpeisiinsa” (Yhdistyneet kansakunnat). Kestävään kehitykseen pyrkivän yhteiskunnan täytyy siten huomioida kolme ulottuvuutta: taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöllisen kestävyys. On selvää että kaksi jälkimmäistä ovat ehdollisia ensimmäiselle (BE 22/11/2006).

Merkittävää Seillièren lausunnossa on se, että hän BusinessEuropen edustajana ilmoitti harvinaisen suorasanaisesti taloudellisten kysymysten olevan ensisijaisia sosiaalisiin ja ympäristöllisiin kysymyksiin nähden. Seillière argumentoi väitettään tuomalla esiin sen, että toisin kuin Eurooppa, Yhdysvallat (maailman suurin kasvihuonekaasujen tuottaja) ja Kiina (kasvihuonekaasujaan nopeimmin kasvattava maa maailmassa) eivät osallistu Kioton prosessiin, mikä puolestaan uhkaa vaarantaa eurooppalaisten yritysten kansainvälistä kilpailukykyä (BE 22/11/2006). BusinessEurope painottaakin puheissaan toistuvasti, että Eurooppa ei voi yksin osallistua tai ratkaista ilmastonmuutosongelmaa, josta se ei myöskään ole yksin vastuussa: ”Eurooppa ei voi yksin tasoittaa päästöjen kasvua, jotka syntyvät USA:ssa ja nopeasti kasvavissa talouksissa kuten Kiinassa, Intiassa tai Brasiliassa. Eurooppalaiset teollisuus- ja energiasektorit tuottavat 6.5 % maailman päästöistä! Ei enempää eikä vähempää” (BE 09/11/2009b). Ainoa tapa ”kestävään kehitykseen” tapahtuisi BusinessEuropen mukaan sellaisen ”eurooppalaisen ilmastonmuutosdiplomatian kautta”, joka onnistuisi luomaan maailmanlaajuisen ilmastonmuutosstrategian ja sisällyttämään siihen kaikki merkittävät toimijat (BE 22/11/2006). Toisaalla BusinessEurope puolestaan on esittänyt, että ilmastonmuutoksen tehokas torjunta edellyttää pitkänajan visiota ”Kioton tuolle puolen” sekä muidenkin kuin eurooppalaisten valtioiden ”saamista mukaan veneeseen” – nostaan esiin erityisesti USA:n, Venäjän, Kiinan ja Intian (BE 09/09/2004b).²⁰¹

Toisin kuin EAY, BusinessEurope painottaa puheenvuoroissaan toistuvasti EU:n jäsenvaltioiden kansallisten politiikkojen ensisijaisuutta. Vaikka Euroopan unioni on BusinessEuropen mukaan keskeinen toimija maailmanlaajuisen

²⁰¹ Toisaalla BusinessEurope on tuonut esille sen, että yksistään Kiina rakentaa keskimäärin yhden uuden hiilivoimalan joka viikko (BE 21/09/2007).

ilmastokysymyksen käsittelemisessä, on sen jäsenvaltioiden saatava itse päättää esimerkiksi omista energiapolitiikoistaan (katso esim. BE 05/06/2007).²⁰² BusinessEurope onkin ilmentänyt puheenvuoroissaan varauksellisuuttaan muun muassa EU:n päätökselle osallistua ilmastonmuutosohjelmaan, joka BusinessEuropen mukaan on lajissaan "maailman kunnianhimoisin" (BE 09/11/2009b). BusinessEuropen mukaan kyseisen ohjelman toteuttamiseen sisältyy huomattavia kustannuksia ja riskejä; koska uusiutuvan energian tuotanto on paljon kalliimpaa kuin hiili- tai ydinvoiman, se lisää yritysten energiakustannuksia ja uhkaa siten heikentää niiden toimintakykyä ja vaarantaa eurooppalaisia työpaikkoja (emt). BusinessEuropen mukaan organisaatio kannustaa kyllä periaatteellisesti uusiutuvien energiantuotantomuotojen edistämistä mutta korostaa samalla, että tällainen kehitys ei saa uhata eurooppalaisten yritysten energiansaantia kilpailukykyiseen hintaan (BE 05/06/2007). Toisaalta BusinessEurope on kritisoinut Euroopan unionia myös siitä, että se on luonut aivan liikaa ja liian tehotonta ympäristöön sekä sen suojeluun liittyvää regulaatiota: "Viimeisen kymmenen vuoden aikana EU:ssa on otettu käyttöön yli viisisataa ympäristöön liittyvää lainsäädännöllistä toimea. Nämä lait hukkaavat usein päämääränsä, kestävän kehityksen takaamisen, koska niiltä puuttuu pitkän aikavälin visio ja globaali näkökulma" (BE 09/09/2004b). BusinessEuropen mukaan EU:n ei tarvitse kehittää enää yhtään enempää byrokraattista ympäristöön liittyvää regulaatiota, sillä EU on jo nyt ympäristönsuojelun "huippuluokkaa" (BE 19/05/2005).

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaitaan, että BusinessEurope korostaa ympäristönsuojelukysymyksiä käsitellessään toistuvasti eurooppalaisten yritysten ja teollisuudenalojen vastuullisuutta ja eettistä toimijuutta. BusinessEuropen mukaan eurooppalaiset yritykset ja teollisuudenalat osallistuvat ilmastonmuutoksen torjuntaan tehden "enemmän kuin oman osuutensa", muun muassa "vähentämällä päästöjä ja sijoittamalla nykyaikaisten ja innovatiivisten teknologioiden kehittämiseen" (BE 09/11/2009b). BusinessEurope näyttääkin korostavan mielellään eurooppalaisten yritysten toiminnan merkitystä ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa: vaikka teollisuutta on BusinessEuropen mukaan usein pidetty osana ilmastonmuutosongelmaa, BusinessEurope ilmoittaa pitävänsä sitä itse ennen kaikkea osana ratkaisua (BE 30/04/2008). Paikoitellen BusinessEurope äityykin ylistämään eurooppalaisia yrityksiä huomattavan voimakkaasti:

Pystyykö kukaan tässä huoneessa tunnistamaan jonkun, joka on taistellut EU:ta enemmän saastumista vastaan? Veikkaan että ei. Eurooppalaiset yritykset tarkistavat jatkuvasti prosessejaan ja tuotteitaan. Ne investoivat suuria summia

²⁰² Tarkasteltaessa BusinessEuropen ilmasto- ja energiakysymyksiin liittyviä puheenvuoroja havaitaan eräs mielenkiintoinen yksityiskohta. Tutkimusaineistoon sisältyvästä sadasta BusinessEuropen puheesta sana "ideologia" mainitaan vain kahdesti, ja molemmilla kerroilla kyse on BusinessEuropen ilmentämistä energiantuotantoon liittyvistä ennakkoluuloista: "Jokaisen jäsenvaltion tulee itse päättää parhaasta energiyhdistelmästä tulevaisuudelleen, eikä meidän tulisi luoda ideologisia tabuja. Ottaen huomioon energiahaasteiden suuruus ja monimutkaisuus, meidän tulisi pitää kaikki energiatuotannon vaihtoehdot avoimina, mukaan lukien myös ydinvoima" (BE 30/01/2007; BE 02/02/2007).

t&k:hon kehittäessään yhä puhtaampia tuotteita, jotka kunnioittavat ympäristöä ja vastaavat tämän päivän yhteiskunnan aina lisääntyviin vaatimuksiin, toteuttaen lisääntyvät kansalliset ja eurooppalaiset säädökset. Teollisuutena me tajuamme täysin, että meidän ei pidä tehdä omilla teoillamme lapsiemme, heidän lastensa ja tulevien sukupolvien elämää vaikeaksi tai vaaralliseksi. Joten yrityksinä me tunnemme, että teemme parhaamme eurooppalaisina edistäessämme manteuremme menestystä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti – me tunnemme olevamme ja me olemme hyviä Euroopan kansalaisia (BE 17/10/2006a).

Kuten arvata saattaa, EAY ei hyväksy BusinessEuropen näkemyksiä taloudellisten kysymysten ja EU:n jäsenmaiden kansallisten energia- ja ilmastopolitiikkojen ensisijaisuudesta vaan esittää sen sijaan, että sosiaalisten, taloudellisten ja ympäristöllisten kysymysten välillä on oltava tasapaino (EAY 04/04/2005a) ja että poliittisten toimijoiden on luotava sellainen yleiseurooppalainen ilmastostrategia, jossa ympäristölliset, taloudelliset ja sosiaaliset päämäärät ovat tasapainossa (EAY 21/02/2007). Tällaisen strategian olisi EAY:n mukaan johdettava Eurooppa-tasoisien, sitovien ja kaikille sektoreille ulottuvien lakisäädösten luomiseen ”kaikkien yhteiseksi hyväksi” (emt).²⁰³ Mikäli kyseisten ongelmien ratkaisemiseen ei Euroopasta löydy poliittista toimijuutta, vaan ongelmien ratkaisu jätettäisiin yksinomaan markkinoille, olisi siitä EAY:n mukaan seurauksena katastrofi:

Yksi asia on varma. Jos me jätämme ilmastonmuutoksen hoitamiseksi tarvittavien välttämättömien muutosten toteuttamisen markkinoille, tuloksena tulee olemaan enemmän työttömyyttä, enemmän yhteisöjen tuhoa ja enemmän rauhatomuutta. Jos joku haluaa tapaustutkimuksen katastrofista, katsokoon brutaalia tapaa jolla Thatcherin ja John Majorin hallitukset käsittelevät brittiläisen hiiliteollisuuden alasajoa. Sellaista me emme tahdo enää koskaan (EAY 05/10/2009).

EAY painottaakin puheissaan toistuvasti, että eurooppalaisten ay-liikkeiden osallistuminen ilmastonmuutoskysymysten ratkaisuprosesseihin on tärkeää paitsi ympäristön ja kestävä kehityksen, myös eurooppalaisten työmarkkinoiden kannalta; koska esimerkiksi pyrkimykset päästöjen vähentämiseksi vaikuttavat EAY:n mukaan väistämättä muun muassa eurooppalaisten työpaikkojen määrään, sijaintiin ja palkkoihin, on työmarkkinaosapuolten merkitys kyseisten muutosten kontrolloinnissa suuri (EAY 21/02/2007; EAY 05/10/2009). Samalla eurooppalaiset työmarkkinaosapuolet voisivat EAY:n mukaan osoittaa poliittista vastuullisuuttaan esimerkkinä Euroopalle, joka on toisinaan taipuvainen pitämään markkinoita ”pyhänä lehmänä” (EAY 21/02/2007).

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaitaan varsin selvästi, että EAY käsittelee ympäristö-, energiantuotanto- ja ilmastonmuutoskysymyksiä ennen kaikkea sosiaalisina kysymyksinä, joita ei voida ratkaista ottamatta huomioon yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja köyhyyttä (katso esim. EAY 08/12/2009).

²⁰³ Toisaalla EAY on painottanut, että pelkästään EU:n jäsenmaiden kansallisten politiikkojen harjoittaminen ei riitä ilmastokysymyksen ratkaisussa, ja että kyseisellä menettelytavalla olisi lisäksi pitkäkestoisia negatiivisia seurauksia eurooppalaiselle teollisuudelle sekä sen palveluksessa oleville työntekijöille (EAY 06/03/2007). Samalla EAY argumentoi EU:n yhteisen ilmastostrategian puolesta myös esittämällä, että se olisi monia erilaisia kansallisia strategioita halvempi tapa hoitaa ilmastokysymystä (emt).

Näkemystään EAY perustelee sillä, että se esittää ilmastonmuutoksen uhkaavan voimistaa eriarvoisuutta yhteiskuntien sisällä köyhien kärsiessä ilmastonmuutoksen seurauksista – kuten ongelmista sähkön, veden ja ruoan saannissa – suhteellisesti enemmän kuin rikkaat (05/10/2009). EAY ilmentääkin käsiteltäviä kysymyksiä pohjimmiltaan ennen kaikkea moraalisisina: ”Jos me emme tee mitään, tiedämme ketkä joutuvat maksamaan siitä hinnan: köyhimmät ja suojattomimmat, niin teollisuus- kuin kehitysmaissakin” (EAY 21/02/2007). Onkin mielenkiintoista havaita, että EAY esittää ilmastokysymyksen ongelmana, jonka ratkaisuprosesseihin osallistuminen ei ole ay-liikkeille ainoastaan niiden institutionalisoitua poliittiseen asemaan sisältyvä edellytys, vaan myös jotain, joka ”tuo meidät takaisin ay-liikkeiden perimmäisen tehtävän äärelle: solidaarisuuden luomiseksi köyhimpien ja suojattomimpien hyväksi” (emt).²⁰⁴

EAY:n tekemiä strategisia valintoja peilaten erityisen mielenkiintoisena puheenvuorona näyttäytyy puhe, jonka EAY:n pääsihteeri John Monks piti Euroopan Vihreille (European Greens) Roomassa helmikuussa 2004. Puheessaan Monks julisti harvinaisen suorasanaisesti EAY:n haluavan solmia alliansseja sekä tehdä yhteistyötä niin Euroopan Vihreiden kuin muidenkin kansalaisjärjestöjen kanssa, jotta nämä voisivat suojella Eurooppaa talouden liialliselta painottamiselta ja piittaamattomuudelta ympäristöstandardeja kohtaan (EAY 21/02/2004). Monks painotti, että pyrkimykset Euroopan talouden ja yritysten kilpailukykyisyyden vahvistamiseksi eivät saa tapahtua sosiaalisten ja ympäristöllisten asioiden kustannuksella: ”On täysin väärin esittää sosiaalipolitiikka ja kestävä kehitys työtä tuhoavina. On totta että on tehtävä kovia päätöksiä, lopettaako sellaisten häikäilemättömien työnantajien toiminnat, jotka kohtelevat työntekijöitä ala-arvoisesti tai jotka vahingoittavat ympäristöstandardeja” (emt). Samalla Monks totesi myös, että vaikka vihreällä liikkeellä ja ay-liikkeillä on perinteisesti ollut paljon keskinäisiä jännitteitä, niillä on myös yhteisiä pyrkimyksiä, joiden toteutumisen puolesta osapuolten tulisi toimia yhdessä. Tällaisina toimijoiden jakamina yhteisinä pyrkimyksinä Monks ilmensi puheessaan ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen ajamisen, eurooppalaisen työ- ja sosiaalipolitiikan kehittämisen sekä taistelun muukalaisvihaa ja rasismia vastaan (emt).

Huomionarvoinen seikka osapuolten esittämässä puheenvuoroissa on se, että molemmat organisaatiot käyttävät puheissaan toistuvasti ”kestävän kehityksen” käsitettä. Kuten esimerkiksi Ruzza (2007, 147) on todennut, ”kestävä kehitys” on sangen epämääräinen käsite, johon sisältyy EU:n poliittisessa kielenkäytössä varsin merkityksellisiä konnotaatioita. ”Kestävän kehityksen” käsitteeseen voidaan nimittäin katsoa sisältyvän ajatus eräänlaisesta ”yhteiskunnallisesta utopiasta”, jossa pyrkimys jatkuvaan talouskasvuun yhdistyisi ”teol-

²⁰⁴ Todettakoon, että toisaalla EAY on tunnustanut, että työnantajat ja ay-liikkeet eivät aina ole olleet parhaimpia toimijoita ympäristökysymysten käsittelyssä; työnantajat ovat EAY:n mukaan olleet aina enemmän huolissaan ympäristökysymysten hoidon taloudellisista kustannuksista sekä yritysten kilpailukykyvyydestä, kun taas ay-liikkeet ovat EAY:n mukaan pyrkineet lähinnä puolustamaan jäsentensä työpaikkoja (EAY 04/04/2005a). EAY esittää kuitenkin, että kyseiset seikat ovat korjattavissa erityisesti työmarkkinaosapuolten välisen sosiaalidialogin avulla (EAY 04/04/2005a; EAY 21/02/2007).

lisuusmyönteiseen eetokseen”, ilmentäen siten Euroopan unionia ja eurooppalaista teollisuutta ympäristöystävällisinä toimijoina ja legitimoiden niiden harjoittamia toimia ja politiikkoja (emt, 148). Tätä taustaa vasten BusinessEuropen edellä havaittu julistus talouden ensisijaisuudesta ”kestävään kehitykseen” pyrkivissä yhteiskunnissa ei näytä kovinkaan merkilliseltä: organisaatio vain artikuloi selväsanaisesti sen, mihin kyseinen käsite EU:n poliittisessa jargonissa yleisemminkin viittaa.

”Kestävä kehitys” on nähtävissä paitsi erilaisten politiikkojen legitimoinnin diskursiivisena välineenä, myös erityisenä kehysiltana, jonka avulla Euroopan unioni on pyrkinyt saavuttamaan suosiota eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden keskuudessa (Ruzza 2007, 147-148). Tarkemmin sanoen, koska kehysillat yhdistävät ideologisesti yhteneväisiä mutta rakenteellisesti toisistaan eroavia kehyksiä tietyn kysymyksen ympärille (Snow, Rochford, Worden & Benford 1986, 467), EU:n sisällä harjoitettavat puheet ”kestävästä kehityksestä” voidaan ymmärtää puhujien pyrkimyksenä yhdistää unionin sisällä käytävät diskurssit ympäristö- ja energiakysymyksistä yhteiskuntaliikkeiden käymiin luonnonsuojeludiskursseihin. Osapuolten puheet ilmentäisivät tällöin ideologisesti yhteneväistä ajatusta luonnon suojelemisesta mutta kysymykseksi jää, mitä konkreettisia poliittisia toimia luonnon suojelemiseksi olisi tehtävä ja mitkä politiikat ylipäättään ovat ensisijaisia kyseisessä pyrkimyksessä; pitäisikö esimerkiksi sitoutua aiempaa tiukempiin päästörajoituksiin, luoda uutta luonnonsuojeluun tähtäävää regulaatiota tai verottaa raskaasti saastuttavia teollisuudenaloja entistä voimakkaammin – vai pitäisikö sen sijaan pyrkiä entistä voimakkaampaan talouskasvuun, joka osaltaan mahdollistaisi muun muassa entistä ympäristöystävällisempien tuotteiden ja tuotantotekniikoiden kehittämisen. On ilmeistä, että sekä Euroopan unioni että eurooppalainen yritysmaailma on selkeästi jälkimmäisen vaihtoehdon kannalla, mutta useimmat luonnonsuojeluun tähtäävät yhteiskuntaliikkeiden jäsenet suosinevat sen sijaan omasta ideologisesta positiostaan käsin enemmän ensimmäisenä mainittuja vaihtoehtoja (katso esim. Ruzza 2007). Yhtä kaikki, mikäli ”kestävästä kehityksestä” puhuminen on muovannut yhteiskuntaliikkeiden harjoittamia diskursseja EU:lle ja eurooppalaiselle yritysmaailmalle suotuisammiksi, on kyseinen kommunikaatiostrategia niiden kannalta katsottuna onnistunut (katso emt, 32).

EAY:n kannalta katsottuna asetelma on huomattavasti monimutkaisempi. Vaikka organisaatio onnistuisikin herättämään ”kestävään kehitykseen” nojautuvalla puheellaan vastakaikua eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden keskuudessa, kysymykseksi jää EAY:n käyttämän kehyksen uskottavuus ja sitä kautta myös sen resonanssin kestävyys. Kuten luvussa 3.3 todettiin, kyetäkseen mobilisoimaan ihmisiä kollektiiviseen toimintaan kehystämistästrategiaa harjoittavan ryhmän esittämien kehysten on paitsi resonoitava suuremman yhteiskunnallisen väkijoukon sosiaalisia representaatioita, myös oltava riittävän uskottavia (Benford & Snow 2000). Kyseisen kehyksen ja sen esittäjän EAY:n uskottavuus on kuitenkin vakavasti uhattuna yhteiskuntaliikkeiden keskuudessa, mikäli niiden jäsenet katsovat, että ”kestävän kehityksen” kehykseen sisältyy ajatus jatkuvaan talouskasvuun tähtäävän talouspolitiikan ensisijaisuudesta sekä im-

plisiittäisempi haluttomuus rajoittaa eurooppalaisten yritysten ympäristöä mahdollisesti vahingoittavia toimia. EU:lle ja BusinessEuropelle tämä ei ole suuriin ongelma, sillä niiden ei tarvitse pyrkiä mobilisoimaan yhteiskuntaliikkeiden jäseniä ajamiensa politiikkojen taakse, vaan niille riittää nykyisen status quoon säilyminen. EAY:lle sen sijaan ”kestävän kehityksen” kehyksen käyttäminen sisältää paitsi huomattavia mahdollisuuksia, myös selkeitä riskejä: mikäli eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden jäsenet eivät enää ottaisi vakavasti EAY:n puheita ”kestävästä kehityksestä”, miksi he ottaisivat sen jälkeen vakavasti ylipäätään mitään muutakaan EAY:n esittämää sanomaa.

5.5 Euroopan sosiaalinen malli ja eurooppalainen työmarkkinakenttä

Työmarkkinaosapuolten Euroopan sosiaalisesta mallista käymän vuoropuhelun keskiössä on luonnollisesti eurooppalainen työmarkkinakenttä ja sen kehittäminen. Kuten Euroopan sosiaalisesta mallista käytävässä vuoropuhelussa yleensäkin, myös eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittämisdiskurssissa osapuolten suurimpana kamppailun kohteena ilmenee talous-, työ- ja sosiaalipolitiikkojen väliset suhteet. Laajasti ottaen osapuolten ajamiin politiikkojen painotuserot ovat varsin selvät: BusinessEurope korostaa työmarkkinoiden kehittämistä koskeissa puheissaan ennen kaikkea eurooppalaisten yritysten kilpailukykyä ja tehokkuutta sekä EU:n jäsenmaiden kansalaisten työllisyyttä edistävien talous- ja työpoliittisten ratkaisujen luomista, kun taas EAY painottaa erityisesti yleiseurooppalaisten työ- ja sosiaalipolitiikkojen kehittämistä eurooppalaisella työmarkkinakentällä ”Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden” vahvistamiseksi ja ”sosiaalisen Euroopan” kehittämiseksi.

Eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittämistä ajaessaan BusinessEuropen argumentaation perustana ovat väitteet, joiden mukaan eurooppalaiset työmarkkinat ovat ”skleroottiset” ja että eurooppalaisten työmarkkinoiden reformitarve on ”yleisesti tunnustettu” tosiasia (BE 09/09/2004b). BusinessEuropen puheita tarkasteltaessa olennaisena havaintona nousee esille, että organisaatio painottaa puheissaan toistuvasti työmarkkinoiden kehittämisen olevan ensisijaisesti EU:n jäsenmaiden kansallisten poliittisten toimijoiden vastuulla (katso esim. BE 09/09/2004b; BE 19/05/2005). Kyseinen näkemys on merkittävä muun muassa siksi, että sen kautta organisaatio perustelee näkemystään siitä että eurooppalaisten työmarkkinajärjestöjen kollektiivisten työmarkkinaneuvotteluiden tulisi pysyä kansallisilla tasoilla; BusinessEuropen mukaan EU-tason kollektiivisten neuvottelujen ”lisäkerros” on tarpeeton, jota ei tarvittaisi lainkaan kansallisten, sektorikohtaisten, alueellisten ja yritystason neuvottelujärjestelmien yläpuolelle (BE 19/05/2005). Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että BusinessEurope kieltäisi sen ja EAY:n merkityksen eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittämisprosesseissa. BusinessEurope korostaa puheenvuoroissaan toistuvasti, että EU:n sosiaalipartnereiden kumppanuus ja sosiaalidialogi ovat

merkittävässä asemassa eurooppalaisia työmarkkinoita kehitettäessä (katso esim. BE 22/10/2009; BE 30/11/2009). Sen sijaan BusinessEurope tähdentää puheenvuoroissaan kautta linjan, että se ei tahdo olla luomassa lisää sellaista Eurooppa-tason sosiaalista lainsäädäntöä, joka asettaisi eurooppalaisille yrityksille ”ylimääräisiä velvollisuuksia” (BE 09/09/2004b).

Kuten saattaa arvata, EAY ei allekirjoita BusinessEuropen näkemyksiä eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittämisen ensisijaisesti kansallisesta luonteesta, Eurooppa-tason kollektiivisten työmarkkinaneuvottelujen tarpeettomuudesta saati EU:n sosiaalisen lainsäädäntötyön pysäyttämisestä. EAY korostaa, että EU:n sisällä on lisääntyvässä määrin yksi, unionin 27 jäsenmaata kattava työmarkkina-alue: ”Maatalous, catering- ja rakennussektoreilla tämä on hyvin ilmeistä jo nyt” (EAY 13/02/2007). Tämä tarkoittaa EAY:n mukaan sitä, että myös regulaation ja työtä koskevien standardien on ulotuttava koko työmarkkina-alueen piiriin (emt); muussa tapauksessa uhkana on EAY:n mukaan se, että ihmiset kääntyisivät yhteiseurooppalaisia työmarkkinoita ja Euroopan unionia vastaan (EAY 27/05/2009).²⁰⁵

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa käy sängen selvästi ilmi, että EAY:n ja BusinessEuropen käymä vuoropuhelu Euroopan sosiaalisen mallin ja eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittämisestä ei juurikaan eroa siitä laajemmasta diskurssista, jota Euroopassa on käyty työnantajien ja ay-liikkeiden välillä jo pitempään. Yleisesti ottaen voidaan nimittäin todeta, että eurooppalaisten työnantajien keskeisinä pyrkimyksinä on ollut ennen kaikkea työmarkkinoilla näkemiensä ”jäykkyyksien” (kuten työ- ja sosiaalipoliittisen regulaation) poistaminen sekä toisaalta keskitettyjen työmarkkinapoliittisten neuvottelujärjestelmien hajauttaminen (Waddington 2005, 519). Eurooppalaisten ay-liikkeiden pyrkimykset sen sijaan ovat olleet täysin päinvastaisia. Ay-liikkeet ovat tukenet voimakkaasti sekä uuden työ- ja sosiaalipoliittisen regulaation kehittämistä että keskitettyjä työmarkkinapoliittisia neuvottelujärjestelmiä, mikä on myös peilautunut niiden ylikansallisissa Eurooppa-tason politiikoissa haluna puhua kyseisiä kansallisia poliittisia malleja ilmentävän yleiseurooppalaisen Euroopan sosiaalisen mallin puolesta (Hyman 2005; Waddington 2005).

Tutkimus siirtyy seuraavaksi analysoimaan yksityiskohtaisemmin EAY:n ja BusinessEuropen käymää vuoropuhelua eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittämisestä. Tarkastelun kohteena on neljä erilaista mutta toisiinsa kytkeytyvää työmarkkinapoliittista teemaa: työmarkkinaosapuolten välinen sosiaalinen kumppanuus ja sosiaalidialogi (5.5.1), eurooppalaiset työmarkkinareformit (5.5.2), regulaatio ja deregulaatio (5.5.3) sekä joustoturva (5.5.4).

5.5.1 Sosiaalinen kumppanuus ja sosiaalidialogi

EAY:n strategisia valintoja tutkittaessa työmarkkinaosapuolten puheenvuoroissaan esittämät näkemykset sosiaalisesta kumppanuudesta ja sosiaalidialogista

²⁰⁵ Mielenkiintoisena seikkana havaitaan, että EAY ilmentää omaa politiikkaansa paitsi eurooppalaisia työntekijöitä, myös itse EU:ta suojelevaksi: ”Me olemme puolustamassa EU:ta itseltään samalla kun me parannamme perustavanlaatuisia oikeuksiamme” (EAY 27/05/2009).

näyttäytyvät erittäin mielenkiintoisina. Diskurssia ”sosiaalisesta kumppanuudesta” (”social partnership”) on käyty Euroopan unionissa 1970-luvulta lähtien (Hyman 2001, 52). Suomalaisille ”sosiaalisen kumppanuuden” ja ”sosiaalidialogin” termit ovat todennäköisesti kuitenkin varsin vieraita.²⁰⁶ Suomessa tavataan puhua ”työmarkkinaosapuolista” sekä yksinkertaisesti työmarkkinaosapuolten välisistä neuvotteluista: kummassakaan termissä ei viitata ”sosiaaliiseen”. Sosiaalisen kumppanuuden termiin kytkeytyykin konnotaatioita, jotka on syytä tuoda tässä esille. Ensinnäkin ”sosiaalinen” viittaa ajatukseen, jonka mukaan työmarkkinaosapuolet eivät käsittele toiminnoissaan ainoastaan tiukasti työhön ja työelämään rajoittuvia kysymyksiä, vaan sen sijaan osapuolten toiminnat ulottuvat laajemmin koko yhteiskunnan, ”sosiaalisen” alueelle. Toiseksi, ”kumppanuus” implikoi tiettyä toimijoiden välistä tasa-arvoisuutta sekä konsensushakuisuutta, pyrkimystä löytää kumpaakin osapuolta tyydyttävät tulokset: sosiaalista kumppanuutta onkin kuvattu ”konsensusideologiana” ja ”kompromissin kulttuurina” (katso Hyman 2001, 49). Siinä missä ensimmäinen huomio pitää vielä tänäkin päivänä paikkansa, toinen on huomattavasti kyseenalaisempi. EAY ja BusinessEurope ovat eittämättä ”sosiaalisia” toimijoita, jotka EU:n työmarkkinaosapuolina käsittelevät laajalle alueelle levittäytyviä työ- ja sosiaalipoliittisia kysymyksiä. ”Kumppanuus” sen sijaan, - ainakin konsensushakuisuutena ja kompromissin kulttuurina ymmärrettynä - näyttäytyy tutkimusaineistoa peilaten enemmänkin tilannesidonnaisena kuin yleisenä sääntönä työmarkkinaosapuolten välisissä diskursseissa.

Käsillä olevan tutkimuksen kannalta on olennaista huomioida, että sekä EAY että BusinessEurope korostavat tutkimusaineiston perusteella puheissaan toistuvasti sosiaalisen kumppanuuden ja sosiaalidialogin merkitystä eurooppalaisen työmarkkinapolitiikan ja työmarkkinakentän hallinnassa ja kehittämisessä. Molemmat osapuolet myös ilmentävät puheissaan organisaatioidensa kykyjä ja mahdollisuuksia eurooppalaisen työmarkkinakentän kehittämisessä sosiaalisina kumppaneina. BusinessEuropen mukaan ”sosiaalisten kumppanien tietämys yritysten ja työntekijöiden realiteeteista merkitsee sitä, että ne ovat parhaiten sijoittuneita löytämään tehokkaita ja räätälöityjä ratkaisuja parantamaan työmarkkinoiden tilannetta” (BE 30/11/2009). EAY puolestaan painottaa, että sosiaalidialogi on eurooppalaisen teollisuuden modernisaation kannalta ratkaisevassa asemassa, ja että sosiaalisten kumppanien täytyy olla mukana politiikkojen käytäntöönpanossa kaikilla tasoilla (EAY 30/01/2004). On huomionarvoista havaita, että osapuolet eivät kuitenkaan kuvaa sosiaalista kumppanuutta ja sosiaalidialogia pelkästään hallinnallisina mekanismeina, vaan myös erityisinä poliittisina järjestelminä, jotka peilaavat laajemmin eurooppalaista kulttuuria ja Euroopan sosiaalista mallia. BusinessEuropen mukaan sosiaalidialogi on ”tärkeä ominaisuus eurooppalaisissa talouksissa ja yhteiskunnissa” (BE 30/11/2009) sekä ”olennainen osa eurooppalaista sosiaalista kulttuuriamme” (BE 21/05/2007). EAY:n näkemys sosiaalidialogista on yhtäläinen, mutta orga-

²⁰⁶ ”Sosiaalisen kumppanuuden” termi on alun perin lähtöisin saksan kielestä, jossa työmarkkinatoimijoihin viitataan termillä *Sozialpartner* ja näiden välisiin suhteisiin termillä *Sozialpartnerschaft* (Hyman 2001, 47).

nisaatio ilmaisee asian puheissaan yleensä hieman eri tavalla: EAY painottaa sosiaalidialogia puheenvuoroissaan usein erityisenä Euroopan sosiaalisen mallin avainpiirteenä, mallin, joka kokonaisuudessaan erottaa Euroopan muusta maailmasta (katso esim. EAY 29/09/2005a).²⁰⁷

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaitaan, että EAY painottaa sosiaalidialogin merkitystä puheissaan useasta eri perspektiivistä mutta voidaan sanoa, että puheiden yleisenä nimittäjänä näyttäytyy yleisesti ottaen aina – suorasti tai implikoidusti – sosiaalidialogissa nähty mahdollisuus tasapainottaa EU:n politiikkoja yhteiseksi hyväksi. Toisin sanoen, sosiaalidialogi kuvataan EAY:n puheissa välineenä, jonka avulla on mahdollista ”tasoittaa pääoman valtaa” ja pyrkiä jakamaan talouskasvun tuloksia laajemmin (EAY 30/10/2007). Toisinaan EAY nimittää tätä ”pääoman vallan tasoittamisen” pyrkimystään myös ”sosiaalisen markkinatalouden kehittämiseksi” (katso esim. EAY 30/08/2006). Sosiaalinen kumppanuus ja sosiaalidialogi ovat EAY:n mukaan välineitä, jonka kautta organisaatio pyrkii kehittämään sosiaalista markkinataloutta ja laajemmin Euroopan sosiaalista mallia, jonka se julistaa olevan yksi oman olemassaolonsa syistä, ”*raisons d’être*” (EAY 06/10/2005; EAY 30/08/2006). EAY:n strategisia valintoja peilaten edellä mainitut puhutavat ovat hyvin merkittäviä, sillä ne näyttäisivät antavan varsin selviä viitteitä siitä, että organisaatio ei olisi ainakaan kokonaan hylännyt traditionaalista sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliaan. Liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä tästä ei kuitenkaan vielä ole syytä tehdä, kuten pian havaitaan.

Kuten EAY, myös BusinessEurope korostaa puheissaan toistuvasti sosiaalista kumppanuutta ja sosiaalidialogia keskeisenä välineenä Euroopan sosiaalisen mallin kehittämiseksi. Tämän tutkimuksen kannalta katsottuna on kuitenkin olennaista huomioda, että toisin kuin EAY, BusinessEurope ei puheenvuoroissaan tähdennä sosiaalisen kumppanuuden ja sosiaalidialogin merkitystä ”sosiaalisen markkinatalouden” saati ”sosiaalisen Euroopan” kehittämisen kannalta. BusinessEurope korostaa puheissaan kautta linjan, että sosiaalinen kumppanuus ja sosiaalidialogi ovat välineitä ennen kaikkea Lissabonin strategian toteuttamiseksi ja eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittämiseksi:

Eurooppalainen kasvu- ja työllisyysstrategia on meille tiekartta, jolla kulkea eteenpäin. Edellytämme kansallisilta julkisvalloilta vahvaa johtajuutta ja visiota kuin myös parempaa EU-hallintaa meidän kaikkien tarvitseman strategian panemiseksi käytäntöön. Mutta myös eurooppalaisilla sosiaalipartnereilla on vastuu auttaa eurooppalaisen projektin eteenpäin viemisessä. Meidän välineemme on eurooppalainen sosiaalidialogi. Meidän täytyy käyttää sitä tehokkaasti osallistukseemme Euroopan sosiaalisen mallin modernisaatioon (BE 21/05/2007).

BusinessEurope painottaa toistuvasti, että työmarkkinaosapuolten välinen sosiaalidialogi on välttämätöntä Lissabonin strategian toteuttamiseksi (katso esim. BE 30/11/2009). BusinessEurope kuvaa sosiaalidialogia puheissaan erityislaatuksena hallinnallisena välineenä, jota ”tarvitaan muutosten helpottamiseksi” ja

²⁰⁷ Mainittakoon, että EAY kuvaa puheissaan usein erityisesti Pohjoismaita erityisinä sosiaalidialogin mallimaina. Esimerkkinä tästä voidaan nostaa esille John Monksin Helsingissä marraskuussa 2006 pitämä puheenvuoro, jossa hän kuvasi Suomea ”sosiaalidialogin kodiksi” (EAY 10/11/2006).

jonka tulisi ”edistää ja ylläpitää taloudellista menestystä varmistaen samalla, että yritykset ottavat sosiaaliset seuraukset asianmukaisesti huomioon” (BE 20/06/2008).²⁰⁸ Toisin kuin EAY, BusinessEurope ei kuitenkaan halua olla mukana kehittämässä sosiaalidialogin kautta yleiseurooppalaisia sosiaalista lainsäädäntöä, ja organisaatio ilmaisee sen hyvin selvästi: ”Pohjimmiltaan BusinessEuropen strategia suhteessa eurooppalaiseen sosiaalidialogiin koostuu kahteen samansuuntaiseen tavoitteeseen pyrkimisestä: osallistumisesta kasvu- ja työllisyysstrategian (Lissabonin strategian) toimeenpanoon sekä sosiaalista kenttää koskevan vahingollisen lainsäädännön välttämisestä” (BE 24/05/2007). BusinessEurope ei myöskään – toisin kuin EAY – ole halukas keskittämään eurooppalaisia työehtoja koskevia työmarkkinaosapuolten välisiä kollektiivisia neuvotteluja ylikansalliselle EU-tasolle. BusinessEuropen mukaan ”Olisi suuri virhe yrittää keskittää kollektiiviset neuvottelut EU-tasolle välittämättä siitä tosiasiaa, että yritysten ja työntekijöiden tarpeet vaihtelevat paljon eri puolilla Eurooppaa” (BE 29/09/2005). Sen sijaan työehdoista käytävät neuvottelut tulisi BusinessEuropen mukaan käydä päivittäin mahdollisimman alhaalla yritystasolla, niin kuin sen mukaan nykyään lisääntyvässä määrin tapahtuukin (emt).

Edellä esitetyt BusinessEuropen lausunnot kuvaavat varsin hyvin osapuolten välisen sosiaalidialogin tilaa: samalla kun BusinessEurope on valmis neuvottelemaan EAY:n kanssa eurooppalaisten työmarkkinoiden kilpailukyvyyn kehittämiseen tähtäävistä kysymyksistä, se pyrkii viimeiseen asti välttämään sosiaalisen regulaation kehittämistä koskevia neuvotteluja. EAY:n näkemyksen mukaan BusinessEurope ei halua yhtään enempää Eurooppa-tason sosiaalipoliittikkaa ja pyrkii päivittäin kansallistamaan sosiaalipoliittikan uudelleen pelkästään kansallisille tasoille (EAY 29/09/2005b). EAY:n mukaan BusinessEurope onkin saavuttanut Euroopan unionin sisällä uuden sosiaalisen regulaation kehittämisen suhteen ”de facto moratorion” (EAY 13/02/2007). Tämän tutkimuksen kannalta onkin tärkeää huomioida, että EAY on puheissaan ilmentänyt toistuvasti tyytymättömyyttään ja turhautuneisuuttaan sosiaalidialogin tilaan sekä työnantajapuolen haluttomuuteen neuvotella työ- ja sosiaalipoliittisista kysymyksistä (katso esim. EAY 05/07/2005). Kyseinen neuvotteluhaluttomuus ei kuitenkaan koske ainoastaan BusinessEuropea, vaan se on EAY:n näkemyksen yleiseurooppalainen työmarkkinapoliittinen ilmiö: kansallisten neuvottelujärjestelmien erilaisuudesta huolimatta eurooppalaisten työnantajien yleisenä piirteenä on EAY:n mukaan se, että ne vastustavat ankarasti Eurooppa-tason kollektiivisten neuvottelujen lisäämistä (EAY 01/03/2006).

²⁰⁸ BusinessEurope on toisinaan kritisoinut sosiaalidialogia siitä, että sitä ei olla käytetty muutosten hallinnan välineenä, vaan päivittäin keinona muutosten estämiseksi: ”Joissain tapauksissa sosiaalidialogia käytetään kuitenkin ’de facto’ välineenä muutosten estämiseksi. Tämä ei ole hyväksyttävää” (BE 20/06/2008). On mielenkiintoista havaita, että EAY puolestaan on esittänyt BusinessEuropen kuvaamaa ay-liikkeiden muutosvastarintaa traditionaalisenä kritiikkinä, jota työnantajat ovat aina esittäneet sosiaalista kumppanuutta kohtaan: ”Kumppanuutta on aina kritisoitu – ay-liikkeiden puolella kumppanuutta on syytetty epäedullisista ja eriarvoisista sopimuksista, jotka antavat työnantajille liian paljon; työnantajien puolella on pelätty, että he saattavat luovuttaa liian paljon pois ja antaa liian keskeinen rooli ay-liikkeille, joita pidetään pikemminkin status quota kuin muutosta ajavana voimana” (EAY 09/05/2005; katso myös esim. EAY 14/11/2006a).

BusinessEurope ei ole hyväksynyt EAY:n esittämää kritiikkiä eurooppalaisten työnantajien neuvotteluhalttomuudesta, vaan sen sijaan se on korostanut, että työnantajat ovat osallistuneet kollektiivisiin neuvotteluihin silloin kun ne ovat katsoneet sellaiset tarpeellisiksi:

Nykyään EU:n lainsäädännössä on suunnilleen 65 työmarkkinadirektiiviä jo olemassa olevien kansallisten sääntöjen lisäksi ja niiden yläpuolella. UNICE on vastustanut EU-lainsäädäntöä silloin kun se on uskonut, että kysymys - esimerkiksi työajasta - voidaan käsitellä parhaiten jäsenvaltioiden sisällä. Mutta työnantajat hyväksyvät täysin sen, että EU-lainsäädäntö on välttämätöntä esimerkiksi naisten ja miesten välisen syrjinnän kieltämiseksi tai työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi. EU:n sosiaalidialogin sisällä olemme jopa neuvottelleet muutamia direktiivejä, kuten esimerkiksi vanhempainlomasta, osatyoajasta ja määräaikaisista sopimuksista (BE 24/10/2005).

EAY:n esittämän kritiikin mukaan BusinessEuropen ja muiden eurooppalaisten työnantajajärjestöjen sitoutuminen sosiaaliseen kumppanuuteen ja sosiaalidialogiin ei kuitenkaan ole ollut lähimainkaan riittävää, mikä antaa sangen vahvan viitteen siitä, että EAY kyseenalaistaa myös omalta osaltaan traditionaalisesti harjoittamansa toimintamallin mielekkyyden. EAY:n esittämän kritiikin mukaan osa eurooppalaisista työnantajista suostuu neuvotteluihin ay-liikkeiden kanssa vain välttääkseen lainsäädäntöä (EAY 21/10/2004), osa taas kyseenalaistaa koko sosiaalidialogin ja kieltäytyy solmimasta kollektiivisia sopimuksia ay-liikkeiden kanssa (EAY 23/10/2007). EAY:n strategisia valintoja tutkittaessa onkin hyvin tärkeää huomioida, että EAY on puheissaan ilmentänyt tarvetta kehittää itselleen uudenlainen strategia, joka loisi eurooppalaisille työnantajille painetta osallistua Eurooppa-tason kollektiivisiin neuvotteluihin sen kanssa. Italialaiselle ay-liikkeelle CGIL:le pitämässään puheessa Riminissä maaliskuussa 2006 EAY:n pääsihteeri John Monks totesi:

Vaikka neuvottelurakenteet muuntuvat laajasti kautta Euroopan ja joidenkin maiden sisälläkin, työnantajien vastustus on ollut kovaa. Eurooppa-tason kollektiivisten neuvotteluiden laajentaminen on tällä hetkellä viimeinen asia, jonka ovat valmiit hyväksymään. Meillä onkin paljon työtä tehtävänä tämän asian muuttamiseksi. Kyse ei ensisijaisesti ole joidenkin EAY:n sääntöjen rukkailemisesta. Kyse on paljon enemmän voimien mobilisoimisesta sekä [niistä] ystävis-tämme Euroopan parlamentissa, komissiossa, kansalaisyhteiskunnassa ja poliittis-sissa puolueissa, jotka tulevat hyötymään [asiasta] eniten. Jos me saamme heidät puolellemme, työnantajat tuntevat painetta neuvotella (EAY 01/03/2006).

Huomionarvoista Monksin puheenvuorossa on paitsi EAY:n poliittisen strategian hahmottelu, myös tapa, jolla Monks argumentoi sen tarpeellisuutta. Puhuessaan EAY:n omalle jäsenjärjestölle Monks julisti heidän - siis sekä EAY:n että CGIL:n - tarvitsevan "vahvoja alliansseja tukemaan taisteluumme sosiaalisesta Euroopasta" (emt) antaen siten varsin vahvan viitteen siitä, että EAY olisi valmis yhteiskuntaliikeunionismin laajamittaisempaan harjoittamiseen. Toisaalta "sosiaalisen Euroopan" utopia näyttäytyi kyseisessä puheenvuorossa myös terminä, jota käytettiin pyrittäessä konstruoimaan politisoitua kollektiivista identiteettiä paitsi eurooppalaisille yhteiskuntaliikkeille, myös EAY:n omille jäsenjärjestöille. Tällaisen diskursiivisen toiminnan päämääräksi voidaan siten

ymmärtää myös EAY:n heterogeenisen jäsenkunnan eheyttäminen yhtenäisemmäksi liittoumaksi.²⁰⁹

5.5.2 Eurooppalaiset työmarkkinareformit

Euroopan unionin poliittisessa kielenkäytössä eurooppalaisilla työmarkkinareformeilla viitataan yleisesti ottaen esimerkiksi työmarkkinoiden "joustavuuden" lisäämiseen, työvoiman liikkuvuuden edistämiseen, joustoturvaan ja "aktiivoivaan" sosiaalipolitiikkaan (Giddens 2007; Jepsen & Serrano Pascual 2005). Kyseiset termit ovat varsin epämääräisiä, ja niiden voidaankin katsoa tarjoavan poliittisille toimijoille erilaisia "retorisia resursseja", joiden avulla ne voivat kehystää omia politiikkojaan parhaaksi katsomillaan tavoilla.

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaitaan, että sekä EAY että BusinessEurope tunnustavat eurooppalaisten työmarkkinareformien välttämättömyyden. Eurooppalaisia työmarkkinareformeja käsittelevän diskurssin yleiseksi linjaksi näyttäytyy, että etenkin BusinessEurope ajaa puheissaan voimakkaasti eteenpäin kyseisiä reformeja EAY:n tyytyessä lähinnä korostamaan sosiaalisten tekijöiden huomioonottamista reformien toteutuksessa. Yhteistä toimijoiden puheissa on jälleen se, että kumpikin osapuoli korostaa sosiaalisen kumppa-

²⁰⁹ Monks käsitteli kyseisiä EAY:n jäsenkunnan heterogeenisyydestä aiheutuvia ongelmia italialaisen ay-liikkeen CISL:n kongressissa Roomassa heinäkuussa 2005. Puheenvuorossaan Monks tunnusti, että useat EAY:n jäsenjärjestöt halusivat mielellään nähdä vahvemman EAY:n, joka mm. kykenisi pakottamaan sen jäsenjärjestöt hyväksymään yhteisiä politiikkoja (EAY 05/07/2005). Samalla Monks myönsi, että "Te voisitte hyväksyä sen, mutta mikään liitto kenties Belgian pohjoispuolella ei voisi. Vanha liittoni TUC ei voisi [tehdä sitä] ilman että moni sen ammattiliitoista lähtisi pois, ja muut liitot pohjoisessa ja idässä ovat samassa tilanteessa" (emt). Monks palasi aiheeseen kesäkuussa 2006 pitämässään puheessa, jonka hän piti jälleen Roomassa, tällä kertaa toisen jäsenjärjestönsä UIL:n kongressissa. Puheenvuorossaan Monks lausui: "Tiedän hyvin, että italialaiset ay-kollegani ovat ensimmäisenä sanomassa, että EAY:n täytyy tulla "todelliseksi" ay-liikkeeksi, joka pystyy neuvottelemaan eurooppalaisten työnantajien kanssa ja muotoilemaan eurooppalaisia työmarkkinoita, hyvinvointivaltioita ja Euroopan taloudellista toimintaa. Tällä hetkellä me olemme enemmänkin kansallisten ja teollisuusalojen liitto, joka keskittyy eurooppalaisiin instituutioihin vaikuttamiseen ja sosiaalidialogin parissa työskentelyyn eurooppalaisten työnantajien kanssa" (EAY 28/06/2006). Monks jatkoi myöntämällä olevansa samaa mieltä italialaisten ay-kollegojensa kanssa siitä, että EAY:n täytyy kehittyä ja mennä poliittisissa toimissaan pidemmälle. Monks ei kuitenkaan hyväksynyt ajatusta siitä, että EAY:n tulisi muokata omia säännöksiään siten, että se saisi enemmän valtaa jäsenjärjestöihinsä kohtaan voiden siten ohjata tarkemmin niiden toimintaa. Monksin mukaan tällainen toiminta todennäköisesti vain jakaisi EAY:n kahtia, ja toisaalta "Liitot, jotka eivät ole neuvottelutoimijoita omassa maassaan, eivät voi siirtää meille sitä mitä heillä ei ole hallussaan kotimaassaan" (emt). Mainittakoon vielä, että Monks on peilannut myös omaa henkilöhistoriaansa ay-liikkeiden heterogeenisyydestä aiheutuvia ongelmia käsitellessään. Lontoossa huhtikuussa 2005 pitämässään puheessaan Monks kuvasi ay-liikkeiden koossapitämisen vaikeutta sanoen joutuneensa käyttämään Iso-Britanniassa työskennellessään kolmekymmentä prosenttia ajastaan siihen, että hän pyrki pitämään koossa paitsi eri ammattiliitot, myös oman järjestönsä TUC:n (EAY 01/04/2005). Monks jatkoi: "Amerikan historiaa opiskelevat tietävät, että sisällissodat ovat kaikista verisimpiä ja julmimpia. Sama pätee myös ay-liikkeisiin. Ainoita voittajia ovat työnantajat, jotka haottavat ja hallitsevat. Olen kuullut sovinnollisista avioeroista, mutta en ole nähnyt montaa sellaista" (emt).

nuuden merkitystä reformien toteutuksessa (katso esim. BE 24/01/2008b; EAY 04/04/2005a).²¹⁰

BusinessEurope näkee eurooppalaisissa työmarkkinoissa useita vakavia vikoja, jotka haittaavat paitsi niiden toiminnan tehokkuutta, myös Euroopan talouskasvua. Eurooppalaisten työmarkkinoiden keskeisimpiä ongelmia ovat BusinessEuropen mukaan työhön liittyvät säännökset, jotka ovat sen mukaan paitsi vanhanaikaisia ja tarpeettoman jäykkiä, myös yritysten kehittymistä ja tuottavuuden kasvua estäviä; muina keskeisinä ongelmina BusinessEurope esittää muun muassa työn korkean verotuksen, korkeat työvoimakustannukset sekä työntekijöiden liikkuvuuden puutteen (BE 20/10/2006; BE 05/05/2009; BE 06/05/2008a). Huomionarvoista tämän tutkimuksen kannalta katsottuna on se, että eurooppalaisten työmarkkinoiden vikoja kuvatessaan BusinessEuropen syyttävä sormi osoittaa suoraan eurooppalaisiin malleihin:

Euroopan ongelmien ydin on meidän ankeassa taloudellisessa suorituskyvysämme. Vuoden 2001 jälkeen taloutemme on ollut tyvenessä. 20 miljoonaa työntöntä eurooppalaista, joista melkein puolet pitkäaikaistyöttömiä, eivät jätä epäilyksiä etteikö taloudellisessa ja sosiaalisessa mallissamme ole jotain vikaa (BE 25/04/2006).

Onkin olennaista huomioida, että eurooppalaiset työmarkkinareformit eivät merkitse BusinessEuropelle pelkästään työ- vaan myös sosiaalipoliittista kysymystä. Tarkemmin sanoen, BusinessEuropen mukaan myös eurooppalaiset sosiaalisen suojelun järjestelmät tulisi modernisoida siten, että ne muun muassa tukisivat ja helpottaisivat työmarkkinoilla "siirtymiä erilaisiin asemiin" sekä "kannustaisivat ihmisiä riskinottoihin, kuten muuttamaan toiseen maahan tai etsimään parempia työpaikkoja" (BE 14/09/2006b). Tämä puolestaan tapahtuisi BusinessEuropen mukaan paremmin "aktiivisella työmarkkinapolitiikalla" kuin "passiivisella toimeentulotuella" (emt).²¹¹ BusinessEurope tähdentääkin puheissaan kautta linjan, että eurooppalaisiin työmarkkinoihin ja sosiaalisen suojelun järjestelmiin kytkeytyvien reformistrategioiden ytimenä on oltava tuottavuuden ja työllisyyden kasvuun tähtäävät politiikat (katso esim. BE 17/03/2007). Mielenkiintoista BusinessEuropen harjoittamassa puhutavassa on se, että organisaatio argumentoi politiikkojensa puolesta toisinaan myös Euroopan sosiaalisen mallin käsitteen kautta. BusinessEuropen mukaan yksi Euroopan sosiaalisten mallien pääpiirteistä on niiden kyky yhdistää talouskasvu

²¹⁰ BusinessEuropen mukaan eurooppalaisessa sosiaalialogissa saavutettiin vuonna 2007 merkittävä virstanpylväs osapuolten tunnustaessa yhteisesti toimittamassaan työmarkkina-analyysissään työmarkkinareformien tarpeellisuus, jotta Eurooppa voisi kohdata ikääntyvän väestön, teknologisen muutoksen ja globalisaation mukanaan tuomat haasteet (BE 06/05/2008b). BusinessEuropea edustanut Ernest-Antoine Seillière vaikuttaa suorastaan huokuneen tyytyväisyyttä käsitellessään osapuolten välistä yhteistyötä puheessaan, jonka hän piti kolmikantaisen sosiaalikonferenssin yhteydessä Lissabonissa lokakuussa 2007. Seillière julisti puheessaan "BusinessEuropen ja kaikkien työnantajaorganisaatioiden odottavan innolla yhteistyön jatkumista EAY:n kanssa yhteisanalyysin käytäntöön panemiseksi" (BE 18/10/2007).

²¹¹ BusinessEurope ilmentääkin toisaalla mielenkiintoisesti ihmisten työllistettävyyteen tähtääviä politiikkoja eräänlaisina sosiaalipoliittikkoina, sillä "korkea työllistettävyyssaste on parasta turvaa, jota voi saada tämän päivän maailmassa" (BE 30/11/2009).

sosiaaliseen kehitykseen: jotta näin voisi tapahtua myös tulevaisuudessa, on eurooppalaisia työmarkkinoita ja sosiaalisen suojelun järjestelmiä uudistettava (BE 02/07/2009).

Eurooppalaisia työmarkkinareformeja ajaessaan BusinessEurope julistaa puheissaan toistuvasti, että "status quo ei ole vaihtoehto" (katso esim. BE 20/04/2007; BE 31/01/2008). BusinessEuropen mukaan "päättäväiset, pitkän tähtäimen toimet ovat välttämättömiä eurooppalaisten työmarkkinoiden rakenteellisten heikkouksien korjaamiseksi" (BE 31/01/2008). BusinessEuropen mukaan välttämättömiä reformeja ei olla kuitenkaan vielä tehty, sillä "pelot ja vastarinta hidastavat varsinkin eräissä suurissa EU-maissa huomattavasti väistämättömiä toimenpiteitä" (BE 20/10/2006). Euroopalla ei BusinessEuropen mukaan kuitenkaan ole enää varaa odottaa: "Ei olla riittävän tietoisia siitä että aika on loppumassa, ja että mitä kauemmin reformeja lykätään, sitä vaikeammiksi ja kivuliaammiksi ne tulevat" (BE 20/10/2006). BusinessEurope vaatiikin EU:n jäsenmaiden kansallisia hallituksia "panemaan nyt käytäntöön välttämättömät taloudelliset ja työmarkkinoita koskevat reformit" (BE 31/01/2008). Vaikka BusinessEurope korostaa toistuvasti, että työmarkkinareformien konkreettinen toteuttaminen on kunkin EU:n jäsenvaltion oma kansallinen tehtävä, se painottaa myös EU:n roolin merkitystä: EU:n tehtävänä on ennen kaikkea valvoa kansallisilla tasoilla tapahtuvaa reformien toteuttamista sekä taata eurooppalaista kasvu- ja työllisyysstrategiaa ajavien politiikkojen johdonmukaisuus (BE 20/10/2006).

Kuten todettua, EAY tunnustaa puheissaan eurooppalaisten työmarkkinareformien tarpeellisuuden. EAY ilmentää kuitenkin puheissaan toistuvasti huolestuneisuuttaan siitä, että reformit saattaisivat uhata "Euroopan sosiaalista ulottuvuutta" ja "sosiaalista Eurooppaa" (katso esim. EAY 04/04/2005a; EAY 05/07/2008). EAY painottaa, että talous- ja työpoliittisia reformeja toteutettaessa on otettava huomioon eurooppalaisten työmarkkinoiden erityisluonne, jossa toisiinsa kytkeytyvät tuotannon, pääoman, palveluiden ja työmarkkinoiden erilaiset piirteet; toisin sanoen, työmarkkinoita ei voi EAY:n mukaan tarkastella samalla tavoin kuin osake- tai teepussimarkkinoita (EAY 04/04/2005a). EAY tähdentää myös toistuvasti, että eurooppalaisia työmarkkinoita ei tule kehittää ainoastaan taloudellisia vaan myös sosiaalisia seikkoja silmälläpitäen, ja että kyseisessä kehitystyössä on pyrittävä paitsi työpaikkojen määrän lisäämiseen, myös niiden laadun parantamiseen (katso esim. EAY 08/05/2007; EAY 03/05/2007; EAY 23/04/2007). Työpaikkojen laadun parantamiseksi on EAY:n mukaan puolestaan luotava yleiseurooppalaisia minimistandardeja, jotka koskisivat muun muassa palkkaa, työolosuhteita, ammattiyhdistysliikeoikeuksia, terveyttä sekä turvallisuutta (EAY 08/05/2007; EAY 03/05/2007; EAY 23/04/2007).

Toisin kuin BusinessEurope, EAY ilmoittaa puheissaan pitävänsä ensiarvoisen tärkeänä sitä, että eurooppalaisia työmarkkinareformeja ei jätetä yksin EU:n jäsenmaiden vastuulle. EAY:n argumentaation "punaisena lankana" näyttyy tutkimusaineistoa tarkasteltaessa organisaation toistuvasti ilmentämä ajatus siitä, että eurooppalaiset työmarkkinat on ymmärrettävä yhtenä kokonai-

suutena, jota määrittää Euroopan sosiaalinen malli, ja jonka vuoksi myös reformien tulisi tapahtua kokonaisvaltaisesti (katso esim. EAY 04/12/2006; EAY 23/07/2007). Yleiseurooppalaisten reformien jättäminen yksin kansallisten hallitusten toteuttavaksi olisi EAY:n mukaan riski, joka uhkaisi luoda eurooppalaisille työmarkkinoille ”alaspäin kilpailua” eli käytännössä muun muassa palkkojen alentamista, työoikeuksien vähentämistä ja liikevoittoverojen alentamista (EAY 04/12/2006). EAY:n esittämän kritiikin mukaan Euroopan unionin ajamat taloudellista kilpailukykyä korostavat politiikat ovat kuitenkin käytännössä aiheuttaneet sen, että kyseistä ”alaspäin kilpailua” on tapahtunut, mikä on merkinnyt muun muassa palkkaleikkauksia, työntekijöiden oikeuksien vähenemistä sekä laajemmin sosiaalisten kysymysten ja sosiaalipolitiikan jättämistä taka-alalle EU:n poliittisessa agendassa (emt). Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa yhtenä voimakkaimmista EAY:n esittämistä reformikritiikeistä nousee esiin puheenvuoro, jonka EAY:tä edustanut Reiner Hoffmann piti Luxemburgissa heinäkuussa 2008:

Sosiaalipolitiikan kannalta Eurooppa polkee paikoillaan. Vuosia olemme joutuneet vastustamaan sosiaalista regressiota sekä palkkojen ja työttömyysvakuutusten huonontumista. Monien eurooppalaisten poliitikkojen jargonissa tämä tunnetaan ”rakenteellisina reformeina”. Käytännössä se ei tarkoita mitään muuta kuin deregulaatiota ja sosiaalisten oikeuksien kutistamista (EAY 05/07/2008).

Koska eurooppalaiset työmarkkinareformit kytkeytyvät EAY:n ja BusinessEuropen käymässä diskurssissa kiinteästi juuri regulaatioon ja deregulaatioon, on syytä siirtyä tarkastelemaan seuraavaksi kyseistä teemaa yksityiskohtaisemmin.

5.5.3 Regulaatio ja deregulaatio

Työmarkkinaosapuolten käymän vuoropuhelun kenties suurin kiistakysymys kytkeytyy EU-tasolla luotavien säännösten eli regulaation luomiseen. EAY on kautta historiansa ajanut voimakkaasti Euroopan unionin sisällä niin sanottua ”positiivista integraatiota” eli taloudellisten ja sosiaalisten säännösten kehittämistä EU:n sisälle (Streeck 1998, 70; Martin & Ross 2001, 59). BusinessEuropen poliittikkana on sen sijaan aina ollut ennen kaikkea ns. ”negatiivisen integraation” ajaminen, mikä on tarkoittanut säännösten purkamista eli deregulaatiota.²¹² On tärkeää huomioida, että kiista regulaatiosta ja deregulaatiosta ei liity osapuolten puheissa pelkästään eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittämiseen, vaan se kytkeytyy myös huomattavasti laajemmin kysymyksiin ”Euroopan sosiaalisesta ulottuvuudesta” sekä Euroopan sosiaalisen mallin kehittämisestä. Koska EU:n sosiaalipoliittinen rooli on aikojen saatossa laajentunut pääsääntöi-

²¹² Hymanin (2001, 12) mukaan deregulaation voidaan katsoa merkitsevän paitsi sääntelyn purkamista, myös uusien sääntöjen luomista, koska deregulaatio vahvistaa muutamia taloudellisia toimijoita samalla kun se vähentää valtaa enemmistöltä. Cerny (2008, 25) on samoilla linjoilla todetessaan, että deregulaatio ei käytännössä ole koskaan merkinnyt säännösten kertakaikkista poistamista, vaan pikemminkin ”reregulaatiota”, eli vanhojen säännösten korvaamista uusilla ”markkinaystävällisemmällä” säännöksillä.

sesti juuri sosiaalisen regulaation lisääntymisen kautta (Kleinman 2002, 119), ei ole lainkaan yllättävää, että EAY painottaa puheissaan toistuvasti erittäin vahvasti juuri regulaatiota eurooppalaisen integraation, EU:n ”sosiaalisen ulottuvuuden” sekä EU:n sosiaali- ja työpolitiikkojen keskeisenä elementtinä. BusinessEuropen kanta ei puolestaan voisi olla vastakkaisempi: EAY:n ajaessa voimakkaasti EU-tason työ- ja sosiaalipoliittisen regulaation lisäämistä BusinessEurope on ehdottomasti sitä vastaan vaatien ”moratoriumia” kaikelle uudelle sosiaaliselle lainsäädännölle (katso esim. BE 09/12/2004a; BE 09/09/2004b).²¹³ Sama haluttomuus koskee myös muun muassa EU:n jäsenvaltioiden kansallisten työlakien harmonisointia: BusinessEuropen mukaan kansallisten työlakien harmonisointi EU:n sisällä olisi epärealistista ja käytännössä mahdotonta toteuttaa, ”vaikka eräät saattavatkin nähdä sen loogisena seurauksena sisämarkkinaintegraatiolle” (BE 24/01/2008a).²¹⁴ Tämän tutkimuksen kannalta asetelma onkin erityisen mielenkiintoinen, sillä missään muussa yksittäisessä temaattisessa kokonaisuudessa työmarkkinaosapuolten poliittiset kannat eivät eroa toisistaan yhtä jyrkästi.

Koska deregulaatiota on toistuvasti kuvattu yhtenä uusliberalismin keskeisimmistä poliittisista vaatimuksista (Cerny 2008; Hermann 2007), EAY:n ja BusinessEuropen eriävät kannat regulaation ja deregulaation suhteen ovat nähtävissä heijastuksina paitsi toimijoiden omista työmarkkinapoliittisista intresseistä, myös osapuolten Euroopan sosiaalisen mallin kehittämiseen kiinnittyvästä ideologisesta kamppailusta (katso Waddington 2005). Molemmilla osapuolilla on kantaansa vahvat perusteet. Mikäli deregulaatio ymmärretään markkinoiden toimintavapauden ihannetta ajavana uusliberalistisena politiikkana (Cerny 2008, 24-25) sekä keinona luoda työmarkkinoista entistä ”joustavampia” (Hermann 2007, 64), syyt eurooppalaisia työnantajia edustavan BusinessEuropen deregulaatiomyönteisyyteen ovat ilmeiset. Toisaalta, mikäli deregulaatio nähdään Waddingtonin (2005, 519) tavoin uusliberalistisena pyrkimyksenä poistaa työmarkkinoilta esimerkiksi työsuhdeturvalainsäädäntöön liittyviä ylimääräisiä ”jäykkyyksiä” sekä laajemmin ottaen ilmiönä, joka heijastaa työnantajien halua purkaa työmarkkinaosapuolten välisiä keskitettyjä neuvottelurakenteita, eurooppalaisilla ay-liikkeillä on hyvä syy vastustaa deregulaatiota. Tätä taustaa vasten peilaten EAY:n regulaatiomyönteiset politiikat ei-

²¹³ Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa mielenkiintoisena sekä kenties yllättävänäkin yksityiskohtana havaitaan, että vaikka BusinessEurope käsittelee regulaatiota miltei joka toisessa puheenvuorossaan (eli 45 puheessa), itse termi ”deregulaatio” mainitaan vain kerran. Tämä tapahtui lokakuussa 2005 pidetyssä kolmikantaisessa sosiaalidialogikokouksessa, jossa BusinessEuropea edustanut Ernest-Antoine Seillière lausui: ”Euroopan unionin täytyy siirtyä työtä luovaan ja yrittäjyyttä [painottavaan] ajattelutapaan. Reformit ovat välttämättömiä suuremman joustavuuden tuomiseksi työmarkkinoille, ihmisten työllistettävyyden lisäämiseksi, liikkuvuuden lisäämiseksi sekä deregulaatioprosessin edistämiseksi” (BE 24/10/2005).

²¹⁴ BusinessEuropen argumentaation mukaan juuri työlait kuuluvat alueelle, jossa EU:n jäsenvaltioiden kansalliset lait, kulttuurit ja oikeusperinteet ovat merkittävässä roolissa (BE 24/01/2008a). Lisäksi BusinessEurope korostaa, että palkkoja ja työehtoja koskevat säännökset heijastavat suuria tuottavuustasojen eroja eri maiden, alueiden ja alojen välillä – eroja, jotka BusinessEuropen mukaan ovat vieläpä kasvaneet EU:n laajentumisen myötä (emt).

vät näyttäytyä ainoastaan tahtona kehittää uusliberalismille vastakkaista ”sosiaalista Eurooppaa”, vaan myös kouriintuntuvampana poliittisena pyrkimyksenä puolustaa niitä Euroopan sosiaaliseen malliin sisältyväksi katsomiensa institutionalisoituja työmarkkinapoliittisia rakenteita, jotka tarjoavat työnantajille ja ay-liikkeille yhteisten kollektiivisten neuvottelujen puitteet.

BusinessEuropen regulaatiota ja deregulaatiota käsittelevien puhetapojen keskiössä on väite, jonka mukaan EU-tasolla on luotu liikaa regulaatiota, mikä puolestaan on johtanut työehtojen ja työmarkkinasuhteiden ylisääntelyyn (katso esim. BE 09/12/2004a). BusinessEuropen argumentaation mukaan liiallinen regulaatio vahingoittaa paitsi eurooppalaisia yrityksiä, myös Euroopan unionia: ”Ylettömän sääntelyn taakat saattavat viime kädessä rajoittaa yritysten vapautta tehdä liiketoimintaa, pidätellen niitä siten vapauttamasta potentiaalistaan. Tämä on vahingollista liike-elämälle, yritysten osakkeenomistajille ja yleisemmin koko EU:lle” (BE 09/09/2004a).²¹⁵ Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa on mielenkiintoista havaita, että BusinessEurope on myös esittänyt hyvin avoimesti harjoittamansa poliittisen strategian, jonka avulla organisaatio pyrkii välttämään sitovan työ- ja sosiaalipoliittisen EU-regulaation syntymistä. Tallinnassa toukokuussa 2007 pitämässään puheessaan BusinessEuropea edustanut Philippe de Buck nimittain kertoi kuulijoille, että BusinessEuropen käyttää strategiaan laillisesti ei-sitovien sopimusten solmimista tapauksissa, jolloin organisaatio ei ole muulla tavoin pystynyt estämään EU-tason regulaation syntymistä. EU-tason sosiaalialogi on tällöin BusinessEuropelle de Buckin mukaan väline, jonka avulla organisaatio pyrkii luomaan ”vähemmän ja parempaa regulaatiota EU-tasolla” bisnesystävällisemmän ympäristön luomiseksi Eurooppaan (BE 24/05/2007). De Buck esitti esimerkkinä tämän strategian toteuttamisesta eurooppalaisten sosiaalisten kumppanien solmiman, työssä tapahtuvaa häirintää ja väkivaltaa koskevan puitesopimuksen (emt). De Buckin mukaan sopimuksesta tuli mainio, sillä se rajoitettiin laajaksi viitekehyykseksi, joka sisälsi riittävästi ”joustavuutta” sen käytäntöön panoon; lisäksi sopimuksen käytännön toteuttaminen jätettiin yritystasoille eikä sopimusneuvotteluissa luotu uusia velvoitteita yrityksille koskien työntekijöiden informaatiota ja konsultaatiota (emt). De Buckin puheesta paistaa tyytyväisyyden lisäksi myös helpottuneisuus: ”Todelakin, jos sosiaaliset kumppanit eivät olisi päässeet sopimukseen, Euroopan komissio olisi esittänyt EU-lainsäädäntöä häirinnästä ja väkivallasta” (emt).

BusinessEuropen poliittinen toiminta regulaation ja deregulaation suhteen ei luonnollisestikaan rajoitu pelkästään työmarkkinaosapuolten väliseen sosiaa-

²¹⁵ Kyseistä ”ylettömän sääntelyn taakkaa” kuvatessaan BusinessEurope tavoittelee toisinaan jopa sen absurdisia piirteitä. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii puhe, jonka BusinessEuropea edustanut Philippe de Buck piti Brysselissä lokakuussa 2004. Puheessaan Buck totesi mm. seuraavaa: ”Irlantilaisien viime puheenjohtajakautenaan julkaiseman asiakirjan mukaan on arvioitu, että kahdeksan henkilöä työllistävässä yrityksessä viisikymmentä prosenttia yhden ihmisen ajasta menee lomakkeiden täyttelemiseen: saman asiakirjan mukaan on arvioitu, että tarpeettoman regulaation kustannukset EU:lle ovat kokonaisuudessaan suunnilleen 0.45 % Euroopan bruttokansantuotteesta tai lähes 40 miljardia euroa!” (BE 01/10/2004). Toisaalla BusinessEurope maalailleekin, kuinka ”yritykset yleensä ja erityisesti pk-yritykset tukehtuvat yli-regulaatioon” (BE 10/03/2006).

lisen kumppanuuteen, vaan organisaatio pyrkii argumentoimaan ajamansa politiikan puolesta myös laajemmin Euroopan poliittisella kentällä EU:n instituutioihin ja muihin poliittisiin toimijoihin vedoten. On mielenkiintoista havaita, että BusinessEuropen retoriikassa eurooppalaiset yritykset vertautuvat tällöin toisinaan Gulliveriin, joka on kahlittu maahan kiinni regulaation köysillä:

EU:n instituutiot voivat tehdä oman osansa innovaation ja yrittäjyyden regulatoristen rakenteiden kehittämiseksi Euroopassa. Menneinä vuosina on ollut paljon tyhjiä sanoja regulatorisen ympäristön kehittämisestä. Yritykset ovat usein saaneet vaikutelman siitä, että ne eivät koskaan pysty pysymään uusien sääntöjen jatkuvan virran perässä. UNICE käyttää Gulliveria sen havainnon symbolina, että monet yritykset ja innovaattorit on sidottu alas liian monien sääntöjen, regulaatioiden ja rajoitusten kautta (BE 19/05/2005).

BusinessEurope korostaa myös puheissaan, että eurooppalaisten yritysten menestys perustuu paitsi niiden omiin ponnistuksiin, myös "sellaiseen kulttuuriin, joka rohkaisee menestymistä siten, ettei se aseta tielle esteitä" (BE 09/12/2004b).²¹⁶ BusinessEuropen mukaan EU:n tehtävänä onkin nimenomaan antaa yrittäjille ja yrityksille "vapautta" sen sijaan, että se loisi "yletöntä byrokratiaa" ja "kohtuuttomia regulatorisia taakkoja" (BE 09/09/2004a). Tällä hetkellä ei BusinessEuropen mukaan kuitenkaan tällainen yritysystävällinen vapauden kulttuuri kukoista kunnolla: "Monilla alueilla eurooppalaiset bisnesmiehet kokevat yhä, että politiikantekijät eivät ole aivan ymmärtäneet, että Gulliver täytyy päästä irti, yritysten potentiaali täytyy vapauttaa" (BE 09/12/2004b). Tämä on BusinessEuropen mukaan ensiarvoisen tärkeää, sillä juuri "taloudellinen vapaus" mahdollistaa viime kädessä paitsi yrittäjyyden sinänsä, myös eurooppalaisten yritysten kasvun, uusien työpaikkojen luomisen sekä yritysten mahdollisuuden luoda vaurautta Eurooppaan (BE 09/09/2004a).²¹⁷

EAY:ssä BusinessEuropen esittämät taloudelliset vapausvaatimukset Gulliver-vertauksineen eivät herättäneet mainittavaa innostusta. Puhuessaan OECD:n foorumilla Pariisissa toukokuussa 2004 EAY:n pääsihteeri John Monks

²¹⁶ Mainittakoon, että BusinessEuropen mukaan yleiseurooppalaisena ongelmana on myös se, ettei yrittäjyyttä arvosteta riittävästi (BE 09/12/2004a). Tämä arvostuksen puute ilmenee BusinessEuropen mukaan siten, että monet erilaiset esteet "lannistavat orastavia yrittäjiä yrittämästä panna ideoitaan täytäntöön" (emt). Tällaiset esteet ovat sen mukaan paitsi rakenteellisia (kuten "jäykät sosiaalijärjestelmät" ja "hallinnolliset velvoitteet"), myös asenteellisia (emt). BusinessEuropen mukaan eurooppalaisessa kulttuurissa ei korosteta tarpeeksi yrittäjyyttä – toisin kuin esimerkiksi yhdysvalloissa – eivätkä eurooppalaiset ole tarpeeksi halukkaita ottamaan riskejä ja ryhtymään yrittäjiksi (BE 09/09/2008). BusinessEurope peräänkuuluttaakin "positiivisemmän lähestymistavan edistämistä" yrittäjyyttä kohtaan, ja sen mukaan erityisesti eurooppalaiset nuoret täytyy saada ymmärtämään, "miksi liiketoiminta on tärkeää yhteiskunnan kaikille osa-alueille" (BE 09/12/2004a).

²¹⁷ Todettakoon, että BusinessEurope julistaa puheenvuoroissaan toistuvasti, että Eurooppaan on luotava lisää juuri erityistä "taloudellista vapautta", joka kannustaisi ihmisiä yrittäjyyteen (katso esim. BE 09/09/2004a; BE 01/10/2004; BE 09/12/2004a). BusinessEuropen mukaan "taloudellinen vapaus" on tulevien sukupolvien vaurauden perusta, ja ihmiset tulevat yrittäjiksi "jos ja kun heillä on [siihen] vapaus sekä mahdollisuudet luoda tuottavaa yritystoimintaa" (BE 01/10/2004).

kuvasi turhautumistaan yrityslobbaajiin ja eurooppalaisiin työnantajiin seuraavasti:

Näen Brysselissä koko ajan, miten yritysten lobbaajat esittävät vastaväitteitä miltekään liiketoiminnan uudelle sääntelylle. Eurooppalaiset ja muut työnantajat ovat nostaneet esiin vaatimuksen ”byrokratian hillitsemiseksi”. Viimeaikoina esillä olleissa kuvauksissa yritykset on esitetty Gullivereina, joita rajoitukset kahlitsevat maahan. Samaan aikaan yrityslobbaajat pyrkivät esittämään ponnistelunsa yritysten sosiaalisessa vastuussa sääntelyn vaihtoehdoksi, käyttäen sitä puolustustaktiikkana uusien säännöspykälien estämiseksi (EAY 12/05/2004).

EAY painottaa puheissaan kautta linjan, että eurooppalainen integraatio sisämarkkinoineen edellyttää väistämättä uusien säännösten luomista. Eurooppalainen liike-elämä sekä muut regulaatiota vastustavat poliittiset toimijat ilmentyvät EAY:n puheissa joko ymmärtämättöminä tai välinpitämättöminä tästä seikasta: ”Perinteisesti Eurooppa-myönteinen bisnesmaailma näkee regulaation, josta suuri osa tulee Euroopasta, sitovan itsensä paikoilleen. Se ei lainkaan pysty käsittämään, että mikäli EU:ssa on heidän toivomansa sisämarkkinat, on väistämättömästi olemassa myös esimerkiksi ympäristö- ja työkysymyksiin liittyviä sääntöjä ja standardeja” (EAY 27/01/2004). EAY:n mukaan regulaation lisääminen ei johda – toisin kuin mm. BusinessEurope väittää – pienempään talouskasvuun, alhaisempaan kilpailukykyisyyteen saati korkeampaan työttömyyteen. EAY:n argumentoi näkemystään esittämällä Pohjoismaiden taloudellisen menestyksen osoituksena siitä, että regulaation tuottamat ”korkeat sosiaaliset standardit” ovat yhdistettävissä hyvään taloudelliseen suorituskykyyn (EAY 18/01/2006).

EAY:n mukaan on ymmärrettävä, että regulaatio ja deregulaatio eivät ole arvovapaita tai puhtaasti teknisiä välineitä, vaikka ”laissez-faire -ideologit” ne sellaisina esittäisivätkin (EAY 26/03/2009). Tämän tutkimuksen kannalta onkin huomionarviosta, että EAY kuvaa puheissaan regulaatiota keskeisenä Euroopan sosiaalisen mallin sekä ”sosiaalisen Euroopan” kehittämisen välineenä ilmentäen sitä kiinteästi arvoihin ja ideologioihin kytkeytyvänä poliittisena välineenä (katso esim. EAY 05/10/2005). Toisaalta on mielenkiintoista havaita, että EAY hahmottaa regulaation myös eräänlaisena demokraattisena arvona itsessään: EAY kuvaa regulaatiota keskeisenä ”osallistuvan demokratian” toteuttamistapana jonka ”uuskonservatiivit” haluaisivat häivyttää ajaessaan deregulaatiota (EAY 21/10/2004). Yleiseurooppalaisten säännösten poissaolosta hyötyisivät EAY:n mukaan kuitenkin vain ”vahvat, jotka sortavat heikkoja, rikkaat, jotka voivat kohdella köyhiä ylimielisesti, voimakkaat, jotka voivat sanella voiman kautta” (EAY 30/01/2004).

Kritisoidessaan uuden regulaation luomisen vähäisyyttä EAY:n syyttävä sormi osoittaa erityisesti EU:n komissioon mutta myös unionin jäsenmaiden hallituksiin sekä eurooppalaisiin työnantajiin. EAY:n mukaan EU:ssa on käytännössä olemassa ”sulku kaikelle uudelle sosiaaliselle regulaatiolle” antaen samalla ymmärtää, ettei se ole lainkaan tyytyväinen komission toimintaan: ”Komissio tapaa kieltää tämän, mutta asia on silti näin” (EAY 13/02/2007). Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa huomattavan voimakkaana pu-

heena nousee esiin puheenvuoro, jonka EAY:tä edustanut Reiner Hoffmann piti Luxemburgissa heinäkuussa 2007. Hoffmannin esittämän kritiikin mukaan ”Barroson komissio on harjoittanut sosiaalipolitiikasta pidättäytymistä vuosia! Sen päähuomio on bisnesympäristön kehittämisessä ja kilpailuasemien kehittämisessä yhdistettynä kauaskantoisiin liberalisaatio- ja deregulaatiopolitiikkoihin (EAY 05/07/2008).²¹⁸ Toisaalla EAY on puolestaan esittänyt, että osa EU:n jäsenmaiden hallituksista, EU:n komissio sekä useimmat eurooppalaiset työnantajat ovat täysin haluttomia kehittämään mitään ”eurooppalaisia työntekijöitä tukevia lainsäädännöllisiä toimenpiteitä”, jonka takia sosiaalinen Eurooppa on joutunut ”kaikkivoivan deregulaatio-uskon uhriksi” (EAY 03/05/2007).²¹⁹ EAY kuvaakin regulaatiopolitiikkojen ajamista nykyisessä liberalisaatiota ja deregulaatiota ajavassa poliittisessä ympäristössä ”vastavirtaan uimisenä”, mutta se on silti EAY:n mukaan tärkeää työtä, jota eurooppalaisten ay-liikkeiden täytyy tehdä ”päivästä päivään” (EAY 24/05/2004). EAY tunnustaa, että tällainen toiminta saattaa saada ay-liikkeet ja ylipäätään poliittisen vasemmiston näyttämään menneisyyteen jämähtäneiltä:

Saarnat, jotka ovat paasanneet deregulaation ylivertaisuudesta, ylettömästä liberalisaatiosta ja osakkeenomistajien arvosta yritysten ainoana päämääränä, ovat liian pitkään suhtautuneet vasemmistoon ylimielisen alentuvasti. Näille ihmisille ay-liikkeet ovat näyttäneet kiusankappaleina, epämiellyttävänä esteenä markkinoiden sujuvalle toiminnalle. Me olemme [heidän silmissään] vanhanakaisia, ikään kuin hiekanjyvä osterissa (EAY 01/04/2009).

5.5.4 Joustoturva

Vaikka joustavuudesta on puhuttu työmarkkinapolitiikassa jo kauan, työmarkkinapolitiittisten diskurssien keskiöön joustavuuspuheiden voidaan katsoa nousseen vasta 1980-luvulla (Kauppinen 2005, 194). Yhtenä keskeisimmistä tekijöistä kyseiseen joustavuuspuheen nousuun on nähtävissä OECD (Organization for Economic Co-operation and Development; Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö), joka painotti lausunnoissaan deregulaation eli sääntöjen ja määräysten purkamisen merkitystä talouskasvun vahvistamisen kannalta (emt).²²⁰

²¹⁸ Hoffmannin arvio saa taustatukea Greenwoodilta (2007, 98), jonka mukaan Barroson johtama komissio oli poliitikaltaan selkeästi uusliberalistisempi kuin edeltäjänsä Romano Prodin johtama komissio.

²¹⁹ Mainittakoon, että Galwayssa huhtikuussa 2005 pitämässään puheessaan EAY:tä edustanut John Monks esitti, että eurooppalaisten poliitikkojen ja yritysjohtajien on deregulaatiovaatimuksia lausuessaan muistettava, että ”vain noin seitsemän prosenttia sisämarkkinoiden lainsäädännön kokonaismäärästä on sosiaalista, ja siitä puolet koskee terveyttä ja turvallisuutta”; Monks jatkoi kysymällä retorisesti, mitä mieltä eurooppalainen yritys-elämä on lopusta 93 prosentista (EAY 04/04/2005a). Toisaalla EAY puolestaan on julistanut, että terveyden ja turvallisuuden liittyvän regulaation ajamisesta EAY ei aio missään tapauksessa luopua, sillä ”Työntekijät saattavat maksaa korkeimman hinnan kunnollisen regulaation puuttumisesta turvallisuudessa ja terveydessä. Jos jossain on punainen linja vedettävissä missään neuvottelussa niin se on tässä (EAY 30/01/2004).

²²⁰ On huomionarvoista todeta, että TUAC (Trade Union Advisory Committee), ay-liikkeiden neuvoo-antava elin OECD:ssä, oli hyvin kielteinen deregulaation lisäämisen suhteen. TUAC painotti, että regulaatiota oli luotu ay-liikkeiden vaatimuksesta työmarkkinoille juuri heikommassa asemassa olevien eli työntekijöiden aseman suo-

Työmarkkinapoliittisesti deregulaatio oli kuitenkin erittäin arkaluontoinen käsite, jonka vuoksi OECD alkoikin puhua neutraalimmalta ja positiivisemmalta kalskahtavasta "joustavuudesta" sisällyttäen käsitteeseen ajatuksen "kyvystä luopua totutuista toimintatavoista" sekä "sopeutumisesta uusiin olosuhteisiin" (emt, 195).²²¹

"Joustoturvasta" puolestaan alettiin puhua Euroopassa 1990-luvulla Alankomaiden ja Tanskan kehitettyä mallin, jonka avulla ne pyrkivät kehittämään kansallisten työmarkkinoittensa toimintaa (Dieckhoff & Gallie 2007, 487).²²² Alankomaiden ja Tanskan kehittämä joustoturvamalli herätti sangen nopeasti kiinnostusta Euroopan unionissa, ja nyttemmin joustoturvan käsite onkin saanut vankan jalansijan sekä Lissabonin strategian toteuttamista että Euroopan sosiaalisen mallin modernisaatiota käsittelevissä poliittisissa diskursseissa (Jepsen & Serrano Pascual 2005; Dieckhoff & Gallie 2007).²²³ Joustoturvamallin kehittäminen kytkeytyy EU:n poliittisissa puhetoissa kiinteästi paitsi työpoliittisiin, eurooppalaisten työmarkkinoiden "joustavuuden" lisäämiseen tähtääviin toimiin, myös työvoiman "aktivoimiseen" tähtääviin sosiaalipoliittisiin uudistuksiin (Jepsen & Serrano Pascual 2005, 241).²²⁴ Toisin sanoen, joustoturvan ympärillä käytävät diskurssit kytkeytyvät kiinteästi kysymyksiin työ- ja sosiaalipolitiikkojen oikeanlaisesta kehittämistavasta sekä politiikkojen keskinäisestä tasapainosta. Poliittisesti kuumimpia kiistanaiheita onkin, minkälaiseksi työ- ja sosiaalipolitiikkojen keskinäisen suhteen tulisi EU:n joustoturvamallissa muodostua. Kriittisten arvioiden mukaan etenkin unionin komissio on joustoturvaa käsitellessään painottanut käytännössä enemmän "joustoa" kuin "tur-

---

jelemiseksi, eikä sitä siksi saisi purkaa. Sen sijaan BIAC (Business Advisory Committee), työnantajien neuvoa-antava organisaatio OECD:ssä, oli vahvasti deregulaation lisäämisen kannalla (Kauppinen 2005, 195).

²²¹ Chiapellon ja Faircloughin (2002, 189) tutkimusta peilaten voidaan todeta, että kyseisen puhetavan voidaan katsoa kiinnittyvän varsin saumattomasti "kapitalismin hengen" kolmannen vaiheen esiinmarssiin, joka alkoi juuri 1980-luvulla (katso luku 5.4.2).

²²² Kyseinen politiikka on mahdollista nähdä siirtymänä ns. "vanhasta tuotantomallista" "uuteen talouteen". "Vanhassa tuotantomallissa" taloudellinen ja yhteiskunnallinen vakaus merkitsivät keskeistä vaatimusta työmarkkinoiden sujuvalle toiminnalle, ja tämän vakauden saavuttamiseksi oli välttämätöntä pyrkiä eliminoimaan epävakautta työmarkkinoilla tiukan regulaation avulla, poistamaan riskejä ja ennakoimaan tulevaisuutta. Kuten Jepsen ja Serrano Pascual (2005, 238) ovat todenneet, "uuden talouden" ajatukseen sisältyy käsitys vanhojen teollisuus- ja tuotantomallien kumoutumisesta. Tarkemmin sanoen, enää ei katsota olevan mahdollista ohjata työmarkkinoiden tapahtumia ennalta, ja toisaalta työmarkkinoilla olevat riskit nähdään väistämättöminä. Jepsen ja Serrano Pascual (emt) katsovat, että joustavuuspuheen "markkinoinen" tähtääkin juuri siihen, että ihmiset sopeutuisivat epävarmuuteen ja jatkuvasti muuttuviin olosuhteisiin; "uudessa taloudessa" riskien kanssa toimeen tuleminen ja kyky reagoida äkillisiin muutoksiin kun nähdään edellytyksenä taloudelliselle menestymiselle. Kyseisen katsantokannan mukaan yhteiskuntien ei siten tulisikaan pyrkiä poistamaan riskejä kuin tukea yksilöitä riskien hallinnassa (emt).

²²³ Jepsenin ja Serrano Pascualin (2005, 242) mukaan joustoturvan termillä on eräänlainen "made in Europe"-leima, jonka avulla eurooppalaista joustavuusdiskurssia on pyritty etäännyttämään Yhdysvalloissa käytävästä joustavuusdiskurssista.

²²⁴ Sosiaalipoliittisesti huomionarvoista on se, että joustoturvaa käsittelevissä diskursseissa sosiaalipolitiikkaa on ilmennetty eräänlaisena tuotannontekijänä, "tuottavana sosiaalipolitiikkana" (katso Jepsen & Serrano Pascual 2005, 238).

vaa”, minkä puolestaan on katsottu ilmentävän EU:n joustoturvadiskurssin yhtäläisyyttä brittiläisiin työmarkkinapoliittisiin diskursseihin (katso Hyman 2008, 25).

Tutkimusaineistoa peilaten voidaan todeta, että EAY:n ja BusinessEuropen suhtautuminen joustoturvaan on ollut pääasiallisesti positiivinen: molemmat osapuolet ovat ilmaisseet allekirjoittavansa näkemyksen, jonka mukaan joustoturvan kehittäminen on tärkeää Lissabonin strategiaan sisällytettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi (Dieckhoff & Gallie 2007). Samalla osapuolten välillä on kuitenkin kaksi merkittävää joustoturvan kehittämiseen liittyvää näkemyseroa. Ensinnäkin, BusinessEurope on ilmaissut vastustavansa voimakkaasti uuden EU-tason regulaation luomista joustoturvan kehittämisen yhteydessä, kun taas EAY on pitänyt uuden regulaation luomista välttämättömänä (katso emt, 488-489). Toiseksi, tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaitaan, että toisin kuin EAY, BusinessEurope korostaa puheissaan toistuvasti joustoturvamallien kehittämisen kansallisia lähtökohtia. Tarkemmin sanoen, BusinessEurope painottaa, että EU:n sisällä ei ole mahdollista kehittää yhtä ainoaa joustoturvamallia, vaan EU:n jäsenmaiden on itse omiin kansallisiin konteksteihinsa pohjautuen kehitettävä itselleen toimivimmat joustoturvaratkaisut.²²⁵ EAY sen sijaan ilmentää puheissaan halukkuuttaan olla mukana kehittämässä huomattavasti yhtenäisempää joustoturvamallia, jolle EU-tasolla luodut regulatiiviset raamit antaisivat tiukemman työ- ja sosiaalipoliittisen viitekehyksen. Joustoturvateema on molempien työmarkkinapuolten agendoissa erittäin korkealla, ja kysymyksen käsittelyyn molemmat osapuolet näyttävät käyttävän tutkimusaineiston perusteella paljon paitsi aikaa ja vaivaa, myös poliittista intohimoa.²²⁶ Kuten EAY:n pääsihteri John Monks totesi joustoturvasta järjestetyssä konferenssissa Brysselissä huhtikuussa 2007, kaikki joustoturvakeskusteluun kiinnittyvät kysymykset ovat ”kuumia”: ”Tämä ei ole kuiva, tekninen debatti” (EAY 20/04/2007).²²⁷

Joustoturvateeman käsittely on hyvä aloittaa tarkastelemalla puhetta, jonka BusinessEuropen edustaja Jørgen Rønne piti Brysselissä huhtikuussa 2008 järjestetyssä konferenssissa aiheesta ”Onko sosiaalinen Eurooppa vahva globalisaatiolle?”. Lainausta on verrattain pitkä mutta ansaitsee tulla tässä siteeratuksi, sillä Rønne tulee kuvanneeksi puheenvuorossaan varsin kattavasti BusinessEuropen reformipyrkimysten yleistä diskursiivista ilmentämismuotoa:

Sosiaalinen Eurooppa voi olla globalisaatiolle kyllin vahva, mutta tutkimuksen tekijät päättävät lopuksi aivan oikein, ettei Eurooppa voi levätä laakereillaan.

²²⁵ BusinessEuropen kanta on tässä yhteydessä varsin yhtäläinen EU:n komission ajamaan näkemykseen (katso Dieckhoff & Gallie 2007, 489).

²²⁶ Etenkin BusinessEurope painottaa joustoturvakysymystä puheissaan tutkimusaineiston perusteella jatkuvasti. Tutkimusaineiston käsittämistä sadasta BusinessEuropen esittämästä puheesta joustoturva mainitaan lähes joka toisessa eli 48 puheenvuorossa; EAY:llä vastaava luku on 15.

²²⁷ Mainittakoon, että EAY:n ja BusinessEuropen joustoturvaa käsittelevät puheenvuorot viittaavat toisinaan – suoremmin tai implisiittisemmin – EU:n komission marraskuussa 2006 julkistamaan Vihreään kirjaan ”Työlainsäädäntö 2000-luvun haasteiden tasalle” [COM(2006) 708 final], joka käsittelee juuri joustoturvaa sekä mm. sosiaalidialogin merkitystä joustoturvan käyttöönnotossa.

Reformipyrkimyksiin on pakko panna vauhtia, jotta Eurooppa saadaan vieläkin parempaan kuntoon. Tämä tarkoittaa sitä, että meidän on löydettävä uusia toimintaperiaatteita, jotka vastaavat globalisaation ja teknologisen kehityksen asettamiin haasteisiin. Tavoitteena ei tule olla ainoastaan työntekijöiden turvaaminen työttömyydeltä ja työttömyyden aikana, vaan ennen kaikkea myös heidän työllistävyytensä ja mukautumiskykynsä parantaminen. Kokonaisvaltaisemmalla tasolla tällaisen uuden toimintaperiaatteen perimmäinen tavoite tulisi olla työllisyyden edistämiseksi JA tuottavuuden kasvussa. Joustoturva on ratkaisu näiden tavoitteiden saavuttamiseksi, sillä sen avulla tehdään työmarkkinat joustavamiksi, investoidaan kykyjen (jatkuvaan) kehittämiseen ja houkutellaan enemmän ihmisiä työmarkkinoille. Koska joustoturva suojelee ihmisiä työpaikkojen sijaan, se on niiden pyrkimysten ytimessä, jotka tähtäävät positiivisen suhteen aikaansaamiseksi taloudellisen kilpailukyvyn ja sosiaalisen suojelun modernien muotojen välille (BE 16/04/2008).

Kuten tässä tutkimuksessa on jo useasti todettu, BusinessEuropen argumentaation kulmakivenä on sen puheissaan toistuvasti esittämä näkemys, jonka mukaan EU:n jäsenmaiden talouskasvu sekä eurooppalaisen kilpailukyvyn parantaminen ovat ehdottomia edellytyksiä sille, että Euroopan sosiaalista mallia on mahdollista ylläpitää – ja kääntäen, talouskasvu sekä kilpailukyvyn vahvistaminen edellyttävät BusinessEuropen mukaan käytännössä Euroopan sosiaalisen mallin modernisoimista siten, että tämä luo paremmat edellytykset talouskasvulle ja kilpailukyville. Joustoturvan merkitys on BusinessEuropelle tässä aivan keskeinen, sillä sen mukaan joustoturva on paitsi Lissabonin strategian keskeinen toteuttamisväline (BE 31/01/2008), myös ”avain Euroopan sosiaalisen mallin modernisoimiseen” (BE 20/04/2007). Joustoturvaa ajaessaan BusinessEurope argumentoi, että ”nopeasti muuttuvassa maailmassa” on välttämätöntä, että työmarkkinat ovat joustavia (BE 20/04/2007). Joustavia eurooppalaiset työmarkkinat eivät sen mielestä kuitenkaan ole, koska ne kärsivät liiallisista ”jäykkyyksistä” (BE 06/07/2006). Tällaisia ”jäykkyyksiä” luovat BusinessEuropen mukaan etenkin ”tiukat työsuhdeturvaregulaatiot”, jotka estävät uusien yritysten syntyä ja kasvua, vaikeuttavat muutoksiin mukautumista ja hillitsevät tuottavuuden kasvua (emt). Tämän vuoksi BusinessEuropen mukaan onkin ensiarvoisen tärkeää luoda ”hyvin suunniteltuja joustoturvapolitiikkoja”, jotka parantaisivat Euroopan kykyä muutosten ennakoimiseen ja omaksumiseen ja sitä kautta vahvistaisivat Euroopan kykyä luoda talouskasvun ja uusien työpaikkojen luomiseen (BE 05/07/2007). Kyseisten muutosten hallinta edellyttää BusinessEuropen mukaan uusia välineitä sosiaalisten suojelun järjestelmien ja taloudellisen joustavuuden yhdistämiseksi, ja sille joustoturva on juuri tällainen väline; organisaatio julistaa joustoturvan käsitteen olevan niiden pyrkimysten ytimessä, jotka tähtäävät ”positiivisen yhteyden palauttamiseksi kilpailukyvyn ja sosiaalisen suojelun välille” (BE 05/07/2007; BE 06/07/2006).

On syytä huomioda, että BusinessEurope ei ilmennä joustoturvaa puheissaan ainoastaan teknisenä välineenä, vaan sen mukaan joustoturvamalli merkitsee myös kokonaisvaltaisempaa ”ajattelutavan muutosta”; sen sijaan että poliittisilla toimilla pyrittäisiin ainoastaan varjelemaan eurooppalaisia työpaikkoja, niitä pyrittäisiin luomaan lisää (katso BE 20/04/2007). Toisaalta tätä kokonaisvaltaisuutta kuvaa myös se, mitä joustoturvamallien tehokas kehittäminen BusinessEuropen mukaan edellyttää: joustavia työlakeja, tehokkaita ja aktiivisia

työmarkkinapolitiikkoja sekä laajoja elinikäisen oppimisen järjestelmiä sekä ”työllisyys-ystävällisiä” sosiaalisen suojelun järjestelmiä (BE 31/01/2008). BusinessEurope korostaa toistuvasti, että tällainen malli voi luoda eurooppalaisille yrityksille ja työntekijöille ”win-win -tilanteen”, josta hyötyvät molemmat osapuolet (katso esim. BE 20/04/2007; BE 18/10/2007; BE 19/05/2009). Eurooppalaisilla sosiaalisilla kumppaneilla onkin BusinessEuropen mukaan tärkeä rooli joustoturvan kehittämisessä ja se julistaa toivovansa EAY:n kanssa käymensä neuvottelujen olevan tuloksellisia (BE 21/05/2007; BE 20/10/2006).

Kuten tässä tutkimuksessa on jo aiemmin havaittu, BusinessEurope painottaa puheissaan yleisesti ottaen kautta linjan Euroopan sosiaalisen mallin modernisaatioon tähtäävien reformien implementoinnin kansallisia lähtökohdaisuuksia. Joustoturvakysymys ei ole tässä suhteessa poikkeus. BusinessEuropen mukaan joustoturvamallien käytäntöönpano edellyttää laajoja kansallisia strategioita, jotka sisältävät ”oikeanlaisen yhdistelmän taloudellisia ja sosiaalisia toimenpiteitä edistämään työpaikkojen luomista ja auttamaan ihmisiä maksimoimaan mahdollisuutensa työmarkkinoilla” (BE 20/04/2007). Tällaisia strategioita luotaessa on sen mukaan otettava huomioon EU:n jäsenmaiden erilaiset piirteet, eikä yhtä kaikille maille sopivaa joustoturvamallia ole olemassa (katso esim. BE 20/04/2007; BE 06/07/2006). Euroopan unioni voi BusinessEuropen mukaan joustoturvamallien käyttöönottoa muun muassa tarjoamalla jäsenmailleen viitekehukset, jotka ohjaavat niiden kansallisia toimia (BE 06/07/2006). Toisaalta EU voi BusinessEuropen mukaan toimia myös eräänlaisena kommunikaatiovälineenä, jonka kautta jäsenmaat voivat vaihtaa kokemuksiaan erilaisien joustoturvamallien soveltamisesta ja sitä kautta löytää itselleen parhaat joustoturvamalliratkaisut (BE 06/07/2006).

EAY on puheissaan todennut, että se ei periaatteellisesti ole joustoturvaa vastaan, ja että joustavuuden lisääminen eurooppalaisella työkentällä on todennäköisesti välttämätöntä Lissabonin strategiaan sisällytetyjen päämäärien saavuttamiseksi; samalla EAY kuitenkin yleensä toteaa myös haluavansa varmistaa, että joustoturva ei merkitse eurooppalaisten standardien purkua saati uhkaa työntekijöille ja eurooppalaisille hyvinvointimalleille (katso esim. EAY 08/07/2004; EAY 03/07/2007). Huomionarvoista onkin, että periaatteellisesta hyväksynnästäan huolimatta EAY keskittyy joustoturvaan liittyvissä puheenvuoroissaan toistuvasti käsittelemään siitä mahdollisesti aiheutuvia negatiivisia seurauksia eurooppalaisille työntekijöille. Esimerkiksi Tukholmassa toukuussa 2005 pidetyssä ruotsalaisen ay-liikkeen kongressissa John Monks lausui: ”En ole negatiivinen joustoturvan suhteen. Tahdon vain saada keskustelun takaisin niiltä, jotka haluavat keskittyä työsuhdeturvan ja työttömyysetuuskien vähentämiseen ja niiltä, jotka antavat vaikutelman siitä että patkätökysymyksen käsitteleminen merkitsee säännöllisen työn tekemistä epäsäännöllisemmäksi” (EAY 08/05/2007).

Toisaalta EAY kuvaa puheissaan usein myös pelkoja, joista joustoturva saattaa luoda eurooppalaisille työntekijöille. EAY:n mukaan työntekijöiden pelonaiheena on muun muassa se, että joustoturva aiheuttaisi säännöllisten töiden häviämisen sekä työttömyysturvan, työlakien ja työntekijöiden erottamissuojan

oleellisen heikkenemisen (katso esim. EAY 23/10/2007; EAY 29/10/2007).²²⁸ EAY korostaa toistuvasti, että joustoturva ei saa tarkoittaa ainoastaan työntekijöiden joustavuutta vaan myös näille tarjottavaa turvaa (katso esim. EAY 22/01/2009). EAY julistaakin "olevansa varuillaan lähes muodikkaan joustoturvan termin suhteen", sillä se voisi käytännössä tarkoittaa huonompaa työsuhdeturvalainsäädäntöä ja rajoitettuja työttömyysetuisuuksia (EAY 17/03/2007).²²⁹ Tämän vuoksi joustoturvan toimiminen käytännössä edellyttää EAY:n mukaan paitsi eurooppalaisten ay-liikkeiden ja työnantajien tiivistä työmarkkinapoliittista yhteistyötä (emt), myös eurooppalaisten poliitikkojen panostusta sosiaaliturvan kehittämiseen (EAY 20/04/2007; katso myös esim. EAY 24/11/2009).²³⁰

Mielenkiintoinen yksityiskohta työmarkkinaosapuolten käymässä joustoturvakeskustelussa on kysymys niin sanotusta "elinikäisestä oppimisesta". Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaintaan, että BusinessEurope korostaa "elinikäistä oppimista" puheenvuoroissaan johdonmukaisesti tärkeänä osana joustoturvamallin kehittämistä muun muassa työvoiman aktivoiminnin ja liikkuvuuden edistäjänä (katso esim. BE 20/04/2007; BE 29/02/2008; BE 06/05/2008a). EAY:n kanta "elinikäiseen oppimiseen" näyttää sen sijaan huomattavasti ristiriitaisempaan. Vaikka EAY:n ilmentämä asenne "elinikäiseen oppimiseen" näyttäytyy yleisesti ottaen sangen myönteisenä (katso esim. 04/04/2005a; EAY 05/10/2005; EAY 08/07/2004), organisaatio on myös esittänyt varsin skeptisiä arvioita sen suhteen. Esimerkkeinä kyseisestä ristiriitaisuudesta voidaan nostaa esille EAY:n presidentin Wanja Lundby-Wedinin puhe englantilaisen ay-liikkeen TUC:n kongressissa Brightonissa syyskuussa 2007

²²⁸ EAY on myös kuvannut mielenkiintoisesti, miten joustoturvan ympärillä pyörivä keskustelu saattaa syyllistää vakituisen työpaikan omaavia ihmisiä: "Mikä pahempaa, on syytöksiä jotka esittävät, että jos sinulla on vakituinen työpaikka, olet sisäpiiriläinen, joka pitää nuoret, maahanmuuttajat ja naiset joko ulkona työelämästä tai pätkätoissa. Olet jonkinlainen etuoikeutettu henkilö, vaikka työsi olisi vähän arvostettua ja pienipalkkaista. Johtopäätöksenä on, että sinun pitäisi tuntea syyllisyyttä ja luopua työturvastasi ja eduistasi. Kaikki tämä uhkaa saattaa joustoturvan huonoon valoon monien ay-liikkeiden jäsenten silmissä" (EAY 29/10/2007).

²²⁹ Mainittakoon, että EAY on kuvannut joustoturvan "muodikkuutta" myös toisaalla hieman humoristiseen sävyyn. Puhuessaan tanskalaisen ay-liikkeen kongressissa Kööpenhaminassa lokakuussa 2007 John Monks veisti: "Hollantilaiset väittävät toisinaan, että he ajattelivat sitä ensin mutta yleinen käsitys on se, että joustoturva keksittiin Tanskassa. Nyt se on tullut muodikkaimmaksi käsitteeksi Brysselissä ja Euroopan unionissa yleensä, trendikkäimmäksi ja parhaimmaksi tuotteeksi Euroopan työ- ja työllisyysministerien keskuudessa. Lyön vetoa että ette tienneet olevanne moisia muoti-ikoneita" (EAY 29/10/2007).

²³⁰ EAY:n mukaan tämä on tärkeää erityisesti siksi, että yhä useammat työnantajat pyrkivät välttämään työ- ja työsuhdeturvan tarjoamista työntekijöille (EAY 20/04/2007). EAY korostaa, että "Kaikkia riskejä ei saa asettaa työntekijöille, muistaen että puhumme enimmäkseen suojattomista ryhmistä, kuten naisista ja maahanmuuttajista" (emt). BusinessEurope ei luonnollisestikaan ole hyväksynyt EAY:n esittämää kritiikkiä eurooppalaisia työnantajia kohtaan. BusinessEuropea edustanut Philippe de Buck lausui joustoturvaa käsitelleessä konferenssissa huhtikuussa 2007, että "Ay-liikkeet väittävät usein, että joustoturvaa käsittelevissä keskusteluissa painotetaan liiaksi joustavuutta, pääasiassa yritysten hyödyksi. Sallikaa minun tehdä tämä selväksi: työnantajat eivät halua rajoittaa joustoturvakeskustelua palkkaamis- ja erottamiskäytännöihin. Hyväksymme täysin sen, että uusien turvamuotojen tarjoaminen työntekijöille on osa joustoturvareseptiä" (BE 20/04/2007).

sekä EAY:n pääsihteerin John Monksin puhe Brysselissä saman vuoden huhtikuussa. TUC:lle pitämässään puheessaan Lundby-Wedin painotti, että eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittämisessä avainasemassa ei ole ainoastaan joustot vaan myös turvat: "Turva tarkoittaa sitä, että jos menetän työni, on olemassa työttömyysvakuutus joka tarjoaa minulle turvan tai tuloa. Ja turva tarkoittaa, että vastaanotan koulutusta, joka auttaa minua saamaan taitoja, joita tarvitaan uuteen työhön. Kyse on mahdollisuudesta elinikäiseen oppimiseen – kaikille" (EAY 12/09/2007). Monksin Brysselissä esittämä kuvaus "elinikäisestä oppimisesta" oli puolestaan huomattavasti karumpi: "Usein näyttää siltä, että viesti työntekijöille kuuluu 'luovu työturvastasi vastineeksi työllisyysturvasta'. Ensimmäinen kohta on tarkka – työpaikkasi menetyks – toinen on epätarkka. Mikä se on? Elinikäinen oppiminen – käsite, joka herättää pelkoa monien työntekijöiden sydämissä, varsinkin jos he eivät olleet tähtiä koulussa. Luovu eduistasi, jos et ota vastaan vaihtoehtoja työtä, vaikka se on alemman mittapuun työtä heikommalla palkalla ja ehdoilla kuin joihin olit tottunut?" (EAY 20/04/2007). Monks jatkoi:

Helppo erottaminen johtaa liialliseen joustavuuteen ja suojattomuuteen. Näitä pelkoja ruokitaan lausunnoilla, kuten "kukaan tänä päivänä työnsä aloittava ei voi odottaa työpaikkaa loppuelämäkseen". Todellako? Entä lääkärit, opettajat – jopa Euroopan komission virkamiehet – ja kaikki muut työt, joihin vaaditaan pitkät koulutautumisajat. Ja monia muitakin on. Jos työntekijöitä suostutellaan koulutautumaan ja uudelleen koulutautumaan tekemään vaikeita asioita, työturva – enkä tarkoita saman asian tekemistä – on usein osa diiliä. Jos yleiseksi politiikaksi tulee työsuhteiden kääntäminen irtosuhteiksi, älkää yllättykö jos on vastarintaa (emt).²³¹

5.6 Kapitalismi ja kapitalismin kritiikki osapuolten vuoropuhelussa

EAY:n ja BusinessEuropen käymää vuoropuhelua Euroopan sosiaalisesta mallista on edellä tarkasteltu luomalla katsaus toimijoiden esittämiin näkemyksiin Euroopasta, Euroopan unionista sekä Euroopan sosiaaliseen malliin kiinnittyvistä muutospaineista ja -pyrkimyksistä. Niin olennaista kuin kyseisten teemojen ja niitä käsittelevien diskurssien käsittely tässä tutkimuksessa onkin, ne eivät vielä yksinään riitä kokonaisvaltaisen kuvan luomiseksi siitä laaja-alaisesta ja moniulotteisesta vuoropuhelusta, jota EAY kävi BusinessEuropen kanssa Euroopan sosiaalisesta mallista tutkittavana aikajaksona vuosina 2004-2009.

Syitä "kapitalismin ja kapitalismin kritiikin" käsittelemiseen erillisenä tutkimuksellisenä osiona on kaksi. Ensinnäkin, kuten tässä tutkimuksessa on havaittu, EAY:n diskursiivisessa toiminnassaan käyttämä pääkehys, uusliberalismi, tarjoaa sille metanarratiivin eli käsitteellisen viitekehyksen, jonka kautta

²³¹ Mainittakoon, että toisaalla John Monks on ironisoinut joustoturvakeskustelua toteamalla, että "Brysselistä on kuulunut tyhmiä lausuntoja, joiden mukaan kukaan ei voi odottaa työpaikkaa loppuelämäkseen. Olen huomauttanut, että tämä ei näytä koskevan Euroopan komission virkamiehiä!" (EAY 29/10/2007).

organisaatio kehystää puheitaan Euroopan sosiaalisesta mallista käytävissä aladiskursseissa. Kyseisen pääkehysten kielellisen ilmentämisen yksityiskohdaisempi analysointi on tarpeen, mikäli halutaan hahmottaa tarkemmin EAY:n puheissaan käyttämää diskursiivista narratiivia eli ”yhteistä tarinaa”, jota organisaatio pyrkii kertomaan paitsi omille jäsenilleen ja muille kuulijoille, mahdollisesti myös potentiaalisille liittolaisilleen. Toiseksi, tutkimusaineiston aikajanan loppupuolelle vuosille 2007-2009 osuneen maailmanlaajuisen finanssikriisin voidaan katsoa näyttäneen Euroopan poliittisessa diskurssiavaruudessa eräänlaisena diskontinuiteettina tai ”murtumana”, jolloin nykyisen kapitalistisen talousjärjestelmän toimivuus kyseenalaistettiin paitsi kansalaisten ja median, myös useiden eri poliittisten toimijoiden taholta (katso Torfing 2005; vertaa Hermann & Mahnkopf 2010). Toisin sanoen, finanssikriisin voidaan nähdä vaikuttaneen yleiseen poliittiseen diskurssiin siten, että se särki ainakin hetkellisesti totunnaisten kielenkäyttötapojen hegemonian avaten samalla poliittista puheavaruutta (katso Fairclough 1995, 94). Tämän seikan havaitaan ilmenevän varsin selkeästi tarkasteltaessa EAY:n ja BusinessEuropen esittämiä puheenvuoroja finanssikriisin yhteydessä: molemmat osapuolet esittivät tutkimusaineistoa peilaten kaikkein paatoksellisimmat ja ideologisesti latautuneimmat puheenvuoronsa pyrkiessään pureutumaan kapitalistisen talousjärjestelmän ytimeen, toimivuuteen ja oikeutukseen.

Tutkimus siirtyy seuraavaksi tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin EAY:n puheissaan toistuvasti esittämää kritiikkiä ”uudeksi kapitalismiksi” nimittämäänsä nykyaikaisen kapitalismin muotoa kohtaan (5.6.1), jonka jälkeen huomio kiinnitetään osapuolten finanssikriisin yhteydessä esittämiin puheenvuoroihin (5.6.2).

5.6.1 ”Uusi kapitalismi”

EAY esittää puheenvuoroissaan toistuvasti kritiikkiä nykyaikaista kapitalismia kohtaan, jota se toisinaan nimittää ”uudeksi kapitalismiksi”. Diskurssianalyytisesti katsottuna ”uusi kapitalismi” on sangen mielenkiintoinen termi, sillä sen avulla EAY kuvaa puheissaan poliittisia ja ideologisia muutoksia, joita kapitalistisissa yhteiskunnissa on sen mukaan tapahtunut viimeisten vuosikymmenien aikana. Näin ollen ”uuden kapitalismin” termi on varsin olennainen elementti organisaation tavassa esittää puheittensa kautta kuulijoilleen narratiivista ”yhteistä tarinaa” siitä, miten nykyiseen yhteiskunnalliseen tilaan on ajautettu. Toisaalta ”vanhan” ja ”uuden” kapitalismin välisiä työmarkkinapoliittisia eroavaisuuksia ilmentämällä EAY:n voidaan katsoa myös harjoittavan organisaationsa sisällä erityistä identiteettipolitiikkaa (katso Torfing 2005, 23-24): ”vanhaa” ja ”uutta” kapitalismia kuvaamalla EAY:n nimittäin havaitaan kuvaavan paitsi eurooppalaisten ay-liikkeiden historiallista perustaa, myös niiden yhteisesti kohtaamaa nykyisyyttä, joka näyttää uudenlaisten poliittisten kulttuurien, toimintaympäristöjen, haasteiden ja vastustajien kohtaamisena.²³²

²³² Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa mielenkiintoisena havaintona nousee esille se, että BusinessEurope ei näytä juurikaan käyttävän kapitalismin termiä puheissaan. Tut-

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa on mielenkiintoista havaita, että EAY esittää kapitalismin "vanhaa" ja "uutta" aikakautta erottavana merkittävänä tekijänä ideologisen vaihtoehdottomuuden. Tarkemmin sanoen, "vanhan kapitalismin" aikakaudella kapitalistisen ideologian vaihtoehdoksi nähtiin yleisesti sosialismi, kun taas "uuden kapitalismin" aikakaudella ideologisena vaihtoehdona ei enää nähdä sosialismia sen enempää kuin mitään muutakaan ideologiaa. Vaikka niin sanottua "vanhaa kapitalismia" ei EAY:n puheissa yksityiskohtaisesti juurikaan kuvata, tutkimusaineiston perusteella voitaneen sanoa EAY:n antavan ymmärtää, että kyseinen aikakausi kesti toisen maailmansodan jälkeisestä ajasta 1980-luvulle asti (katso esim. EAY 14/11/2006a; EAY 16/04/2008). Näin ollen suuri osa eurooppalaisten ay-liikkeiden jäsenistä syntyi ja eli nuoruutensa "vanhan kapitalismin" aikana, oppien hahmottamaan maailmaa kahden ideologisesti erilaisen talousjärjestelmän välisen vastakkainasettelun kautta: "Meidät kasvatettiin aikana, jolloin periaatteessa taipumuksena oli hahmottaa yhteiskunta kapitalistisena tai sosialistisena. Käytännössä asiat eivät koskaan olleet niin yksinkertaisia [...] mutta filosofisia ja poliittisia väittelyitä usein kehysti kaksi suurta vastapuolta. Ihmiset kallistuivat puolelle tai toiselle" (EAY 27/05/2009). Sittemmin asiat EAY:n mukaan muuttuivat: "[...] kapitalismi on muuttunut hyvin merkittävällä tavalla, ja yleisesti ottaen vasemmistolla on siihen vähän intellektuelleja, filosofisia tai poliittisia vastauksia, ainakaan vielä" (EAY 14/11/2006a).

Mennyttä aikakautta edustanut kapitalismin muoto siirtyi EAY:n mukaan hiljalleen syrjään nykyaikaa ilmentävän "uuden kapitalismin" tieltä. Siirtymän ensimmäinen askel otettiin sen mukaan 1980-luvulla, jolloin tapahtui pääomamarkkinoiden yleismaailmallinen vapauttaminen (katso EAY 16/04/2008). Sitä seurasivat 1980- ja 1990-lukujen taitteessa tapahtuneet Berliinin muurin murtuminen ja Neuvostoliiton romahdus, mikä EAY:n näkemyksen mukaan merkitsi sitä että kapitalismista muodostui käytännössä ainoa todellista valtaa omaava ideologia (katso EAY 23/10/2007).²³³ Vaihtoehtoisten ideologioiden häviäminen eivät EAY:n mukaan kuitenkaan vielä yksistään merkinneet siirtymistä "vanhan" kapitalismin aikakaudesta "uuteen" kapitalismiin, vaan siirtymä "uuteen" kapitalismiin edellytti sen mukaan myös merkittäviä muutoksia itse kapitalistisen järjestelmän sisällä (EAY 14/11/2006a). EAY esittää kapitalismissa tapahtuneet muutokset erittäin laaja-alaisina: muutokset ovat sen mukaan tapahtuneet niin pankki- ja rahoitussektorilla kuin myös poliittisella kentällä sekä työmarkkinasektorilla. Tutkimusaineistoa peilaten voitaneen todeta, että suurimpana yksittäisenä tekijänä tässä muutosprosessissa on EAY:n näkemyksen mukaan ollut erityisen "finanssikapitalismin" nousu perinteisen "teol-

---

kimusaineistoon sisältyvistä sadasta puheesta termi "kapitalismi" esiintyy vain kolmessa puheenvuorossa, ja silloinkin vain ohimennen. "Markkinatalouden" termiä organisaatio käyttää hieman useammin, eli joka kymmenennessä puheessaan.

233

Mainittakoon, että EAY on julistanut, että: "Kommunismien romahdettua omiin sisäisiin ristiriitoihinsa pääomalla on ollut koko maailma enemmän tai vähemmän jalkojensa alla. Se voi mennä useimpiin paikkoihin etsimään parhaita tuottoja. Se ei pelkää mitään – ei ole kilpailevaa järjestelmää, joka uhkasi sen riistoa (EAY 14/11/2006a).

lisuuskapitalismin” vastakohdaksi (katso esim. EAY 23/10/2007).²³⁴ EAY:n mukaan 1980-luvulta lähtien alkaneet muutosprosessit regulaatiossa ja teknologisessa kehityksessä ovat vaikuttaneet valtavasti finanssimarkkinoiden toimintatapaan, pankkien rooliin sekä uusien investointimuotojen nousuun (EAY 14/11/2006a). Lisäksi huomattavana tekijänä ”uuden” kapitalismin nousussa on ollut talouselämän tunkeutuminen yhä syvemmälle politiikan alueelle, jonka tuloksena keskusta-vasemmistolaisetkin hallitukset ovat siirtyneet toimissaan enemmän oikealle ja toteuttaneet talouselämän ajamia politiikkoja (EAY 16/04/2008).²³⁵

Huomionarvoista ”uutta kapitalismia” tarkasteltaessa on se, että EAY kuvaa sitä Euroopan ulkopuolelta tulevana ideologiana, joka uhkaa muun muassa eurooppalaisia hyvinvointijärjestelmiä, yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta, työntekijöitä ja työmarkkinasuhteita sekä laajemmin ottaen itse demokratiaa (EAY 14/11/2006a; EAY 14/11/2006b; EAY 03/07/2007; EAY 16/04/2008). ”Uuden kapitalismin” syntysijana ja lähtöpaikkana EAY näkee Yhdysvallat: ”Amerikkalaiset bisnesmetodit ovat syöpymässä Eurooppaan. Chicagon taloustiedettä ja republikaanisia arvoja viedään maasta monikansallisten yhtiöiden ja bisneskoulujen kautta evankelisella hartaudella” (EAY 01/04/2005). Tällaiset ”bisnesmetodit” muodostavat EAY:n mukaan vakavan uhan koko Euroopalle: ”Olemme kohtaamassa osakkeenomistajien haluille perustuvan globaalien kapitalismin uuden muodon; ahneen; aggressiivisen; lyhytkestöisen. Ovat he oligarkkeja tai sijoitusrahastoja, heidän päämääränään on voittojen maksimointi taloudellisista, sosiaalisista tai työhön liittyvistä seurauksista välittämättä” (EAY 14/11/2006b).

”Uuden kapitalismin” nousu on EAY:n esittämän kritiikin mukaan vaikuttanut eurooppalaiseen yritysmaailmaan työntekijöiden kannalta katsottuna erittäin negatiivisesti. EAY:n mukaan ”uusi kapitalismi” on muun muassa lisännyt lomautuksia, tilapäistyöntekijöiden käyttöä sekä ulkoistamisia (EAY 14/11/2006a). Keskeisenä ilmiönä tässä muutoksessa on ollut EAY:n mukaan se, että osakkeenomistajien eduista huolehtiminen – eli käytännössä osakkeiden arvon nostaminen – on muuttunut yritysten tärkeimmäksi toiminnaksi. Toisin sanoen, ”osakkeenomistajien arvon” huolehtimisesta on tullut yritysten ”en-

²³⁴ On syytä mainita, että EAY käyttää puheissaan ”uutta kapitalismia” ja ”finanssikapitalismia” käytännössä toistensa synonyymeinä (katso esim. (EAY 03/07/2007; EAY 19/03/2007). Tässä tutkimuksessa käytetään selvyuden vuoksi termiä ”uusi kapitalismi” paitsi silloin, kun kyseessä on suora lainaus EAY:n puheesta.

²³⁵ Talouselämän ja politiikan välisten kytkösten lujittuminen on EAY:n mukaan yleismaailmallinen ilmiö, joka on selvimmän havaittavissa anglosaksisissa maissa kuten Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Tätä ilmiötä EAY:n pääsihteeri John Monks kritisoi kovin sanoin huhtikuussa 2008, finanssikriisin alettua todenteolla ta: ”Uusi Labour heitti suojaviittansa Lontoon Cityn ympärille, mitä se ei olisi koskaan tehnyt teollisuuden hyväksi. Lontoon finanssipalvelujen turvaaminen oli yksi Gordon Brownin viidestä kokeesta, jotka Iso-Britannian tulisi suorittaa ennen liittymistä euroon. Mitään muuta teollisuudenalaa ei mainittu. Poliitikalla ja Cityllä on läheiset yhteydet. Valtio myöntää suuria konsultaatiopalkkioita. Cityn lipevät veikot ovat pääministerin luotettuja neuvonantajia, ja viimeisin heistä työskentelee nyt JP Morganilla. Amerikassa kasinokapitalistien toimet ovat repineet monilta hyviltä amerikkalaisyrityksiltä sisukset ja jättäneet ne anorekteiksi ja voimattomiksi. Ja samaan aikaan Wall Streetin pojat ovat amerikkalaisen politiikan päärahoittajia ja kandidaatteja presidentinvaaleissa” (EAY 16/04/2008).

simmainen, toinen ja viimeinen velvoite” (EAY 16/04/2008). Käytännössä tämä ilmiö vaikuttaa EAY:n mukaan yrityksiin siten, että yritysten toiminnasta tulee entistä lyhytnäköisempää niiden pyrkiessä nostamaan osakkeidensa arvoa keinoitekoisesti ylöspäin, mikä puolestaan vaikeuttaa yritysten todellisia ydintoimintoja kuten tutkimusta, tuotekehittelyä, innovaatiota sekä pitkän aikavälin investointien toteuttamista (emt).²³⁶ EAY on myös esittänyt, että yritysten pyrkimys korkeisiin tuottoihin puolestaan johtaa väistämättä paineisiin painaa työntekijöiden palkkoja ja työehtoja alaspäin; ja vaikka näin ei tapahtuisikaan, osakkeenomistajat eivät EAY:n mukaan ole kiinnostuneita yritystoiminnan pitkäaikaisesta kehittämisestä tai työntekijöihin panostamisesta, mikä puolestaan heikentää työntekijöiden sitoutumista yritykseensä ja heidän halukkuuttaan kehittää kykyjään yritystään varten (EAY 14/11/2006a). Lisäksi ”uusi kapitalismi” on EAY:n mukaan leventänyt työntekijöiden ja yritysjohton välistä kiihkoa ennennäkemättömän laajaksi siten, että samalla kun työntekijätason asemia, palkkoja ja etuisuuksia on pyritty painamaan alaspäin, yritysten johtotasot nostavat alati suurempia palkkoja ja bonuksia (katso EAY 14/11/2006a; EAY 16/04/2008).²³⁷

”Uuden kapitalismin” nousu on EAY:n mukaan vaikuttanut huomattavasti myös työmarkkinasuhteisiin. Eräs suurimmista tämän muutosprosessin ilmiöistä on EAY:n mukaan ollut pankki- ja rahoitusyhtiöiden merkityksen ja vaikutusvallan huikea kasvu. Siinä missä ennen oli General Motors, on nykyään Goldman Sachs: ”Muistan kysyneeni joukolta eurooppalaisten ay-liikkeiden edustajia, ’tietääkö kukaan teistä mitä Goldman Sachs tekee?’ Vastauksena oli hiljaisuus. Tapanamme oli nähdä modernin kapitalismin titaaneina GM:n, Boeingin, Volkswagenin jne. Nykyään ne ovat Goldman Sachsin kaltaiset Wall Streetin pankit, jotka pitävät kiinni vallankahvasta” (EAY 16/04/2008).²³⁸ Tällä muutoksella on ollut suuri vaikutus työmarkkinasuhteisiin: ”Emme ehkä aina pitäneet siitä, mutta Ford Motor Companyn kanssa tiesimme missä olimme. Goldman Sachs sen sijaan on vieras maa ja sijoitusrahastot ovat toisessa universumissa” (EAY 14/11/2006a).²³⁹ EAY:n mukaan yritysmaailmassa tapahtuneet

²³⁶ Tähän viitaten John Monks on todennut: ”Olin hiljattain väittelemässä tästä asiasta Lontoon Cityssä. Pankkiiri vahvisti näkemykseni vastatessaan, että pitkäkestoinen investointi [yritykseen] on väärin mennyt lyhytkestoinen investointi” (EAY 16/04/2008). Monks jatkoi nimittämällä tätä ”irtosuhteita harrastavaksi yhden yön kapitalismiksi” (emt).

²³⁷ Yhdeksi tilanteesta kärsivistä tahoista EAY nimeää työntekijöiden tot: ”Aikoinaan johtajien palkkiot olivat jossain suhteessa muiden työntekijöiden palkkoihin ja he olivat samassa eläkerahastossa. Nämä yhteydet ovat menneet ja muiden seikkojen ohella se vaikuttaa monien työntekijöiden eläkerahastojen heikkenemiseen” (EAY 14/11/2006a).

²³⁸ Mainittakoon, että EAY on esittänyt ”uuden kapitalismin” vaikuttaneen suuresti myös kieleen ja puhetauluihin, mikä on osaltaan vaikeuttanut ay-liikkeiden pyrkimystä ymmärtää nykyaikaista kapitalismia. Erityisesti pankkien ja rahoituslaitosten käyttämät termit ovat EAY:n mukaan nykyään ”kuin vierasta kieltä” (EAY 16/04/2008), ja se kehottaaakin ay-liikkeitä opettelemaan tätä kieltä, jotta ne saisivat edes paremman käsityksen siitä mitä pankki- ja rahoitussektoreilla tehdään (EAY 14/11/2006a).

²³⁹ EAY myöntää, että sijoitusrahastot eivät sinänsä ole mikään uusia asia, mutta niiden koko ja merkitys ovat kasvaneet suuresti. Tässä yhteydessä EAY tuo esille sen, että

muutokset ovat olleet niin ”nopeita ja syviä”, että ay-liikkeillä on nykyään usein vaikeuksia edes löytää yrityksistä toista neuvotteluosapuolta (emt). EAY on kuvannut tätä ongelmaa tavalla, joka ansaitsee pitkäkhön lainauksen:

Kohtaamme usein ongelman, jossa yrityksiä kontrolloivat rahastojohtajat eivät itse asiassa pidä itseään työnantajina. Harvoissa järjestelmissä heidät määritellään työnantajiksi, eikä heillä ole työnantajille kuuluvia laillisia velvoitteita. Gate Gourmet’n tapauksessa yritys kielsi johdon päätöksillä olevan mitään tekemistä Texas Pacificin kanssa, vaikka se tunnusti omaisuudenhoitovelvollisuutensa sijoitusyhtiötä kohtaan. Melkein sanoin ”emoyhtiö”. Menneinä aikoina olisin voinut käyttää sitä täsmällisenä ja oikeudellisenä määritelmänä, mutta uudet investointirahastot eivät ole ”emoja”. Ne haluavat johtaa lastensa elämää mutta ne eivät ole emoja...tai työnantaja. Me olemme siten näkemässä työntekijän ja työnantajan välisen sosiaalisen yhteyden eroamista entistä loitommas. Tämä suhde, joka juontaa juurensa teollisuusvallankumoukseen ja vielä kauemmas, on tuottanut kerroksittain työlakeja sekä, mikä myös on tärkeää, laajat sosiaaliset oikeudet ja velvollisuudet sisältävän kulttuurin. Uusi kapitalismi ei tahdo mitään tällaista. Se tahtoo olla villi ja vapaa, ilman velvollisuuksia. Vanhoina aikoina, jolloin ay-liikkeet ymmärsivät – etenkin Pohjois-Amerikassa – että yrityskampanjointi voi olla lakkoilua tehokkaampaa, me saimme eräitä huomattavia tuloksia. Mutta entä jos perimmäinen omistaja on sijoitusrahasto? Voiko silloin mennä varsinaiseen yhtiökokoukseen lobbaamaan, kuten me teimme omassa yrityskampanjassamme? Voiko silloin järjestäytyä muiden tyytymättömien osakkeenomistajaryhmien kanssa, kuten me teimme silloin? Ei ole helppoa (emt).

Eurooppalaisten ay-liikkeiden ongelmana on ollut EAY:n mukaan se, että ne eivät ole ymmärtäneet tarpeeksi hyvin nykyaikaista kapitalismia: ”’Tunne vihollisesi’, käskee Raamattu. Me emme tunteneet. Ajattelimme yhä vanhoja teollisuusjättiläisiä vihollisina ja toisinaan kenties kumppaneina. Ne olivat kuitenkin olleet uusien finanssikapitalistien komennossa suuremmissa määrin kuin koskaan aiemmin” (EAY 16/04/2008).²⁴⁰ Onkin huomionarvoista, että EAY ei näytä syyttävän nykyisestä tilanteesta niinkään työnantajia, vaan sen kritiikin kohteena on ennen kaikkea ”uudeksi kapitalismiksi” tai ”finanssikapitalismiksi” nimittämänsä nykyaikainen talousjärjestelmä. Toisin sanoen EAY vaikuttaa myöntävän, että globaalien markkinavoimien paineet ja vaatimukset vaikuttavat yrityksiin ulkoa päin niin vahvasti, ettei työnantajilla ole toimissaan juurikaan vaihtoehtoja (katso EAY 16/04/2008). Käsillä olevan tutkimuksen kannalta on mielenkiintoista huomioda, että kyseisestä tilanteesta kärsii EAY:n mukaan muun muassa sosiaalinen kumppanuus, sillä ”sosiaalinen kumppanuus ei voi kukoistaa, jos kilparatojen ja kasinojen säännöt sanelevat työnantajien toimia” (EAY 03/07/2007).

Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaitaan, että EAY kritisoi puheissaan toistuvasti voimakkaasti paitsi ”uutta kapitalismia”, myös poliitikkoja, jotka sallivat kyseisen kapitalismin muodon kukoistaa. EAY:n esittämän kritiikin mukaan poliitikot ovat olleet haluttomia pyrkimään saamaan ”uuden kapitalismin” toimintaa hallintaan muun muassa siksi, että ne pelkäävät ulkomaisten investointien häviävän maistaan, mikäli yksityispääoman ja sijoitusrahastojen

---

rahastojen hallitsevat varat vastaavat maailman kahdeksanneksi suurimman talouden eli Brasilian bruttokansantuotetta (EAY 14/11/2006a).

²⁴⁰ ”Tunne vihollisesi” on myös ainakin englantilaisten ay-liikkeiden keskuudessa traditionaalisesti käytetty fraasi (Hyman 2005, 30).

edut joutuvat uhatuiksi (EAY 03/07/2007; EAY 16/04/2008). EAY:n mukaan ay-liikkeiden onkin kaikkialla maailmassa ”käännettävä vihansa” sekä poliittiseen että ammatilliseen kampanjointiin (EAY 16/04/2008). EAY julistaa taistelun ”uutta kapitalismia” vastaan kaikkien ay-liikkeiden yhteiseksi tehtäväksi ja velvollisuudeksi: ”Meidän täytyy organisoida vastarintaa finanssikapitalismia vastaan, joka kiertelee ympäri maailmaa, etsii uhreja ja tuhoaa työpaikkoja ja työntekijöiden vastarinnan. Tämä uusi kapitalismi on villieläin. Se täytyy alistaa hallintaan. Tämä on tärkein tehtävämme kansainvälisessä ay-liikkeessä tulevana kuukausina ja vuosina” (EAY 19/03/2007).²⁴¹ On mielenkiintoista havaita, että EAY ilmentää kyseistä taistelua uusliberalistista ”uutta kapitalismia” vastaan ay-liikkeille kuuluvana velvoitteena, joka kumpuaa jo niiden historiallisista perustoista:

Ammattiyhdistysliikkeen suuruuden perustana on aina ollut vakaumus, jonka mukaan työläisillä ei ole kohtalonaan häviö. Tavoite tehdä työtä arvokkuuden ja oikeuksien saavuttamiseksi kaikille työntekijöille kannusti meitä taistelemaan, ellen fasistista ja kapitalistista ylivaltaa vastaan; ja tänään ultraliberalismia ja vastuutonta finanssivaltaa vastaan tässä globalisoituneessa maailmassa. Tämä arvo edustaa kestävästä pyrkimystä reilumman ja paremman yhteiskunnan saavuttamiseksi (EAY 01/10/2006).

Taistelu ”uutta” kapitalismia vastaan kytkeytyy samalla myös ”vanhan” kapitalismin elvyttämiseen: ”Kaikista paineista huolimatta vanha kapitalismi ei ole kuollut. Se tarvitsee apua ja kunnioitusta, ei laissez faire -välinpitämättömyyttä. Sen tarvitsee puolustaa itseään, puhua kovemmalla äänellä eikä pelätä finanssimarkkinoita” (EAY 14/11/2006a).

Kehysteoreettisesta perspektiivistä tarkasteltuna EAY:n esittämät puheenvuorot ”uudesta kapitalismista” ovat sängen mielenkiintoisia, sillä ne voidaan nähdä organisaation diskursiivisesti harjoittamana erityislaatuisena kehysvahvistusstrategiana. Kuten edellä havaittiin, ”uuden kapitalismin” termiin nojautuvat lausunnot eivät ainoastaan asetu yhteneväiseen linjaan EAY:n esittämään uusliberalismin kritiikkiin nähden, vaan ne myös vahvistavat sitä narratiivia, jota organisaatio luo puheissaan uusliberalismin pääkehysten ympärille. Tutkimusaineistoon sisältyviä EAY:n puheenvuoroja peilaten voidaankin todeta, että organisaation ilmentämässä narratiivissa uusliberalismin pääkehys tarjoaa kuulijoille yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja poliittisten epäkohtien alkuperän, kun taas ”uuden kapitalismin” kehys antaa narratiiville ajallisen, muutoksen tematiikkaan kiinnittyvän viitekehysten. Tässä viitekehyksessä EAY:n esittämä uusliberalismikritiikki vahvistuu muutosta kuvaavan narratiivin kautta: siinä missä ”vanha kapitalismi” kuvautuu legitiiminä, suhteellista vakaana, ennustettavana ja hallittavana kapitalismin muotona, yhteiskunnallisten, taloudellisten ja poliittisten muutosten aikaansaama uusliberalistinen ”uusi kapitalismi” näyttää oikeuttamattomana, epävakana, ennakoimattomana ja hallitsemattomana kapitalismin muotona, jota vastaan eurooppalaisten ay-liikkeiden on yhdessä taisteltava. Näin ollen yllä havainnoitu EAY:n ”uuteen kapitalismiin”

²⁴¹ Toisaalla EAY on julistanut, että ”Meidän tulevaisuutemme – maailman tulevaisuus – on liian tärkeä annettavaksi uusien kapitalistien käsiin” (EAY 14/11/2006a).

nojautuva diskursiivinen toiminta onkin nähtävissä paitsi organisaation harjoittamana kehystämistrategiana, myös erityisenä identiteettipolitiikkana, jolla organisaatio pyrkii eheyttämään heterogeenisen jäsenkuntansa moninaisia identiteettejä yhtenäisemmäksi kollektiiviseksi identiteetiksi (katso esim. Polletta & Jasper 2001).

5.6.2 Finanssikriisi

Vaikka EAY esittää erittäin voimakasta kritiikkiä uusliberalistista ”uutta kapitalismia” kohtaan kautta koko tutkimusaineiston aikajanan, kritiikin selkeäksi huippukohdaksi näyttäytyy aikajanan loppupuolelle vuosille 2007-2009 osunut maailmanlaajuinen finanssikriisi. Finanssikriisin puhkeaminen kirvoitti EAY:n kielenkannat suorastaan sotaisaan retoriikkaan organisaation julistaessa puheissaan, kuinka eurooppalaisten ay-liikkeiden tehtävänä on taistella uusliberalismia vastaan ”sosiaalisen Euroopan” puolesta. On huomionarvoista, että EAY kuvaa finanssikriisiä ay-liikkeiden kannalta paitsi ongelmana, myös mahdollisuutena: ”uutta kapitalismia” vastaan käymänsä taistelun kautta eurooppalaisilla ay-liikkeillä olisi mahdollisuus voimistua ja kohota uuteen kukoistukseen. EAY:n harjoittamat paatosta ja taistelutematikkaa täynnä olevat puheenvuorot ovatkin täysin erilaisia kuin BusinessEuropan finanssikriisin aikana esittämät varsin maltilliset puheet, joissa organisaatio yleisesti ottaen tyytyy lähinnä toistamaan tässä tutkimuksessa jo tutuiksi tulleita poliittisia vaatimuksiaan regulaation hillitsemisestä, EU:n jäsenmaiden rakenteellisista reformeista sekä jousiturvamallien käyttöönnotosta (katso esim. BE 29/10/2009; BE 09/11/2009a).

Toisin kuin EAY, BusinessEurope ei finanssikriisiä käsittelevissä puheissaan kyseenalaista kapitalismiin ja vapaan markkinatalouden tulevaisuutta edes teoreettisesti. BusinessEurope korostaa, että vapaa markkinatalous on ”elintärkeä hyvinvoinnin turvaamiseksi”, ja ”vaikka finanssi- ja talouskriisi on tuonut suurta tuskaa, vapaan markkinatalouden periaatetta – johon me olemme niin syvästi kiintyneitä – ei tulisi kyseenalaistaa” (BE 09/11/2009a). BusinessEurope toteaaakin mielenkiintoisesti, että vaikka nykyinen tilanne talouskriisissä on vaikea, ”kukaan ei pohjimmiltaan kyseenalaista markkinatalouden periaatteita, eikä näin tule tapahtuakaan” (BE 22/01/2009). Toisaalta BusinessEurope myös myöntää puheenvuoroissaan, ettei nykyinen järjestelmä selvästikään ole täydellinen, ja että etenkin finanssisektorin toimintaan liittyviin ongelmiin on välttämätöntä käydä käsiksi. BusinessEuropea edustanut Philippe de Buck kuvasi markkinatalouden pelisääntöjä ja finanssisektorilla vaadittavia muutostarpeita Euroopan talous- ja sosiaalikomiteassa tammikuussa 2009 pitämässään puheenvuorossa seuraavasti:

Finanssitalouden ja reaalitalouden välillä ei ole eroa. Jos joku tätä epäili, hänellä on nyt tästä todisteet. Jos finanssimarkkinat eivät toimi kunnolla, se vaikuttaa talouteen kokonaisuudessaan. Finanssipalvelut ja teollisuussektori ovat kietoutuneet läheisesti yhteen. Tietenkin finanssimarkkinasääntöjä, valvontaa ja läpinäkyvyyssääntöjä täytyy tarkistaa uudelleen! Tämän tarkistuksen tulisi olla älykästä siten, ettei tehdä enempää kuin on tarpeen. Tämän tarkistuksen täytyisi perustua toimijoiden vastuullisuuteen. Sen tulisi turvata finanssijärjestelmien läpinäkyvyys. Tästä markkinataloudessa on juuri kysymys: laillisista puitteista,

jotka pitävät vapauden ja turvallisuuden tasapainossa: vastuullisuudesta, jota kaikki toimijat osoittavat niin hyvinä kuin huonoina aikoina: läpinäkyvyydestä, koska markkinatalous perustuu luottamukseen ja avoimeen kilpailuun (BE 22/01/2009).

Vastuullisuutta korosti myös BusinessEuropea edustanut Jürgen Thumann marraskuussa 2009 pitämässään puheessaan, vaikkakin lausunnon todellisena ytimenä näyttäytyy pikemmin Thumannin ilmentämä huoli ”liiallisen” regulaation synnyttämisestä:

Sallikaa minun sanoa selvästi: minulle – yrittäjänä ja BusinessEuropen presidenttinä – markkinatalous merkitsee avointa kilpailua ja palkitsevaa, järkevää riskinottoa. Johtajien, osakkeenomistajien ja lainanantajien täytyy ottaa vastuu toimistaan. Huonoilla bisnesmalleilla toimivien yritysten täytyisi sallia poistua markkinoilta asianmukaisella tavalla. Jokin on pahasti väärin, jos pankit tai mitkä tahansa yritykset toimivat olettaen, että mikäli ne epäonnistuvat, veronmaksajat tulevat aina pelastamaan. Meidän täytyy käydä pää edellä tätä ongelmaa vastaan. Muussa tapauksessa pelkään, että tulee olemaan vaikeata kontrolloida finanssisektorin hoittoa käyttäytymistä järjestämättä liiallista regulaatiota (BE 09/11/2009a).²⁴²

Yllä oleva lainaus ei ole millään tavoin poikkeuksellinen: BusinessEurope esittää finanssikriisiä käsittelevissä puheenvuoroissaan toistuvasti pelkonsa siitä, että finanssikriisin seurauksena luodaan liian paljon regulaatiota, joka ”tukehduttaa finanssimarkkinat ja estää luottovirran yrityksille” (BE 09/11/2009b). BusinessEurope korostaa myös, että finanssi-instituutioille ollaan määräämässä suuri joukko uusia pääomaan kytkeytyviä vaatimuksia, joiden kokonaisvaikutuksesta talouteen ei kenelläkään ole mitään aavistusta (BE 09/11/2009a). Bu-

²⁴² On syytä todeta, että yrittäjien vastuullisuus on teema, jota BusinessEurope korostaa toistuvasti puheissaan. Vaikka yritysten ydintoimintoina ovatkin BusinessEuropen mukaan tuotteiden ja palveluiden tarjoaminen sekä toisaalta oman yrityksen tuottosuudesta ja kilpailukykyisyydestä huolehtiminen, ”yritysjohtajat ovat ymmärtäneet jo kauan, että kestävä kehityksen saavuttaminen edellyttää enemmän kuin [pelkkiin] rahallisiin voittoihin keskittymistä” (BE 09/09/2008). BusinessEurope painottaa, että yritykset ovat hyvin tietoisia ympärillä olevista yhteisöistään, ja että jo yritysten menestymisen kannalta niille on tärkeää pyrkiä sovittamaan yhteen niin taloudellinen, sosiaalinen kuin ympäristöllinen kestävyys (emt). BusinessEurope painottaa lisäksi, että sen jäsenten toiminnan vastuullisuus ja eettisyys on ehtona myös BusinessEuropen itsensä toiminnalle. BusinessEuropea edustanut Philippe de Buck lausui maaliskuussa 2005 pitämässään puheessaan: ”Mikäli te yritysjohtajat ja managerit haluatte esittää osaanne yhteiskunnassa, teillä on velvollisuus näyttää esimerkkiä. Bisnesetiikka ei ole tyhjä fraasi. Mikä pätee poliitikkoihin, pätee myös yritysmaailmaan. Yrityshallinta, eettinen investointi ja informaation läpinäkyvyys ovat käsitteitä, jotka yritysjohtajien tulee ottaa huomioon, mikäli he haluavat olla uskottavia. UNICE:n kaltaisten edustusjärjestöjen arvovalta riippuu jokaisen yrityksen uskottavuudesta” (BE 01/03/2005). Mainittakoon, että EAY on esittänyt varsin vahvaa kritiikkiä suuryritysten uskottavuutta ja luottamusta kohtaan. EAY:n pääsihteeri John Monks lausui Pariisissa toukokuussa 2004 pitämässään puheessaan: ”Kiinnitän huomionne EU-mielipidetutkimukseen, jonka tulisi saada kaikkien bisnesmiesten ajattelemaan tarkoin. Mielipidetutkimus käsitteli luottamusta. 61 prosenttia ihmisistä sanoi, että he eivät luota suuryrityksiin – vain poliittiset puolueet pärjäsivät kehnemmin. Tämän tulisi huolestuttaa yritysmaailmaa ja aiheuttaa hieman pohdintaa hetyttömästi ajatusta osakkeenomistajan arvosta, jonka yritykset avoimesti lausuvat tärkeimmäksi päämääräkseen – [ja jota] finanssi-instituutiot ajavat vieläkin suuremmalla hetyttömyydellä” (EAY 12/05/2004).

sinnessEuropen mukaan eurooppalaiset yritykset eivät tarvitse enempää uutta EU-tason regulaatiota, joka asettaisi niille "tarpeettomia rasitteita" (BE 12/11/2009). Sen sijaan BusinessEurope toteaa, että EU:lla on arvokas rooli toimijana, joka organisoii "hyvistä käytännöistä" saatujen kokemusten vaihtoa jäsenmaiden välillä (emt).

BusinessEurope korostaa puheenvuoroissaan toistuvasti myös eurooppalaisten sosiaalisten kumppanien sekä sosiaalidialogin merkitystä kriisin selvittämisessä (katso esim. BE 07/05/2009; BE 19/05/2009; BE 12/11/2009). BusinessEuropen mukaan työmarkkinaosapuolten asiantuntemus eurooppalaisista työmarkkinoista sekä osapuolten välinen "rakentava sosiaalidialogi" ovat keinoja, joiden avulla voidaan käsitellä kriisin aiheuttamia sosiaalisia ja taloudellisia kysymyksiä sekä luoda "konkreettisia järjestelyitä, jotka hyödyttävät sekä yrityksiä että työntekijöitä" (BE 19/05/2009). BusinessEurope peräänkuuluttaa myös, että "näissä vaikeissa olosuhteissa työnantajien, ay-liikkeiden ja julkisvallan täytyy toimia vastuunsa mukaisesti", ja ilmoittaa samalla "olevansa sitoutunut toimimaan tärkeässä osassa sekä omin avuin että eurooppalaisen sosiaalidialogin kautta" (BE 19/05/2009). BusinessEurope painottaa, että sosiaalisten kumppanien rooli ei rajoitu ainoastaan talouskriisin lyhytaikaisten seurausten käsittelyyn, vaan osapuolten täytyy myös "tasoittaa tietä tehokkaammille työmarkkinoille pitkällä aikavälillä" (BE 19/05/2009). On kuitenkin olennaista huomioida, että käytännössä BusinessEuropen finanssikriisin yhteydessä esittämät julistukset tarkoittavat ennen kaikkea rakenteellisten reformien sekä joustoturvan käyttöönoton nopeuttamista EU:n jäsenvaltioissa – eli toisin sanoen BusinessEurope tyytyy finanssikriisin yhteydessä toistamaan samoja vaatimuksia, joita se esittää kautta koko tutkimusaineiston aikajanan (katso esim. BE 19/03/2009; BE 29/10/2009).²⁴³

Siinä missä BusinessEuropen finanssikriisin yhteydessä esittämät puheet ovat kauttaaltaan perin maltillisia ja teknissävytteisiä, eräissä EAY:n puheenvuoroissa esiintyy sarkasmia ja jopa tiettyä vahingoniloa kriisin puhkeamisesta. Esimerkkinä tällaisista puheista voidaan mainita EAY:n pääsihteeri John Monksin pitämä puheenvuoro espanjalaisen ay-liikkeen kongressissa joulukuussa 2008. Monks kuvasi käsillä olevaa tilannetta nälvien samalla talouselämän käyttämää retoriikkaa: "On tavallista sanoa, että kohtaamme haastavia aikoja. Tällaisia fraaseja voi lukea joka päivä suurien pankkiemme osakkeenomistajilleen osoittamissa hallintoraporteissa. Oikeasti se tarkoittaa, että me olemme helvetinmoisessa sotkussa" (EAY 18/12/2008).²⁴⁴ Monks jatkoi samaa sarkastista linjaansa tammikuussa 2009 Pariisissa järjestetyssä symposiumissa "Uusi maailma, uusi kapitalismi", jossa hän lausui todennäköisesti pientä tyytyväisyyttä äänensään:

²⁴³ BusinessEurope tähdentää, että "toisin kuin jotkut väittävät, joustoturva ei ole 'hyvän sään politiikka'. Päinvastoin, se osoittaa täyden potentiaalinsa juuri kriisiaikoina" (BE 09/11/2009a).

²⁴⁴ Toisaalla EAY julistaa kyseisen finanssikriisin olevan "markkinoiden suurin epäonnistuminen inhimillisessä historiassa" (EAY 24/11/2009).

Paras tapa ystävien saamiseksi ja ihmisiin vaikuttamiseksi ei ole sanoa ”Minähän sanoin”. Siksi säästän teidät luettelolta ay-liikkeiden esittämiä varoituksia katastrofista, jonka nyt kohtaamme rahoitusinstituutioiden holtittomien toimien takia. Vuosina 2006 ja 2007 me olimme huolissamme sijoitusrahastoista, yksityispääomabuumista sekä näiden toimialojen tähtien saatavilla olevista häkellyttävistä palkkioista. Poliittisten johtajien vakiovastauksena oli, että kaikki tapahtuisi kiuttomasti, riskit olivat laajalle hajautettuja ja että nämä firmat olivat suuri vaurautta luova voimavara. Toisin sanoen pidin meteliä tyhjästä (EAY 08/01/2009).

Edellä esitetyt leikkisyyteenkin kallistuvat kommentit ovat kuitenkin poikkeuksia EAY:n puheissa: tutkimusaineiston jyrkimmät lausunnot EAY on esittänyt juuri finanssikriisiä käsitellessään. Kyseisissä puheenvuoroissa kuvastuu kautta linjan kaksi pääteemaa: ensinnäkin EAY ilmaisee voimakkaan moraalisen paheksuntansa kriisiin johtaneista syistä, ja toiseksi organisaatio vaatii merkittäviä muutoksia niin pankki- ja rahoitussektorille kuin myös laajemmin poliittiselle kentälle.

EAY:n esittämän kritiikin terävin kärki suuntautuu pankki- ja rahoitussektorien toimintatapoihin ja toimijoihin, jotka ”pitävät voitot ja sosialisoivat tappiot” (EAY 16/04/2008). EAY:n mukaan finanssipalvelumaailman johtajiston toimintatapoja ja ahneutta kohtaan tunnetaan ”laajaa ja syvää paheksuntaa”: ”He kannustivat lyhytnäköiseen, holtittomaan spekulatioon. Tuotantotaloudesta he eivät paljoa välittäneet. Toisinaan he ’ryöstivät’ osakkeenomistajiltaan pelatessaan markkinoilla rulettia ja lunastaessaan bonuksensa” (EAY 27/05/2009; katso myös esim. EAY 08/12/2009). EAY syyttääkin pankki- ja rahoitussektorin johtajistoa toistuvasti itsekkyydestä ja ahneudesta. EAY:n mukaan näiden henkilöiden ”täytyy tietää nyt, että tämä taantuma on heidän syytään” ja että he ovat ”mahtavissa määrin epäonnistuneet” (EAY 01/04/2009). Samalla EAY ilmentää moraalista paheksuntaansa kuvailemalla, miten ahneet pankki- ja rahoitussektorilla mellastaneet toimijat eivät vielääkään halua muuttaa toimintatapojaan, vaan pyrkivät sen sijaan haalimaan itselleen edelleen omaisuuksia: ”Silti monet heistä ovat häpeämättömiä, tavoitellen yhä bonuksia vaikka heidän yrityksensä on vararikossa, tavoitellen yhä ’kultaisia laskuvarjoja’ vaikka heidän suorituksensa oli maksimaalinen, a-luokan katastrofi” (emt).²⁴⁵

EAY:n mukaan pankki- ja rahoitussektoreilla tapahtunutta toimintaa on moraalisesti täysin mahdotonta hyväksyä: ”Pankkien on aika maksaa takaisin eikä ottaa miljardeja pois bonuksina. Julkinen raha on pelastanut pankit. Heillä on moraalinen ja julkinen vastuu aiheuttamastaan vahingosta ja nyt heidän on korkea aika osallistua korvauksiin” (EAY 10/11/2009). Yksistään työntekijöiden maksettavaksi finanssikriisi ei saa joutua, sillä tavalliset työtä tekevät ihmiset eivät sitä aiheuttaneetkaan (EAY 04/03/2009). Moraalisen vastuun kantami-

²⁴⁵ Esimerkkinä tällaisesta häpeämättömästä toiminnasta EAY nostaa jälleen esille Goldman Sachs. Puhuessaan Euroopan parlamentissa marraskuussa 2009 EAY:n pääsihteeri John Monks lausui: “[...] luin sunnuntaina että herra Blankfein, Goldman Sachsin johtaja, [yrityksen] jonka Yhdysvaltojen hallitus tehokkaasti pelasti, väittää tekevänsä ’Jumalan työtä’ jakaessaan 20 miljardin dollarin bonuspoolia. Hänen mukaansa ’kaikkien tulisi olla tyytyväisiä’ ja toivottaa tervetulleeksi Goldman Sachsin jättiläisistä palkkapäivien paluu. Onko kukaan täällä tyytyväinen tästä? BusinessEuropen presidentti sanoi eilen makroekonomisessa dialogissa, että kasino on jälleen avattu. Hän on oikeassa” (EAY 10/11/2009; katso myös EAY 09/11/2009).

sen vaatimus ei kohdistu ainoastaan aloilla toimiviin yrityksiin, vaan myös niiden johtajiin, joiden on tavallisten kansalaisten ohella maksettava ”oma osuutensa” pankkien ja talouden pelastamis- ja elvyttämissuunnitelmista (EAY 16/05/2009). Tällaisia haluja kyseisillä ihmisillä ei EAY:n mukaan kuitenkaan juuri ole. Berliinissä toukokuussa 2009 pitämässään puheessaan John Monks sanaili:

Näittekö hiljattain uutisia Lontoosta? Verotuksen ylintä astetta oli nostettu ja pitkä lista bisnesmiehiä sanoi muuttavansa Sveitsiin. No, minun puolestani he voivat kernaasti muuttaa Sveitsiin. Pärjäämme ilman heidän puutteitaan yhteiskunnallisissa arvoissa, yhteishengessä ja mielenkiinnossa auttaa ratkaisemaan ongelmia, joita he itse olivat luomassa (EAY 16/05/2009).

On syytä painottaa, että EAY ei osoittamastaan murskaavasta kritiikistään huolimatta katso talouskriisin aiheutuneen pelkästään rahamaailman toimijoiden itsekkyyden ja ahneuden takia. Vaikka näiden toimijoiden toimintatavat ovat olleet yksi keskeisimmistä talouskriisin synnyn syistä, on kriisin takana EAY:n näkemyksen mukaan kuitenkin yksittäisiä henkilöitä laajempi systeeminen syy, ”raaka ja säännöstelemätön vapaamarkkinakapitalismi” (EAY 14/10/2009). EAY nimittää tätä ”vapaamarkkinakapitalismia” puheissaan toistuvasti ”kasinokapitalismiksi”, mikä voidaan kehysteoreettisesta näkökulmasta tarkasteltuna nähdä yhtenä organisaation harjoittamana kehysvahvistusstrategiana; kehystäessään puheensa ”kasinokapitalismin” termillä EAY ilmentää nykyaikaista uusliberalistista kapitalismia järjestelmänä, jonka toiminta voi näyttäytyä kuulijasta eli kehyksen tulkitsijasta riippuen rehellisen ja rationaalisen toiminnan sijaan esimerkiksi taloudellisena keinotteluna tai uhkapelinä. EAY:n mukaan ”Tiedämme nyt että pulassa ei ollut ainoastaan yksi pankki, vaan että ongelmat olivat systeemisiä. Noh, me sanomme ’ei koskaan enää’ maailmantalouden johtamiselle kuin huonosti organisoidun kasinon. Ei koskaan enää kasinokapitalismia” (EAY 01/07/2009).²⁴⁶ EAY tähdentääkin puheenvuoroissaan toistuvasti, että viimeistään finanssikriisi on osoittanut nykyisten kapitalististen talousjärjestelmien toimintatapojen kestättömyyden. Finanssikriisi ei merkitse EAY:n mukaan kapitalismin loppua, mutta ”kasinokapitalismin” loppua sen on merkittävä (EAY 22/01/2009). Toisaalla EAY puolestaan julistaa, että:

EAY:n mukaan maailman finanssikriisin täytyy olla käännekohta, joka aiheuttaa täydellisen muutoksen finanssimaailman toimintavoissa. Vallalla oleva finanssikapitalismimalli on lähellä romahtaa. Tätä kapitalismia, joka noin 25 vuotta sitten vapautui pitkään säilyneistä rajoitteista erityisesti USA:ssa, on siitä lähtien käytetty roolimallina muulle maailmalle. Vuosia jatkuneen yksityistämisen ylistämisen, deregulaation ja markkinoiden vapauttamisen seurauksena se on alistanut enemmistöä samalla kun se on riistänyt heitä harvojen eduksi (EAY 30/10/2008).²⁴⁷

²⁴⁶ Toisaalla EAY:n pääsihteeri John Monks on todennut, että ”Yritän lopettaa kutsu-
masta sitä kasinokapitalismiksi koska minulle kerrottiin, että kasinoita johdetaan tehokkaammin kuin monia pankkeja – ja että ne ovat usein tehokkaammin säänneltyjä” (EAY 20/05/2009).

²⁴⁷ Toisaalla EAY nostaa jälleen esille kommunismin romahduksen merkityksen finanssikapitalismin voittokululle: ”Investointirahastot ja pankit – ja niiden väliaikaiset sii-

Kapitalistisen järjestelmän kritiikissään EAY nostaa jälleen esille uusliberalististen politiikkojen nousun, joka tapahtui 1980-luvulla niin Ronald Reaganin Yhdysvalloissa kuin Margaret Thatcherin Iso-Britanniassa (katso EAY 04/03/2009; EAY 16/05/2009; EAY 20/05/2009; EAY 27/05/2009). EAY:n mukaan Reaganin ja Thatcherin ajamat uusliberalistiset politiikat johtivat nykyisin vallalla olevaan "uuteen kapitalismiin". Toisin sanoen, EAY:n mukaan tämä "osakeenomistajien arvolla suunniteltu järjestelmä suunniteltiin Reaganin-Thatcherin aikakaudella mutta on jatkunut siitä lähtien; järjestelmä, jonka keskipiste on englanninkielisessä maailmassa New Yorkissa ja Lontoossa mutta joka saastuttaa kaikkialla" (EAY 16/05/2009). EAY:n mukaan "tämä järjestelmä on nimenomaan suunniteltu tekemään rikkaista ihmisistä rikkaampia ja ayliikkeistä heikompia" sekä "tekemään hyvinvointivaltioista halvempia ja eriarvoisuudesta suurempaa" (EAY 16/05/2009).²⁴⁸ Kuten arvata saattaa, EAY vaatii että tämän Reaganin ja Thatcherin ajaman kapitalismimallin aikakauden tulee päättyä viimeistään nyt (EAY 27/05/2009). Poliitiikan on EAY:n mukaan otettava takaisin se vastuu, jonka se "hylkäsi markkinoiden kannettavaksi Reaganin ja Thatcherin aikakaudella" (EAY 04/03/2009), jonka lisäksi eurooppalaisten hallitusten on luovuttava ideologisesta uskostaan deregulaatioon ja yksityistämiseen (katso EAY 22/01/2009). Poliittisina toimina EAY esittää ensinnäkin uuden ja vahvemman regulaation luomista finanssisektorille, joka ohjaisi sen toimintaa kestävämpään suuntaan (EAY 27/05/2009). Lisäksi eurooppalaisten valtioiden tulee EAY:n mukaan käyttää progressiivista verotusta tasaveron tai alhaisten verojen sijaan, "jotka ovat niin hyödyttäneet ultrarikkaita" (emt). EAY argumentoi veropoliittista vaatimustaan toteamalla, että "vahvimpien harteiden tulee kantaa raskaimmat taakat" (emt).²⁴⁹

EAY ei säästele sanojaan hahmotellessaan uusliberalistisen "uuden kapitalismin" sekä sen aiheuttaman finanssikriisin aiheuttamia seurauksia. Kriisin seurauksiksi EAY esittää muun muassa sen, että Ranskassa elää nykyään kahdeksan miljoonaa ihmistä köyhyydessä ja että nuorisotyöttömyys on noussut valtaviin mittasuhteisiin esimerkiksi Espanjassa, jossa 50 prosenttia nuorista

---

vet, yksityispääoma ja sijoitusrahastot metsästävät kaikkialla maailmassa korkeita tuottoja. Käytännöllisesti katsoen ei ole paikkaa, johon ne eivät voi mennä. Kommunismin romahduksen jälkeen niillä on ollut koko maailma jalkojensa juuressa eikä kilpailevaa ideologiaa, josta murehtia" (EAY 23/10/2007).

²⁴⁸ Toisaalla EAY on esittänyt, että yhteiskunnallinen eriarvoisuus on palautunut Iso-Britanniassa viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana "viktorianiselle tasolle" (EAY 05/12/2008).

²⁴⁹ BusinessEurope on EAY:n kanssa täysin eri mieltä oikeanlaisesta veropolitiikasta. BusinessEurope korostaa, että erityisesti työhön ja pääomaan kytkeytyviä veronkorotuksia tulee välttää, sillä ne estäisivät talouden ja työllisyyden kasvua (BE 09/11/2009a). Sen sijaan BusinessEurope esittää, että EU:n jäsenvaltioiden on leikatava menojaan sekä uudistettava veropohjaansa "kasvua edistävien reformien kautta" (emt). Toisaalla BusinessEurope tukee vaatimustaan vetoamalla jälleen tilastoihin: "Vuoden 2010 loppuun mennessä investointien on oletettu laskeneen EU-alueella yhteensä noin 15 prosenttia vuoden 2008 tasostaan. Työttömyys on tällöin noussut yhteentoista prosenttiin. Julkiset velat ovat tällöin nousseet lähes 80 prosenttiin EU:n BKT:stä. Nämä ovat dramaattisia lukuja. Ne vaativat poliittisilta päättäjiltä määrätietoista toimintaa ja järkähtämätöntä sitoutumista reformeihin" (BE 29/10/2009).

ihmisistä on työttöminä (EAY 08/12/2009). EAY:n mukaan nämä ihmiset ovat talouskriisin ”viattomia uhreja”, joita on autettava jo moraalisen oikeudenmukaisuuden tähden (EAY 10/11/2009). Toisaalta auttamisessa ei EAY:n mukaan ole kysymys pelkästään moraalisuudesta vaan myös yhteiskuntarauhan turvaamisesta. Talouskriisin sosiaaliset seuraukset voivat lisätä turvattomuutta ja sosiaalista eksklusiota, eikä yhteiskuntarauhan säilymistä voida pitää itsensänselvyytenä (EAY 08/01/2009).²⁵⁰ EAY:n mukaan kaikki eurooppalaiset työntekijät tarvitsevatkin nyt voimakasta ja yhdistynyttä ammattiyhdistysliikkeyttä, joka puolustaa työläisiä ja heidän oikeuksiaan (EAY 08/12/2009). EAY:n mukaan kaikki Euroopan kansalliset ay-liikkeet ”taistelevat samaa taistelua”, ja EAY:n tehtävänä on yhdistää nämä liikkeet yhtenäiseksi ja vahvaksi poliittiseksi voimaksi: ”Me tahdomme puhua yhdellä äänellä ollaksemme vahvempia, suojellaksemme työntekijöiden oikeuksia ja valloittaaksemme uusia oikeuksia” (emt). Tämän tutkimuksen kannalta katsottuna onkin erittäin mielenkiintoista havaita, että EAY esittää puheissaan finanssikriisin paitsi taloudellisena ja yhteiskunnallisena katastrofina, myös mahdollisuutena, jonka avulla eurooppalaiset ay-liikkeet voisivat voimistua saamalla lisää ihmisiä puolelleen ja liikkeidensä jäseniksi (katso esim. EAY 04/03/2009). Erityisen voimakkaana lausuntona näyttäytyy John Monksin Berliinissä toukokuussa 2009 esittämä puheenvuoro, jossa hän paatoksellista taistelutematikkaa uhkuen julisti:

Ay-liikkeille ja työläisille tämä kriisi on katastrofi, eikä heillä ole vaihtoehtoa poistua tai paeta maasta. Mutta se on myös mahdollisuus. Tämä uusliberalismin ja finanssikapitalismin sydänkohtaus antaa meille uuden mahdollisuuden rakentaa uudelleen sosiaalisia markkinoita, jotka olivat vuosien ajan vetäytymässä pois päin. Nyt niitä voidaan jälleen viedä eteenpäin. Kuten Roosevelt sanoi vuonna 1933, ”Älä koskaan tuhlaa hyvää kriisiä!”. Mutta tämä tulee olemaan taistelu niiden välillä, jotka sanovat ”takaisin päiväjärjestykseen” ja niiden, jotka sanovat ”Ei koskaan enää”. Me tarvitsemme kipeästi eurooppalaisia johtajia, jotka presidentti Obaman tavoin kannattavat ay-liikkeitä osana ratkaisua! Me tarvitsemme enemmän sosiaalista Eurooppaa, vähemmän (uus)liberalistista Eurooppaa! Me sanomme ei koskaan enää. Me sanomme kyllä elpymiselle, kyllä ay-liikkeiden vaikutuksen renessanssille, kyllä sosiaaliselle markkinataloudelle ja kyllä kriisiä vastaan taistelemiselle. Me emme tule kärsimään hiljaisuudessa. Me tulemme taistelemaan (EAY 16/05/2009).

Tutkimusaineistoa peilaten voidaan todeta, että EAY:n puheissaan ilmentämä taistelutematikka kytkeytyy jälleen kiinteästi Euroopan sosiaalisen mallin ja ”sosiaalisen Euroopan” termeihin. EAY:n mukaan viimeistään finanssikriisi osoitti, kuinka tärkeä elementti Euroopan sosiaalinen malli on muun muassa eurooppalaisten työmarkkinoiden vakauttajana (EAY 10/11/2009). Lisäksi kriisi osoitti EAY:n mukaan jälleen myös ”sosiaalisen Euroopan hyveet”: EAY argumentoi väitettään esittämällä, että ”sosiaalista Eurooppaa” peilaavat hyvinvointivaltiot näyttivät selvinneen kriisistä vähemmällä vahingoilla kuin ”sosiaalisen Euroopan” vastakohtaksi kuvaamansa Yhdysvallat (EAY 24/11/2009).²⁵¹

²⁵⁰ Sosiaalisesta eksklusiosta katso esim. Giddens 2007, 64-65.

²⁵¹ Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa mielenkiintoisena havaintona nousee esille, että myös BusinessEurope on vertaillut finanssikriisistä aiheutuneita seurauksia Euroopassa ja Yhdysvalloissa. BusinessEuropea edustanut Philippe de Buck esitti marraskuussa 2009 pitämässään puheessaan tilaston, jonka mukaan työttömyys oli noussut

Merkittävää EAY:n finanssikriisin yhteydessä esittämässä puheenvuoroissa on ennen kaikkea niiden erittäin voimakas emotionaalinen lataus. Siinä missä EAY:n ”uuteen kapitalismiin” liittyvät puheenvuorot olivat luonteeltaan lähinnä pohdiskelevia ja filosofisia, viimekädessä työmarkkinapoliittisiin muutoksiin liittyviä huomautuksia (katso luku 5.6.1), organisaation finanssikriisiä käsittelevät puheenvuorot edustavat temaattisesta yhtäläisyydestään huolimatta toista ääripäätä. Finanssikriisin voikin katsoa tarjonneen EAY:lle tilaisuuden kärjistää uusliberalistista ”uutta kapitalismia” esittävät puheenvuoronsa äärimmilleen paitsi Euroopan sosiaaliseen malliin kiinnittyvistä työ-, talous- ja sosiaalipoliittisista lähtökohdistaan käsin, myös sellaisen argumentaation kautta, joka nojautuu organisaation puheissaan ilmentämiin ideologisperusteisiin arvo- ja oikeuskäsityksiin sekä väitteisiin nykyisen kapitalistisen mallin moraalittomuudesta. EAY:n finanssikriisin yhteydessä esittämien puheenvuorojen keskeiseksi elementiksi havaitaan juuri kyseisen kriisin eurooppalaisten ihmisten keskuudessa synnyttämien emootioiden ja affektien kuvaaminen.

Kuten luvussa 3.2 todettiin, kollektiivisten identiteettien politisoinnin kannalta keskeisinä tekijöinä on esitetty juuri yhteiskunnallisten epäkohtien herättämät emootiot ja affektit, joita korostamalla yhteiskuntaliikkeitä sekä niiden jäseniä olisi mahdollista motivoida liittoutumiin ja yhteiseen poliittiseen toimintaan (Simon & Klandermans 2001; van Stekelenburg & Klandermans 2010). Edellä esitettyjä EAY:n puheenvuoroja peilaten voidaan todeta, että juuri näin EAY tekikin: organisaation finanssikriisin yhteydessä esittämien puheenvuorojen alati toistuvina teemoina olivat toisaalta kriisin syiksi kuvatut ahneuden, moraalittomuuden ja vastuuttomuuden paheet, toisaalta taas kriisin aiheuttamat negatiiviset vaikutukset eurooppalaisille ay-liikkeille, työntekijöille ja laajemmin eurooppalaisille yhteiskunnille. Finanssikriisi tarjosikin epäilemättä EAY:n harjoittamille puhutavoille sen identiteettipolitiikkaan sopivat ”antagonistiset linssit”, joiden avulla se saattoi jakaa poliittiset ja taloudelliset toimijat ”hyviin” ja ”huonoihin” (katso van Stekelenburg & Klandermans 2010, 178; Alasuutari 2007, 196). Tutkimusaineistoa peilaten voidaan todeta, että EAY:n puheissaan esittämät poliittiset rintamalinjat ovat hyvin selkeät: EAY julisti taistelevansa kaikkien eurooppalaisten ay-liikkeiden rinnalla uusliberalisteja vastaan sellaisen ”sosiaalisen Euroopan” puolesta, joka ajaa muun muassa vahvoja hyvinvointivaltioita, hyviä julkisia palveluita, työntekijöiden oikeuksia, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yhteiskunnallista tasa-arvoa (katso esim. EAY 01/07/2009; EAY 29/05/2009; EAY 30/10/2008). Samalla EAY kehysti toimintansa perimmäiseksi motiiviksi eettisen ja oikeudenmukaisen demokratian puolustamisen, mikä paitsi vahvistaa organisaation kuvausta itsestään yhteiskunnallista moraalijärjestystä puolustavana toimijana (van Dijk 1998, 77), myös antaa sen kielenkäytölle vahvan symbolisen latauksen (Marston 2004, 75): ”Ammattiyhdistystoiminnan ja eurooppalaisen unionismin täytyy voittaa uuslibera-

---

euroalueella talouskriisin aikana 30 prosenttia, kun taas Yhdysvalloissa vastaava luku oli yli sata prosenttia (BE 12/11/2009). Toisin kuin EAY, de Buck ei kuitenkaan laittanut tätä eroa Euroopan sosiaalisen mallin tai ”sosiaalisen Euroopan” ansioksi, vaan sen sijaan hän ilmensi kyseisen eron johtuneen eurooppalaisista työnantajista, jotka ”ovat tehneet kaikkensa pitääkseen työntekijänsä” (emt).

lismi sekä sen seuralaiset, ahneuden, nationalismin, fasismin ja rasismien voimat. Joten tänään ja huomenna – yhdessä me mobilisoidumme taistellaksemme kriisiä vastaan. Yhdessä me asetamme ihmiset etusijalle ja yhdessä me puolustamme vahvaa, voimakasta sosiaalista Eurooppaa” (EAY 27/05/2009).

EAY:n finanssikriisin yhteydessä harjoittama diskursiivinen toiminta onkin mahdollista nähdä tässä tutkimuksessa jälleen organisaation pyrkimyksenä toteuttaa käytännössä yhteiskuntaliikeunionismina poliittisena strategianaan. Kuten useissa aiemmissakin luvuissa, myös tässä luvussa EAY:n diskursiivisen toiminnan keskiössä näyttäytyy taas yhteiskuntaliikeunionismin harjoittamisen edellyttämä pyrkimys konstruoida ja politisoida EAY:n, sen jäsenjärjestöjen ja eurooppalaisen kansalaisyhteiskunnan välille yhteistä kollektiivista identiteettiä (katso Gajewska 2008, 107; van Stekelenburg & Klandermans 2010, 183-184). Tarkemmin sanoen tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että EAY:n harjoittaman diskursiivisen toiminnan pyrkimyksenä näyttäytyy kollektiivisen identiteetin konstruointi ja politisoiminen arvo- ja normikäsityksiin sekä ”sosiaalisen Euroopan” utopiaan nojautuvan ideologisen vastakkainasettelun kautta. Tämän vastakkainasettelun keskiössä on toisaalta EAY:n pyrkimys legitimoida ja vahvistaa kuulijoilleen ”sosiaalisen Euroopan” ideologista perinnettä, ja toisaalta taas pyrkimys delegitimoida nykyistä kapitalistista järjestelmää esittämällä se poliittisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja moraalisesti kestämättömänä (katso van Dijk 1998, 257-259).

6 YHTEENVETO

Käsillä oleva tutkimus pohjautui huomioihin Euroopan poliittisella, taloudellisella ja sosiaalisella kentällä tapahtuneista laaja-alaisista muutoksista, joiden katsottiin luoneen eurooppalaisille ay-liikkeille merkittäviä ongelmia. Taloudellisina muutoksina tutkimuksessa ymmärrettiin ennen kaikkea globalisaation voimistuminen ja kansainvälisen kilpailun kiristyminen, jotka ovat osaltaan saaneet eurooppalaiset valtiot luopumaan keynesiläisistä talouspolitiikoistaan ja korostamaan markkinoiden vapautta painottavia talousoppeja. Merkittävänä yleiseurooppalaisina poliittisina muutoksina nähtiin erityisesti vasemmistopuolueiden vallan heikentyminen, poliittisen oikeiston vahvistuminen sekä uusliberalistisen ideologian vaikutuksen vahvistuminen paitsi useissa eurooppalaisissa valtioissa, myös Euroopan unionissa. Eurooppalaisia ay-liikkeitä läheisesti koskettavina sosiaalisina muutoksina nostettiin puolestaan esille muun muassa työvoiman rakenteellinen uudelleensijoittuminen perinteisistä teollisuus- ja tuotantosektoreista palvelusektoreille, osa-aikatyön lisääntyminen sekä ay-liikkeiden jäsenmäärien väheneminen. Kyseisten muutosten katsottiin vaikuttaneen suuresti myös yleiseurooppalaiseen työmarkkinapoliittiseen kenttään: samalla kun ay-liikkeiden poliittiset valtaresurssit ovat vähentyneet, niiden on ollut yhä vaikeampaa päästä edes kollektiivisiin neuvotteluihin traditionaalises-tikin varsin neuvotteluhaltuttomien työnantajaorganisaatioiden kanssa.

Tätä taustaa vasten peilaten tutkimus nosti esille olettamuksen, jonka mukaan moninaiset ongelmat ovat pakottaneet eurooppalaiset ay-liikkeet tekemään ”strategisia valintoja”, jotka ovat tähänneet kyseisten organisaatioiden heikentyneiden poliittisten asemien vahvistamiseen. Eurooppalaisista ay-liikkeistä tutkimuskohteeksi valittiin Euroopan unionin virallinen työmarkkinaosapuoli, eurooppalaisia ay-liikkeitä edustava Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö EAY sekä sen tekemät strategiset valinnat. EAY:n havaittiin painivan ylikansallisella EU-tasolla pitkälti samanlaisten ongelmien kanssa kuin kansallisilla tasoilla toimivien jäsenjärjestöjensäkin. Useisiin kriittisiin Eurooppa-tason työmarkkinapoliittisiin tutkimuksiin nojaten EAY:n suurimmiksi ongelmiksi nähtiin EU:n harjoittamat uusliberalistiset politiikat sekä eurooppalaisia työnantajia EU:n työmarkkinapoliittisella kentällä edustavan BusinessEuropen ylei-

nen neuvotteluhaltomuus osapuolten välisessä työmarkkinapoliittisessa vuoropuhelussa eli sosiaalialogissa. Kyseinen neuvotteluhaltomuus nähtiin tutkimuksessa EAY:n kannalta katsottuna hyvin ongelmallisena asiana, sillä toisin kuin BusinessEuropelle, EAY:lle työmarkkinaosapuolten välinen sosiaalialogi merkitsee ylivoimaisesti tärkeintä keinoa ajaa edustamiensa ryhmien eli eurooppalaisten ay-liikkeiden intressejä Euroopan unionissa. Juuri tämän takia EAY:n poliittisena toimintamuotona on traditionaalisesti ollut niin sanottu ”sosiaalinen kumppanuus” eli ajatus konsensushakuisesta toiminnasta työmarkkinaosapuolten harjoittamassa sosiaalialogissa. Sosiaalialogin harjoittamiseen liittyviä ongelmia peilaten tutkimuksessa esitettiin, että EAY olisi ollut hyviä syitä irtautua strategisissa valinnoissaan perinteisestä sosiaalisen kumppanuuden toimintamallistaan ja harjoittaa sen sijaan täysin toisenlaista poliittista strategiaa. Edellä esitettyjä huomioita peilaten tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia EAY:n toimintaa ja havaita, onko EAY päättänyt strategisissa valinnoissaan irtautua perinteisestä sosiaalisen kumppanuuden toimintamallistaan ja alkanut harjoittaa sen sijaan toisenlaista poliittisen toiminnan muotoa uutena strategianaan.

Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana oli näkemys, jonka mukaan EAY:n strategiset valinnat ovat riippuneet paitsi organisaation työmarkkinapoliittisesta kontekstista sekä poliittisesta toimintaympäristöstä, myös organisaation jäsenten yhteisesti jakamasta kollektiivisesta identiteetistä sekä sitä määrittävästä ideologiasta. Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä sovellettiin Fregen ja Kellyn (2003) esittämää teoriaa, jonka mukaan ay-liikkeiden strategiset valinnat määräytyvät neljästä itsenäisestä muuttujasta: (1) sosiaalisella ja talouden kentällä tapahtuneista muutoksista, (2) työmarkkinasuhteiden institutionaalisisista konteksteista, (3) valtioiden ja työnantajien strategioista sekä (4) ay-liikkeiden omista rakenteista, joihin kiinnittyvät organisaatioiden jäsenten omaamat kollektiiviset identiteetit sekä niitä määrittävät ideologiat. Teoreettista viitekehystä peilaten EAY:n strategiaan valintoihin olennaisesti vaikuttaneina ulkoisina tekijöinä nähtiin tässä tutkimuksessa (1) *yleiseurooppalaisella kentällä tapahtuneet taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset muutokset*, kuten esimerkiksi sosiaalidemokraattisen puolueiden vallan heikentyminen, työvoiman rakenteellinen uudelleensijoittuminen sekä keynesiläisten talouspolitiikkojen väistyminen uusliberalistisen ideologian tieltä; (2) *Euroopan unionin ja eurooppalaisia työnantajia unionissa edustavan BusinessEuropen poliittiset strategiat*, ja ennen kaikkea Euroopan unionin ja BusinessEuropen EU:n työmarkkinapoliittisella kentällä ajamat kilpailukyky politiikat; sekä (3) *EU-tason työmarkkinasuhteiden institutionaalinen konteksti*, jota on pitkälti määrittänyt BusinessEuropen neuvotteluhaltomuus sekä siitä johtunut työmarkkinaosapuolten välisen sosiaalialogin toimimattomuus.

Yllä mainitut EAY:n poliittista toimintakenttää määrittävät ulkoiset muutujat ymmärrettiin käsillä olevassa tutkimuksessa tekijöinä, jotka ovat vaikuttaneet suuresti siihen, miten EAY on hahmottanut oman poliittisen positionsa, toteuttamiskelpoiset poliittisen toiminnan muodot sekä mahdolliset vahvistumisstrategiat. Kyseisten tekijöiden ei kuitenkaan katsottu tutkimuksessa ohjan-

neen vielä sinänsä EAY:n strategisia valintoja, vaan niiden merkitys nähtiin ennen kaikkea siinä, että ne ovat muovanneet sellaisia EAY:n diskursiivisia toimintoja, joiden kautta organisaatio on kehystänyt kollektiivisen identiteettinsä sekä siihen nojautuvat poliittiset strategiansa. Kyseinen näkemys perustui käsitykselle siitä, että ay-liikkeiden kollektiiviset identiteetit ovat eräänlaisia ”historiallisia perintöjä”, jotka ohjaavat organisaatioihin kuuluvien ihmisten käsitystä siitä, mitä heidän organisaationsa edustaa, minkälaista poliittista toimintaa heidän tulee harjoittaa ja minkälaiset poliittisen toiminnan muodot ovat organisaatioille ylipäätään mahdollisia.

Teoreettista viitekehystä peilaten tutkimuksen lähtökohtana oli näkemys, jonka mukaan EAY:n strategiset valinnat on mahdollista havaita analysoimalla, millaista kollektiivista identiteettiä sekä sen perustana olevaa ideologiaa organisaatio on ilmentänyt diskursiivisten toimintojensa kautta. Tarkemmin sanoen teoreettista viitekehystä peilaten tutkimuksessa katsottiin, että mikäli analyysissä havaitaan EAY:n ilmentäneen diskursiivisen toimintansa kautta konsensusideologialle pohjautuvaa traditionaalista sosiaalisen kumppanin identiteettiään, on mahdollista todeta, että EAY ei ole vaihtanut poliittista toimintamalliaan. Toisaalta, mikäli EAY:n sen sijaan havaitaan ilmentäneen diskursiivisten toimintojensa kautta sellaista kollektiivista identiteettiä ja ideologiaa, jotka näyttävät ristiriitaisina sen perinteiseen sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliin nähden, antaisivat kyseiset havainnot varteenotettavia viitteitä organisaation mahdollisesti harjoittamasta uudenlaisesta poliittisesta strategiasta. Tutkimuksen tehtävänä olisi tällöin analysoida tarkemmin kyseisiä viitteitä ja pyrkiä havaitsemaan, mitä poliittisen toiminnan muotoa EAY on diskursiivisissa toiminnoissaan harjoittanut perinteisen sosiaalisen kumppanuuden sijaan.

EAY:n diskursiivisten käytäntöjen tutkimuskohteeksi tutkimuksessa otettiin vuoropuhelu, jota organisaatio on käynyt poliittisen vastapuolensa BusinessEuropen kanssa ”Euroopan sosiaalisesta mallista” ja sen modernisaatiosta. Euroopan sosiaalisesta mallista käytävä vuoropuhelu ymmärrettiin tutkimuksessa Euroopan unionin poliittisella areenalla käytävänä moniulotteisena ja laaja-alaisena diskurssina, joka kytkeytyy EU:n Lissabonissa vuonna 2000 lanseeraamaan kasvustrategiaan ja sen sisältämään pyrkimykseen modernisoida Euroopan sosiaalista mallia siten, että yleiseurooppalaiset työ-, talous- ja sosiaalipolitiikat vastaisivat paremmin globaaleihin kilpailukykyvaatimuksiin sekä eurooppalaisissa yhteiskunnissa tapahtuneisiin rakenteellisiin muutoksiin. Tutkimuskohteen valintaa tuki huomio siitä, että toisin kuin useat muut EAY:n EU:n poliittisella areenalla käymät diskurssit, organisaation BusinessEuropen kanssa käymä diskurssi Euroopan sosiaalisesta mallista ei ole ollut pelkästään teknisluontoisiin työmarkkinapoliittisiin kysymyksiin rajoittuva diskurssi. Päinvastoin, kyseisessä diskurssissa molemmat työmarkkinaosapuolet ovat ilmentäneet huomattavan selvästi paitsi organisaatioidensa identiteettejä, poliittisia intressejä ja päämääriä, myös ideologisia premissejä, joita ne tahtovat Euroopan sosiaalisen mallin edustavan. Näin ollen kyseisen diskurssin oletettiin olevan erinomainen tutkimuskohde tutkittaessa sellaisia EAY:n harjoittamia

diskursiivisia toimintoja, joiden voi katsoa heijastavan organisaation tekemiä strategisia valintoja.

Luvussa 2 tutkimuksessa hahmotettiin EAY:n poliittisen toimintaympäristön ideologista taustakontekstia tarkastelemalla yksityiskohtaisemmin uusliberalismia sekä nostamalla esiin eräitä arvioita, joita uusliberalismin noususta on esitetty aiheutuneen Euroopan poliittiselle kentälle ja ay-liikkeille. Tarkastelun keskiössä oli erityisesti se, millaisia politiikkoja uusliberalistiseen ideologiaan on katsottu käytännössä sisältävän ja mitä vaikutuksia kyseisten politiikkojen suorittamisesta on nähty olleen eurooppalaiselle työmarkkinapolitiikalle, ay-liikkeille ja EAY:lle. Tarkastelussa havaittiin, että useiden kriittisten arvioiden mukaan ay-liikkeiden ja uusliberalismin välinen poliittis-ideologinen vastakkainasettelu on jatkunut jo yli neljännesvuosisadan, ja että kyseisen vastakkainasettelun voi katsoa määrittäneen merkittävästi eurooppalaista työmarkkinapolitiittista kenttää työnantajaosapuolen eduksi. Tarkastelussa todettiin myös, että uusliberalismin on esitetty merkinneen ay-liikkeille muun muassa niiden institutionaalista marginalisaatiota, poliittisen vaikutusvallan heikentymistä sekä organisaatioiden sulkemista pois poliittisista päätöksentekoprosesseista. Samalla havaittiin, että kyseisten ongelmien on esitetty olevan yhtäläisiä niin kansallisilla tasoilla toimiville ay-liikkeille kuin myös ylikansallisella EU-tasolla toimivalle EAY:lle. Luvussa 2.1 uusliberalismin tarkastelua laajennettiin havainnoimalla niitä vaikutuksia, joita kyseisen ideologian esiinmarssista voi katsoa olleen poliittiselle kielenkäytölle ja diskursseille. Tarkastelussa todettiin, että uusliberalismin on mahdollista katsoa vaikuttaneen poliittisiin diskursseihin erityisesti siten, että uusliberalismi on kaventanut diskursiivista puheavaruutta rajaamalla poliittisissa diskursseissa käsiteltyjen poliittisten kysymysten määrää ja luonnetta sekä luoden siten eräänlaista ”ideologista vaihtoehtottomuutta”. Tutkimuksessa myös nostettiin tässä yhteydessä esiin käsite ”sosiaalisesta Euroopasta”, jota tarkasteltiin Bourdieun (1999) ja Hymanin (2001; 2005) esittämiä huomioita peilaten uusliberalistiselle ideologialle vastakkaisena poliittisena utopiana ja poliittisen diskurssiavaruuden laajentajana, jota EAY:n olisi mahdollista käyttää, mikäli organisaatio pyrki sosiaalisen kumppanuuden harjoittamisen sijaan haastamaan EU:n ajamat politiikat ja konstruoimaan diskursiivisissa toiminnoissaan organisaatiolleen uudenlaista, sosiaaliselle kumppanuudelle vaihtoehtoista identiteettiä.

Uusliberalismin ja eurooppalaisten ay-liikkeiden keskinäisiä suhteita koskevien havaintojen jälkeen tutkimuksen fokus siirrettiin ay-liikkeiden strategiaan valintoihin kiinnittyviin teoreettisiin huomioihin (2.2). Ay-liikkeiden strategisia valintoja käsiteltiin osiossa tarkastelemalla aluksi Behrensin, Hamannin ja Hurdin (2004) esittämää typologiaa ay-liikkeiden erilaisista ulottuvuuksista, jonka jälkeen tarkastelua syvennettiin havainnoimalla tarkemmin ay-liikkeiden kollektiivisia identiteettejä sekä niiden merkitystä organisaatioiden strategisille valinnoille. Luvussa 2.2.1 käsiteltiin ay-liikkeiden poliittisista strategioista yksityiskohtaisemmin yhteiskuntaliikeunionismia, jonka harjoittamisesta Taylor ja Mathers (2004) havaitsivat tiettyjä viitteitä analysoidessaan EAY:n strategista toimintaa 2000-luvun alussa. Samalla tutkimuksessa pyrittiin hahmottelemaan

tarkemmin sitä, mitä hyötyä EAY:lle voisi käytännössä olla yhteiskuntaliikeunionismin harjoittamisesta sosiaalisen kumppanuuden sijaan organisaation poliittisena strategiana. Yhteiskuntaliikeunionismin harjoittamisen kannalta keskeisiksi tekijöiksi havaittiin sellaiset ay-liikkeiden diskursseissaan ilmentämät ideologiat ja identiteetit, joiden kautta ne voisivat ”markkinoida” itseään yhteiskuntaliikkeille. Yhteiskuntaliikeunionismin tarkastelua laajennettiin luvussa 2.3 esittämällä huomioita eurooppalaisista yhteiskuntaliikkeistä sekä niiden mahdollisesta sopivuudesta EAY:lle yhteiskuntaliikeunionismin harjoittamiseksi. Huomioarvoisena seikkana tarkastelussa nousi esiin se, että useiden eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden havaittiin esittäneen laajalti paitsi kritiikkiä Euroopan unionin harjoittamia ”uusliberalistisia” politiikkoja kohtaan, myös tahtoaan ajaa eteenpäin uusliberalismille ideologisesti vastakkaista ”sosiaalista Eurooppaa”. Tätä taustaa vasten peilaten uusliberalismille vastakkainen utopia ”sosiaalisesta Euroopasta” todettiin EAY:lle mahdolliseksi keinoksi toteuttaa yhteiskuntaliikeunionismia sosiaaliselle kumppanuudelle vaihtoehtoisena poliittisena strategianaan. Tällaisen strategian toteuttamisen katsottiin edellyttävän EAY:ltä käytännössä aktiivista diskursiivista toimintaa, jossa se ilmentäisi utopiaa ”sosiaalista Euroopasta” eurooppalaisiin yhteiskuntaliikkeisiin vetoavalla tavalla. Tarkemmin sanoen, mahdollisen yhteiskuntaliikeunionismin harjoittamisen kannalta EAY:n diskursiivisen toiminnan keskeisimpinä elementteinä esitettiin ideologiat ja identiteetit, joiden kautta se konstruoi itselleen ja yhteiskuntaliikkeille samantyyppistä poliittista toimijuutta eli yhteistä kollektiivista identiteettiä ja ideologista päämäärää, uusliberalismille vastakkaista ”sosiaalista Eurooppaa”.

Luvussa 3 käsiteltiin tutkimuksen teoreettista viitekehystä peilaten ideologioista, identiteeteistä ja diskursseista esitettyjä teoreettisia huomioita EAY:n harjoittaman diskursiivisen toiminnan analysoimiseksi. Ideologioiden teoreettisessa tarkastelussa nojaututtiin van Dijkin (1998) esittämään laaja-alaiseen katsaukseen ideologioiden, identiteettien ja diskurssien kiinteästä kolmiyhteydestä (3.1). Yksityiskohtaisemman tarkastelun kohteina olivat ideologioiden merkitys poliittisten ryhmien kuten ay-liikkeiden ja yhteiskuntaliikkeiden jäsenyyksille (3.1.1) sekä poliittisille vallan muodoille ja valtakamppailuille (3.1.2). Luvussa 3.2 tutkimus siirtyi identiteettien teoreettiseen havainnointiin. Erityisen huomion kohteena olivat ay-liikkeiden strategisten valintojen analysoinnin kannalta keskeisinä nähdyt kollektiiviset identiteetit sekä niiden diskursiivinen konstruointi. Tämän jälkeen tutkimus siirtyi tarkastelemaan kognitiivisista kehyksistä sekä diskursiivisista kehystämismenestyksistä esitettyjä teoreettisia huomioita, joita apuna käyttäen tutkimus pyrki analysoimaan yksityiskohtaisemmin EAY:n diskursiivista toimintaa ja erityisesti niitä tapoja, joiden kautta organisaatio on ilmentänyt omaa identiteettiään, ideologiaansa, poliittista toimintakenttäänsä sekä ajamiensa politiikkojen luonnetta (3.3). Osion lopuksi huomio kiinnittyi kriittiseen diskurssianalyysiin, joka ideologioita, identiteettejä ja poliittis-yhteiskunnallisia konteksteja painottaen tarjosi käsillä olevalle ”metodologiset linssit” EAY:n diskursiivisesta toiminnasta suoritettavan analyysin toteuttamiseksi (3.4).

Ennen varsinaista analyysiä EAY:n diskursiivisesta toiminnasta Euroopan sosiaalisesta mallista käymässään vuoropuhelussa tutkimuksessa tarkasteltiin luvussa 4 empiirisesti EAY:n poliittista toimintaympäristöä eli Euroopan unionia ja EU:n työmarkkinapoliittista järjestelmää. Empiirisen tarkastelun tarkoituksena oli hahmottaa tarkemmin EAY:n strategiaan valintoihin vaikuttaneita ulkoisia tekijöitä, kuten yleiseurooppalaisia taloudellisia ja poliittisia muutoksia, EU:n ja BusinessEuropan poliittisia strategioita sekä EU-tason työmarkkinasuhteiden institutionaalista kontekstia. Samalla tutkimuksessa pyrittiin hahmottelemaan EAY:n ja BusinessEuropan käymälle vuoropuhelulle diskurssia määrittävä taustakonteksti tai ”diskurssin makrotaso” (Fairclough 1995). Luvuissa 4.1-4.1.6 tutkimuksessa tarkasteltiin Euroopan unionin poliittista kehitystä 1950-luvulta 2000-luvulle. Havainnoinnin keskipisteessä olivat erityisesti EU:n työ-, talous- ja sosiaalipolitiikkojen ideologiset ulottuvuudet sekä niissä tapahtuneet muutokset. EU:n harjoittamien politiikkojen muovautuminen ja laajemmin eurooppalainen integraatio näyttäytyi tarkastelussa lineaarisesti tapahtuneen kehityksen sijaan eräänlaisena aaltoliikkeenä, jonka kulkuun ovat vaikuttaneet merkittävästi paitsi EU:n jäsenmaiden sisäpoliittiset kontekstit sekä erilaiset kansalliset intressit, myös ylikansalliset aatesuuntaukset sekä poliittisia valtaasetelmia muovanneet ideologiset muutokset.

Tämän jälkeen tutkimuksen fokus siirtyi EU:n työmarkkinapoliittisen kentän havainnointiin (4.2). Tarkastelun keskipisteessä oli erityisesti Euroopan unionissa traditionaalisesti vallinnut ”epäsymmetria” (Scharpf 1998) ns. positiivisen ja negatiivisen integraation välillä sekä sen aiheuttamat vaikutukset EU:n työmarkkinapoliittiselle kentälle. Tarkastelussa havaittiin, että eurooppalaiset ay-liikkeet ovat traditionaalisesti ajaneet voimakkaasti eurooppalaista talousintegraatiota tasapainottavaa positiivista integraatiota, eli Eurooppa-tason työ- ja sosiaalipoliittisen regulaation luomista. Tutkimuksessa todettiin myös, että kriittisten arvioiden mukaan Euroopan unionin integraatiokehitys on kuitenkin ollut ay-liikkeiden toiveiden vastaisesti ennen kaikkea negatiivista integraatiota eli kaupan esteiden purkua, tavaroiden, palvelujen, työn ja pääoman vapaan liikkuvuuden edistämistä sekä markkinoita säätelevien säännösten purkamista. Samalla havaittiin, että eurooppalaisten ay-liikkeiden on esitetty olleen yleisesti ottaen häviäjäsapuoli EU:n integraatiopolitiikassa. Tarkemmin sanoen, ay-liikkeiden intresseillä on katsottu olleen hyvin vähän vastakaikua unionin sisällä, ja lisäksi eurooppalaisen integraation kehityksen on nähty heijastaneen vahvimmin elinkeinoelämän ja unionin jäsenmaiden kansallisten johtajien toiveita poistaa pääoman, työvoiman ja tavaroiden vapaata liikkuvuutta häiritsevät esteet.

Työmarkkinapoliittisen kentän havainnointia syvennettiin esittämällä tarkemmin käsillä olevan tutkimuksen keskeisimmät poliittiset toimijat, eurooppalaisia ay-liikkeitä edustava EAY (4.2.1) sekä eurooppalaista yrityselämää ja työnantajia edustava BusinessEurope (4.2.2). Osion lopuksi tutkimuksessa käsiteltiin EAY:n ja BusinessEuropan keskinäisiä suhteita sosiaalisen kumppanuuden sekä organisaatioiden käymän sosiaalidialogin kautta (4.2.3). Tarkastelussa havaittiin, että sosiaaliseen kumppanuteen ja sosiaalidialogiin voidaan nähdä sisältyvän EAY:n kannalta katsottuna monia merkittäviä ongelmia. Ensinnäkin,

eurooppalaisia työnantajia edustava BusinessEurope on perinteisesti ollut hyvin haluton edes neuvottelemaan EAY:n kanssa työmarkkinaosapuolten välisessä sosiaalidialogissa tietäessään, että EU:n poliittisen luonteen johdosta organisaation omat intressit tulevat unionin sisällä usein ajetuiksi ilman BusinessEuropen aktiivista panostusta EAY:n kanssa harjoitettavaan sosiaalidialogiin. Toiseksi, EAY:n varsin vähäisen poliittisen vallan takia organisaatiolla ei ole ollut paljoakaan mahdollisuuksia tasapainottaa poliittisia valtasuhteita edukseen sosiaalidialogissa. Tarkemmin sanoen, koska BusinessEurope on käytännössä voinut rajoittaa sosiaalidialogin agenda omien intressiensä mukaisesti, EAY:llä ei ole ollut juuri muita mahdollisuuksia kuin myöntyä näihin neuvotteluraameihin sekä niiden sisältämiin vaatimuksiin. Tämän takia EAY:n traditionaalisesti harjoittaman sosiaalisen kumppanuuden toimintamallin onkin kriittisissä esityksissä kuvattu muuttuneen muun muassa ”managerialistiseksi fasadiksi” ja ”uusliberalistisen rationaalisuuden rautahäkiksi”. Edellä esitettyjä huomioita peilaten tutkimuksessa todettiin jälleen, että EAY:llä olisi monia hyviä syitä irtautua sosiaalisen kumppanuuden toimintamallistaan ja harjoittaa sen sijaan toisenlaista poliittista strategiaa, joka tähtäisi organisaation poliittisen vallan vahvistamiseen.

Edellisissä luvuissa hahmotettua poliittista taustakontekstia vasten tutkimus siirtyi luvussa 5 tutkimaan EAY:n tekemiä strategisia valintoja analysoimalla sen harjoittamia diskursiivisia käytäntöjä vuoropuhelussa, jota organisaatio kävi BusinessEuropen kanssa Euroopan sosiaalisesta mallista tutkimusaineiston kattamalla aikajanelalla vuosina 2004-2009. Analyysi jakautui viiteentoista erilaisen temaattisen kokonaisuuden tarkasteluun, jotka ovat erotettavissa kyseisessä vuoropuhelussa omiksi aihepiireikseen. Vuoropuhelun analysointi aloitettiin tutkimalla, miten EAY ja BusinessEurope hahmottavat puheissaan poliittista toimintakenttäänsä eli Eurooppaa ja Euroopan unionia (5.1). ”Euroopan” käsitettä tarkasteltiin analyysissä objektiivisen ja neutraalin termin sijaan ”diskursiivisena taistelukenttänä”, jota osapuolet pyrkivät hahmottelemaan omista poliittisista lähtökohdistaan ja intresseistään käsin. Analyysissä todettiin, että sekä EAY että BusinessEurope kuvaavat Eurooppaa puheissaan muusta maailmasta selkeästi erottuvana poliittis-sosiokulttuurisena sfäärinä, jonka ainutlaatuisuutta määrittävät erityisesti eurooppalaisille hyvinvointivaltioille tunnusomaiset yhteiskunnalliset rakenteet sekä näitä rakenteita peilaavat arvot, kuten esimerkiksi solidaarisuus. Samalla havaittiin, että EAY ilmentää puheissaan Eurooppaa toistuvasti erityisesti Yhdysvaltojen poliittiseksi vastakohdaksi, ja että organisaation mukaan juuri Yhdysvalloista alkujaan peräisin oleva uusliberalistinen kapitalismin muoto uhkaa Eurooppaa ja sen ainutlaatuisia, hyvinvointia tuottavia poliittisia järjestelmiä.

Analyysiä jatkettiin havainnoimalla, miten työmarkkinaosapuolet ilmentävät puheissaan EU:n sosiaalisen ulottuvuuden ja ”sosiaalisen Euroopan” käsitteiden kautta ihanteelliseksi näkemäänsä Eurooppaa sekä EU:n mahdollisuuksia ja tarpeita sellaisen kehittämiseksi (5.2). Analyysin kohteena oli tällöin erityisesti työmarkkinaosapuolten ajamiin utopioiden eli vielä saavuttamattomien ideaalista Eurooppaa hahmottavien poliittisten ihanteiden erittely ja eks-

plikointi. Analyysissä havaittiin selkeästi, että EAY:n yleisenä diskursiivisena käytäntönä näyttäytyi pyrkimys luoda ideologista vastakkainasettelua uusliberalismin ja organisaation hahmotteleman ”sosiaalisen Euroopan” välille. Kyseisiin käytäntöihin havaittiin myös kytkeytyvän tämän tutkimuksen kannalta katsottuna kolme keskeistä huomiota. Ensinnäkin, EAY:n esittämiin puheenvuoroihin Euroopasta, EU:sta, sen sosiaalisesta ulottuvuudesta ja ”sosiaalisesta Euroopasta” sisältyi voimakas ideologinen ulottuvuus. Eurooppaa ja Euroopan unionia kuvattiin EAY:n puheissa toistuvasti paitsi erilaisten arvojen ja normien kautta (esittämällä, millainen Eurooppa on ja mihin suuntaan EU:n pitäisi sitä kehittää), myös suoranaisen ideologisen vastakkainasettelun kautta (kuvaamalla, miten Eurooppa ja sen ainutlaatuisuutta heijastavat politiikat ja yhteiskunnalliset järjestelmät ovat uhattuina uusliberalismin taholta). Toiseksi, EAY esitti puheissaan asettuvansa selkeään poliittiseen (op)positioon EU:n poliittisella kentällä julistamalla, että sen tavoitteena on uusliberalismille vastakkaisen ”sosiaalisen Euroopan” ajaminen siitäkkin huolimatta, että Euroopan unioni, EU:n jäsenmaiden hallitukset sekä eurooppalaiset työnantajat eivät sellaiseen päämäärään tähtäviä politiikkoja aja. Kolmanneksi, esittämällä käsityksensä Euroopan normatiivisesta luonteesta sekä pyrkimyksensä ajaa kyseistä käsitystä eteenpäin ”sosiaalisen Euroopan” iskusanan kautta EAY ilmensi puheissaan samalla vaatimusta muutoksen välttämättömyydestä. EAY:n esittämän kritiikin mukaan Euroopan unioni oli hylännyt sen legitimiuden kannalta elintärkeän sosiaalisen ulottuvuuden ajaessaan kansalaistensa etujen vastaisia uusliberalistisia politiikkoja kyseenalaistaen paitsi oman olemassaolonsa oikeutuksen, myös eurooppalaisten hyvinvointivaltioiden tulevaisuuden. EAY:n mukaan sen tehtävänä ja velvollisuutena oli siten ajaa Euroopan unionin sisällä nykyisille poliitikoille vastakkaisia toimia, jotka tarjoaisivat vallassa olevalle uusliberalismille konkreettisen ideologisen vaihtoehdon. Mainittuja huomioita peilaten tutkimuksessa todettiin, että EAY:n harjoittama diskursiivinen toiminta oli teoreettisessa katsannossa mahdollista nähdä organisaation harjoittamana yhteiskuntaliikeunionismina, jossa EAY pyrki ilmentämänsä ideologisen vastakkainasettelun ja ”sosiaalisen Euroopan” utopian avulla konstruoimaan organisaatiolleen ja eurooppalaisille yhteiskuntaliikkeille yhteistä kollektiivista identiteettiä.

Analyysiä syvennettiin siirtämällä tutkimuksen painopiste itse Euroopan sosiaaliseen malliin. Euroopan sosiaalista mallia lähestyttiin tutkimuksessa laajana kattokäsitteenä, johon osapuolet nojautuvat esittäessään vaatimiaan muutoksia EU:n politiikkoihin ideaalisina näkemiänsä yleiseurooppalaisten poliittisten järjestelmien luomiseksi (5.3). Euroopan sosiaalisen mallin uudistuspyrkimykseen kytkeytyvä poliittinen kamppailu näyttäytyi tutkimuksessa kahden erilaisen kapitalistisen mallin välillä tapahtuvana taisteluna. Tässä taistelussa BusinessEuropeen havaittiin ajavan Hymanin (2008) esittämiä käsitteitä käyttäen ”anglosaksista liberaalia markkinataloutta”, kun taas EAY:n nähtiin puolustavan ”mannereurooppalaista koordinoitua kapitalismia”. Huomionarvoisena seikkana tutkimuksessa nousi esille, että osapuolet ovat vahvasti eri mieltä Euroopan sosiaalisten mallien lukumääristä. EAY:n havaittiin painottavan puheis-

saan kautta linjan voimakkaasti, että Euroopassa on ainoastaan yksi Euroopan sosiaalinen malli, kun taas BusinessEuropen todettiin esittävän toistuvasti, että Euroopan sosiaalisia malleja on unionissa yhtä monta kuin jäsenmaitakin. Edellä mainittujen poliittisten erimielisyyksien havaittiin heijastuvan toistuvasti organisaatioiden poliitikkojen yleisissä suuntalinjoissa. EAY:n harjoittaman poliittisen argumentaation havaittiin nojautuvan pitkälti väitteeseen, jonka mukaan yhden Euroopan sosiaalisen mallin olemassaolo edellyttää Euroopan unionilta paitsi niin sanottua ”positiivista integraatiota”, eli yleiseurooppalaisten työ-, talous-, ja sosiaalipoliitikkojen kehittämistä, myös yleiseurooppalaisten työmarkkinapoliittisten järjestelmien ja neuvottelumekanismien kehittämistä. BusinessEuropen harjoittaman argumentaation todettiin nojautuvan puolestaan täysin päinvastaiseen näkemykseen: koska jokaisessa unionin jäsenmaassa on oma sosiaalinen mallinsa, unionin jäsenmaiden ja kansallisten työmarkkinapoliittisten instituutioiden on saatava kehittää omia politiikkojaan itsenäisesti parhaaksi katsomallaan tavalla. Kansallisten sosiaalisten mallien kehittämisessä Euroopan unioni auttaisi BusinessEuropen mukaan parhaiten harjoittamalla ns. ”negatiivista integraatiota”, eli kaupan, tavaroiden, työn ja pääoman liikkuvuutta häiritsevien esteiden poistamista.

Euroopan sosiaaliseen malliin kiinnittyviä muutospaineita tutkittiin luvussa 5.4. EAY:n ja BusinessEuropen havaittiin olevan yhtä mieltä siitä, että Euroopan sosiaalista mallia ravisuttavat ankarat muutospaineet, jonka vuoksi sitä tulee modernisoida ja kehittää. Molempien osapuolten havaittiin myös esittäneen paikoin hyvinkin voimakasta kritiikkiä niin Euroopan unionia kuin eurooppalaisia poliitikkoja kohtaan Euroopan sosiaalisen mallin modernisaation hitaudesta ja toimien riittämättömyydestä. Tutkimus käsitteli Euroopan sosiaaliseen malliin kiinnittyviä muutospaineita ottamalla yksityiskohtaisempaan tarkasteluun globalisaation (5.4.1), Lissabonin strategiassa lanseeratun pyrkimyksen muuntaa EU:n jäsenvaltiot ”tietoperusteisiksi yhteiskunniksi” (5.4.2) sekä ilmastonmuutos- ja energiakysymykset (5.4.3). Merkittäväksi huomioksi nousi tutkimuksessa esiin EAY:n ilmeinen vaisuus organisaation käymissä globalisaatio- ja tietoyhteiskuntadiskursseissa. Globalisaatiodiskurssia analysoitaessa todettiin, ettei EAY näytä kuvanneen globalisaatioon kytkeytyviä poliittisia toimia ja valintoja puheissaan ideologisina kysymyksinä siinä määrin kuin se olisi ollut mahdollista. Tietoyhteiskuntadiskurssia tarkasteltaessa huomioitiin puolestaan, että kyseistä diskurssia on määrittänyt ennen kaikkea BusinessEurope: siinä missä EAY todettiin esittäneen ainoastaan hajanaisia huomioita ”tietoperusteisiksi yhteiskunniksi” siirtymisestä, BusinessEuropen havaittiin olleen diskurssissa huomattavasti aktiivisempi osapuoli pyrkien muun muassa toistuvasti ilmentämään diskurssin kautta yrittäjyyttä eräänlaisena ”ihanteellisena kansalaisuutena”. Tutkimusaineiston perusteella voidaankin todeta, että Euroopan sosiaalisen mallin muutospaineita käsittelevässä diskurssissa EAY näyttäytyi BusinessEuropeen verrattuna yhtä aktiivisena toimijana ainoastaan ilmasto- ja energiakysymysten käsittelyssä. Tämän tutkimuksen kannalta on huomionarvoista, että kyseisen osion tarkastelussa havaittiin myös selkeitä viitteitä EAY:n harjoittamasta yhteiskuntaliikeunionismista: EAY:n havaittiin kuvaavan ilmas-

to- ja energiakysymyksiä kaikkia ihmisiä yhteisesti koskevinä sosiaalisina kysymyksinä, joiden käsittelemiseksi EAY:n ja eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden olisi solmittava alliansseja ja tehtävä tiivistä yhteistyötä.

Luvussa 5.5 analyysin kohteena olivat puolestaan Euroopan sosiaalisen mallin kehittämiseen kytkeytyvät työmarkkinapoliittiset teemat. Tarkastelussa tuli jälleen esille osapuolten poliittisten vastakkaisuuksien keskiö: BusinessEurope korosti puheissaan kautta linjan kansallisia näkökulmia painottaen ennen kaikkea eurooppalaisen kilpailukyvyn ja tehokkuuden kehittämisen merkitystä, kun taas EAY painotti puheenvuoroissaan erityisesti yleiseurooppalaisten työ- ja sosiaalipoliittikkojen kehittämisen sekä uuden regulaation luomisen tärkeyttä Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden kannalta. Yksityiskohtaisempina temaattisina kokonaisuuksina tutkimus käsitteli työmarkkinaosapuolten välistä sosiaalista kumppanuutta ja sosiaalidialogia (5.5.1), eurooppalaisia työmarkkinareformeja (5.5.2), regulaatiota ja deregulaatiota (5.5.3) sekä joustoturvaa (5.5.4).

Sosiaalisesta kumppanuudesta ja sosiaalidialogista käydyn diskurssin analyysissä havaittiin selkeitä viitteitä siitä, että EAY ei olisi hylännyt sosiaalista kumppanuutta ainakaan kokonaan poliittisena toimintamallinaan. Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaittiin, että EAY kuvasi sosiaalidialogin merkitystä ennen kaikkea siinä nähtynä mahdollisuutena tasapainottaa EU:n politiikkoja yhteiseksi hyväksi. Toisin sanoen, sosiaalidialogi kuvattiin EAY:n puheissa välineenä, jonka avulla olisi mahdollista ”tasoittaa pääoman valtaa” ja pyrkiä jakamaan talouskasvun tuloksia laajemmin. Toisinaan EAY nimitti tätä ”pääoman vallan tasoittamisen” pyrkimystään myös ”sosiaalisen markkinatalouden kehittämiseksi”. Sosiaalinen kumppanuus ja sosiaalidialogi olivat EAY:n mukaan välineitä, jonka kautta organisaatio pyrkii kehittämään sosiaalista markkinataloutta ja laajemmin Euroopan sosiaalista mallia, jonka se julisti olevan yksi oman olemassaolonsa syistä. Toisaalta analyysissä havaittiin kuitenkin myös varsin vahvoja viitteitä siitä, että EAY olisi alkanut kyseenalaistaa hyvin vakavasti kyseisen toimintamallin toimivuuden. Analyysissä nimittäin havaittiin, että EAY oli puheissaan esittänyt voimakasta kritiikkiä BusinessEuropea ja muita eurooppalaisia työnantajajärjestöjä kohtaan. EAY:n esittämän kritiikin mukaan BusinessEuropea ja muiden eurooppalaisten työnantajajärjestöjen sitoutuminen sosiaaliseen kumppanuuteen ja sosiaalidialogiin ei ole ollut lähimainkaan riittävää, ja että osa eurooppalaisista työnantajista on suostunut neuvotteluihin ay-liikkeiden kanssa vain välttääkseen lainsäädäntöä, osan taasen kyseenalaistaessa koko sosiaalidialogin ja kieltäytyen solmimasta kollektiivisia sopimuksia ay-liikkeiden kanssa. EAY:n strategisia valintoja tutkittaessa onkin olennaista huomioda, että EAY oli puheissaan myös ilmentänyt tarvetta kehittää itselleen uudenlainen strategia, jonka avulla organisaatio saisi eurooppalaisesta kansalaisyhteiskunnasta itselleen uusia poliittisia liittolaisia, ja joka loisi eurooppalaisille työnantajille painetta osallistua Eurooppa-tason kollektiivisiin neuvotteluihin EAY:n kanssa. Näin ollen analyysissä havaittiin varsin selkeä viite siitä, että EAY olisi strategisissa valinnoissaan valmis yhteiskuntaliikeunionismin laajamittaisempaan harjoittamiseen.

Eurooppalaisista työmarkkinareformeista ja joustoturvasta käytyjä diskursseja analysoitaessa huomionarvoisena seikkana nousi puolestaan jälleen esiin EAY:n diskursiivisen toiminnan ilmeinen vaisuus. Tutkimusaineiston perusteella BusinessEurope näytti määrittävän kyseisiä diskursseja olemalla niissä selkeästi aktiivisempi osapuoli ja esittämällä määrätietoisia poliittisia vaatimuksia, kun taas EAY näytti tyytyvän kyseisissä diskursseissa lähinnä muistutamaan sosiaalisten tekijöiden huomioonottamista eurooppalaisia työpoliittikkoja kehitettäessä. Ainoastaan regulaatiota ja deregulaatiota käsittelevissä puheenvuoroissaan EAY intoutui esittämään voimakkaita poliittisia vaatimuksia korostaessaan uuden regulaation kehittämisen tärkeyttä Euroopan sosiaaliselle ulottuvuudelle ja ”sosiaaliselle Euroopalle”.

Tutkimuksen lopuksi analyysi kiinnittyi osapuolten vuoropuhelusta havaittavaan aladiskurssiin ”kapitalismista ja kapitalismin kritiikistä” (5.6). Luvussa 5.6.1 tutkimuksen kohteena oli EAY:n puheissaan toistuvasti esiin nostama ”uusi kapitalismi”. ”Uuden kapitalismin” termi havaittiin tutkimuksessa EAY:n puheittensa kautta ilmentämän narratiivin keskeisenä elementtinä, jonka avulla organisaatio kuvaa paitsi taloudellisella ja poliittisella kentällä tapahtuneita muutoksia, myös ay-liikkeiden ja uusliberalismin välistä vastakkainasettelua. Tässä narratiivissa ”uuden kapitalismin” havaittiin edustavan EAY:lle Euroopan ulkopuolelta tullutta ja sitä uhkaavaa uusliberalistista ideologiaa, joka vaarantaa paitsi eurooppalaiset hyvinvointivaltiojärjestelmät, yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden, työntekijöitä oikeudet ja työmarkkinasuhteet, myös laajemmin itse demokratian. EAY:n esittämään narratiiviin havaittiin kuuluvan myös se, että organisaatio kuvaa itseään toimijana, joka taistelee kyseistä kapitalismin muotoa vastaan eurooppalaisten työntekijöiden ja ay-liikkeiden hyväksi.

EAY:n ”uuteen kapitalismiin” kiinnittyvien diskursiivisten käytäntöjen analysoinnin jälkeen tutkimus siirtyi käsittelemään osapuolten puheenvuoroissaan esittämiä näkemyksiä ja arvioita vuonna 2007 puhjennesta maailmanlaajuisesta finanssikriisistä sekä siihen johtaneista syistä (5.6.2). Tutkimuksessa kävi ilmi, että EAY esitti tutkimusaineistoon kuuluvista puheistaan kaikista voimakkaimmat sekä poliittisesti ja moraalisesti latautuneimmat puheenvuoronsa juuri finanssikriisiä käsitellessään. Toisin kuin BusinessEurope, joka näytti finanssikriisiä käsittelevissä puheenvuoroissaan tyytyvän lähinnä toistamaan vanhoja vaatimuksiaan työmarkkinareformeista, joustavuuden ja tehokkuuden lisäämisestä sekä uudesta regulaatiosta pidättäytymisestä, EAY:n havaittiin korostavan puheissaan painokkaasti ennen kaikkea erilaisia arvoja ja emootioita. EAY:n toistuvasti esittämien näkemysten mukaan eurooppalaisten keskuudessa oikeutettua vihaa synnyttäneen finanssikriisin oli aiheuttanut uusliberalistinen, moraalittomuuteen ja ahneuteen kannustava ”uusi kapitalismi”, ja organisaation havaittiinkin julistautuvan jälleen taisteluun uusliberalisteja vastaan oikeudenmukaisuudelle ja tasa-arvoisuudelle perustuvan ”sosiaalisen Euroopan” puolesta. Analyysissä todettiin myös, että kuten useissa aiemmissakin osioissa, myös finanssikriisin käsittelyn yhteydessä EAY:n diskursiivisen toiminnan keskiössä näyttäytyi yhteiskuntaliikeunionismin harjoittamisen edellyttämä pyrkimys konstruoida ja politisoida EAY:n, sen jäsenjärjestöjen ja eurooppalaisen

kansalaisyhteiskunnan välille yhteistä kollektiivista identiteettiä. Tarkemmin sanoen, EAY:n harjoittaman diskursiivisen toiminnan yleisenä pyrkimyksenä näyttäytyi kollektiivisen identiteetin konstruoiminen ja politisoiminen arvo- ja normikäsitteisiin sekä ”sosiaalisen Euroopan” utopiaan nojautuvan ideologisen vastakkainasettelun kautta. Tämän vastakkainasettelun keskiössä oli toisaalta EAY:n pyrkimys legitimoida ja vahvistaa kuulijoilleen ”sosiaalisen Euroopan” ideologista periaatetta, ja toisaalta taas pyrkimys delegitimoida nykyistä kapitalistista järjestelmää esittämällä se poliittisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja moraalisesti kestävämmäksi.

6.1 EAY:n diskursiivinen toiminta Euroopan sosiaalisesta mallista käydyssä vuoropuhelussa: johtopäätökset

Käsillä olevan tutkimuksen tarkoituksena oli vastata kysymykseen, onko EAY strategisissaan valinnoissaan päätenyt jatkamaan perinteistä sosiaalisen kumppanuuden toimintamallin harjoittamista, vai onko organisaatio päätenyt irtautua kyseisestä toimintamallista harjoittaakseen täysin toisenlaista strategiaa vahvistaakseen omaa asemaansa Euroopan unionin poliittisessa toimintaympäristössä. Kysymykseen haettiin tutkimuksessa vastausta analysoimalla EAY:n harjoittamaa diskursiivista toimintaa vuoropuhelussa, jota organisaatio on kätenyt poliittisen vastapuolensa BusinessEuropen kanssa Euroopan sosiaalisesta mallista. Tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia peilaten EAY:n diskursiivisten toimintojen analysointi kiinnittyi erityisesti organisaation tapoihin ilmentää diskursiivisessa toiminnassaan kollektiivista identiteettiään ja sen perustana olevaa ideologiaa. Analyysin keskeisenä tehtävänä oli havaita, onko EAY ilmentänyt Euroopan sosiaalisesta mallista käymässänsä diskursissaan organisaation traditionaalista konsensusideologialle pohjautuvaa sosiaalisen kumppanuuden identiteettiä, vai onko EAY sen sijaan ilmentänyt diskursiivisten toimintojensa kautta vuoropuhelussa sellaista kollektiivista identiteettiä ja ideologiaa, jotka näyttäytyvät ristiriitaisina sen perinteisesti harjoittamaan sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliin nähden. Luvussa 5 suoritettuna analyysin pohjalta tutkimuksessa on nyt mahdollista vastata edellä mainittuihin kysymyksiin.

Ensinnäkin, tutkimuksessa suoritettuna analyysissä havaittiin selkeitä viitteitä siitä, että EAY olisi diskursiivisessa toiminnassaan pyrkinyt ottamaan etäisyyttä perinteiseen sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliinsa pohjautuvaan konsensusideologiaan ja pyrkinyt kuvaamaan omaa poliittista positiotaan EU:n työmarkkinapoliittisella kentällä siten, että organisaation poliittiset pyrkimykset ja päämäärät näyttäytyisivät ideologisen vastakkainasettelun kautta selkeästi erilaisina kuin Euroopan unionin ja eurooppalaisten työnantajajärjestöjen ajamat politiikat. Tarkemmin sanoen, EAY:n diskursiivisen toiminnan keskiössä havaittiin olleen kautta linjan organisaation ilmentämä ajatus ”sosiaalisesta Euroopasta” ideologisen vaihtoehtona EU:n ja eurooppalaisten työnantajajärjestöjen ajamille poliitikoille. EAY:n hahmottelemaan ”sosiaalisen Euroopan” uto-

piaan havaittiin myös sisältyvän normatiivinen ulottuvuus, jonka kautta EAY ilmensi näkemyksiään Euroopan unionista ja sen sosiaalisesta ulottuvuudesta. ”Sosiaalisen Euroopan” utopian kautta EAY kuvasi puheissaan toistuvasti paitsi sitä, millainen Eurooppa on ja mihin suuntaan EU:n pitäisi sitä kehittää, myös sitä miten Eurooppa ja sen ainutlaatuiset hyvinvointia tuottavat poliittiset järjestelmät ovat uhattuina EU:n ”uusliberalistisen hegemonian” takia. Lisäksi EAY:n havaittiin ilmentäneen ”sosiaalisen Euroopan” utopian kautta myös käsitystään poliittisten muutosten välttämättömyydestä. EAY:n toistuvasti esittämän kritiikin mukaan Euroopan unioni oli hylännyt sen legitimiuden kannalta elintärkeän sosiaalisen ulottuvuuden ajaessaan kansalaistensa etujen vastaisia uusliberalistisia politiikkoja, ja kyseenalaistanut siten paitsi oman olemassaolonsa oikeutuksen, myös eurooppalaisten hyvinvointivaltioiden tulevaisuuden. Samalla EAY:n havaittiin julistaneen, että sen tehtävänä ja velvollisuutena on vastustaa Euroopan unionin ja eurooppalaisten työnantajien uusliberalistisia politiikkoja sekä ajaa unionin sisällä eteenpäin uusliberalistiselle ideologialle vastakkaista ”sosiaalista Eurooppaa”.

Edellä esitetyt havainnot kytkeytyvät kiinteästi kysymykseen siitä, millaista kollektiivista identiteettiä EAY on pyrkinyt konstruoimaan itselleen diskursiivisen toimintansa kautta Euroopan sosiaalisesta mallista käymässään vuoropuhelussa. EAY:n diskursiivisesta toiminnasta havaitut pyrkimykset ilmentää ideologisen vastakkainasettelun kautta organisaationsa poliittista positiota vastakkaisena Euroopan unioniin ja eurooppalaisiin työnantajajärjestöihin nähden antavat jo sinänsä vahvoja viitteitä siitä, että EAY on pyrkinyt irtautumaan perinteisestä sosiaalisen kumppanin identiteetistään ja yrittänyt sen sijaan konstruoida organisaatiolleen ”sosiaalisen Euroopan” utopian perustalle pohjautuvaa kollektiivista identiteettiä. Kyseinen näkemys saa vahvistusta tarkasteltaessa EAY:n puheissaan ilmentämiä arvo- ja normikäsityksiä. Kuten analyysissä havaittiin, EAY ilmensi puheissaan toistuvasti käsitystään siitä, että EU:n ja eurooppalaisten työnantajaorganisaatioiden ajamat uusliberalistiset politiikat ovat paitsi moraalisesti kestävämpiä, myös suoranaisesti vahingollisia Euroopalle ja sen hyvinvointia tuottaville poliittisille järjestelmille. Toisaalta EAY:n havaittiin myös ilmentäneen itseään organisaationa, jonka poliittinen toiminta on syvästi moraalista: koska EAY ajaa uusliberalistiselle ideologialle vastakkaisista ”sosiaalista Eurooppaa”, organisaatio myös puolustaa – toisin kuin uusliberalistit – kyseiseen ihanteeseen sisältyviä keskeisiä arvoja, kuten solidaarisuutta, sosiaalista oikeuden mukaisuutta, tasa-arvoa ja kestävä kehitystä. Koska kollektiivisia identiteettejä voidaan konstruoida ja vahvistaa korostamalla diskursiivisesti ihmisten sosiaaliin representaatioihin kytkeytyviä emotionaalisia elementtejä, kuten esimerkiksi erilaisia arvo- ja normikäsityksiä (Kaina & Karolewski 2009; Polletta & Jasper 2001), EAY:n puheissaan esittämien arvo- ja normikäsitysten eksplikointi on mahdollista ymmärtää paitsi organisaation pyrkimyksenä korostaa ilmentämäänsä poliittista vastakohtaisuuttaan Euroopan unioniin ja eurooppalaisiin työnantajajärjestöihin verrattuna, myös organisaation pyrkimyksenä konstruoida ja vahvistaa ”sosiaalisen Euroopan” ideologiselle perustalle pohjautuvaa kollektiivista identiteettiä.

Edellä esitetyt havainnot on myös mahdollista nähdä osoituksena EAY:n pyrkimyksestä harjoittaa sosiaalisen kumppanuuden sijaan yhteiskuntaliikeunionismia eli strategiaa, jossa organisaation harjoittaman diskursiivisen toiminnan tavoitteena on uusien yhteistyömuotojen, allianssien ja koalitioiden luominen eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden kanssa (katso esim. Frege, Heery & Turner 2004; Gajewska 2008). Kuten luvussa 2.2.1 havaittiin, yhteiskuntaliikeunionismin harjoittamisen edellytyksenä voidaan nähdä ay-liikkeiden pyrkimykset konstruoida ja politisoida puheittensa kautta organisaatioidensa ja eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden välille osapuolten yhteisesti jakamia, ideologisille premisseille pohjautuvia kollektiivisia identiteettejä, jotka mahdollistaisivat toimijoiden välisten allianssien syntymisen (Frege & Kelly 2004a; katso myös Simon & Klandermans 2001; van Stekelenburg & Klandermans 2010).

Tutkimuksessa suoritetun analyysin perusteella voidaan todeta, että EAY näyttää pyrkineen ilmentämään itseään diskursiivisten toimintojensa kautta organisaationa, jonka näkemykset Euroopan sosiaalisen mallin kehittämisen tavoiteltavasta luonteesta olisivat nähtävissä ideologisesti yhteneväisinä eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden kanssa. Kuten luvussa 2.3 todettiin, useat eurooppalaiset yhteiskuntaliikkeet ovat kritisoineet Euroopan unionia voimakkaasti sen harjoittamista "uusliberalistisista" politiikoista (della Porta ym. 2006; Ruzza 2007), ja esittäneet tällaisten politiikkojen harjoittamisen sijaan uusliberalismille ideologisesti vastakkaisen "sosiaalisen Euroopan" kehittämistä (katso esim. della Porta 2009). Luvussa 5 suoritetussa analyysissä puolestaan havaittiin, että EAY esitti puheenvuoroissaan toistuvasti paikoitellen hyvinkin voimakasta kritiikkiä EU:n "uusliberalistisia" politiikkoja kohtaan. EAY:n havaittiin myös toistuvasti vaatineen unionia vahvistamaan sen "sosiaalista ulottuvuutta" sekä kehittämään yleiseurooppalaisten työ- ja sosiaalipolitiikkojen kautta uusliberalismille vastakkaista, kestävään kehitykseen ja ihmisten hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävää "sosiaalista Eurooppaa". Näin ollen EAY:n voi nähdä pyrkineen esittämään itsensä Euroopan sosiaalisesta mallista käymässään diskurssissa organisaationa, joka jakaa eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden kanssa sekä saman ideologisen "vihollisen" eli uusliberalismin että saman ideologisen päämäärän, eli utopian "sosiaalisesta Euroopasta". Toisin sanoen, EAY:n voidaan katsoa pyrkineen rakentamaan diskursiivisessa toiminnassaan organisaationsa ja eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden välille yhteisille poliittisille näkemyksille ja päämäärille pohjautuvaa ideologista yhteneväisyyttä, (katso van Dijk 1998, 168) kuten myös tälle ideologiselle yhtenäisyydelle pohjautuvaa kollektiivista identiteettiä (katso esim. Kaina & Karolewski 2009; Polletta & Jasper 2001). Kyseistä näkemystä vielä vahvistaa huomio siitä, että hahmottaessaan ideologista ihannettaan "sosiaalisesta Euroopasta" EAY kuvasi kyseistä utopiaa sellaisten arvojen (kuten esimerkiksi solidaarisuuden, rauhan, vapauden, demokratian, perusoikeuksien, tasa-arvon ja kestävään kehityksen) kautta, joiden voidaan katsoa lukeutuvan myös useimpien eurooppalaisten yhteiskuntaliikkeiden keskeisimpiin arvoihin (katso esim. della Porta ym. 2006).

Huomiota EAY:n pyrkimyksestä harjoittaa yhteiskuntaliikeunionismia tukee myös havainto siitä, että organisaation voidaan nähdä yrittäneen politisoida konstruoimaansa kollektiivista identiteettiä eli kärjistämään poliittista vastakkainasettelua vakuuttaakseen erilaiset yhteiskunnalliset ryhmät osapuolten välisen yhteisen poliittisen toiminnan tarpeellisuudesta (katso esim. Frege, Heery & Turner 2004). Kuten esimerkiksi Simon ja Klandermans (2001) sekä van Stekelenburg ja Klandermans (2010) ovat esittäneet, kollektiivisten identiteettien politisoinnin kannalta keskeisiä tekijöitä ovat ennen kaikkea yhteiskunnallisten epäkohtien herättämät emootiot ja affektit, joita korostamalla yhteiskuntaliikkeitä ja niiden jäseniä on mahdollista motivoida liittoutumaan yhteisiin poliittisen toiminnan muotoihin (katso luku 3.2). Tutkimuksessa suoritettua analyysiä peilaten voidaan todeta, että juuri näin EAY myös teki kuvatessaan Eurooppaa ja sen nykyistä poliittista tilannetta. EAY:n havaittiin kuvanneen Eurooppaa ainutlaatuisena maanosana, jonka hyvinvointia, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta tuottavat poliittiset järjestelmät ovat traditionaalisesti erottaneet sen edukseen muusta maailmasta (ja etenkin Yhdysvalloista, jota organisaatio kuvasi puheissaan eräänlaisena uusliberalistisen ideologian mallimaana). Samalla EAY:n todettiin myös esittäneen toistuvasti, että kyseiset eurooppalaisille hyvinvointia tuottaneet poliittiset järjestelmät ovat nykyään vakavasti uhattuina Eurooppaan ja Euroopan unioniin syöpyneen uusliberalistisen ideologian taholta. Merkittäväksi seikaksi tutkimuksessa paljastui se, että EAY ilmensi itseään kyseisten puheittensa kautta toimijana, joka taistelee ideologista taistelua moraalittomana ja vahingollisena esittämäänsä uusliberalismia vastaan kaikkien eurooppalaisten hyväksi. Tämän taistelun päämääräksi havaittiin jälleen EAY:n toistuvasti julistama tavoite kehittää uusliberalismille ideologisesti vastakkaisista, kaikkien eurooppalaisten hyvinvointia ja oikeuksia puolustavaa ”sosiaalista Eurooppaa”. Kyseisen ideologisen taistelutematikan avulla EAY:n havaittiin pyrkineen ilmentämään itseään toimijana, joka taistelee käytännössä muun muassa eurooppalaisten hyvinvointivaltiojärjestelmien ja työntekijöiden oikeuksien alasajoa vastaan, ja jonka poliittisina päämäärinä ovat vahvat hyvinvointivaltiojärjestelmät ja voimakkaat ay-liikkeet sekä työllisyyden, tasa-arvon ja elinolosuhteiden parantaminen Euroopassa. Edellä esitettyjä havaintoja peilaten voidaan todeta, että kyseinen ideologisiin vastakohtaisuuksiin, arvoihin ja tunteisiin nojautuva taistelutematikka on mahdollista nähdä osoitukseksi EAY:n pyrkimyksestä politisoida konstruoimiaan kollektiivisia identiteettejä siten, että eurooppalaisille yhteiskuntaliikkeille muodostuisi motivaatio liittoutua EAY:n kanssa käydäkseen yhteistä taistelua yhteistä vihollista vastaan yhteisinä pitämiensä ideologisten päämäärien puolesta (katso Klandermans ym. 2002, 136; van Stekelenburg & Klandermans 2010, 183-184).

Yllä esitettyjen havaintojen voidaan katsoa antavan varsin vahvoja viitteitä siitä, että EAY olisi strategisissa valinnoissaan valinnut yhteiskuntaliikeunionismin poliittiseksi strategiakseen sosiaalisen kumppanuuden tilalle. Samalla herää kuitenkin myös kysymyksiä, jotka on tutkimuksessa nostettava esiin. Ensinnäkin, EAY ei ollut analysoidussa diskurssissa ainoa osapuoli, jonka puheenvuorot käsitelivät ”sosiaalista Eurooppaa”; kuten tutkimusaineistoa ana-

lysoitaessa havaittiin, myös BusinessEurope oli puheissaan nostanut esille ”sosiaalisen Euroopan” termin. Tätä havaintoa peilaten voidaan kysyä, miksi tutkimus ei analysoinut tarkemmin BusinessEuropen esittämiä puheita ”sosiaalisesta Euroopasta” organisaation harjoittaman poliittisen strategian toteuttamismuotona? Kysymykseen on verrattain helppo vastata tarkastelemalla organisaatioiden ”sosiaalista Eurooppaa” koskevien puheiden luonnetta. Tutkimusaineistoa analysoitaessa tutkimuksessa todettiin, että ”sosiaalista Eurooppaa” ilmenettiin EAY:n esittämässä puheenvuoroissa kautta linjan eräänlaisena vielä toteutumattomana poliittisena ihanteena, johon eurooppalaisessa integraatiossa ja Euroopan sosiaalisen mallin modernisaatioprosesseissa tulisi nimenomaisesti tähdätä. BusinessEuropen havaittiin sen sijaan ilmentäneen puheissaan ”sosiaalista Eurooppaa” lähinnä EU:n työmarkkinapoliittiseen järjestelmään sisältyvänä teknisenä yksityiskohtana sen sijaan, että se olisi näyttäytynyt organisaatiolle eurooppalaisen integraation tulevaisuuden luonnetta määrittävänä keskeisenä asiana (katso luku 5.2). Näin ollen ”sosiaalisen Euroopan” termi ei näyttäytynyt tutkimuksessa kovinkaan keskeisenä terminä BusinessEuropeelle, toisin kuin EAY:lle.

Toiseksi – ja edellistä huomattavasti vakavammaksi kysymykseksi – nousee esiin se, että vaikka EAY:n diskursiivisesta toiminnasta onkin tutkimuksessa suoritettuna analyysin perusteella löydettävissä varsin paljon viitteitä organisaation harjoittamasta yhteiskuntaliikeunionista, sama pätee myös EAY:n traditionaalisesti harjoittamaan sosiaaliseen kumppanuuteen. Varsinkin sosiaalisesta kumppanuudesta ja sosiaalidialogista käydyn diskurssin analyysissä (5.5.1) havaittiin selkeitä viitteitä siitä, että EAY ei olisi hylännyt sosiaalista kumppanuutta ainakaan kokonaan poliittisena toimintamallinaan. Kuten muistetaan, tutkimusaineistoa tarkasteltaessa havaittiin, että EAY on puheissaan kuvannut sosiaalista kumppanuutta ja sosiaalidialogia keskeisinä poliittisina välineinä, joiden kautta organisaatio pyrkii kehittämään sosiaalista markkinataloutta ja laajemmin Euroopan sosiaalista mallia. Tämä ei kuitenkaan vielä sinänsä osoita EAY:n sitoutuneisuutta sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliinsa, sillä kuten analyysissä havaittiin, on löydettävissä myös varsin vahvoja viitteitä siitä, että EAY kyseenalaistaa hyvin vakavasti kyseisen toimintamallin mielekkyyden. Analyysissä nimittäin havaittiin, että EAY oli puheissaan esittänyt voimakasta kritiikkiä BusinessEuropea ja muita eurooppalaisia työnantajajärjestöjä kohtaan erityisesti niiden neuvotteluhaluttomuudesta ja riittämättömästä sitoutumisesta sosiaaliseen kumppanuuteen ja sosiaalidialogiin. Samalla EAY:n havaittiin ilmentäneen tarvetta kehittää itselleen uudenlainen strategia, jonka avulla organisaatio saisi eurooppalaisen kansalaisyhteiskunnan keskuudesta itselleen uusia poliittisia liittolaisia, ja joka loisi eurooppalaisille työnantajille painetta osallistua Eurooppa-tason kollektiivisiin neuvotteluihin EAY:n kanssa. Näin ollen analyysissä havaittiin EAY:n ilmaisseen varsin suorasti paitsi tyytymättömyytensä sosiaalisen kumppanuuden toimivuuteen, myös valmiutensa harjoittaa yhteiskuntaliikeunionismia poliittisena strategianaan.

Yksittäisten puheenvuorojen tarkastelun sijaan EAY:n harjoittamaa diskursiivista toimintaa on kuitenkin järkevämpää pyrkiä hahmottamaan koko-

naisvaltaisemmin, jolloin yksittäiset julistukset eivät saisi tutkimuksessa liikaa painoarvoa. Tällöin mielenkiintoisena havaintona nousee esiin EAY:n diskursiivisessa toiminnassa havaittava selkeä dikotomia: tietyissä Euroopan sosiaaliseen malliin kiinnittyvissä diskursseissa organisaation harjoittama diskursiivinen toiminta näyttäytyi hyvin aktiivisena, kun taas toisissa diskursseissa organisaatio oli hämmästyttävän passiivinen. Tutkimuksessa suoritetun analyysin perusteella voidaan todeta, että EAY:n diskursiivinen toiminta oli aktiivisinta erityisesti diskursseissa, joissa työmarkkinaosapuolet käsittelivät Eurooppaa ja Euroopan unionia (5.1), ”Euroopan sosiaalista ulottuvuutta” ja ”sosiaalista Eurooppaa” (5.2) sekä vuosien 2007-2009 finanssikriisiä (5.6.2). Tarkemmin sanoen, kyseisissä diskursseissa EAY osoitti tutkimusaineiston perusteella selkeää aloitteellisuutta organisaation pyrkiessä esittämään omista lähtökohdistaan käsin näkemyksiään kustakin aihepiiristä. Samalla kyseisissä luvuissa havaittiin myös selkeimmät viitteet organisaation harjoittamasta yhteiskuntaliikeunionismista.

Samaa ei kuitenkaan voida sanoa tarkasteltaessa EAY:n toimintaa diskursseissa, jotka käsittelivät Euroopan sosiaaliseen malliin kytkeytyviä muutospaineita (5.4) sekä Euroopan sosiaalisen mallin modernisaatiopyrkimyksiin kiinnittyviä työmarkkinapoliittisia kysymyksiä yleiseurooppalaisista työmarkkinareformeista (5.5.2) ja joustoturvasta (5.5.4). Analyysiä peilaten voidaan nimittäin todeta, että kyseisiä työmarkkinapoliittisesti tärkeimpiä diskursseja näyttivät määrittäneen ennen kaikkea BusinessEuropen eurooppalaisille työmarkkinoille toistuvasti esittämät ”uusliberalistiset” kilpailukyky-, tehokkuus- ja joustavuusvaatimukset (katso esim. Hermann 2007; Waddington 2005), ja että EAY:n toiminta kyseisissä diskursseissa näyttäytyi lähinnä BusinessEuropen ajamien politiikkojen passiivisena kyseenalaistamisena organisaation pohtiessa niiden vaikutusta unionin ”sosiaaliselle ulottuvuudelle”. Toisin sanoen, sen sijaan että EAY olisi pyrkinyt aktiivisesti määrittelemään yleiseurooppalaiset työmarkkinapoliittiset ongelmat ja ratkaisutavat omasta poliittisesta positioistaan käsin, organisaatio näytti pikemminkin vain hyväksyneen BusinessEuropen esittämät väitteet osapuolten käsittelemien työmarkkinapoliittisten kysymysten luonteesta ja ratkaisutavoista. Kyseinen ilmiö on todella erikoinen, sillä BusinessEuropen ajamien kilpailukyky-, tehokkuus- ja joustavuuspolitiikkojen voidaan katsoa käytännössä koskevan kaikista kipeimmin juuri EAY:n edustamia eurooppalaisia palkansaajia: kuten esimerkiksi Hermann (2007) ja Waddington (2005) ovat esittäneet, EU:n uusliberalistinen kilpailukykyparadigma joustavuusvaatimuksineen on unionin sisällä tarkoittanut yleensä muun muassa palkansaajien työsuhdeturvan heikentämistä, työajan lisäämistä, palkkojen jäädyttämistä tai leikkaamista sekä työnantajien maksamien eläkemaksujen pienentämistä. Tätä taustaa vasten katsottuna EAY:llä olisi ollut hyviä syitä esittää etenkin reformi- ja joustoturvadiskursseissa huomattavasti ankarampaakin kritiikkiä BusinessEuropen ajamia politiikkoja kohtaan. Kuten todettua, tutkimusaineiston perusteella EAY:n diskursiivinen toiminta oli kyseisissä diskursseissa kuitenkin sangen vaisua.

EAY:n ilmeistä passiivisuutta työmarkkinapoliittisesti tärkeimmissä diskursseissa voidaan selittää kahden eri selitysmallin kautta. Ensinnäkin EAY:n passiivisuutta voidaan selittää olettamalla, että EAY:n poliittisena strategianaan traditionaalisesti harjoittama sosiaalinen kumppanuus sekä sen sisältämä konsensusideologia (Upchurch, Taylor & Mathers 2009, 157-158) on ajanut organisaation eräänlaiseen ”institutionaaliseen polkuriippuvuuteen”, josta se ei enää osaa tai edes halua toden teolla irtautua (katso Le Queux 2008, 149; Taylor & Mathers 2004, 270). Tarkemmin sanoen voidaan olettaa, että harjoitettuaan vuosikymmeniä keskeisimpänä toimintamuotonaan pyrkimystä vaikuttaa EU:n toimijoihin unionin poliittisen järjestelmän sisällä EAY ei enää halua uhata saavuttamiaan asemiaan irtautumalla institutionalisoidun organisaation roolistaan ja ilmentämällä itseään sen sijaan poliittista konsensusta horjuttavana toimijana, joka haastaisi voimakkaasti edustamiensa ryhmien intressien tähden EU:n ja BusinessEuropen eurooppalaisille työmarkkinoille esittämät kilpailukyky-, tehokkuus- ja joustavuusvaatimukset. Tämä selitysmalli ei kuitenkaan selitä sitä, miksi EAY esitti diskursiivisessa toiminnassaan toistuvasti kritiikkiä niin Euroopan unionia kuin eurooppalaisia työnantajia kohtaan niiden ajamien uusliberalististen politiikkojen vuoksi, ja miksi EAY pyrki ilmentämään itseään Euroopan sosiaalisesta mallista käymässään diskurssissa organisaationa, jonka ideologia, arvot ja poliittiset päämäärät näyttäytyvät yhteneväisinä eurooppalaisiin yhteiskuntaliikkeisiin verrattuna. Karioidusti sanoen, jos EAY olisi tyytynyt pelkästään institutionalisoituneeseen sosiaalisen kumppanin rooliinsa, miksi se julisti puheissaan kerta toisensa jälkeen ”sosiaalisen Euroopan” ihanettaan? Organisaatio olisi tällöin voinut toimia kuten BusinessEurope ja tyytyä vain toteamaan, että yleiseurooppalaisten poliittisten järjestelmien ja direktiivien ansiosta ”sosiaalinen Eurooppa” on jo olemassa ja sillä selvä.

Uskottavampi selitysmalli EAY:n diskursiiviselle toiminnalle onkin se, että organisaatio ei ole hylännyt perinteistä sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliaan, vaan sen sijaan EAY on strategisissa valinnoissaan päätenyt yhteiskuntaliikeunionismin laajamittaiseen harjoittamiseen sosiaalisen kumppanuuden rinnalla. Tämä selitysmalli selittäisi EAY:n diskursiivisesta toiminnasta havaittavan selkeän dikotomian: yleisluontoisemmissa Eurooppaa ja Euroopan unionia käsittelevissä diskursseissa EAY pyrki harjoittamaan yhteiskuntaliikeunionismia, kun taas yksityiskohtaisemmissa työmarkkinapoliittisissa diskursseissa organisaatio harjoitti traditionaalista sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliaan. Lisäksi EAY:n harjoittamaa diskursiivista toimintaa peilaten tutkimuksessa on myös mahdollista katsoa, että siirtyessään yleisluontoisemmista Eurooppaa ja Euroopan unionia käsittelevistä diskursseista yksityiskohdaisempiin työmarkkinapoliittisia kysymyksiä käsitteleviin diskursseihin EAY siirtyi myös diskursiivisessa toiminnassaan sellaisten uusliberalististen diskursikonventioiden ja kehysten käyttöön, jotka estivät organisaatiota kyseenalaistamasta vahvemmin BusinessEuropen (ja laajemmin myös Euroopan unionin) ajamia kilpailukyky-, tehokkuus- ja joustavuusvaatimuksia. Näin ollen EAY:n ongelmana ei näyttäytyisi olevan niinkään ”institutionaalinen polkuriippuvuus” (Taylor & Mathers 2004) kuin eräänlainen ”kielellinen polkuriippuvuus”.

Kuten hegemonioita käsitteleviä teoreettisia huomioita tarkasteltaessa todettiin (luku 3.1.2), ideologisten hegemonioiden tehokkaimpia uusintamisen mekanismeja ovat niiden ideologisia premissejä tukevat diskurssikonventiot, jonka vuoksi hegemonisia ideologioita sekä niitä edustavia ryhmiä vastaan käytävissä kamppailuissa keskeistä onkin juuri vallalla olevien diskurssikonventioiden purkaminen ja korvaaminen toisilla, omia intressejä paremmin palvelevilla kielenkäytön tavoilla (Fairclough 1995; van Dijk 1998). Tutkimuksessa suoritettua analyysiä peilaten voidaan todeta, että EAY kyllä pyrki laajentamaan työmarkkinapoliittisesti merkittävimpiä diskursseja nostamalla teknisluontoisempien reformikysymysten rinnalle toistuvasti vaatimuksensa EU:n ”sosiaalisen ulottuvuuden” vahvistamisesta. Samalla on kuitenkin myös todettava, että EAY ei näyttänyt pyrkineen purkamaan EU:n työmarkkinapoliittisella kentällä vallassa oleviin ”uusliberalistisiin” kilpailukyky-, tehokkuus- ja joustavuusdiskursseihin (Hermann 2007; Waddington 2005) sisältyviä kielellisiä konventioita, vaan sen sijaan organisaatio kehysti puheensa pitkälti samoilla kehyksillä kuin sen poliittinen vastapuolensa BusinessEurope. Lakoffin (2004) käyttämää ilmaisuja lainaten voitaneenkin olettaa, että juuri tässä kohtaa EAY ”ampui itseään jalkaan”.

Kehyksiä ja kehystämisprosesseja käsiteltäessä havaittiin (luku 3.3), että niiden poliittinen merkitys on ennen kaikkea siinä, että kehykset määrittävät poliittisten kysymysten sekä niitä käsittelevien diskurssien luonnetta. Erityisen tärkeää kehyksiä tarkasteltaessa on muistaa, että ne eivät koskaan ole poliittisesti puolueettomia saati ”objektiivisia”, vaan ne perustuvat aina tiettyihin puhujanasemiin, alkuehtoihin ja konteksteihin (Benford & Snow 2000; Nylander 2000; Marston 2004). Tämä koskee luonnollisesti myös ”kilpailukyvyyn”, ”tehokkuuden” ja ”joustavuuden” kehyksiä, jotka mm. Cernyn (2008) mukaan voidaan nähdä uusliberalistisen hegemonian määrittämien poliittisten diskurssien keskeisimpinä kehyksinä. Tämän tutkimuksen kannalta katsottuna huomionarvoista kyseisissä kehyksissä on se, että niitä on käytetty kehystettäessä positiivisin määrin sellaisia uusliberalistiseen ideologiaan sisältyviä poliittisia vaatimuksia, jotka eivät ainakaan työntekijöiden kannalta ole tosiasiaa olleet lainkaan positiivisia. Tarkemmin sanoen, kilpailukyvyyn, tehokkuuden ja joustavuuden kehyksiä on käytetty uusliberalistisen ideologian määrittämässä työmarkkinapoliittisissa diskursseissa argumentoitaessa sellaisten politiikkojen puolesta, jotka ovat käytännössä merkinneet työmarkkinoiden deregulaatiota ja työntekijöiden aseman heikentämistä (katso esim. Hyman 2001; Hermann 2007; Waddington 2005). Esimerkkinä tällaisesta uusliberalistisesta diskurssien uudelleenmäärittelystä voidaan mainita muun muassa palkansaajien työsuhdeturvaa koskevat säännökset, joita on erilaisten kehystämisprosessien avulla ilmenetty työmarkkinoiden toimintaa häiritsevinä ”jäykkyyksinä”, jotka puolestaan ovat poistettavissa ”joustavoittamisen” eli käytännössä deregulaation avulla (katso Hyman 2005, 11; Waddington 2005, 519).

Työmarkkinapoliittisten vaatimusten kehystäminen kilpailukyvyyn, tehokkuuden ja joustavuuden termeillä voidaan nähdä varsin tehokkaana suostutellun keinona, sillä ne eivät ainoastaan peitä kyseisten vaatimusten todellista

luonnetta, vaan myös herättävät kuulijoissa positiivisia mielikuvia (vertaa Lakoff 2004): koska kilpailukykyisyys, tehokkuus ja joustavuus ovat hyviä asioita ja tavallaan jo arvoja sinänsä, miten niiden saavuttamiseen tähtäävät poliittiset toimet voisivat olla huono asia? Kilpailukykyisyyden, tehokkuuden ja joustavuuden kehysten kautta esitettyjä työmarkkinapoliittisia vaatimuksia voi olla sangen vaikeaa vastustaa poliittisissa diskursseissa ilmentämättä itseään samalla toimijana, joka tahtoisikin kehittää yhteiskunnallisen vaurauden perustana olevia työmarkkinoita vastakkaiseen suuntaan eli jäykiksi, tehostomiksi ja toimimattomiksi. Näin ollen uusliberalistista ideologiaa vahvistavien ja uusintavien diskursiivisten kehystämisen prosessien voidaankin nähdä ajavan ay-liikkeet varsin paradoksaaliseen tilanteeseen. Mikäli ay-liikkeet hyväksyvät uusliberalistiseen kilpailukykyparadigmaan sisältyvät ”taloudelliset imperatiivit” (katso Hay & Rosamond 2002), jotka esittävät työmarkkinoiden toiminnan parantamiseksi tähtäävät joustavoittamis- ja tehostamistoimenpiteet ”välttämättöminä” (katso esim. Hermann 2007; Waddington 2005), ay-liikkeiden on vaikeaa enää puolustaa edustamiensa jäsenten eli työntekijöiden intressejä deregulaatiolta. Toisaalta, mikäli ay-liikkeet puolestaan kyseenalaistavat kilpailukykyyn, tehokkuuden ja joustavuuden kehysten kautta esitetyt työmarkkinapoliittiset vaatimukset, uhkana on se, että ay-liikkeet näyttäytyvät työntekijöiden intressejä ajavien etujärjestöjen sijaan organisaatioina, joiden toiminta vaarantaa työmarkkinoiden kilpailukykyä ja sitä kautta myös valtion talouden ja kehittyneen yhteiskunnan toimintaedellytykset. Tässä nähdään kognitiivisten kehysten poliittinen merkitys ja voima.

Kysymykseksi nouseekin nyt luonnollisesti se, mitä EAY olisi voinut tehdä toisin? Vastausta kysymykseen voidaan hakea Lakoffilta (2004), joka on omassa tutkimuksessaan tarkastellut yhdysvaltalaisissa poliittisissa diskursseissa harjoitettuja kehystämisen strategioita. Lakoffin (emt) tutkimuksen keskeisenä väitteenä oli näkemys, jonka mukaan republikaaninen puolue oli dominoinut Yhdysvalloissa käytyjä poliittisia diskursseja vuosien ajan juuri siksi, että puolue oli harjoittanut oikeanlaisia kehystämisen strategioita. Tarkemmin sanoen, republikaaninen puolue oli Lakoffin (emt) mukaan kehystännyt ajamansa poliittiset vaatimuksensa juuri sen tyyppisillä kehyksillä, jotka paitsi tukivat puolueen ajamia politiikkoja, myös vetosivat puheiden kohteena olevaan yleisöön eli amerikkalaisiin äänestäjiin. Esimerkkinä tällaisesta menestyksellisestä kehystämisen strategiasta Lakoff (emt, 3-4) esitti republikaanien ajamien veroleikkauspyrkimysten kehystämisen ”verohelpotuksina”. Lakoffin (emt) mukaan äänestäjät tukivat republikaanien veroleikkauspyrkimyksiä juuri siksi, että he mielsivät kyseisen toimenpiteen sille annetun kehyksen mukaisesti ”helpotuksena”; helpotushan viittaa esimerkiksi tunteeseen, jonka ihmiset kokevat kannettuaan pitkään raskasta taakkaa, kunnes saavat vihdoin luvan laskea taakan pois käsistään. Vaikka demokraatit yrittivät kerta toisensa jälkeen selittää, että ”verohelpotukset” koskisivat käytännössä vain kaikista rikkaimpia amerikkalaisia, ja että suurin osa kansalaisista kärsisi kyseisten ”helpotusten” aiheuttamien budjettialijäämien seurauksista, demokraatit hävisivät silti republikaanille useissa eri vaaleissa. Lakoffin mukaan demokraattien toistuvat häviöt

johtuivat pitkälti juuri siitä, että he olivat omaksuneet poliittisen vastapuolensa käyttämät kehykset pyrkiessään argumentoimaan sen ajamia politiikkoja vastaan. Näin ollen esimerkiksi juuri veroleikkausdiskurssien yhteydessä republikaanit näyttäytyivät äänestäjien silmissä ”hyviltä” siksi, että he ajoivat ”helpotuksia” – ja vastaavasti demokraatit näyttäytyivät ”pahoilta” siksi, että ”helpotuksia” vastustaessaan he näyttäytyivät toimijoina, jotka haluavat kansalaisten jatkavan raskaan taakkansa kantamista (katso emt). Tutkimuksessaan Lakoff esittikin, että voittaakseen tulevaisuudessa vaaleja demokraattisen puolueen olisi välttämättömästi muutettava kehystämistästrategioitaan ja pyrittävä kehystämään poliittiset diskurssit uudelleen puolueen omia poliittisia päämääriä paremmin tukevalla kehyksillä.

Vaikka yhdysvaltalainen puoluepolitiikka ja eurooppalainen työmarkkinapolitiikka ovat toki eri asioita, ei ole syytä sille, miksi Lakoffin (2004) esittämiä ehdotuksia Yhdysvaltojen demokraattiselle puolueelle ei voisi soveltaa myös EAY:n käytettäväksi. Kuten Lakoffin (emt) tarjoamasta esimerkistä havaittiin, poliittisen vastapuolen käyttämien kehysten vastustaminen ei ole tehokas delegitimaation tapa silloin, kun kyseisiin kehyksiin sisältyy voimakas arvolutaus.²⁵² ”Helpotuksia” – sen enempää kuin ”kilpailukykyisyyttä”, ”joustavuutta” tai ”tehokkuutta” on vaikeaa vastustaa ilmentämättä itseään samalla kuulijoille toimijana, joka näyttäytyy ”pahana”. Lakoffin (emt) tarjoamia kehysteoreettisia huomioita peilaten onkin mahdollista esittää, että EAY:n täytyisi lakata käyttämästä puheissaan samoja kilpailukykyyn, tehokkuuden ja joustavuuden kehyksiä, joiden avulla sen poliittinen vastapuoli BusinessEurope määrittää työmarkkinapoliittisia kysymyksiä omien intressiensä mukaisesti, ja pyrkii sen sijaan kehystämään EU:n työmarkkinapoliittisella kentällä käytävät diskurssit uusilla, EAY:n omia intressejä paremmin palvelevilla kehyksillä (vertaa della Porta ym. 2006, 61-62). Toisin sanoen, EAY:n tulisi uudenlaisten kehystämistästrategioiden avulla pyrkiä ottamaan itselleen aloite työmarkkinapoliittisissä diskursseissa sen sijaan, että organisaatio tyytyisi vain passiivisesti reagoimaan BusinessEuropen sille esittämiin vaatimuksiin. Tällä tavoin EAY kasvat- taisi mahdollisuuksiaan paitsi BusinessEuropen ajamien politiikkojen tehok- kaampaan haastamiseen, myös itsensä ilmentämiseen toimijana, joka kykenee haastamaan Euroopan poliittisella kentällä nähdyn uusliberalismin. Tämä puolestaan kasvat- taisi EAY:n mahdollisuuksia harjoittaa menestyksellisesti yhteis-

²⁵² Lakoff (2004) on tarjonnut arvoihin nojautuvasta kehystämistästrategiasta hyvän esimerkin tarkastelemalla kalifornialaisten ay-liikkeiden toimintaa vuoden 2003 kuvernöörinvaaleissa. Ay-liikkeet olivat investoineet suuria summia kampanjoidakseen demokraattista puoluetta edustavan Gray Davisin puolesta nähdessä samalla paljon vaivaa osoittaakseen jäsenilleen, että Davis oli työntekijöiden intressien kannalta parempi ehdokas kuin republikaaneja edustava Arnold Schwarzenegger. Vaalien alla ay-liikkeet järjestivät jäsenilleen vielä kyselyn, jossa udeltiin, kumpi ehdokas olisi työntekijöiden kannalta katsottuna parempi valinta uudeksi kuvernööriksi. Useimmat vastasivat tällöin ”Davis”. Sen jälkeen kysyttiin, kumpaa ehdokasta he itse aikovat äänestää tulevissa vaaleissa, jolloin enemmistö vastaajista ilmoitti äänestänsä Schwarzeneggeriä. Lakoffin (2004, 19) esittämän tulkinnan mukaan tämä on hyvä esimerkki siitä, että ihmiset äänestävät varsin usein omien etujensa vastaisestikin silloin, kun poliittinen vastapuoli on onnistunut kehystämään puheensa ihmisten arvokäsityksiin paremmin sopivalla tavalla.

kuntaliikeunionismia ja saada sitä kautta organisaatiolleen uusia resursseja, jota se tarvitsee luodakseen BusinessEuropelle enemmän poliittista painetta neuvotella sosiaalidialogissa EAY:n kanssa juuri eurooppalaisten ay-liikkeiden esiin nostamista kysymyksistä.

TIIVISTELMÄ

Käsillä oleva väitöskirja pohjautui eurooppalaisessa työmarkkinapoliittisessa tutkimuksessa esitettyihin huomioihin, jonka mukaan lukuisat taloudelliset, poliittiset ja sosiaaliset muutokset ovat luoneet eurooppalaisille ay-liikkeille merkittäviä ongelmia ja pakottaneet niitä tekemään ”strategisia valintoja” organisaatioiden heikentyneen poliittisen vallan vahvistamiseksi. Kyseisiä huomioita peilaten väitöskirja tutkimuskohteena oli Euroopan unionin virallinen työmarkkinaosapuoli, eurooppalaisia ay-liikkeitä edustava Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö EAY ja sen strategiset valinnat. EAY:n suurimmiksi ongelmiksi katsottiin eräisiin aiempiin tutkimuksiin nojautuen Euroopan unionin poliittisella kentällä nähty uusliberalistinen ideologia sekä EU:ssa eurooppalaisia työnantajajärjestöjä edustavan BusinessEuropen yleinen haluttomuus neuvotella EAY:n kanssa työmarkkinaosapuolten välisessä poliittisessa vuoropuhelussa eli sosiaalidialogissa muista kuin eurooppalaisen kilpailukyvyn parantamiseen liittyvistä kysymyksistä. Käsillä oleva tutkimus kumpusi oletuksesta, jonka mukaan EU:n poliittisella kentällä nähtävissä oleva uusliberalistinen ideologia sekä siihen läheisesti kiinnittyvä BusinessEuropen neuvotteluhaltuttomuus ovat pakottaneet EAY:n tekemään strategisia valintoja sen suhteen, harjoittaako enää harjoittaa traditionaalista sosiaalisen kumppanuuden toimintamalliaan, vai pyrkiäkö päinvastoin vahvistamaan organisaation asemaa unionin sisällä täysin toisenlaisen poliittisen strategian avulla.

Tutkimuksessa esitettyjä teoreettisia huomioita peilaten tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä oli näkemys, jonka mukaan EAY:n strategiset valinnat ovat riippuneet paitsi ulkoisista tekijöistä, kuten (1) yleiseurooppalaisella kentällä tapahtuneista taloudellisista, sosiaalisista ja poliittisista muutoksista, (2) EU:n ja BusinessEuropen poliittisesta toiminnasta ja (3) EU-tason työmarkkinasuhteiden institutionaalisesta kontekstista, myös (4) EAY:n sisäisistä rakenteista sekä erityisesti organisaation kollektiivisesta identiteetistä ja sen perustana olevasta ideologiasta. Tutkimusteoriassa korostui erityisesti EAY:n kollektiivisen identiteetin ja sen perustana olevan ideologian merkitys, sillä niiden katsottiin ohjaavan kyseiseen organisaatioon kuuluvien ihmisten käsityksiä siitä, mitä heidän organisaationsa edustaa, minkälaista poliittista toimintaa heidän tulee harjoittaa ja minkälaiset poliittisen toiminnan muodot ovat EAY:lle ylipäättään mahdollisia. Teoreettista viitekehystä peilaten tutkimuksen lähtökohtana oli näkemys, jonka mukaan EAY:n strategiset valinnat on mahdollista havaita analysoimalla, millaista kollektiivista identiteettiä sekä sen perustana olevaa ideologiaa organisaatio on ilmentänyt diskursiivisen toimintansa kautta. EAY:n diskursiivisten käytäntöjen tutkimuskohteeksi tutkimuksessa otettiin vuoropuhelu, jota organisaatio on käynyt poliittisen vastapuolensa BusinessEuropen kanssa ”Euroopan sosiaalisesta mallista” ja sen modernisaatiosta.

Teoreettista viitekehystä peilaten tutkimuksen metodologiassa korostuivat identiteetit, ideologiat ja diskurssit. Tutkimuksen teoriaa käsittelevässä osiossa käsiteltiin tarkemmin ideologioista, identiteeteistä ja diskursseista esitettyjä teoreettisia huomioita. Samalla tutkimuksessa nostettiin esiin kognitiivisista ke-

hyksistä sekä diskursiivisista kehystämismenestyksistä esitettyjä teoreettisia huomioita, joita apuna käyttäen tutkimuksessa voitiin analysoida yksityiskohtaisemmin EAY:n diskursiivista toimintaa. Kyseiset teoreettiset huomiot yhteen liittävä ”metodologinen linssi” tutkimuksessa käytettiin kriittistä diskursianalyysiä, joka ideologioita ja identiteettejä painottaen korostaa analyttisessä tutkimusotteessaan erityisesti diskurssien sosio-poliittisia ja institutionaalisia ulottuvuuksia.

Analysoitavaa diskurssia määrittävää taustakontekstia hahmoteltiin tutkimuksessa tarkastelemalla yksityiskohtaisesti uusliberalismia, ay-liikkeiden strategisia valintoja, Euroopan unionia sekä EU:n työmarkkinapoliittista kenttää. Tarkastelussa havaittiin, että uusliberalistisen ideologian on esitetty pääseen merkittävään asemaan niin yleiseurooppalaisella poliittisella kentällä kuin myös Euroopan unionissa, ja että näiden seikkojen on katsottu luoneen eurooppalaisille ay-liikkeille merkittäviä ongelmia niin kansallisilla tasoilla kuin myös Eurooppa-tason työmarkkinapolitiikassa. Tutkimuksessa todettiin myös, että uusliberalistisen ideologian poliittisen merkityksen kasvun sekä eurooppalaisten työnantajaorganisaatioiden yleisen neuvotteluhaluttomuuden on mahdollista nähdä johtaneen siihen, että ay-liikkeiden on strategisissa valinnoissaan täytynyt harkita uudelleen perinteisiä toimintamallejaan ja mahdollisia vahvistumisstrategioitaan. Ay-liikkeiden mahdollisista vahvistumisstrategioista yksityiskohtaisempaan tarkasteluun tutkimuksessa otettiin yhteiskuntaliikeunionismi, jonka tarkastelua laajennettiin esittämällä huomioita eurooppalaisista yhteiskuntaliikkeistä, niiden ajamista politiikoista sekä niiden sopivuudesta EAY:lle, mikäli organisaatio pyrkisi harjoittamaan poliittisena strategianaan yhteiskuntaliikeunionismia sosiaalisen kumppanuuden sijaan.

Hahmoteltuaan analysoitavalle diskurssille empiirisesti sitä määrittävää taustakontekstia tutkimusanalysoi EAY:n diskursiivista toimintaa vuoropuhelussa, jota organisaatio kävi BusinessEuropen kanssa Euroopan sosiaalisesta mallista. Analyysi jakaantui tutkimuksessa viiteentoista erilaisen temaattisen kokonaisuuden tarkasteluun, jotka erotettiin analyysissä omiksi aihepiireikseen. Tutkimusaineistona käytettiin kahtasataa EAY:n ja BusinessEuropen vuosina 2004-2009 esittämää puheenvuoroa, jotka käsitelivät tavalla tai toisella Euroopan sosiaalista mallia ja sen modernisaatiota. Tutkimuksessa havaittiin, että EAY:n diskursiivisesta toiminnasta on havaittavissa selkeä dikotomia organisaation käymien yleisempien poliittisten diskurssien ja toisaalta yksityiskohtaisempien työmarkkinapoliittisten diskurssien välillä. Tätä dikotomiaa analysoiden tutkimuksessa todettiin, että EAY ei ole strategisissa valinnoissaan hylännyt sosiaalista kumppanuutta, vaan sen sijaan organisaatio on pyrkinyt harjoittamaan yhteiskuntaliikeunionismia sosiaalisen kumppanuuden rinnalla.

Analyysissä saatujen tulosten perusteella tutkimuksessa esitettiin myös, että EAY:n ongelmana on nähtävissä eräänlainen ”kielellinen polkuriippuvuus”, joka estää organisaatiota haastamasta tehokkaasti BusinessEuropen esittämiä työmarkkinapoliittisia vaatimuksia. Tarkemmin sanoen tutkimuksessa esitettiin, että Euroopan unionin poliittisella kentällä nähtävissä oleva uusliberalistinen ideologia sekä sitä vahvistavat kielelliset konventiot ovat estäneet EAY:tä haas-

tamasta tehokkaalla tavalla BusinessEuropen eurooppalaisille työmarkkinoille esittämät kilpailukyky-, tehokkuus- ja joustavuusvaatimukset. Tutkimuksessa esitettiin myös, että EAY:n täytyisi lakata käyttämästä puheissaan samoja kilpailukyvyn, tehokkuuden ja joustavuuden kehyksiä, joiden avulla sen poliittinen vastapuoli BusinessEurope on määrittänyt työmarkkinapoliittisia kysymyksiä omien intressiensä mukaisesti, ja pyrkiä sen sijaan kehystämään EU:n työmarkkinapoliittisella kentällä käytävät diskurssit uusilla, EAY:n omia intressejä paremmin palvelevilla kehyksillä. Tällä tavoin EAY:n katsottiin kasvattavan mahdollisuuksiaan paitsi BusinessEuropen ajamien politiikkojen tehokkaampaan haastamiseen, myös itsensä ilmentämiseen toimijana, joka kykenee haastamaan EU:n poliittisella kentällä nähdyn uusliberalistisen ideologian. Tämän puolestaan katsottiin kasvattavan EAY:n mahdollisuuksia harjoittaa menestyksellisesti yhteiskuntaliikeunionismia ja saada sitä kautta organisaatiolleen uusia resursseja, jota se tarvitsisi luodakseen BusinessEuropelle enemmän poliittista painetta neuvotella työmarkkinaosapuolten välisessä sosiaalidialogissa EAY:n kanssa juuri eurooppalaisten ay-liikkeiden esiin nostamista kysymyksistä.

SUMMARY

Taking as a point of departure the multiple problems European Trade Union Confederation ETUC has faced in the political sphere of European Union, dissertation suggested that ETUC has been forced to make “strategic choices” concerning its operational model. More specifically, some previous research suggested that the political character of the EU, and the common reluctance of employer’s representative BusinessEurope to negotiate with ETUC in the social dialogue, have driven ETUC to re-evaluate the meaningfulness of its traditional operational model of social partnership, and to seek other political strategies it could use in order to revitalise its political power.

By reflecting the theoretical notions connected to the strategic choices of trade unions, the theoretical framework of this research was based on a view that ETUC’s strategic choices were dependent not only on the factors of (1) economic, social, and political changes happened in the pan-European political sphere; (2) the political actions of European Union and BusinessEurope, and (3) the institutional context of EU-level industrial policies, but also (4) on the inner structures of ETUC and especially organisation’s collective identity, and the ideology it is based on. The significance of ETUC’s collective identity and ideology was stressed in the research theory since they are seen as key factors when the members of ETUC are reflecting organisation’s possible operational models and repertoires of contention. By reflecting the theoretical framework of the research, the starting point of this dissertation was the view that ETUC’s strategic choices can be detected by analysing what kind of collective identity and ideology ETUC has expressed in its discursive actions. As a way to analyse ETUC’s discursive actions, research investigated the dialogue ETUC has exercised with BusinessEurope concerning the modernisation of European social model.

By reflecting the theoretical framework, identities, ideologies, and discourses were emphasised in the research methodology. In the chapter concerning research theory theoretical notions about identities, ideologies, and discourses were presented in a greater detail. These findings were supplemented by theoretical notions concerning cognitive frames and discursive framing processes. In order to analyze the discursive practises of ETUC, this research applied critical discourse analysis completed by theoretical observations made of identities, ideologies, and discursive frames.

Research shaped the background context which defines the dialogue between social partners concerning European social model by observing empirically neoliberalism, trade union strategies, European Union, and the political sphere of EU’s industrial policy. Investigation discovered that in many critical studies, neoliberalism is claimed to be risen into a significant role in the political field of EU. As a direct consequence of this European trade unions have often been seen as underdogs in the EU, unlike European employers whose interests political character of European integration has served well. These observations got more backup evidence when focus was shifted to European social

partners and European social dialogue. Investigation revealed that European employer's representative BusinessEurope (formerly known as UNICE) has traditionally been quite unwilling even to enter into negotiations with ETUC since it has not really had much need to do so: the "empty chair" politics has usually been enough for it to advance the interests of its members in the sphere of EU's industrial politics – yet again unlike in the case of European trade unions. Furthermore, this phenomenon is repeatedly claimed to be the main reason for the general fruitlessness of the social dialogue between ETUC and BusinessEurope. Research also indicated that ETUC has faithfully exercised social partnership as its dominant operational model, although several reasons for a strategic turn could be found. As an example of possible revitalisation strategy for ETUC, research investigated so called social movement unionism. These observations were broadened by taking a closer look into European social movements and their political actions, and relations to neoliberalism and European Union.

After these observations research shifted to analyse ETUC's discursive actions in the dialogue organisation has exercised with BusinessEurope concerning the modernisation of European social model. Analysis was based on 200 speeches which ETUC and BusinessEurope presented to different types of audiences between years 2004 and 2009. Speeches were collected from organisations' own websites and chosen on account of their contents, more specifically selected speeches dealt with European social model one way or another. Analysis was divided into fifteen different thematic unities which can be separated into specific themes. Research revealed that in its strategic choices, ETUC has not detached itself from its traditional operational model of social partnership, but instead has exercised the political strategy of social movement unionism, and also of social partnership. More specifically, analysis detected that ETUC exercised social movement unionism when social partners discussed about the future trend of European integration in a quite general level. In these occasions ETUC repeatedly declared that the political goal of the organisation was to develop "social Europe" which would be the opposite of neoliberal ideology and represent fundamental values common to all Europeans. This type of discursive action was understood in the analysis as an attempt to construct a shared collective identity between ETUC and European social movements. However, when focus of the analysis was shifted into more detailed political questions, such as European labour market reforms and the development of "flexicurity", ETUC's discursive actions reflected its traditional operational model of social partnership. Research also revealed that ETUC suffers from a kind of "linguistic path dependency". That is, having adopted essentially neoliberal linguistic conventions, ETUC has no longer been able to efficiently challenge the political demands BusinessEurope has laid claim to it. Therefore research also submitted that ETUC could improve its ability to challenge the demands represented by BusinessEurope, by attempting to reframe political issues with frames better suitable for organisation's own interests and goals.

LÄHTEET

- Abbott, Keith. 1998. The ETUC and its Role in Advancing the Cause of European Worker Participation Rights. *Economic and Industrial Democracy*, 19, 605-631.
- Alasuutari, Pertti. 2007. Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus. Suomen-tanut Tampereen yliopiston kääntäjäryhmä Kaisa Koskisen johdolla. Hel-sinki: Gaudeamus.
- Behrens, Martin & Hamann, Kerstin & Hurd, Richard. 2004. Conceptualizing Labour Union Revitalization. Teoksessa Frege, Carola & Kelly, John (toim.) *Varieties of Unionism: Strategies for Union Revitalization in a Globalizing Economy*. Oxford: Oxford University Press, 11-29.
- Benford, Robert & Snow, David. 2000. Framing Processes and Social Move-ments: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 611-639.
- Berend, Ivan. 2006. *An Economic History of Twentieth-Century Europe: Eco-nomic Regimes from laissez-faire to Globalisation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, Pierre. 1999. Vastatuleet. Ohjeita uusliberalismin vastaiseen taisteluun. Suomen-tanut Tiina Arppe. Keuruu: Otava.
- Bourdieu, Pierre. 1998. A Reasoned Utopia and Economic Fatalism. *New Left Review* 227, 125-130.
- Cerny, Philip. 2008. Embedding Neoliberalism: The Evolution of a Hegemonic Paradigm. *The Journal of International Trade and Diplomacy* 2 (1), 1-46.
- Chiapello, Eve & Fairclough, Norman. 2002. Understanding the new manage-ment ideology: a transdisciplinary contribution from critical discourse analysis and new sociology of capitalism. *Discourse & Society*, 13 (2), 185-208.
- Christiansen, Thomas & Jørgensen, Knud Erik & Wiener, Antje. (toim.) 2001. *The Social Construction of Europe*. London: Sage.
- Daniels, Gary & McIlroy, John. (toim.) 2009a. *Trade Unions in a Neoliberal World. British Trade Unions under New Labour*. London: Routledge.
- Daniels, Gary & McIlroy, John. 2009b. Introduction: Trade unions in a neoliber-al world. Teoksessa Daniels, Gary & McIlroy, John. *Trade Unions in a Neolib-eral World. British Trade Unions under New Labour*. London: Rout-ledge, 1-17.
- Deacon, Bob. 1999. Kansainväliset järjestöt, Euroopan unioni ja globaalinen so-siaalipolitiikka. Teoksessa Kosonen, Pekka & Simpura, Jussi. (toim.) *Sosi-aalipolitiikka globalisoituvassa maailmassa*. Helsinki: Sosiaalipoliittinen yhdistys: Gaudeamus, 61-88.
- della Porta, Donatella. 2009. *Making the New Polis: The Practice of Deliberative Democracy in Social Forums*. Teoksessa Johnston, Hank. (toim) *Culture, Social Movements, and Protest*. Aldershot; Burlington, Vt.: Ashgate, 181-207.

- della Porta, Donatella & Andretta, Massimiliano & Mosca, Lorenzo & Reiter, Herbert. 2006. *Globalisation from Below. Transnational Activists and Protest Networks*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- della Porta, Donatella & Kriesi, Hanspeter & Rucht, Dieter. (toim.) 2002. *Social Movements in a Globalizing World*. Basingstoke: Macmillan.
- Dieckhoff, Martina & Gallie, Duncan. 2007. The renewed Lisbon Strategy and social exclusion. *Industrial Relations Journal* 38 (6), 480-502.
- Diez, Thomas. 2001a. Europe as a Discursive Battleground: Discourse Analysis and European Integration Studies. *Cooperation and Conflict*, 36 (1), 5-38.
- Diez, Thomas. 2001b. Speaking "Europe": The Politics of Integration Discourse. Teoksessa Christiansen, Thomas & Jørgensen, Knud Erik & Wiener, Antje. (toim.) *The Social Construction of Europe*. London: Sage, 85-100.
- Du Gay, Paul & Evans, Jessica & Redman, Peter. (toim.) 2005. *Identity: a reader*. London: Sage.
- Fairclough, Norman. 2009. A Dialectical-Relational Approach to Critical Discourse Analysis in Social Research. Teoksessa Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.) *Methods of Critical Discourse Analysis*. Los Angeles, CA: Sage, 162-186.
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth. 1997. *Critical Discourse Analysis*. Teoksessa van Dijk, Teun (toim.) *Discourse as Social Interaction; Discourse Studies 2 - a Multidisciplinary Introduction*. London: Sage, 258-284.
- Fairclough, Norman. 1995. *Critical Discourse Analysis: the Critical Study of Language*. London: Longman.
- Freeden, Michael. 2006. Ideology and political theory. *Journal of Political Ideologies*, 11 (1), 3-22.
- Frege, Carola & Kelly, John. (toim.) 2004a. *Varieties of Unionism: Strategies for Union Revitalization in a Globalizing Economy*. Oxford: Oxford University Press.
- Frege, Carola & Kelly, John. 2004b. Union Strategies in Comparative Context. Teoksessa Frege, Carola & Kelly, John. (toim.) *Varieties of Unionism: Strategies for Union Revitalization in a Globalizing Economy*. Oxford: Oxford University Press, 31-44.
- Frege, Carola & Heery, Edmund & Turner, Lowell. 2004. The New Solidarity? Trade Union Coalition-Building in Five Countries. Teoksessa Frege, Carola & Kelly, John (toim.) *Varieties of Unionism: Strategies for Union Revitalization in a Globalizing Economy*. Oxford: Oxford University Press, 137-158.
- Frege, Carola M. & Kelly, John. 2003. Union Revitalization Strategies in Comparative Perspective. *European Journal of Industrial Relations*, 9 (1), 7-24.
- Gajewska, Katarzyna. 2008. The Emergence of a European Labour Protest Movement? *European Journal of Industrial Relations*, 14 (1), 104-121.
- Giddens, Anthony. 2007. *Europe in the Global Age*. Cambridge: Polity Press.
- Gorges, Michael. 2001. The New Institutionalism and the Study of the European Union: The Case of the Social Dialogue. *West European Politics*, 24 (4), 152-168.

- Greenwood, Justin. 2007. *Interest representation in the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hakala, Timo. 2009. Sosiaalipolitiikka Euroopan unionissa. Miksi sosiaalipolitiikan konvergenssi nousi unionin asialistoille 1980-luvun lopussa? Teoksessa Kananen, Johannes & Saari, Juho (toim.) *Ajatuksen voima. Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa*. Helsinki: Minerva, 299-326.
- Hall, Mark. 1994. *Industrial Relations and the Social Dimension of European Integration: Before and After Maastricht*. Teoksessa Hyman, Richard & Ferner, Anthony (toim.) *New Frontiers in European Industrial Relations*. Oxford: Blackwell, 281-311.
- Hall, Stuart. 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart. 2005. Who needs "identity"? Teoksessa Du Gay & Paul, Evans, Jessica & Redman, Peter (toim.): *Identity: a reader*. London: Sage, 15-30.
- Hay, Colin & Rosamond, Ben. 2002. Globalization, European integration and the discursive construction of economic imperatives. *Journal of European Public Policy*, 9 (2), 147-167.
- Heikkinen, Vesa. 1999. Ideologinen merkitys: kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 728. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Hermann, Christoph & Mahnkopf, Birgit. 2010. Still a Future for the European Social Model? *Global Labour Journal*, 1 (3), 314-330.
- Hermann, Christoph. 2007. Neoliberalism in the European Union. *Studies in Political Economy*, 79, 61-89.
- Herrmann, Richard & Risse, Thomas & Brewer, Marilyn. (toim.) 2004. *Transnational Identities. Becoming European in the EU*. Oxford: Rowman & Littlefield.
- Howarth, David & Torfing, Jacob. 2005. *Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Huttunen, Martti & Janérus, Mirja. 2002. Työmarkkinajärjestöjen rooli Euroopan sosiaalisen mallin rakentamisessa. Teoksessa Saari, Juho (toim.) *Euroopan sosiaalinen malli. Sosiaalipoliittinen näkökulma Euroopan integraatioon*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 196-216.
- Hyman, Richard. 2008. *Britain and the European Social Model: Capitalism Against Capitalism?* Working Paper 19, Institute for Employment Studies.
- Hyman, Richard. 2007. How can trade unions act strategically? *Transfer*, 13 (2), 193-210.
- Hyman, Richard. 2005. Trade Unions and the Politics of the European Social Model. *Economic and Industrial Democracy*, 26 (1), 9-40.
- Hyman, Richard. 2001. *Understanding European Trade Unionism: Between Market, Class and Society*. London: Sage Publications.
- Hyman, Richard & Ferner, Anthony. (toim.) 1994. *New Frontiers in European Industrial Relations*. Oxford: Blackwell.
- Hyman, Richard. 1994. Changing Trade Union Identities and Strategies. Teoksessa Hyman, Richard & Ferner, Anthony (toim.) *New Frontiers in European Industrial Relations*. Oxford: Blackwell, 108-139.

- Imig, Doug & Tarrow, Sidney. (toim.) 2001. *Contentious Europeans. Protest and Politics in an Emerging Polity*. Lanham, Md: Rowman & Littlefield.
- Jachtenfuchs, Markus & Diez, Thomas & Jung, Sabine. 1998. Which Europe? Conflicting Models of a Legitimate European Order. *European Journal of International Relations*, 4 (4), 409-445.
- Jepsen, Maria & Serrano Pascual, Amparo. 2005. The European Social Model: an exercise in deconstruction. *Journal of European Social Policy*, 15 (3), 231-245.
- Johnston, Hank (toim.) 2009. *Culture, Social Movements, and Protest*. Aldershot; Burlington, Vt.: Ashgate.
- Johnston, Hank & Noakes, John (toim.) 2005. *Frames of Protest: Social Movements and the Framing Perspective*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Kaina, Viktoria & Karolewski, Ireneusz Pawel. 2009. EU governance and European identity. *Living Reviews in European Governance*, 4 (2).
[http:// www.livingreviews.org/ lreg-2009-2](http://www.livingreviews.org/lreg-2009-2) (viitattu 10.8.2009)
- Kananen, Johannes & Saari, Juho. (toim.) 2009. *Ajatuksen voima: Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa*. Helsinki; Jyväskylä: Minerva.
- Kangas, Olli. 2005. Oikeudenmukaisuutta tietämättömyyden verhon takana – John Rawls ja suomalainen hyvinvointivaltio. Teoksessa Saari, Juho. (toim.) *Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa*. Helsinki: Yliopistopaino, 66-92.
- Kangas, Olli & Kosonen, Pekka. 1992. Eurooppa integroituu – entä hyvinvointivaltio? Teoksessa Kosonen, Pekka (toim.): *Euroopan integraatio, työmarkkinat ja hyvinvointivaltio*. Helsinki: Gaudeamus, 201-235.
- Kari, Matti & Kattelus, Mervi & Saari, Juho. 2008. *Sosiaalinen Eurooppa murroksessa: Euroopan unionin sosiaali- ja terveystalitiikka*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö, Eurooppa-tiedotus.
- Kari, Matti & Saari, Juho. 2005. *Sosiaalinen Eurooppa: Euroopan unionin sosiaalipolitiikka*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö, Eurooppa-tiedotus.
- Kauppinen, Timo. 2005. *Suomen työmarkkinamalli*. Helsinki: WSOY.
- Keller, Berndt. 2003. Social dialogues – the state of the art a decade after Maastricht. *Industrial Relations Journal*, 34 (5), 411-429.
- Kelly, John & Frege, Carola. 2004. *Conclusions: Varieties of Unionism*. Teoksessa Frege, Carola & Kelly, John. (toim.) *Varieties of Unionism: Strategies for Union Revitalization in a Globalizing Economy*. Oxford: Oxford University Press, 181-195.
- Klandermans, Bert & Roggeband, Conny. (toim.) 2010. *Handbook of Social Movements Across Disciplines*. New York; London: Springer.
- Klandermans, Bert & de Weerd, Marga & Sabucedo, Jose-Manuel & Costa, Maria. 2002. Injustice and Adversarial Frames in a Supranational Political Context: Farmers' Protest in the Netherlands and Spain. Teoksessa della Porta, Donatella & Kriesi, Hanspeter & Rucht, Dieter (toim.): *Social Movements in a Globalizing World*. Basingstoke: Macmillan, 134-147.

- Kleinman, Mark. 2002. *A European Welfare State? European Union Social Policy in Context*. Basingstoke: Palgrave.
- Kosonen, Pekka & Simpura, Jussi. 1999. *Sosiaalipolitiikka globalisoituvassa maailmassa*. Helsinki: Sosiaalipoliittinen yhdistys: Gaudeamus.
- Kosonen, Pekka. (toim.) 1992. *Euroopan integraatio, työmarkkinat ja hyvinvointivaltio*. Helsinki: Gaudeamus.
- Laclau, Ernesto & Zac, Lilian. 1994. *Minding the Gap: The Subject of Politics*. Teoksessa Laclau, Ernesto (toim.): *The Making of Political Identities*. London: Verso, 11-39.
- Lakoff, George. 2004. *Don't think of an elephant! Know Your Values and Frame the Debate. The Essential Guide for Progressives*. White River Junction, Vt.: Chelsea Green.
- Le Queux, Stéphane. 2008. *Acting Together For Another World? Anti-Globalisation and Labour Organisations*. *International Journal of Social Inquiry*, 1 (2), 135-154.
- Lillie, Nathan & Martínez Lucio, Miguel. 2004. *International Trade Union Revitalization: The Role of National Union Approaches*. Teoksessa Frege, Carola & Kelly, John (toim.) *Varieties of Unionism: Strategies for Union Revitalization in a Globalizing Economy*. Oxford: Oxford University Press, 159-180.
- Marks, Gary & McAdam, Doug. 2002. *On the Relationship of Political Opportunities to the Form of Collective Action: The Case of the European Union*. Teoksessa della Porta, Donatella & Kriesi, Hanspeter & Rucht, Dieter (toim.) *Social Movements in a Globalizing World*. Basingstoke: Macmillan, 97-111.
- Marks, Gary & McAdam, Doug. 1998. *Social Movements and the Changing Structure of Political Opportunity in the European Union*. Teoksessa Marks, Gary & Scharpf, Fritz & Schmitter, Philippe & Streeck, Wolfgang: *Governance in the European Union*. London: Sage, 95-120.
- Marks, Gary & Scharpf, Fritz & Schmitter, Philippe & Streeck, Wolfgang. 1998. *Governance in the European Union*. London: Sage.
- Marston, Greg. 2004. *Social Policy and Discourse Analysis: Policy Change in Public Housing*. Aldershot, Hants, England: Ashgate; Burlington, VT.
- Martin, Andrew & Ross, George. 2001. *Trade Union organizing at the European Level: The Dilemma of Borrowed Resources*. Teoksessa Imig, Doug & Tarrow, Sidney (toim.) *Contentious Europeans: Protest and Politics in an Emerging Polity*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 53-76.
- McAdam, Doug & Snow, David. 1997. *Social Movements: Readings on Their Emergence, Mobilization, and Dynamics*. Los Angeles: Roxbury.
- McAdam, Doug & Snow, David. 1997b. *Introduction: Social Movements: Conceptual and Theoretical Issues*. Teoksessa McAdam, Doug & Snow, David *Social Movements: Readings on Their Emergence, Mobilization, and Dynamics*. Los Angeles: Roxbury, xviii-xxvi.

- Mouffe, Chantal. 1995. Democratic Politics and the Question of Identity. Teoksessa Rajchman, John (toim.) *The Identity in Question*. New York: Routledge, 33-45.
- Noakes, John & Johnston, Hank. 2005. Frames of Protest: A Road Map to a Perspective. Teoksessa Johnston, Hank & Noakes, John (toim.) *Frames of Protest: Social Movements and the Framing Perspective*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1-29.
- Noonan, Rita. 1997. Women Against the State: Political Opportunities and Collective Action Frames in Chile's Transition to Democracy. Teoksessa McAdam, Doug & Snow, David *Social Movements. Readings on Their Emergence, Mobilization, and Dynamics*. Los Angeles: Roxbury, 252-267.
- Nylander, Johan. 2000. *The Power of Framing: A New-Institutional Approach to Interest Group Participation in the European Union*. Uppsala: Uppsala University.
- Oliver, Pamela & Johnston, Hank. 2005. What a Good Idea! Ideologies and Frames in Social Movement Research. Teoksessa Johnston, Hank & Noakes, John (toim.) *Frames of Protest: Social Movements and the Framing Perspective*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 185-203.
- Pakaslahti, Johannes. 2001. Euroopan sosiaalisen mallin aineksia. Helsinki: Gaudeamus.
- Palola, Elina. 2007. Näkökulma eurooppalaiseen sosiaalipolitiikkaan: malli, väestö, resurssit ja kommunikaatio. Helsinki: Stakes.
- Palola, Elina. 2006. Sosiaalipolitiikka muutosprojektina - analyysi Euroopan komission tiedonantojen modernisaatiodiskurssista. *Janus* 14 (4), 372-388.
- Palola, Elina. 2004. Euroopan sosiaalinen malli. *Yhteiskuntapolitiikka* 69: 6, 569-582.
- Patomäki, Heikki. 2007. Euroopan unioni globaalissa poliittisessa taloudessa: vaihtoehtoiset tulevaisuuden mallit. Teoksessa Raunio, Tapio & Saari, Juho (toim.) *Euroopan tulevaisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 171-204.
- Pihkala, Erkki. 2008. *Yhdentyvä Eurooppa: Euroopan unionin taloushistoria*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Polletta, Francesca & Jasper, James. 2001. Collective Identity and Social Movements. *Annual Review of Sociology* 27: 283-305.
- Rajchman, John. (toim.) 1995. *The Identity in Question*. New York: Routledge.
- Raunio, Tapio & Saari, Juho. (toim.) 2007. *Euroopan tulevaisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Raunio, Tapio & Saari, Juho. (toim.) 2006. *Eurooppalaistuminen: Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ruzza, Carlo. 2007. *Europe and civil society: Movement coalitions and European governance*. Manchester: Manchester University Press.
- Saari, Juho & Kananen, Johannes. 2009. Sosiaalipolitiikan ideat. Teoksessa Kananen, Johannes & Saari, Juho (toim.) *Ajatuksen voima: Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa*. Helsinki; Jyväskylä: Minerva, 13-30.
- Saari, Juho. (toim.) 2005. *Hyvinvointivaltio: Suomen mallia analysoimassa*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Saari, Juho. 2003. Uusi aikakausi: yhdentyvää Eurooppa ja sosiaalipolitiikka. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Saari, Juho. (toim.) 2002. Euroopan sosiaalinen malli: Sosiaalipoliittinen näkökulma Euroopan integraatioon. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Scharpf, Fritz. 1998. Negative and Positive Integration in the Political Economy of European Welfare States. Teoksessa Marks, Gary & Scharpf, Fritz & Schmitter, Philippe & Streeck, Wolfgang: Governance in the European Union. London: Sage, 15-39.
- Schmitter, Philippe. 1998. Imagining the Future of the Euro-Polity with the Help of New Concepts. Teoksessa Marks, Gary & Scharpf, Fritz & Schmitter, Philippe & Streeck, Wolfgang: Governance in the European Union. London: Sage, 121-150.
- Simon, Bernd & Klandermans, Bert. 2001. Politicized Collective Identity: A Social Psychological Analysis. *American Psychologist* 56 (4), 319-331.
- Snow, David & Rochford, Burke E. & Worden, Steven & Benford, Robert. 1986. Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation. *American Sociological Review* 51 (4), 464-481.
- Stavrakakis, Yannis. 2005. Passions of Identification: Discourse, Enjoyment, and European Identity. Teoksessa Howarth, David & Torfing, Jacob (toim.) Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 68-92.
- Streeck, Wolfgang. 1998. Neo-Voluntarism: A New European Social Policy Regime? Teoksessa Marks, Gary & Scharpf, Fritz & Schmitter, Philippe & Streeck, Wolfgang: Governance in the European Union. London: Sage, 64-94.
- Taylor, Gary. 2007. Ideology and Welfare. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Taylor, Graham & Mathers, Andrew. 2004. The European Trade Union Confederation at the crossroads of change? Traversing the variable geometry of European trade unionism. *European Journal of Industrial Relations* 10 (3), 267-285.
- Taylor, Graham & Mathers, Andrew. 2002. Social Partner or Social Movement? European Integration and Trade Union Renewal in Europe. *Labor Studies Journal* 27 (1), 93-108.
- Torfing, Jacob. 2005. Discourse Theory: Achievements, Arguments, and Challenges. Teoksessa Howarth, David & Torfing, Jacob (toim.) Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1-32.
- Turner, Lowell. 2004. Why Revitalize? Labour's Urgent Mission in a Contested Global Economy. Teoksessa Frege, Carola & Kelly, John (toim.) Varieties of Unionism: Strategies for Union Revitalization in a Globalizing Economy. Oxford: Oxford University Press, 1-10.
- Upchurch, Martin & Taylor, Graham & Mathers, Andrew. 2009. The Crisis of Social Democratic Trade Unionism in Western Europe: The Search for Alternatives. Farnham, Surrey, England; Burlington, VT: Ashgate.

- Van Dijk, Teun. 2008. *Discourse and Power*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Van Dijk, Teun. 1998. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.
- Van Dijk, Teun. 1993. Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society* 4 (2): 249-283.
- Van Stekelenburg, Jacqueliën & Klandermans, Bert. 2010. Individuals in Movements: A Social Psychology of Contention. Teoksessa Klandermans, Bert & Roggeband, Conny (toim.) *Handbook of Social Movements Across Disciplines*. New York; London: Springer, 157-204.
- Waddington, Jeremy. 2005. Trade Unions and the defence of the European social model. *Industrial Relations Journal* 36 (6), 518-540.
- Walters, William & Haahr, Jans Henrik. 2005. *Governing Europe: Discourse, governmentality and European integration*. London: Routledge.
- Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.). 2009a. *Methods of Critical Discourse Analysis*. Los Angeles, CA: Sage.
- Wodak, Ruth & Meyer, Michael. 2009b. Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology. Teoksessa Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.) *Methods of Critical Discourse Analysis*. Los Angeles, CA: Sage, 1-33.
- Wodak, Ruth. 2009. *The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Wodak, Ruth. 1996. *Disorders of Discourse*. London: Longman.

EAY:N PUHEET

Kaikki tässä tutkimuksessa tutkimusaineistona käytetyt puheet ovat saatavissa EAY:n internet-sivuilta osoitteesta www.etuc.org [viittaukset lähteisiin 4.1.2010]

- (EAY 08/12/2009): "Congres of CGT (General Confederation of Labour". John Monksin puhe Nantesissa 8.12.2009.
- (EAY 24/11/2009): "Europe in the World". John Monksin puhe Lontoossa, European Business School:ssa 24.11.2009.
- (EAY 10/11/2009): "Presentation to the Special Committee of the European Parliament on the Financial, Economic and Social Crisis". John Monksin puhe Euroopan parlamentissa 10.11.2009.
- (EAY 09/11/2009): "Macroeconomic dialogue". John Monksin puhe Brysselissä 9.11.2009.
- (EAY 14/10/2009): "Europe - What Now? - Brussels Labour (International Branch of the British Labour Party)". John Monksin puhe Brysselissä 14.10.2009.
- (EAY 05/10/2009): "Climate Change, new industrial policies, and exiting the crisis". John Monksin puhe Lontoossa 5.10.2009.
- (EAY 01/07/2009): "Congress of the Austrian Trade Union Federation (ÖGB)". John Monksin puhe Wienissä 1.7.2009.
- (EAY 29/5/2009): "Brian Bercusson and European Labour Law". John Monksin puhe Lontoossa 29.5.2009.
- (EAY 27/05/2009): "ETUC Mid-term Conference: Fight the crisis". John Monksin puhe Pariisissa 27-28.5. 2009 pidetyssä EAY:n konferenssissa.
- (EAY 20/05/2009): "Congress of the Italian Confederation of Worker's Trade Unions (CISL)". John Monksin puhe 20.5.2009.
- (EAY 16/05/2009): "European Action Day in Berlin: Fight the crisis". John Monksin puhe Berliinissä 16.5.2009.
- (EAY 01/04/2009): "Employment first - 40th Confederal congress of the Unión General de Trabajadores (UGT) Spain". John Monksin puhe Madridissa 1.4.2009.
- (EAY 26/03/2009): "The EU in world trade - Features of EU trade policy and current perspectives". John Monksin puhe 26.3.2009.
- (EAY 04/03/2009): "John Monk's speech to the American Federation of Labor-Congress of Industrial Organisations". John Monksin puhe Miamiassa 4.3.2009.
- (EAY 22/01/2009): "Rien ne va plus? Ways to rebuild the European Social Market Economy". John Monksin puhe Brysselissä 22-23.1.2009 pidetyssä ETSK:n konferenssissa.
- (EAY 08/01/2009): "Symposium 'New World, new capitalism'". John Monksin interventio Pariisissa 8-9.2009 pidetyssä konferenssissa.
- (EAY 18/12/2008): "Congress of the Trade Union Confederation of Workers' Commissions (CC.OO)". John Monksin puhe 18.12.2008.

- (EAY 05/12/2008): "The UK Organisation Network (UKWON)". John Monksin puhe 5.12.2008.
- (EAY 30/10/2008): "50th Congress of the French Confederation of Christian Workers (CFTC)". John Monksin puhe 30.10.2008.
- (EAY 09/10/2008): "Worker's rights and economic freedoms". John Monksin puhe komission foorumissa "Worker's rights and economic freedoms" 9.10.2008.
- (EAY 05/07/2008): "Towards a social Europe". Reiner Hoffmannin puhe Luxemburgissa 5.7.2008.
- (EAY 12/05/2008): "Seminar: What is Social Europe - a UK perspective". John Monksin puhe Lontoossa 12.5.2008.
- (EAY 16/04/2008): "Locusts versus labour: Handling the new capitalism". John Monksin puhe Harvardissa 16.4.2008.
- (EAY 08/04/2008): "Current Tax Reform and the financing of the welfare state in Europe". John Monksin puhe Brysselissä 8.4.2008.
- (EAY 13/03/2008): "Tripartite Social Summit". Wanja Lundby-Wedinin puhe Brysselissä 13.3.2008.
- (EAY 29/02/2008): "Scottish Trades Union Congress Conference (STUC)". John Monksin puhe Glasgowissa 29.2.2008.
- (EAY 07/12/2007): "5th Congress of Slovenian Association of Free Trade Unions (ZSSS)". John Monksin puhe Ljubljanassa 7.12.2007.
- (EAY 26/11/2007): "Trade Union Group of Labour MPs". John Monksin puhe Lontoossa 26.11.2007.
- (EAY 08/11/2007): "Competitiveness in a global economy - A challenge to trade discipline?" John Monksin puhe Brysselissä 8.11.2007.
- (EAY 30/10/2007): "Stability Pact for South Eastern Europe". John Monksin puhe Budvassa 30.10.2007.
- (EAY 29/10/2007): "Congress LO-DK (Danish Confederation of Trade Unions)". John Monksin puhe Kööpenhaminassa 29.10.2007.
- (EAY 23/10/2007): "Europe, migration, globalisation and what about the workers?". John Monksin luento Lontoossa (London School of Economics) 23.10.2007.
- (EAY 12/09/2007): "Trades Union Congress (TUC)". Wanja Lundby-Wedinin puhe Brightonissa 12.9.2007.
- (EAY 03/07/2007): "Biennial Delegate Conference of the International Trade Union Confederation (ICTU)". John Monksin puhe Bundoranissa 3.7.2007.
- (EAY 20/06/2007): "Charter of Fundamental Rights - Rond-Point Schuman". John Monksin puhe Brysselissä 20.6.2007.
- (EAY 16/06/2007): "Nicolas Redondo - Tribute on his 80th Birthday". John Monksin puhe Madridissa 16.6.2007.
- (EAY 11/05/2007): "Confederation of Independent Trade Unions of Bulgaria (CITUB) - Congress". John Monksin puhe Sofiassa 11.5.2007.
- (EAY 08/05/2007): "Swedish Confederation of Professional Employees (TCO) - Congress". John Monksin puhe Tukholmassa 8.5.2007.

- (EAY 03/05/2007): "European Federation of Retired and Elderly Persons (FERPA) – Congress". John Monksin puhe Brysselissä 3.5.2007.
- (EAY 23/04/2007): "UNI-EUROPA 2nd Regional conference". John Monksin puhe Ateenassa 23.4.2007.
- (EAY 20/04/2007): "Stakeholder conference on flexicurity". John Monksin puhe Brysselissä 20.4.2007.
- (EAY 19/03/2007): "The Pan-European Regional Council (PERC) Founding Assembly". John Monksin puhe Roomassa 19.3.2007.
- (EAY 17/03/2007): "Greek General Confederation of Labour (GSEE) – 33rd Congress". John Monksin puhe Ateenassa 17.3.2007.
- (EAY 12/03/2007): "The EU – the next 50 years". John Monksin puhe Westminsterissä 12.3.2007.
- (EAY 06/03/2007): "ETUC Conference: 'What energy policy for the European Union?'". John Monksin puhe Brysselissä 6.3.2007.
- (EAY 21/02/2007): "Conference on 'Jobs in a low carbon Europe'". John Monksin puhe Brysselissä 21.-22.2.2007 pidetyssä konferenssissa.
- (EAY 13/02/2007): "Social Europe/Dynamic Europe- Striking the right balance". John Monksin puhe Pariisissa 13.2.2007.
- (EAY 23/01/2007): "ÖGB (Austrian Trade Union Federation) – 16th Federal Congress". John Monksin puhe Wienissä 23.1.2007.
- (EAY 04/12/2006): "Decent Work Conference". John Monksin puhe Brysselissä 4.-5.12.2006 pidetyssä konferenssissa.
- (EAY 24/11/2006): "Nezavisnost 6th Congress". John Monksin puhe Belgradissa 24.11.2006.
- (EAY 14/11/2006a): "Bevan Memorial lecture: The Challenge of the New Capitalism". John Monksin puhe Lontoossa 14.11.2006.
- (EAY 14/11/2006b): "6th Congress of the Federation of Independent Trade Unions of Russia (FNPR)". Maria Helena Andrén puhe Moskovassa 14.-16.11.2006 pidetyssä konferenssissa.
- (EAY 10/11/2006): "EU-Russia Trade Union Summit". John Monksin puhe Helsingissä 10.11.2006.
- (EAY 01/11/2006): "International Trade Union Confederation (ITUC) founding Congress". John Monksin puhe Wienissä 1.-3.11.2006 pidetyssä kongressissa.
- (EAY 10/10/2006): "YS Annual Conference (Confederation of Vocational Trade Unions – Norway)". John Monksin puhe Oslossa 10.10.2006.
- (EAY 01/10/2006): "CGIL Centenary (Italian General Confederation of Labour – Italy)". John Monksin puhe Milanossa 1.10.2006.
- (EAY 08/09/2006a): "Economic and Financial Affairs Council (ECOFIN)". John Monksin puhe Helsingissä 8.9.2006.
- (EAY 08/09/2006b): "ASEM Trade Union Summit". John Monksin puhe Helsingissä 8.9.2006.
- (EAY 30/08/2006): "Hans Böckler Stiftung Conference: 30 Years Co-Determination Law '76 – More Democracy in Trade and Industry". John Monksin puhe Berliinissä 30.8.2006.

- (EAY 07/07/2006): "Europe's Trade and Investment with China: Challenges and Choices". John Monksin puhe Brysselissä 7.7.2006.
- (EAY 28/06/2006): "UIL Congress (Italian Union of Labour - Italy)". John Monksin puhe Roomassa 28.6.2006.
- (EAY 05/06/2006): "SAK Congress (Central Organisation of Finnish Trade Unions - Finland)". John Monksin puhe Helsingissä 5.6.2006.
- (EAY 24/05/2006): "DGB Congress (German Confederation of Trade Unions - Germany)". John Monksin puhe Berliinissä 24.5.2006.
- (EAY 19/05/2006): "OPZZ Congress (All-Poland Alliance of Trade Unions - Poland)". John Monksin puhe Varsovassa 19.-21.5.2006 pidetyssä kongressissa.
- (EAY 05/04/2006): "3rd European Union - Latin America - Caribbean Trade Union Summit". John Monksin puhe Wienissä 5.4.2006.
- (EAY 01/03/2006): "CGIL Congress (Italian General Confederation of Labour - Italy)". John Monksin puhe Riminissä 1.3.2006.
- (EAY 25/02/2006): "European Trade Union Solidarity Conference with Cuba and Latin America". John Monksin puhe Lontoossa 25.2.2006.
- (EAY 18/01/2006): "CGIL Congress (Italian General Confederation of Labour - Italy)". John Monksin puhe Palermossa 18.1.2006.
- (EAY 11/01/2006): "Introduction by John Monks: Meeting with chancellor Schüssel". John Monksin puhe Wienissä 11.1.2006.
- (EAY 10/11/2005): "STTK - 20th Congress (Finnish Confederation of Salaried Employees - Finland)". John Monksin puhe Helsingissä 10.11.2005.
- (EAY 06/11/2005): "Euromed Trade Union Forum". John Monksin puhe Barcelonassa 6.-7.11.2005 pidetyssä forumissa.
- (EAY 06/10/2005): "5th Extraordinary Congress of the Federation of Independent Trade Unions of Russia". John Monksin puhe Moskovassa 6.-7.10.2005 pidetyssä kongressissa.
- (EAY 05/10/2005): "General Workers Union - Congress". John Monksin puhe Maltalla 5.10.2005.
- (EAY 29/09/2005a): "Social Dialogue Summit". Candido Mendezin puhe Brysselissä 29.9.2005.
- (EAY 29/09/2005b): "20th Anniversary of Val Duchesse". John Monksin puhe Brysselissä 29.9.2005.
- (EAY 12/07/2005): "Confronting Demographic Change". John Monksin puhe Brysselissä 12.7.2005.
- (EAY 05/07/2005): "CISL Congress". John Monksin puhe Roomassa 5.7.2005.
- (EAY 22/06/2005): "Irish Congress of Trade Unions". John Monksin puhe Belfastissa 22.6.2005.
- (EAY 11/06/2005): "Open University". John Monksin puhe Lontoossa 11.6.2005.
- (EAY 01/06/2005): "UGT-E Congress". John Monksin puhe Madridissa 1.6.2005.
- (EAY 24/05/2005): "FNV - Congress". John Monksin puhe Rotterdamissa 24.5.2005.
- (EAY 15/05/2005): "AMICUS - Policy Conference". John Monksin puhe Brightonissa 15.5.2005.

- (EAY 09/05/2005): "IPA: Reflections on Partnership and Europe". John Monksin puhe Lontoossa 9.5.2005.
- (EAY 25/04/2005): "USDAW - Annual Meeting". John Monksin puhe Blackpoolissa 25.4.2005.
- (EAY 18/04/2005): "Scottish TUC Annual Congress". John Monksin puhe Dundeeessa 18.4.2005.
- (EAY 14/04/2005): "20th Anniversary of the European Social Dialogue - Future Perspectives of the European Social Dialogue". John Monksin puhe Brysselissä 14.4.2005.
- (EAY 04/04/2005a): "Competitiveness - The European Way". John Monksin puhe Galwayssa 4.4.2005.
- (EAY 04/04/2005b): "TUC Conference - EU Constitution". John Monksin puhe Lontoossa 4.4.2005.
- (EAY 01/04/2005): "SEIU - Executive Committee". John Monksin puhe Lontoossa 1.4.2005.
- (EAY 19/03/2005): "Euro-Manifestation 19 March 2005". John Monksin puhe Brysselissä 19.3.2005.
- (EAY 17/02/2005): "Forum on Europe". John Monksin puhe Dublinissa 17.2.2005.
- (EAY 18/11/2004): "Chemical Industries Association". John Monksin puhe Lontoossa 18.11.2004.
- (EAY 21/10/2004): "EFTA Conference: 'Towards Participatory Democracy in the European Union'". John Monksin puhe Reykjavikissa 21.10.2004.
- (EAY 08/07/2004): "Troika Informal Council of Ministers of Employment and Social Policy". John Monksin puhe Brysselissä 8.7.2004.
- (EAY 24/05/2004): "Launch of the Global Report of the ILO on the Freedom of Association". John Monksin puhe Brysselissä 24.5.2004.
- (EAY 12/05/2004): "OECD Forum: Role of Corporate Social Responsibility and the OECD Guidelines for Multinational Enterprises". John Monksin puhe Pariisissa 12.5.2004.
- (EAY 21/02/2004): "4th Congress of the European Greens: European Free Alliance". John Monksin puhe Roomassa 21.2.2004.
- (EAY 31/01/2004): "CGTP-IN 10th Congress". John Monksin puhe Lissabonissa 31.1.2004.
- (EAY 30/01/2004): "TUBT Conference Joint Occupational Health and Safety (OSH) strategy for the Enlarged Europe". John Monksin puhe Brysselissä 30.1.2004.
- (EAY 27/01/2004): "'Thoughts on Europe's Future': Jean Monnet Lecture University of Manchester". John Monksin puhe Manchesterissa 27.1.2004.

BUSINESSEUROPEN PUHEET

Kaikki tässä tutkimuksessa tutkimusaineistona käytetyt puheet ovat saatavissa BusinessEuropen internet-sivuilta osoitteesta www.businesseurope.eu [viittaukset lähteisiin 4.1.2010]

- (BE 30/11/2009): "Acquis et perspectives sur l'Europe sociale". Jørgen Rønnesteinin puhe Euroopan talous- ja sosiaalikomiteassa 30.11.2009.
- (BE 12/11/2009): "Restructuring and the Crisis". Philippe de Buckin puhe 12.11.2009.
- (BE 09/11/2009a): "Twenty-first Meeting of the Macro-Economic Dialogue at Political Level". Jürgen R. Thumannin puhe 9.11.2009.
- (BE 09/11/2009b): "Putting Europe's Economy on track". Jürgen R. Thumannin puhe Brysselissä 9.11.2009.
- (BE 29/10/2009): "Tripartite Social Summit". Philippe de Buckin puhe 29.10.2009.
- (BE 26/10/2009): "Swedish Presidency High-level conference on Labour Market Inclusion". Loes Van Embden Andersin puhe 26.10.2009.
- (BE 22/10/2009): "The Benefits of European Integration". Philippe de Buckin puhe Sarajevossa 22.10.2009).
- (BE 29/09/2009): "Key Drivers to Exit From the Current Crisis". Philippe de Buckin puhe EUROFI:n talousfoorumissa 29.9.2009.
- (BE 02/07/2009): "Social Protection Committee meeting on post-Lisbon strategy". Christina Sode Haslundin puhe 2.7.2009.
- (BE 26/06/2009): "Participation in the European Social Dialogue: What are the Social Partner's Needs?". Philippe de Buckin puhe Brysselissä 26.6.2009.
- (BE 19/05/2009): "Thematic review seminar: Role of social partners in the crisis". Steven D'Haeseleerin puhe 19.5.2009.
- (BE 07/05/2009): "Employment summit". Ernest-Antoine Seillièren puhe Prahassa 7.5.2009.
- (BE 05/05/2009): "How is Europe handling the crisis: problems and options?". Philippe de Buckin puhe Zagrebissa 5.5.2009.
- (BE 22/04/2009): "The role of employers in the provision of efficient, quality social services". Vladimira Drbalovan puhe 22.4.2009.
- (BE 19/03/2009): "Tripartite Social Summit". Philippe de Buckin puhe 19.3.2009.
- (BE 12/03/2009): "Recent developments in legislation and jurisprudence". Maxime Ceruttin puhe 12.3.2009.
- (BE 04/03/2009): "The EU of 27: Economic boom or social bust?". Philippe de Buckin puhe 4.3.2009.
- (BE 25/02/2009): "Meeting of the European Social Partners with the Commission on 25 February 2009". Ernest-Antoine Seillièren puhe 25.2.2009.
- (BE 09/02/2009): "Twentieth Meeting of the Macro-Economic Dialogue at Political Level". Ernest-Antoine Seillièren puhe 9.2.2009.

- (BE 22/01/2009): “‘Rien ne va plus?’ – Ways to rebuild the European Social Market Economy”. Philippe de Buckin puhe Euroopan talous- ja sosiaalikomiteassa 22.1.2009.
- (BE 03/11/2008): “Nineteenth Meeting of the Macro-Economic Dialogue at Political Level”. Philippe de Buckin puhe 3.11.2008.
- (BE 15/10/2008): “Tripartite Social Summit”. Ernest-Antoine Seillièren puhe 15.10.2008.
- (BE 09/10/2008): “Commission forum on protection of worker’s rights and economic freedoms”. Philippe de Buckin puhe 9.10.2008.
- (BE 09/09/2008): “Entrepreneurship with a human face”. Ernest-Antoine Seillièren puhe Ateenassa 9.9.2008.
- (BE 08/09/2008): “Council Working Group on Social Affairs”. Philippe de Buckin puhe 8.9.2008.
- (BE 10/07/2008): “Troika Meeting with Social Affairs Council”. Philippe de Buckin puhe 10.7.2008.
- (BE 25/06/2008): “BusinessEurope 50th Anniversary”. Ernest-Antoine Seillièren puhe Château Sainte Annessa 25.6.2008.
- (BE 20/06/2008): “Joint project of the European Social Partners ‘Joint study on restructuring in the EU-15’”. Philippe de Buckin puhe Brysselissä 20.6.2008.
- (BE 26/05/2008): “50th anniversary of the Brewers of Europe”. Ernest-Antoine Seillièren puhe Ghentissä 26.5.2008.
- (BE 21/05/2008): “Meeting between the Troika of the Education Council and Social Partners”. Philippe de Buckin puhe Brysselissä 21.5.2008.
- (BE 06/05/2008a): “Commission Conference ‘Responding to new social realities’”. Philippe de Buckin puhe Brysselissä 6.5.2008.
- (BE 06/05/2008b): “Labour Market Challenges: Hungarian and EU Best Practices to fight Undeclared Work”. Steven D’Haeseleerin puhe Budapestissa 6.5.2008.
- (BE 30/04/2008): “Confederation of Industry of the Czech Republic – SP CR General Assembly”. Ernest-Antoine Seillièren puhe Prahassa 30.4.2008.
- (BE 16/04/2008): “EC conference ‘Is Social Europe fit for globalisation?’”. Jørgen Rønnestin puhe Brysselissä 16.4.2008.
- (BE 03/04/2008): “The need for further integration of the EU Single Market: the business perspective”. Philippe de Buckin puhe 3.4.2008.
- (BE 13/03/2008): “Tripartite Social Summit”. Ernest-Antoine Seillièren puhe 13.3.2008.
- (BE 29/02/2008): “Conclusions and perspectives for the future”. Philippe de Buckin puhe Brysselissä 29.2.2008.
- (BE 11/02/2008): “Eighteenth Meeting of the Macro-Economic Dialogue at Political Level”. Ernest-Antoine Seillièren puhe 11.2.2008.
- (BE 31/01/2008): “DI Conference ‘A new foundation for Europe’”. Philippe de Buckin puhe Kööpenhaminassa 31.1.2008.
- (BE 24/01/2008a): “Conference on ‘EU Internal Market and Competition Law’”. Philippe de Buckin puhe 24.1.2008.

- (BE 24/01/2008b): "Joint Project of the European Social Partners: 'Social Partner's participation in the European Social Dialogue: What are the Social Partner's Needs?'" . Philippe de Buckin puhe 24.1.2008.
- (BE 18/10/2007): "Tripartite Social Summit". Ernest-Antoine Seillièren puhe Lissabonissa 18.10.2007.
- (BE 21/09/2007): "The World in 2025: Choices and challenges for tomorrow". Ernest-Antoine Seillièren puhe Varsovassa 21.9.2007.
- (BE 13/07/2007): "Conference 'Reconciling Professional, Personal and Family Life - New Challenges for the Social Partners and for Public Policy'" . Philippe de Buckin puhe Lissabonissa 13.7.2007.
- (BE 05/07/2007): "Troika Meeting with Social Affairs Council". Philippe de Buckin puhe 5.7.2007.
- (BE 29/06/2007): "5th World Investment Conference la Baule - 'Making Europe more attractive'" . Ernest-Antoine Seillièren puhe 29.6.2007.
- (BE 28/06/2007): "EESC Employer's Group Extraordinary meeting on 'The Challenges and opportunities of the Internal Market for Business in Europe'" . Philippe de Buckin puhe 28.6.2007.
- (BE 05/06/2007): "Britain and Europe - the best of both worlds". Ernest-Antoine Seillièren puhe 5.6.2007.
- (BE 31/05/2007): "8th Brussels Economic Forum: 'Global Adjustment and the Economic and Monetary Union'" . Ernest-Antoine Seillièren puhe 31.5.2007.
- (BE 24/05/2007): "9th Congress HRMagazine - Tallinn: 'Werk zonder grenzen'" . Philippe de Buckin puhe Tallinnassa 24.5.2007.
- (BE 21/05/2007): "Perspectives of the Social Dialogue in Europe". Ernest-Antoine Seillièren puhe EAY:n konferenssissa Sevillassa 21.5.2007.
- (BE 07/05/2007): "Sixteenth meeting of the Macro-Social Dialogue at Political Level". Philippe de Buckin puhe 7.5.2007.
- (BE 20/04/2007): "Commission Stakeholder Conference on Flexicurity". Philippe de Buckin puhe 20.4.2007.
- (BE 11/04/2007): "The State of the European Union as seen by the Business Community". Philippe de Buckin puhe New Yorkissa 11.4.2007.
- (BE 17/03/2007): "Europe's 'Internal Dynamics'" . Ernest-Antoine Seillièren puhe 17.3.2007.
- (BE 02/02/2007): "A vision for Europe". Ernest-Antoine Seillièren puhe 2-3.2.2007.
- (BE 30/01/2007): "Panel 'Europe's future - Germany's responsibility and interest'" . Ernest-Antoine Seillièren puhe Berliinissä 30.1.2007.
- (BE 23/01/2007): "From UNICE to BusinessEurope". Ernest-Antoine Seillièren puhe Brysselissä 23.1.2007.
- (BE 27/11/2006): "Macroeconomic Dialogue at Political Level". Ernest-Antoine Seillièren puhe 27.11.2006.
- (BE 22/11/2006): "The innovation challenge in Europe". Ernest-Antoine Seillièren puhe Madridissa 22.11.2006.
- (BE 13/11/2006): "Delivering on Trade & Competitiveness". Ernest-Antoine Seillièren puhe 13.11.2006.

- (BE 20/10/2006): "Tripartite Social Summit". Christoffer Taxellin puhe 20.10.2006.
- (BE 17/10/2006a): "UNICE Day: The European Union and European business: an improved partnership". Ernest-Antoine Seillièren puhe 17.10.2006.
- (BE 17/10/2006b): "UNICE Day: 'Why do companies care about Europe?'". Philippe de Buckin puhe 17.10.2006.
- (BE 26/09/2006): "Operation Europe". Ernest-Antoine Seillièren puhe 26.9.2006.
- (BE 14/09/2006a): "A social dialogue contribution to better mobility". Thérèse de Liedekerken puhe Brysselissä 14.9.2006.
- (BE 14/09/2006b): "Workers' mobility - under which conditions for which results?". Steven D'Haeseleerin puhe Brysselissä 14.9.2006.
- (BE 12/09/2006): "Does Europe really mean business?". Ernest-Antoine Seillièren puhe 12.9.2006.
- (BE 06/07/2006): "Troika meeting with Social Affairs Council". Philippe de Buckin puhe 6.7.2006.
- (BE 29/06/2006): "Dealing with relocation". Philippe de Buckin puhe 29.6.2006.
- (BE 20/06/2006): "Pensions in the 21st century". Thérèse de Liedekerken puhe Brysselissä 20.6.2006.
- (BE 09/05/2006): "Lewiatan Annual Awards Gala". Ernest-Antoine Seillièren puhe Varsovassa 9.5.2006.
- (BE 25/04/2006): "What should be done to rebuild competitiveness of Europe?". Ernest-Antoine Seillièren puhe Vilnassa 25.4.2006.
- (BE 23/03/2006a): "Intervention of Ernest-Antoine Seillière, UNICE President at the Spring European Council on 23 March 2006". Ernest-Antoine Seillièren puhe 23.3.2006.
- (BE 23/03/2006b): "President's Seillière address during the Tripartite Social Summit 23 March 2006". Ernest-Antoine Seillièren puhe 23.3.2006.
- (BE 21/03/2006): "EP Hearing: 'European forum for the Social Partners on the future of European Union'". Philippe de Buckin puhe 21.3.2006.
- (BE 13/03/2006): "President Seillière's address during the Macroeconomic Dialogue Meeting". Ernest-Antoine Seillièren puhe 13.3.2006.
- (BE 10/03/2006): "Why business cares about Europe?". Ernest-Antoine Seillièren puhe Tallinnassa 10.3.2006.
- (BE 20/02/2006): "Panel 'Free movement of workers and the functioning of transitional measures'". Philippe de Buckin puhe Brysselissä 20.2.2006.
- (BE 25/01/2006): "Business Perspectives on European Competitiveness". Ernest-Antoine Seillièren puhe Brysselissä 25.1.2006.
- (BE 19/01/2006): "Troika meeting with Social Affairs Council". Thérèse de Liedekerken puhe 19.1.2006.
- (BE 08/11/2005): "President Seillière's address during the Macroeconomic Dialogue Meeting". Ernest-Antoine Seillièren puhe 8.11.2005.
- (BE 24/10/2005): "President Seillière's address during the Tripartite Social Summit". Ernest-Antoine Seillièren puhe 24.10.2005.
- (BE 20/10/2005a): "UNICE Competitiveness Day - 'Crossing Frontiers' (Introduction)". Ernest-Antoine Seillièren puhe Brysselissä 20.10.2005.

- (BE 20/10/2005b): "Driving the Global Competitiveness Agenda". Philippe de Buckin puhe Brysselissä 20.10.2005.
- (BE 20/10/2005c): "Conclusion remarks in the Presence of President Barroso". Ernest-Antoine Seillière puhe Brysselissä 20.10.2005.
- (BE 29/09/2005): "President Seillière's address during the Social Dialogue Summit". Ernest-Antoine Seillière puhe 29.9.2005.
- (BE 19/09/2005): "Europe needs a more offensive market access strategy". Ernest-Antoine Seillière puhe 19.9.2005.
- (BE 07/07/2005): "Meeting between social affairs Troika and social partners". Thérèse de Liedekerken puhe Belfastissa 7.7.2005.
- (BE 20/05/2005): "Twenty years of social dialogue in Europe: Is there a European social model". Philippe de Buckin puhe 20.5.2005.
- (BE 19/05/2005): "How to create a World Class Business Climate in Europe". Jürgen Struben puhe Tukholmassa 19.5.2005.
- (BE 01/03/2005): "UNICE's views on Corporate Governance: What is Corporate Governance and what do we need?". Philippe de Buckin puhe 1.3.2005.
- (BE 09/12/2004a): "Europe and its companies united to win". Jürgen Struben puhe 9.12.2004.
- (BE 09/12/2004b): "European companies at the heart of a stronger Europe". Jürgen Struben puhe 9.12.2004.
- (BE 06/12/2004): "Macroeconomic Dialogue at Political Level". Philippe de Buckin puhe 6.12.2004.
- (BE 01/10/2004): "Entrepreneurship and the Lisbon Agenda". Philippe de Buckin puhe Brysselissä 1.10.2004.
- (BE 09/09/2004a): "Why Europe must change: challenges for the European economy". Jürgen Struben puhe 9.9.2004.
- (BE 09/09/2004b): "Policy Priorities". Ernest-Antoine Seillière puhe 9.9.2004.
- (BE 10/05/2004): "Tenth meeting of the Macroeconomic Dialogue at political level". Philippe de Buckin puhe 10.5.2004.
- (BE 25/03/2004): "Tripartite Social Summit". Jürgen Struben puhe Brysselissä 25.3.2004.

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH

- 1 KYÖSTIÖ, O. K., Oppilaiden terveydentilan riippuvuus koulutyypistä. - Health status of pupils according to type of school. 78 p. Summary 6 p. 1962.
- 2 HEINONEN, VEIKKO, Differentiation of primary mental abilities. 136 p. 1963.
- 3 ELONEN, ANNA S., TAKALA, MARTTI & RUOPPILA ISTO, A study of intellectual functions in children by means of the KTK performance scales. 181 p. 1963.
- 4 JUURMAA, JYRKI, On the ability structure of the deaf. 114 p. 1963.
- 5 HEINONEN, VEIKKO, Lyhennetty faktori-analyysi. - A short method for factor analysis. 76 p. Summary 5 p. 1963.
- 6 PITKÄNEN, PENTTI, Fyysisen kunnon rakenne ja kehittyminen. - The structure and development of physical fitness. 163 p. Summary 10 p. 1964.
- 7 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla I. - Die Entehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert I. 270 p. Zusammenfassung 15 p. 1964.
- 8 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla II. - Die Entstehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert II. 123 p. Zusammenfassung 10 p. 1964.
- 9 NUMMENMAA, TAPIO, The language of the face. 66 p. 1964.
- 10 ISOSAARI, JUSSI, Bruno Boxström ja Sortavalan seminaarin kasvatustieteiden opetus 1882-1917. - Bruno Boxström und der Unterricht in den pädagogischen Fächern am Seminar von Sortavala 1882-1917. 167 p. Zusammenfassung II p. 1964.
- 11 NUMMENMAA, TAPIO & TAKALA, MARTTI, Parental behavior and sources of information in different social groups. 53 p. 1965.
- 12 WECKROTH, JOHAN, Studies in brain pathology and human performance I. - On the relationship between severity of brain injury and the level and structure of intellectual performance. 105 p. 1965.
- 13 PITKÄNEN, PENTTI, Ärsyke- ja reaktioanalyttisten faktorointitulosten vastaavuudesta. - On the congruence and coincidence between stimulus analytical and response analytical factor results. 223 p. Summary 14 p. 1967.
- 14 TENKKU, JUSSI, Are single moral rules absolute in Kant's ethics? 31 p. 1967.
- 15 RUOPPILA, ISTO, Nuorten ja varttuneiden opiskelijoiden väliset asenne-erot eräissä ylioppilaspohjaisissa oppilaitoksissa. - Attitude differences between young and advanced university and college students. 182 p. Summary 14 p. 1967.
- 16 KARVONEN, JUHANI, The structure, arousal and change of the attitudes of teacher education students. 118 p. 1967.
- 17 ELONEN, ANNA S., Performance scale patterns in various diagnostic groups. 53 p. 1968.
- 18 TUOMOLA, UUNO, Kansakouluntarkastajaan kohdistuvista rooliodotuksista. - On role-expectations applied to school inspectors. 173 p. Summary 8 p. 1968.
- 19 PITKÄNEN, LEA, A descriptive model of aggression and nonaggression with applications to childrens behaviour. 208 p. 1969.
- 20 KOSKIAHO, BRIITTA, Level of living and industrialisation. 102 p. 1970.
- 21 KUUSINEN, JORMA, The meaning of another person's personality. 28 p. 1970.
- 22 VILJANEN, ERKKI, Pohjakoulutustaso ja kansakoulunopettajan kehitysympäristöjen muodostuminen. - The level of basic education in relation to the formation of the development milieus of primary school teachers. 280 s. Summary 13 p. 1970.
- 23 HAGFORS, CARL, The galvanic skin response and its application to the group registration of psychophysiological processes. 128 p. 1970.
- 24 KARVONEN, JUHANI, The enrichment of vocabulary and the basic skills of verbal communication. 47 p. 1971.
- 25 SEPPÖ, SIMO, Abiturienttien asenteet uskonnon-opetukseen. - The attitudes of students toward religious education in secondary school. 137 p. Summary 5 p. 1971.
- 26 RENKO MANU, Opettajan tehokkuus oppilaiden koulusaavutusten ja persoonallisuuden kehittämiseksi. - Teacher's effectiveness in improving pupils' school achievements and developing their personality. 144 p. Summary 4 p. 1971.
- 27 VAHERVA, TAPIO, Koulutustulokset peruskoulun ala-asteella yhteisömuuttajien selittäminä. - Educational outcomes at the lower level of the comprehensive school in the light of ecological variables. 158 p. Summary 3 p. 1974.
- 28 OLKINUORA, ERKKI, Norm socialization. The formation of personal norms. 186 p. Tiivistelmä 4 p. 1974.
- 29 LIIKANEN, PIIRKKO, Increasing creativity through art education among pre-school children. 44 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 30 ELONEN, ANNA S., & GUYER, MELVIN, Comparison of qualitative characteristics of human figure drawings of Finnish children in various diagnostic categories. 46 p. Tiivistelmä 3 p. 1975.
- 31 KÄÄRIÄINEN, RISTO, Physical, intellectual, and personal characteristics of Down's syndrome. 114 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 32 MÄÄTTÄ, PAULA, Images of a young drug user. 112 p. Tiivistelmä 11 p. 1976.
- 33 ALANEN, PENTTI, Tieto ja demokratia. - Epistemology and democracy. 140 p. Summary 4 p. 1976.
- 34 NUPPONEN, RIITTA, Vahvistajaroolit aikuisten ja lapsen vuorovaikutuksessa. - The experimental roles of reinforcing agent in adult-child interaction. 209 p. Summary 11 p. 1977.

- 35 TEIKARI, VEIKKO, Vigilanssi-ilmiön mittaamisesta ja selitysmahdollisuuksista. – On measuring and explanation of vigilance. 163 p. Summary 2 p. 1977.
- 36 VOLANEN, RISTO, On conditions of decision making. A study of the conceptual foundations of administration. – Päätöksenteon edellytyksistä. Tutkimus hallinnon käsitteellisistä perusteista. 171 p. Tiivistelmä 7 p. 1977.
- 37 LYYTINEN, PAULA, The acquisition of Finnish morphology in early childhood. – Suomen kielen morfologisten säännönmukaisuuksien omaksuminen varhaislapsuudessa. 143 p. Tiivistelmä 6 p. 1978.
- 38 HAKAMÄKI, SIMO, Maaseudulle muutto muutto liikkeen osana. – Migration on rural areas as one element of migration as a whole. 175 p. Summary 5 p. 1978.
- 39 MOBERG, SAKARI, Leimautuminen erityispedagogiikassa. Nimikkeisiin apukoululainen ja tarkkailuluokkalainen liittyvät käsitykset ja niiden vaikutus hypoteettista oppilasta koskeviin havaintoihin. – Labelling in special education. 177 p. Summary 10 p. 1979.
- 40 AHVENAINEN, OSSI, Lukemis- ja kirjoittamishäiriöinen erityisopetuksessa. – The child with reading and writing disabilities in special education. 246 p. Summary 14 p. 1980.
- 41 HURME, HELENA, Life changes during childhood. – Lasten elämänmuutokset. 229 p. Tiivistelmä 3 p. 1981.
- 42 TUTKIMUS YHTEISKUNTAPOLITIIKAN VIITOITAJANA. Professori Leo Paukkuselle omistettu juhla kirja. 175 p. 1981.
- 43 HIRSJÄRVI, SIRKKA, Aspects of consciousness in child rearing. – Tietoisuuden ongelma kotikasvatuksessa. 259 p. 1981.
- 44 LASONEN, KARI, Siirtolaisoppilas Ruotsin kouluyhteisössä. Sosiometrinen tutkimus. – A socio-metric study of immigrant pupils in the Swedish comprehensive school. 269 p. Summary 7 p. 1981.
- 45 AJATUKSEN JA TOIMINNAN TIET. Matti Juntusen muistokirja. 274 p. 1982.
- 46 MÄKINEN, RAIMO, Teachers' work, wellbeing, and health. – Opettajan työ, hyvinvointi ja terveys. 232 p. Tiivistelmä 2 p. 1982.
- 47 KANKAINEN, MIKKO, Suomalaisen peruskoulun eriyttämisratkaisun yhteiskunnallisen taustan ja siirtymävaiheen toteutuksen arviointi. 257 p. Summary 11 p. 1982.
- 48 WALLS, GEORG, Health care and social welfare in, cooperation. 99 p. Tiivistelmä 9 p. 1982.
- 49 KOIVUKARI, MIRJAMI, Rote learning comprehension and participation by the learners in Zairian classrooms. – Mekaaninen oppiminen, ymmärtäminen ja oppilaiden osallistumisen opetukseen zairelaisissa koululuokissa. 286 p. Tiivistelmä 11 p. 1982.
- 50 KOPONEN, RITVA, An item analysis of tests in mathematics applying logistic test models. – Matematiikan kokeiden osioanalyysi logistisia testimalleja käyttäen. 187 p. Tiivistelmä 2 p. 1983.
- 51 PEKONEN, KYÖSTI, Byrokrania politiikan näkökulmasta. Poliitiikan ja byrokratian keskinäinen yhteys valtio- ja yhteiskuntaprosessin kehityksen valossa. – Bureaucracy from the viewpoint of politics. 253 p. 1983.
- 52 LYYTINEN, HEIKKI, Psychophysiology of anticipation and arousal. – Antisipaation ja viriämisen psykofysiologia. 190 p. Tiivistelmä 4 p. 1984.
- 53 KORAKIANGAS, MIKKO, Lastenneuvolan terveydenhoitajan arvioinnit viisivuotiaiden lasten psyykkisestä kehityksestä. – The psychological assessment of five-year-old children by public health centres. 227 p. Summary 14 p. 1984.
- 54 HUMAN ACTION AND PERSONALITY. Essays in honour of Martti Takala. 272 p. 1984.
- 55 MATILAINEN, JOUKO, Maanpuolustus ja eduskunta. Eduskuntaryhmien kannanotot ja koheesio maanpuolustuskysymyksissä Paasikiven-Kekkonen kaudella 1945-1978. – Defence and Parliament. 264 p. Summary 7 p. 1984.
- 56 PUOLUE, VALTIO JA EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA. Pekka Nyholmille omistettu juhla kirja. – Party, state and representational democracy. 145 p. Summary 2 p. 1986.
- 57 SIISIÄINEN, MARTTI, Intressit, yhdistyslaitos ja poliittisen järjestelmän vakaisuus. – Interests, voluntary associations and the stability of the political system. 367 p. Summary 6 p. 1986.
- 58 MATTLAR, CARL-ERIK, Finnish Rorschach responses in cross-cultural context: A normative study. 166 p. Tiivistelmä 2 p. 1986.
- 59 ÄYSTÖ, SEIJA, Neuropsychological aspects of simultaneous and successive cognitive processes. – Rinnakkaisen ja peräkkäisen informaation prosessoinnin neuropsykologiasta. 205 p. Tiivistelmä 10 p. 1987.
- 60 LINDH, RAIMO, Suggestiiviset mielikuvamallit käyttäytymisen muokkaajina tarkkailuluokkalaisilla. – Suggestive covert modeling as a method with disturbed pupils. 194 p. Summary 8 p. 1987.
- 61 KORHONEN, TAPANI, Behavioral and neural short-latency and long-latency conditioned responses in the cat. – Välittömät ja viivästetyt hermostolliset ja käyttäytymisvasteet klassisen ehdollistamisen aikana kissalla. 198 p. Tiivistelmä 4 p. 1987.
- 62 PAHKINEN, TUULA, Psykoterapian vaikutus minäkäsitykseen. Psykoterapian käynnistämisen muutosprosessin vaikutus korkeakouluopiskelijoiden minäkäsitykseen. – Change in self-concept as a result of psychotherapy. 172 p. Summary 6 p. 1987.
- 63 KANGAS, ANITA, Keski-Suomen kulttuuri-toimintakokeilu tutkimuksena ja politiikkana. – The action research on cultural-activities in the Province of Central Finland. 301 p. Summary 8 p. 1988.
- 64 HURME, HELENA, Child, mother and grandmother. Intergenerational interaction in

- 65 RASKU-PUTTONEN, HELENA, Communication between parents and children in experimental situations. - Vanhempien ja lasten kommunikointi strukturoiduissa tilanteissa. 71 p. Tiivistelmä 5 p. 1988.
- 66 TOSKALA, ANTERO, Kahvikuppineurootikkojen ja paniikkiagorafobikkojen minäkuvat minäsystemin rakenteina ja kognitiivisen oppimis-terapian perustana. - The self-images of coffee cup neurotics and panic agoraphobics as structures of a selfsystem and a basis for learning therapy. 261 p. Summary 6 p. 1988.
- 67 HAKKARAINEN, LIISA, Kuurojen yläasteen oppilaiden kirjoitetun kielen hallinta. - Mastery of written language by deaf pupils at the upper level of Comprehensive school. 281 p. Summary 11 p. 1988.
- 68 NÄTTI, JOUKO, Työmarkkinoiden lohkoutuminen. Segmentaatioteoriat, Suomen työmarkkinat ja yritysten työvoimastrategiat. - Segmentation theories, Finnish labour markets and the use of labour in retail trade. 189 p. Summary 10 p. 1989.
- 69 AALTOLA, JUHANI, Merkitys opettamisen ja oppimisen näkökulmasta Wittgensteinin myöhäisfilosofian ja pragmatismien valossa. - Meaning from the point of view of teaching and learning in the light of Wittgenstein's later philosophy and pragmatism. 249 p. Summary 6 p. 1989.
- 70 KINNUNEN, ULLA, Teacher stress over a school year. - Opettajan työstressi lukuvuoden aikana. 61 p. Tiivistelmä 3 p. 1989.
- 71 BREUER, HELMUT & RUOHO, KARI (Hrsg.), Pädagogisch-psychologische Prophylaxe bei 4-8-jährigen Kindern. - Pedagogis-psykologinen ennaltaehkäisy neljästä kahdeksaan vuoden iässä. 185 S. Tiivistelmä 1 S. 1989.
- 72 LUMMELAHTI, LEENA, Kuusivuotiaiden sopeutuminen päiväkotiin. Yksilöllistetty malliohjelma päiväkotiin heikosti sopeutuvien kuusivuotiaiden ohjauksessa sekä vanhempien kasvatuskäytännön yhteydet lapsen sopeutumiseen ja minäkäsitykseen. - The adjustment of six-year-old children to day-care-centres. 224 p. Summary 9 p. 1990.
- 73 SALOVITA, TIMO, Adaptive behaviour of institutionalized mentally retarded persons. - Laitoksessa asuvien kehitysvammaisten adaptiivinen käyttäytyminen. 167 p. Tiivistelmä 4 p. 1990.
- 74 PALONEN, KARI et SUBRA, LEENA (Eds.), Jean-Paul Sartre - un philosophe du politique. - Jean-Paul Sartre - poliittisuuden filosofi. 107 p. Tiivistelmä 2 p. 1990.
- 75 SINIVUO, JUHANI, Kuormitus ja voimavarat upseerin uralla. - Work load and resources in the career of officers. 373 p. Summary 4 p. 1990.
- 76 PÖLKKI, PIRJO, Self-concept and social skills of school beginners. Summary and discussion. - Koulutulokkaiden minäkäsitys ja sosiaaliset taidot. 100 p. Tiivistelmä 6 p. 1990.
- 77 HUTTUNEN, JOUKO, Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle. - Father's impact on son's gender role identity. 246 p. Summary 9 p. 1990.
- 78 AHONEN, TIMO, Lasten motoriset koordinaatiohäiriöt. Kehitysneuro psykologinen seuranta-tutkimus. - Developmental coordination disorders in children. A developmental neuropsychological follow-up study. 188 p. Summary 9 p. 1990.
- 79 MURTO, KARI, Towards the well functioning community. The development of Anton Makarenko and Maxwell Jones' communities. - Kohti toimivaa yhteisöä. Anton Makarenkon ja Maxwell Jonesin yhteisöjen kehitys. 270 p. Tiivistelmä 5 p. Cp2`<, 5 c. 1991.
- 80 SEIKKULA, JAAKKO, Perheen ja sairaalan rajasynteesi potilaan sosiaalisessa verkostossa. - The family-hospital boundary system in the social network. 285 p. Summary 6 p. 1991.
- 81 ALANEN, ILKKA, Miten teoretisoida maa-talouden pientuotantoa. - On the conceptualization of petty production in agriculture. 360 p. Summary 9 p. 1991.
- 82 NIEMELÄ, EINO, Harjaantumisoppilas peruskoulun liikuntakasvatuksessa. - The trainable mentally retarded pupil in comprehensive school physical education. 210 p. Summary 7 p. 1991.
- 83 KARILA, IRMA, Lapsivuodeajan psyykkisten vaikeuksien ennakointi. Kognitiivinen malli. - Prediction of mental distress during puerperium. A cognitive model. 248 p. Summary 8 p. 1991.
- 84 HAAPASALO, JAANA, Psychopathy as a descriptive construct of personality among offenders. - Psykopatia rikoksentekijöiden persoonallisuutta kuvaavana konstruktiona. 73 p. Tiivistelmä 3 p. 1992.
- 85 ARNKIL, ERIK, Sosiaalityön rajasynteemit ja kehitysvyöhyke. - The systems of boundary and the developmental zone of social work. 65 p. Summary 4 p. 1992.
- 86 NIKKI, MAIJA-LIISA, Suomalaisen koulutusjärjestelmän kielikoulutus ja sen relevanssi. Osa II. - Foreign language education in the Finnish educational system and its relevance. Part 2. 204 p. Summary 5 p. 1992.
- 87 NIKKI, MAIJA-LIISA, The implementation of the Finnish national plan for foreign language teaching. - Valtakunnallisen kielenopetuksen yleissuunnitelman toimeenpano. 52 p. Yhteenveto 2 p. 1992.
- 88 VASKILAMPI, TUULA, Vaihtoehtoinen terveydenhuolto hyvinvointivaltion terveystarkkailuilla. - Alternative medicine on the health market of welfare state. 120 p. Summary 8 p. 1992.
- 89 LAAKSO, KIRSTI, Kouluvaikeuksien ennustaminen. Käyttäytymishäiriöt ja kielelliset vaikeudet peruskoulun alku- ja päättövaiheissa. -

- Prediction of difficulties in school. 145 p. Summary 4 p. 1992.
- 90 SUUTARINEN, SAKARI, Herbartilainen pedagoginen uudistus Suomen kansakoulussa vuosisadan alussa (1900-1935). - Die Herbart'sche pädagogische Reform in den finnischen Volksschulen zu Beginn dieses Jahrhunderts (1900-1935). 273 p. Zusammenfassung 5 S. 1992.
- 91 AITTOLA, TAPIO, Uuden opiskelijatyypin synty. Opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. - Origins of the new student type. 162 p. Summary 4 p. 1992
- 92 KORHONEN, PEKKA, The origin of the idea of the Pacific free trade area. - Tyynenmeren vapaa-kauppa-alueen idean muotoutuminen. - Taiheiyoo jiyuu boeeki chi-iki koosoo no seisei. 220 p. Yhteenveto 3 p. Yooyaku 2 p. 1992.
- 93 KERÄNEN, JYRKI, Avohoitoon ja sairaalahoitoon valikoituminen perhekeskeisessä psykiatrisessa hoitojärjestelmässä. - The choice between outpatient and inpatient treatment in a family centred psychiatric treatment system. 194 p. Summary 6 p. 1992.
- 94 WAHLSTRÖM, JARL, Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tutkimus. - Semantic change in family therapy. 195 p. Summary 5 p. 1992.
- 95 RAHEEM, KOLAWOLE, Problems of social security and development in a developing country. A study of the indigenous systems and the colonial influence on the conventional schemes in Nigeria. - Sosiaaliturvan ja kehityksen ongelmia kehitysmaassa. 272 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 96 LAINE, TIMO, Aistisuus, kehollisuus ja dialogisuus. Ludwig Feuerbachin filosofian lähtökohtia ja niiden kehitysnäkymiä 1900-luvun antropologisesti suuntautuneessa fenomenologiassa. - Sensuousness, bodilyness and dialogue. Basic principles in Ludwig Feuerbach's philosophy and their development in the anthropologically oriented phenomenology of the 1900's. 151 p. Zusammenfassung 5 S. 1993.
- 97 PENTTONEN, MARKKU, Classically conditioned lateralized head movements and bilaterally recorded cingulate cortex responses in cats. - Klassisesti ehdollistetut sivuttaiset päänliikkeet ja molemminpuoliset aivojen pihtipoimun vasteet kissalla. 74 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 98 KORO, JUKKA, Aikuinen oman oppimisensa ohjaajana. Itseohjautuvuus, sen kehittyminen ja yhteys opetustuloksiin kasvatustieteen avoimen korkeakouluopetuksen monimuotokokeilussa. - Adults as managers of their own learning. Self-directiveness, its development and connection with the cognitive learning results of an experiment on distance education for the teaching of educational science. 238 p. Summary 7 p. 1993.
- 99 LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA, Formaalin ja funktionaalinen traditio kieltenopetuksessa. Kieltenopetuksen oppihistoriallinen tausta antiikista valistukseen. - Formal and functional traditions in language teaching. The theory -historical background of language teaching from the classical period to the age of reason. 288 p. Summary 6 p. 1993.
- 100 MÄKINEN, TERTTU, Yksilön varhaiskehitys koulunkäynnin perustana. - Early development as a foundation for school achievement. 273 p. Summary 16 p. 1993.
- 101 KOTKAVIRTA, JUSSI, Practical philosophy and modernity. A study on the formation of Hegel's thought. - Käytännöllinen filosofia ja modernisuus. Tutkielma Hegelin ajattelun muotoutumisesta. 238 p. Zusammenfassung 3 S. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 102 EISENHARDT, PETER L., PALONEN, KARI, SUBRA, LEENA, ZIMMERMANN RAINER E. (Eds.), Modern concepts of existentialism. Essays on Sartrean problems in philosophy, political theory and aesthetics. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 1993.
- 103 KERÄNEN, MARJA, Modern political science and gender. A debate between the deaf and the mute. - Moderni valtio-oppi ja nainen. Mykkien ja kurojen välinen keskustelu. 252 p. Tiivistelmä 4 p. 1993.
- 104 MATIKAINEN, TUULA, Työtaitojen kehittyminen erityisammattikouluvaiheen aikana. - Development of working skills in special vocational school. 205 p. Summary 4 p. 1994.
- 105 PIHLAJARINNE, MARJA-LEENA, Nuoren sairastuminen skitsofreeniseen häiriöön. Perheterapeuttinen tarkastelutapa. - The onset of schizophrenic disorder at young age. Family therapeutic study. 174 p. Summary 5 p. 1994.
- 106 KUUSINEN, KIRSTI-LIISA, Psykkinen itsesäätely itsehoidon perustana. Itsehoito I-tyypin diabetesta sairastavilla aikuisilla. - Self-care based on self-regulation. Self-care in adult type I diabetics. 260 p. Summary 17 p. 1994.
- 107 MENGISTU, LEGESSE GEBRESELLASSIE, Psychological classification of students with and without handicaps. A tests of Holland's theory in Ethiopia. 209 p. 1994.
- 108 LESKINEN, MARKKU (ED.), Family in focus. New perspectives on early childhood special education. 158 p. 1994.
- 109 LESKINEN, MARKKU, Parents' causal attributions and adjustment to their child's disability. - Vanhempien syytulkinnat ja sopeutuminen lapsensa vammaisuuteen. 104 p. Tiivistelmä 1 p. 1994.
- 110 MATTHIES, AILA-LEENA, Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden modernisoituminen. - The informal sector and the welfare state. Contemporary relationships. 63 p. Summary 12 p. 1994.
- 111 AITTOLA, HELENA, Tutkimustyön ohjaus ja ohjaussuhteet tieteellisessä jatkokoulutuksessa. - Mentoring in postgraduate education. 285 p. Summary 5 p. 1995.
- 112 LINDÉN, MIRJA, Muuttuva syövän kuva ja kokeminen. Potilaiden ja ammattilaisten tulkintoja. - The changing image and experience

- of cancer. Accounts given by patients and professionals. 234 p. Summary 5 p. 1995.
- 113 VÄLIMAA, JUSSI, Higher education cultural approach. - Korkeakoulututkimuksen kulttuurinäkökulma. 94 p. Yhteenveto 5 p. 1995.
- 114 KAIPIO, KALEVI, Yhteisöllisyys kasvatuksessa. yhteisökasvatuksen teoreettinen analyysi ja käytäntöön soveltaminen. - The community as an educator. Theoretical analysis and practice of community education. 250 p. Summary 3 p. 1995.
- 115 HÄNNIKÄINEN, MARITTA, Nukesta vauvaksi ja lapsesta lääkäriksi. Roolileikkiin siirtymisen tarkastelua piagetilaisesta ja kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian näkökulmasta. 73 p. Summary 6 p. 1995.
- 116 IKONEN, OIVA. Adaptiivinen opetus. Oppimistutkimus harjaantumiskoulun opetussuunnitelma- ja seurantajärjestelmän kehittämisen tukena. - The adaptive teaching. 90 p. Summary 5 p. 1995.
- 117 SUUTAMA, TIMO. Coping with life events in old age. - Elämän muutos- ja ongelmatilanteiden käsittely iäkkäillä ihmisillä. 110 p. Yhteenveto 3 p. 1995.
- 118 DERSEH, TIBEBU BOGALE, Meanings Attached to Disability, Attitudes towards Disabled People, and Attitudes towards Integration. 150 p. 1995.
- 119 SAHLBERG, PASI, Kuka auttaisi opettajaa. Post-moderni näkökulma opetuksen muu-tokseen yhden kehittämisprojektin valossa. - Who would help a teacher. A post-modern perspective on change in teaching in light of a school improvement project. 255 p. Summary 4 p. 1996.
- 120 UHINKI, AILO, Distress of unemployed job-seekers described by the Zulliger Test using the Comprehensive System. - Työttömien työntekijöiden ahdinko kuvattuna Comprehensive Systemin mukaisesti käytetyillä Zulligerin testillä. 61 p. Yhteenveto 3p. 1996.
- 121 ANTIKAINEN, RISTO, Clinical course, outcome and follow-up of inpatients with borderline level disorders. - Rajatilapotilaiden osastohoidon tuloksellisuus kolmen vuoden seurantatutkimuksessa Kys:n psykiatrian klinikassa. 102 p. Yhteenveto 4 p. 1996.
- 122 RUUSUVIRTA, TIMO, Brain responses to pitch changes in an acoustic environment in cats and rabbits. - Aivovasteet kuuloärsykemuutoksiin kissoilla ja kaneilla. 45 p. Yhteenveto 2 p. 1996.
- 123 VISTI, ANNALISA, Työyhteisön ja työn tuottavuuden kehitys organisaation transformaatiossa. - Development of the work community and changes in the productivity of work during an organizational transformation process. 201 p. Summary 12 p. 1996.
- 124 SALLINEN, MIKAEL, Event-related brain potentials to changes in the acoustic environment during sleep and sleepiness. - Aivojen herätevasteet muutoksiin kuuloärsykesarjassa unen ja uneliaisuuden aikana. 104 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 125 LAMMINMÄKI, TUUJA, Efficacy of a multi-faceted treatment for children with learning difficulties. - Oppimisvaikeuksien neurokognitiivisen ryhmäkuntoutuksen tuloksellisuus ja siihen vaikuttavia tekijöitä. 56 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 126 LUTINEN, JAANA, Fragmentoituva kulttuuripolitiikka. Paikallisen kulttuuripolitiikan tulkintakehykset Ylä-Savossa. - Fragmenting-cultural policy. The interpretative frames of local cultural politics in Ylä-Savo. 178 p. Summary 9 p. 1997.
- 127 MARTTUNEN, MIIKA, Studying argumentation in higher education by electronic mail. - Argumentointia yliopisto-opinnoissa sähköpostilla. 60 p. (164 p.) Yhteenveto 3 p. 1997.
- 128 JAAKKOLA, HANNA, Kielitieto kielitaitoon pyrittäessä. Vieraiden kielten opettajien käsityksiä kieliopin oppimisesta ja opettamisesta. - Language knowledge and language ability. Teachers' conceptions of the role of grammar in foreign language learning and teaching. 227 p. Summary 7 p. 1997.
- 129 SUBRA, LEENA, A portrait of the political agent in Jean-Paul Sartre. Views on playing, acting, temporality and subjectivity. - Poliittisen toimijan muotokuva Jean-Paul Sartrella. Näkymiä pelaamiseen, toimintaan, ajallisuuteen ja subjektiivisuuteen. 248 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 130 HAARAKANGAS, KAUKO, Hoitokokouksen äänet. Dialoginen analyysi perhekeskeisen psykiatrisen hoitoprosessin hoitokokous-keskusteluita työryhmän toiminnan näkökulmasta. - The voices in treatment meeting. A dialogical analysis of the treatment meeting conversations in family-centred psychiatric treatment process in regard to the team activity. 136 p. Summary 8 p. 1997.
- 131 MATINHEIKKI-KOKKO, KAIJA, Challenges of working in a cross-cultural environment. Principles and practice of refugee settlement in Finland. - Kulttuurienvälisen työn haasteet. Periaatteet ja käytäntö maahanmuuttajien hyvinvoinnin turvaamiseksi Suomessa. 130 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 132 KIVINIEMI, KARI, Opettajuuden oppimisesta harjoittelun harhautuksiin. Aikuisopiskelijoiden kokemuksia opetusharjoittelusta ja sen ohjauksesta luokanopettajakoulutuksessa. - From the learning of teacherhood to the fabrications of practice. Adult students' experiences of teaching practice and its supervision in class teacher education. 267 p. Summary 8 p. 1997.
- 133 KANTOLA, JOUKO, Cygnaeuksen jäljillä käsityönopetuksesta teknologiseen kasvatukseen. - In the footsteps of Cygnaeus. From handicraft teaching to technological education. 211 p. Summary 7 p. 1997.
- 134 KAARTINEN, JUKKA, Nocturnal body movements

- and sleep quality. - Yölliset kehon liikkeet ja unen laatu. 85 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 135 MUSTONEN, ANU, Media violence and its audience. - Mediaväkivalta ja sen yleisö. 44 p. (131 p.). Yhteenveto 2 p. 1997.
- 136 PERTTULA, JUHA, The experienced life-fabrics of young men. - Nuorten miesten koettu elämänkudelman. 218 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 137 TIKKANEN, TARJA, Learning and education of older workers. Lifelong learning at the margin. - Ikääntyvän työväestön oppiminen ja koulutus. Elinikäisen oppimisen marginaalissa. 83 p. (154 p.). Yhteenveto 6 p. 1998.
- 138 LEINONEN, MARKKU, Johannes Gezelius vanhempi luonnonmukaisen pedagogiikan soveltajana. Comeniuslainen tulkinta. - Johannes Gezelius the elder as implementer of natural pedagogy. A Comenian interpretation. 237 p. Summary 7 p. 1998.
- 139 KALLIO, EEVA, Training of students' scientific reasoning skills. - Korkeakouluopiskelijoiden tieteellisen ajattelun kehittäminen. 90 p. Yhteenveto 1 p. 1998.
- 140 NIEMI-VÄKEVÄINEN, LEENA, Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka. Koulutautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden risteysasemana. - Sequences of vocational education as life politics. Perspectives of individualization and communality. 210 p. Summary 6 p. 1998.
- 141 PARIKKA, MATTI, Teknologiaкомпетенssi. Teknologiakasvatuksen uudistamishaasteita peruskoulussa ja lukiossa. - Technological competence. Challenges of reforming technology education in the Finnish comprehensive and upper secondary school. 207 p. Summary 13 p. 1998.
- 142 TA OPETTAJAN APUNA - EDUCATIONAL TA FOR TEACHER. Professori Pirkko Liikaselle omistettu juhla-kirja. 207 p. Tiivistelmä - Abstract 14 p. 1998.
- 143 YLÖNEN, HILKKA, Taikahattu ja hopeakengät - sadun maailmaa. Lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana. - The world of the colden cap and silver shoes. How kinder garden children listen to, view, and experience fairy tales. 189 p. Summary 8 p. 1998.
- 144 MOILANEN, PENNITTI, Opettajan toiminnan perusteiden tulkinta ja tulkinnan totuudellisuuden arviointi. - Interpreting reasons for teachers' action and the verifying the interpretations. 226 p. Summary 3p. 1998.
- 145 VAURIO, LEENA, Lexical inferencing in reading in english on the secondary level. - Sanapäätely englanninkielistä tekstiä luettaessa lukioasteella. 147 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 146 ETELÄPELTO, ANNELI, The development of expertise in information systems design. - Asiantuntijuuden kehittyminen tietojärjestelmien suunnittelussa. 132 p. (221p.). Yhteenveto 12 p. 1998.
- 147 PIIRHONEN, ANTTI, Redundancy as a criterion for multimodal user-interfaces. - Käsitteistö luo näkökulman käyttöliittymäanalyyysiin. 141 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 148 RÖNKÄ, ANNA, The accumulation of problems of social functioning: outer, inner, and behavioral strands. - Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen: ongelmien kasautumisen kolme väylää. 44 p. (129 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 149 NAUKKARINEN, AIMO, Tasapainoilua kurinalaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden välillä. Oppilaiden ei-toivottuun käyttäytymiseen liittyvän ongelmanratkaisun kehittäminen yhden peruskoulun yläasteen tarkastelun pohjalta. - Balancing rigor and relevance. Developing problem-solving associated with students' challenging behavior in the light of a study of an upper comprehensive school. 296 p. Summary 5 p. 1999.
- 150 HOLMA, JUHA, The search for a narrative. Investigating acute psychosis and the need-adapted treatment model from the narrative viewpoint. - Narratiivinen lähestymistapa akuuttiin psykoosiin ja tarpeenmukaisen hoidon malliin. 52 p. (105 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 151 LEPPÄNEN, PAAVO H.T., Brain responses to changes in tone and speech stimuli in infants with and without a risk for familial dyslexia. - Aivovasteet ääni- ja puheärsykkeiden muutoksiin vauvoilla, joilla on riski suvussa esiintyvään dysleksiaan ja vauvoilla ilman tätä riskiä. 100 p. (197 p.) Yhteenveto 4 p. 1999.
- 152 SUOMALA, JYRKI, Students' problem solving in the LEGO/Logo learning environment. - Oppilaiden ongelmanratkaisu LEGO/Logo oppimisympäristössä. 146 p. Yhteenveto 3 p. 1999.
- 153 HUTTUNEN, RAUNO, Opettamisen filosofia ja kritiikki. - Philosophy, teaching, and critique. Towards a critical theory of the philosophy of education. 201 p. Summary 3p. 1999.
- 154 KAREKIVI, LEENA, Ehkä en kokeilisikaan, jos .... Tutkimus ylivieskalaisten nuorten tupakoinnista ja päihteidenkäytöstä ja niihin liittyvästä terveyskasvatuksesta vuosina 1989-1998. - Maybe I wouldn't even experiment if .... A study on youth smoking and use of intoxicants in Ylivieska and related health education in 1989-1998. 256 p. Summary 4 p. 1999.
- 155 LAAKSO, MARJA-LEENA, Prelinguistic skills and early interactional context as predictors of children's language development. - Esi-kielellinen kommunikaatio ja sen vuorovaikutuksellinen konteksti lapsen kielen kehityksen ennustajana. 127 p. Yhteenveto 2 p. 1999.
- 156 MAUNO, SAIJA, Job insecurity as a psycho-social job stressor in the context of the work-family interface. - Työn epävarmuus työn psykososiaalisena stressitekijänä työn ja perheen vuorovaikutuksen kontekstissa. 59 p. (147 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 157 MÄENSIVU KIRSTI, Opettaja määrittelijänä, oppilas määriteltävänä. Sanallisen oppilaan arvioinnin sisällön analyysi. - The teacher as a determiner - the pupil to be determined -

- content analysis of the written school reports. 215 p. Summary 5 p. 1999.
- 158 FELDT, TARU, Sense of coherence. Structure, stability and health promoting role in working life. - Koherenssin rakenne, pysyvyys ja terveyttä edistävä merkitys työelämässä. 60 p. (150 p.) Yhteenveto 5 p. 2000.
- 159 MÄNTY, TARJA, Ammatillisista erityisoppilaitoksista elämään. - Life after vocational special education. 235 p. Summary 3 p. 2000.
- 160 SARJA, ANNELI, Dialogioppiminen pienryhmässä. Opettajaksi opiskeluvien harjoitteluprosessi terveydenhuollon opettajankoulutuksessa. - Dialogic learning in a small group. The process of student teachers' teaching practice during health care education. 165 p. Summary 7 p. 2000.
- 161 JÄRVINEN, ANITTA, Taitajat iänikuiset. - Kotkan ammattilukiosta valmiuksia elämään, työelämään ja jatko-opintoihin. - Age-old craftmasters -Kotka vocational senior secondary school - giving skills for life, work and further studies. 224 p. Summary 2 p. 2000.
- 162 KONTIO, MARJA-LIISA, Laitoksessa asuvan kehitysvammaisen vanhuksen haastava käyttäytyminen ja hoitajan käyttämiä vaikutuskeinoja. - Challenging behaviour of institutionalized mentally retarded elderly people and measures taken by nurses to control it. 175 p. Summary 3 p. 2000.
- 163 KILPELÄINEN, ARJA, Naiset paikkaansa etsimässä. Aikuiskoulutus naisen elämänsä rakentajana. - Adult education as determinant of woman's life-course. 155 p. Summary 6 p. 2000.
- 164 RIITESUO, ANNIKKI, A preterm child grows. Focus on speech and language during the first two years. - Keskonen kasvaa: puheen ja kielen kehitys kahtena ensimmäisenä elinvuotena. 119 p. Tiivistelmä 2 p. 2000.
- 165 TAURIAINEN, LEENA, Kohti yhteistä laatua. - Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatu-käsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. - Towards common quality: staff's, parents' and children's conceptions of quality in an integration group at a daycare center. 256 p. Summary 6 p. 2000.
- 166 RAUDASKOSKI, LEENA, Ammattikorkeakoulun toimintaperustaa etsimässä. Toimilupahakemusten sisällönanalyttinen tarkastelu. - In search for the founding principles of the Finnish polytechnic institutes. A content analysis of the licence applications. 193 p. Summary 4 p. 2000.
- 167 TAKKINEN, SANNA, Meaning in life and its relation to functioning in old age. - Elämän tarkoituksellisuus ja sen yhteydet toimintakykyyn vanhuudessa. 51 p. (130 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 168 LAUNONEN, LEEVI, Eettinen kasvatusajattelu suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä 1860-luvulta 1990-luvulle. - Ethical thinking in Finnish school's pedagogical texts from the 1860s to the 1990s. 366 p. Summary 3 p. 2000.
- 169 KUORELAHTI, MATTI, Sopeutumattomien luokkamuotoisen erityisopetuksen tuloksellisuus. - The educational outcomes of special classes for emotionally/ behaviorally disordered children and youth. 176 p. Summary 2p. 2000.
- 170 KURUNMÄKI, JUSSI, Representation, nation and time. The political rhetoric of the 1866 parliamentary reform in Sweden. - Edustus, kansakunta ja aika. Poliittinen retoriikka Ruotsin vuoden 1866 valtiopäiväreformissa. 253 p. Tiivistelmä 4 p. 2000.
- 171 RASINEN, AKI, Developing technology education. In search of curriculum elements for Finnish general education schools. 158 p. Yhteenveto 2 p. 2000.
- 172 SUNDHOLM, LARS, Itseohjautuvuus organisaatiomuutoksessa. - Self-determination in organisational change. 180 p. Summary 15 p. 2000.
- 173 AHONNISKKA-ASSA, JAANA, Analyzing change in repeated neuropsychological assessment. 68 p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 174 HOFFRÉN, JARI, Demokraattinen eetos - rajoista mahdollisuuksiin. - The democratic ethos. From limits to possibilities? 217 p. Summary 2 p. 2000.
- 175 HEIKKINEN, HANNU L. T., Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tuleminen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. - Action research, narratives and the art of becoming a teacher. Developing narrative identity work in teacher education through action research. 237 p. Summary 4 p. 2001.
- 176 VUORENMAA, MARITTA, Ikkunoita arvioinnin tuolle puolen. Uusia avauksia suomalaisen koulutusta koskevaan evaluaatiokeskusteluun. - Views across assessment: New openings into the evaluation discussion on Finnish education. 266 p. Summary 4 p. 2001.
- 177 LITMANEN, TAPIO, The struggle over risk. The spatial, temporal, and cultural dimensions of protest against nuclear technology. - Kampailu riskistä. Ydinteknologian vastaisen protestin tilalliset, ajalliset ja kulttuuriset ulottuvuudet. 72 p. (153 p.) Yhteenveto 9 p. 2001.
- 178 AUNOLA, KAISA, Children's and adolescents' achievement strategies, school adjustment, and family environment. - Lasten ja nuorten suoritusstrategiat koulu- ja perheympäristöissä. 51 p. (153 p.) Yhteenveto 2 p. 2001.
- 179 OKSANEN, ELINA, Arvioinnin kehittäminen erityisopetuksessa. Diagnosoinnista oppimisen ohjaukseen laadullisena tapaustutkimuksena. - Developing assessment practices in special education. From a static approach to

- dynamic approach applying qualitative case. 182 p. Summary 5 p. 2001.
- 180 VIITTALA, KAISU, "Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka". Sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit. - "It's harder for that kind of child to get along". The life situation of the children exposed to alcohol in utero and taken care of by society, their risk and protective processes. 316 p. Summary 4 p. 2001.
- 181 HANSSON, LEENI, Networks matter. The role of informal social networks in the period of socioeconomic reforms of the 1990s in Estonia. - Verkostoilla on merkitystä: infor-maalisten sosiaalisten verkostojen asema Virossa 1990-luvun sosio-ekonomisten muutosten aikana. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2001.
- 182 BÖÖK, MARJA LEENA, Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa. - Parenthood and parenting discourses in a situation of unemployment. 157 p. Summary 5 p. 2001.
- 183 KOKKO, KATJA, Antecedents and consequences of long-term unemployment. - Pitkäaikaistyöttömyyden ennakoijia ja seurauksia. 53 p. (115 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 184 KOKKONEN, MARJA, Emotion regulation and physical health in adulthood: A longitudinal, personality-oriented approach. - Aikuisiän tunteiden säätely ja fyysinen terveys: pitkittäistutkimuksellinen ja persoonallisuuskeskeinen lähestymistapa. 52 p. (137 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 185 MÄNNIKKÖ, KAISA, Adult attachment styles: A Person-oriented approach. - Aikuisten kiintymystyyli. 142 p. Yhteenveto 5 p. 2001.
- 186 KATVALA, SATU, Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. - Where's mother? Mothers and maternal beliefs over generations. 126 p. Summary 3 p. 2001.
- 187 KIISKINEN, ANNA-LIISA, Ympäristöhallinto vastuullisen elämäntavan edistäjänä. - Environmental administration as promoter of responsible living. 229 p. Summary 8 p. 2001.
- 188 SIMOLA, AHTI, Työterveyshuolto-organisaation toiminta, sen henkilöstön henkinen hyvinvointi ja toiminnan tuloksellisuus. - Functioning of an occupational health service organization and its relationship to the mental well-being of its personnel, client satisfaction, and economic profitability. 192 p. Summary 12 p. 2001.
- 189 VESTERINEN, PIRKKO, Projektiopiskelu- ja oppiminen ammattikorkeakoulussa. - Project-based studying and learning in the polytechnic. 257 p. Summary 5 p. 2001.
- 190 KEMPPAINEN, JAANA, Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. - Childrearing in three generations. 183 p. Summary 3 p. 2001.
- 191 HÖHENTHAL-ANTIN LEONIE, Luvan ottaminen - lkäihmiset teatterin tekijöinä. - Taking permission- Elderly people as theatre makers. 183 p. Summary 5 p. 2001.
- 192 KAKKORI, LEENA, Heideggerin aukeama. Tutkimuksia totuudesta ja taiteesta Martin Heideggerin avaamassa horisontissa. - Heidegger's clearing. Studies on truth and art in the horizon opened by Martin Heidegger. 156 p. Summary 2 p. 2001.
- 193 NÄRHI, VESA, The use of clinical neuropsychological data in learning disability research. - Asiakastyön yhteydessä kerätyn neuropsykologisen aineiston käyttö oppimisvaikeustutkimuksessa. 103 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 194 SUOMI, ASTA, Ammattia etsimässä. Aikuisopiskelijat kertovat sosiaaliohjaajakoulutuksesta ja narratiivisen pätevyyden kehittymisestä. - Searching for professional identity. Adult students' narratives on the education of a social welfare supervisor and the development of narrative competence. 183 p. Summary 2 p. 2002.
- 195 PERKKILÄ, PÄIVI, Opettajien matematiikkauskomukset ja matematiikan oppikirjan merkitys alkuopetuksessa. 212 p. - Teacher's mathematics beliefs and meaning of mathematics textbooks in the first and the second grade in primary school. Summary 2 p. 2002.
- 196 VESTERINEN, MARJA-LIISA, Ammatillinen harjoittelu osana asiantuntijuuden kehittymistä ammattikorkeakoulussa. - Promoting professional expertise by developing practical learning at the polytechnic. 261 p. Summary 5 p. 2002.
- 197 POHJANEN, JORMA, Mitä kello on? Kello modernissa yhteiskunnassa ja sen sosiologisessa teoriassa. - What's the time. Clock on modern society and in it's sociological theory. 226 p. Summary 3 p. 2002.
- 198 RANTALA, ANJA, Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. - Family-centeredness rhetoric or reality? Summary 3 p. 2002.
- 199 VALANNE, EIJA, "Meidän lapsi on arvokas" Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) kunnallisessa erityiskoulussa. - "Our child is precious" - The individual educational plan in the context of the special school. 219 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 200 HOLOPAINEN, LEENA, Development in reading and reading related skills; a follow-up study from pre-school to the fourth grade. 57 p. (138 p.) Yhteenveto 3 p. 2002.
- 201 HEIKKINEN, HANNU, Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. - Drama worlds as learning areas - the serious playfulness as drama education. 164 p. Summary 5 p. 2002.
- 202 HYTÖNEN, TUJJA, Exploring the practice of human resource development as a field of professional expertise. - Henkilöstön

- kehittämistyön asiantuntijuuden rakentumisen. 137 p. (300 p.) Yhteenveto 10 p. 2002.
- 203 RIPATTI, MIKKO, Arvid Järnefeldt kasvatusajattelijana. 246 p. Summary 4 p. 2002.
- 204 VIRMASALO, ILKKA, Perhe, työttömyys ja lama. - Families, unemployment and the economic depression. 121 p. Summary 2 p. 2002.
- 205 WIKGREN, JAN, Diffuse and discrete associations in aversive classical conditioning. - Täsmälliset ja laaja-alaiset ehdollistumat klassisessa aversiivisessä ehdollistumisessa. 40 p. (81 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 206 JOKIVUORI, PERTTI, Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön. - Kilpailevia vai täydentäviä? - Commitment to organisation and trade union. Competing or complementary? 132 p. Summary 8 p. 2002.
- 207 GONZÁLEZ VEGA, NARCISO, Factors affecting simulator-training effectiveness. 162 p. Yhteenveto 1 p. 2002.
- 208 SALO, KARI, Teacher Stress as a Longitudinal Process - Opettajien stressiprosessi. 67 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 209 VAUHKONEN, JOUNI, A rhetoric of reduction. Bertrand de Jouvenel's pure theory of politics as persuasion. 156 p. Tiivistelmä 2 p. 2002.
- 210 KONTONIEMI, MARITA, "Milloin sinä otat itseäsi niskasta kiinni?" Opettajien kokemuksia alisuoriutujista. - "When will you pull your socks up?" Teachers' experiences of underachievers. 218 p. Summary 3 p. 2003.
- 211 SAUKKONEN, SAKARI, Koulu ja yksilöllisyys; Jännitteitä, haasteita ja mahdollisuuksia. - School and individuality: Tensions, challenges and possibilities. 125 p. Summary 3 p. 2003.
- 212 VILJAMAA, MARJA-LEENA, Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. - Child and maternity welfare clinics today and tomorrow. Supporting parenthood, family-centered services and peer groups. 141 p. Summary 4 p. 2003.
- 213 REMES, LIISA, Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. - Three discourses in entrepreneurial learning. 204 p. Summary 2 p. 2003.
- 214 KARJALA, KALLE, Neulanreiästä panoraamaksi. Ruotsin kulttuurikuvan ainekset eräissä keskikoulun ja B-ruotsin vuosina 1961-2002 painetuissa oppikirjoissa. - From pinhole to panorama - The culture of Sweden presented in some middle and comprehensive school textbooks printed between 1961 and 2002. 308 p. Summary 2 p. 2003.
- 215 LALLUKKA, KIRSI, Lapsuusikä ja ikä lapsuudessa. Tutkimus 6-12-vuotiaiden sosiokulttuurisesta ikätiedosta. - Childhood age and age in childhood. A study on the sociocultural knowledge of age. 234 p. Summary 2 p. 2003.
- 216 PUUKARI, SAULL, Video Programmes as Learning Tools. Teaching the Gas Laws and Behaviour of Gases in Finnish and Canadian Senior High Schools. 361 p. Yhteenveto 6 p. 2003.
- 217 LOISA, RAIJA-LEENA, The polysemous contemporary concept. The rhetoric of the cultural industry. - Monimerkityksinen nykykäsite. Kulttuuriteollisuuden retoriikka. 244 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 218 HOLOPAINEN, ESKO, Kuullun ja luetun tekstin ymmärtämisstrategiat ja -vaikeudet peruskoulun kolmannella ja yhdeksännellä luokalla. - Strategies for listening and reading comprehension and problematic listening and reading comprehension of the text during the third and ninth grades of primary school. 135 p. Summary 3 p. 2003.
- 219 PENTTINEN, SEPPÖ, Lähtökohdat liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi. Nuoruuden kasvuympäristöt ja opettajankoulutus opettajuuden kehitystekijöinä. - Starting points for a primary school physical education teacher. The growth environment of adolescence and teacher education as developmental factors of teachership. 201 p. Summary 10 p. 2003.
- 220 IKÄHEIMO, HEIKKI, Tunnustus, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto: Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustus-suhteista. - Recognition, subjectivity and the human life form: studies on Hegel and interpersonal recognition. 191 p. Summary 3 p. 2003.
- 221 ASUNTA, TUULA, Knowledge of environmental issues. Where pupils acquire information and how it affects their attitudes, opinions, and laboratory behaviour - Ympäristöasioita koskeva tieto. Mistä oppilaat saavat informaatiota ja miten se vaikuttaa heidän asenteisiinsa, mielipiteisiinsä ja laboratoriokäyttäytymiseensä. 159 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 222 KUJALA, ERKKI, Sodan pojat. Sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta - The sons of war. 229 p. Summary 2 p. 2003.
- 223 JUSSI KURUNMÄKI & KARI PALOINEN (Hg./eds.) Zeit, Geschichte und Politik. Time, history and politics. *Zum achtzigsten Geburtstag von Reinhart Koselleck*. 310 p. 2003.
- 224 LAITINEN, ARTO, Strong evaluation without sources. On Charles Taylor's philosophical anthropology and cultural moral realism. - Vahvoja arvostuksia ilman lähteitä. Charles Taylorin filosofisesta antropologiasta ja kulturalistisesta moraalirealismista. 358 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 225 GUTTORM, TOMI K. Newborn brain responses measuring feature and change detection and predicting later language development in children with and without familial risk for dyslexia. - Vastasyntyneiden aivovasteet puheäänteiden ja niiden muutosten havaitsemisessa sekä myöhemmän kielen kehityksen ennustamisessa dysleksia-riskilapsilla. 81 p. (161 p.) Yhteenveto 3 p. 2003.

- 226 NAKARI, MAIJA-LIISA, Työilmapiiri, työntekijöiden hyvinvointi ja muutoksen mahdollisuus - Work climate, employees' well-being and the possibility of change. 255 p. Summary 3 p. 2003.
- 227 METSÄPELTO, RIITTA-LEENA, Individual differences in parenting: The five-factor model of personality as an explanatory framework - Lastenkasvatus ja sen yhteys vanhemman persoonallisuuden piirteisiin. 53 p. (119 p.) Tiivistelmä 3 p. 2003.
- 228 PULKKINEN, OILI, The labyrinth of politics - A conceptual approach to the modes of the political in the scottish enlightenment. 144 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 229 JUUJARVI, PETRI, A three-level analysis of reactive aggression among children. - Lasten aggressiivisiin puolustusreaktioihin vaikuttavien tekijöiden kolmitasoinen analyysi. 39 p. (115 p.) Yhteenveto 2 p. 2003.
- 230 POIKONEN, PIIRJO-LIISA, "Opetussuunnitelma on sitä elämää". Päiväkoti-koulu yhteisö opetussuunnitelman kehittäjänä. - "The curriculum is part of our life". The day-care - primary school community as a curriculum developer. 154 p. Summary 3 p. 2003.
- 231 SOININEN, SUVI, From a 'Necessary Evil' to an art of contingency: Michael Oakeshott's conception of political activity in British postwar political thought. 174 p. Summary 2p. 2003.
- 232 ALARAUDANJOKI, ESA, Nepalese child labourers' life-contexts, cognitive skills and well-being. - Työssäkäyvien nepalilaislasten elämänkonteksti, kognitiiviset taidot ja hyvinvointi. 62 p. (131 p.) Yhteenveto 4 p. 2003.
- 233 LERKKANEN, MARJA-KRISTINA, Learning to read. Reciprocal processes and individual pathways. - Lukemaan oppiminen: vastavuoroiset prosessit ja yksilölliset oppimispolut. 70 p. (155 p.) Yhteenveto 5 p. 2003.
- 234 FRIMAN, MERVI, Ammatillisen asiantuntijan etiikka ammattikorkeakoulutuksessa. - The ethics of a professional expert in the context of polytechnics. 199 p. 2004.
- 235 MERONEN, AULI, Viittomakielen omaksumisen yksilölliset tekijät. - Individual differences in sign language abilities. 110 p. Summary 5 p. 2004.
- 236 TIILIKKALA, LIISA, Mestarista tuutoriksi. Suomalaisen ammatillisen opettajuuden muutos ja jatkuvuus. - From master to tutor. Change and continuity in Finnish vocational teacherhood. 281 p. Summary 3 p. 2004.
- 237 ARO, MIKKO, Learning to read: The effect of orthography. - Kirjoitusjärjestelmän vaikutus lukemaan oppimiseen. 44 p. (122 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 238 LAAKSO, ERKKI, Draamakokemusten äärellä. Prosessidraaman oppimispotentiaali opettajaksi opiskelevien kokemusten valossa. - Encountering drama experiences. The learning potential of process drama in the light of student teachers' experiences. 230 p. Summary 7 p. 2004.
- 239 PERÄLÄ-LITTUNEN, SATU, Cultural images of a good mother and a good father in three generations. - Kulttuuriset mielikuvat hyvästä äidistä ja hyvästä isästä kolmessa sukupolvessa. 234 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 240 RINNE-KOISTINEN, EVA-MARITA, Perceptions of health: Water and sanitation problems in rural and urban communities in Nigeria. 129 p. (198 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 241 PALMROTH, AINO, Käännösten kautta kollektiiviin. Tuuliosuuskunnat toimijaverkkoina. - From translation to collective. Wind turbine cooperatives as actor networks. 177 p. Summary 7 p. 2004.
- 242 VIERIKKO, ELINA, Genetic and environmental effects on aggression. - Geneettiset ja ympäristötekijät aggressiivisuudessa. 46 p. (108 p.) Tiivistelmä 3 p. 2004.
- 243 NÄRHI, KATI, The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work. - Ekososiaalinen viitekehys ja haasteet sosiaalityön asiantuntijuudelle. 106 p. (236 p.) Yhteenveto 7 p. 2004.
- 244 URSIN, JANI, Characteristics of Finnish medical and engineering research group work. - Tutkimusryhmätyöskentelyn piirteet lääke- ja teknisissä tieteissä. 202 p. Yhteenveto 9 p. 2004.
- 245 TREUTHARDT, LEENA, Tulostehokkuuden yhteiskunnallisuus Jyväskylän yliopistossa. Tarkastelunäkökulmina muotit ja seurustelu. - The management by results a fashion and social interaction at the University of Jyväskylä. 228 p. Summary 3 p. 2004.
- 246 MATTHIES, JÜRGEN, Umweltpädagogik in der Postmoderne. Eine philosophische Studie über die Krise des Subjekts im umweltpädagogischen Diskurs. - Ympäristökasvatus postmodernissa. Filosofinen tutkimus subjektin kriisistä ympäristökasvatuksen diskurssissa. 400 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 247 LAITILA, AARNO, Dimensions of expertise in family therapeutic process. - Asiantuntijuuden ulottuvuuksia perheterapeuttisessa prosessissa. 54 p. (106 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 248 LAAMANEN (ASTIKAINEN), PIIA, Pre-attentive detection of changes in serially presented stimuli in rabbits and humans. - Muutoksen esitietoinen havaitseminen sarjallisesti esitetyissä ärsykkeissä kaneilla ja ihmisillä. 35 p. (54 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 249 JUUSENAHO, RIITTA, Peruskoulun rehtoreiden johtamisen eroja. Sukupuolinen näkökulma. - Differences in comprehensive school leadership and management. A gender-based approach. 176p. Summary 3 p. 2004.

- 250 VAARAKALLIO, TUULA, "Rotten to the Core". Variations of French nationalist anti-system rhetoric. - "Systeemi on mätä". Ranskalaisien nationalistien järjestelmän vastainen retoriikka. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2004.
- 251 KUUSINEN, PATRIK, Pitkäaikainen kipu ja depressio. Yhteyttä säätelevät tekijät. - Chronic pain and depression: psychosocial determinants regulating the relationship. 139 p. Summary 8 p. 2004.
- 252 HÄNNIKÄINEN-UUTELA, ANNA-LIISA, Uudelleen juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. - Rooted again. Community education in the rehabilitation of substance addicts. 286 p. Summary 3 p. 2004.
- 253 PALONIEMI, SUSANNA, Ikä, kokemus ja osaaminen työelämässä. Työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. - Age, experience and competence in working life. Employees' conceptions of the the meaning and experience in professional competence and its development. 184 p. Summary 5 p. 2004.
- 254 RUIZ CEREZO, MONTSE, Anger and Optimal Performance in Karate. An Application of the IZOF Model. 55 p. (130 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 255 LADONLAHTI, TARJA, Haasteita palvelujärjestelmälle. Kehitysvammaiseksi luokiteltu henkilö psykiatrisessa sairaalassa. - Challenges for the human service system. Living in a psychiatric hospital under the label of mental retardation. 176 p. Summary 3 p. 2004.
- 256 KOVANEN PÄIVI, Oppiminen ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa. Varhaisen oppimaan ohjaamisen suunnitelma erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjauksessa. - Learning and expertise in early childhood education. A pilot work in using VARSU with children with special needs. 175 p. Summary 2 p. 2004.
- 257 VILMI, VEIKKO, Turvallinen koulu. Suomalaisien näkemyksiä koulutuspalvelujen kansallisesta ja kunnallisesta priorisoinnista. - Secure education. Finnish views on the national and municipal priorities of Finland's education services. 134 p. Summary 5 p. 2005.
- 258 ANTTILA, TIMO, Reduced working hours. Reshaping the duration, timing and tempo of work. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 2005.
- 259 UGASTE, AINO, The child's play world at home and the mother's role in the play. 207 p. Tiivistelmä 5 p. 2005.
- 260 KURRI, KATJA, The invisible moral order: Agency, accountability and responsibility in therapy talk. 38 p. (103 p.). Tiivistelmä 1 p. 2005.
- 261 COLLIN, KAIJA, Experience and shared practice - Design engineers' learning at work. - Suunnitteluinsinöörien työssä oppiminen - kokemuksellisuutta ja jaettuja käytäntöjä. 124 p. (211 p.). Yhteenveto 6 p. 2005.
- 262 KURKI, EIJA, Näkyvä ja näkymätön. Nainen Suomen helluntailiikkeen kentällä. - Visible and invisible. Women in the Finnish pentecostal movement. 180 p. Summary 2 p. 2005.
- 263 HEIMONEN, SIRKKALIISA, Työikäisenä Alzheimerin tautiin sairastuneiden ja heidän puolisoitensa kokemukset sairauden alkuvaiheessa. - Experiences of persons with early onset Alzheimer's disease and their spouses in the early stage of the disease. 138 p. Summary 3 p. 2005.
- 264 PIIRÖINEN, HANNU, Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. - Uncertainty, change and professional tensions. The Finnish social work in the 1990s in the light of social workers' representations. 207 p. Summary 2 p. 2005.
- 265 MÄKINEN, JARMO, Säätiö ja maakunta. Maakuntarahastojärjestelmän kentät ja verkostot. - Foundation and region: Fields and networks of the system of the regional funds. 235 p. Summary 3 p. 2005.
- 266 PETRELIUS, PÄIVI, Sukupuoli ja subjektiivinen sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. - Gender and subjectivity in social work - interpreting women workers' memories. 67 p. (175 p.) 2005.
- 267 HOKKANEN, TIINA, Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksesta. - As a mother and a father after divorce. Joint custody parenthood as an everyday life experience. 201 p. Summary 8 p. 2005.
- 268 HANNU SIRKKILÄ, Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? - Breadwinner or eroticism. How Finnish men legitimize their partnerships with Thai women. 252 p. Summary 4 p. 2005.
- 269 PENTTINEN, LEENA, Gradupuhetta tutkielmaseminaarissa. - Thesis discourse in an undergraduate research seminar. 176 p. Summary 8 p. 2005.
- 270 KARVONEN, PIRKKO, Päiväkotilasten lukuleikit. Lukutaidon ja lukemistietoisuuden kehittyminen interventiotutkimuksessa- Reading Games for Children in Daycare Centers. The Development of Reading Ability and Reading Awareness in an Intervention Study . 179 p. Summary 3 p. 2005.
- 271 KOSONEN, PEKKA A., Sosiaalialan ja hoitotyön asiantuntijuuden kehitysehdot ja opiskelijavalinta. - Conditions of expertise development in nursing and social care, and criteria for student selection. 276 p. Summary 3 p. 2005.

- 272 NIIRANEN-LINKAMA, PÄIVI, Sosiaalisen transformaatio sosiaalialan asiantuntijuu- den diskurssissa. - Transformation of the social in the discourse of social work expertise. 200 p. Summary 3 p. 2005.
- 273 KALLA, OUTI, Characteristics, course and outcome in first-episode psychosis. A cross-cultural comparison of Finnish and Spanish patient groups. - Ensiker- talaisten psykoosipotilaiden psyykkis- sosiaaliset ominaisuudet, sairaudenkulku ja ennuste. Suomalaisten ja espanjalaisten potilasryhmien vertailu. 75 p. (147 p.) Tiivistelmä 4 p. 2005.
- 274 LEHTOMÄKI, ELINA, Pois oppimisyhteiskun- nan marginaalista? Koulutuksen merkitys vuosina 1960-1990 opiskelleiden lapsuu- desta kuurojen ja huonokuuloisten aikuisten elämäkylässä. - Out from the margins of the learning society? The meaning of education in the life course of adults who studied during the years 1960-1990 and were deaf or hard-of-hearing from childhood. 151 p. Summary 5 p. 2005.
- 275 KINNUNEN, MARJA-LIISA, Allostatic load in relation to psychosocial stressors and health. - Allostaattinen kuorma ja sen suhde psykososiaalisiin stressitekijöihin ja terveyteen. 59 p. (102 p.) Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 276 UOTINEN, VIRPI, I'm as old as I feel. Subjective age in Finnish adults. - Olen sen ikäinen kuin tunnen olevani. Suomalaisten aikuis- ten subjektiivinen ikä. 64 p. (124 p.) Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 277 SALOKOSKI, TARJA, Tietokonepelit ja niiden pelaaminen. - Electronic games: content and playing activity. 116 p. Summary 5 p. 2005.
- 278 HIIHNALA, KAUKO, Laskutehtävien suoritta- misesta käsitteiden ymmärtämiseen. Perus- koululaisen matemaattisen ajattelun kehittyminen aritmetiikasta algebraan siirryttäessä. - Transition from the performing of arithmetic tasks to the understanding of concepts. The development of pupils' mathematical thinking when shifting from arithmetic to algebra in comprehensive school. 169 p. Summary 3 p. 2005.
- 279 WALLIN, RISTO, Yhdistyneet kansakunnat organisaationa. Tutkimus käsitteellisestä muutoksesta maailmanjärjestön organi- soinnin periaatteissa - From the league to UN. The move to an organizational vocabulary of international relations. 172 p. Summary 2 p. 2005.
- 280 VALLEALA, ULLA MAIJA, Yhteinen ymmär- täminen koulutuksessa ja työssä. Kontekstin merkitys ymmärtämisessä opiskelijaryh- män ja työtiimin keskusteluissa. - Shared understanding in education and work. Context of understanding in student group and work team discussions. 236 p. Summary 7 p. 2006.
- 281 RASINEN, TUUJA, Näkökulmia vieraskieliseen perusopetukseen. Koulun kehittämishank- keesta koulun toimintakulttuuriksi. - Perspectives on content and language integrated learning. The impact of a development project on a school's activities. 204 . Summary 6 p. 2006.
- 282 VIHOLAINEN, HELENA, Suvussa esiintyvän lukemisaivekusriskin yhteys motoriseen ja kielelliseen kehitykseen. Tallaako lapsi kielensä päälle? - Early motor and language development in children at risk for familial dyslexia. 50 p. (94 p.) Summary 2 p. 2006.
- 283 KIILLI, JOHANNA, Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistu- misesta. - Resources for children's participation. 226 p. Summary 3 p. 2006.
- 284 LEPPÄMÄKI, LAURA, Tekijänoikeuden oikeut- taminen. - The justification of copyright. 125 p. Summary 2 p. 2006.
- 285 SANAKSENAHO, SANNA, Eriarvoisuus ja luottamus 2000-luvun taitteen Suomessa. Bourdieulainen näkökulma. - Inequality and trust in Finland at the turn of the 21st century: Bourdieuan approach. 150 p. Summary 3 p. 2006.
- 286 VALKONEN, LEENA, Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. - What is a good father or good mother like? Fifth and sixth graders' conceptions of parenthood. 126 p. Summary 5 p. 2006.
- 287 MARTIKAINEN, LIISA, Suomalaisten nuorten aikuisten elämään tyytyväisyyden monet kasvot. - The many faces of life satisfaction among Finnish young adults. 141 p. Summary 3 p. 2006.
- 288 HAMARUS, PÄIVI, Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. - School bullying as a phenomenon. Some experiences of Finnish lower secondary school pupils. 265 p. Summary 6 p. 2006.
- 289 LEPPÄNEN, ULLA, Development of literacy in kindergarten and primary school. Tiivistelmä 2 p. 49 p. (145 p.) 2006.
- 290 KORVELA, PAUL-ERIK, The Machiavellian reformation. An essay in political theory. 171 p. Tiivistelmä 2 p. 2006.
- 291 METSOMÄKI, MARJO, "Suu on syömistä varten". Lasten ja aikuisten kohtaamisia ryhmäperhepäiväkodin ruokailutilanteissa. - Encounters between children and adults in group family day care dining situations. 251 p. Summary 3 p. 2006.
- 292 LATVALA, JUHA-MATTI, Digitaalisen kommuni- kaatiosovelluksen kehittäminen kodin ja koulun vuorovaikutuksen edistämiseksi. - Development of a digital communication system to facilitate interaction between home and school. 158 p. Summary 7 p. 2006.

- 293 PITKÄNEN, TUULI, Alcohol drinking behavior and its developmental antecedents. - Alkoholien juomiskäyttäytyminen ja sen ennustaminen. 103 p. (169 p.) Tiivistelmä 6 p. 2006.
- 294 LINNILÄ, MAIJA-LIISA, Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen. Poikkeuksellinen koulunaloitus koulumenestyksen, viranomaislausuntojen ja perheiden kokemusten valossa. - From school readiness to readiness of school - Exceptional school starting in the light of school attainment, official report and family experience. 321 p. Summary 3 p. 2006.
- 295 LEINONEN, ANU, Vanhusneuvoston funktioita jäljittämässä. Tutkimus maaseutumaisten kuntien vanhusneuvostoista. - Tracing functions of older people's councils. A study on older people's councils in rural municipalities. 245 p. Summary 3 p. 2006.
- 296 KAUPPINEN, MARKO, Canon vs. charisma. "Maoism" as an ideological construction. - Kaanon vs. karisma. "Maoismi" ideologisenä konstruktiona. 119 p. Yhteenveto 2 p. 2006.
- 297 VEHKAKOSKI, TANJA, Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmistien puheessa ja teksteissä. - Stigmatized childhood? Constructing disability in professional talk and texts. 83 p. (185 p.) Summary 4 p. 2006.
- 298 LEPPÄÄHO, HENRY, Matemaattisen ongelman ratkaisutaidon opettaminen peruskoulussa. Ongelmanratkaisukurssin kehittäminen ja arviointi. - Teaching mathematical problem solving skill in the Finnish comprehensive school. Designing and assessment of a problem solving course. 343 p. Summary 4 p. 2007.
- 299 KUVAJA, KRISTIIINA, Living the Urban Challenge. Sustainable development and social sustainability in two southern megacities. 130 p. (241 p.) Yhteenveto 4 p. 2007.
- 300 POHJOLA, PASI, Technical artefacts. An ontological investigation of technology. 150 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 301 KAUKUA, JARI, Avicenna on subjectivity. A philosophical study. 161 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 302 KUPILA, PÄIVI, "Minäkö asiantuntija?". Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. - "Me, an expert?" Constructing the meaning perspective and identity of an expert in the field of early childhood education. 190 p. Summary 4 p. 2007.
- 303 SILVENNOINEN, PIIA, Ikä, identiteetti ja ohjaava koulutus. Ikääntyvät pitkäaikaistyöttömät oppimisyhteiskunnan haasteena. - Age, identity and career counselling. The ageing, long-term unemployed as a challenge to learning society. 229 p. Summary 4 p. 2007.
- 304 REINIKAINEN, MARJO-RIITTA, Vammaisuuden sukupuolittuneet ja sortavat diskurssit: Yhteiskunnallis-diskursiivinen näkökulma vammaisuuteen. - Gendered and oppressive discourses of disability: Social-discursive perspective on disability. 81 p. (148 p.) Summary 4 p. 2007.
- 305 MÄÄTTÄ, JUKKA, Asepalvelus nuorten naisten ja miesten opinto- ja työuralla. - The impact of military service on the career and study paths of young women and men. 141 p. Summary 4 p. 2007.
- 306 PYYKKÖNEN, MIIKKA, Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. - Organizing diasporas. Ethnicity, citizenship, integration, and government in immigrant associations. 140 p. (279 p.) Summary 2 p. 2007.
- 307 RASKU, MINNA, On the border of east and west. Greek geopolitical narratives. - Idän ja lännen rajalla. Narratiiveja kreikkalaisesta geopolitiikasta. 169 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 308 LAPIOLAHTI, RAIMO, Koulutuksen arviointi kunnallisen koulutuksen järjestäjän tehtävänä. Paikallisen arvioinnin toteutumisedellytysten arviointia erään kuntaorganisaation näkökulmasta. - The evaluation of schooling as a task of the communal maintainer of schooling - what are the presuppositions of the execution of evaluation in one specific communal organization. 190 p. Summary 7 p. 2007.
- 309 NATALE, KATJA, Parents' Causal Attributions Concerning Their Children's Academic Achievement. - Vanhempien lastensa koulumenestystä koskevat kausaaliattribuutit. 54 p. (154 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 310 VAHTERA, SIRPA, Optimistit opintiellä. Opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukiosta jatko-opintoihin. - The well-being of optimistic, well-performing high school students from high school to university. 111 p. Summary 2 p. 2007.
- 311 KOIVISTO, PÄIVI, "Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa". Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. - "Individual attention in everyday situations". Developing the operational culture of a day-care centre to strengthen children's self-esteem. 202 p. Summary 4 p. 2007.
- 312 LAHIKAINEN, JOHANNA, "You look delicious" - Food, eating, and hunger in Margaret Atwood's novels. 277 p. Yhteenveto 2 p. 2007.
- 313 LINNAVUORI, HANNARIKKA, Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. - Children's experiences of dual residence. 202 p. Summary 8 p. 2007.
- 314 PARVIAINEN, TIINA, Cortical correlates of language perception. Neuromagnetic studies in adults and children. - Kielen käsittely aivoissa. Neuromagneettisia tutkimuksia aikuisilla ja lapsilla. 128 p. (206 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.

- 315 KARA, HANNELE, *Ermutige mich Deutsch zu sprechen. Portfolio als evaluationsform von mündlichen leistungen.* - "Rohkaise minua puhumaan saksaa" - kielisalkku suullisen kielitaidon arviointivälineenä. 108 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 316 MÄKELÄ, AARNE, *Mitä rehtorit todella tekevät. Etnografinen tapaustutkimus johtamisesta ja rehtorin tehtävistä peruskoulussa.* - What principals really do. An ethnographic case study on leadership and on principal's tasks in comprehensive school. 266 p. Summary 5 p. 2007.
- 317 PUOLAKANAHO, ANNE, *Early prediction of reading - Phonological awareness and related language and cognitive skills in children with a familial risk for dyslexia.* - Lukemistaitojen varhainen ennustaminen. Fonologinen tietoisuus, kielelliset ja kognitiiviset taidot lapsilla joiden suvussa esiintyy dysleksiaa. 61 p. (155 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 318 HOFFMAN, DAVID M., *The career potential of migrant scholars in Finnish higher education. Emerging perspectives and dynamics.* - Akateemisten siirtolaisten uramahdollisuudet suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä: dynamiikkaa ja uusia näkökulmia. 153 p. (282 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 319 FADJUKOFF, PÄIVI, *Identity formation in adulthood.* - Identiteetin muotoutuminen aikuisiässä. 71 p. (168 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.
- 320 MÄKIKANGAS, ANNE, *Personality, well-being and job resources: From negative paradigm towards positive psychology.* - Persoonallisuus, hyvinvointi ja työn voimavarat: Kohti positiivista psykologiaa. 66 p. (148 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 321 JOKISAARI, MARKKU, *Attainment and reflection: The role of social capital and regrets in developmental regulation.* - Sosiaalisen pääoman ja toteutumattomien tavoitteiden merkitys kehityksen säätelyssä. 61 p. (102 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 322 HÄMÄLÄINEN, JARMO, *Processing of sound rise time in children and adults with and without reading problems.* - Äänten nousuaikojen prosessointi lapsilla ja aikuisilla, joilla on dysleksia ja lapsilla ja aikuisilla, joilla ei ole dysleksiaa. 48 p. (95 p.) Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 323 KANERVIO, PEKKA, *Crisis and renewal in one Finnish private school.* - Kriisi ja uudistuminen yhdessä suomalaisessa yksityiskoulussa. 217 p. Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 324 MÄÄTTÄ, SAMI, *Achievement strategies in adolescence and young adulthood.* - Nuorten ajattelu- ja toimintastrategia. 45 p. (120 p.) Tiivistelmä 3 p. 2007.
- 325 TORPPA MINNA, *Pathways to reading acquisition: Effects of early skills, learning environment and familial risk for dyslexia.* - Yksilöllisiä kehityspolkuja kohti lukemisen taitoa: Varhaisten taitojen, oppimisympäristön ja suvun vaikutukset. 53 p. (135 p.) 2007.
- 326 KANKAINEN, TOMI, *Yhdistykset, instituutiot ja luottamus.* - Voluntary associations, institutions and trust. 158 p. Summary 7 p. 2007.
- 327 PIRNES, ESA, *Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna.* - Meaningful culture and cultural policy. A broad concept of culture as a basis for cultural policy. 294 p. Summary 2 p. 2008.
- 328 NIEMI, PETTERI, *Mieli, maailma ja referenssi. John McDowellin mielenfilosofian ja semantiikan kriittinen tarkastelu ja ontologinen täydennys.* - Mind, world and reference: A critical examination and ontological supplement of John McDowell's philosophy of mind and semantics. 283 p. Summary 4 p. 2008.
- 329 GRANBOM-HERRANEN, LIISA, *Sananlaskut kasvatuspuheessa - perinnettä, kasvatusta, indoktrinaatiota? - Proverbs in pedagogical discourse - tradition, upbringing, indoctrination?* 324 p. Summary 8 p. 2008.
- 330 KYKYRI, VIRPI-LIISA, *Helping clients to help themselves. A discursive perspective to process consulting practices in multi-party settings.* - Autetaan asiakasta auttamaan itse itseään. Diskursiivinen näkökulma prosessikonsultoinnin käytäntöihin ryhmätilanteissa. 75 p. (153 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 331 KIURU, NOONA, *The role of adolescents' peergroups in the school context.* - Nuortentoveriryhmien rooli kouluympäristössä. 77 p. (192 p.) Tiivistelmä 3 p. 2008.
- 332 PARTANEN, TERHI, *Interaction and therapeutic interventions in treatment groups for intimately violent men.* 46 p. (104 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 333 RAITTILA, RAIJA, *Retkellä. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen.* - Making a visit. Encounters between children and an urban environment. 179 p. Summary 3 p. 2008.
- 334 SUME, HELENA, *Perheen pyörteinen arki. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen matka kouluun.* - Turbulent life of the family. Way to school of a child with cochlear implant. 208 p. Summary 6 p. 2008.
- 335 KOTIRANTA, TUUJA, *Aktivoinnin paradoksit.* - The paradoxes of activation. 217 p. Summary 3 p. 2008.
- 336 RUOPPILA, ISTO, HUUHTANEN, PEKKA, SEITSAMO, JORMA AND ILMARINEN, JUHANI, *Age-related changes of the work ability construct and its relation to cognitive functioning in the older worker: A 16-year follow-up study.* 97 p. 2008.
- 337 TIKKANEN, PIRJO, *"Helpompaa ja hausempaa kuin luulin". Matematiikka suomalaisten ja unkarilaisten perusopetuksen neljäsluokkalaisten kokemana.* - "Easier and more fun that

- I thought". Mathematics experienced by fourth-graders in Finnish and Hungarian comprehensive schools. 309 p. Summary 3 p. 2008.
- 338 KAUPPINEN, ILKKA, Tiedon omistaminen on valtaa – Globalisoituvan patenttijärjestelmän poliittinen moraalilaitous ja globaali kapitalismi. – *Owning* knowledge is power. Political moral economy of the globalizing patent system and global capitalism. 269 p. Summary 5 p. 2008.
- 339 KUJALA, MARIA, Muukalaisena omassa maassa. Miten kasvaa vuorovaikutuskonflikteissa? – A stranger in one's own land. How to grow in interaction conflicts? 174 p. Summary 7 p. 2008.
- 340 KOPONEN, TUIRE, Calculation and Language: Diagnostic and intervention studies. – Laskutaito ja kieli: Diagnostinen ja kuntoutustutkimus. 49 p. (120 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 341 HAUTALA, PÄIVI-MARIA, Lupa tulla näkyväksi. Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa. – Permission to be seen. Art therapeutic activities in schools. 202 p. 2008.
- 342 SIPARI, SALLA, Kuntouttava arki lapsen tueksi. Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. – Habilitative everyday life to support the child. Construction of the collaboration of education and rehabilitation in experts discussions. 177 p. Summary 4 p. 2008.
- 343 LEHTONEN, PÄIVI HANNELE, Voimauttava video. Asiakslähtöisyyden, myönteisyyden ja videokuvan muodostama työorientaatio perhetyön menetelmänä. – Empowering video. A work orientation formed by client-focus, positivity and video image as a method for family work. 257 p. Summary 3 p. 2008.
- 344 RUOHOMÄKI, JYRKI, "Could Do Better". Academic Interventions in Northern Ireland Unionism. – "Could Do Better" Akateemiset interventiot Pohjois-Irlannin unionismiin. 238 p. Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 345 SALMI, PAULA, Nimeäminen ja lukemisvaikeus. Kehityksen ja kuntoutuksen näkökulma. – Naming and dyslexia: Developmental and training perspectives. 169 p. Summary 2 p. 2008.
- 346 RANTANEN, JOHANNA, Work-family interface and psychological well-being: A personality and longitudinal perspective. – Työn ja perheen vuorovaikutuksen yhteys psyykkiseen hyvinvointiin sekä persoonallisuuteen pitkittäistutkimuksen näkökulmasta 86 p. (146 p.) Yhteenveto 6 p. 2008.
- 347 PIIPPO, JUKKA, Trust, Autonomy and Safety at Integrated Network- and Family-oriented mode for co-operation. A Qualitative Study. 70 p. (100 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 348 HÄTINEN, MARJA, Treating job burnout in employee rehabilitation: Changes in symptoms, antecedents, and consequences. – Työuupumuksen hoito työikäisten kuntoutuksessa: muutokset työuupumuksen oireissa, ennakoijissa ja seurauksissa. 85 p. (152 p.) Tiivistelmä 4 p. 2008.
- 349 PRICE, GAVIN, Numerical magnitude representation in developmental dyscalculia: Behavioural and brain imaging studies. 139 p. 2008.
- 350 RAUTIAINEN, MATTI, Keiden koulu? Aineenopettajaksi opiskelevien käsityksiä koulu-kulttuuriin yhteisöllisyydestä. – Who does school belong to? Subject teacher students' conceptions of community in school culture. 180 p. Summary 4 p. 2008.
- 351 UOTINEN, SANNA, Vanhempien ja lasten toimijuuteen konduktiivisessa kasvatuksessa. – Into the agency of a parent and a child in conductive education. 192 p. Summary 3 p. 2008.
- 352 AHONEN, HELENA, Rehtoreiden kertoma johtajuus ja johtajaidentiteetti. – Leadership and leader identity as narrated by headmasters. 193 p. 2008.
- 353 MOISIO, OLLI-PEKKA, Essays on radical educational philosophy. 151 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 354 LINDQVIST, RAIIJA, Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. – Encountering partner violence with rural social work. 256 p. 2009.
- 355 TAMMELIN, MIA, Working time and family time. Experiences of the work and family interface among dual-earning couples in Finland. – Työaika ja perheen aika: kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta Suomessa. 159 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 356 RINNE, PÄIVI, Matkalla muutokseen. Sosiaalialan projektitoiminnan perustelut, tavoitteet ja toimintatavat Sosiaaliturva-lehden kirjoituksissa 1990-luvulla. – On the way to the change. 221 p. Summary 2 p. 2009.
- 357 VALTONEN, RIITTA, Kehityksen ja oppimisen ongelmien varhainen tunnistaminen Lene-arvioinnin avulla. Kehityksen ongelmien päällekkäisyys ja jatkuvuus 4–6-vuotiailla sekä ongelmien yhteys koulusuoriutumiseen. – Lene-assessment and early identification of developmental and learning problems. Co-occurrence and continuity of developmental problems from age 4 to age 6 and relation to school performance. 73 p. (107 p.) Summary 2 p. 2009.
- 358 SUHONEN, KATRI, Mitä hiljainen tieto on hengellisessä työssä? Kokemuksellinen näkökulma hiljaisen tiedon ilmenemiseen, siirrettävyyteen ja siirrettävyyden merkitykseen ikääntyneiden diakoniatyöntekijöiden ja pappien työssä. – What is tacit knowledge in spiritual work? An experiential approach to the manifestation, significance and distribution of tacit knowledge in the work of aged church deacons and ministers. 181 p. Summary 6 p. 2009.

- 359 JUMPPANEN, AAO, United with the United States - George Bush's foreign policy towards Europe 1989-1993. 177 p. Yhteenvedo 3 p. 2009.
- 360 HUEMER, SINI, Training reading skills. Towards fluency. - Lukemistaitojen harjoittaminen. Tavoitteena sujuvuus. 85 p. (188 p.) Yhteenvedo 3 p. 2009.
- 361 ESKELINEN, TEPPO, Putting global poverty in context. A philosophical essay on power, justice and economy. 221 p. Yhteenvedo 1 p. 2009.
- 362 TAIPALE, SAKARI, Transformative technologies, spatial changes: Essays on mobile phones and the internet. 97 p. (184 p.) Yhteenvedo 3 p. 2009.
- 363 KORKALAINEN, PAULA, Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristöissä. - From a feeling of insufficiency to a new sense of expertise. Developing professional knowledge and skills in the operational environments for special needs childhood education and care. 303 p. Summary 4 p. 2009.
- 364 SEPPÄLÄ-PÄNKÄLÄINEN, TARJA, Oppijoiden moninaisuuden kohtaaminen suomalaisessa lähikoulussa. Etnografia kouluyhteisön aikuisten yhdessä oppimisen haasteista ja mahdollisuuksista. - Confronting the Diversity of Learners in a Finnish Neighbourhood School. An Ethnographic Study of the Challenges and Opportunities of Adults Learning Together in a School community. 256 p. Summary 4 p. 2009.
- 365 SEVÓN, EIJA, Maternal Responsibility and Changing Relationality at the Beginning of Motherhood. - Äidin vastuu ja muuttuvat perhesuhteet äitiyden alussa. 117 p. (200 p.) Yhteenvedo 5 p. 2009.
- 366 HUUTTUNEN-SCOTT, TIINA, Auditory duration discrimination in children with reading disorder, attention deficit or both. - Kuulonvarainen keston erottelu lapsilla, joilla on lukemisvaikeus, tarkkaavaisuuden ongelma tai molemmat. 68 p. (112 p.) Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 367 NEUVONEN-RAUHALA, MARJA-LIISA, Työelämälähtöisyyden määrittäminen ja käyttäminen ammattikorkeakoulun jatkotutkintokokeilussa. - Defining and applying working-life orientation in the polytechnic postgraduate experiment. 163 p. Summary 7 p. 2009.
- 368 NYMAN, TARJA, Nuoren vieraan kielen opettajan pedagogisen ajattelun ja ammatillisen asiantuntijuuden kehittyminen. - The development of pedagogical thinking and professional expertise of newly qualified language teachers. 121 p. (201 p.) Summary 4 p. 2009.
- 369 PUUTIO, RISTO, Hidden agendas. Situational tasks, discursive strategies and institutional practices in process consultation. 83 p. (147 p.) Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 370 TOIVANEN, JUHANA, Animal consciousness. Peter Olivi on cognitive functions of the sensitive soul. 369 p. Yhteenvedo 4 p. 2009.
- 371 NOKIA, MIRIAM, The role of the hippocampal theta activity in classical eyeblink conditioning in rabbits. - Hippokampuksen theta-aktiivisuuden rooli klassisessa silmäniskuehdollistamisessa kaneilla. 41 p. (80 p.) Yhteenvedo 2 p. 2009.
- 372 LÄHTEENMÄKI, VILI, Essays on early modern conceptions of consciousness: Descartes, Cudworth, and Locke. 160 p. 2009.
- 373 BJÖRK, KAJ, What explains development. Development strategy for low human development index countries. 212 p. Yhteenvedo 1 p. 2009.
- 374 PUUPPONEN, ANTTI, Maaseutuyrittäjyys, verkostot ja paikallisuus. Tapaustutkimus pienimuotoisen elintarviketuotannon kestävyyydestä Keski-Suomessa. - Rural entrepreneurship, networks and locality. A case study of the sustainability of small-scale food production in Central Finland. 100 p. (191 p.) Summary 3 p. 2009.
- 375 HALTTUNEN, LEENA, Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. - Day care work and leadership in a distributed organization. 181 p. Summary 4 p. 2009.
- 376 KAIDESOJA, TUUKKA, Studies on ontological and methodological foundations of critical realism in the social sciences. 65 p. (187 p.) Yhteenvedo 9 p. 2009.
- 377 SIPPOLA, MARKKU, A low road to investment and labour management? The labour process at Nordic subsidiaries in the Baltic States. 272 p. Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 378 SANTALA, OLLI-PEKKA, Expertise in using the Rorschach comprehensive system in personality assessment. 150 p. Tiivistelmä 1 p. 2009.
- 379 HARJUNEN, HANNELE, Women and fat: Approaches to the social study of fatness. - Naiset ja lihavuus: näkökulmia lihavuuden yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen 87 p. (419 p.) Tiivistelmä 4 p. 2009.
- 380 KETTUNEN, LIISA, Kyllä vai ei. Peruskoulun sukupuolikasvatuksen oppimateriaalin kehittämistyö ja arviointi. - Yes or no? The development and evaluation of teaching material for sex education in the Finnish comprehensive school. 266 p. Summary 3 p. 2010.
- 381 FROM, KRISTINE, "Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa". Substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissä. - To be a child just as the others in the peer group. A substantive theory of activity-

- based participation of the child with special educational needs. 174 p. Summary 4 p. 2010.
- 382 MYKKÄNEN, JOHANNA, Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. - Becoming a father – types of narrative, emotions and agency. 166 p. Summary 5 p. 2010.
- 383 RAASUMAA, VESA, Perusopetuksen rehtori opettajien osaamisen johtajana. - Knowledge management functions of a principal in basic education. 349 p. Summary 5 p. 2010.
- 384 SISIÄINEN, LAURI, Foucault's voices: Toward the political genealogy of the auditory-sonorous. - Foucault'n äänet. Kohti auditoris-sonoorista poliittista genealogiaa. 207 p. Tiivistelmä 2 p. 2010.
- 385 PULLI, TUULA, Totta ja unta. Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena. - The Real and the Illusory. Drama as a means of community-based rehabilitation and experience for persons with severe learning and speech disabilities. 281 p. Summary 7 p. 2010.
- 386 SISKONEN, TIINA, Kielelliset erityisvaikeudet ja lukemaan oppiminen. - Specific language impairments and learning to read. 205 p. Summary 3 p. 2010.
- 387 LYYRA, PESSI, Higher-order theories of consciousness: An appraisal and application. - Korkeamman kertaluvun tietoisusteoriat: arvio ja käyttöehdotus. 163 p. Yhteenveto 5 p. 2010.
- 388 KARJALAINEN, MERJA, Ammattilaisten käsityksiä mentoroinnista työpaikalla. - Professionals' conceptions of mentoring at work. 175 p. Summary 7 p. 2010.
- 389 GEMECHU, DEREJE TEREFE, The implementation of a multilingual education policy in Ethiopia: The case of Afaan Oromoo in primary schools of Oromia Regional State. 266 p. 2010.
- 390 KOIVULA, MERJA, Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. - Children's sense of community and collaborative learning in a day care centre. 189 p. Summary 3 p. 2010.
- 391 NIEMI, MINNA, Moraalijärjestyksestä tuottamassa. Tutkimus poliisityöstä lasten parissa. - Producing moral order. A Study on police work with children. 190 p. Summary 3 p. 2010.
- 392 ALEMAYEHU TEKLEMARIAM HAYE, Effects of intervention on psychosocial functioning of hearing and hard of hearing children in selected primary schools of Addis Ababa, Ethiopia. 195 p. Executive summary 4 p. 2010.
- 393 KASKIHARJU, EIJA, Koteja ja kodinomaisuutta. Tutkimus vanhenemisen paikoista valtiopäiväpuheissa 1950 - 2005. - Homes and homelikeness. A study on places for ageing in parliamentary speeches from 1950 to 2005. 244 p. Summary 5 p. 2010.
- 394 MAHLAKAARTO, SALME, Subjektiksi työssä - Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. - Becoming a subject at work - Constructing identity within a program of empowerment. 95 p. (198 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 395 TAPIO, TARJA, "Meilä on kaikilla samanlaiset tarinat". Tarinankerrontatutkimus tornionlaaksoisuudesta vanhimpien aapulaisten arjessa ja tulevaisuudessa. - "We all have the same stories". A storytelling case study of Torne Valley -ness in the everyday life and future of elderly Aapua residents. 261 p. Summary 6 p. 2010.
- 396 RAUTAINEN, EIJA-LIISA, Co-construction and collaboration in couple therapy for depression. - Yhteistoiminnallisuus masennuksen pariterapiassa. 56 p. (122 p.) Yhteenveto 3 p. 2010.
- 397 AALTONEN, TERHI, "Taiteilija ei vanhene". Haastattelututkimus kuvataiteilijoiden ikääntymiskokemuksista taidemaailmassa. - "An artist doesn't get old". An interview-based study of painters' experiences of ageing in the world. 216 p. Summary 5 p. 2010.
- 398 SAVOLAINEN, KAISA, Education as a means to world peace: The case of the 1974 UNESCO recommendation. - Kasvatus maailmanrauhan välineenä: Tapaustutkimus UNESCON 1974 hyväksymästä suosituksesta. 262 p. Yhteenveto 12 p. 2010.
- 399 HEMMINKI, ARJA, Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä. Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. - Narratives on divorce and ending of a relationship. 158 p. Summary 2 p. 2010.
- 400 SAINI, NINA, On the rocky road of reading: Effects of computer-assisted intervention for at-risk children. - Lukemaan oppimisen kivisellä tiellä - Verkkopohjaisen Ekapeli - ohjelman kuntouttavat vaikutukset riskilasten lukemaan oppimisessä. 95 p. (208 p.) Yhteenveto 5 p. 2010.
- 401 VILJARANTA, JAANA, The development and role of task motivation and task values during different phases of the school career. - Oppiainekohtaisen koulumotivaation kehitys ja rooli koulutaipaleen eri vaiheissa. 53 p. (115 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 402 OINAS, TOMI, Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. - Domestic division of labour in dual-earner households. 188 p. 2010.
- 403 MAMMON, REET, Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. - The integration process of three ethnic groups in Finland. 142 p. Summary 5 p. 2010.
- 404 KETONEN, RITVA, Dysleksiariski oppimisen haasteena. Fonologisen tietoisuuden interventio ja lukemaan oppiminen. - Risk for dyslexia as a challenge of learning. Phonological intervention and learning to read. 139 p. Summary 3 p. 2010.

- 405 LAHTERO, TAPIO, Yhtenäiskoulun johtamiskulttuuri. Symbolis-tulkinnallinen näkökulma. - Leadership culture in unified comprehensive school, symbolic-interpretative approach. 238 p. Summary 2 p. 2011.
- 406 NÖTKÖ, MARIANNE, Väkiältä, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. - Violence, power using and being hurt in women's family relations. 254 p. Summary 5 p. 2011.
- 407 PULKKINEN, SEPPÖ, Valmentajataustan merkitys rehtorin työssä. - The significance of coaching background in principal's work. 211 p. Summary 7 p. 2011.
- 408 SÖDÖR, UUVE, Community resilience and wellbeing in northwest Russian forestry settlements. 195 p. Summary 2 p. 2011.
- 409 HYVÖNEN, KATRIINA, Personal work goals put into context: Associations with work environment and occupational well-being. - Henkilökohtaisten työtavoitteiden puitteet: yhteydet työoloihin ja työhyvinvointiin 82 p. (133 p.) Yhteenveto 3 p. 2011.
- 410 RUOHOTIE-LYHTY, MARIA, Opettajuuden alkutaival. Vastavalmistuneen vieraan kielen opettajan toimijuus ja ammatillinen kehittyminen. - First steps on the path of teacherhood. Newly qualified foreign language teachers' agency and professional development. 98 p. (190 p.) Summary 2 p. 2011.
- 411 HALONEN, KATRI, Kulttuurituottajat taiteen ja talouden risteyskohdassa. - Cultural intermediaries at the junction between art and business. 101 p. (175 p.) Summary 6 p. 2011.
- 412 MIKOLA, MARJATTA, Pedagogista rajankäyntiä koulussa. Inklusioreitit ja yhdessä oppimisen edellytykset. - Defining pedagogical boundaries at school - the routes to inclusion and conditions for collaborative learning. 304 p. Summary 8 p. 2011.
- 413 SOANJÄRVI, KATARINA, Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. - What is professional youth work? Taming of wild youth work sector. 152 p. Summary 3 p. 2011.
- 414 LEHTO-SALO, PIRKKO, Koulukotisijoitus - nuoren toinen mahdollisuus? Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena. - The placement on a reform school - The second change for an adolescent? Psychiatric disorders, learning disabilities and problems in the family as a challenge of treatment. 74 p. (125 p.) 2011.
- 415 MÄGI, KATRIN, Achievement goals, achievement behaviours, and skill development in the school and home context: Their antecedents and correlates. 54 p. (134 p.) Yhteenveto 3 p. 2011.
- 416 HEINONEN, VEIKKO U.J., Suomalaisen turvallisuuspolitiikan tila. Suomalaisen 2000-luvun alun turvallisuuspoliittisen debatin käsiteanalyttinen tarkastelu. - The state of Finnish security policy. A conceptual analysis of the Finnish debate on security policy in the early 2000s. 266 p. Yhteenveto 1 p. 2011.
- 417 PURO, ERIKA, Peruskoulun erityisopetuksen laatu oppilaiden, huoltajien, koulunkäyntiavustajien, opettajien ja rehtorien arvioimana. - The quality of special education in Finnish comprehensive schools from the viewpoint of pupils, parents, educational assistants, teachers and principals. 165 p. Summary 2 p. 2011.
- 418 PIETIKÄINEN, MAIJA, Laulu ja amor mundi. Tutkimus laulusta eräänä maailmasta huolettimisen perusaktiviteettina. - Singing and amor mundi. 193 p. Summary 2 p. 2011.
- 419 SALO, SIRPA, Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa. - Couples conflicts and children's mental wellbeing: two research approaches. 156 p. Summary 2 p. 2011.
- 420 HANNONEN, RIITTA, Verbal and academic skills in children with type 1 diabetes. - Tyypin 1 diabetesta sairastavien lasten kielelliset ja oppimiseen liittyvät perustaidot. 49 p. (79 p.) Yhteenveto 3 p. 2011.
- 421 SELIN, JANI, Hallinnan näkökulmia huumeriippuvuuden hoitoon Suomessa vuosina 1965-2005. - Governmental perspectives on the treatment of drug addiction in Finland between 1965 and 2005. 55 p. (118 p.) Summary 2 p. 2011.
- 422 NIKKOLA, TIINA, Oppimisen esteet ja mahdollisuudet ryhmässä. Syyllisyyden kehittyminen syntipukki-ilmiöksi opiskeluryhmässä ohjaajan tulkitsemana. - Learning in a group: obstacles and opportunities. A supervisor's interpretation of how guilt becomes scapegoating in a study group. 244 p. Summary 6 p. 2011.
- 423 LASSENIUS, YVONNE, Utvecklingen av vårdlärarnas kulturkompetens. En kvalitativ studie som fokuserar på lärarna i mångkulturella lärandemiljöer i Finland. - The development of nurse teachers' cultural competence. A qualitative study focusing on teachers in multicultural learning environments in Finland. 74 p. (101 p.) Summary 2 p. 2011.
- 424 YLÖNEN, MARJA, Saastumisen kontrollin ideologia. Vesien saastumisen ja vesirikosten kontrolli Suomessa vuosina 1960-2000. - Ideology of pollution control. Social control of water pollution and pollution crimes in Finland from the 1960s until the year 2000. 232 p. Summary 2 p. 2011.
- 425 PYLKKÄ, OUTI, Duuri- ja mollisointuja musiikkialan kentällä. Organisaatiomuutoksen heijastuksia ammattikorkeakoulun musiikinopettajien työhön. - Ideology of pollution control. Major and minor

- chords in the field of music profession reflections of organizational changes in the music teachers' work at the University of Applied Sciences. 190 p. Summary 4 p. 2011.
- 426 MALINEN, KAISA, Parisuhde pikkulapsiperheessä. - Spousal relationship in families with young children. 79 p. (147 p.) Summary 4 p. 2011.
- 427 MURTORINNE-LAHTINEN, MINNA, Äitipuolen identiteetin rakentaminen uusperheessä. - Identity construction of stepmothers in a stepfamily. 222 p. Summary 6 p. 2011.
- 428 RUOKOLAINEN, MERVI, Do organizational and job-related factors relate to organizational commitment? A mixed method study of the associations. - Ovatko organisaation ja työn piirteet yhteydessä organisaatioon sitoutumiseen? Monimenetelmällinen tutkimus ilmiöiden välisistä yhteyksistä. 135 p. Yhteenveto 3 p. 2011.
- 429 JÄRVILEHTO, LAURI, Pragmatic a priori knowledge: A pragmatic approach to the nature and object of what can be known independently of experience. 153 p. 2011.
- 430 RUOPPILA, ISTO & IIVANAINEN, MATTI (EDS.), Life Course of Finnish Persons with Intellectual Disabilities Born 1898-1960. A 35-Year Follow-up Study. 119 p. Yhteenveto 9 p. 2011.
- 431 BJÖRK, ANNA, The politics of citizenship tests: time, integration and the contingent polity. 123 p. Yhteenveto 1 p. 2011.
- 432 SAARINEN, MINNA, Sosiaalisen elämän kehykset. Kampus-ohjelman opiskelijoiden sosiaalinen asema tuetussa aikuisopiskelussa ja vapaa-ajalla. - Framework of social life. The social life of Campus-program students in their supported adult learning and leisure. 276 p. 2012.
- 433 HÖKKÄ, PÄIVI, Teacher educators amid conflicting demands: tensions between individual and organizational development. - Opettajankouluttajat ristiriitaisten vaateiden keskellä: yksilön ja organisaation välisiä jännitteitä. 127p. (197 p.) 2012.
- 434 SALMINEN, VELI-MATTI, Verkostot, paikallisuus ja eriarvoisuus. - Networks, locality and inequality. 160 p. Summary 6 p. 2012.
- 435 HAUTALA, JARKKO, Visual word recognition in fluent and dysfluent readers in the transparent Finnish orthography. - Visuaalinen sanantunnistus sujuvilla ja hitailla lukijoilla kirjain-äänen vastaavuudeltaan läpinäkyvässä suomen kielessä. 54 p. (132 p.) Tiivistelmä 3 p. 2012.
- 436 SILINSKAS, GINTAUTAS, Parental involvement and children's academic skills. 70 p. (153 p.) Tiivistelmä 1 p. 2012.
- 437 RONIMUS, MIILA, Digitaalisen oppimispelin motivoivuus. Havaintoja Ekapeliä pelanneista lapsista. - The motivational appeal of a digital learning game. Observations of children using Graphogame. 163 p. Summary 5 p. 2012.
- 438 KAUTTO-KNAPE, ERJA, Oppilasta lamaannuttava kouluvuorovaikutus: aineistoperustainen teoria. - The paralysing school interaction: A grounded theory study of the students' view. 151 p. Summary 2 p. 2012.
- 439 KNIF, PIIRJO, Keski-ikäiset ikääntyvien omaistensa auttajina? Tutkimus sukupolvien välisestä informaalista hoivasta. - The middle-aged as caregivers for the elderly relatives? A study of informal care between generations. 200 p. Summary 3 p. Sammanfattning 2 p. 2012.
- 440 KULOVAARA, KARI, Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö EAY ja strategiset valinnat: identiteetit, ideologiat ja diskurssit. - European Trade Union Confederation ETUC and strategic choices. Identities, ideologies and discourses. 249 p. Summary 2 p. 2012.